10

caiet documentar

Andrei Stoian

Victor Vevera

(coordonatori)

ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Parteneriatul pentru UE

Editura
Club România

caiet documentar **10**

ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Parteneriatul pentru UE

Inițiatorii seriei „Caiete documentare”:
Marius Stoian
Bogdan Gavrilă

Consiliul științific și de specialitate:
Anca Dragu
Acad. Daniel Dăianu
Sergiu Manea
Tănase Stamule
Vasile Pușcaș
Iulian Chifu
Clara Volintiru
Corina Popescu
Dumitru Alaiba
Miruna Butnaru-Troncotă

Editor:
Adriana Băițan

caiet documentar **10**

Andrei Stoian Victor Vevera
(coordonatori)

ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Parteneriatul pentru UE

Editura Club România
București, 2026

Coperta: Andrei Alecsandru Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

România și Republica Moldova : parteneriatul pentru UE / coord.: Andrei Stoian, Victor Vevera. - București : Club România, 2026
ISBN 978-630-6537-36-5

I. Stoian, Andrei (coord.)
II. Vevera, Victor (coord.)

327

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE / *Andrei Stoian* 25

SPECIAL

Transformarea financiară a Moldovei: de la periferie în inima Europei. Rolul Băncii Naționale a Moldovei în integrarea țării în Uniunea Europeană / *Anca Dragu* 29
- O schimbare de paradigmă, nu un simplu exercițiu de conformitate 29
- Rolul strategic al BNM: trei piloni, o singură direcție 30
- Un Sector Bancar Reconstruit pe Fundații Solide 31
- Piața de Capital, Finanțarea Verde și Incluziunea Financiară 31
- România: model și partener strategic 32
- De la poziție periferică la partener european de încredere 33

CAPITOLUL I: CADRUL POLITIC INTERNAȚIONAL ȘI NOUA PARADIGMĂ A EXTINDERII UE

Notă introductivă. Republica Moldova: de la vecinătate la integrare europeană (Documente) 35

Fișe descriptive. Politica europeană de vecinătate / *Joanna Placzek, Rudolfs Verdins* 38
- Temeiul juridic 38
- Obiective generale 38
- Instrumente 39
- Dimensiunile regionale 41

Consiliul Uniunii Europene. Declarația comună a Summitului Parteneriatului Estic de la Praga 45
- Un parteneriat mai ambițios între Uniunea Europeană și țările partenere 45
- Un angajament bilateral mai profund 46
- Accentul pe cooperarea multilaterală 47
- Finanțare 49
- Concluzii 50

Conferința privind aderarea la Uniunea Europeană – Republica Moldova – 51
- Declarația de deschidere a UE pentru negocierile de aderare 51
- Cadrul de negocieri 55
- Procedura și organizarea negocierilor 68
- Grupuri de capitole/teme de negociere 70

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Comunicare privind Planul de creștere pentru Republica Moldova 72
Introducere 72
1. Situația socioeconomică actuală a Republicii Moldova 74
2. Planul de creștere pentru Republica Moldova și principalii săi piloni 75
Concluzii 81
ANEXĂ – Măsuri de sprijinire a integrării Republicii Moldova pe piața unică a UE (Pilonul 2).....82

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. **Comunicarea din 2025 privind politica de extindere a UE** 86

Comisia Europeană. Raportul de țară pe anul 2025 privind Republica Moldova. **Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor** 89

UE deschide negocierile de aderare cu Republica Moldova pe Clusterul 1 (Valori fundamentale) și Clusterul 6 (Relații externe).....114
1. Extinderea relațiilor strategice: Deschiderea Clusterului 6.....114
2. UE și Republica Moldova ating un moment de referință în negocierile de aderare prin deschiderea primului cluster de negociere – Valori Fundamentale ...115

CAPITOLUL II: TRIUNGHIUL BUCUREȘTI-CHIȘINĂU-BRUXELLES

De la asociere la integrare. **Drumul către Europa**. **O analiză retrospectivă și prospectivă a parcursului european al Republicii Moldova (2014-2026)** / *Dan Barna* 117
Preambul: Integrarea Europeană ca Imperativ Existențial 117
I. Bazele Parteneriatului și Reorientarea Comercială (2014–2016) 118
II. Crizele Politice Interne și Testul Condiționalității Stricte (2017–2019) 119
III. Resetarea Politică, Mandatul Maiei Sandu și Managementul Crizelor (2020–2021) 120
IV. Momentul de Cotitură Geopolitică și Obținerea Statutului de Candidat (2022–2023) 121
V. Instituționalizarea Procesului, Planul de Creștere și Integrarea Factuală (2024–2025) 123
VI. Anul 2026 – Maturitatea Tehnică a Negocierilor și Statutul de Frontrunner..125
Concluzie: Viitorul European ca Unică Opțiune de Dezvoltare și Securitate.....126

„De partea bună a hărții" – O evaluare a procesului de extindere a UE în Balcanii de Vest. **Lecții și scenarii pentru integrarea Republicii Moldova în UE** / *Miruna Butnaru-Troncotă*.....128
Rezumat 128
O șansă pentru România și Republica Moldova de a fi „de partea bună a hărții"..128

Dinamica UE-Balcanii de Vest din ultimul deceniu – de la oboseală la „entuziasm strategic” 130
Lecții de învățat din experiența Balcanilor de Vest 132
Concluzii. Rolul României în accelerarea aderării Republicii Moldova și a diferitelor scenarii 140

Etapele relațiilor României cu Republica Moldova: de la „podurile de flori” la interdependența strategică / *Iulian Chifu* 144
1. Unionismul 145
2. Moldovenismul de sorginte sovietică 147
3. Revoluții colorate și integrarea europeană la Chișinău 150
4. Revenirea la românism și apariția statului captiv 152
5. Domnia Rusiei la Chișinău 153
6. Utopia moldovenismului civic 154
7. Românism și unionism prudent 157
8. Declarație de conștiință a unui lider politic 158
9. Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova 162
10. Pentru integrarea europeană, Chișinăul a ridicat tonul la Tiraspol 165

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană: principalul proiect strategic de politică externă al României și oportunitate de consolidare a profilului său economic și european / *Tudor Oancea* 174
Dimensiunea economică a proiectului european al Republicii Moldova 174
De la interconectare la interdependență strategică 175
România, interfață economică între Republica Moldova și Uniunea Europeană 175
Concluzii 176

Pledoarie pentru un contract social româno-moldovenesc / *Răzvan-Ionuț Foncea* 177
Garniturile „trenulețului” unionist: șine nostalgice, viraje eurasiatice și destinații europene 178
Gramatica unui contract social româno-moldovenesc 180
Infrastructura contractului social: trei piloni distincți, același orizont 182

România și Republica Moldova – parteneriatul pentru UE: între solidaritate și asimetrie / *Angela Grămadă* 186
Introducere 186
Evoluția relației bilaterale: de la sprijin simbolic la parteneriat strategic 186
Asimetria relației: realitate structurală care poate aduce plus-valoare 187
Relația bilaterală în context european 190
Recomandări și concluzii 190

Calea Europeană trece Prutul: Unirea de facto a Republicii Moldova cu România / *Robert Lupițu* 192
1. Scenariul de bază: Integrarea europeană a Republicii Moldova prin ea însăși, cu sprijinul României 192

2. Integrarea europeană prin reunificarea cu România – un plan B strategic și geopolitic? 194
3. Unirea de facto: paradigma convergenței europene 194
4. Analiză simetrică: argumente pro și contra unirii 195
5. Nota personală – Ce a făcut Calea Europeană pentru destinul european al Republicii Moldova 196
6. Concluzie: Condițiile pentru ca posibilul să devină alegere politică 197

ABORDĂRI POLITICE ȘI MECANISME INFORMALE DIN CADRUL UE PRIVIND ADERAREA REPUBLICII MOLDOVA

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de aderarea Republicii Moldova. Unirea informală dintre București și Chișinău și abordări politice din cadrul UE privind aderarea Republicii Moldova / *Marco Badea* 199
Aderare prin integrare 204
Drumul spre aderarea Republicii Moldova la UE 205
Cei doi elefanți din cameră pentru Republica Moldova 206

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de extinderea UE – Perspectiva Germaniei / *Tudor Dan Ancuța* 209

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de extinderea UE – Perspectiva Franței / *Ștefan Popescu* 215

SPECIAL

Free and Open Moldova. **Securitate energetică, conectivitate și diplomație subnațională în parteneriatul Chișinău-Washington** / *Antonia-Laura Pup* 219
Introducere 219
„Spațiile deschise și libere" în strategia de politică externă conservatoare americană 220
Patru piloni centrali ai parteneriatului dintre Republica Moldova și Statele Unite 223
Moldova Support Act (2026) din Congresul american - catalizator pentru integrarea europeană a Chișinăului 229
Rolul indispensabil al României 233
Concluzie 236

Formate informale de cooperare care consolidează sprijinul pentru integrarea europeană a Republicii Moldova / *Dumitru Oprițoiu* 238
De ce au devenit necesare mecanismele informale? 238
Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova – de la răspuns la criză la instrument de integrare europeană 239
Reuniuni informale ale liderilor în sprijinul Republicii Moldova 241
Cooperarea tehnică și transferul de expertiză 242
România – arhitect și facilitator al ecosistemului de sprijin 242

Diplomația publică și construcția narativului european al Republicii Moldova: comunicarea strategică a parcursului de integrare pentru audiențe interne și externe / *Radu Magdin*....244
1. Introducere: de ce narativul este o problemă de securitate....244
2. O teorie a comunicării strategice aplicate parcursului de aderare....244
3. Contextul de pornire: o societate fracturată și o fereastră istorică....246
4. Comunicarea pentru audiența internă: de la apărare la ofensivă....246
5. Comunicarea pentru audiența externă: construind credibilitate la Bruxelles...248
6. Rolul României: parteneriat strategic cu substanță....250
7. Platforma de Parteneriat: multilateral cu leadership românesc....252
8. Referendumul constituțional și implicarea României: cel mai contestat capitol....253
9. Recunoașterea: vocea moldoveană confirmă rolul românesc....254
10. Ce lipsește și ce rămâne de făcut....255
11. Concluzii....256

CAPITOLUL III: DE LA INTERCONECTAREA SISTEMELOR LA INTERDEPENDENȚA STRATEGICĂ

Spațiul comun. Interconectivitate, securitate și comuniune între România și Republica Moldova / *Andrei Stoian*....259
Comuniunea ca arhitectură de securitate....259
Infrastructura comuniunii: Giurgiulești și logica interfeței....260
Aderarea ca metodă: realizările concrete....261
Comuniunea identitară: limba ca infrastructură....262
Educația: orizontul cel mai lung....262
Ceea ce nu se mai ratifică....263

CONVERGENȚĂ ADMINISTRATIVĂ, TRANSFER DE EXPERTIZĂ ȘI CONSTRUCȚIE INSTITUȚIONALĂ EUROPEANĂ

***Planul de creștere pentru Republica Moldova*: Reconfigurarea economiei la standardele europene și întărirea cooperării cu România** / *Victor Negrescu*....264
Momentul strategic pentru Republica Moldova....264
Planul de creștere pentru Republica Moldova – instrument financiar și de consolidare democratică....266
Rolul Parlamentului European și al inițiativelor politice....267
România, partener strategic și accelerator al integrării....268
Implementare incluzivă și impact social....268
Integrarea înainte de aderare. Noul model european....269
Integrarea Moldovei – calea către stabilitatea Europei....269

Construirea unei administrații europene în Republica Moldova: lecțiile experienței românești și provocările aderării la UE / *Victor Giosan*....271

Sprijinul pentru Republica Moldova în domeniul Afacerilor Interne: de la cooperarea strategică la integrarea europeană / *Cătălin Predoiu*.....278
I. Cooperare polițienească și combaterea criminalității transfrontaliere.....279
II. Managementul frontierelor.....279
III. Protecție civilă și situații de urgență.....280
IV. Cooperarea în domeniul jandarmeriei.....280
V. Formarea profesională și dezvoltarea capacității instituționale.....280
VI. Acordarea de expertiză pentru alinierea la acquis-ul UE.....281
VII. Sprijin financiar și logistic pentru modernizarea instituțională.....281

Provocări majore în pregătirea Republicii Moldova pentru gestionarea fondurilor structurale: lecții relevante din experiența României / *Nicolae Toderaș*.....282
Alinierea politicilor naționale din Republica Moldova la politica de coeziune a UE.....283
Aplicarea regulilor financiare ale UE la programele finanțate din bugetul de stat...284
Transformarea regiunilor din entități statistice în unități administrativ-teritoriale.....285
Soluționarea dilemei unde trebuie să fie localizată autoritatea de coordonare a fondurilor structurale.....286
Concluzie.....288

Accelerarea convergenței europene prin parteneriate civice și proiecte comune: Transferul de expertiză românească în dezvoltarea locală a Republicii Moldova / *Victor Nicolaescu*.....290
Introducere.....290
Relația transfrontalieră între cele două state.....291
Capacitatea de absorbție a fondurilor.....292
Reforma Administrativă din Republica Moldova.....293
Concluzii.....294

Statul care va să fie. **Convergență administrativă România–Moldova - un exercițiu de construcție pentru următorii 5 ani** / *Manuela Catrina*.....296
1. Diagnosticul – același pe ambele maluri.....297
2. Oglinda lumii – modele de urmat și capcane de evitat.....297
3. De ce are nevoie România de asta – pentru noi.....299
4. De ce acum.....300
5. Ce construim – planul pe 5 ani.....300
6. În ce lume construim – geopolitică.....304
7. Cum construim și multiplicăm sprijinul popular.....307
8. Minoritățile și arma strategică pe care nu o folosim.....308
9. Cum ne asigurăm că mergem unde vor popoarele.....310
10. Podurile de flori se usucă, dar statul care funcționează rămâne.....312

Construirea statului de drept în Republica Moldova: complementaritate instituțională și drumul către convergență economică / *Adelina Brad*.....314

Securitate și democrație: condiționări reciproce pe traseul european al Republicii Moldova / *Liliana Grosaru-Filip* 320
Un moment de inflexiune strategică 320
Ce înseamnă securitate pentru Republica Moldova? 321
Instrumentele europene: de la intenție la concret....321
Rolul României: mai mult decât avocatură politică 323
Miza reală: securitatea ca fundament al democrației....324
Ce poate face Europa – și de ce contează....324

Diaspora Republicii Moldova ca infrastructură a integrării europene: know-how, inovare și transformare instituțională / *Dorina Baltag*....326
Introducere: diaspora ca infrastructură a integrării europene....326
De la brain drain la brain gain: mobilizarea capitalului diasporei....327
De la migrație la capital pentru integrarea europeană: evoluția diasporei Republicii Moldova....328
Concluzie: de la capital diasporal la infrastructură pentru integrarea europeană...332

INTERCONECTAREA SISTEMELOR FIZICE ȘI DIGITALE

Unirea care se construiește: noile poduri de energie și digitale peste Prut / *Sebastian Burduja*....334
Iarna în care s-a făcut unirea, fără să i se spună pe nume....334
Frații noștri de peste Prut vor mai întâi să trăiască mai bine 335
Unirea energetică, de la sincronizare la un singur sistem....335
Poarta de la Dunăre și cablul care duce și curent, și internet....339
Unirea digitală 340
Generația care nu mai pleacă 341
Apărarea a ceea ce construim....342
De ce contează, dincolo de megawați și terabiți....344

• *INFRASTRUCTURĂ ENERGETICĂ*

România și Republica Moldova în arhitectura securității energetice regionale: interconectare, cooperare și integrare în piața europeană / *Constantin-Alexandru Manda* 345
1. Rezumat executiv 345
2. Context strategic și problematizare 346
3. Analiza stării de fapt 347
4. Riscuri și ipoteze de eșec....350
5. Recomandări de politică publică....351
6. Concluzii și implicații strategice....352

Relația energetică România-Republica Moldova în fața noilor provocări: de la interconectare la securitate cibernetică, AI și stocare / *Ovidiu Demetrescu*....354
I. Contextul geopolitic: energia ca instrument de coerciție 354

II. Profilul energetic al României: avantaje competitive și responsabilitate regională 355
III. Republica Moldova: de la vulnerabilitate critică la reziliența structurată 355
IV. Infrastructura de interconectare: proiecte-cheie și orizont 2027-2029....356
V. Electrificarea consumului și noile provocări pentru operatorii de sisteme de infrastructura critică 356
VI. Centrele de date și AI: noua frontieră a cererii energetice regionale 356
VII. Războiul hibrid și securitatea cibernetică a infrastructurii energetice 357
VIII. Stocarea energiei: element-cheie al stabilității sistemelor electroenergetice 357
IX. Integrarea în piața europeană, coridoare de transport și convergența regulatorie....358
X. Provocări structurale și riscuri reziduale 358
XI. Concluzii și recomandări strategice 358
Recomandări. Recomandări strategice....359

ANRE și Republica Moldova: cooperare strategică pentru securitate energetică, integrare europeană și reziliență regională / *Gabriel Andronache* .361
Introducere 361
Relația dintre ANRE România și autoritatea de reglementare din Republica Moldova 361
Securitatea energetică – noua prioritate strategică a regiunii 363
România – furnizor de ultimă instanță și partener strategic pentru Republica Moldova 364
Interconexiunile de energie electrică și gaze naturale....365
Coridorul Vertical – infrastructură strategică pentru regiune....365
Stația de comprimare Onești și infrastructura strategică de gaze naturale....366
Depozitele de gaze naturale și rolul stocării în securitatea energetică....366
Rolul ANRE în cooperarea regională și integrarea piețelor energetice....367
Concluzie....368

Interconectarea sistemelor electrice în contextul extinderii ENTSO-E: rolul Transelectrica, stadiul proiectelor și priorități strategice / *Echipa Transelectrica* 369

Rolul OPCOM S.A. în dezvoltarea și operarea pieței de energie electrică din Republica Moldova / *Echipa OPCOM*....372
Introducere 372
Importanța implementării unei piețe de energie electrică liberalizată în Republica Moldova 373
Constituirea OPEM S.R.L....374
Obiectivele OPCOM S.A. pentru implementarea piețelor organizate de energie electrică în Republica Moldova....376
Acțiunile OPCOM S.A. în vederea implementării platformelor de tranzacționare pe piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (PZU și PI)....378
Pregătirea participării pe piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (PZU și PI) 379

Acțiuni viitoare pentru o piață a energiei electrice liberalizată, funcțională și integrată în piața unică europeană 381
Concluzii 383

Gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău: pilon al interconectării energetice România – Republica Moldova și pivot geopolitic al României în regiune / *Ion Sterian* 385

România - vector al rezilienței energetice regionale: rolul hidroenergiei și contribuția Hidroelectrica la consolidarea stabilității energetice a Republicii Moldova / *Bogdan Badea* 391

Rolul energiei nucleare ca factor de stabilitate și independență energetică la nivel național și regional. Cum consolidează energia nucleară poziția României în Europa de Est / *Cosmin Ghiță* 394

Romgaz și noua arhitectură energetică în relația România–Republica Moldova: de la solidaritate la parteneriat strategic pentru securitatea regională / *Răzvan Popescu* 399
Contextul geopolitic al securității energetice 399
Romgaz – de la producător național la actor regional 400
Neptun Deep – proiectul care va schimba echilibrul energetic regional 401

Energia și dezvoltarea infrastructurilor critice. Catalizatoarele sinergiei cu România / *Ciprian Păltineanu* 403
Învățăm din trecut, construim pentru viitor 403
Moldova – cu România alături – un parcurs European și Euro-Atlantic 404
Energia ca pilon de stabilitate și diplomație economică 405
Avantajul celui care vine după: de ce Moldova nu trebuie să copieze România, ci să o completeze 407
Oportunitățile – pariul pe energie și dual-use 408
Riscurile – o oglindă pentru mediul de afaceri românesc 409
Elefantul din cameră – Transnistria 410
Moldova față de Ucraina: o comparație necesară 410
În loc de concluzie 410

• *INFRASTRUCTURĂ DE TRANSPORT*

Contribuția României la interconectarea sistemelor de transport cu cele ale Republicii Moldova – conectivitatea rutieră, feroviară și fluvială / *Anca Boagiu* 412
Cadrul european al cooperării România–Republica Moldova 412
România – principalul vector al conectivității Republicii Moldova către Uniunea Europeană 412
Conectivitatea rutieră – de la podurile peste Prut la integrarea în rețeaua TEN-T 413

Conectivitatea feroviară – apropierea sistemelor feroviare și interoperabilitatea europeană 414
Conectivitatea fluvială și rolul strategic al Portului Giurgiulești 415
Impactul asupra integrării europene 416
Concluzii 416

România și Republica Moldova: către un spațiu economic comun. Constanța – Giurgiulești și noua arhitectură economică a Dunării de Jos / *Alexandru Coita* 418
Dincolo de infrastructură: ecosisteme de valoare economică 419
O nouă etapă a relației economice 421
Construirea unui spațiu economic comun: trei priorități strategice 421
Mai mult decât un proiect portuar 423

SPECIAL

De la frontieră la coridor. Finanțarea europeană a infrastructurii rutiere, feroviare și energetice dintre România și Republica Moldova / *Bogdan Cozma, Laurențiu Pleșca și Clara Volintiru* 424
Context 424
Arhitectura de finanțare 425
Axa rutieră: podul și autostrada care întârzie 427
Calea ferată: electrificare și ecartament 428
Interconectarea electrică: trei linii, trei etape 429
Gazele naturale: capacitatea contează, nu conducta 430
Cine plătește: granturi mici, investiții mari 430
Instrumente paralele și un canal de coordonare puțin folosit 431
Ce se poate reproșa acestei agende 431
Concluzie 432

• *INFRASTRUCTURĂ DIGITALĂ – CREAREA SPAȚIULUI DIGITAL COMUN*

Spre un ecosistem digital comun între România și Republica Moldova / *Victor Vevera* 434
1. Strategii și legislație existente 434
2. Dimensiunea integrării europene 438
3. Ce s-a realizat deja 440
4. Elemente potențiale de dezvoltare și domenii de interes 442
Concluzii 444

Construirea unui spațiu digital comun: cooperarea România–Republica Moldova în e-guvernare, rețele integrate și proiecte de inovație finanțate european. Convergență digitală înaintea aderării și emergența unui nou model de integrare europeană / *Radu Puchiu* 448
Republica Moldova ar putea deveni mai întâi parte a Europei digitale și abia apoi membră a Uniunii Europene. 448
Integrarea înaintea aderării 449
De la conectivitate la convergență 450

O relație de învățare reciprocă 451
Convergență digitală înaintea aderării 451
De la COMINF la NEXT 452
Dincolo de Prut: o lecție pentru viitoarele extinderi europene 452
Un laborator european la est de Prut 453

Războiul hibrid și noi tipuri de amenințări cibernetice pe Flancul Estic. Mecanisme regionale de cooperare și reziliență / *Alexandru Georgescu* 455
Introducere 455
Cadrul conceptual: de la Hoffman la Gerasimov și la „zona gri" 455
Amenințări hibride pe Flancul Estic 456
Amenințări cibernetice actuale și emergente pe Flancul Estic 457
Presiunea cibernetică susținută asupra Republicii Moldova 459
Un tipar comun: incursiunile de drone pe Dunăre și Marea Neagră 460
Mecanisme regionale de cooperare 461
Formatul trilateral „Triunghiul Odesei" 463
Formatul București Nouă și extinderea nordică 463
Instrumentele Uniunii Europene 463
Tendințe și perspective din literatura de specialitate 464
Recomandări pentru cooperarea România-Republica Moldova 464
Cooperare operațională și instituțională 464
Reglementare și finanțare 465
Combaterea dezinformării 465
Industrie și inovație 465
Contribuția industriei locale de securitate cibernetică la reziliența România-Ucraina-Republica Moldova 466
Concluzii 468

Contracararea amenințărilor hibride în spațiul digital: cooperarea România-Republica Moldova în combaterea dezinformării, securitatea electorală și reziliența societală / *Daniela Munteanu* 472
Introducere 472
Amenințarea hibridă în spațiul digital 472
Securitatea electorală 473
Cooperarea România–Republica Moldova 474
Reziliența societală 476

Lecții învățate în urma unui exercițiu de simulare a implementării NIS2 la Chișinău: reziliența cibernetică și pregătirea instituțională în contextul alinierii Republicii Moldova la standardele de reglementare ale Uniunii Europene / *Kari-Pekka Rannikko, Markus Ilmar Münzer* 478
Context 478
Prezentare generală 479
Obiective și concept 479
Scenariul și conținutul exercițiului 480
Abordarea bazată pe scenariul-model 481
Participanți și parteneriate public-privat. Analiza juridică 481

Rezultate cheie....482
Beneficiile exercițiilor....482
Concluzie....483

Inteligența artificială ca activ strategic: cooperarea România–Republica Moldova în contextul actului european privind IA și al agendei NATO pentru tehnologii emergente / *Elena-Anca Paraschiv*....484
Introducere....484
Actul European privind IA: un cadru și o miză pentru Republica Moldova....484
Agenda NATO pentru tehnologii emergente: miza de securitate....485
De la interconectare la interdependență strategică....486
Concluzii și direcții de acțiune....487

INTERCONECTARE ECONOMICĂ – CONVERGENȚA PIEȚELOR ȘI SPAȚIUL ECONOMIC COMUN

SPECIAL
Interconectivitatea piețelor Republicii Moldova și României în procesul integrării europene / *Vasile Pușcaș*....488

SPECIAL
Construcția unui spațiu economic și de dezvoltare comun între România și Republica Moldova / *Mihai Mîțu*....494
Integrarea europeană....499
Reconstrucția Ucrainei....500

• *DE LA APROPIERE LA CONVERGENȚĂ ECONOMICĂ*

Economia Republicii Moldova: elemente de complementaritate și compatibilitate cu economia României în perspectiva aderării la UE / *Dumitru Alaiba*....502

De la aliniere la implementare: Legislația economică și guvernanța corporativă în parcursul european al Republicii Moldova....507
Ana Groza....507
Introducere: Dincolo de adoptarea legilor....507
I. Predictibilitatea și transparența decizională – fundamentele încrederii....508
II. Factorii structurali pentru menținerea competitivității....508
III. Guvernanța corporativă – puntea dintre reguli și economie....510
IV. ESG – noul standard al competitivității....510
V. Moldova și România – către o interdependență economică reală....511
Concluzii....512

România–Republica Moldova: de la apropiere la convergență, de la expectativă la distribuție de roluri / *Tiberiu Andrioaiei*....513
Integrarea începe cu oamenii....513
Podul real: competența și convergența....514

Cei care deschid drumuri....514
De la promovare la reducerea riscului....515
De la frontieră la platformă regională....515

Investițiile românești în Republica Moldova: de la capital la integrare europeană / *Dan Nuțiu*....516
De la oportunitate firească la investiție strategică....516
Ce diferențiază capitalul românesc....517
Obstacolele care consumă energie și timp....517
Republica Moldova – oportunitate regională....518
Concluzie: integrarea trebuie accelerată....518

Rolul României în parcursul european al Republicii Moldova. **Cinci piloni pentru o arhitectură de interdependență strategică** / *Ion Ștefanovici*....520
Un moment de cotitură europeană....520
Interdependența strategică: o definiție operațională....521
Cinci piloni pentru o arhitectură de interdependență....521
De la proiecte disparate la un program multianual....523
România: partener strategic și actor european....523
Concluzie....524

• *INDUSTRII ȘI CLUSTERE*

Antreprenoriatul digital moldovenesc: de la platforme naționale la ecosistem regional integrat. **Studiu de caz: modelul Simpals** / *Roman Știrbu*....525
Integrarea europeană nu este doar despre instituții....525
O piață mică poate fi un laborator rapid....526
Nu este suficient să avem programatori buni....526
Modelul Simpals: o companie construită din întrebări....527
Platformele digitale ca infrastructură invizibilă....528
România ca partener natural și poartă spre Uniune....528
Ce trebuie construit împreună....529
Încrederea ca resursă strategică....530
Ce poate aduce Moldova în Europa....530
Parteneriatul ca realitate trăită....531

Piața imobiliară ca vector al convergenței economice: investițiile transfrontaliere România–Republica Moldova / *Vlad Musteață*....532

Sectorul imobiliar din Republica Moldova ca motor al dezvoltării urbane și al convergenței cu standardele europene de construcție, reglementare și sustenabilitate / *Ion Iordachi*....535
Introducere și teza centrală: Reconceptualizarea sectorului imobiliar ca infrastructură economică....535
Rezumatul situației actuale: O piață în tranziție structurală....535
Radiografia segmentelor de piață....536

Anatomia deficitului logistic și industrial 537
Rolul sectorului nelocativ ca motor economic și de dezvoltare urbană 537
Influența proiectelor infrastructurale din România (A7 și A8) asupra reconfigurării pieței din Republica Moldova 538
Axele conectivității europene 538
Transmiterea impactului în sectorul imobiliar nelocativ 538
Polii de creștere din România vs. Republica Moldova 539
Matricea standardelor europene obligatorii 540
Baza legislativă autohtonă și lacunele existente 541
Direcții strategice și recomandări practice de investiții pentru 2025-2030 542
Priorități naționale de dezvoltare 2025-2030 542
Ghid de bune practici pentru proiecte investibile 542
Concluzii: Parteneriatul strategic România–Republica Moldova în contextul integrării europene 543

Cinematografia dintre România și Republica Moldova – între convergență, identitate și strategie / *Valentina Iusuphodjaev* 544
Transformare viziunii în sistem: tactica pașilor concreți și a consecvenței ferme 545
1. Convergență legislativă 545
2. Fond de cooperare cinematografică 546
3. Integrarea distribuției 546
4. Prezență internațională comună 547
5. Infrastructură educațională comună 547
6. Rețea de cinematografe și platforme digitale 548
Raționamente finale 548

Brandul personal și economia creativă în Republica Moldova / *Rusanda Davideanu* 550

Comunitățile de femei – motor și suport pentru integrarea plenară în România a femeilor venite din Republica Moldova: Rolul Clubului basarabencelor / *Nadia Darie* 554
Introducere: Dorul care adună și puterea care zidește 554
I. Dinamicile migrației feminine din Republica Moldova în România 554
II. Pilonii structurali ai Clubului Basarabencelor din România 555
III. De la vulnerabilitate la impact economic. Promovarea antreprenoriatului feminin 556
IV. Anatomia unui cerc de sprijin. Rolul entuziasmului și cum îl menținem 557
Concluzii: Împreună suntem mai puternice 558

• *INTERDEPENDENȚĂ ENERGETICĂ: SECURITATE, TRANZIȚIE VERDE ȘI COMPETITIVITATE ECONOMICĂ*

Republica Moldova și noua sa identitate energetică: de la vulnerabilitățile trecutului la arhitectura energetică a viitorului / *Corina Popescu* 559
De la dependență la reziliență: lecțiile unor perioade de criză și transformare 559

Interconectările cu Europa, investițiile strategice și dezvoltarea capacităților de producție locală 560
Rolul energiei verzi și al noilor tehnologii în construirea sistemului energetic al viitorului....562

Energia verde în Republica Moldova: de la reabilitarea capacităților la independență energetică / *Ana Nedea* 564
De la potențial regenerabil la dezvoltare accelerată....565
Adevărata provocare: infrastructura energetică 565
România și noua arhitectură energetică regională 566
Energia și competitivitatea economică 567
Digitalizarea - componenta invizibilă a tranziției energetice 568
Tranziția energetică trebuie să rămână echilibrată 568
De la strategie la execuție....569

• *COMERȚ, LOGISTICĂ ȘI SERVICII*

Reducerea costului distanței: hub-uri logistice regionale și lanțuri de producție transfrontaliere / *Veaceslav Cebotari*....570
1. Hub-uri logistice regionale....570
2. Lanțuri de producție transfrontaliere 571
3. Integrarea hub-urilor logistice și a lanțurilor de producție transfrontaliere 573
4. Impactul asupra sustenabilității și al economiei globale....573
Concluzie....574

Conectivitatea ca infrastructură strategică: rolul telecomului în integrarea Republicii Moldova în economia Uniunii Europene. Perspectiva Moldcell / *Carolina Bugaian* 575
Introducere. Conectivitatea – de la serviciu comercial la infrastructură strategică europeană 575
Telecomul – catalizator al economiei digitale și al competitivității 576
5G și infrastructura de nouă generație – punte către economia europeană 577
Convergența telecom–fintech: infrastructura financiară a integrării....577
Telecomul și statul digital: interoperabilitate și guvernanță europeană 578
Securitatea cibernetică – condiție pentru încredere și integrare 580
Concluzii. Dincolo de interconectare, spre interdependență strategică....580

• *FINANȚE, INVESTIȚII ȘI PIAȚĂ DE CAPITAL*

Investițiile BERD în Republica Moldova în perspectiva susținerii procesului de aderare la UE....581
Cristina Buzașu....581
I. Introducere: investiții, reforme și convergență europeană....581
II. BERD – principalul investitor instituțional în Republica Moldova....581
III. Proiecte-cheie și impact structural 582
IV. România: partener strategic și catalizator regional 584

V. Riscuri și limite: investițiile nu pot substitui capacitatea instituțională.....584
VI. Concluzii: BERD ca actor structural indispensabil.....585

Agenția de Investiții din Moldova ca interfață între capitalul european și economia reală: de la promovarea investițiilor la facilitarea ancorării companiilor străine în spațiul economic comun RO-RM / *Mihai Burunciuc* 586
Contextul Strategic: România, ancora europeană a economiei moldovenești 586
Dinamica Comercială 2019-2025: Către un Spațiu Economic Integrat.....587
Instrumentele Agenției de Investiții: De la Viziune la Implementare 587
De la Interconectare la Interdependență Strategică 588
Provocări și Perspective: Drumul către 2030 589
Concluzie.....589

De la companie locală la emitent european: relația cu investitorii și pregătirea pentru listare ca pași esențiali ai integrării companiilor moldovenești în piețele de capital ale UE / *Daniela Maior* 590
1. Reputația și credibilitatea instituțională 591
2. Narativul de țară și de companie 591
3. Relația cu investitorii ca disciplină strategică.....592
4. Accesul la capital, rezultat, nu punct de plecare 592

Crowdfunding-ul ca instrument de integrare economică europeană a Republicii Moldova: rolul României în dezvoltarea unei piețe regionale de finanțare pentru IMM-uri / *Tudor Darie* 594
1. Introducere 594
2. Accesul la finanțare pentru IMM-uri 594
3. Crowdfunding-ul în piața unică europeană 595
4. România ca platformă financiară de impact între Moldova și UE 596
5. Fagura ca studiu de caz regional 596
6. Diaspora și capitalul privat 597
7. Crowdfunding-ul ca prim pas către piața de capital 597
8. Riscuri și politici publice necesare 598
9. Concluzie 599

Investițiile românești în Republica Moldova și investițiile Republicii Moldova în România.....600
1. Evoluția relațiilor economice româno-moldovenești 600
2. Investițiile românești în Republica Moldova 601
3. Investițiile Republicii Moldova în România.....601
4. Cooperarea dintre IMM-uri 602
5. Agricultura și industria alimentară 603
6. Sectorul IT și inovarea.....603
7. Provocări și oportunități.....603
Concluzii 604

CAPITOLUL IV: MEDIU INFORMAȚIONAL, VALORI COMUNE ȘI REZILIENȚA DEMOCRATICĂ

SPAȚIUL INFORMAȚIONAL INTEGRAT-SECURITATE INFORMAȚIONALĂ ȘI MASS-MEDIA TRANSFRONTALIERĂ

Războiul fără luptă: scurte considerații despre dezinformarea și influența ostilă care vizează Republica Moldova / *Alina Bârgăoanu* 605

Consolidăm un spațiu informațional comun România–Republica Moldova / *Claudia Nicolae* 610
Un spațiu comun deja existent 610
De ce vulnerabilitatea rămâne ridicată 611
Viitorul media și nevoia de colaborare 611
Rolul informației în limba română 612
Ce ar trebui făcut 613
O miză mai mare decât presa 613

Câmpul informațional al Republicii Moldova. Rolul TVR Moldova în combaterea manipulărilor și dezinformărilor și promovarea liniei europene / *Nicolae Mocanu* 615
1. Introducere 615
2. Câmpul informațional al Republicii Moldova – Caracteristici generale 615
3. Rolul TVR Moldova în combaterea dezinformării și promovarea liniei europene 617
4. Concluzii 619

IDENTITATE, CULTURĂ ȘI VALORI COMUNE

Academia Română și Academia de Științe a Moldovei pe drumul unității și al identității / *Ioan-Aurel Pop* 620

Apel al Consiliului Academic Român către autoritățile publice, comunitatea intelectuală și societatea românească de pe ambele maluri ale Prutului / *Ioan-Aurel Pop, Ion Tighineanu* 623

O viziune asupra consolidării spațiului cultural comun România–Republica Moldova: politici și instrumente / *Ionuț Vulpescu* 626
I. Geopolitica culturii: când zidurile vorbesc 626
II. Trei edificii, trei povești, un singur mesaj 627
III. Memorandumul din 10 octombrie 2014: un act fondator 628
IV. Instrumente pentru un parteneriat durabil 629
V. Concluzie: cultura ca punte 629

Cultura ca nucleu al actului guvernamental. O viziune asupra consolidării spațiului cultural comun România–Republica Moldova / *Petre Guran* 631

Construcția spațiului cultural european comun România-Republica Moldova. **Contribuția Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I" la promovarea valorilor europene și a cooperării culturale /** *Mireille Rădoi*.....636
I. Introducere 636
II. Identitatea instituțională a BCU „Carol I" – un proiect civilizațional 637
III. Diplomație culturală și cooperare România – Republica Moldova.....639
IV. Nu doar concluzii, ci și perspective 642

Rolul unor literați români și moldoveni contemporani în aderarea Republicii Moldova la valorile europene / *Flaviu George Predescu* 644
Literatura pentru copii.....645
Scriitorii din România și Moldova – de la intenții la fapte 645
Istoricul Liviu Maior și sublinierea puterii asociaționismului 646

Economia creativă și politicile culturale: ecosistemul din Republica Moldova și accesul la piața europeană / *Boris Cremene* 649

Diplomația culturală ca infrastructură axiologică a integrării europene a Republicii Moldova. **Proiectul cinematografic „Grigore Vieru – Poetul neamului" ca manifest al rădăcinilor comune** / *Mădălina Otovescu* 652
1. Introducere 652
2. Cadrul teoretic: diplomația culturală și filmul sociologic ca infrastructură axiologică 652
3. „Grigore Vieru – Poetul neamului".....653
4. Cinci capitole, cinci paliere ale diplomației culturale 654
5. Difuzarea ca diplomație.....655
6. Implicații strategice pentru politica românească.....656
Concluzii 658

Rolul Mitropoliei Basarabiei în reconectarea Republicii Moldova la spațiul cultural și spiritual românesc și la valorile europene / *Maxim Melinti* 659
Introducere 659
Context istoric și identitar.....659
Mitropolia Basarabiei și reconectarea la spațiul cultural românesc.....660
Promovarea limbii române și a patrimoniului liturgic românesc 660
Recuperarea memoriei istorice 660
Consolidarea legăturilor culturale și academice cu România 661
Mitropolia Basarabiei și valorile europene.....661
Apărarea demnității umane și a libertății religioase.....661
Implicarea socială și filantropică.....662
Educația morală și combaterea manipulării ideologice 662
Provocări și perspective 662
Concluzii 663

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI REZILIENȚA DEMOCRATICĂ

Consolidarea participării democratice în Republica Moldova și întărirea alinierii la valorile UE -Mecanisme europene de sprijin a societății civile din Republica Moldova / *Mihai Sebe* 664

Societatea civilă ca motor al reformelor: monitorizarea integrării din perspectiva think-tank-urilor - o viziune de la Chișinău / *Iulian Groza* 668
Republica Moldova la pragul negocierilor de aderare la UE: contextul anului 2026 668
Think-tank-urile: trei funcții într-un proces de aderare 670
Provocările de securitate: presiunea Kremlinului și răspunsul rezilient 673
Rolul Uniunii Europene și al României: integrarea graduală ca politică de stat 674
Concluzii și recomandări.....676

Sinergii pentru integrarea europeană și reziliență democratică - Platforma civică „Parteneriat pentru Europa” / *Cristian David* 678
Preambul.....678
Contextul geopolitic al extinderii Uniunii Europene.....678
Integrarea europeană a Republicii Moldova.....679
Societatea civilă în Republica Moldova 679
Susținerea României pentru aderarea Republicii Moldova 680
Sinergii pentru integrarea europeană și reziliență democratică.....681
Concluzii 681

Percepțiile cetățenilor privind calitatea alegerilor și funcționarea proceselor democratice în Republica Moldova / *Ion Manole* 683

CAPITOLUL V: GEOPOLITICA REINTEGRĂRII, DOSARUL TRANSNISTREAN

Republica Moldova, între Bruxelles și București / *Radu Carp* 691

Integrarea europeană a Republicii Moldova prin reunirea cu România – scenarii și implicații / *Andrei Vlăsceanu* 694

Clipa astrală de pe Prut: *Integrare prin reunificare • Reunificare prin educație*. Leadership real, în acțiune: cadrul *smart power* / *Marian Staș*.....705
I. Logica procesului. Forța constrângerii editoriale.....705
II. Leadership real, în acțiune. *Soft + Hard = SMART* 706
III. Reunificare prin Educație • Orizont 2030-2035. *Smart power românesc*.....707
IV. Interpretare strategică 709
V. Finis Coronat Opus.....711

Reintegrarea Transnistriei. O oportunitate strategică într-un context geopolitic volatil / *Marius Ghincea & Laurențiu Plești*.....712

Pilonii șubrezi ai construcției pseudo-statale transnistrene....712
Scenarii posibile pentru Tiraspol....714
Fezabilitatea politică a unei reintegrări negociate....716
Implicații și recomandări pentru Moldova și Uniunea Europeană....718
Concluzii....720

CAPITOLUL VI: OPINIA PUBLICĂ ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Opinia publică și integrarea europeană a Republicii Moldova. Analiza sondajului „Annual Survey 2026 – Republic of Moldova”....721
Introducere....721
1. Contextul politic și european al sondajului....722
2. Evoluția sprijinului pentru integrarea europeană (2016–2026)....723
3. Cele 58 de procente – un indicator care trebuie interpretat cu prudență....724
4. Integrarea europeană și transformarea culturii politice....724
5. Încrederea în Uniunea Europeană – fundamentul capitalului de legitimitate...725
6. Uniunea Europeană – principalul partener strategic al Republicii Moldova....726
7. Republica Moldova și experiența statelor care au aderat la Uniunea Europeană....726
8. De la consensul politic la consensul societal....727

SPECIAL

România și Republica Moldova: Parteneriatul pentru UE
Mesajul Alteței Sale Regale Principele Radu al României....729

Biografii....731

CUVÂNT ÎNAINTE

Andrei Stoian

În vreme ce visul altora era Cosmosul, mărturisea Grigore Vieru, *„eu viața întreagă am visat să trec Prutul”*. Multă vreme, fraza poetului a fost citită ca metafora unei răni. În vara anului 2026 ea poate fi citită, în sfârșit, ca fișă de proiect. Prutul este trecut astăzi de gazul care urcă dinspre Iași spre Ungheni și Chișinău, de electricitatea care intră pe la Isaccea și care, în curând, va ajunge direct în inima Republicii Moldova prin noua linie de înaltă tensiune, de mărfuri de aproape patru miliarde de euro pe an, de investiții, de date și de mii de studenți. Visul a devenit infrastructură. Volumul de față documentează tocmai această metamorfoză: felul în care o aspirație culturală veche de generații s-a transformat în politică de stat, în negociere europeană și în arhitectură economică regională.

Închidem această carte la sfârșitul lunii iulie 2026, într-un moment în care istoria s-a mișcat mai repede decât tiparul. La 15 iunie 2026, la Luxemburg, Republica Moldova a deschis, în tandem cu Ucraina, primul grup de capitole al negocierilor de aderare, Clusterul 1, „Valori fundamentale”, considerat coloana vertebrală a întregului proces: primul deschis, ultimul închis. O lună mai târziu, la Bruxelles, sub președinția irlandeză a Consiliului Uniunii Europene, s-a deschis Clusterul 6, „Relații externe”. Două conferințe interguvernamentale în treizeci de zile reprezintă un ritm pe care puține state candidate l-au cunoscut vreodată. Chișinăul și-a asumat public o țintă pe măsura acestui ritm: încheierea negocierilor și pregătirea semnării Tratatului de Aderare până la finalul anului 2028, cu orizontul aderării în 2030. Iar președinta Parlamentului European a numit extinderea „cel mai puternic instrument geopolitic” al Uniunii. Cred că formula trebuie luată în serios în litera ei: pentru prima dată de la valul 2004-2007, extinderea redevine răspunsul strategic al Europei la propria vecinătate.

Trei mutații de profunzime fac posibil acest moment și oferă cheia de lectură a volumului. Întâi, războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei a schimbat natura extinderii: dintr-un exercițiu tehnic de convergență, ea a redevenit politică de securitate. Marea Neagră a redevenit teatru strategic, iar flancul estic al NATO

și frontiera răsăriteană a Uniunii se suprapun pe Prut cu o claritate pe care manualele de geopolitică rareori o oferă. În al doilea rând, s-a schimbat locul Republicii Moldova pe harta mentală a Europei: dintr-o margine incertă, plasată într-o „vecinătate" cu geometrie variabilă, ea a devenit parte a soluției europene, continuarea firească a unui proiect regional de dezvoltare, de securitate și de integrare. În al treilea rând, s-a schimbat România însăși: dintr-un stat care pledează, într-un stat care construiește.

România a trecut, în acești ani, de la statutul de avocat al cauzei la cel de operator al integrării. Gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău a demonstrat, în iernile crizei energetice, că securitatea Republicii Moldova se construiește dinspre vest. Linia electrică Vulcănești-Chișinău, 157 de kilometri finalizați în iunie 2026 și energizați integral în aceste zile, cu exploatarea comercială anunțată pentru sfârșitul lui august, va aduce energia din România și din piața europeană direct în centrul țării, cu o capacitate care poate acoperi peste jumătate din consum, închizând cea din urmă vulnerabilitate structurală a sistemului: dependența de nodul de la Cuciurgan. La 21 aprilie 2026, administrația portului Constanța a finalizat preluarea operatorului portului Giurgiulești, printr-o tranzacție de aproximativ 62 de milioane de dolari, dublată de angajamente investiționale de minimum 28 de milioane: singura poartă fluvio-maritimă a Republicii Moldova, prin care trec peste 70% din fluxurile sale navale de comerț, intră astfel în aceeași logică operațională cu cel mai mare port al Mării Negre. Comerțul bilateral a atins aproximativ 4 miliarde de euro în 2025, România absorbind circa o treime din exporturile moldovenești, în timp ce Uniunea Europeană, în ansamblu, a ajuns la 67,5% din ele. Remitențele au coborât spre 10% din PIB, semn al unei economii care începe să trăiască din investiții și export, iar 11.088 de tineri din Republica Moldova au studiat cu burse în universitățile românești în anul 2024-2025. Pe cale de consecință, interdependența a încetat să fie o metaforă publicistică; a devenit contract, grafic de execuție și bilanț.

Din această realitate se naște volumul de față, al zecelea din seria Caietelor Documentare ale Club România. Metoda lui stă în alăturarea a două registre care se verifică reciproc: documentul și analiza. Primul capitol pune la dispoziția cititorului corpusul primar al procesului: cadrul de negociere, Planul de creștere economică de aproape 1,9 miliarde de euro pentru perioada 2025-2027, raportul de țară și evaluarea Comisiei din pachetul de extindere al anului 2025. Într-o dezbatere publică în care sursele sunt des citate și rar citite, accesul direct la texte are valoare de igienă democratică. Al doilea capitol cartografiază triunghiul București-Chișinău-Bruxelles, de la retrospectiva ultimului deceniu la perspectivele Berlinului, Parisului și Washingtonului, trecând prin mecanismele informale care fac, adesea nevăzut, munca grea a integrării. Al treilea capitol, cel mai amplu, este inima cărții: drumul de la interconectarea sistemelor la interdependența strategică, urmărit pe

trei paliere: convergența administrativă și instituțională, interconectarea fizică și digitală, de la rețele electrice și gazoducte la e-guvernare, securitate cibernetică și inteligență artificială, apoi convergența piețelor, a investițiilor și a capitalului. Al patrulea capitol mută analiza acolo unde se duce astăzi bătălia decisivă: în spațiul informațional, în cultură și în reziliența democratică; alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025, câștigate de opțiunea europeană sub o presiune hibridă fără precedent, sunt privite aici drept ceea ce au fost, un test de anduranță trecut. Al cincilea capitol abordează frontal geopolitica reintegrării și dosarul transnistrean, fără eufemisme și fără aventurism, ca pe o problemă care se gestionează cu răbdare strategică și se rezolvă cu instrumente europene.

Peste șaptezeci de autori de pe ambele maluri ale Prutului semnează aceste pagini. Volumul se deschide cu analiza Guvernatoarei Băncii Naționale a Moldovei, Anca Dragu, despre transformarea financiară a țării; continuă cu miniștri și foști miniștri, negociatori, reglementatori, conducători ai marilor companii de energie și de infrastructură, academicieni, diplomați, antreprenori, jurnaliști și lideri ai societății civile și se încheie cu mesajul Alteței Sale Regale Principele Radu. Am urmat un principiu simplu: fiecare temă, un autor care o cunoaște din interior. Rezultatul seamănă mai degrabă cu o hartă decât cu un monolit; contribuțiile nu coincid întotdeauna în evaluări și tocmai de aceea, împreună, sunt credibile.

Un cuvânt înainte onest trebuie să spună și ce poate merge prost. Regula unanimității celor douăzeci și șapte lasă calendarul extinderii la discreția fiecărei capitale. Oboseala extinderii este o realitate politică în mai multe state membre, iar ciclurile electorale, la Chișinău, la București și în Uniune, pot răsturna priorități care par astăzi de la sine înțelese. Presiunea hibridă asupra Republicii Moldova va crește pe măsură ce aderarea se apropie, pentru că miza crește. Costurile tranziției energetice, capacitatea administrativă de a absorbi fonduri și de a implementa acquis-ul, fragilitatea socială a unei economii încă mici: toate acestea sunt tratate în volum cu franchețe. Ferestrele istoriei nu stau deschise singure. Ele se țin deschise cu instituții, cu bugete, cu oameni pregătiți și cu opinii publice care înțeleg ce se joacă. Aceasta este rațiunea de a fi a cărții: să înlocuiască entuziasmul intermitent cu metoda.

Dacă volumul susține o singură teză, ea poate fi formulată într-o frază: integrarea europeană a Republicii Moldova este cea mai eficientă arhitectură de securitate disponibilă acestei părți de Europă, iar interconectarea, energetică, economică, digitală și umană, este mecanismul ei concret. Cititorul va găsi în paginile care urmează atât fundamentele acestui raționament, cât și traducerea lui în proiecte, cifre și instituții. Cartea se adresează, deopotrivă, decidenților și negociatorilor, mediului de afaceri care caută să înțeleagă noua geografie economică dintre Constanța, Iași, Chișinău și Giurgiulești, cercetătorilor și studenților, jurnaliștilor și cititorului care

vrea pur și simplu să înțeleagă de ce anii 2026-2028 vor conta pentru următoarea jumătate de secol.

Le mulțumim autorilor, care au răspuns unei invitații exigente cu texte pe măsură, și instituțiilor de pe ambele maluri ale Prutului care au sprijinit documentarea. Erorile de selecție și de construcție rămân ale coordonatorilor.

Vieru a visat să treacă Prutul. Generației noastre îi revine partea mai puțin lirică și mai durabilă a visului: să prefacă această trecere într-un drum european pe care nimeni să nu-l mai poată închide vreodată.

Special

Transformarea financiară a Moldovei: de la periferie în inima Europei

Rolul Băncii Naționale a Moldovei în integrarea țării în Uniunea Europeană

Anca Dragu

Într-o epocă în care schimbările geopolitice redesenează harta economică a continentului, Republica Moldova se distinge, fără îndoială, ca unul dintre cele mai convingătoare exemple de reinventare instituțională. Astfel, statutul de țară candidată la Uniunea Europeană nu mai reprezintă un simplu jalon diplomatic - dimpotrivă, a devenit un imperativ constituțional, o ancoră ireversibilă înscrisă în legea supremă a statului. În consecință, odată cu consacrarea aderării la UE în Constituție, fiecare instituție, fiecare reformă și fiecare act legislativ sunt raportate la un singur standard: alinierea la valorile și cerințele Uniunii Europene.

În acest context, una din pârghiile transformării este Banca Națională a Moldovei (BNM), o instituție care și-a asumat - și, mai important, livrează vizibil - rolul de principal arhitect al modernizării financiare a țării.

O schimbare de paradigmă, nu un simplu exercițiu de conformitate

La prima vedere, ar fi tentant să descriem parcursul european al Moldovei ca pe un proces de aliniere reglementară - o listă de directive de transpus și standarde de atins. Totuși, o astfel de abordare ar subestima ceea ce se petrece în realitate. În esență, ceea ce trăiește Moldova este o schimbare de paradigmă autentică: trecerea de la un model economic reactiv, modelat istoric de gestionarea crizelor și de stabilizare, la unul proactiv, orientat spre creștere sustenabilă și integrare europeană.

Mai mult decât atât, construirea unei economii pregătite pentru UE necesită un cadru macro-financiar robust, capabil să absoarbă șocurile externe, să mențină disciplina fiscală și să atragă investiții stabile, pe termen lung. Prin urmare, crearea unui astfel de mediu predictibil și sustenabil nu este un scop în sine; dimpotrivă, reprezintă condiția esențială pentru competitivitate în cadrul pieței unice europene. Relevant este faptul că acest proces nu mai este unul incipient, ci deja avansat.

Rolul strategic al BNM: trei piloni, o singură direcție

BNM coordonează tehnic negocierea a trei capitole esențiale pentru aderarea economică: Libera circulație a capitalului (Capitolul 4), Serviciile financiare (Capitolul 9) și Politica economică și monetară (Capitolul 17). Aceste capitole definesc, împreună, arhitectura unui sistem financiar modern, iar succesul negocierii lor va determina atât viteza, cât și calitatea integrării Moldovei în structurile financiare europene.

În paralel, BNM desfășoară o colaborare activă cu Autoritatea Bancară Europeană (EBA) pentru obținerea evaluării de echivalență a cadrului prudențial național. În mod firesc, o astfel de recunoaștere nu este doar simbolică, ci are implicații directe: ea consolidează încrederea investitorilor internaționali și transmite un semnal comercial puternic către instituțiile financiare europene.

Agenda de reformă se extinde dincolo de sectorul bancar: BNM acționează pentru aplicarea standardelor UE și în sectorul financiar nebancar, contribuind astfel la crearea unui mediu financiar echitabil, sigur și orientat spre protecția consumatorilor.

Cea mai notabilă caracteristică a transformării financiare a Moldovei este ritmul accelerat. Cu alte cuvinte, integrarea nu este amânată pentru momentul formal al aderării, ci se produce deja la nivel tehnic și instituțional.

De exemplu, în ianuarie 2025, Moldova a adoptat decizia strategică de a schimba moneda de referință de la dolarul american la euro. Dincolo de dimensiunea simbolică, această măsură ancorează economia națională în spațiul financiar european.

Aderarea la Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA), operaționalizată în octombrie 2025, a marcat un alt moment istoric. Cetățenii și companiile beneficiază astăzi de transferuri rapide și accesibile, iar diaspora devine mai conectată financiar la economia națională.

În mai puțin de șase luni, peste 377.000 de tranzacții au fost procesate prin acest sistem, generând economii de aproximativ 6,11 milioane de euro, în condițiile în care comisioanele au scăzut cu peste 93%, de la peste 20 de euro la aproximativ 1,26 euro per tranzacție.

Pe plan intern, sistemul MIA Plăți Instant accelerează tranziția către o economie fără numerar. În plus, implementarea standardelor PSD și a Open Banking stimulează inovația fintech, consolidând profilul Moldovei ca piață orientată spre viitor.

Sistemul de plăți instant MIA, dezvoltat de Banca Națională a Moldovei și lansat în martie 2024, a transformat radical modul în care circulă banii în economie. Astăzi, aproape 900.000 de utilizatori folosesc acest sistem, iar plățile instant sunt acceptate în peste 16.000 de puncte de vânzare din întreaga țară și în mediul online.

Până în prezent, sistemul a procesat aproximativ 22 de milioane de tranzacții, în valoare de 19 miliarde de lei, ceea ce indică o schimbare semnificativă în comportamentul financiar al consumatorilor și o creștere a încrederii în plățile digitale. Începând cu 2 martie 2026, sistemul MIA a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare, permițând și plățile instant între companii (Business to Business – B2B), o evoluție care va sprijini eficiența mediului de afaceri.

Un Sector Bancar Reconstruit pe Fundații Solide

Credibilitatea sistemului financiar-bancar este un catalizator important pentru dezvoltarea economiei. În cazul Moldovei, această credibilitate a fost reconstruită metodic în ultimii câțiva ani.

Sectorul bancar din Republica Moldova este astăzi stabil, bine capitalizat și guvernat conform celor mai bune practici internaționale. Rata de adecvare a capitalului a atins 23,3% la finalul anului 2025, de peste două ori nivelul minim prudențial. În paralel, lucrăm împreună cu Autoritatea Bancară Europeană pentru recunoașterea echivalenței cadrului nostru prudențial cu cel al Uniunii Europene – un pas important pentru atragerea investițiilor bancare internaționale.

Progrese semnificative au fost realizate și în sectorul asigurărilor, unde, începând cu 2023, BNM a accelerat transpunerea directivelor europene, inclusiv Solvency II.

Restructurarea acționariatului și atragerea capitalului european au condus la un sistem bancar guvernat de standarde stricte, aliniate cadrului Basel. În consecință, vulnerabilitățile istorice au fost eliminate. Această evoluție este confirmată și de evaluări externe. Programul FSAP din 2025, realizat de Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, a validat reziliența sistemului financiar moldovenesc.

În același timp, conformitatea cu standardele AML/CFT rămâne fermă, consolidând încrederea investitorilor și protejând reputația sistemului.

Piața de Capital, Finanțarea Verde și Incluziunea Financiară

Pe măsură ce sectorul bancar se consolidează, atenția se deplasează, în mod firesc, către diversificarea surselor de finanțare. În acest context, dezvoltarea pieței de capital devine nu doar oportună, ci necesară pentru o creștere economică sustenabilă.

Inițiativa de creare a unei burse de valori moderne la Chișinău, în parteneriat cu Bursa de Valori București, reflectă această schimbare de paradigmă. Dincolo de infrastructura tehnică, proiectul urmărește crearea unei culturi investiționale, în care companiile locale să acceseze finanțare prin emisiuni de acțiuni și obligațiuni, iar investitorii să beneficieze de instrumente transparente și reglementate. Aceasta

implică standarde ridicate de raportare, protecția investitorilor și integrarea cu pieţele regionale, pentru a asigura lichiditate și atractivitate.

Pe de altă parte, finanțarea verde se conturează ca un pilon strategic al transformării financiare. În acord cu orientările Uniunii Europene, BNM promovează integrarea riscurilor climatice în evaluarea financiară și stimulează direcționarea capitalului către proiecte sustenabile. Elaborarea taxonomiei verzi naționale nu este doar un exercițiu tehnic, ci un instrument esențial pentru credibilitate și alocare eficientă a resurselor.

În mod complementar, incluziunea financiară este abordată ca o condiție pentru dezvoltare economică echilibrată. Strategia Națională de Incluziune Financiară 2030 urmărește reducerea decalajelor dintre mediul urban și cel rural, precum și creșterea accesului la servicii financiare digitale.

În acest sens, inițiativele susținute de BNM — inclusiv programele dedicate antreprenoriatului feminin și educației financiare — reflectă o viziune modernă: o economie competitivă nu poate exista fără participare largă și echitabilă. Astfel, incluziunea devine nu doar un obiectiv social, ci un determinant direct al creșterii economice

România: model și partener strategic

Relația dintre Republica Moldova și România reprezintă unul dintre cele mai consistente exemple de convergență instituțională din regiune. În mod particular, cooperarea dintre Banca Națională a Moldovei și Banca Națională a României a funcționat ca un catalizator al reformelor.

Această colaborare nu s-a limitat la transfer de experiență, ci a presupus un veritabil proces de mentorat instituțional. Prin programele Twinning și TAIEX, specialiștii BNR au contribuit direct la elaborarea cadrului legislativ, la consolidarea supravegherii bancare și la alinierea practicilor la standardele europene.

Mai mult decât atât, experiența României ca stat membru al UE a oferit Moldovei un model concret de adaptare la exigențele pieței unice. În mod complementar, parteneriatul a evoluat și pe dimensiunea educațională și profesională. Colaborările dintre instituții academice precum Academia de Studii Economice din București și Academia de Studii Economice a Moldovei contribuie la formarea unei noi generații de specialiști familiarizați cu standardele europene.

De asemenea, cooperarea în domeniul asigurărilor, inclusiv prin implicarea Autorității de Supraveghere Financiară, a permis Moldovei să construiască mecanisme moderne de protecție a consumatorilor și de garantare a stabilității sectoriale.

Relația cu România funcționează ca o punte de integrare europeană, accelerând convergența Moldovei către standardele și practicile Uniunii Europene. România nu este doar un partener, ci un vector strategic al transformării financiare a Moldovei.

De la poziție periferică la partener european de încredere

Reformele noastre sunt validate și de partenerii internaționali. Programul FSAP realizat de FMI și Banca Mondială a confirmat reziliența sistemului financiar, inclusiv în scenarii severe de stres. În plus, anul 2025 a marcat o premieră: Republica Moldova a fost evaluată de toate cele trei mari agenții internaționale de rating - S&P, Moody's și Fitch.

Acordarea ratingului de credit suveran „BB-/B" cu perspectivă stabilă de către S&P Global Ratings plasează Republica Moldova la un nivel comparabil - și, în anumite cazuri, superior - unor economii din Balcanii de Vest, reflectând consolidarea cadrului macroeconomic și financiar.

Agenția Moody's Ratings a anunțat îmbunătățirea ratingului Republicii Moldova de la B3 la B2, menținând perspectiva stabilă. Acesta este cel mai bun nivel din ultimii 25 de ani, și demonstrează o capacitate semnificativ îmbunătățită de a gestiona riscurile financiare, politice și sociale. În termeni concreți, aceasta înseamnă un acces mai bun la finanțare internațională, costuri mai reduse pentru împrumuturile externe și creșterea atractivității țării pentru investiții străine și proiecte de dezvoltare.

În acest context efervescent, Banca Națională a Moldovei și-a articulat o viziune clară a rolului în arhitectura instituțională europeană: independență deplină și o politică monetară ferm ancorată în regimul de țintire a inflației, un pas care confirmă maturitatea macroeconomică și oferă investitorilor un semnal extern de validare credibil.

Transformarea sectorului financiar al Moldovei este o poveste despre curaj instituțional și claritate strategică. O țară considerată cândva o periferie financiară a luat o serie de decizii îndrăznețe și ireversibile - constituționale, monetare, de reglementare și instituționale - care i-au schimbat fundamental traiectoria. Aderarea la SEPA, trecerea la cursul de referință în euro, validarea FSAP, consolidarea unei piețe de capital, alinierea supravegherii bancare la Basel III: fiecare dintre acești pași, luați individual, este semnificativ. Luați împreună, construiesc un argument convingător că integrarea europeană a Moldovei este un proces ireversibil, în plină derulare.

Capitolul I: CADRUL POLITIC INTERNAȚIONAL ȘI NOUA PARADIGMĂ A EXTINDERII UE

Notă introductivă

Republica Moldova: de la vecinătate la integrare europeană (Documente)

Documentele reunite în acest prim capitol oferă o perspectivă cronologică, prin intermediul unor surse oficiale ale Uniunii Europene, asupra evoluției unei politici care, în ultimele două decenii, a cunoscut una dintre cele mai importante transformări din istoria proiectului european. Dacă la începutul anilor 2000 relația Uniunii Europene cu statele din vecinătatea sa era concepută în principal ca o politică de cooperare și stabilizare, evoluțiile geopolitice recente au determinat o schimbare de paradigmă: perspectiva aderării a redevenit un instrument central al politicii europene.

Capitolul debutează cu o fișă sintetică privind Politica Europeană de Vecinătate (PEV), lansată în 2004, într-un context în care Uniunea Europeană urmărea consolidarea securității și stabilității la noile sale frontiere externe (după valul extinderii Uniunii Europene din 1 mai 2004, cunoscut drept cea mai mare extindere din istoria UE când au aderat nu mai puțin de 10 țări), fără a oferi statelor partenere o perspectivă explicită de aderare.

Când Uniunea Europeană a creat **Politica Europeană de Vecinătate (PEV)** și, ulterior, Parteneriatul Estic (2009), intenția sa nu a fost de a extinde și mai mult Uniunea, ci de a crea un „inel de prieteni" stabil la granițele sale. Principiul de bază, celebru în cancelariile europene, era *„totul în afară de instituții"*, adică acces la piețe și asistență financiară, dar fără promisiunea aderării.

UE a realizat rapid că vecinii din Europa de Est au alte dorințe și alte probleme decât cei din Nordul Africii. Așa a apărut, în 2009, Parteneriatul Estic, conceput ca o dimensiune estică dedicată celor 6 țări partenere (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina). **Declarația comună a Summitului Parteneriatului Estic (PaE) de la Praga din 2009** reprezintă un „demers comun al statelor membre ale Uniunii Europene și al partenerilor lor din Europa de Est, bazat pe interese și angajamente reciproce, precum și pe asumarea în comun a responsabilității". Pe infrastructura creată de Parteneriatul Estic s-a putut semna ulterior Acordul de Asociere din 2014 , care a reprezentat mecanismul prin care

Moldova s-a conectat economic la Piața Unică și a obținut regimul fără vize. De asemenea, PaE a adus transformări concrete în viața oamenilor: modernizarea a mii de kilometri de drumuri, sprijinirea IMM-urilor, eficiență energetică, securitate cibernetică și programe de mobilitate pentru tineri (Erasmus+).

Evenimentele geopolitice din ultimii ani, în special deteriorarea mediului de securitate european după agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei, au modificat în mod semnificativ perspectiva Uniunii Europene asupra politicii de extindere. În acest nou context strategic, Comisia Europeană emite în 8 noiembrie 2023 un document istoric prin care reevaluează politica de extindere drept un „imperativ geopolitic de securitate" și recomandă Consiliului European deschiderea oficială a negocierilor de aderare cu Republica Moldova.

Cadrul de negociere (25 iunie 2024) reprezintă transpunerea juridică a acestei recomandări. Documentul stabilește principiile, metodologia și organizarea întregului proces de aderare, definind atât obligațiile statului candidat, cât și regulile după care Uniunea Europeană evaluează progresele realizate. Structurarea negocierilor pe grupuri tematice de capitole (clustere), accentul pus asupra valorilor fundamentale și caracterul condiționat al fiecărei etape ilustrează modul în care politica de extindere a evoluat față de valurile anterioare de aderare.

În aceeași logică trebuie înțeles și **Planul de Creștere Economică pentru Republica Moldova**, prezentat de Comisia Europeană în 2024. Acesta marchează o nouă etapă în relația dintre Uniune și statele candidate, prin asocierea reformelor cu un sprijin financiar și investițional substanțial. Obiectivul este accelerarea convergenței economice și instituționale înaintea aderării, astfel încât beneficiile integrării europene să fie resimțite încă din perioada negocierilor.

Documentele referitoare la **Pachetul de Extindere 2025** și **Raportul de țară privind Republica Moldova** oferă evaluarea anuală realizată de Comisia Europeană asupra progreselor înregistrate și asupra domeniilor în care reformele trebuie continuate. Aceste rapoarte reprezintă principalul instrument de monitorizare utilizat de instituțiile europene pe parcursul negocierilor de aderare și constituie, în același timp, un reper important pentru autoritățile naționale, mediul academic și societatea civilă.

Capitolul se încheie cu prezentarea celui mai recent pas în procesul de aderare-deschiderea negocierilor pentru primele grupuri de capitole (**Clustere - Valorilor fundamentale și Relații Externe**). Acest moment confirmă faptul că relația dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova a intrat într-o etapă nouă, în care obiectivul aderării nu mai reprezintă doar o perspectivă politică, ci un proces concret, guvernat de reguli, condiționalități și evaluări periodice.

Republica Moldova reprezintă unul dintre cele mai relevante exemple ale transformării viziunii UE privind vecinătatea și extinderea, ca instrument central

al politicii europene. Într-un interval relativ scurt, relația sa cu Uniunea Europeană a parcurs etape care, în alte perioade ale extinderii europene, s-au desfășurat pe parcursul mai multor decenii. De la includerea în Politica Europeană de Vecinătate și, ulterior, în Parteneriatul Estic, până la obținerea statutului de stat candidat și deschiderea negocierilor de aderare, parcursul european al Republicii Moldova reflectă atât schimbările produse în politica internă a statului, cât și redefinirea priorităților strategice ale Uniunii Europene.

Fișe descriptive
Politica europeană de vecinătate[1]

Joanna Placzek, Rudolfs Verdins

Politica europeană de vecinătate (PEV) se aplică în cazul următoarelor țări: Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Moldova, Maroc, Palestina, Siria, Tunisia și Ucraina. Ea urmărește să aducă mai multă prosperitate, stabilitate și securitate în regiunile din vecinătatea UE. Se bazează pe valori comune, promovarea democrației, statul de drept și respectarea drepturilor omului. PEV este o politică bilaterală între UE și fiecare țară parteneră, cu inițiative de cooperare regională și multilaterală.

Temeiul juridic

- Articolul 8 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE);
- Titlul V din TUE (acțiunea externă);
- Articolele 206-207 (comerț) și 216-219 (acorduri internaționale) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Obiective generale

PEV se bazează pe valori comune, promovarea democrației, statul de drept, respectarea drepturilor omului și coeziunea socială. Prin PEV, UE și vecinii săi colaborează în domenii prioritare cheie. PEV sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, creșterea mobilității și contactele interpersonale. Tot printre obiectivele principale ale acestei politici este și acela de a aprofunda colaborarea cu societatea civilă și partenerii sociali. În 2011, UE a revizuit PEV și, ca reacție la evoluțiile din țările arabe, a pus un accent și mai pronunțat pe promovarea unei democrații temeinice și trainice și pe dezvoltarea economică în beneficiul tuturor. Prin democrație temeinică și trainică se înțelege mai ales alegeri libere și corecte, eforturi pentru a combate corupția, independența sistemului judiciar, controlul

[1] www.europarl.europa.eu/factsheets/ro

democratic asupra forțelor armate și libertatea de exprimare, de întrunire și de asociere. UE a subliniat și rolul pe care îl joacă societatea civilă în procesul democratic și a introdus principiul „mai mult pentru mai mult" în virtutea căruia UE dezvoltă parteneriate mai strânse cu acele țări vecine care realizează progrese mai mari către reforme democratice. În 2015, UE a revizuit încă o dată politica de vecinătate și a propus metode de a construi parteneriate care să funcționeze mai bine cu țările din vecinătate, cu trei priorități comune pentru cooperare:

1. dezvoltarea economică ca factor de stabilizare;
2. securitatea;
3. migrația și mobilitatea.

Pe baza versiunii revizuite a PEV, UE a definit obiectivele de politică pe termen lung pentru cooperarea viitoare, sub egida obiectivului general de a întări reziliența, în comunicarea comună intitulată „Politica privind Parteneriatul estic după 2020 – Consolidarea rezilienței – un Parteneriat estic care produce rezultate pentru toți".

În 2021 au fost adoptate comunicarea comună intitulată „Un parteneriat reînnoit cu țările din vecinătatea sudică - O nouă agendă pentru Mediterana" și odată cu ea „Planul de investiții pentru vecinătatea sudică", care urmăresc să stabilească o nouă agendă pentru relansarea și întărirea parteneriatului strategic dintre UE și partenerii săi din vecinătatea sudică.

Instrumente

PEV se bazează pe acordurile juridice în vigoare între UE și partenerii săi – acordurile de asociere sau acordurile de parteneriat și cooperare. Pentru a promova accesul pe piață, politica de vecinătate a dezvoltat și alte instrumente, în special prin negocierea unor zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare (DCFTA).

Un loc central în cadrul PEV îl ocupă planurile de acțiune bilaterale și prioritățile parteneriatului care au fost stabilite între UE și majoritatea țărilor partenere. Ele stabilesc programe de reformă politică și economică cu priorități pe termen scurt și mediu (de la trei la cinci ani). Planurile de acțiune ale PEV și prioritățile parteneriatului reflectă nevoile, interesele și capacitățile UE și ale fiecărui partener. Ele urmăresc să dezvolte societăți democratice, echitabile din punct de vedere social și favorabile includerii, să promoveze integrarea economică și să îmbunătățească circulația transfrontalieră a persoanelor. Agendele de asociere, prioritățile parteneriatelor și alte documente echivalente reprezintă baza pentru a decide domeniile de asistență prioritare prin stabilirea unor agende de reformă politică și economică cu priorități pe termen scurt și mediu. Ele reflectă nevoile, interesele și capacitățile UE și ale fiecărui partener.

UE sprijină îndeplinirea obiectivelor PEV acordând sprijin financiar și oferind cooperare politică și tehnică. Noul Instrument de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională (IVCDCI) – „Europa în lume" – este cadrul în care se înscrie cooperarea UE cu țările din afara sa în perioada 2021-2027. Instrumentul este astfel conceput încât să cuprindă finanțarea prin granturi, precum și combinarea granturilor cu împrumuturi de la instituții financiare europene și internaționale. Cu un buget alocat total de 79,5 miliarde EUR la prețurile curente, noul instrument cuprinde cooperarea UE cu țările din vecinătatea UE și cu alte țări din Africa, Asia, America, Pacific și zona Caraibilor. Pe lângă accentul pus pe dezvoltarea durabilă, Europa în lume promovează aspecte tematice cheie ale politicii externe a UE, inclusiv programe de promovare a drepturilor omului, a democrației și a societății civile. Finanțarea din acest instrument este destinată, de asemenea, provocărilor globale, printre care schimbările climatice, migrația, pacea și stabilitatea, precum și cooperarea cu partenerii strategici și promovarea inițiativelor de politică externă ale UE. La12 decembrie 2023, Parlamentul a adoptat o rezoluție referitoare la punerea în aplicare a Instrumentului de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională – „Europa în lume". Parlamentul a fost încântat de propunerea Comisiei de a revizui cadrul financiar multianual (CFM) 2021-2027, prilej cu care a fost majorată finanțarea pentru vecinătatea Uniunii și restul lumii. În plus, Parlamentul a ținut să reliefeze că trebuie revizuite politicile externă și de dezvoltare ale UE astfel încât să se țină cont de finanțarea insuficientă, de inegalitățile tot mai mari dintre țări și dintre regiunile țărilor și de insecuritatea alimentară din lume și a cerut să se evalueze dacă au fost îndeplinite obiectivele instrumentului, și anume reducerea sărăciei și inegalităților și promovarea drepturilor omului și a dezvoltării durabile pe termen lung în țările partenere.

În plus, s-au dezvoltat instrumente în cadrul PEV pentru a promova accesul la piață, în special prin negocierea creării de zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, precum și pentru a îmbunătăți mobilitatea și gestionarea migrației. Ca atare, au fost propuse și încheiate cu unii parteneri parteneriate pentru mobilitate și facilitarea și/sau liberalizarea vizelor, iar în 2016 a fost lansat un instrument financiar special – Instrumentul de parteneriat pentru migrație. În regiunea sudică, o serie de inițiative regionale și bilaterale privind migrația și mobilitatea sunt finanțate în cadrul componentei „Africa de Nord" a Fondului fiduciar de urgență al UE pentru Africa.

PEV este concepută ca un ansamblu de dispoziții politice comune, însă permite, totodată, UE să își adapteze și să își diferențieze politica în funcție de trăsăturile specifice ale fiecărui partener.

Dimensiunile regionale

A. Parteneriatul estic

Parteneriatul estic (PaE) a fost constituit pentru a aduce la un nivel superior relațiile UE cu majoritatea vecinilor săi din est: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina. PaE, aprobat în 2008 și inaugurat în 2009, se bazează pe politica europeană de vecinătate (PEV).

1. Obiective

Principalul obiectiv al Parteneriatului estic este „accelerarea asocierii politice și aprofundarea integrării economice" dintre UE și vecinii săi din est. Nivelul de integrare și cooperare reflectă angajamentul fiecărei țări partenere față de valorile, standardele și structurile europene, precum și progresele pe care le realizează în raport cu acestea. Parteneriatul estic urmărește să promoveze democrația și buna guvernare, să întărească securitatea energetică, să sprijine reformele sectoriale (inclusiv în domeniul protecției mediului), să încurajeze contactele interpersonale, să sprijine dezvoltarea economică și socială și să ofere finanțare suplimentară pentru proiecte de reducere a dezechilibrelor socioeconomice și de creștere a stabilității[2].

2. Structuri

În principiu, reuniunile la nivel înalt ale Parteneriatului estic se organizează din doi îndoi ani, la ele participând șefi de stat sau de guvern din UE și țările partenere, precum și reprezentanți de la Parlament, Comisie și SEAE.

Au fost lansate, de asemenea, inițiative-fanion printre care se numără: un program integrat de administrare a frontierelor; un instrument pentru întreprinderile micișori mijlocii; piețe regionale de electricitate; și eforturi de a îmbunătăți eficiența energetică, de a valorifica mai mult sursele regenerabile de energie, de a promova buna guvernanță în materie de mediu, de a preveni și preîntâmpina dezastrele naturale și provocate de om și a le combate atunci când se produc.

În iulie 2021, au fost anunțate prioritățile Parteneriatului estic pentru perioada de după 2020, obiectivul general fiind de a întări reziliența și a genera beneficii concrete pentru cetățeni. Se dorește ca noua agendă pentru Parteneriatul estic să rămână flexibilă și să permită o abordare față de cooperare diferențiată și bazată pe stimulente, de care să beneficieze țările implicate cel mai serios pe calea reformelor. Agenda este structurată în jurul a doi piloni:

- investițiile, care urmează să fie susținute printr-un plan economic și de investiții;
- guvernanța.

---

[2] Pentru mai multe informații, vă rugăm să consultați secțiunea site-ului internet al SEAE privind PaE.

Înființată în 2011, Adunarea Parlamentară Euronest constituie componenta parlamentară a Parteneriatului estic și se ocupă cu partea de consultări, supraveghere și monitorizare a parteneriatului. Obiectivul său principal este de a aduna laolaltă parlamentele din țările PaE și Parlamentul European și de a intensifica contactele interpersonale, de a promova participarea activă a societății civile și de a se implica mai activ în dialogul cultural. Ea se bazează pe interese și angajamente reciproce, precum și pe principiile diferențierii, asumării și responsabilității comune. Unul dintre rolurile sale este să monitorizeze sprijinul UE pentru țările PaE, ea având, de asemenea, posibilitatea să emită recomandări pentru structurile interguvernamentale din cadrul său, cu scopul de a încuraja aceste țări să aprofundeze integrarea politică și economică cu UE.

Până la această dată, Adunarea a organizat 11 sesiuni ordinare, cea mai recentă având loc în perioada 19-20 martie 2024 la Bruxelles. Unul dintre punctele remarcabile de pe ordinea de zi a fost o dezbatere prioritară intitulată „Sprijinul UE pentru Ucraina și perspectivele de extindere a UE în contextul deciziei Consiliului European din14-15 decembrie 2023. Impactul viitoarei extinderi a UE asupra Parteneriatului estic".

Adunarea este alcătuită din 60 de deputați în Parlamentul European și câte 10 membri din parlamentul fiecărei țări partenere. Cu toate acestea, cum Parlamentul European nu recunoaște Adunarea Națională a Belarusului ca fiind o instituție aleasă democratic, în momentul de față la Adunarea parlamentară a Euronest nu participă niciun „deputat" din Belarus. În schimb, au fost invitați să participe reprezentanți ai forțelor „democratice" belaruse. Adunarea Parlamentară a Euronest are patru comisii permanente:

- Comisia pentru afaceri politice, drepturile omului și democrație;
- Comisia pentru integrare economică, armonizare legislativă și convergență cu politicile Uniunii Europene;
- Comisia pentru securitate energetică;
- Comisia pentru afaceri sociale, ocuparea forței de muncă, educație, cultură și societatea civilă.

Adunarea mai cuprinde și trei grupuri de lucru:

- Grupul de lucru pentru Regulamentul de procedură;
- Grupul de lucru ad-hoc pentru țările candidate la aderarea la UE;
- Grupul de lucru pentru Belarus.

În plus, în cadrul PaE[3] există un forum al societății civile care publică recomandări „pentru a influența instituțiile UE și guvernele naționale ale țărilor din PaE".

[3] Pentru mai multe informații despre forumul societății civile, vă rugăm să consultați site-ul internet al FSC.

B. Uniunea pentru Mediterana

Din Uniunea pentru Mediterana (UpM) fac parte cele 27 de state membre ale UE,Uniunea Europeană și 15 țări mediteraneene (Albania, Algeria, Bosnia și Herțegovina, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Mauritania, Muntenegru, Monaco, Maroc, Palestina, Siria -al cărei statut de membru a fost suspendat din cauza războiului civil - Tunisia și Turcia). Liga Statelor Arabe a participat la toate reuniunile din 2008 încoace, iar Libia are statut de observator.

1. Obiective

UpM este un parteneriat interguvernamental, un cadru multilateral pentru relațiile politice, economice și sociale dintre UE și țările din sudul și estul Mării Mediterane. UpM a fost lansată în 2008, la summitul de la Paris, ca o continuare a Parteneriatului euro-mediteraneean (Euromed), cunoscut și ca Procesul de la Barcelona. UpM se inspiră din obiectivele stabilite în cadrul Declarației de la Barcelona din 1995, și anume de a crea un spațiu de pace, stabilitate, securitate și prosperitate economică comună, cu respectarea deplină a principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, promovând în același timp înțelegerea între culturi și civilizații în regiunea euro-mediteraneeană.

2. Structuri

UpM este prezidată de o copreședințe, fapt care evidențiază asumarea în comuna responsabilității, o trăsătură care definește acest grup. În 2012, UE a preluat copreședința din partea flancului nordic, iar Iordania pe cea din partea flancului sudic. Principalul organ de conducere al UpM este reuniunea la nivel de înalți funcționari, care monitorizează și coordonează munca UpM. Reuniunea la nivel de înalți funcționari aprobă, de asemenea, bugetul și programul de lucru al secretariatului, pregătește reuniunile miniștrilor Afacerilor Externe și ale altor formațiuni ministeriale și numește secretarul general și pe cei șase secretari generali adjuncți. Reuniunea discută și propunerile de proiecte prezentate de secretariat spre aprobare și adoptare. Secretariatul UpM are în primul rând rolul de a identifica, prelucra, promova și coordona proiecte tehnice în domenii precum transportul, energia, apa, protecția mediului, învățământul superior și mobilitatea, cercetarea, afacerile sociale, emanciparea femeilor, ocuparea forței de muncă și dezvoltarea întreprinderilor, toate acestea întărind cooperarea și fiind o modalitate directă de a schimba în bine viața oamenilor din țările UpM. UE este entitatea care contribuie cel mai mult la bugetul secretariatului UpM.

Adunarea Parlamentară a UpM se inspiră din munca Adunării parlamentare euro-mediteraneene și cuprinde 280 de membri: 132 de membri din UE (81 de deputați din parlamentele naționale din UE și 51 de deputați în Parlamentul European), opt membri din țările mediteraneene europene partenere (Albania,

Bosnia și Herțegovina, Monaco și Muntenegru), 130 de membri din cele zece țări de pe litoralul sudic și estic al Mediteranei [Algeria, Egipt, Iordania, Israel, Liban, Maroc, Palestina, Siria (suspendată momentan), Tunisia și Turcia] și 10 membri din Mauritania.

Adunarea Parlamentară a UpM se reunește o dată pe an în ședință plenară; cea mai recentă a avut loc la Rabat în perioada 15-16 februarie 2024, sub președinția marocană. Președinția AP-UpM este deținută în prezent de Spania (2024-2025). Ea urmează să fie preluată de Egipt în 2025. Adunarea Parlamentară a UpM adoptă rezoluții sau recomandări referitoare la toate aspectele cooperării euro-mediteraneene care privesc organele executive ale UpM, Consiliul Uniunea Europeană, Comisia Europeană și guvernele naționale ale țărilor partenere.

Adunarea Parlamentară a UpM are cinci comisii permanente, fiecare cuprinzând 56 de membri:

- Comisia pentru politică, securitate și drepturile omului;
- Comisia pentru afaceri economice și financiare, afaceri sociale și educație;
- Comisia pentru îmbunătățirea calității vieții, schimburi între societățile civile și cultură;
- Comisia pentru energie, mediu și apă;
- Comisia pentru drepturile femeilor în țările euro-mediteraneene.

04/2025

Consiliul Uniunii Europene[1]
Declarația comună a Summitului Parteneriatului Estic de la Praga

Praga, 7 mai 2009

Șefii de stat sau de guvern și reprezentanții Republicii Armenia, Republicii Azerbaidjan, Republicii Belarus, Georgiei, Republicii Moldova și Ucrainei, reprezentanții Uniunii Europene, precum și șefii de stat sau de guvern și reprezentanții statelor sale membre s-au reunit la Praga pentru a-și duce relațiile la un nou nivel prin instituirea Parteneriatului Estic și au adoptat următoarea Declarație comună:

Un parteneriat mai ambițios între Uniunea Europeană și țările partenere

1. Parteneriatul estic este lansat ca un demers comun al statelor membre ale Uniunii Europene și al partenerilor lor din Europa de Est (denumiți în continuare țările partenere"), bazat pe interese și angajamente reciproce, precum și pe asumarea în comun a responsabilității. Acesta va fi dezvoltat în comun, într-un mod pe deplin transparent.

Participanții la Summitul de la Praga sunt de acord că Parteneriatul Estic se va baza pe angajamente față de principiile dreptului internațional și față de valorile fundamentale, inclusiv democrația, statul de drept și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și față de economia de piață, dezvoltarea durabilă și buna guvernanță.

Parteneriatul estic se bazează pe relațiile contractuale bilaterale existente și le completează. Acesta va fi dezvoltat fără a aduce atingere aspirațiilor fiecărei țări partenere în ceea ce privește relația sa viitoare cu Uniunea Europeană. Acesta va fi guvernat de principiile diferențierii și condiționalității.

Parteneriatul estic va fi dezvoltat în paralel cu cooperarea bilaterală dintre UE și statele terțe.

2. Obiectivul principal al Parteneriatului Estic este de a crea condițiile necesare pentru accelerarea asocierii politice și a integrării economice ulterioare între Uniunea

[1] Bruxelles, 7 mai 2009, 8435/09 (Presse 78); press.office@consilium.europa.eu http://www.consilium.europa.eu/Newsroom

Europeană și țările partenere interesate. Consolidarea semnificativă a politicii UE față de țările partenere se va realiza prin dezvoltarea unei dimensiuni estice specifice a Politicii europene de vecinătate. În acest scop, Parteneriatul estic va urmări să sprijine reformele politice și socio-economice ale țărilor partenere, facilitând apropierea de Uniunea Europeană. Acest demers servește angajamentului comun față de stabilitate, securitate și prosperitate al Uniunii Europene, al țărilor partenere și, de fapt, al întregului continent european.

3. Parteneriatul Estic ar trebui să promoveze în continuare stabilitatea și consolidarea încrederii la nivel multilateral. Conflictele împiedică activitățile de cooperare. Prin urmare, participanții la summitul de la Praga subliniază necesitatea soluționării pașnice cât mai rapide a acestora, pe baza principiilor și normelor dreptului internațional, precum și a deciziilor și documentelor aprobate în acest cadru.

În plus, Parteneriatul Estic ar putea contribui la dezvoltarea unor legături mai strânse între țările partenere.

Parteneriatul Estic transmite un mesaj politic clar cu privire la necesitatea de a menține și de a consolida cursul către reforme. Parteneriatul Estic va oferi un impuls suplimentar dezvoltării economice, sociale și regionale a țărilor partenere. Acesta va facilita buna guvernanță, inclusiv în sectorul financiar, va promova dezvoltarea regională și coeziunea socială și va contribui la reducerea disparităților socio-economice dintre țările partenere. În acest fel, Parteneriatul Estic va fi complementar asistenței macroeconomice acordate prin intermediul instrumentelor internaționale relevante.

Un angajament bilateral mai profund

4. Participanții la Summitul de la Praga împărtășesc dorința de a aprofunda și de a intensifica relațiile bilaterale dintre UE și țările partenere, ținând seama de situația specifică și de ambițiile fiecărei țări partenere și respectând relațiile bilaterale existente între UE și țara parteneră respectivă. Aceștia au convenit că cooperarea bilaterală în cadrul Parteneriatului Estic ar trebui să constituie fundamentul pentru acordurile de asociere dintre UE și acele țări partenere care sunt dispuse și capabile să își respecte angajamentele care decurg din acestea.

5. Noile acorduri de asociere, dincolo de oportunitățile existente în materie de comerț și investiții, vor prevedea crearea sau obiectivul creării unor zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, în care efectele pozitive ale liberalizării comerțului și a investițiilor vor fi consolidate prin armonizarea reglementărilor, conducând la convergența cu legislația și standardele UE. Piețele deschise și integrarea economică sunt esențiale pentru dezvoltarea economică durabilă a

țărilor partenere și pentru susținerea stabilizării politice. Crearea unor zone de liber schimb bilaterale aprofundate și cuprinzătoare între UE și țările partenere ar putea, pe termen lung, să se transforme într-o rețea de zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare.

6. Uniunea Europeană va elabora programe cuprinzătoare de consolidare instituțională în mod individual cu fiecare țară parteneră, în vederea îmbunătățirii capacității administrative a acestora, inclusiv prin formare, asistență tehnică și orice măsuri inovatoare adecvate.

7. Sprijinirea mobilității cetățenilor și liberalizarea vizelor într-un mediu sigur reprezintă un alt aspect important al Parteneriatului Estic. Acesta va promova mobilitatea cetățenilor țărilor partenere prin acorduri de facilitare a vizelor și de readmisie; UE, în conformitate cu Abordarea sa globală privind migrația, va lua, de asemenea, măsuri treptate în direcția liberalizării complete a vizelor ca obiectiv pe termen lung pentru fiecare țară parteneră în parte, de la caz la caz, cu condiția ca o mobilitate bine gestionată și sigură sunt îndeplinite.

8. Parteneriatul Estic vizează consolidarea securității energetice prin cooperare în ceea ce privește aprovizionarea și tranzitul cu energie stabile și sigure pe termen lung, inclusiv prin o mai bună reglementare, eficiență energetică și o utilizare sporită a surselor de energie regenerabile. Dispoziții privind interdependența energetică ar putea fi incluse în noile acorduri de asociere sau în alte acorduri bilaterale între UE și țările partenere. Cooperarea în domeniul energiei ar trebui să țină seama de cea de-a doua revizuire strategică a politicii energetice a UE și de politica energetică a fiecărei țări partenere.

Accentul pe cooperarea multilaterală

9. Cadrul multilateral al Parteneriatului Estic va prevedea activități de cooperare și un dialog deschis și liber în serviciul obiectivelor Parteneriatului. Acesta va funcționa pe baza unor decizii comune ale Uniunii Europene și ale țărilor partenere. Va oferi un forum pentru schimbul de informații și experiență cu privire la măsurile luate de țările partenere în direcția tranziției, reformei și modernizării și va oferi UE un instrument suplimentar pentru a însoți aceste procese. Acesta va facilita elaborarea de poziții comune și desfășurarea de activități comune. Cadrul multilateral are ca scop consolidarea legăturilor dintre țările partenere și va constitui un forum de discuții privind evoluțiile viitoare ale Parteneriatului Estic.

Apropierea legislativă și de reglementare este esențială pentru acele țări partenere care doresc să înregistreze progrese în procesul de apropiere de UE. Cadrul multilateral va oferă cadrul necesar pentru eforturile sistematice în acest sens,

inclusiv prin sesiuni dedicate prezentării și explicării de către Uniunea Europeană a legislației și standardelor UE, precum și comparării acestora cu politicile și legislația națională.

10. Reuniunile șefilor de stat sau de guvern din cadrul Parteneriatului Estic se vor desfășura, în principiu, o dată la doi ani. Acestea ar trebui să aibă loc atât în UE, cât și în țările partenere. Miniștrii afacerilor externe se vor reuni anual. Aceste reuniuni la nivel înalt vor impulsiona și vor contura în continuare Parteneriatul Estic.

11. Cele patru platforme thematic organizate în prezent de Comisia Europeană vor permite desfășurarea unor sesiuni orientate către obiective specifice și vor servi drept cadru pentru discuții deschise și libere, pe baza principalelor domenii de cooperare, și anume: democrația, buna guvernanță și stabilitatea; integrarea economică și convergența cu politicile sectoriale ale UE; securitatea energetică; precum și contactele interumane.

12. Primele reuniuni ale celor patru platforme thematic vor avea loc în luna iunie 2009. Fiecare platformă va adopta un set de obiective esențiale și realiste, care ar trebui actualizate periodic, împreună cu un program de lucru corespunzător, și va evalua progresele înregistrate. Reuniunile se vor desfășura cel puțin de două ori pe an la nivelul înalților funcționari implicați în procesul de reformă în domeniile de politică relevante. Platformele vor prezenta rapoarte în cadrul reuniunilor anuale ale miniștrilor afacerilor externe. Activitatea platformelor poate fi promovată ocazional prin reuniuni ministeriale specifice fiecărui sector. De asemenea, vor fi organizate grupuri de lucru pentru a sprijini activitatea platformelor thematic în domenii specifice.

13. Statele terțe vor fi eligibile pentru participare, de la caz la caz, la proiecte, activități și reuniuni concrete ale platformelor thematic, în măsura în care aceasta contribuie la obiectivele activităților specifice și la obiectivele generale ale Parteneriatului Estic. Activitățile din cadrul multilateral al Parteneriatului Estic ar trebui să fie voluntare și să se bazeze pe principiile unei abordări cooperative.

Participanții la Summitul de la Praga susțin lansarea unor inițiative emblematice care vor conferi un impuls suplimentar, un conținut concret și vizibilitate Parteneriatului Estic și așteaptă cu interes o discuție timpurie a platformelor în acest sens.

14. Se va asigura complementaritatea cu inițiativele regionale dintre Uniunea Europeană și țările partenere relevante, în special cu Sinergia Mării Negre. Interacțiunea cu alte inițiative regionale ar trebui analizată de la caz la caz.

15. La Summitul de la Praga au participat înalți reprezentanți ai Parlamentului European, ai Comitetului Regiunilor, ai Comitetului Economic și Social European, ai Băncii Europene de Investiții și ai Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Parteneriatul Estic va implica o gamă largă de actori, printre care ministere și agenții guvernamentale, parlamente, societatea civilă, organizații internaționale (precum OSCE, Consiliul Europei și OCDE), instituții financiare internaționale, sectorul privat, precum și partenerii economici și sociali, în cadrul platformelor multilaterale.

Prin urmare, participanții la summitul de la Praga invită parlamentarii din Uniunea Europeană și din țările partenere să prezinte idei cu privire la propunerea Parlamentului European de a înființa o Adunare Parlamentară UE-Vecinătatea de Est (EURO-NEST PA), iar Comisia Europeană să elaboreze și să propună modalități pentru înființarea unui Forum al societății civile al Parteneriatului Estic.

Participanții invită, de asemenea, Banca Europeană de Investiții să depună eforturi în vederea sprijinirii investițiilor în cadrul mandatului său privind vecinătatea estică, în favoarea întreprinderilor mici și mijlocii. Aceștia invită Banca Europeană de Investiții, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și alte instituții financiare internaționale să înființeze un mecanism comun adecvat destinat întreprinderilor mici și mijlocii.

Finanțare

16. În conformitate cu Declarația privind Parteneriatul Estic din martie 2009, adoptată de Consiliul European, se va acorda un sprijin financiar sporit din partea Uniunii Europene în serviciul obiectivelor Parteneriatului Estic, ținând seama de progresele înregistrate de fiecare țară parteneră în parte. Participanții la Summitul de la Praga sunt de acord că, pe lângă asistența comunitară sub formă de granturi și cofinanțarea națională, punerea în aplicare a Parteneriatului estic va necesita resurse financiare suplimentare și, prin urmare, fac apel la alți donatori, la instituțiile financiare internaționale și la sectorul privat să asigure finanțare suplimentară în sprijinul reformelor, al inițiativelor emblematice și al proiectelor.

17. Parteneriatul Estic ar trebui să includă o abordare inovatoare pentru a promova asumarea comună a responsabilității și o cooperare mai strânsă între sectorul public și cel privat.

Sprijinul politic proactiv, precum și stimulentele și garanțiile oferite de UE sectorului privat ar trebui să creeze condițiile necesare pentru a motiva sectorul privat să investească în proiecte concrete în țările partenere, contribuind astfel la atingerea obiectivelor Parteneriatului Estic.

Participanții la Summitul de la Praga încurajează BEI, BERD și alte instituții financiare internaționale să-și intensifice eforturile pentru a sprijini toate țările

partenere în procesul de reformă și modernizare și pentru a identifica proiecte de investiții adecvate.

18. Participanții la Summitul de la Praga sunt de acord cu privire la necesitatea de a promova în rândul publicului principiile și obiectivele-cheie ale Parteneriatului Estic, de a mobiliza sprijinul pentru acesta și de a spori gradul de conștientizare cu privire la acesta. Vizibilitatea sporită a proiectelor și activităților concrete va apropia inițiativa de cetățeni.

Concluzii

19. Participanții la Summitul de la Praga fac apel la președințiile actuale și viitoare ale Consiliului Uniunii Europene, precum și la Comisia Europeană, să-și intensifice eforturile comune cu țările partenere pentru a stabili calendarul reuniunilor la nivel ministerial și al înalților funcționari în cadrul dimensiunii multilaterale a Parteneriatului Estic, pentru a defini prioritățile activităților platformelor tematice pentru perioada 2009-2010, și să pregătească propuneri privind punerea în aplicare rapidă a inițiativelor emblematice.

20. Participanții la Summitul de la Praga sunt încrezători că rezultatele Summitului de la Praga și instituirea Parteneriatului Estic vor promova cauza democrației, vor consolida stabilitatea și prosperitatea, aducând beneficii durabile și tangibile cetățenilor tuturor statelor participante. Participanții la Summitul de la Praga vor colabora strâns pentru a atinge obiectivele prevăzute în prezenta Declarație comună.

Conferința privind aderarea la Uniunea Europeană – Republica Moldova –

Bruxelles, 21 iunie 2024

DOCUMENT DE ADERARE

Subiect: POZIȚIA GENERALĂ A UE
Reuniunea ministerială de deschidere a Conferinței interguvernamentale privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană (Luxemburg, 25 iunie 2024)

Declarația de deschidere a UE pentru negocierile de aderare

1. În numele Uniunii Europene, am plăcerea de a ura bun venit astăzi aici distinșilor reprezentanți ai Republicii Moldova (denumită în continuare „Moldova") cu ocazia deschiderii negocierilor de aderare ale țării dumneavoastră la Uniunea Europeană.

2. Acesta este un moment istoric pentru noi toți, care marchează o etapă importantă în relația noastră. Reamintim că Consiliul European din iunie 2022 a recunoscut perspectiva europeană a țării dumneavoastră, a afirmat că viitorul Moldovei și al cetățenilor săi se află în cadrul Uniunii Europene și a decis să vă acorde statutul de țară candidată.

3. Moldova era deja atunci un partener apropiat al Uniunii Europene. Din 2009, Moldova face parte din Parteneriatul Estic. Acordul de asociere (AA), care include și Zona de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare (DCFTA), a intrat în vigoare în 2016 și a fost aplicat provizoriu încă din 2014. Acesta constituie baza cooperării noastre extinse într-o gamă largă de domenii. Moldova continuă să își îndeplinească obligațiile care îi revin în temeiul Acordului de asociere, iar dialogul nostru politic și economic s-a dezvoltat, în special în cadrul organismelor prevăzute de Acordul de asociere.

4. UE își reiterează condamnarea fermă a războiului de agresiune nejustificat și neprovocat al Rusiei împotriva Ucrainei. De asemenea, UE recunoaște condamnarea fermă a Moldovei față de războiul de agresiune al Rusiei încă de la început, precum și sprijinul acordat declarațiilor respective ale UE în cadrul forurilor internaționale. În plus, UE își exprimă aprecierea sinceră pentru eforturile depuse de Moldova în primirea și găzduirea persoanelor care fug de războiul de agresiune al Rusiei. În același timp, UE ia act de dezinformarea continuă și de acțiunile destabilizatoare comise de Rusia împotriva Moldovei. Vom continua să acordăm Moldovei tot sprijinul necesar pentru a face față provocărilor cu care se confruntă ca urmare

a războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei și pentru a consolida reziliența, securitatea și stabilitatea țării în fața acțiunilor hibride ale Rusiei.

5. Pe baza pachetului de extindere al Comisiei din 8 noiembrie 2023 și a concluziilor Consiliului privind extinderea din 12 decembrie 2023, Consiliul European a decis, în concluziile sale din 14-15 decembrie 2023, să deschidă negocierile de aderare cu Moldova. Această decizie a Consiliului European reprezintă un pas important în relațiile Moldovei cu UE. Mai mult, aceasta reprezintă o demonstrație clară a sprijinului fără echivoc al UE față de perspectiva de aderare a Moldovei la UE. Țara dumneavoastră face parte din Europa, din istoria, patrimoniul și cultura europeană. Așteptăm cu interes să ne intensificăm și mai mult legăturile deja bine consolidate.

6. Procesul de extindere reprezintă o investiție geostrategică în pace, securitate, stabilitate și prosperitate. Acesta constituie un motor pentru îmbunătățirea condițiilor economice și sociale ale cetățenilor noștri, pentru reducerea disparităților dintre țări și trebuie să promoveze valorile pe care se întemeiază Uniunea. Privind spre perspectiva unei Uniuni și mai extinse, atât viitoarele state membre, cât și UE trebuie să fie pregătite la momentul aderării. Eforturile pe ambele direcții ar trebui să avanseze în paralel. Așa cum a ilustrat conferința de astăzi, Uniunea rămâne ferm angajată în acest proces. Salutăm determinarea clară a Moldovei de a avansa pe agenda de reforme a UE și ne așteptăm la un angajament politic continuu pentru a duce la îndeplinire reformele necesare în mod riguros și energic.

7. Beneficiile relațiilor noastre strânse sunt evidente pentru ambele părți. UE este cel mai mare partener comercial al dumneavoastră, ceea ce aduce beneficii evidente pentru mediul de afaceri și investițiile străine. Pentru cetățenii dumneavoastră, călătoriile în UE au devenit mai ușoare de la intrarea în vigoare a liberalizării regimului de vize în 2014. UE a acordat sprijin financiar și tehnic prin diverse instrumente financiare și va continua să o facă. De la începutul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, Moldova se confruntă cu provocări semnificative. La 21 mai 2024 a fost semnat un Parteneriat de securitate și apărare, iar prin Misiunea de parteneriat a UE în Moldova se acordă un sprijin cuprinzător. UE a mobilizat 2,2 miliarde de euro începând din toamna anului 2021 pentru a ajuta Moldova. În plus, Moldova participă la o serie de programe ale UE, printre care EU Customs, Fiscalis, LIFE, EU4Health, Orizont Europa și Mecanismul pentru Interconectarea Europei (CEF). Organizațiile și persoanele fizice din Moldova pot beneficia, de asemenea, de anumite acțiuni din cadrul programelor Erasmus+ și Corpul European de Solidaritate. Moldova participă, de asemenea, la mai multe programe Interreg și este membră a Strategiei macroregionale a UE pentru regiunea Dunării. În plus, UE subliniază importanța continuării reformelor economice transformatoare, a cooperării sectoriale, cum ar fi realizarea de noi interconexiuni ale infrastructurii

energetice și de transport, precum și a integrării treptate a Moldovei în piața internă a UE, asigurând în același timp integritatea acesteia, pe baza punerii în aplicare a Acordului de asociere UE-Moldova, inclusiv a Zonei de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare.

8. Negocierile noastre se bazează pe articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană și țin seama de toate concluziile relevante ale Consiliului și ale Consiliului European, în special de cele din martie 2024, decembrie 2023, iunie 2022, precum și cele din martie 2020, care susțin metodologia revizuită privind extinderea, consensul reînnoit privind extinderea convenit de Consiliul European din decembrie 2006 și concluziile Consiliului European de la Copenhaga din 1993.

Consiliul rămâne ferm angajat să continue procesul de extindere pe baza principiilor și concluziilor convenite, care integrează metodologia revizuită, astfel încât procesul de aderare să fie mai previzibil, mai credibil, mai dinamic și supus unei orientări politice mai puternice.

În conformitate cu concluziile anterioare ale Consiliului și în cadrul criteriilor politice de la Copenhaga, Consiliul reafirmă necesitatea unei condiționalități echitabile și riguroase, precum și principiul meritelor proprii și al reversibilității. Consiliul subliniază importanța asigurării faptului că UE își poate menține și aprofunda propria dezvoltare, inclusiv capacitatea sa de a integra noi membri. Impactul extinderii asupra principalelor domenii de politică ale UE va fi evaluat pe parcursul procesului de negocieri de aderare. UE se așteaptă ca Moldova să își asume în continuare responsabilitatea și să demonstreze credibilitatea angajamentelor sale și voința politică prin punerea în aplicare a reformelor necesare și prin realizarea de progrese concrete în ceea ce privește elementele fundamentale. Participarea activă a societății civile la procesul de reformă rămâne importantă pentru asigurarea unei puneri în aplicare reușite pe termen lung.

9. În conformitate cu concluziile Consiliului European din 14-15 decembrie 2023 și din 21-22 martie 2024, Consiliul a aprobat un cadru general de negociere, ținând seama de concluziile menționate anterior, precum și de alte concluzii relevante ale Consiliului, de consensul reînnoit privind extinderea și de practica consacrată.

10. Cadrul de negociere, pe care vi-l prezentăm astăzi, ține seama de experiența extinderilor anterioare și a negocierilor de aderare în curs, precum și de evoluția *acquis-ului* UE, și reflectă în mod corespunzător meritele și caracteristicile specifice ale Moldovei. Negocierile au ca obiectiv adoptarea integrală de către Moldova a *acquis-ului* UE și asigurarea punerii sale în aplicare și respectării depline. Acesta încorporează metodologia revizuită de extindere, care prevede o concentrare și mai puternică asupra reformelor fundamentale în cadrul negocierilor de aderare. Prin urmare, Moldova va trebui să adopte pe deplin și să continue să pună în aplicare

reformele în domeniile statului de drept și al drepturilor fundamentale, al consolidării instituțiilor democratice și al reformei administrației publice, precum și în ceea ce privește criteriile economice. O atenție deosebită ar trebui acordată reformei judiciare și luptei împotriva corupției, precum și protecției și tratamentului nediscriminatoriu al persoanelor aparținând minorităților. Pentru a asigura ireversibilitatea progreselor în aceste domenii și punerea lor în aplicare deplină și efectivă, progresele vor continua să fie monitorizate îndeaproape de către Comisie, care va raporta periodic Consiliului cu privire la acestea. În plus, asigurarea securității interne necesită o cooperare eficientă în materie de aplicare a legii cu autoritățile statelor membre.

11. Având în vedere importanța crucială a reformelor de bază pe tot parcursul procesului, progresele înregistrate în cadrul grupului de elemente fundamentale vor determina ritmul general al negocierilor. Acest lucru va permite alocarea unui timp suficient pentru a pune în aplicare legislația necesară, a institui instituțiile corespunzătoare și a acumula rezultate concrete în materie de punere în aplicare înainte de încheierea negocierilor. Rapoartele de evaluare care urmează să fie întocmite de Comisie vor oferi orientări substanțiale, inclusiv cu privire la sarcinile care trebuie abordate în foile de parcurs ce urmează să fie adoptate de autoritățile din Republica Moldova.

12. *Acquis-ul* UE include, printre altele, obiectivele și principiile pe care se întemeiază Uniunea, astfel cum sunt prevăzute în Tratatul privind Uniunea Europeană. În calitate de viitor stat membru, ne așteptăm ca dumneavoastră să aderați la valorile enumerate la articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană, și anume respectul pentru demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectul pentru drepturile omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținând minorităților. În plus, aderarea la UE implică punerea în aplicare la timp și în mod eficient a întregului corp de drept al UE sau a acquis-ului UE, în forma sa la momentul aderării. În conformitate cu metodologia revizuită de extindere, dezvoltarea unei capacități administrative și judiciare suficiente, ca parte a grupului de elemente fundamentale, este esențială pentru îndeplinirea tuturor obligațiilor care decurg din calitatea de stat membru.

13. Relațiile de bună vecinătate cu statele membre ale UE și cu alți parteneri de extindere rămân esențiale.

14. Salutăm poziția fermă și de principiu a Moldovei în condamnarea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei. Salutăm angajamentul strategic al Moldovei față de parcursul său către UE și creșterea semnificativă a alinierii sale la pozițiile Politicii Externe și de Securitate Comună a UE și la măsurile restrictive. Încurajăm Republica Moldova să continue această tendință pozitivă către alinierea deplină,

în conformitate cu respectarea principiilor suveranității și integrității teritoriale, inclusiv pentru statele membre. Alinierea la PESC reprezintă un aspect esențial al procesului de integrare în UE și o expresie puternică a alegerii strategice a unui partener și a locului său într-o comunitate de valori.

15. Să reamintim, de asemenea, că, în paralel cu negocierile de aderare, Uniunea și Moldova își vor continua dialogul cu societatea civilă și cooperarea culturală, cu scopul de a apropia oamenii și de a asigura sprijinul cetățenilor pentru procesul de aderare. Ne așteptăm ca Moldova să continue să comunice în mod strategic publicului său beneficiile și obligațiile procesului de aderare și ale statutului de membru al UE, inclusiv prin combaterea dezinformării, în conformitate cu alegerea sa strategică proeuropeană.

16. Va rămâne la latitudinea statelor membre să decidă dacă sunt îndeplinite condițiile necesare pentru încheierea negocierilor, ținând seama de evoluțiile *acquis-ului* UE de la data deschiderii negocierilor, precum și de gradul de pregătire al Moldovei pentru aderare.

17. Negocierile de aderare pe care le deschidem astăzi vor fi riguroase și exigente. Cu determinare și angajament, avem încredere în capacitatea dumneavoastră de a le duce la bun sfârșit. Vă vom sprijini în eforturile dumneavoastră și așteptăm cu nerăbdare să vă întâmpinăm ca membru cu drepturi depline al Uniunii Europene.

Cadrul de negocieri

Principiile care stau la baza negocierilor

1. Negocierile de aderare se vor baza pe articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și, în consecință, vor ține seama de toate concluziile relevante ale Consiliului European, precum și de Declarația comună a membrilor Consiliului European din martie 2020 prin care se aprobă metodologia revizuită de extindere, de consensul reînnoit privind extinderea convenit de Consiliul European din decembrie 2006 și de concluziile Consiliului European de la Copenhaga din 1993.

Metodologia revizuită privind extinderea vizează revigorarea procesului de aderare, făcându-l mai previzibil, mai credibil, mai dinamic și supus unei orientări politice mai puternice, pe baza unor criterii obiective și a unor condiționalități pozitive și negative riguroase, precum și a principiului reversibilității.

2. Negocierile se vor baza pe meritele proprii ale Republicii Moldova (denumită în continuare „Moldova"), iar ritmul acestora va depinde de progresele înregistrate de Moldova în îndeplinirea cerințelor de aderare. Comisia va informa periodic Consiliul în acest sens, astfel încât acesta să poată monitoriza constant situația. La rândul său, partea Uniunii va decide la momentul oportun dacă au fost îndeplinite

condițiile pentru încheierea negocierilor; acest lucru se va face pe baza unui raport al Comisiei care să confirme îndeplinirea de către Moldova a cerințelor enumerate la punctul 5. Obiectivul comun al negocierilor este aderarea. Prin însăși natura lor, negocierile reprezintă un proces deschis, al cărui rezultat nu poate fi garantat în prealabil.

În domeniul politicii externe și de securitate comune a UE (PESC), Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate este responsabil, în strânsă coordonare cu statele membre și, după caz, cu Comisia, de analizarea situației, de formularea de propuneri în cadrul negocierilor și de raportarea periodică către Consiliu.

3. Extinderea ar trebui să consolideze procesul de integrare continuă în care sunt angajate Uniunea și statele sale membre. Trebuie depuse toate eforturile pentru a proteja coeziunea și eficacitatea Uniunii. În conformitate cu concluziile Consiliului European din decembrie 2006, care subliniază importanța ca UE să își poată menține și aprofunda propria dezvoltare, ritmul aderărilor trebuie să țină seama de capacitatea Uniunii de a absorbi noi membri, ceea ce reprezintă un aspect important în interesul general atât al Uniunii, cât și al Moldovei.

4. Negocierile se deschid pe baza faptului că Moldova respectă și se angajează să promoveze valorile pe care se întemeiază Uniunea, menționate la articolul 2 din TUE, și anume respectul pentru demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectul pentru drepturile omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținând minorităților. Respectarea acestor valori constituie o condiție pentru exercitarea tuturor drepturilor care decurg din calitatea de membru al UE.

Negocierile se deschid, de asemenea, pe baza faptului că Moldova a atins un grad ridicat de conformitate cu criteriile de aderare, în special cu criteriile politice stabilite de Consiliul European de la Copenhaga în 1993, precum și cu privire la asocierea politică și integrarea economică, astfel cum sunt prevăzute în Acordul de asociere UE-Moldova, inclusiv o zonă de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare. Uniunea se așteaptă ca Moldova să depună eforturi în vederea respectării depline a acestor criterii și condiții, să dea dovadă de un angajament politic ferm și să asigure punerea în aplicare integrală a reformelor și a legislației esențiale, în special în domeniile fundamentale ale statului de drept, mai ales reforma justiției și lupta împotriva corupției și a criminalității organizate, drepturile fundamentale, consolidarea instituțiilor democratice și reforma administrației publice, precum și criteriile economice.

5. Evoluția negocierilor va fi ghidată de progresele înregistrate de Moldova în pregătirea pentru aderare și în promovarea convergenței economice și sociale. Aceste progresele vor fi evaluate în special în raport cu următoarele cerințe:

– Criteriile de la Copenhaga, care stabilesc următoarele cerințe pentru aderare:
- stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului, precum și respectarea și protecția minorităților;
- existența unei economii de piață funcționale și capacitatea de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii;
- capacitatea de a-și asuma obligațiile care decurg din calitatea de stat membru, inclusiv aderarea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare, precum și capacitatea administrativă de a aplica și de a pune în practică în mod eficient acquis-ul.

– îndeplinirea obligațiilor Moldovei în temeiul Acordului de asociere, inclusiv al unei zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, precum și progresele înregistrate de Moldova în abordarea domeniilor-cheie identificate în rapoartele Comisiei și în concluziile relevante ale Consiliului.

6. Se așteaptă ca Republica Moldova să își mențină angajamentul față de relațiile de bună vecinătate cu statele membre ale UE învecinate și cu alți parteneri de extindere.

7. În perioada premergătoare aderării, Moldova va trebui să își alinieze progresiv politicile față de țările terțe și pozițiile sale în cadrul organizațiilor internaționale la politicile și pozițiile adoptate de Uniune și de statele sale membre. Alinierea la PESC va fi monitorizată periodic pe parcursul procesului de negociere și promovată prin intermediul unui dialog regulat în cadrul PESC.

8. Substanța negocierilor va fi abordată în cadrul unei conferințe interguvernamentale la care vor participa, pe de o parte, toate statele membre și, pe de altă parte, Moldova. Conferința interguvernamentală va avea loc cel puțin o dată pe an, după adoptarea concluziilor Consiliului, ținând seama de pachetul anual al Comisiei privind extinderea, precum și ori de câte ori este cazul. Conferința interguvernamentală va oferi orientare politică și va constitui un forum pentru dialogul politic privind procesul de reformă. De asemenea, aceasta va face bilanțul procesului general de aderare și va oferi o orientare pentru anul următor cu privire la grupurile de măsuri/capitolele care ar putea fi deschise sau închise, precum și la eventualele măsuri corective, pe baza stadiului de punere în aplicare a reformelor. Toate părțile se vor asigura că sunt reprezentate la nivelul corespunzător în cadrul conferinței interguvernamentale. Procedura și organizarea negocierilor sunt prevăzute în anexa I.

9. Comisia va consulta în mod sistematic statele membre pe tot parcursul procesului de aderare. Statele membre pot contribui la procesul de aderare prin monitorizarea

la fața locului efectuată de experții lor, prin contribuții directe la pachetul anual privind extinderea și prin expertiza sectorială.

10. Pentru a dinamiza procesul de negociere și a favoriza sinergiile dintre eforturile depuse dincolo de capitolele individuale, capitolele de negociere vor fi organizate în grupuri tematice. Aceste grupuri reunesc capitolele/domeniile în funcție de teme mai ample (a se vedea anexa II) și vor permite o concentrare mai puternică asupra sectoarelor-cheie.

11. Metodologia revizuită privind extinderea prevede o concentrare și mai puternică asupra reformelor din domeniile fundamentale ale procesului de aderare, astfel cum sunt enumerate la punctul 4, pe care Moldova trebuie să le adopte și să le pună în aplicare pe deplin. Moldova trebuie să se asigure că instituțiile sale, capacitatea de gestionare și sistemele administrative și judiciare sunt suficient de consolidate în vederea punerii în aplicare efective a acquis-ului.

12. Având în vedere importanța crucială a reformelor de bază pe tot parcursul procesului, negocierile privind grupul tematic „aspecte fundamentale" vor fi deschise primele și încheiate ultimele. Acest lucru va permite alocarea unui timp suficient pentru adoptarea legislației necesare, crearea instituțiilor și obținerea unor rezultate concrete în materie de punere în aplicare înainte de încheierea negocierilor. Progresele înregistrate în cadrul grupului tematic „aspecte fundamentale" vor determina ritmul general al negocierilor și vor fi luate în considerare la luarea deciziei de a deschide sau de a închide noi grupuri tematice sau capitole.

13. Dacă Moldova înregistrează progrese suficiente în ceea ce privește prioritățile de reformă convenite în cadrul negocierilor, acest lucru ar trebui să conducă la o integrare mai strânsă cu Uniunea Europeană, prin integrarea accelerată și „introducerea treptată" în politicile individuale ale UE, pe piața UE și în programele UE, într-un mod bazat pe merite și reversibil, pentru a valorifica potențialul unei astfel de integrări, în special prin eliminarea barierelor tehnice în calea comerțului, asigurând în același timp condiții de concurență echitabile și protejând integritatea pieței interne; ar trebui să se acorde o atenție deosebită domeniilor în care țara candidată dispune deja de capacitatea și expertiza necesare pentru exporturile către UE, precum și domeniilor de interes strategic reciproc în care țara candidată are o producție semnificativă, dar trebuie să respecte normele și standardele UE, precum și altor domenii în care există un vast potențial neexploatat.

14. În conformitate cu dispozițiile legale, normele și procedurile aplicabile, Moldova va beneficia, după caz, de asistență financiară din partea instrumentelor relevante ale Uniunii, în sprijinul procesului său de aderare.

15. Previzibilitatea procesului de aderare necesită măsuri corective decisive și proporționale în cazurile de stagnare gravă sau prelungită sau de regres în punerea în aplicare a reformelor și în îndeplinirea cerințelor procesului de aderare.

În cazurile specifice enumerate mai jos, care necesită o reacție rapidă la situație și/sau reversibilitatea procesului, se vor utiliza proceduri simplificate, inclusiv votul cu majoritate calificată inversă în cadrul Consiliului.

16. În cazul unei încălcări grave și persistente de către Moldova a valorilor pe care se întemeiază Uniunea, Comisia poate, din proprie inițiativă sau la cererea motivată în mod corespunzător a unui stat membru, să recomande suspendarea negocierilor și să propună condițiile pentru o eventuală reluare a acestora.

Decizia de suspendare a negocierilor se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care, după audierea Moldovei, acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile. Parlamentul European va fi informat.

Odată ce Comisia va constata că Moldova îndeplinește condițiile pentru o eventuală reluare a negocierilor, aceasta va recomanda Consiliului să reia negocierile de aderare. Decizia în acest sens se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile.

17. În cazul

i) unei stagnări grave sau prelungite sau a unui regres în punerea în aplicare a reformelor în cadrul grupului de elemente fundamentale sau

ii) o situație în care progresele înregistrate în cadrul grupului tematic „aspecte fundamentale" rămân semnificativ în urma progreselor din alte domenii, ceea ce conduce la un dezechilibru general al negocierilor de aderare,

și după epuizarea tuturor celorlalte măsuri disponibile, Comisia poate, din proprie inițiativă sau la cererea motivată în mod corespunzător a unui stat membru, să propună suspendarea recomandărilor sale privind deschiderea și/sau închiderea altor grupuri de negocieri și capitole, precum și adaptarea lucrărilor pregătitoare asociate, după caz, până la remedierea acestei stagnări, regres sau dezechilibru.

Decizia în acest sens se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care, după audierea Moldovei, acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă propunerea Comisiei în termen de 90 de zile. Statele membre vor acționa în cadrul Conferinței interguvernamentale în conformitate cu prezenta decizie a Consiliului.

Odată ce Comisia va constata că stagnarea, regresul sau dezechilibrul au fost remediate, aceasta va recomanda Consiliului deschiderea și/sau închiderea grupurilor de negocieri și a capitolelor în cauză.

Decizia în acest sens se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile.

18. În cazul capitolelor închise provizoriu, Comisia poate, din proprie inițiativă sau la cererea motivată în mod corespunzător a unui stat membru, să recomande redeschiderea negocierilor privind capitolul respectiv – precum și grupul din care acesta face parte, în cazul în care grupul a fost, de asemenea, închis provizoriu – în situația în care Moldova nu a reușit să îndeplinească în continuare obiectivele de referință importante sau să își pună în aplicare angajamentele.

Decizia de a redeschide negocierile privind capitolele închise provizoriu se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care, după audierea Moldovei, acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile. Statele membre vor acționa în cadrul conferinței interguvernamentale în conformitate cu prezenta decizie a Consiliului.

Odată ce Comisia va considera că capitolul și grupul de capitole care au fost redeschise pot fi închise, aceasta va recomanda Consiliului să închidă respectivul capitol și grupul de capitole. Decizia în acest sens se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile.

19. În cazul în care se constată un regres semnificativ într-un grup de capitole sau în cadrul unui capitol specific care nu a fost încă închis provizoriu, Comisia poate, din proprie inițiativă sau la cererea motivată în mod corespunzător a unui stat membru, să recomande revocarea deschiderii anterioare a grupului de capitole în cauză.

Decizia de a anula deschiderea anterioară a unui grup de capitole se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care, după audierea Moldovei, acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile. Statele membre vor acționa în cadrul conferinței interguvernamentale în conformitate cu prezenta decizie a Consiliului.

Odată ce Comisia va considera că grupul de măsuri poate fi redeschis, aceasta va recomanda Consiliului deschiderea acestui grup de măsuri. Decizia în acest sens se consideră adoptată de Consiliu, cu excepția cazului în care acesta decide, cu majoritate calificată, să respingă recomandarea Comisiei în termen de 90 de zile.

20. Domeniul de aplicare și intensitatea asistenței financiare pot fi, de asemenea, ajustate în sens descendent, cu excepția sprijinului acordat societății civile, în conformitate cu normele și procedurile aplicabile.

21. Pentru a consolida încrederea publicului în procesul de extindere, deciziile vor fi luate cât mai deschis posibil, astfel încât să se asigure o mai mare transparență.

Pozițiile comune ale UE vor fi făcute publice imediat după adoptare. Se așteaptă ca Moldova să își desfășoare propriile pregătiri în deplină transparență, cu implicarea corespunzătoare a părților interesate și printr-un dialog incluziv și semnificativ cu cetățenii și societatea civilă. Consultările și deliberările interne vor fi protejate în măsura necesară pentru a proteja procesul decizional, în conformitate cu legislația UE privind accesul public la documente în toate domeniile de activitate ale Uniunii.

22. Moldova trebuie să accepte rezultatele oricăror alte negocieri de aderare, așa cum se prezintă acestea la momentul aderării sale. Vor fi necesare angajamente clare pentru a se asigura că niciun viitor stat membru nu se va afla în poziția de a bloca în mod nejustificat aderarea altor candidați, cu condiția ca aceștia să îndeplinească criteriile de aderare ale Uniunii.

23. În paralel cu negocierile de aderare, Uniunea și Moldova vor continua și vor consolida dialogul cu societatea civilă și cooperarea culturală, cu scopul de a apropia oamenii și de a stimula sprijinul cetățenilor pentru procesul de aderare.

24. Moldova ar trebui să comunice publicului său, în mod precis și strategic, beneficiile și obligațiile procesului de aderare, inclusiv prin combaterea dezinformării, în conformitate cu opțiunea sa strategică proeuropeană.

Conținutul negocierilor

25. Aderarea implică acceptarea drepturilor și obligațiilor aferente Uniunii și cadrului său instituțional, cunoscut sub denumirea de „acquis-ul" Uniunii. Moldova va trebui să aplice acquis-ul în forma sa actuală la momentul aderării. Pe lângă alinierea legislativă, aderarea implică, în special, punerea în aplicare în timp util și eficientă a acquis-ului. *Acquis-ul* este în continuă evoluție și include, în special:

– conținutul, principiile, valorile și obiectivele politice ale tratatelor pe care se întemeiază Uniunea;

– actele adoptate de instituții în temeiul tratatelor, precum și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene;

– orice alte acte, cu caracter juridic obligatoriu sau nu, adoptate în cadrul Uniunii, precum acorduri interinstituționale, rezoluții, declarații, recomandări, orientări;

– acordurile internaționale încheiate de Uniune, de Uniune împreună cu statele sale membre, precum și cele încheiate de statele membre între ele în ceea ce privește activitățile Uniunii.

Acest lucru se aplică *mutatis mutandis* Tratatului de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (Euratom) și oricăror acte adoptate și acorduri încheiate în temeiul sau în cadrul tratatului respectiv, la care va adera și Moldova.

Moldova va trebui să formeze un număr suficient de traducători și interpreți necesari pentru buna funcționare a instituțiilor UE la momentul aderării sale.

26. Drepturile și obligațiile care decurg din aceasta, pe care Moldova va trebui să le respecte în calitate de stat membru, implică încetarea tuturor acordurilor bilaterale existente între Moldova și Uniune, precum și a tuturor celorlalte acorduri internaționale încheiate de Moldova care sunt incompatibile cu obligațiile care decurg din calitatea de stat membru.

27. Acceptarea de către Moldova a drepturilor și obligațiilor care decurg din acquis poate necesita adaptări specifice ale acestuia și poate da naștere, în mod excepțional, la măsuri tranzitorii, care trebuie definite în cadrul negocierilor de aderare. Nicio dispoziție a Acordului de asociere, inclusiv cea referitoare la o zonă de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare, care se abate de la *acquis,* nu poate fi considerată un precedent în cadrul negocierilor de aderare.

28. Acolo unde este necesar, adaptările specifice la *acquis* vor fi convenite pe baza principiilor, criteriilor și parametrilor inerenți *acquis-ului* respectiv, astfel cum sunt aplicate de statele membre la adoptarea acestuia, ținând seama de specificul Republicii Moldova.

29. Uniunea poate accepta solicitările Moldovei privind măsuri tranzitorii, cu condiția ca acestea să fie limitate în timp și ca domeniu de aplicare și să fie însoțite de un plan cu etape clar definite pentru aplicarea *acquis-ului.*

În domeniile legate de extinderea pieței interne, măsurile de reglementare ar trebui puse în aplicare rapid, iar perioadele de tranziție ar trebui să fie scurte și puține; în cazul în care sunt necesare adaptări considerabile care necesită eforturi substanțiale, inclusiv cheltuieli financiare importante, se pot avea în vedere aranjamente tranzitorii adecvate ca parte a unui plan de aliniere continuu, detaliat și bugetat.

În orice caz, măsurile tranzitorii nu trebuie să implice modificări ale normelor sau politicilor Uniunii, să perturbe funcționarea corespunzătoare a acestora sau să conducă la denaturări semnificative ale concurenței. În acest sens, trebuie să se țină seama de interesele Uniunii și ale Moldovei.

Măsurile tranzitorii pot fi, de asemenea, convenite în interesul Uniunii. Pot fi luate în considerare perioade de tranziție adecvate, derogări, dispoziții specifice sau clauze de salvgardare. Comisia va include aceste elemente, după caz, în proiectele sale de poziții comune ale UE pentru a închide capitolele relevante din domenii precum libera circulație a lucrătorilor, politicile structurale și/sau agricultura. Dispozițiile tranzitorii sau măsurile de salvgardare ar trebui revizuite în ceea ce privește impactul lor asupra concurenței sau asupra funcționării pieței interne.

30. Adaptările tehnice detaliate la *acquis* nu vor trebui stabilite în timpul negocierilor de aderare. Acestea vor fi pregătite în cooperare cu Moldova și adoptate de instituțiile Uniunii în timp util, în vederea intrării lor în vigoare la data aderării.

31. Moldova va participa la uniunea economică și monetară încă de la aderare, în calitate de stat membru care beneficiază de o derogare, și va adopta euro ca monedă națională în urma unei decizii a Consiliului în acest sens, pe baza unei evaluări a îndeplinirii condițiilor necesare. Restul acquis-ului din acest domeniu se aplică integral de la aderare.

32. În ceea ce privește spațiul de justiție, libertate și securitate, aderarea la Uniunea Europeană implică acceptarea de către Moldova, în întregime, la momentul aderării, a întregului acquis în acest domeniu, inclusiv a *acquis-ului* Schengen. Cu toate acestea, o parte din acest *acquis* se va aplica în Moldova numai în urma unei decizii a Consiliului de a ridica controalele asupra persoanelor la frontierele interne, după verificarea gradului de pregătire al Moldovei, în conformitate cu regulamentul aplicabil privind evaluarea Schengen, ținând seama de un raport al Comisiei care să confirme că Moldova continuă să își îndeplinească angajamentele asumate în cadrul negocierilor de aderare care sunt relevante pentru *acquis-ul* Schengen.

Proceduri de negociere

33. Comisia va iniția un proces formal de analiză a *acquis-ului,* pentru a informa autoritățile din Moldova cu privire la evoluțiile *acquis-ului,* pentru a evalua gradul de pregătire al Moldovei în vederea deschiderii negocierilor în domenii specifice și pentru a obține indicații preliminare cu privire la aspectele care vor fi cel mai probabil abordate în cadrul negocierilor. Procesul de analiză ar trebui, de asemenea, să servească la identificarea domeniilor de integrare accelerată, care urmează să fie convenite între UE și Moldova în vederea urmăririi în cadrul Acordului de asociere, inclusiv, după caz, prin intermediul organismelor din cadrul unei zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare.

Pe parcursul exercițiului de analiză, Comisia va identifica, de asemenea, prioritățile-cheie ale reformei anticorupție și va evalua capacitatea administrativă relevantă.

34. În scopul evaluării preliminare și al negocierilor ulterioare, *acquis-ul* va fi împărțit în mai multe capitole, fiecare acoperind un domeniu specific de politică; capitolele vor fi grupate în șase grupuri tematice. O listă a acestor capitole și grupuri este prezentată în anexa II. Orice opinie exprimată fie de Moldova, fie de UE cu privire la un anumit capitol sau grup al negocierilor nu va prejudicia în niciun fel poziția care ar putea fi adoptată cu privire la alte capitole sau grupuri. Domeniile de politică în

care sunt necesare eforturi deosebit de susținute din partea Moldovei pentru alinierea legislației la *acquis* și pentru asigurarea punerii în aplicare și a respectării acesteia vor fi abordate într-o etapă timpurie a negocierilor de aderare. De asemenea, acordurile încheiate în cursul negocierilor privind capitole sau grupuri specifice, chiar și cele parțiale, nu pot fi considerate definitive până la încheierea unui acord global pentru toate grupurile.

35. Procesul de screening se va desfășura pe grupe de capitole și va avea ca rezultat propuneri de criterii de deschidere care să identifice reformele-cheie pentru grupul de capitole în ansamblu, după caz. Procesul de screening va identifica, de asemenea, acolo unde este cazul, domeniile propuse pentru integrare accelerată, împreună cu condițiile care trebuie îndeplinite de Moldova pentru a asigura cel mai înalt nivel de conformitate cu *acquis-ul* în domeniul relevant. Pe această bază, Consiliul, hotărând în unanimitate la propunerea Comisiei, va stabili și va evalua criteriile de deschidere pentru grupul de capitole, precum și va conveni asupra domeniilor de integrare accelerată, în conformitate cu normele și procedurile aplicabile.

36. În cadrul procesului de aderare bazat pe merite, va fi monitorizată îndeaproape continuarea punerii în aplicare a etapelor relevante prevăzute în recomandările respective ale Comisiei din 8 noiembrie 2023.

37. În conformitate cu alineatul (12), având în vedere importanța crucială a reformelor în domeniile fundamentale, negocierile privind grupul tematic „aspecte fundamentale" vor fi deschise primele și încheiate ultimele și vor face obiectul procedurii specifice prezentate mai jos, în timp ce alte grupuri tematice pot fi deschise și încheiate simultan.

38. În ceea ce privește grupul de domenii fundamentale, Comisia, pe baza raportului de evaluare, va propune ca o foaie de parcurs pentru capitolele privind statul de drept, precum și o foaie de parcurs pentru reforma administrației publice, care urmează să fie pregătite de autoritățile din Republica Moldova, să servească drept criterii de referință pentru deschiderea negocierilor. Se pot stabili criterii de referință suplimentare pentru deschiderea negocierilor în capitolele privind achizițiile publice și controlul financiar, după caz. Consiliul, hotărând în unanimitate la propunerea Comisiei, va stabili și va evalua aceste criterii de referință pentru deschiderea negocierilor.

39. Prin urmare, Republica Moldova va fi invitată să elaboreze o foaie de parcurs pentru capitolele referitoare la statul de drept (23 – Sistemul judiciar și drepturile fundamentale și 24 – Justiție, libertate și securitate). Această foaie de parcurs va fi adoptată de autoritățile din Republica Moldova pe baza orientărilor care vor fi

furnizate în rapoartele de evaluare ale Comisiei și în urma unui proces transparent de consultare substanțială cu toate părțile interesate relevante, inclusiv societatea civilă.

Foaia de parcurs ar trebui să conțină prioritățile-cheie ale reformei și să ghideze negocierile de aderare în cadrul acestor capitole, precum și pregătirile pentru îndeplinirea cerințelor de aderare. Punerea în aplicare a acestei foi de parcurs va fi monitorizată constant și va fi abordată periodic în cadrul conferințelor interguvernamentale pe tot parcursul procesului.

40. Moldova va fi, de asemenea, invitată să elaboreze și să adopte o foaie de parcurs privind funcționarea instituțiilor democratice, precum și o foaie de parcurs privind reforma administrației publice, cu privire la care Comisia va oferi orientări în rapoartele de evaluare. Aceste foi de parcurs vor fi elaborate printr-un proces transparent de consultare substanțială cu toate părțile interesate relevante, inclusiv societatea civilă. Acestea vor stabili angajamentele generale ale țării în ceea ce privește reformele din domeniile respective, cu un calendar clar și etapele-cheie prevăzute.

Punerea în aplicare a acestor foi de parcurs va fi monitorizată constant și va fi discutată periodic în cadrul conferințelor interguvernamentale pe tot parcursul procesului.

41. Odată ce Consiliul va considera, pe baza unei evaluări efectuate de Comisie, că criteriile de deschidere pentru grupul de elemente fundamentale au fost îndeplinite, Consiliul va decide cu privire la deschiderea grupului de elemente fundamentale și, hotărând în unanimitate, va stabili privind capitolele referitoare la statul de drept din poziția de deschidere a UE, pe baza unei propuneri a Comisiei. Aceste criterii de referință intermediare vor viza în mod specific, după caz, adoptarea legislației, precum și instituirea și consolidarea structurilor administrative și obținerea unor rezultate intermediare, și vor fi strâns legate de acțiunile și etapele-cheie din cadrul punerii în aplicare a foii de parcurs. Niciun capitol nu va fi închis provizoriu înainte de îndeplinirea acestor criterii de referință intermediare.

42. Odată ce Consiliul va considera că aceste criterii de referință intermediare au fost îndeplinite, acesta va stabili, cu unanimitate, într-o poziție intermediară, criteriile de referință de închidere pentru grupul de principii fundamentale în ansamblu, care necesită rezultate solide în ceea ce privește punerea în aplicare a reformelor.

43. Odată ce Consiliul va fi convins, pe baza unei evaluări efectuate de Comisie, că criteriile de închidere pentru grupul de elemente fundamentale au fost îndeplinite, Consiliul va decide, cu unanimitate, închiderea provizorie a grupului de elemente fundamentale în ansamblu.

44. În plus, eforturile de îndeplinire a criteriilor economice vor fi monitorizate și discutate periodic în cadrul conferințelor interguvernamentale, pe baza evaluării din rapoartele periodice ale Comisiei și a evaluărilor Comisiei privind Programele Economice și de reformă (ERP) ale Comisiei.

O legătură strânsă cu procesul programului de reformă economică ar trebui să ajute Moldova să îndeplinească criteriile economice. Recomandările de politică specifice, care ghidează Moldova în vederea îndeplinirii criteriilor economice, vor fi adoptate în comun în cadrul Dialogului economic și financiar anual.

45. Comisia va ține Consiliul la curent în mod corespunzător și va raporta periodic, cel puțin de două ori pe an, Consiliului cu privire la stadiul actual al lucrărilor din cadrul grupului de elemente fundamentale, în special în capitolele „Sistemul judiciar și drepturile fundamentale" și „Justiție, libertate și securitate".

46. Odată ce negocierile privind grupul tematic „aspecte fundamentale" vor fi deschise și odată ce Consiliul va considera, pe baza unei evaluări efectuate de Comisie, că obiectivele de referință pentru deschiderea unuia sau mai multor grupuri tematice au fost îndeplinite, Consiliul, hotărând în unanimitate, va decide cu privire la deschiderea acestui grup tematic sau a acestor grupuri tematice (care acoperă toate capitolele asociate), stabilindu-se obiective de referință pentru închidere pentru fiecare capitol în parte. Prin urmare, negocierile privind fiecare grup de capitole vor fi deschise în ansamblu, toate capitolele din cadrul grupului fiind deschise simultan.

În cazul în care reforme importante au fost deja puse în aplicare înainte de deschidere, intervalul de timp dintre deschiderea grupului de capitole și închiderea capitolelor individuale ar trebui să fie limitat, de preferință la un an, în funcție de progresul reformelor, accentul fiind pus pe măsurile rămase necesare pentru a asigura alinierea deplină și cu condiția ca criteriile de referință intermediare privind capitolele referitoare la statul de drept să fi fost îndeplinite.

47. Pe baza informațiilor obținute de Comisie în cursul procesului de screening, precum și a rapoartelor periodice ale Comisiei, a concluziilor relevante ale Consiliului și a indicatorilor furnizați de terți, după caz, Consiliul, hotărând în unanimitate la propunerea Comisiei, va stabili criteriile de închidere pentru închiderea provizorie a fiecărui capitol, dacă sunt îndeplinite condițiile.

În funcție de capitol, criteriile precise se vor referi, în special, la alinierea legislativă la acquis și la un bilanț satisfăcător în ceea ce privește punerea în aplicare a elementelor-cheie ale acquis-ului. După caz, criteriile vor include, de asemenea, îndeplinirea angajamentelor asumate în temeiul Acordului de asociere, inclusiv o zonă de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare, în special a celor care reflectă cerințele prevăzute de acquis.

48. Odată ce Consiliul este convins, pe baza unei evaluări efectuate de Comisie, că criteriile de închidere pentru un capitol au fost îndeplinite, Consiliul, hotărând în unanimitate, va decide cu privire la închiderea provizorie a capitolului respectiv.

49. Fiecare capitol va fi tratat individual în ceea ce privește închiderea sa provizorie. Cu excepția grupului de capitole privind elementele fundamentale, fiecare grup de capitole este închis provizoriu în mod automat odată ce toate capitolele sale au fost închise provizoriu, fără a fi necesare măsuri suplimentare pentru închiderea provizorie a grupului.

50. Deciziile Consiliului privind deschiderea grupurilor de capitole și închiderea capitolelor vor ține seama de îmbunătățirea capacității administrative în cadrul grupurilor respective și al capitolelor care le compun. Progresele înregistrate de Moldova în lupta împotriva corupției, inclusiv rezultatele obținute în ceea ce privește anchetele și condamnările, vor fi monitorizate îndeaproape. În plus, politicile anticorupție vor fi integrate în toate capitolele relevante. În consecință, un capitol nu va fi închis provizoriu înainte ca politici anticorupție suficiente să fie puse în aplicare în cadrul acelui capitol specific.

51. În cazul în care apar probleme în cursul negocierilor în cadrul unor capitole sau grupuri de capitole individuale sau în cazul în care este necesară adaptarea acestora la experiența acumulată în cadrul negocierilor de aderare în curs, Consiliul, hotărând în unanimitate, poate, la propunerea Comisiei, să stabilească criterii de referință actualizate de deschidere, intermediare sau de închidere pe parcursul întregului proces, inclusiv foi de parcurs noi și modificate, după caz. În cazul în care negocierile se desfășoară pe o perioadă considerabilă de timp sau în cazul în care trebuie încorporate elemente noi, cum ar fi un nou acquis, un capitol poate fi reexaminat sau redeschis, iar criteriile de referință existente pot fi actualizate.

52. Moldovei i se va solicita să își precizeze poziția cu privire la acquis și să raporteze progresele înregistrate în îndeplinirea criteriilor de referință, inclusiv prin furnizarea de date statistice fiabile și comparabile privind punerea în aplicare a reformelor, conform cerințelor. Transpunerea corectă de către Moldova și, după caz, punerea în aplicare a acquis-ului, inclusiv aplicarea efectivă și eficientă prin intermediul unor structuri administrative și judiciare adecvate, vor fi esențiale pentru ritmul negocierilor.

53. În acest scop, Comisia va monitoriza îndeaproape progresele înregistrate de Moldova în toate domeniile, utilizând toate instrumentele disponibile, inclusiv evaluările efectuate la fața locului de către experți ai Comisiei și ai statelor membre, dialogul în cadrul Acordului de asociere, inclusiv o zonă de liber schimb

aprofundată și cuprinzătoare, precum și indicatori proveniți de la terți, acolo unde este cazul. Comisia va informa periodic Consiliul cu privire la progresele înregistrate de Moldova într-un anumit domeniu pe parcursul negocierilor și, în special, cu ocazia prezentării proiectelor de poziții comune ale UE.

54. Consiliul va ține seama de această evaluare atunci când va decide cu privire la etapele ulterioare referitoare la negocierile privind capitolul sau grupul de capitole respectiv. Pe lângă informațiile pe care UE le poate solicita pentru negocierile privind fiecare capitol și grup de capitole și care urmează să fie furnizate de Moldova Conferinței interguvernamentale, Moldova va fi obligată să continue să furnizeze în mod regulat informații detaliate, în scris, cu privire la progresele înregistrate în ceea ce privește alinierea la acquis și punerea în aplicare a acestuia, chiar și după închiderea provizorie a unui capitol.

Procedura și organizarea negocierilor

1. Președinția

În conformitate cu practica din cadrul negocierilor bilaterale dintre două delegații, fiecare condusă de un șef, nu se pune problema alegerii unui președinte al Conferinței interguvernamentale.

Sarcinile practice legate de prezidarea reuniunilor vor fi îndeplinite de șeful delegației Uniunii, în calitatea sa de șef al delegației gazdă.

2. Scopul reuniunii

Conferința interguvernamentală va oferii o orientare politică și un forum pentru dialogul politic privind procesul de reformă.

Toate părțile se vor asigura că sunt reprezentate la Conferința interguvernamentală la nivelul corespunzător.

3. Frecvența reuniunilor la nivel ministerial și la nivel de adjuncți și înființarea grupurilor de lucru

Se va organiza cel puțin o reuniune la nivel ministerial pe o perioadă de douăsprezece luni, cu condiția ca frecvența să poată fi ajustată, dacă este necesar, inclusiv prin organizarea de reuniuni suplimentare la nivel de adjuncți.

Negocierile vor rămâne centralizate la nivel ministerial și la nivel de adjuncți. Înființarea grupurilor de lucru nu ar trebui avută în vedere decât pentru a răspunde cerințelor obiective ale negocierilor. Orice astfel de grupuri de lucru vor funcționa sub autoritatea adjuncților, pe baza unui mandat explicit și în conformitate cu un calendar specific.

4. Locul de desfășurare a reuniunilor

Reuniunile se vor desfășura la Bruxelles, dar în lunile aprilie, iunie și octombrie, eventualele reuniuni la nivel ministerial vor avea loc la Luxemburg. În circumstanțe excepționale, reuniunile pot avea loc prin videoconferință.

5. Organizare

(a) Secretariat

Serviciile de secretariat ale conferinței vor fi asigurate, sub autoritatea secretarului general al Consiliului Uniunii Europene sau a reprezentantului acestuia, de o echipă formată din funcționari ai Secretariatului General al Consiliului și din funcționari desemnați de delegația Moldovei.

(b) Cheltuielile de funcționare ale conferinței

Fiecare parte își va suporta propriile cheltuieli de deplasare și de ședere, precum și salariile personalului pus la dispoziția secretariatului.

Cheltuielile de funcționare ale conferinței (chirii, mobilier și consumabile de birou, telecomunicații, interpretariat, traducere, personal auxiliar recrutat pentru conferință etc.) vor fi acoperite prin avansuri acordate de Consiliul Uniunii Europene.

Aceste cheltuieli vor fi înscrise în bugetul Consiliului la o linie bugetară specială.

Secretariatul General al Consiliului va prezenta, după caz, Conferinței un raport anual de gestiune financiară privind cheltuielile de funcționare. Aceste cheltuieli vor fi repartizate între participanți în conformitate cu procedurile care urmează să fie convenite de comun acord.

(c) Pregătirea documentelor de ședință

Secretariatul Conferinței va fi invitat să elaboreze documentele enumerate mai jos, fără a aduce atingere altor documente speciale și cu condiția ca acestea să poată fi modificate, dacă este necesar, în funcție de experiența acumulată:

• Reuniuni ministeriale:

După fiecare reuniune, un proiect de sinteză a concluziilor, care urmează să fie finalizat de către adjuncți, dacă este necesar, și prezentat la următoarea reuniune ministerială în vederea aprobării oficiale.

• Reuniuni la nivel de adjuncți:

– Un proiect de sinteză a concluziilor după fiecare reuniune, care urmează să fie prezentat următoarei reuniuni a adjuncților în vederea aprobării oficiale.

– Proiecte de rapoarte care urmează să fie prezentate reuniunilor ministeriale, dacă este necesar.

• Grupuri de lucru:

Proiecte de rapoarte destinate adjuncților.

Grupuri de capitole/teme de negociere

(Notă: Prezenta listă nu prejudiciază în niciun fel deciziile care urmează să fie luate la un stadiu adecvat al negocierilor cu privire la ordinea în care vor fi abordate subiectele.)

1. Aspectele fundamentale

- 23 – Sistemul judiciar și drepturile fundamentale
- 24 – Justiție, libertate și securitate
- Criterii economice
- Funcționarea instituțiilor democratice
- Reforma administrației publice
- 5 – Achiziții publice
- 18 – Statistică
- 32 – Controlul financiar

2. Piața internă

- 1 – Libera circulație a mărfurilor
- 2 – Libera circulație a lucrătorilor
- 3 – Dreptul de stabilire și libertatea de a presta servicii
- 4 – Libera circulație a capitalurilor
- 6 – Dreptul societăților comerciale
- 7 – Dreptul proprietății intelectuale
- 8 – Politica în domeniul concurenței
- 9 – Servicii financiare
- 28 – Protecția consumatorilor și a sănătății

3. Competitivitate și creștere economică favorabilă incluziunii

- 10 – Transformarea digitală și mass-media
- 16 – Fiscalitate
- 17 – Politica economică și monetară
- 19 – Politica socială și ocuparea forței de muncă
- 20 – Politica întreprinderilor și politica industrială
- 25 – Știință și cercetare
- 26 – Educație și cultură
- 29 – Uniunea vamală

4. Agenda verde și conectivitatea durabilă

- 14 – Politica în domeniul transporturilor
- 15 – Energie
- 21 – Rețele transeuropene
- 27 – Mediu și schimbări climatice

5. Resurse, agricultură și coeziune

- 11 – Agricultură și dezvoltare rurală
- 12 – Siguranța alimentară, politica veterinară și fitosanitară
- 13 – Pescuit și acvacultură
- 22 – Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale
- 33 – Dispoziții financiare și bugetare

6. Relații externe

- 30 – Relații externe
- 31 – Politica externă, de securitate și de apărare

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor

***Comunicare privind Planul de creștere pentru Republica Moldova*[1]**

Introducere

Politica de extindere a Uniunii Europene (UE) este în continuare deosebit de importantă pentru garantarea și promovarea unei Europe pașnice, stabile, puternice și unite. Războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei ilustrează încă o dată necesitatea unei investiții geostrategice ferme în această politică. Statutul de membru deplin al Republicii Moldova este în interesul politic, economic și de securitate al UE. Este un răspuns direct la aspirațiile europene ale cetățenilor moldoveni, contribuind la consolidarea unei democrații stabile și prospere, la îmbunătățirea mijloacelor de subzistență economică și socială și, în fine, la un viitor mai sigur, pașnic și mai prosper. UE trebuie să acorde în prezent Republicii Moldova sprijinul necesar pentru accelerarea creșterii economice durabile și favorabile incluziunii și a procesului de aderare, în baza reformelor legate de UE, prin intermediul unui nou plan de creștere pentru Republica Moldova.

Convergența Republicii Moldova cu piața unică a UE a început în 2014, odată cu intrarea provizorie în vigoare a Acordului de asociere UE-Republica Moldova[2], care a inclus o zonă de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare (Deep and Comprehensive Free Trade Area – DCFTA). Prin Planul economic și de investiții pentru Parteneriatul estic[3], UE, în cooperare cu instituțiile financiare internaționale, a mobilizat deja 1,6 miliarde EUR reprezentând investiții publice și private în proiecte emblematice pentru Republica Moldova. Planul economic și de investiții a avut un rol esențial în orientarea investițiilor în sectoare critice, precum conectivitatea, eficiența energetică, dezvoltarea întreprinderilor și competitivitatea. Pandemia de COVID-19 și greaua povară economică și socială suportată de Republica Moldova ca urmare a războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024DC0470

[2] Acordul de asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte; https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:22014A0830(01).

[3] Documentul de lucru al serviciilor Comisiei SWD(2021) 186 final.

și a încercărilor Rusiei de a destabiliza țara prin campanii de dezinformare, precum și prin constrângeri de natură energetică și economică[4] au frânat redresarea. Produsul intern brut (PIB) pe cap de locuitor al Republicii Moldova a fost de 29 % din media UE în 2023, ceea ce indică un decalaj semnificativ în materie de convergență socioeconomică față de UE.

În acest context dificil și de la depunerea cererii de aderare la UE în martie 2022, Republica Moldova a făcut dovada rezilienței și a pus în aplicare în mod constant reforme esențiale pentru înaintarea pe calea aderării. Ca urmare a angajamentelor de reformă, Republicii Moldova i s-a acordat statutul de țară candidată la UE în iunie 2022, iar negocierile de aderare au fost deschise în iunie 2024. Însă, dat fiind ritmul actual de creștere economică și ritmul lent de convergență, țara nu va putea să înregistreze progrese rapide pe calea aderării la UE, în lipsa unui sprijin politic și economic decisiv suplimentar.

UE a recunoscut importanța sprijinirii partenerilor din Balcanii de Vest cu ocazia noului Plan de creștere pentru Balcanii de Vest prezentat în 2023[5].

Scopul Planului de creștere pentru Republica Moldova este de a aborda provocări similare celor cu care se confruntă țările din Balcanii de Vest, stimulând convergența socioeconomică cu UE și sprijinind procesul de aderare, în baza punerii în aplicare a reformelor legate de UE. Planul de creștere pentru Republica Moldova va oferi un nou impuls comparabil economiei și societății Republicii Moldova. **Planul, care se axează pe trei piloni, va accelera reformele socioeconomice și fundamentale (pilonul 1), va consolida accesul la piața unică a UE (pilonul 2) și va spori asistența financiară prin intermediul unui mecanism specific de reformă și creștere pentru Republica Moldova (pilonul 3).** Împreună, planul și mecanismul vor înlesni și stimula reformele și investițiile necesare pentru a accelera procesul de aderare, precum și creșterea durabilă și decarbonizarea economiei Republicii Moldova în folosul cetățenilor săi.

Planul de creștere pentru Republica Moldova va aborda deficiențele structurale subiacente care frânează potențialul de creștere al Republicii Moldova prin consolidarea competitivității țării, prin sprijinirea investițiilor semnificative în sectorul privat și în infrastructură, prin îmbunătățirea guvernanței economice, prin dezvoltarea capitalului său social, prin sprijinirea dublei tranziții verzi și digitale și prin promovarea statului de drept și a eforturilor de combatere a corupției. Planul va ajuta Republica Moldova să dezvolte o economie de piață funcțională și deschisă, capabilă să facă față presiunilor concurențiale și forțelor pieței din cadrul UE. Alinierea accelerată la legislația și standardele UE va facilita, de asemenea, integrarea treptată a Republicii Moldova pe piața unică a UE, valorificând unele dintre

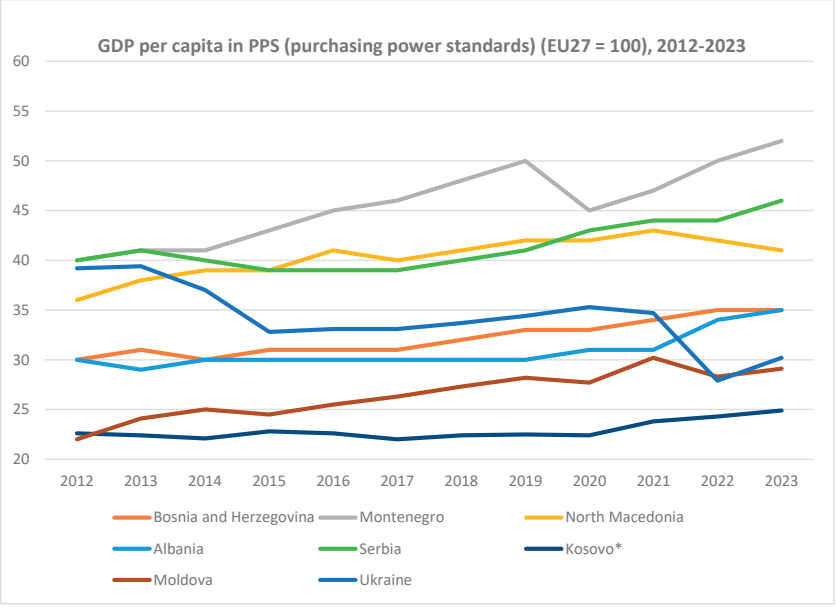
[4] La 4 decembrie 2023, Rusia a introdus o interdicție totală privind importul de legume și fructe din Republica Moldova.

[5] COM(2023) 691 final.

avantajele statutului de membru al UE înainte de aderare, ceea ce, la rândul său, va stimula creșterea economică durabilă și va crea locuri de muncă.

1. Situația socioeconomică actuală a Republicii Moldova

Deși actualul guvern a gestionat cu succes crizele simultane, în ultimii ani, economia Republicii Moldova a întâmpinat greutăți în privința îmbunătățirii convergenței economice cu UE. PIB-ul pe cap de locuitor al țării a atins 29 % din media UE în 2023, sub nivelul atins de majoritatea țărilor din Balcanii de Vest. Economia țării se redresează, dar într-un ritm lent, de pe urma șocurilor externe recente și a recesiunii declanșate de pandemia de COVID-19, accentuate de războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, de utilizarea energiei ca armă de către Rusia și de criza energetică și a refugiaților[6]. Se preconizează că redresarea economică va continua în 2024 și 2025, deși creșterea anuală a PIB-ului este proiectată la un nivel inferior celui necesar pentru a asigura convergența rapidă cu media UE.

Sursa: Eurostat și Banca Mondială.
*Această denumire nu aduce atingere pozițiilor privind statutul și este conformă cu RCSONU 1244/1999, precum și cu Avizul CIJ privind Declarația de independență a Kosovo.

[6] După o scădere cu 8 % a PIB-ului în 2020, ca urmare a pandemiei de COVID-19, urmată de o redresare puternică de 14 % în 2021, economia Republicii Moldova s-a contractat din nou cu 5 % în 2022, după lansarea de către Rusia a războiului de agresiune împotriva Ucrainei. Economia a înregistrat, de asemenea, o criză energetică legată de dependența sa de gazele rusești și de secetele grave care au afectat recoltele agricole, esențiale pentru performanța economică a Republicii Moldova. Economia Republicii Moldova a intrat treptat într-o fază de redresare, deși într-un ritm lent, creșterea PIB-ului real ajungând la 0,7 % în 2023.

Economia Republicii Moldova a suferit, de asemenea, din cauza investițiilor insuficiente mai mulți ani la rând, în contextul în care diversificarea economică rămâne scăzută. Exporturile țării constau în principal în produse agricole și industriale cu valoare adăugată scăzută, cum ar fi cerealele și semințele oleaginoase, echipamentele electrice și textilele. Având în vedere lipsa unei forțe de muncă calificate, productivitatea scăzută și una dintre cele mai ridicate rate de emigrare din Europa, Republica Moldova întâmpină dificultăți în menținerea capitalului uman calificat necesar pentru creșterea economică. Investițiile publice ca procent din PIB s-au menținut la un nivel limitat, reducând capacitatea țării de modernizare a infrastructurii energetice, digitale și de transport esențiale. Războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei a agravat și mai mult dificultățile în atragerea de investiții străine directe (ISD). Activele întreprinderilor de stat, care reprezintă aproximativ o cincime din PIB-ul Republicii Moldova, reprezintă o sarcină fiscală pentru economie și contribuie la lipsa concurenței pe piață și la ineficiențe.

Alături de un mediu de afaceri în general nedezvoltat și de dependența de importurile de energie, aceste impedimente constituie obstacole semnificative în calea capacității Republicii Moldova de a valorifica în mod semnificativ oportunitățile pe care le oferă DCFTA cu UE. DCFTA conține o varietate de oportunități nevalorificate, Republica Moldova trebuind să crească nu numai volumul, ci și valoarea adăugată a exporturilor sale în sectorul agricol, în industria prelucrătoare, în sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor și în alte sectoare ale serviciilor.

O strategie ambițioasă de reforme și de investiții ar putea fi catalizatorul care să permită atingerea acestor obiective.

2. Planul de creștere pentru Republica Moldova și principalii săi piloni

Pe măsură ce Republica Moldova se redresează de pe urma recentelor șocuri externe, este necesar să se ofere un sprijin substanțial pentru ca această țară să își valorifice oportunitățile economice, să accelereze convergența și să promoveze o creștere economică durabilă și favorabilă incluziunii pentru cetățenii săi. Pentru a asigura realizarea de progrese în timp util, propunerea de plan de creștere pentru Republica Moldova – la fel ca în cazul Ucrainei și al Balcanilor de Vest – se va axa pe trei piloni:

1) ***Accelerarea reformelor socioeconomice și fundamentale***[7], prin sprijinirea unei agende de reformă specifice, strâns legată de procesul de aderare a Republicii Moldova la UE;
2) ***Consolidarea accesului la piața unică a UE,*** pe baza oportunităților pe care le oferă zona de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare și a participării la

[7] Grupul tematic al elementelor fundamentale include: capitolul 23 – Sistemul judiciar și drepturile fundamentale, capitolul 24 – Justiție, libertate și securitate, criteriile economice, funcționarea instituțiilor democratice, reforma administrației publice, capitolul 5 – Achiziții publice, capitolul 18 – Statistică și capitolul 32 – Control financiar.

programele și politicile UE, sub rezerva alinierii Republicii Moldova la normele relevante ale pieței unice a UE;

3) ***Intensificarea asistenței financiare*** pentru a sprijini punerea în aplicare a reformelor socioeconomice și fundamentale și a contribui la generarea investițiilor, prin intermediul unui mecanism specific de reformă și creștere pentru Republica Moldova, plățile urmând să fie condiționate de progresele înregistrate în materie de reforme.

Consolidându-se reciproc și având la bază procesul de reformă în concordanță cu Acordul de asociere/DCFTA și cu rezultatele planului economic și de investiții, acești trei piloni abordează problemele structurale subiacente care frânează creșterea țării și ar putea contribui la dublarea economiei Republicii Moldova în următorii zece ani. În conformitate cu metodologia de extindere în vigoare[8], cei trei piloni ai planului de creștere vor accelera, de asemenea, adoptarea și punerea în aplicare a acquis-ului și vor duce la obținerea beneficiilor socioeconomice ale integrării înainte de aderarea la UE. În acest sens, reformele fundamentale, inclusiv pentru consolidarea statului de drept și a drepturilor fundamentale, sunt indispensabile pentru a valorifica beneficiile integrării și pentru a crea un mediu favorabil care să atragă investiții private și să genereze creștere economică durabilă, reducând în același timp emisiile.

Pilonul 1: Accelerarea reformelor socioeconomice și fundamentale, prin intermediul unei agende de reformă specifice

Pentru a accelera convergența socioeconomică durabilă și favorabilă incluziunii a Republicii Moldova cu UE înainte de aderare, Planul de creștere pentru Republica Moldova se va axa pe o agendă de reformă. Agenda de reformă va contribui la structurarea și asigurarea inițiativelor de reformă ambițioase ale Republicii Moldova, stimulând punerea lor în aplicare și înlesnind investițiile aferente. Agenda de reformă va avea la bază strategia de dezvoltare națională[9], Strategia națională de dezvoltare economică 2030, strategiile sectoriale naționale, Programul de asociere UE-Moldova pentru perioada 2021-2027, recomandările existente aferente pachetelor anuale de extindere, concluziile dialogului economic și financiar și programul de reformă economică, precum și Planul de acțiune prioritar 2023-2024[10]. Agenda de reformă elaborată de Republica Moldova va fi evaluată și aprobată de Comisia Europeană.

[8] COM(2020) 57 final.

[9] LP315/2022 (legis.md)

[10] Planul de acțiune prioritar pentru consolidarea aplicării componentei DCFTA a Acordului de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada 2023-2024: Relațiile comerciale ale UE cu Republica Moldova (europa.eu).

Agenda de reformă va prezenta reformele prioritare pentru dezvoltarea socioeconomică, pe baza **principalelor motoare ale creșterii economice**: competitivitatea economică; reziliența economică, inclusiv în ceea ce privește infrastructura și energia; guvernanța economică; capitalul social și dubla tranziție verde și digitală.

Pentru a promova **competitivitatea economică**, agenda de reformă va cuprinde acțiuni de îmbunătățire a mediului de afaceri și de sprijinire a IMM-urilor, inclusiv din perspectivă normativă, acțiuni de punere în aplicare a noii politici industriale și de promovare a exporturilor și a investițiilor, pentru a contribui la integrarea întreprinderilor locale în lanțurile valorice globale. **Consolidarea rezilienței economice** va implica reforme structurale pentru a elimina decalajul în materie de conectivitate al Republicii Moldova, în special prin alinierea politicilor în domeniul transporturilor, al energiei și al digitalizării și prin asigurarea unor investiții substanțial mai mari în aceste sectoare-cheie. De asemenea, vor fi necesare îmbunătățiri ale **guvernanței economice**, inclusiv prin consolidarea gestionării finanțelor publice cu ajutorul sistemelor de audit și control, prin abordarea ineficiențelor întreprinderilor de stat și prin reducerea poziției dominante a acestora în sectoarele productive.

În ceea ce privește **capitalul social**, vor fi necesare măsuri de sprijinire a reformelor în domeniul educației, al competențelor, al ocupării forței de muncă favorabile incluziunii și al oportunităților de pe piața muncii, acordând o atenție deosebită tineretului, egalității de gen și emancipării economice a femeilor, protecției sociale și sănătății.

În fine, în conformitate cu angajamentul Republicii Moldova de a atinge **neutralitatea climatică** până în 2050, **tranziția verde** ca prioritate orizontală va ajuta Republica Moldova să își **decarbonizeze economia și infrastructura** și să reducă degradarea mediului și poluarea. Se vor aborda aspectele legate de productivitatea resurselor și economia circulară, biodiversitate, mediul cu emisii scăzute de dioxid de carbon și consolidarea instituțiilor de mediu.

Agenda de reformă va prezenta **principalele reforme la nivelul tuturor elementelor fundamentale ale procesului de aderare la UE**, având în vedere caracterul lor transversal, rolul central în procesul de aderare și importanța pentru o economie prosperă, precum și pentru un mediu de afaceri sănătos și încrederea investitorilor. Reformele vor consolida statul de drept, lupta împotriva corupției și a criminalității organizate, precum și gestionarea afacerilor interne, inclusiv alinierea la politica UE în materie de vize. De asemenea, reformele vor garanta drepturile fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare și funcționarea instituțiilor democratice, și vor consolida reforma administrației publice a Republicii Moldova.

Aplicarea cu succes a **agendei de reformă** va stabili ritmul punerii în aplicare a Planului de creștere pentru Republica Moldova: plățile de fonduri UE în cadrul

Mecanismului de reformă și creștere vor fi condiționate de înregistrarea de progrese și vor contribui la accelerarea ritmului negocierilor de aderare.

Pilonul 2: Consolidarea accesului Republicii Moldova la piața unică a UE

Asigurarea mai multor oportunități pentru ca țara să aibă legături mai strânse cu piața unică a UE este una dintre principalele rațiuni ale planului de creștere. Planul va consolida treptat capacitatea Republicii Moldova de a face față presiunilor concurențiale de pe piață și va oferi acces pe piață pentru bunuri și servicii cu o valoare mai mare în toate sectoarele orientate spre export, stimulând o creștere sustenabilă și favorabilă incluziunii și creând locuri de muncă.

Planul urmărește să creeze condiții de concurență echitabile pentru exportatorii din Republica Moldova și din UE prin aplicarea normelor și standardelor UE în cazul produselor din această țară.

Planul de creștere propune acțiuni specifice în cinci domenii prioritare în care Republica Moldova poate lua măsuri imediate pentru a spori beneficiile oferite de piața unică: (i) libera circulație a mărfurilor și integrarea în lanțurile de aprovizionare; (ii) facilitarea schimburilor comerciale și a legăturilor de transport; (iii) integrarea pe piața energetică a UE; (iv) integrarea pe piața digitală și (v) accesul la zona unică de plăți în euro (SEPA).

Măsurile imediate se vor axa pe libera circulație a mărfurilor, vizând standardizarea, certificarea, evaluarea conformității și supravegherea pieței, fapt ce va contribui la creșterea nivelului exporturilor Republicii Moldova destinate pieței unice. Pe măsură ce țara va atinge nivelul necesar de pregătire, se va putea acorda un acces suplimentar. Procesele de trecere a frontierei, inclusiv cele vamale, pot fi facilitate, iar securitatea generală a lanțului de aprovizionare poate fi îmbunătățită prin aderarea Republicii Moldova la Convenția privind un regim de tranzit comun și prin valorificarea Sistemului de control al comerțului și de expertiză (TRACES) în ceea ce privește **schimburile comerciale și legăturile de transport**. În plus, va fi explorată posibilitatea de raționalizare a procedurilor la frontieră pentru a îmbunătăți fluxurile comerciale. Aderarea Republicii Moldova la **zona unică de plăți în euro (SEPA)**, sub rezerva îndeplinirii criteriilor necesare și a unei decizii în acest sens a Consiliului European al Plăților, va stimula schimburile comerciale și investițiile transfrontaliere. În perspectiva integrării pe piața unică digitală, vor fi sprijinite oportunitățile de aderare la zona de roaming a UE, precum și **asocierea la inițiativele emblematice ale UE**, inclusiv portofelul european pentru identitatea digitală și rezerva UE pentru securitate cibernetică.

Alte domenii posibile de cooperare includ **medicamentele critice, comerțul electronic și recunoașterea competențelor**. Prin participarea la Alianța pentru medicamente critice, Republica Moldova ar putea dezvolta parteneriate strategice

pentru a asigura aprovizionarea cu medicamente critice. Ar putea fi dezvoltate serviciile legate de comerțul electronic, inclusiv serviciile turistice și de livrare de colete. Cooperarea în domeniul competențelor și recunoașterea calificărilor ar sprijini un acces mai bun al cetățenilor din Republica Moldova la piața forței de muncă din UE (a se vedea anexa).

Republica Moldova are deja de relații comerciale strânse cu vecinii săi din UE, valoarea acestora dublându-se în ultimii zece ani. Ar trebui explorate și alte oportunități pentru a sprijini creșterea volumului și a valorii adăugate ale acestora, precum și a potențialelor câștiguri pentru Republica Moldova, inclusiv prin consolidarea în continuare a relațiilor comerciale cu Ucraina. Accesul sporit al Republicii Moldova la piața unică a UE este sprijinit, de asemenea, de participarea țării la Spațiul Central European de Comerț Liber (CEFTA)[11]. În acest context, se preconizează că Republica Moldova va continua să sprijine în mod constructiv activitatea acestei organizații regionale. Se va acorda în continuare asistență pentru consolidarea politicilor sale de dezvoltare regională și de specializare inteligentă, ținând seama de colaborarea interregională în UE, inclusiv în regiunea Dunării și a Mării Negre[12].

Pilonul 3: Sporirea asistenței financiare pentru a sprijini reforme socioeconomice și fundamentale și pentru a atrage investiții

UE a jucat un rol central în furnizarea asistenței financiare necesare pentru consolidarea rezilienței Republicii Moldova în ultimii ani și a oferit sprijin specific. Începând din 2021, UE și-a reafirmat cu fermitate sprijinul și solidaritatea cu Republica Moldova, punând la dispoziție 2,2 miliarde EUR sub formă de împrumuturi și de sprijin nerambursabil. Republica Moldova beneficiază în prezent de sprijin din partea UE în cadrul Instrumentului de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională (IVCDCI). Finanțarea a fost canalizată prin mai multe forme de sprijin, cum ar fi sprijinul bugetar direct, asistența macrofinanciară, participarea la programele UE și proiecte derulate cu instituții financiare internaționale cu garanții de la bugetul UE.

Având în vedere procesul de aderare în care este implicată țara, **Mecanismul de reformă și creștere pentru Republica Moldova** (denumit în continuare „mecanismul") urmărește să ofere un **sprijin financiar sporit pentru aplicarea agendei cuprinzătoare de reformă**. Investițiile vor ajuta Republica Moldova să

[11] Acordul central european de comerț liber (CEFTA) 2006 reunește țările din Balcanii de Vest și Republica Moldova într-o zonă comercială regională cu scopul de a liberaliza comerțul cu mărfuri și servicii în regiune. Activitatea CEFTA a fost inclusă în planul de acțiune privind piața regională comună în 2020.

[12] În special prin intermediul Strategiei Uniunii Europene pentru regiunea Dunării și al Agendei maritime comune pentru Marea Neagră.

își atingă întregul potențial în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială sustenabilă în concordanță cu statele membre ale UE, îmbunătățind nivelul de trai și accelerând aderarea Republicii Moldova la UE.

Mecanismul, prezentat separat Parlamentului European și Consiliului sub forma unei propuneri legislative, va acorda **sprijin în valoare de până la 1,8 miliarde EUR** și preia în mod fidel modelul Mecanismului de reformă și creștere pentru Balcanii de Vest[13].

Mecanismul va fi finanțat din alocări bilaterale în valoare de 420 de milioane EUR prevăzute pentru Republica Moldova în cadrul IVCDCI și va acoperi perioada 2025-2027. O parte din această sumă va fi utilizată pentru a mobiliza **împrumuturi**, plătite direct către bugetul național al Republicii Moldova, pentru a accelera reformele incluse în agenda de reformă și pentru a permite realizarea investițiilor necesare. Aceste împrumuturi vor avea condiții foarte avantajoase, cu o perioadă lungă de rambursare și cu rate ale dobânzii avantajoase. Se va continua acordarea de **sprijin financiar nerambursabil** din pachetul financiar bilateral, inclusiv de asistență tehnică pentru a însoți punerea în aplicare a priorităților planului de creștere și pentru a sprijini societatea civilă. Republica Moldova va continua să beneficieze de inițiativele regionale, precum și să participe la programele UE.

Plățile din cadrul mecanismului vor fi condiționate de realizarea reformelor și a investițiilor specifice identificate în agenda de reformă, care vor servi drept condiții de plată; mai precis, după realizare, se vor debloca fonduri în cadrul noului Mecanism de reformă și creștere, conform unui calendar prestabilit.

Prin corelarea sprijinului financiar sporit acordat în cadrul pilonului 3 cu agenda de reformă din cadrul pilonului 1, împreună cu oportunitățile oferite de pilonul 2 (accesul la piața unică a UE), planul de creștere va sprijini convergența socioeconomică a Republicii Moldova cu UE, precum și procesul său de aderare prin accelerarea alinierii la valorile, legislația și standardele UE.

Se preconizează că mecanismul va mobiliza investiții noi în valoare de aproximativ 2,5 miliarde EUR din partea instituțiilor financiare internaționale și a sectorului privat. Această creștere substanțială a investițiilor publice și private va merge în paralel cu aplicarea agendei de reformă pentru a realiza infrastructura energetică, de transport și de conectivitate digitală necesară pentru ca întreprinderile și schimburile comerciale să poată prospera. Mecanismul va mobiliza, de asemenea, investiții pentru a însoți Republica Moldova pe calea spre decarbonizare. Platforma de investiții pentru politica de vecinătate[14] va fi principalul instrument pentru realizarea acestor investiții. Platforma se va baza pe activitatea deja desfășurată prin

[13] Regulamentul (UE) 2024/1449 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 mai 2024 privind instituirea Mecanismului de reformă și creștere pentru Balcanii de Vest.

[14] Platforma de investiții pentru politica de vecinătate este un mecanism menit să mobilizeze fonduri suplimentare pentru a finanța proiecte de infrastructură în vecinătatea estică și sudică a UE.

intermediul Planului economic și de investiții pentru Republica Moldova[15], care a condus investițiile în sectoare critice precum conectivitatea, eficiența energetică, dezvoltarea întreprinderilor și competitivitatea.

Prin accentul pus pe agenda de reformă și pe investițiile aliniate, planul de creștere va servi drept cadru strategic solid și ar putea sprijini eforturile Republicii Moldova de coordonare a donatorilor, în special în contextul **Platformei parteneriatului pentru Republica Moldova**, care reunește statele membre ale UE, țările G7, parteneri internaționali și parteneri care împărtășesc aceeași viziune.

Concluzii

Republica Moldova este angajată pe calea aderării la UE. Având în vedere impactul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei și al războiului hibrid al Rusiei împotriva Republicii Moldova, țara se confruntă în continuare cu provocări semnificative legate de revigorarea creșterii sale economice și de înregistrarea de progrese într-un ritm adecvat în materie de reforme socioeconomice. Pe modelul Planului de creștere pentru Balcanii de Vest, Planul de creștere pentru Republica Moldova reprezintă o prelungire în timp util a ofertei UE de a sprijini Republica Moldova să își amelioreze perspectivele de dezvoltare economică sustenabilă și să accelereze reformele fundamentale necesare pentru a reduce decalajul în materie de convergență economică.

Prin cei trei piloni interconectați, planul va sprijini integrarea Republicii Moldova în UE și pe piața sa unică. Planul vizează depășirea provocărilor structurale, promovarea reformelor fundamentale privind statul de drept și combaterea corupției și a criminalității organizate. Planul va elimina lacunele importante în materie de investiții în infrastructură și întreprinderi, va promova tranziția verde și digitală și va spori productivitatea prin axarea pe sectoarele esențiale care au un potențial de creștere ridicat. Nu în ultimul rând, planul va permite dublarea economiei Republicii Moldova în următorul deceniu și atragerea de noi investiții de capital. Planul va facilita crearea a 5.000 de noi întreprinderi și va ajuta 100.000 de cetățeni ai Republicii Moldova să își găsească un loc de muncă.

Pentru a beneficia pe deplin de planul de creștere, Republica Moldova trebuie să pună în aplicare reforme și **să asigure o abordare cuprinzătoare care să implice toate segmentele societății.** Acest lucru ar trebui, la rândul său, să conducă la o aliniere mai rapidă la legislația și standardele UE, precum și la realizarea de reforme în domeniile fundamentale ale procesului de aderare. Pentru punerea în

---

Aceasta reunește granturi din partea UE și a statelor sale membre și le utilizează pentru a mobiliza împrumuturi de la instituțiile financiare europene, precum și contribuții din partea țărilor partenere.

[15] Planul economic și de investiții a mobilizat deja 1,6 miliarde EUR sub formă de investiții publice și private, demonstrându-și eficacitatea în ceea ce privește atragerea de resurse și consolidarea rezilienței economice.

aplicare eficace a planului va fi necesar un mecanism solid, cu o coordonare interinstituțională puternică în interiorul țării.

Planul de creștere va servi drept foaie de parcurs strategică pentru investiții în următorii ani și va oferi o platformă pentru o mai bună coordonare a donatorilor sau pentru obținerea unui sprijin amplu și specific pentru reformele și investițiile esențiale.

Prin promovarea unei economii puternice și reziliente, Planul de creștere pentru Republica Moldova le va aduce beneficii concrete tuturor cetățenilor și va pune bazele unui viitor sustenabil, prosper și pașnic al țării, reflectând ambiția acesteia de a accelera integrarea în UE.

ANEXĂ
Măsuri de sprijinire a integrării Republicii Moldova pe piața unică a UE (Pilonul 2)

1. Libera circulație a mărfurilor și integrarea în lanțurile de aprovizionare

(1) Încheierea unui acord privind evaluarea conformității și acceptarea (ACAA) produselor industriale prin care să se deblocheze piața unică pentru bunurile fabricate în Republica Moldova în urma alinierii la acquis-ul relevant al UE.

(2) Explorarea unor soluții de consolidare a capacității și a independenței infrastructurii sale legate de calitate (inclusiv a testării în laborator și a supravegherii pieței), precum și promovarea informațiilor privind accesul și oportunitățile pe piața UE.

(3) Promovarea aderării depline a organismului național de standardizare din Republica Moldova la cele trei organizații europene de standardizare oficiale, CEN, CENELEC și ETSI.

2. Facilitarea comerțului legitim și a legăturilor de transport, precum și consolidarea securității lanțului de aprovizionare

Începând din mai 2022, culoarele de solidaritate au contribuit la îmbunătățirea conexiunilor de transport UE-Ucraina-Republica Moldova, stimulând comerțul rutier, feroviar și pe căile navigabile interioare. În plus, Republica Moldova și UE cooperează îndeaproape în domeniul vamal, în special prin intermediul programelor de recunoaștere reciprocă a operatorilor economici autorizați. Republica Moldova ar trebui să adere la Convenția privind un regim de tranzit comun în 2025 și să își încurajeze operatorii să utilizeze pe deplin regimul de tranzit pentru a facilita procesul de trecere a frontierei. Vor fi explorate măsuri suplimentare, inclusiv:

(4) furnizarea de asistență de specialitate prin intermediul programului „Vamă" pentru simplificarea și digitalizarea proceselor vamale, cu scopul de a sprijini activitățile comerciale legitime, precum și de a pregăti terenul pentru interoperabilitatea cu mediul vamal electronic al UE;

(5) asigurarea unui acces mai larg la Sistemul de control al comerțului și de expertiză (TRACES);

(6) furnizarea de noi oportunități de investiții pentru dezvoltarea punctelor prioritare de trecere a frontierei ale rețelei transeuropene de transport (TEN-T), precum și asigurarea integrării sistemelor feroviare din Republica Moldova în sistemul UE, în completarea investițiilor deja în curs sprijinite prin Mecanismul pentru interconectarea Europei (MIE);

(7) propunerea prelungirii Acordului privind transportul rutier după decembrie 2025 și sprijinirea alinierii legislației în domeniul transportului rutier;

(8) întărirea cooperării cu Comunitatea transporturilor, inclusiv printr-un sprijin sporit și prin integrarea Republicii Moldova în documentele elaborate în temeiul Tratatului de instituire a Comunității transporturilor (TCT), în special în planurile de acțiune, și în rapoartele intermediare privind alinierea la acquis și dezvoltarea TEN-T.

3. Integrarea pe piața energetică a UE și decarbonizarea

Pe baza Foii de parcurs comune Republica Moldova-Comunitatea Europeană a Energiei-Comisia Europeană, se va acorda sprijin pentru:

(9) elaborarea unei legislații aliniate la legislația UE și derularea reformelor conexe legate de piața energiei;

(10) investițiile necesare pentru dezvoltarea unor piețe competitive și sustenabile ale energiei, deschizând calea pentru integrarea lor pe piața internă a UE;

(11) măsuri de pregătire în ceea ce privește punerea în aplicare a tarifării carbonului.

4. Integrarea pe piața unică digitală

În sectorul digital, măsurile:

(12) vor facilita transpunerea și punerea în aplicare efectivă a acquis-ului în materie de roaming și telecomunicații, în vederea integrării în zona UE de roaming la prețurile de pe piața națională;

(13) vor sprijini participarea Republicii Moldova la dezvoltarea și punerea în aplicare a viitorului portofel al UE pentru identitatea digitală și alinierea legislației naționale la cadrul UE pentru identitatea digitală, precum și la Cadrul european de interoperabilitate (EIF) pentru serviciile publice online și schimburile transfrontaliere;

(14) vor sprijini elaborarea și punerea în aplicare a dispozițiilor Regulamentului privind serviciile digitale și ale Regulamentului privind piețele digitale (inclusiv prin asistență suplimentară pentru abordarea riscurilor specifice) și vor explora posibile mecanisme de cooperare între autoritățile de aplicare a legii din Uniune și din Republica Moldova;

(15) vor consolida în continuare infrastructura digitală, securitatea și economia Republicii Moldova; vor sprijini introducerea unei rețele în bandă largă și asimilarea competențelor digitale în zonele rurale;

(16) vor consolida reziliența cibernetică a sectoarelor critice din Republica Moldova, în special prin alinierea la Directiva NIS 2 și la setul de instrumente al UE pentru securitatea cibernetică a rețelelor 5G; vor spori considerabil capacitatea administrativă relevantă și, eventual, vor pregăti terenul pentru accesul Republicii Moldova la rezerva UE pentru securitate cibernetică în temeiul Regulamentului privind solidaritatea cibernetică;

(17) vor consolida punerea în aplicare a principiilor și a normelor prevăzute de Strategia europeană privind datele, cum ar fi Regulamentul privind guvernanța datelor, Regulamentul privind datele, Directiva privind datele deschise și Regulamentul de punere în aplicare privind seturile de date cu valoare ridicată.

5. Accesul la zona unică de plăți în euro (Single Euro Payments Area, SEPA)

Reducerea costurilor plăților transfrontaliere va stimula comerțul transfrontalier. Republica Moldova este în prezent în curs de adoptare a legislației naționale solicitate de Consiliul European al Plăților pentru participarea la SEPA.

Asistența UE va oferi sprijin Republicii Moldova în vederea alinierii la legislația relevantă a UE.

6. Alte eventuale domenii

(18) Dezvoltarea de parteneriate strategice pentru securitatea aprovizionării cu medicamente critice prin accesul la Alianța pentru medicamente critice.

(19) Dezvoltarea serviciilor legate de comerțul electronic, inclusiv a serviciilor de livrare de colete, a serviciilor turistice și a altor activități, pe baza foii de parcurs a Acordului central european de comerț liber (CEFTA), aprobată în 2020[16].

(20) Cooperarea în domeniul competențelor și recunoașterea calificărilor, inclusiv a calificărilor profesionale[17].

---

[16] Electronic Commerce: Roadmap for dialogue on regulatory issues (Comerțul electronic. Foaie de parcurs pentru dialogul privind aspectele de reglementare), CEFTA, a se vedea Roadmap-for-regulatory-dialogue-on-electronic-commerce.pdf (cefta.int)

[17] Recomandarea UE 2023/7700 din 15 noiembrie 2023 a Comisiei privind recunoașterea calificărilor resortisanților țărilor terțe

(21) Explorarea posibilității de a participa la unele activități ale Rețelei europene a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă (rețeaua SPOFM) și cooperarea cu rețeaua, consolidând capacitatea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă din Republica Moldova.

(22) Sprijinirea în continuare a corelării Cadrului național al calificărilor din Republica Moldova cu Cadrul european al calificărilor (CEC), facilitând transparența competențelor și a calificărilor, inclusiv prin activitatea Grupului consultativ pentru CEC și prin sprijinirea punctului național de coordonare CEC al Republicii Moldova, nou înființat.

(23) Încurajarea cooperării în domeniul educației și formării profesionale, în special prin promovarea implicării în continuare a organizațiilor naționale și regionale în ceea ce privește uceniciile și învățarea la locul de muncă în cadrul Alianței europene pentru ucenicii.

(24) Participarea activă a entităților din Republica Moldova la componenta privind ocuparea forței de muncă și inovarea socială (EaSI) a Fondului social european Plus (FSE+).

(25) Facilitarea aderării Republicii Moldova la noi programe, instrumente, grupuri de experți și facilități relevante ale UE, precum și a participării acestei țări la inițiativele existente ale UE.

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor

Comunicarea din 2025 privind politica de extindere a UE[1]

I. Introducere

Provocările geopolitice au consolidat unitatea de scop a Europei. Acestea au consolidat convingerea de pe întregul continent că, în calitate de europeni, trebuie să facem mult mai mult pentru a ne proteja propria securitate și prosperitate. Aceasta înseamnă, de asemenea, apărarea valorilor democratice europene și abordarea noilor provocări în materie de securitate mondială. Acest lucru se poate realiza cu succes numai lucrând împreună cu vecinii noștri pentru a crea o Europă puternică, stabilă, sigură și unită, bazată pe valori democratice comune. În lumea de astăzi, politica de extindere este un instrument geopolitic esențial care contribuie la siguranța, prosperitatea și securitatea noastră comună. Într-o eră marcată de schimbări mondiale transformatoare, extinderea unifică Europa, pe baza unor valori și a unei identități comune, încorporând în același timp un model economic, social și democratic care continuă să inspire și să atragă.

Procesul de extindere rămâne **strict, echitabil și bazat pe merite,** pe baza progreselor obiective realizate de fiecare țară implicată în procesul de aderare. Impulsul reînnoit pentru extindere este însoțit de așteptări ridicate în ceea ce privește reformele. Țările candidate trebuie să realizeze reforme exigente și durabile, asigurând o transformare permanentă a economiilor, instituțiilor, sistemelor democratice și societăților lor pentru a se adapta pe deplin la standardele și valorile democratice ale Uniunii Europene. Acest lucru trebuie susținut de respectarea statului de drept și a drepturilor fundamentale și de aderarea clară la orientarea geopolitică a UE. Pentru a realiza acest lucru, conducerea țărilor implicate în procesul

[1] Prezentul text constituie un extras din Comunicarea oficială a Comisiei Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor [doc. COM(2025) 690 final, adoptat la Bruxelles]. Au fost reținute exclusiv Partea I (Introducere) și Partea II (O Uniune extinsă), întrucât acestea definesc cadrul geopolitic și doctrina de extindere a UE valabile pentru perioada 2025-2026, fiind eliminate secțiunile subsecvente dedicate punctual evaluării celorlalte state candidate din Balcanii de Vest și Turcia.

de aderare trebuie să adopte schimbări transformatoare, să consolideze încrederea și să promoveze consensul la nivelul întregii societăți.

În același timp, UE trebuie să ajute țările implicate în procesul de aderare să îndeplinească toate criteriile de aderare. Prin urmare, aceasta a sprijinit consolidarea instituțiilor, guvernanța democratică și reformele administrației publice. De asemenea, a intensificat **integrarea treptată**, prin crearea unor legături mai puternice între UE și țările candidate și potențial candidate, inclusiv prin intermediul planurilor de creștere[2] și permițând participarea lor la anumite politici și programe înainte de aderarea la UE. Acest lucru necesită, de asemenea, condiționarea avantajelor integrării treptate de ritmul reformelor, cum ar fi respectarea statului de drept, a drepturilor fundamentale, a democrației și a elementelor fundamentale ale procesului de aderare în sens mai larg, legând-o totodată de alinierea la politica externă și de securitate comună (PESC).

În ultimul an s-au înregistrat unele progrese semnificative. Progresele înregistrate până în prezent de țările cu ritmul cel mai rapid pe calea către UE arată că reformele dau roade. Acest lucru ar trebui să servească drept motivație puternică pentru toate țările implicate în acest proces.

Cu fiecare extindere, Uniunea noastră a devenit mai puternică. Acest succes se bazează pe pregătire. În timp ce viitoarele state membre trebuie să se pregătească pentru responsabilitățile care decurg din calitatea de membru, UE trebuie, de asemenea, să se adapteze pentru a primi o familie mai mare. Se intensifică eforturile de informare și comunicare atât în statele membre, cât și în țările implicate în procesul de aderare, pentru a discuta cu cetățenii despre beneficiile și provocările extinderii.

II. O uniune extinsă: o perspectivă tot mai apropiată

Acesta este primul mandat al Comisiei din perioada 2010-2014 în cadrul căruia extinderea este o posibilitate realistă, având în vedere ritmul accelerat al procesului pentru unele țări candidate. Muntenegru și Albania și-au declarat deja **ambiția de a încheia negocierile de aderare** până în 2026 și, respectiv, 2027. La rândul lor, Serbia, Republica Moldova și Ucraina și-au declarat recent datele-țintă pentru închiderea negocierilor de aderare. Acest lucru demonstrează ambiția lor, iar Comisia se angajează să sprijine țările în îndeplinirea cerințelor de aderare la UE, în cadrul unui proces de aderare care se bazează în continuare pe principiul meritelor proprii.

UE trebuie să fie, de asemenea, pregătită. Prin urmare, Comisia lucrează la **revizuiri și reforme ale politicilor înainte de extindere**, care evaluează impactul extinderii asupra principalelor domenii de politică.

[2] Planurile de creștere pentru Balcanii de Vest și Republica Moldova și Mecanismul pentru Ucraina.

În propunerea pentru următorul **cadru financiar multianual** (2028-2034)[3], Comisia confirmă extinderea ca fiind un imperativ politic și geostrategic. Propunerea afirmă, de asemenea, că UE este profund angajată față de colaborarea cu țările candidate și potențial candidate în vederea pregătirii acestora pentru aderare, cu respectarea deplină a procesului bazat pe merite și cu convingerea fermă că viitorul acestora este în Uniunea Europeană. Noul instrument „Europa globală" va oferi un sprijin financiar și bazat pe politici esențial pentru a ajuta țările candidate și potențial candidate să avanseze în această direcție.

UE și-a revizuit metodologia de extindere în 2020, plasând cu fermitate elementele fundamentale și valorile UE în centrul procesului de aderare. Aceasta dă rezultate atunci când țările candidate înregistrează progrese în ceea ce privește reformele legate de UE și mențin accentul pe elementele fundamentale ale procesului de aderare și atunci când, drept răspuns, statele membre iau deciziile necesare pentru a avansa negocierile. Pentru perioada ulterioară aderării, pe lângă acquis-ul UE existent, **tratatele de aderare** oferă un instrument care să asigure menținerea acestei dinamici pozitive. Viitoarele tratate de aderare vor trebui să conțină garanții mai puternice împotriva regreselor în ceea ce privește angajamentele asumate în cadrul negocierilor de aderare, precum și cerințe ca noile state membre să continue să garanteze statul de drept și să facă ireversibil parcursul lor în acest domeniu.

[3] COM(2025) 570 final.

Comisia Europeană
Raportul de țară pe anul 2025 privind Republica Moldova
(Bruxelles, 04.11.2025)[1]

Care însoțește documentul

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor

Comunicarea din 2025 privind politica de extindere a UE

1. Introducere[2]

1.1. Context

La 3 martie 2022, Republica Moldova (denumită în continuare „Moldova") a depus cererea de aderare la UE. În urma recomandării Comisiei din noiembrie 2023, Consiliul European a decis în decembrie 2023 să deschidă negocierile de aderare cu Moldova. Prima Conferință Interguvernamentală care a marcat lansarea oficială a negocierilor de aderare a avut loc la 25 iunie 2024. Moldova a continuat să înregistreze progrese pe calea aderării la UE. Ședințe de screening bilateral, care au început în iulie 2024, s-au încheiat în septembrie 2025.

Prin Referendumul constituțional din octombrie 2024 obiectivul de integrare în Uniunea Europeană a fost ancorat în Constituția Republicii Moldova. Țara a organizat alegeri parlamentare la 28 septembrie. Moldova a continuat să se confrunte cu provocări fără precedent ca urmare a războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, a încercărilor Rusiei și ale reprezentanților săi de a destabiliza țara și a amenințărilor la adresa aprovizionării și securității energetice. În ciuda acestui fapt, Moldova a dat dovadă de reziliență și angajament față de reforme. Primul

---

[1] Extras document paginile 5-20. Raportul integral poate fi consultat aici: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

[2] Prezentul raport se referă la perioada cuprinsă între 1 septembrie 2024 și 1 septembrie 2025. Raportul se bazează pe contribuții din diverse surse, inclusiv contribuții din partea Guvernului Moldovei, contribuții din partea statelor membre ale UE, rapoarte ale Parlamentului European și informații de la diverse organizații internaționale și neguvernamentale. Raportul include, de asemenea, rezultatele evaluărilor comparative și indici elaborați de alte părți interesate, în special în domeniul statului de drept.

Pentru descrierea situației actuale, în raport se utilizează următoarea scară de evaluare: stadiu incipient de pregătire, un anumit nivel de pregătire, nivel moderat de pregătire, nivel bun de pregătire și stadiu foarte avansat de pregătire. Pentru descrierea progreselor înregistrate în perioada de raportare se utilizează următoarea scară: regrese, lipsă de progrese, progrese limitate, unele progrese, progrese bune și progrese foarte bune. Când a fost cazul, s-au utilizat și trepte intermediare.

summit UE - Moldova a avut loc la Chișinău la 4 iulie 2025, subliniind importanța strategică a viitorului Moldovei în cadrul UE.

Ca parte a Planului de creștere pentru Moldova, menit să sprijine transformarea economică și integrarea europeană, UE s-a angajat să acorde un pachet substanțial de sprijin în valoare de 1,9 miliarde euro pentru perioada 2025-2027 prin intermediul Facilității pentru reformă și creștere pentru Moldova[1], adoptat în martie 2025. Moldova continuă să pună în aplicare Acordul de asociere UE-Moldova (AA), inclusiv Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare (DCFTA).

UE își menține angajamentul deplin față de integritatea teritorială a Moldovei și față de soluționarea pașnică a conflictului, pe baza suveranității și integrității teritoriale a Moldovei în cadrul frontierelor sale recunoscute la nivel internațional. DCFTA se aplică pe întreg teritoriu al Moldovei.

1.2. Principalele constatări ale raportului

CLUSTER 1: Valori fundamentale

Democrație

Cadrul normativ existent oferă o bază juridică potrivită pentru desfășurarea alegerilor democratice în conformitate cu standardele internaționale. Cele două tururi ale alegerilor prezidențiale desfășurate la 20 octombrie și 3 noiembrie 2024, referendumul constituțional privind aderarea la UE din 20 octombrie și alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 au fost bine gestionate în pofida ingerințelor străine fără precedent, potrivit Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)/Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR). OSCE/ODIHR a constatat că alegerile parlamentare din 2025 au fost competitive și au oferit alegătorilor o alegere clară între mai multe alternative politice, în pofida ingerințelor străine menționate anterior. În plus, dezinformarea extinsă, în special pe rețelele de socializare, și acoperirea mediatică părtinitoare de majoritatea instituțiilor media au limitat capacitatea alegătorilor de a face o alegere informată, iar hotărârile privind neeligibilitatea a două partide în perioada premergătoare alegerilor a avut un impact asupra certitudinii legislative. Alegerile au avut loc în conformitate cu noile prevederi ale Codului Electoral, în vigoare din ianuarie 2023, care a fost considerat o bază solidă pentru desfășurarea unor alegeri democratice. Ingerințele străine în procesele electorale rămân un motiv de îngrijorare, iar Moldova a depus măsuri pentru a le combate, inclusiv prin consolidarea instrumentelor juridice, precum Legea cu privire la combaterea eficientă a fenomenului de corupție electorală, care trebuie aliniată la standardele europene. Cu toate acestea, modificările frecvente ale legislației au afectat certitudinea legală, inclusiv în contextul alegerilor din septembrie, și reprezintă o provocare pentru implementare efectivă. Moldova ar trebui, totuși, să continue alinierea legislației

electorale și a proceselor electorale la standardele europene și internaționale, și să implementeze toate recomandările neabordate ale Comisiei de la Veneția și ale OSCE/ODIHR. Comisia Electorală Centrală (CEC) ar trebui să dispună de resursele necesare pentru a asigura funcționarea instituțională potrivită, în special în ceea ce ține de monitorizarea campaniilor online.

Parlamentul, per general, își poate exercita competențele în mod efectiv. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a spori transparența parlamentară, responsabilitatea, integritatea și eficiența membrilor Legislativului. Aceasta include îmbunătățirea utilizării instrumentelor de supraveghere și asigurarea publicării la timp și în mod cuprinzător a activităților, hotărârilor, proiectelor de lege și a documentelor aferente. Moldova ar trebui să accelereze adoptarea Codului privind organizarea și funcționarea Parlamentului și a Legii cu privire la statutul, conduita și etica deputaților. Moldova ar trebui să înființeze o comisie permanentă specializată pentru integrarea europeană și să adopte planuri legislative anuale. Este necesară o reglementare mai amplă a responsabilităților Parlamentului în ceea ce privește eforturile de integrare europeană, în special în ceea ce privește exercitarea controlului parlamentar asupra activității Guvernului.

Cadrul instituțional privind **integrarea în UE** este, în mare parte, adoptat. În mai 2025, Moldova a adoptat Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la UE pentru perioada 2025-2029, principalul document pentru planificarea și monitorizarea îndeplinirii obligațiilor asumate în cadrul negocierilor de aderare. Guvernul trebuie să continue consolidarea capacităților structurilor de coordonare a procesului de integrare europeană.

Guvernul a continuat să implementeze politicile de integrare în UE, combătând, în același timp, acțiunile hibride străine și tentativele de destabilizare. Au fost luate măsuri pentru a consolida mecanismele de coordonare pentru planificarea politicilor și pentru integrarea procesului de elaborare a politicilor legate de aderarea la UE în planificarea guvernamentală. Prevederile legislative ce țin de transparența procesului decizional trebuie să fie implementate mai eficient. Deși sunt înregistrate unele îmbunătățiri, capacitatea limitată a administrației publice împiedică implementarea efectivă a politicilor. Ar trebui consolidată în continuare capacitatea ministerelor de a monitoriza în mod sistemic punerea în aplicare a politicilor și de a aborda recomandările instituțiilor independente. Implementarea reformei administrației locale trebuie accelerată.

Organizațiile societății civile (OSC) își desfășoară activitatea într-un mediu, per general, favorabil. Cadrul normativ care reglementează înființarea și funcționarea OSC-urilor este în conformitate cu standardele europene, dar eforturile continue de îmbunătățire a transparenței proceselor decizionale și a participării publice, atât la nivel central, cât și la nivel local, sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă a societății civile.

Reforma administrației publice

Moldova are **un anumit nivel de pregătire** în domeniul reformei administrației publice și a înregistrat **unele progrese**. Parlamentul a aprobat primele două procese de amalgamare voluntară prin modificarea Legii privind organizarea teritorială a țării, după multe activități pregătitoare și complementare întreprinse la nivel local în 2024/2025. Unele îmbunătățiri în domeniul serviciului public, planificării strategice și elaborării a politicilor, responsabilizării și furnizării de servicii au fost realizate la nivelul central al administrației.

Recomandările Comisiei din anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să adopte un cadru de reglementare coerent și transparent pentru instituțiile publice centrale, sprijinit de legislație de implementare eficace;
- să consolideze capacitățile administrațiilor publice locale prin mecanisme de consolidare, în special amalgamarea teritorială voluntară;
- să consolideze capacitatea resurselor umane din cadrul Ministerului Finanțelor și să consolideze subdiviziunile de audit intern din cadrul ministerelor și altor autorități publice centrale.

Capitolul 23: Sistem judiciar și drepturi fundamentale

Moldova are **un anumit nivel de pregătire** și a înregistrat **unele progrese** în domeniul sistemului judiciar, luptei împotriva corupției și în domeniul drepturilor fundamentale.

Funcționarea sistemului judiciar

Moldova **are un anumit nivel de pregătire** în domeniul sistemului judiciar. Țara a înregistrat **progrese bune** în reformarea sectorului justiției. Procesul de evaluare externă și de numire a judecătorilor și procurorilor de rang înalt a continuat. Organele specializate ale Consiliului Superior al Procurorilor sunt în componență completă, cu membri evaluați extern, în timp ce numirile în organele specializate ale Consiliului Superior al Magistraturii sunt în curs de desfășurare. Este necesară garantarea resurselor suficiente pentru aceste organisme, pentru a le asigura funcționarea eficientă. Numirile în cadrul Curții Supreme de Justiție din rândul candidaților evaluați sunt încă în desfășurare. Acest lucru întârzie punerea în aplicare a noului cadru de reglementare privind reforma Curții Supreme de Justiție. În paralel, procesul de evaluare externă a altor categorii de judecători și procurori de rang înalt continuă. Noile hărți judiciare și a procuraturilor au intrat în vigoare, iar punerea lor în aplicare este în desfășurare. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a reduce durata procedurilor în toate domeniile și pentru a îmbunătăți ratele scăzute de soluționare, în special în cauzele penale.

Recomandările Comisiei din anul trecut au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să finalizeze procesul de evaluare externă și numire a judecătorilor, în special a celor din Curtea Supremă de Justiție, precum și a organelor specializate ale Consiliului Superior al Magistraturii, ale curților de apel, și să continue evaluarea externă a procurorilor din instituțiile de urmărire penală, inclusiv din procuraturile specializate.
- să îmbunătățească funcționarea Institutului Național de Justiție prin implementarea tuturor recomandărilor TAIEX restante pentru anul 2022, elaborarea de strategii în domeniul resurselor umane pentru domeniile judiciar și de urmărire penală, inclusiv o reformă salarială cuprinzătoare, și punerea în aplicare a hărților judiciare și a procuraturilor.
- să introducă un sistem de repartizare aleatorie a cauzelor pentru procurori, bazat pe criterii stricte și obiective.
- să îmbunătățească semnificativ rata de soluționare a cauzelor și reducerea duratei de soluționare în instanțe.

Lupta împotriva corupției

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în combaterea corupției și a înregistrat **unele progrese**. Rezultatele obținute în domeniul de combatere a corupției au fost îmbunătățite. În ceea ce privește prevenirea corupției, Moldova a adoptat modificări care au consolidat competențele Autorității Naționale de Integritate de intensificare a procedurilor de declarare a averii, verificare și confiscare. Cu toate acestea, interoperabilitatea dintre sistemele automatizate de verificare și registrele de stat trebuie îmbunătățită în continuare, iar serviciile trebuie să dispună de personal suficient. Un proiect de lege privind dizolvarea celor două instituții de urmărire penală anticorupție și de combatere a criminalității organizate, în vederea creării unei noi procuraturi specializate a fost discutat în Parlament, dar nu a fost adoptat. Capacitățile instituțiilor anticorupție relevante ar trebui consolidate, iar cooperarea dintre acestea îmbunătățită, inclusiv prin clarificarea jurisdicției procuraturilor teritoriale și a Procuraturii Anticorupție. Sunt necesare evaluări de riscuri specifice și măsuri direcționate pentru a combate corupția în cele mai vulnerabile sectoare.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost implementate parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să continue anchetele anticorupție într-un mod proactiv și eficient, contribuind la un bilanț pozitiv în ceea ce privește anchetele, urmăririle penale și hotărârile definitive la toate nivelurile; și să consolideze în continuare independența, integritatea și capacitatea operațională a serviciilor de urmărire penală;

- să modifice legislația pentru a introduce evaluarea externă obligatorie a tuturor judecătorilor din cadrul completelor specializate de combatere a corupției, inclusiv în cadrul completelor de judecată de primă instanță de către comisia de vetting relevantă, să intensifice cooperarea dintre Procuratura Anticorupție, Centrul Național Anticorupție și agențiile de aplicare a legii și să monitorizeze în permanență capacitatea tuturor instituțiilor implicate în procesele anticorupție de a-și exercita competențele și de a furniza resurse suficiente pentru funcționarea acestora;
- să implementeze avizul și recomandările ODIHR privind transparența și responsabilitatea, precum și recomandările în curs de adoptare a Grupului de State împotriva Corupției (GRECO), inclusiv în ceea ce privește consolidarea capacității și funcționării Autorității Naționale de Integritate (ANI) pentru verificarea eficientă a averilor și intereselor personale ale funcționarilor publici de rang înalt, precum și asigurarea unei alinieri depline a cadrului normativ privind protecția avertizorilor de integritate la *acquis*-ul UE.

Drepturile fundamentale

Cadrul legislativ și instituțional este în mare parte instituit. Punerea în aplicare a Programului național de acțiune în domeniul drepturilor omului este în curs de desfășurare. Condițiile de detenție continuă să fie un motiv de îngrijorare, la fel ca și tratamentul persoanelor cu dizabilități în instituțiile specializate. Eforturile de combatere a violenței bazate pe gen ar trebui să continue.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să îmbunătățească cooperarea interinstituțională, în special cu Consiliul pentru Egalitate și cu Avocatul Poporului, asigurând resurse adecvate;
- să îmbunătățească condițiile de detenție, în conformitate cu hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului și abordarea tuturor recomandărilor din raportul din 2023 al Comitetului pentru prevenirea torturii, inclusiv prin asigurarea unui tratament medical adecvat pentru persoanele private de libertate;
- să adopte Programul național de Incluziune Socială a Persoanelor cu Dizabilități și să intensifice procesul de dezinstituționalizare sigură a adulților și a copiilor cu dizabilități prin soluții comunitare; consolidarea capacităților instituționale, a gestionării datelor, a finanțării și a punerii în aplicare a programelor naționale privind egalitatea de gen și violența bazată pe gen.

Libertatea de exprimare

Moldova se află între **un anumit nivel de pregătire** și **un nivel moderat de pregătire** în ceea ce privește libertatea de exprimare, înregistrând **progrese**

bune, în special în ceea ce privește adoptarea unei noi legislații privind accesul la informații, punerea în aplicare a Legii privind Fondul de Subvenții pentru mass-media, modificarea Codului serviciilor mass-media audiovizuale (AVMSC) și îmbunătățirea reglementărilor privind publicitatea, precum și protecția jurnaliștilor. Procedurile de selectare a membrilor serviciului public de radiodifuziune și ai Consiliului Audiovizual au fost revizuite. Concentrarea proprietății asupra mass-mediei și influența politică persistă. Intimidarea jurnaliștilor de către actori privați a crescut și nu s-au înregistrat progrese notabile în ceea ce privește protecția jurnaliștilor în practică. Moldova a depus eforturi semnificative pentru a contracara ingerințele străine și manipularea informațiilor (FIMI), însă este necesară o vigilență continuă pentru a se asigura că eforturile de combatere a acțiunilor străine de manipulare a informațiilor și ingerințelor străine sunt aliniate la standardele europene privind libertatea de exprimare și de opinie.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să revizuie mecanismului care permite retragerea licențelor posturilor de televiziune/radio în temeiul legislației privind investițiile strategice, pentru a o alinia la *acquis-ul* UE și la standardele internaționale, precum și extinderea cerințelor privind transparența proprietății mass-media online și presa scrisă;
- să adopte o nouă lege privind mass-media pentru a îmbunătăți cadrul de reglementare privind libertatea de exprimare, inclusiv mass-media scrisă și online (transparență);
- să asigure protecție adecvată a jurnaliștilor împotriva intimidărilor și atacurilor, inclusiv desfășurarea unor investigații temeinice de către organele de drept.

Capitolul 24: Justiție, libertate și securitate

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în ceea ce privește alinierea la *acquis-ul* UE în domeniul justiției, libertății și securității. În perioada de raportare țara a înregistrat **unele progrese** prin continuarea îmbunătățirii alinierii juridice și a consolidării cadrelor strategice și instituționale, inclusiv prin revizuirea Strategiei de dezvoltare în domeniul afacerilor interne pentru perioada 2022-2030, precum și prin intensificarea cooperării și coordonării interinstituționale.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să adopte Programul de gestionare integrată a frontierelor de stat pentru perioada 2025-2030, în conformitate cu metodologia europeană GIF, pentru a îmbunătăți capacitățile de gestionare a migrației legale și neregulamentare și mecanismele de coordonare, precum și managementul a frontierei de stat;

- să continue alinierea cadrului juridic la *acquis-ul* UE privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, precum și protecția victimelor;
- să consolideze cadrul normativ și capacitățile instituționale de evaluare a riscurilor și de combatere a criminalității facilitate de mijloace cibernetice.

Combaterea criminalității grave și a criminalității organizate

Moldova se află între **un anumit nivel de pregătire** și **unul moderat** și a înregistrat **progrese bune** în implementarea *acquis-ului* UE în domeniu. În special, Moldova și-a intensificat cooperarea operațională, inclusiv prin schimbul de date prin intermediul platformei SIENA. De asemenea, UE a continuat lupta împotriva traficului de arme de foc și de droguri. Obiectivele Planului de acțiune al UE privind traficul de arme de foc continuă să fie îndeplinite, în timp ce statul a consolidat măsurile de securitate fizică și a îmbunătățit siguranța depozitelor și a stocurilor de arme. Documentul de politică națională privind controlul armelor de calibru mic și a armelor ușoare pentru perioada 2026-2030 a fost adoptat în august 2025. Moldova a înregistrat progrese în instituirea cadrului juridic pentru Observatorul Național pentru Droguri și pentru sistemul național de alertă timpurie cu privire la schimbul de informații cu privire la noile substanțe psihoactive. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a asigura operaționalitatea deplină.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să asigure alinierea legislației relevante privind combaterea criminalității organizate la *acquis-ul* UE, inclusiv în ceea ce privește investigarea și incriminarea spălării banilor, precum și recuperarea și confiscarea bunurilor;
- să îmbunătățească în continuare cooperarea cu statele membre ale UE și cu instituțiile și agențiile UE (inclusiv schimbul de date prin intermediul platformei SIENA și colectarea, analiza și partajarea informațiilor între servicii, sprijinite prin utilizarea proactivă a instrumentelor de schimb de informații), în vederea soluționării cererilor de cooperare internațională;
- să continue operaționalizarea punctului focal național privind armele de foc și să instituie un sistem național de alertă timpurie cu privire la noile substanțe psihoactive, precum și un Observator Național pentru Droguri funcțional.

Criteriul economic

Existența unei economii de piață funcționale

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** și a înregistrat **progrese bune** în **ceea ce privește** crearea unei economii de piață funcționale. În pofida mediului extern dificil, autoritățile își mențin angajamentul de a urmări stabilitatea macroeconomică și au publicat al doilea Program de Reformă Economică în ianuarie 2025. Adoptarea legii privind consolidarea guvernanței economice încă nu a fost

finalizată. Creșterea economică în 2024 a stagnat, deficitul de cont curent înregistrând o creștere semnificativă, continuând să fie afectat de vulnerabilități structurale. Moldova a continuat să înregistreze progrese în ceea ce privește reformele structurale fiscale, în special pentru a îmbunătăți gestionarea investițiilor publice și eficiența cheltuielilor, însă nu au fost luate măsuri decisive pentru consolidarea cheltuielilor fiscale. Sectorul bancar rămâne bine valorizat și stabil, iar creșterea creditării s-a extins; totuși, intermedierea financiară rămâne scăzută. O economie informală de amploare și progresul lent în ceea ce privește reforma întreprinderilor de stat limitează calitatea mediului de afaceri. Creșterea ocupării forței de muncă a început să încetinească pe fondul încetinirii creșterii economice, în timp ce reformele de sprijinire a participării femeilor în afaceri au contribuit la atenuarea efectului asupra ocupării forței de muncă în rândul femeilor.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să urmărească o politică fiscală care să vizeze obținerea unor poziții fiscale prudente pe termen mediu și să asigure sustenabilitatea datoriei publice, sporind în același timp investițiile publice, în special prin Planul de Creștere, lărgind baza de impozitare, inclusiv prin reducerea domeniului de aplicare al cheltuielilor fiscale și îmbunătățind eficiența cheltuielilor;
- să asigure punerea în aplicare în timp util a reformelor de politică economică, cu sprijinul organizațiilor financiare internaționale, incluzând toate angajamentele din Planul de Creștere, extinderea UE și alte angajamente în materie de politică economică, să reducă vulnerabilitatea la șocurile externe, inclusiv prin eforturi de extindere și diversificare a bazei de export și prin îmbunătățirea reglementărilor comerciale și concurența în sectoarele-cheie, accelerând în același timp reforma întreprinderilor de stat, inclusiv prin finalizarea digitalizării registrului patrimoniului public, selectarea membrilor independenți ai consiliilor de administrație și lansarea pregătirilor pentru privatizarea întreprinderilor de stat selectate în vederea punerii în aplicare a triajului;
- să continue eforturile combatere a muncii informale, inclusiv prin identificarea măsurilor de stimulare a angajărilor legale.

Capacitatea de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței din cadrul Uniunii Europene

Moldova se află între un nivel incipient de pregătire și are un anumit nivel de pregătire, și a înregistrat **unele progrese** pentru a face față presiunilor concurențiale și forțelor pieței din UE. Guvernul a luat măsuri pentru a îmbunătăți calitatea educației și pentru a extinde ofertele de formare profesională și educațională; cu toate acestea, deficitul de forță de muncă, nivelul scăzut de calificare, cât și nivelurile scăzute de Investiții Străine Directe și de inovare afectează negativ competitivitatea

țării. S-au înregistrat progrese bune în îmbunătățirea securității energetice, în special prin producția internă de energie din surse regenerabile, iar nivelul de digitalizare continuă să crească. Cu toate acestea, nevoile de investiții, în special în infrastructură de calitate, rămân semnificative. Integrarea în UE continuă să se aprofundeze, dar performanța comercială a Moldovei continuă să fie afectată de baza sa restrânsă de export.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să reducă diferențele dintre cererea și oferta de competențele, în special prin înregistrarea progreselor în ceea ce privește reforma programului de învățământ și a sistemului de învățământ dual, precum și instituirea unor dialoguri periodice între sectorul public și cel privat, pentru o mai bună evaluare a necesităților pieței forței de muncă;
- să asigure creșterea investițiilor publice, inclusiv prin intermediul Planului de Creștere, în special în infrastructură, pentru a îmbunătăți în continuare securitatea energetică, reziliența la schimbările climatice și pentru a facilita comerțul intern și transfrontalier;
- să intensifice măsurile de promovare a Investițiilor Străine Directe, în special în sectoarele de bunuri comercializabile, și sporirea eforturilor de promovare a inovării, inclusiv prin transferuri de tehnologie.

Capitolul 5: Achiziții publice

Republica Moldova a atins un **anumit nivel de pregătire** în domeniul achizițiilor publice și a înregistrat **unele progrese**. Implementarea Programului Național de Dezvoltare a Sistemului de Achiziții Publice pentru perioada 2023-2026 este în curs de desfășurare. A fost adoptată legislația privind concesiunile, iar Legea privind parteneriatele public-private a fost modificată.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să asigure elaborarea legislației de punere în aplicare, cu anticiparea intrării în vigoare a Legii privind achizițiile publice în ianuarie 2027;
- să asigure punerea în aplicare a Programului Național de Dezvoltare a Sistemului de Achiziții Publice, cu accent pe profesionalizare și centralizare;
- să asigure accelerarea proiectării și dezvoltării noului sistem electronic de achiziții publice.

Capitolul 18: Statistici

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul statisticii. Țara a înregistrat **progrese bune** în perioada de raportare, în special prin prezentarea rezultatelor recensământului populației și al locuințelor din 2024 și prin consolidarea

capacității instituționale. Biroul Național de Statistică (BNS) a consolidat integrarea datelor administrative și private în producția statistică. Transmiterea datelor către Eurostat rămâne limitată, dar se înregistrează o tendință clară de creștere.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze statisticile produse la acquis-ul UE, în special la domeniul macroeconomic;
- să sporească utilizarea datelor administrative și private în producerea statisticilor oficiale;
- să creeze o bază de date geospațială de statistică funcțională pe baza recensământului populației și locuințelor din 2024.

Capitolul 32: Control financiar

Moldova a atins **un anumit nivel de pregătire** în domeniul controlului financiar. Țara a înregistrat **progrese bune**, în special prin ratificarea Convenției de la Geneva din 1929 privind combaterea falsificării de monedă. De asemenea, Moldova a finalizat desemnarea unui organ de coordonare antifraudă și a înființat o rețea de coordonare antifraudă. Eficiența controlului parlamentar asupra gestionării fondurilor publice trebuie îmbunătățită.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să asigurare independența organizațională, funcțională și financiară deplină a Curții de Conturi (CCRM) prin adoptarea legislației necesare
- să asigure punerea în aplicare a Convenției de la Geneva din 1929 privind combaterea falsificării de monedă, recent ratificată;
- să asigure operaționalizarea deplină a Serviciului de coordonare antifraudă (AFCOS) și a Rețelei naționale de coordonare antifraudă, în vederea garantării funcționării depline a acestora în practică.

CLUSTER 2: Piața internă

Capitolul 1: Libera circulație a bunurilor

Moldova este **moderat pregătită** în domeniul liberei circulații a bunurilor. Țara a înregistrat **unele progrese** în perioada de raportare, fiind adoptate noi acte legislative privind principiul recunoașterii reciproce a bunurilor comercializate în mod legal în UE. În plus, a fost efectuată o evaluare operațională a mai multor instituții din sectorul infrastructurii de calitate, iar Moldova a înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea capacităților.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să continue să examineze legislația și practicile administrative din domeniile nearmonizate și să pregătească o strategie pentru a asigura conformitatea cu articolele 34-36 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) și cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE);
- să se alinieze la *acquis*-ul UE privind tractoarele (agricole, forestiere);
- să consolideze infrastructură de calitate, în conformitate cu planul de acțiune pentru punerea în aplicare a Programului de industrializare în ceea ce privește standardizarea, evaluarea conformității și acreditarea.

Capitolul 2: Libera circulație a lucrătorilor

Moldova are **un anumit nivel de pregătire** în domeniul liberei circulații a lucrătorilor. În perioada de raportare s-au înregistrat **progrese bune** prin semnarea de noi acorduri bilaterale privind coordonarea sistemelor de securitate socială cu statele membre ale UE și prin continuarea lucrărilor pregătitoare pentru aderarea la Rețeaua de servicii europene pentru ocuparea forței de muncă (EURES) din momentul aderării. De asemenea, Moldova a semnat un acord de cooperare cu Autoritatea Europeană a Muncii.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să se alinieze la *acquis-ul* UE privind accesul cetățenilor UE la piața forței de muncă;
- să încheie acorduri suplimentare privind coordonarea securității sociale, în special cu statele membre ale UE, și să dezvolte infrastructura IT pentru cardul european de asigurări sociale de sănătate (EHIC) și schimbul electronic de informații privind securitatea socială (EESSI), precum și capacitatea administrativă în vederea accederii la rețeaua EESSI din momentul aderării;
- să continue lucrările pregătitoare pentru accederea la EURES din momentul aderării, inclusiv prin consolidarea infrastructurii IT a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Capitolul 3: Dreptul de stabilire și libertatea de a presta servicii

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul dreptului de stabilire și al libertății de a presta servicii. Țara a înregistrat **progrese bune**, în special prin continuarea alinierii la Directiva privind serviciile.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze cadrul normativ la Directiva privind recunoașterea calificărilor profesionale, în special la cerințele minime de formare pentru profesiile care beneficiază de recunoaștere automată;

- să alinieze legislația națională la Directiva privind testul de proporționalitate;
- să alinieze legislația sectorială națională la Directiva UE privind serviciile.

Capitolul 4: Libera circulație a capitalului

Moldova este **moderat pregătită** în domeniul liberei circulații a capitalului. În perioada de raportare țara a înregistrat **progrese bune**, în special prin consolidarea capacităților Serviciului de combatere a spălării banilor din cadrul unității de informații financiare și prin progrese în implementarea a trei recomandări ale FATF. Cererea Moldovei de aderare la aria geografică de aplicare a schemelor din Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA) a fost, de asemenea, aprobată de Consiliul European al Plăților.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să continue liberalizarea treptată a circulației de capital, inclusiv în ceea ce privește operațiunile de schimb valutar;
- să consolideze în continuare capacitățile instituționale ale Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor din cadrul unității de informații financiare și aplicarea sancțiunilor pentru nerespectarea obligațiilor privind beneficiarii reali;
- să remedieze în continuare deficiențele tehnice rămase identificate în recomandările FATF și să introducă reforme legislative și instituționale suplimentare pentru a facilita reglementarea și supravegherea în materie de AML/CFT a furnizorilor de servicii de active virtuale.

Capitolul 6: Dreptul societăților comerciale

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul dreptului societăților comerciale. În perioada de raportare țara a înregistrat **progrese bune**, inclusiv prin implementarea foii de parcurs pentru consolidarea capacității administrative a Agenției Servicii Publice, actualizarea Registrului de stat al entităților juridice, modificări ale legislației naționale privind drepturile acționarilor, societățile cu asociat unic, raportarea financiară și legislația în materie de audit, raportarea de către întreprinderi și transparența pe piețele de capital.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să revizuiască legislația privind procedurile de insolvență și de faliment.
- să se alinieze la *acquis-ul* UE în domeniul ofertelor publice de cumpărare, transformările, fuziunile și divizările transfrontaliere,
- să îmbunătățească capacitatea și independența sistemelor de supraveghere a auditului.

Capitolul 7: Dreptul proprietății intelectuale

Moldova este **moderat pregătită** în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală (DPI). În perioada de raportare s-au înregistrat unele progrese, în special în ceea ce privește drepturile de autor și drepturile conexe. Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală (AGEPI) a continuat cooperarea cu Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO).

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să adopte legislația necesară pentru a îmbunătăți asigurarea respectării DPI;
- să îmbunătățească gestionarea colectivă a drepturilor pentru a garanta plata adecvată a redevențelor;
- să sporească capacitatea administrativă și instituțională a AGEPI și să continue colaborarea cu EUIPO pentru a îmbunătăți alinierea la *acquis*-ul UE și a consolida implementarea legislației.

Capitolul 8: Politica în domeniul concurenței

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în ceea ce privește politica în domeniul concurenței. **S-au înregistrat unele progrese** în perioada de raportare, în special prin modificările ulterioare a Legii concurenței și cadrului legislativ în domeniul antitrust, a concentrărilor economice și a ajutoarelor de stat, prin adoptarea regulamentelor privind Consiliul Concurenței și controlul concentrărilor economice.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost parțial puse în aplicare și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze în continuare cadrul legislativ la *acquis*-ul UE în materie de antitrust și concentrări economice, în special în ceea ce privește demiterea membrilor Plenului Consiliului Concurenței și nivelul amenzilor care pot fi impuse, precum și împuternicirea Consiliului Concurenței de a fi un organism mai eficace de asigurare a respectării legii;
- să alinieze în continuare cadrul legislativ la *acquis*-ul UE privind ajutoarele de stat, să asigure creșterea transparenței ajutoarelor de stat, să alinieze în continuare schemele de ajutoare de stat în vigoare la acquis-ul UE și să asigure faptul că registrul ajutoarelor de stat este actualizat și pe deplin operațional, impunând raportarea digitală a tuturor ajutoarelor de stat, inclusiv a ajutoarelor de minimis;
- să consolideze în continuare capacitățile administrative și instituționale a Consiliului Concurenței, inclusiv prin implementarea unui sistem electronic de gestionare a cazurilor și prin integrarea instrumentelor informaționale pentru inspecții în conformitate cu standardele UE, asigurând, în același timp, resurse adecvate, formare, și autonomie pentru a pune în aplicare în mod eficace legislația în materie de concurență.

Capitolul 9: Servicii financiare

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul serviciilor financiare. Aceasta a înregistrat **unele progrese** în perioada de raportare prin adoptarea regulamentelor băncii centrale pentru a se alinia parțial la Directiva Solvabilitate II a UE.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să continue eforturile de aliniere a legislației la *acquis-ul* UE în ceea ce privește reglementarea sectorului bancar, inclusiv redresarea și rezoluția bancară și schemele de garantare a depozitelor bancare;
- să avanseze eforturile de aliniere la *acquis-ul* UE privind asigurările și pensiile ocupaționale, inclusiv Directiva Solvabilitate II și Directiva privind asigurarea auto;
- să continue eforturile de aliniere a legislației la *acquis-ul* UE privind piețele valorilor mobiliare, fondurile de investiții și serviciile de investiții, infrastructura pieței financiare și finanțele digitale.

Capitolul 28: Protecția consumatorilor și sănătății

Moldova are între un **anumit nivel de pregătire** și **un nivel moderat de pregătire** în domeniul protecției consumatorilor și a sănătății. **S-au înregistrat unele progrese** prin lansarea Centrului European al Consumatorului din Republica Moldova și prin dezvoltarea instrumentelor digitale pentru îmbunătățirea colaborării dintre autorități, cum ar fi numărul unic de telefon pentru consumatori și platforma pentru petiții electronice. Legislația națională a fost aliniată la Regulamentul privind siguranța generală a produselor.

Recomandările Comisiei de anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să continue alinierea cadrului juridic la *acquis-ul* UE privind protecția consumatorilor și siguranța produselor și să îmbunătățească cooperarea dintre instituțiile publice care se ocupă de protecția consumatorilor;
- să îmbunătățească calitatea asistenței medicale prin punerea în aplicare a Strategiei naționale de sănătate, cu accent pe digitalizarea serviciilor de sănătate și pe protecția datelor cu caracter personal;
- să abordeze în continuare decalajul geografic și socioeconomic în ceea ce privește serviciile de sănătate și să asigure accesul grupurilor celor mai vulnerabile (persoane cu handicap, persoane în vârstă, romi, femei, precum și persoane cu niveluri multiple de vulnerabilitate), continuând să investească în asistența medicală rurală și în menținerea capitalului uman.

CLUSTER 3: Competitivitate și creștere incluzivă

Capitolul 10: Societatea informațională și mass-media

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul transformării digitale și al mass-mediei. **S-au înregistrat progrese bune** în perioada de raportare, întrucât guvernul a continuat să pună în aplicare Strategia de transformare digitală 2023-2030 (STDM) și s-au înregistrat progrese notabile în ceea ce privește toți indicatorii-cheie de performanță. S-au înregistrat progrese legislative în ceea ce privește alinierea la *acquis-ul* UE în materie de roaming și la cerințele UE în materie de identificare electronică, în timp ce a fost aprobat un cadru normativ pentru punerea în aplicare a legii privind securitatea cibernetică.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost parțial implementate și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să implementeze legislația secundară a *acquis-ului* UE în materie de roaming, inclusiv a Codului european al comunicațiilor electronice, pentru a permite integrarea Moldovei în zona UE „roaming ca acasă";
- să asigure capacității instituționale pentru a continua punerea în aplicare a domeniilor prioritare prevăzute de STDM 2023-2030, în special pentru a alinia legislația la standardele privind protecția datelor și securitatea cibernetică, inclusiv la setul de instrumente al UE pentru securitatea cibernetică a rețelelor 5G;
- să adopte și să implementeze legislația privind mass-media și serviciile digitale în conformitate cu *acquis-ul* UE, inclusiv cu Actul UE privind libertatea mass-mediei și cu Actul privind serviciile digitale.

Capitolul 16: Fiscalitate

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în domeniul fiscal. S-au înregistrat **progrese bune** în ceea ce privește alinierea în continuare a legislației naționale la acquis-ul UE în domeniul impozitării indirecte și directe, al accizelor și al digitalizării serviciilor de administrare fiscală. Moldova și-a îmbunătățit în continuare capacitatea de cooperare administrativă și de asistență reciprocă.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost parțial puse în aplicare și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze în continuare legislația privind accizele și TVA-ul la standardele UE pentru a reduce la minimum denaturările concurenței și incertitudinile juridice și pentru a preveni probleme precum neimpozitarea, dubla impunere, evaziunea fiscală și frauda;
- să intensifice procedurile de limitare a evaziunii fiscale și de creștere a veniturilor fiscale, în special prin alinierea legislației la Directiva împotriva evitării obligațiilor fiscale (normele CFC) prin elaborarea unei foi de parcurs și

punerea în aplicare a dispozițiilor BEPS și prin finalizarea unei revizuiri aprofundate și cuprinzătoare a sistemului fiscal;
- continuarea modernizării administrației fiscale, în special prin punerea în aplicare a unui sistem automatizat de gestionare a riscurilor în materie de conformitate, care să sprijine conformitatea voluntară și forțată.

Capitolul 17: Politica economică și monetară

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în ceea ce privește politica economică și monetară și a înregistrat **unele progrese** în perioada de raportare. Măsurile de consolidare în continuare a independenței băncii centrale sunt încă în curs de adoptare, iar modificările recente ale Legii privind depozitarul central unic de titluri de valoare ridică semne de întrebare cu privire la finanțarea monetară. Moldova a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește reforma în curs a gestionării investițiilor publice, care ar putea contribui la abordarea subutilizării recurente a cheltuielilor planificate și la consolidarea fiabilității planificării bugetare. În ianuarie 2025, țara și-a prezentat cel de-al doilea program de reformă economică, care a inclus pentru prima dată un scenariu macroeconomic alternativ și estimări ale soldului structural al bugetului general.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și, prin urmare, rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:
- să consolideze în continuare independența băncii centrale pentru a preveni interferențele din partea guvernului, a parlamentului și a altor părți terțe și, de asemenea, consolidarea structurii sale de guvernanță și de luare a deciziilor prin adoptarea amendamentelor la legea băncii centrale;
- să își modifice cadrul juridic pentru a respecta pe deplin interdicția finanțării monetare, împiedicând în special participația majoritară a BNM la bursa de valori;
- îmbunătățirea capacității de a elabora previziuni macroeconomice și fiscale, inclusiv pentru proiecțiile pe termen lung ale cheltuielilor necesare pentru efectuarea unei analize a sustenabilității datoriei și în domeniul pieței forței de muncă și al sectorului extern.

Capitolul 19: Politica socială și ocuparea forței de muncă

Moldova se află între un **anumit nivel de pregătire** și **unul moderat** în ceea ce privește politica socială și ocuparea forței de muncă și a înregistrat **progrese bune** pe parcursul perioadei de raportare. Au fost luate măsuri pentru a crește gradul de ocupare a forței de muncă și a consolida cooperarea dintre autoritățile de asistență socială și autoritățile pentru ocuparea forței de muncă.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost implementate parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să implementeze măsurile prevăzute în documentul de concepție privind reformarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă în vederea asigurării unei capacități adecvate;
- să se asigure că Inspectoratul de Stat al Muncii are competența de a efectua vizite de inspecție neanunțate și de a elimina limitările impuse de legislația actuală, în conformitate cu convențiile OIM, asigurând, de asemenea, existența unui sistem de monitorizare a recomandărilor privind vizitele de inspecție;
- să continue reforma asistenței sociale, cu accent pe persoanele cele mai vulnerabile, prin asigurarea recrutării și menținerii a 200 de specialiști în protecția copilului și prin alinierea legislației naționale la acquis-ul UE și la standardele privind nediscriminarea și egalitatea, inclusiv egalitatea de gen.

Capitolul 20: Politica industrială și antreprenorială

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în ceea ce privește politica industrială și antreprenorială. **În cursul perioadei de raportare s-au înregistrat unele progrese.** Moldova a continuat punerea în aplicare a Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 și a început punerea în aplicare a Programului național de dezvoltare industrială pentru anii 2024-2028 și a Programului național de specializare inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 ,,Smart Moldova". Programul privind administrarea proprietății publice de stat pentru anii 2024-2027 a fost aprobat, ceea ce a condus la operaționalizarea strategiei privind proprietatea de stat.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să eficientizeze sprijinului acordat IMM-urilor, să digitalizeze procesele Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) și să-și consolideze capacitățile acesteia în materie de controale interne și de gestionare a riscurilor;
- să ia măsuri suplimentare în vederea alinierii la Directiva UE privind combaterea întârzierii în efectuarea plăților.

Capitolul 25: Știință și cercetare

Moldova este **moderat pregătită** în domeniul științei și cercetării**. În cursul perioadei de raportare s-au înregistrat progrese bune.** În special, guvernul a avansat punerea în aplicare a Programului național pentru cercetare și inovare 2024-2027 și a început punerea în aplicare a Programului național de specializare inteligentă 2024-2027 „Smart Moldova".

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să asigure transparența procedurilor competitive în cadrul strategiei de specializare inteligentă, inclusiv prin implicarea unor experți internaționali independenți în procesele de evaluare;
- să crească nivelul investițiilor publice în C&I și elaborarea de măsuri pentru a aborda recomandările restante din revizuirile mecanismului de sprijin al politicilor din cadrul programului Orizont 2016 și 2021;
- să dezvolte în continuare a unor măsuri de formare și de consolidare a capacităților pentru a spori participarea Moldovei la programul Orizont Europa, în cooperare cu Biroul Național Orizont.

Capitolul 26: Educație și cultură

Moldova este **pregătită într-o măsură moderată** în domeniul educației și culturii. În perioada de raportare s-au înregistrat progrese bune, deoarece autoritățile au avansat reformele menite să sporească relevanța, calitatea și caracterul incluziv al educației și să consolideze rețeaua școlară atât în învățământul general, cât și în educația și formarea profesională (VET). Există în continuare provocări în ceea ce privește punerea în aplicare a reformelor cu impact pentru educația favorabilă incluziunii, precum și a unor măsuri eficiente de reducere a neconcordanței dintre competențele profesionale și cererile de pe piața forței de muncă.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să adopte măsuri de îmbunătățire a eficienței cheltuielilor publice în domeniul educației și să direcționeze resursele către consolidarea guvernanței sistemului de învățământ și a calității generale a educației, inclusiv prin punerea în aplicare a unor măsuri solide de combatere a corupției și a fraudei în universități;
- să promoveze reforme pentru a spori calitatea și relevanța educației și formării profesionale, contribuind la reducerea neconcordanței dintre competențe și cererile de pe piața forței de muncă, prin alinierea programelor active de studii VAT la programele de învățământ bazate pe calificare, prin îmbunătățirea oportunităților de formare duală și prin creșterea numărului de profesori cu competențe digitale, pe baza cadrului DigiCompEdu;
- să promoveze reformele educaționale favorabile incluziunii pentru a asigura accesul echitabil la o educație de calitate pentru copiii cu nevoi educaționale speciale, dizabilități și vulnerabilități sociale sau economice, inclusiv pentru copiii aparținând minorităților etnice.

Capitolul 29: Uniunea vamală

Moldova are un **nivel bun de pregătire** în domeniul uniunii vamale, în special în domeniul alinierii legislative. Țara a înregistrat **progrese bune,** în special în

ceea ce privește alinierea sistemului său de declarații de tranzit vamal la noul sistem computerizat de tranzit (NCTS) al UE**.** Capacitățile instituționale au fost, de asemenea, consolidate, iar Moldova a aderat la Convenția privind tranzitul comun (CTC) începând cu 1 noiembrie 2025. Țara a adoptat, de asemenea, un regulament guvernamental pentru instituirea unui sistem de trasabilitate pentru produsele din tutun.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să aprobe un program strategic național multianual în domeniul tehnologiei informației pentru Serviciul Vamal, precum și un program pentru implementarea treptată a soluțiilor digitale pentru a permite un mediu vamal digital complet și interoperabilitatea cu mediul vamal electronic al UE, punând în aplicare în același timp sistemul de decizii vamale (CDC), 17 din 17 cereri/autorizații fiind operaționale;
- să optimizeze procedurile interne și asigurarea unei delegări adecvate a competențelor între birourile vamale centrale și regionale în temeiul principiului unei entități juridice unice, reducând autonomia birourilor vamale regionale;
- să întreprindă acțiuni vizând funcțiile vamale cele mai vulnerabile la corupție, inclusiv rotația periodică a personalului care deține posturi sensibile și monitorizarea și evaluarea riguroasă a progreselor înregistrate în ceea ce privește măsurile anticorupție.

CLUSTER 4: Agenda verde și conectivitatea sustenabilă

Capitolul 14: Politica de transport

Moldova se situează între un anumit nivel și un nivel moderat de pregătire în ceea ce privește politica în domeniul transporturilor. S-au înregistrat **unele progrese** în perioada de raportare, în special odată cu intrarea în vigoare a noului Cod feroviar, precum și în ceea ce privește legislația privind echipamentele vehiculelor și drepturile pasagerilor în transportul aerian.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze în continuare normele sociale și de piață pentru transportul rutier la *acquis*-ul UE în domeniul transportului rutier;
- să realizeze progrese suplimentare în ceea ce privește elaborarea planurilor de mobilitate urbană durabilă (SUMPS) în conformitate cu metodologia UE, anticipând agenda nodurilor urbane ale TEN-T pentru o conectivitate sporită;
- să continue progresele pentru a fi eliminată de pe lista neagră a Memorandumului de înțelegere de la Paris privind controlul statului port.

Capitolul 15: Energie

Moldova se află între **un nivel moderat** și **un nivel bun de pregătire** în acest domeniu și a înregistrat **progrese foarte bune** în domeniul energiei, inclusiv prin alinierea deplină la Pachetul privind integrarea pieței de electricitate și prin adoptarea Planului Național Integrat privind Energia și Clima (PNIEC). În pofida necesității de a gestiona criza aprovizionării în sectorul energiei electrice, Moldova a accelerat reformele în sectorul energiei electrice și al gazelor. Guvernul a elaborat, de asemenea, un plan de acțiune, care prevede licitații pentru energie din surse regenerabile și stocare.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui:

- să inițieze punerea în aplicare a Planului Național Integrat privind Energia și Clima (PNIEC);
- să avanseze reforma pieței energiei electrice pentru a fi pregătită pentru cuplarea pieței cu UE în 2027, pentru a atrage investiții în capacitățile de echilibrare și pentru a lansa piața de echilibrare a energiei electrice;
- să atragă investiții în surse de energie regenerabilă și să promoveze programul de eficiență energetică.

Capitolul 21: Rețele transeuropene

Moldova are un **anumit nivel de pregătire** în ceea ce privește rețelele transeuropene și a înregistrat unele progrese, cum ar fi demararea și finalizarea principalelor studii de fezabilitate pentru alinierea în continuare a Moldovei la rețeaua TEN-T și unele progrese în ceea ce privește implementarea ecartamentului standard european.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să accelereze în continuare implementarea proiectelor-cheie de infrastructură pe culoarele de solidaritate, în special prin reabilitarea coridorului feroviar nord-sud, precum și a proiectelor aprobate în cadrul cererilor de propuneri din 2022 și 2023 din cadrul Mecanismului pentru interconectarea Europei;
- să accelereze progresele în ceea ce privește documentele-cheie pentru dezvoltarea coridoarelor rutiere și feroviare prioritare TEN-T, inclusiv studiul de fezabilitate pentru șoseaua de centură Chișinău, studiile de prefezabilitate și fezabilitate pentru coridorul rutier Ungheni-Chișinău-Odessa și pentru conexiunea feroviară cu ecartament standard Ungheni-Chișinău.

Capitolul 27: Mediul înconjurător și schimbări climatice

Moldova se află între **un stadiu incipient de pregătire** și **un anumit nivel de pregătire** în acest capitol și a înregistrat **unele progrese**. În domeniul mediului, Moldova a adoptat orientări pentru implementarea evaluării impactului asupra mediului (EIM) și a aprobat instituirea sistemului național de inventariere a emisiilor de poluanți atmosferici și a sistemului național integrat de monitorizare a calității aerului. În mai 2025, Moldova a publicat o nouă Contribuție Națională Determinată în temeiul Acordului de la Paris, cu un obiectiv mai ambițios de reducere a emisiilor până în 2030. În plus, a fost aprobat Planul Național Integrat pentru Energie și Climă, iar Moldova a inițiat colaborarea, în calitate de țară cooperantă, cu Agenția Europeană de Mediu.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost implementate parțial și rămân în continuare valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special să:

- finalizeze reformele instituțiilor subordonate Ministerului Mediului și să aloce resurselor umane și financiare necesare pentru consolidarea implementării politicilor și a legislației;
- să se alinieze la *acquis*-ul privind monitorizarea, raportarea, verificarea și acreditarea (MRVA) în vederea introducerii unui mecanism de stabilire a prețului carbonului și a alinierii depline la Sistemul UE de Comercializare a Certificatelor de Emisie (EU ETS);
- să adopte o strategie de dezvoltare pe termen lung cu emisii reduse și să îmbunătățească coordonarea instituțională și interinstituțională.

CLUSTER 5: Resurse naturale, agricultură și coeziune

Capitolul 11: Agricultura și dezvoltarea rurală

Moldova se **află într-un stadiu incipient și are un anumit nivel de pregătire** în agricultură și dezvoltare rurală. În perioada de raportare s-au înregistrat **unele progrese** în ceea ce privește instituirea sistemului integrat de administrare și control (IACS), precum și asigurarea structurii instituționale pentru gestionarea rețelei de date privind durabilitatea exploatațiilor agricole (FSDN).

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost parțial implementate și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să ia măsuri suplimentare pentru consolidarea capacității administrative a Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare și a Agenției pentru Intervenții și Plăți în Agricultură;
- să înregistreze progrese în ceea ce privește instituirea IACS, cu accentul pe introducerea registrului exploatațiilor agricole și pe crearea FSDN ;
- să continue dezvoltarea serviciilor de consiliere agricolă și a sistemului de cunoștințe și inovare în domeniul agricol al UE (AKIS).

Capitolul 12: Siguranța alimentară, politici sanitare și fitosanitare

Moldova are **un nivel moderat de pregătire** în ceea ce privește siguranța alimentară, politica veterinară și fitosanitară și a înregistrat **unele progrese**, în special în ceea ce privește consolidarea capacităților autorităților competente prin punerea în aplicare a strategiei sale de dezvoltare a resurselor umane și a programelor de formare pentru personalul Agenției pentru Siguranța Alimentară și pentru operatorii din sectorul alimentar. De asemenea, s-au înregistrat îmbunătățiri în domeniul sănătății animalelor și al sistemului de supraveghere a bolilor animalelor.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- consolidarea resurselor de diagnosticare ale autorităților competente și extinderea domeniului de aplicare al programului național de monitorizare și supraveghere a siguranței alimentare, a hranei pentru animale și a medicamentelor de uz veterinar pentru a crește nivelul de asigurare pentru produsele de origine animală;
- alinierea la legislația UE privind sănătatea și bunăstarea animalelor și pregătirea unui plan național de modernizare a unităților care produc alimente, hrană pentru animale și subproduse de origine animală pentru a respecta standardele structurale ale UE;
- consolidarea capacităților administrative ale Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentară (NFSA) pentru punerea în aplicare eficace și efectuarea unor controale oficiale eficiente și bazate pe riscuri și continuarea punerii în aplicare a strategiei de dezvoltare a resurselor umane ale NFSA și a programului de formare specializată pentru inspectorii din subdiviziunile locale.

Capitolul 13: Pescuit

Moldova are un **nivel moderat de pregătire** în domeniul pescuitului și a înregistrat **progrese bune**, în special în ceea ce privește politica în domeniul acvaculturii, prin adoptarea legii privind politica în domeniul acvaculturii și organizarea pieței produselor pescărești și de acvacultură în decembrie 2024 și prin pregătirea Programului Strategic pentru Sectorul Acvaculturii 2025-2030. De asemenea, a înregistrat progrese în ceea ce privește alinierea standardelor de calitate și de comercializare la cele prevăzute de organizarea comună a pieței UE pentru produsele pescărești și de acvacultură și a îmbunătățit trasabilitatea acestor produse consolidând inspecțiile la import pentru a preveni importul provenit din pescuitul ilegal, nedeclarat și nereglementat (INN) prin intermediul legislației menționate mai sus.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost implementate parțial, iar unele dintre ele rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să adopte planul strategic național multianual dedicat acvaculturii și dispozițiile de punere în aplicare;
- punerea în aplicare a noii legislații privind politica în domeniul acvaculturii și organizarea pieței produselor pescărești și de acvacultură.

Capitolul 22: Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale

Moldova are **un nivel moderat de pregătire** în ceea ce privește politica regională și coordonarea instrumentelor structurale. S-au înregistrat **unele progrese** în perioada de raportare, în special prin instituirea unor structuri de gestiune și control pentru programele Interreg.

Recomandările Comisiei de anul trecut au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- să se asigure că dispune de o capacitate administrativă suficientă pentru a pune în aplicare toate programele de cooperare transfrontalieră și transnațională (Interreg);
- să sporească eficiența sistemului de gestiune și control pentru programele de cooperare Interreg, precum și a structurilor de audit specializate în auditarea fondurilor UE.

Capitolul 33: Prevederi financiare și bugetare

Moldova se află între un stadiu incipient și un anumit nivel de pregătire în domeniul dispozițiilor financiare și bugetare. **S-au înregistrat unele progrese** în perioada de raportare, abordând o parte din recomandările din raportul precedent privind extinderea, în special prin crearea organismului de coordonare pentru resursele proprii.

Recomandările Comisiei de anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Moldova ar trebui, în special:

- finalizarea constituirii și operaționalizării Comitetului de coordonare a resurselor proprii;
- continuarea modernizării infrastructurii IT pentru resursele proprii tradiționale;
- să avanseze în alinierea la *acquis-ul* UE, în special în ceea ce privește regulile privind TVA (Taxa Valoare Adăugată) și compilarea VNB-ului (Venitului Național Brut).

CLUSTER 6: Relații externe

Capitolul 30: Relații externe

Moldova este **pregătită într-o măsură moderată** în ceea ce privește relațiile externe și a înregistrat **unele progrese**. Moldova a modificat legislația privind

licențele de import pentru produsele agricole și a aliniat-o la dispozițiile privind Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare (DCFTA) dintre UE și Republica Moldova și la dispozițiile OMC. Legea privind regimul de control al comerțului cu bunuri strategice a intrat în vigoare în ianuarie 2025.

Recomandările Comisiei din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Republica Moldova ar trebui, în special:

- să alinieze funcționarea Consiliului pentru promovarea proiectelor investiționale de importanță națională la standardele internaționale și ale UE;
- să consolideze capacitatea unui nou departament de cooperare pentru dezvoltare în cadrul Ministerului Afacerilor Externe și să avanseze lucrările privind cadrul juridic referitor la cooperarea internațională, dezvoltarea și ajutorul umanitar acordat țărilor din afara UE, în conformitate cu politicile și principiile UE.

Capitolul 31: Politica externă, de securitate și apărare

Moldova are un **nivel bun de pregătire** în domeniul politicii externe, de securitate și apărare. S-au înregistrat **progrese bune** prin continuarea unui dialog politic intens cu UE la toate nivelurile, prin consolidarea semnificativă a cooperării în materie de securitate și apărare cu UE și cu statele sale membre și prin menținerea unei rate ridicate de aliniere la Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) a UE. Moldova a continuat să sporească participarea în misiunile și operațiunile de gestionare a crizelor din cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC).

Recomandările din anul precedent au fost puse în aplicare parțial și rămân valabile. În anul următor, Republica Moldova ar trebui, în special:

- să continue creșterea alinierii la PESC, asigurarea punerii în aplicare a măsurilor restrictive și continuarea bunei cooperări în ceea ce privește prevenirea oricăror încercări de eludare a sancțiunilor împotriva Rusiei și Belarusului;
- să își continue eforturile de consolidare a rezilienței în fața amenințărilor hibride.

1.3. Situația actuală a negocierilor de aderare

În urma primei Conferințe interguvernamentale de deschidere a negocierilor de aderare cu Moldova, reuniunile bilaterale de examinare analitică care au început la 10 iulie 2024 s-au încheiat la 22 septembrie 2025. Rapoartele de examinare analitică pentru toate clusterele, cu excepția clusterului 5, au fost prezentate Consiliului.

UE deschide negocierile de aderare cu Republica Moldova pe Clusterul 1 (Valori fundamentale) și Clusterul 6 (Relații externe)

1. Extinderea relațiilor strategice: Deschiderea Clusterului 6[1]

Astăzi[2], UE și Republica Moldova au făcut încă un pas important în procesul de aderare, prin ***deschiderea negocierilor pe marginea clusterului privind „relațiile externe”.*** Acesta este un grup tematic central în cadrul cadrului de negociere pentru aderarea la UE, care stabilește parametrii modului în care țările candidate își aliniază politicile internaționale, comerciale și de apărare cu cele ale UE.

> *„Astăzi, sub președinția irlandeză, am făcut încă un pas înainte alături de Republica Moldova pe parcursul său de aderare. Venind la doar o lună de la deschiderea Clusterului 1, această dinamică demonstrează importanța pe care o acordăm agendei de extindere. Republica Moldova este un partener de încredere pentru Uniunea noastră, fapt demonstrat de progresele remarcabile pe care țara le-a înregistrat de la obținerea statutului de candidat. În lunile următoare, vom continua să lucrăm la candidatura Republicii Moldova și să aducem Republica Moldova și cetățenii săi mai aproape de Uniunea noastră.”* — **Thomas Byrne**, ministru de stat pentru afaceri europene și apărare al Irlandei

Clusterul 6 „Relații externe” cuprinde două capitole distincte de negociere:

- ***Capitolul 30 – Relații externe:*** acest capitol acoperă politica comercială comună a UE, ajutorul umanitar și cooperarea pentru dezvoltare, solicitând alinierea la legislația comercială a UE, la angajamentele internaționale și la pozițiile aferente de politică externă.
- ***Capitolul 31 – Politica externă, de securitate și apărare:*** acest capitol acoperă politica externă, de securitate și de apărare comună a UE, inclusiv alinierea la pozițiile de politică externă ale UE, declarațiile politice, sancțiunile și măsurile restrictive.

---

[1] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/07/14/enlargement-eu-and-moldova-start-negotiations-on-external-relations-policies/

[2] N. red.: „Astăzi” se referă la data de 14 iulie 2026, ziua în care a avut loc a treia Conferință de Aderare la Bruxelles sub președinția irlandeză a Consiliului UE.

De asemenea, UE a stabilit **criterii de referință (*benchmarks*)** pentru viitoarea închidere provizorie a acestor capitole.

Aderarea este un proces bazat pe merite. Monitorizarea progreselor în ceea ce privește alinierea la acquis-ul comunitar și la standardele europene relevante, precum și punerea în aplicare a acestora, va continua pe parcursul negocierilor.

Acest pas urmează deschiderii negocierilor privind Clusterul 1 (Valori fundamentale) în cadrul celei de-a doua Conferințe de Aderare, desfășurată la Luxemburg la 15 iunie 2026.

2. UE și Republica Moldova ating un moment de referință în negocierile de aderare prin deschiderea primului cluster de negociere – Valori Fundamentale[3]

Astăzi[4], UE și Republica Moldova au atins un moment de referință semnificativ prin ***deschiderea negocierilor pe marginea clusterului privind „valorile fundamentale”***. Acest prim cluster de negociere include cele mai critice componente ale acquis-ului comunitar legate de ***statul de drept și drepturile fundamentale, funcționarea instituțiilor democratice, reforma administrației publice și criteriile economice.***

> *„Președinția cipriotă este mândră că a impulsionat activitatea la nivelul Consiliului, ceea ce a condus la acest moment de referință în negocierile de aderare ale Republicii Moldova. Realizarea de astăzi reflectă determinarea, dedicarea și eforturile concrete de reformă ale Republicii Moldova. Suntem încurajați de progresele substanțiale înregistrate și așteptăm cu nerăbdare să sprijinim în continuare Republica Moldova pe măsură ce avansează pe parcursul său european, aducând-o tot mai aproape de obiectivul său de a deveni membră a UE și de oportunitățile pe care acest statut le va crea pentru cetățenii săi. Extinderea a fost o prioritate centrală a președinției cipriote, iar astăzi, în această zi importantă pentru extindere, ne-am îndeplinit această prioritate.” —* **Marilena Raouna**, ministru adjunct pentru afaceri europene al Republicii Cipru

Clusterul 1 „Valori fundamentale” (Fundamentals) include următoarele capitole de negociere:

- ***Capitolul 23 – Justiție și drepturi fundamentale***
- ***Capitolul 24 – Justiție, libertate și securitate***
- ***Capitolul 5 – Achiziții publice***
- ***Capitolul 18 – Statistică***
- ***Capitolul 32 – Control financiar***

---

[3] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/15/enlargement-eu-and-moldova-reach-a-milestone-in-accession-talks-with-opening-of-the-first-negotiation-cluster/

[4] N. red.: „Astăzi” se referă la data de 15 iunie 2026, ziua în care a avut loc a doua Conferință de Aderare la nivel ministerial cu Republica Moldova la Luxemburg, sub președinția cipriotă a Consiliului UE.

De asemenea, UE a stabilit **criterii de referință intermediare (*interim benchmarks*)**, atât pentru nivelul orizontal al clusterului, cât și pentru capitolele legate de statul de drept (23 și 24). Acestea vor trebui îndeplinite înainte ca procesul de negociere să poată trece în faza sa finală și înainte de a se putea începe închiderea provizorie a capitolelor de negociere.

În plus, UE a stabilit criterii de referință pentru închiderea provizorie a celorlalte capitole privind achizițiile publice, statistica și controlul financiar (5, 18 și 32).

Negocierile privind clusterul „Valori fundamentale" sunt primele care se deschid și ultimele care se închid în cadrul procesului de aderare. **Progresele înregistrate în cadrul acestui cluster vor determina ritmul general al negocierilor.**

Aderarea este un proces bazat pe merite. Monitorizarea progreselor în ceea ce privește alinierea la acquis-ul comunitar și la standardele europene relevante, precum și punerea în aplicare a acestora, va continua pe parcursul negocierilor.

Capitolul II: TRIUNGHIUL BUCUREȘTI-CHIȘINĂU-BRUXELLES

De la asociere la integrare
Drumul către Europa

O analiză retrospectivă și prospectivă a parcursului european al Republicii Moldova (2014-2026)

Dan Barna

Rezumat executiv

Prezentul studiu își propune să ofere o analiză cronologică a parcursului de integrare europeană al Republicii Moldova în perioada cuprinsă între anul 2014 și prima jumătate a anului 2026. Lucrarea examinează transformările structurale profunde prin care a trecut statul moldovenesc, evidențiind trecerea dintr-o fază axată preponderent pe cooperare comercială (2014-2022) la o etapă de integrare factuală accelerată, marcată de deschiderea tehnică a tuturor celor șase clustere de negociere în primăvara anului 2026. În contextul actualelor amenințări hibride și al climatului geopolitic volatil din Europa de Est, Uniunea Europeană a devenit și reprezintă nu doar un partener de cursă lungă, ci o ancoră existențială pentru securitatea, suveranitatea și prosperitatea economică a Republicii Moldova.

Preambul: Integrarea Europeană ca Imperativ Existențial

Privit în retrospectivă, parcursul Republicii Moldova în raport cu Uniunea Europeană de-a lungul ultimei decade reprezintă o narațiune profundă despre reziliență, transformare instituțională și reorientare geopolitică radicală. Dacă în perioada inițială, marcată de semnarea Acordului de Asociere în anul 2014, relațiile bilaterale s-au axat în principal pe dimensiunea comercială și pe implementarea unor reforme sectoriale de bază, dinamica înregistrată din anul 2022 și până în prezent, în anul 2026, a transformat complet această paradigmă. Astăzi, Republica Moldova nu mai este doar un stat asociat la periferia Europei, ci un actor angajat cu toate resursele pe traseul oficial de aderare, un stat aflat în plin proces de negocieri tehnice avansate.

Această evoluție nu trebuie privită în mod izolat, ci trebuie plasată în contextul transformărilor politice interne de la Chișinău din ultimul deceniu și, mai ales, în noul context geopolitic regional generat de agresiunea militară neprovocată a Federației Ruse împotriva Ucrainei. În fața unor amenințări hibride fără precedent, a șantajului energetic sistematic și a tentativelor continue de destabilizare internă,

opțiunea europeană a Republicii Moldova a încetat să mai fie doar o simplă platformă politică sau un vector economic alternativ. Ea a devenit un imperativ existențial, singura cale viabilă pentru garantarea securității naționale, consolidarea instituțiilor democratice și modernizarea structurală a țării.

Pe tot parcursul acestei perioade tumultuoase, Uniunea Europeană s-a consacrat în Moldova ca un partener statornic, de cursă lungă. Sprijinul european s-a manifestat nu doar prin declarații politice de solidaritate în diverse momente critice, ci și printr-o asistență financiară masivă, transfer de expertiză tehnică și juridică și, crucial, prin deschiderea graduală a politicilor comunitare înainte de aderarea propriu-zisă. De la asistența macrofinanciară de urgență la interconectarea rețelelor electrice și eliminarea tarifelor de roaming, UE a demonstrat o flexibilitate fără precedent în raport cu Republica Moldova, oferind instrumente menite să ancoreze ireversibil statul în spațiul de valori și prosperitate occidental.

Capitolul I: Bazele Parteneriatului și Reorientarea Comercială (2014–2016)

Punctul de plecare al acestei decade transformatoare îl reprezintă anul 2014, un an de referință în care s-au pus bazele juridice și instituționale ale relației moderne dintre Chișinău și Bruxelles.

La 27 iunie 2014, la Bruxelles, Herman Van Rompuy, Președintele Consiliului European și José Manuel Barroso, Președintele Comisiei Europene pe de-o parte și Iurie Leancă, Prim-ministrul Republicii Moldova pe de cealaltă, semnează Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

În aceeași zi, dat fiind caracterul său mixt, implicând atât competențe UE, cât și ale statelor membre, Acordul de Asociere este semnat și de către șefii de stat sau de guvern ai celor 28 de țări membre ale UE, pentru România semnatarul fiind președintele Traian Băsescu. Temelia este astfel așezată.

De aici începe drumul formal al Moldovei spre Europa. Acordul de Asociere, care includea și Acordul de Zonă de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) este documentul fundamental al parcursului său. Aplicat provizoriu începând cu 1 septembrie 2014, acest tratat a intrat deplin în vigoare la 1 iulie 2016, după ratificarea sa de către toate statele membre ale UE, devenind motorul principal al modernizării economice și al alinierii standardelor naționale la normele comunitare.

Concomitent cu semnarea Acordului de Asociere, dimensiunea umană și socială a integrării a primit un impuls istoric la 28 aprilie 2014, dată la care a intrat în vigoare regimul de liberalizare a vizelor pentru cetățenii moldoveni posesori de pașapoarte biometrice. Republica Moldova devenea astfel prima țară din cadrul Parteneriatului Estic care beneficia de această facilitate, eliminând barierele geografice și birocratice și permițând milioanelor de cetățeni să călătorească, să

stabilească contacte de afaceri și să interacționeze direct cu realitățile din statele Uniunii Europene. Această măsură a avut un impact profund asupra mentalității colective, demonstrând la nivel individual beneficiile tangibile ale apropierii de UE.

Și pe dimensiunea academică și științifică, luna iulie 2014 a consemnat o premieră notabilă: Republica Moldova a devenit prima țară din Parteneriatul Estic asociată la Programul-cadru al UE pentru cercetare și inovare, Horizon 2020. Această participare a deschis uși extraordinare pentru comunitatea științifică de la Chișinău, cercetătorii moldoveni activând cu succes în domenii prioritare precum acțiunile Marie Skłodowska-Curie, infrastructurile de cercetare, sănătatea, alimentația, protecția mediului și securitatea societății. Integrarea în spațiul european al cercetării a reprezentat primul pas real de conectare intelectuală la rețelele de elită ale Uniunii.

Consolidarea instituțională a acestui nou cadru de cooperare a fost marcată la 16 martie 2015, când la Bruxelles a avut loc prima reuniune a Consiliului de Asociere UE-Moldova. Acest organism de nivel înalt a fixat prioritățile strategice pentru perioadele următoare, punând accentul pe asocierea politică și pe integrarea economică. Încă de la această primă rundă de discuții, oficialii europeni au subliniat necesitatea unor reforme vitale în sistemul de justiție, în combaterea corupției generalizate și în curățarea sectorului bancar. Pentru a sprijini aceste eforturi, s-a agreat atunci un Memorandum de Înțelegere ce prevedea o asistență financiară substanțială de 410 milioane de euro pentru o perioadă de trei ani, Uniunea Europeană oferind nu doar fonduri, ci și consiliere directă prin intermediul consilierilor de nivel înalt delegați în instituțiile cheie de la Chișinău.

Capitolul II: Crizele Politice Interne și Testul Condiționalității Stricte (2017-2019)

Parcursul european al Republicii Moldova nu a fost unul liniar, ci a cunoscut episoade severe de stagnare și regres cauzate de rezistența sistemului politic oligarhic intern. Perioada 2017-2019 a reprezentat un adevărat test de maturitate pentru relațiile bilaterale, evidențiind rolul UE de apărător intransigent al normelor democratice prin aplicarea principiului condiționalității stricte.

În iulie 2017, Parlamentul European a adoptat propunerea Comisiei Europene de a acorda Republicii Moldova un pachet de asistență macrofinanciară (MFA) în valoare de maximum 100 de milioane de euro (dintre care 40 de milioane sub formă de granturi și 60 de milioane sub formă de împrumuturi preferențiale). Acest pachet, semnat formal în noiembrie 2017, avea ca scop principal sprijinirea restaurării unui cadru de finanțare externă sustenabilă și redresarea economică a țării în urma uriașului scandal bancar din anul 2014, când s-a descoperit devalizarea a trei bănci principale cu o sumă de aproximativ un miliard de dolari SUA – echivalentul a 12% din Produsul Intern Brut de la acea vreme.

> „Principiul condiționalității aplicat de Uniunea Europeană în perioada 2017-2019 a demonstrat societății moldovenești că asistența financiară de la Bruxelles nu este un cec în alb acordat guvernanților, ci un instrument direct legat de respectarea standardelor democratice și a statului de drept."

Cu toate acestea, evoluțiile politice interne au intrat rapid în contradicție flagrantă cu angajamentele asumate în fața partenerilor europeni. În vara anului 2018, invalidarea arbitrară de către instanțele judecătorești a alegerilor municipale pentru primăria Chișinăului, câștigate de liderii opoziției pro-europene și anti-oligarhice, a provocat o criză politică majoră. Reacția Bruxelles-ului a fost fermă și imediată: în iulie 2018, Parlamentul European a adoptat o rezoluție dură prin care condamna derapajele democratice și, ca o consecință directă, Uniunea Europeană a înghețat eliberarea tranșelor din pachetul de asistență macrofinanciară stabilit anterior.

Această poziție critică a fost reafirmată în noiembrie 2018, printr-o nouă rezoluție a Parlamentului European privind implementarea Acordului de Asociere. Eurodeputații s-au arătat profund îngrijorați de regresul înregistrat în ceea ce privește standardele democratice, lipsa unor alegeri corecte și transparente, lipsa de imparțialitate a sistemului judiciar și insuficiența eforturilor în combaterea corupției și a spălării banilor. Deși rezoluția saluta eforturile tehnice depuse de unii actori pentru reformarea sectorului bancar după frauda din 2014, mesajul politic a fost fără echivoc: dialogul politic și sprijinul financiar direct depind în totalitate de respectarea statului de drept. Această perioadă de îngheț a demonstrat cetățenilor că UE este un partener loial cauzei democratice, refuzând să legitimeze un regim capturat de interese private.

Capitolul III: Resetarea Politică, Mandatul Maiei Sandu și Managementul Crizelor (2020–2021)

Schimbarea fundamentală de direcție s-a produs la finele anului 2020. Alegerea Maiei Sandu în funcția de președinte al Republicii Moldova, consfințită în turul al doilea din 15 noiembrie 2020 cu un scor categoric de 57,7% împotriva președintelui în exercițiu Igor Dodon, a marcat o cotitură istorică. Acest vot popular masiv a oferit un mandat clar și neechivoc pentru combaterea corupției, reformarea justiției și relansarea accelerată a vectorului de integrare europeană.

Răspunsul Uniunii Europene la această reconfigurare politică a fost rapid și substanțial. Deja în mai 2020, Consiliul adoptase o decizie de acordare a unui nou ajutor macrofinanciar de urgență în valoare de 100 de milioane de euro sub formă de împrumuturi, fonduri care au fost complet debursate pe parcursul anilor 2020–2021 pentru a stabiliza economia lovită de efectele pandemiei COVID-19. Mai

mult, UE a conceput un Plan de Redresare Economică ambițios pentru Republica Moldova, prevăzut cu un buget de până la 600 de milioane de euro pentru următorii trei ani, demonstrând o capacitate rapidă de mobilizare financiară.

Relația de parteneriat a fost testată sever în toamna anului 2021, când Republica Moldova s-a confruntat cu o criză energetică majoră, provocată de reducerea bruscă a livrărilor de gaze naturale de către concernul rus Gazprom, o acțiune evident ghidată de rațiuni politice. La 28 octombrie 2021, Uniunea Europeană a intervenit salvator, oferind un sprijin bugetar nerambursabil de urgență în valoare de 60 de milioane de euro. Aceste fonduri au permis Guvernului de la Chișinău să creeze scheme de compensare financiară pentru păturile cele mai vulnerabile ale populației înainte de instalarea iernii, atenuând un potențial colaps social. În paralel, asistența a fost integrată în pachetul mai larg de redresare economică, care a inclus și debursări de 36,4 milioane de euro ca sprijin bugetar direct și 50 de milioane de euro ca asistență macrofinanciară de urgență COVID-19, asigurând lichiditățile imediate necesare statului.

Tot la 28 octombrie 2021, dimensiunea cooperării sectoriale a înregistrat un succes major prin finalizarea acordului de asociere a Republicii Moldova la Programul Orizont Europa (Horizon Europe) pentru perioada 2021–2027. Cu un buget total la nivel european de 95,5 miliarde de euro, programul a permis cercetătorilor și inovatorilor moldoveni să participe la competiții de proiecte în aceleași condiții ca și entitățile din statele membre. Această apropiere multidimensională a fost instituționalizată prin adoptarea Agendei de Asociere 2021–2027, un cadru strategic comun de reforme axat pe integrarea economică profundă, transformarea digitală, securitatea energetică și, prioritar, reforma structurală a justiției și combaterea corupției.

Capitolul IV: Momentul de Cotitură Geopolitică și Obținerea Statutului de Candidat (2022–2023)

Anul 2022 a reconfigurat brutal arhitectura de securitate a Europei de Est. Invazia pe scară largă declanșată de Federația Rusă împotriva Ucrainei la 24 februarie 2022 a plasat Republica Moldova într-o proximitate imediată a războiului și în fața unor riscuri de securitate colosale. În acest nou context geopolitic dramatic, autoritățile de la Chișinău au înțeles că accelerarea procesului de integrare europeană reprezintă singura opțiune de supraviețuire ca stat suveran și democratic. Drept urmare, în luna martie 2022, Republica Moldova a depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană.

Răspunsul instituțiilor europene și al statelor membre a fost un amestec de solidaritate politică și măsuri operative de urgență pe linie de securitate, energie și management al frontierelor. Pe plan energetic, o realizare tehnică de o importanță

capitală a avut loc la 16 martie 2022, când rețeaua europeană a operatorilor de sistem de transport al energiei electrice (ENTSO-E) a sincronizat cu succes sistemele energetice ale Republicii Moldova și Ucrainei cu rețeaua continentală europeană. Această acțiune de urgență, planificată inițial pentru anul 2023, a fost devansată pentru a permite decuplarea imediată a celor două state de rețeaua controlată de Federația Rusă, sporind reziliența energetică și permițând schimburile comerciale de electricitate începând cu iunie 2022. Capacitățile de tranzacționare au fost extinse progresiv în toamna aceluiași an pentru a asigura stabilitatea aprovizionării.

Pe planul managementului frontierelor, din martie 2022, Frontex (Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă) și-a desfășurat o prezență activă pe teritoriul Republicii Moldova. În baza unui acord de statut actualizat, ofițerii Frontex au fost dotați cu puteri executive pentru a lucra cot la cot cu poliția de frontieră moldovenească, gestionând eficient fluxul masiv de sute de mii de refugiați ucraineni care fugeau din calea războiului. Această cooperare, începută formal printr-un aranjament de lucru în 2008, a fost ridicată la un nivel operațional fără precedent, rămânând activă și în prezent, în anul 2026, ca un pilon de securitate regională.

Recunoașterea eforturilor și a opțiunii valorice a Moldovei a culminat la 23 iunie 2022, când Consiliul European, în urma unor rezoluții de susținere puternice din partea Parlamentului European (adoptate la 5 și 19 mai 2022), a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidată pentru aderarea la Uniunea Europeană. Această decizie istorică a deschis o nouă eră în relațiile bilaterale, transformând asistența tehnică în sprijin de pre-aderare.

150 Mil. € Asistență Macrofinanciară aprobată în Aprilie 2022 pentru acoperirea nevoilor externe urgente.	**145 Mil. €** Suplimentare MFA aprobată în 2023 pentru reziliență economică și securitate energetică.	**19.8 Mil. €** Buget alocat misiunii EUPM Moldova, extinsă până în mai 2027 pentru combaterea amenințărilor hibride.

Pe parcursul anului 2023, consolidarea acestui statut s-a realizat prin acțiuni de anvergură. În primăvara anului 2023, Parlamentul European a adoptat o rezoluție fermă de condamnare a tentativelor repetate ale Rusiei de a destabiliza țara prin intermediul războiului hibrid, al dezinformării și al protestelor regizate. Ca răspuns direct, în mai 2023, UE a lansat Misiunea de Parteneriat a Uniunii Europene în Republica Moldova (EUPM Moldova), o misiune civilă sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC). Condusă de Cosmin Dinescu, misiunea a primit mandatul de a acorda consiliere strategică autorităților de la Chișinău pentru contracararea atacurilor cibernetice, a dezinformării și a amenințărilor la adresa

securității interne, mandatul său fiind ulterior extins în mai 2025 până în anul 2027.

Vizibilitatea politică a sprijinului european a atins cote excepționale în mai 2023, când președinta Parlamentului European, Roberta Metsola, a vizitat Chișinăul și s-a adresat zecilor de mii de cetățeni adunați la Adunarea Națională „Moldova Europeană", declarând că „Europa este Moldova, iar Moldova este Europa". O lună mai târziu, în iunie 2023, Republica Moldova a găzduit, la Castelul Mimi din Bulboaca, cel de-al doilea Summit al Comunității Politice Europene, reunind peste 40 de lideri de pe continent, un semnal diplomatic clar că țara nu este singură în fața presiunilor de la Kremlin. Anul s-a încheiat cu o altă decizie crucială: în noiembrie, Comisia Europeană a recomandat deschiderea negocierilor de aderare, recomandare însușită oficial de liderii UE în cadrul Consiliului European din decembrie 2023.

Capitolul V: Instituționalizarea Procesului, Planul de Creștere și Integrarea Factuală (2024–2025)

Odată cu decizia politică de deschidere a negocierilor, perioada 2024–2025 a reprezentat trecerea la faza de instituționalizare profundă și implementare tehnică riguroasă a procesului de aderare. În martie 2024, a fost înființat Biroul pentru Integrare Europeană în cadrul Guvernului de la Chișinău, structură de coordonare condusă de viceprim-ministrul Cristina Gherasimov, cu rolul de a asigura interfața tehnică directă între ministerele naționale și Comisia Europeană de la Bruxelles.

La 21 mai 2024, în cadrul celei de-a opta reuniuni a Consiliului de Asociere UE-Moldova de la Bruxelles, premierul Dorin Recean a semnat un document de pionierat: Parteneriatul de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană, Republica Moldova devenind primul stat terț care încheie un astfel de acord consolidat cu UE. În aceeași zi, s-a semnat și acordul privind participarea țării la componenta dedicată politicilor de muncă și sociale a Fondului Social European (ESF+), facilitând accesul direct la finanțare europeană pentru modernizarea sistemelor de asistență socială la nivel local. Pașii formali au continuat rapid: la 21 iunie 2024, Consiliul a aprobat cadrul de negociere reformat, iar la 25 iunie 2024 a avut loc prima Conferință Interguvernamentală, marcând deschiderea oficială și de jure a negocierilor de aderare.

Pentru a susține economic acest efort gigantic de aliniere legislativă și structurală, la 10 octombrie 2024, Comisia Europeană a propus un instrument financiar revoluționar: Planul de Creștere economică pentru Republica Moldova (Growth Plan 2025-2027), aprobat definitiv la 18 martie 2025. Acest plan, structurat în jurul unor reforme ambițioase în infrastructură, administrație și justiție, a adus fonduri substanțiale. Doar pe parcursul anului 2025, Moldova a primit 289 de milioane de euro prin acest mecanism. Resursele au fost direcționate chirurgical către

proiecte cu impact direct asupra calității vieții cetățenilor: repararea drumurilor locale în peste 100 de localități, modernizarea a 200 km de drumuri regionale și raionale, reabilitarea cantinelor școlare, susținerea directă a IMM-urilor și a fermierilor, proiecte de eficiență energetică și repararea unor segmente feroviare strategice pentru conectarea cu rețelele TEN-T.

Legitimitatea democratică a acestui parcurs a fost reconfirmată prin consultări populare succesive. Referendumul constituțional din 20 octombrie 2024 a consfințit introducerea vectorului european în Legea Supremă a țării, iar alegerile prezidențiale și cele parlamentare din 28 septembrie 2025 au reconfirmat majoritatea de guvernare pro-europeană a partidului condus de Maia Sandu, oferind stabilitatea politică indispensabilă continuării reformelor dure solicitate de Bruxelles, în ciuda campaniilor masive de cumpărare de voturi și dezinformare orchestrate de rețelele oligarhice fidele Kremlinului.

Pe plan tehnic și economic, anul 2025 a marcat realizări epocale. În mai 2025, Guvernul a aprobat Programul Național de Aderare 2025-2029, o cartografiere legislativă completă pentru transpunerea acquis-ului comunitar. În septembrie 2025, Moldova a finalizat cu succes procesul complet de screening analitic al legislației. In octombrie 2025, țara a intrat oficial în Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA), reducând drastic costurile tranzacțiilor financiare internaționale pentru cetățeni și companii. Tot în octombrie 2025 a intrat în vigoare revizuirea DCFTA, asigurând liberalizarea pe termen lung și eliminarea tarifelor pentru produse agricole cheie, cum ar fi fructele moldovenești, sprijinind alinierea sectorului agricol la standardele exigente ale pieței unice.

Efectul cumulativ al acestor măsuri se reflectă fidel în datele comerciale de bilanț, care demonstrează o independență economică fără precedent față de trecutul sovietic:

Indicator Comercial (Bilanț 2024-2025)	Valoare / Proporție din total comerț exterior	Impact Strategic și Semnificație
Ponderea Uniunii Europene	Peste 50% din total bunuri (Turnover > 7.5 Miliarde €)	UE devine partenerul comercial absolut majoritar și ancora economică a țării.
Ponderea Ucrainei	11.1% din totalul schimburilor de mărfuri	Relație comercială strategică de vecinătate în context de reziliență regional.
Ponderea Chinei	9.8% din totalul schimburilor comerciale	Partener comercial non-european stabil pe zona de importuri tehnologice.
Ponderea Federației Ruse	Scădere istorică la doar 2.5%	Eșecul total al șantajului economic al Moscovei; decuplare reușită.

Această reorientare masivă a fluxurilor comerciale dovedește că piața europeană a absorbit eficient producția moldovenească, oferind predictibilitate și stabilitate, elemente care au impulsionat modernizarea companiilor locale și au anulat efectele embargourilor punitive aplicate în trecut de Federația Rusă.

Capitolul VI: Anul 2026 – Maturitatea Tehnică a Negocierilor și Statutul de Frontrunner

Intrarea în anul 2026 a marcat trecerea procesului de aderare în faza sa de maturitate tehnică maximă, Republica Moldova fiind recunoscută oficial la nivel comunitar drept un veritabil lider de pluton („frontrunner") în noul val de extindere a Uniunii Europene. Încă din prima zi a anului, la 1 ianuarie 2026, cetățenii moldoveni au început să beneficieze de includerea țării în spațiul european de roaming de tip „roam like at home", eliminând tarifele suplimentare de comunicații în interiorul blocului comunitar – o altă integrare factuală resimțită direct în viața de zi cu zi la nivelul cetățenilor.

Pe dimensiunea strict politică și de negociere, luna martie 2026 a adus confirmarea succesului tehnic: toate cele șase clustere de negociere au fost deschise oficial la nivel tehnic, fiind lansate negocierile sectoriale pe capitole. Această viteză de avansare a fost salutată prin rezoluția Parlamentului European din 11 martie 2026 privind Strategia de Extindere a UE, document în care eurodeputații au lăudat progresele rapide ale Chișinăului în ciuda amenințărilor hibride persistente din partea Rusiei, cerând totodată guvernelor europene (inclusiv Ungariei) să evite blocajele politice artificiale și reamintind că sprijinul financiar rămâne strict condiționat de reformele în justiție.

Dimensiunea cooperării parlamentare a fost consolidată la 18 martie 2026, când președintele Parlamentului de la Chișinău, Igor Grosu, și președinta Parlamentului European, Roberta Metsola, au semnat la Bruxelles un nou Memorandum de Înțelegere menit să consolideze capacitatea legislativă a Moldovei în adoptarea rapidă a acquis-ului comunitar. Ulterior, în aprilie 2026, Chișinăul a găzduit din nou reuniunile de nivel înalt ale Adunării Parlamentare Euronest, dezbătând teme fundamentale de securitate regională și impactul războiului.

Tot în aprilie 2026, implementarea cu succes a celor 24 de reforme asumate în mod ferm de autorități a atras deblocarea unei noi tranșe semnificative din Planul de Creștere economică, în valoare de 189 de milioane de euro, din care aproximativ 16 milioane au fost direcționate strict către noi proiecte majore de investiții în infrastructură. La nivel de cooperare politică directă, comitetele de asociere s-au reunit în cadrul celei de-a 17-a ședințe a PAC din mai 2026 la Bruxelles, introducând ca noutate absolută crearea de structuri de lucru specializate pentru mobilizarea expertizei europene direct în sprijinul deputaților moldoveni.

Pe componenta vitală a apărării și securității naționale, în contextul presiunilor militare regionale, luna mai 2026 a consemnat o propunere istorică din partea Înaltului Reprezentant Kaja Kallas: dublarea finanțării acordate Republicii Moldova prin intermediul Facilității Europene pentru Pace (EPF) la suma de 120 de milioane de euro anual. Această inițiativă transformă asistența pentru securitate acordată Moldovei în cel mai mare pachet de sprijin militar oferit de UE vreunei țări din afara Ucrainei.

Această propunere majoră vine să completeze un istoric consistent de asistență militară non-letală oferit prin EPF între anii 2021 și 2025, perioadă în care s-au alocat 197 de milioane de euro pentru modernizarea completă a Forțelor Armate ale Republicii Moldova:

- Măsura de Asistență din Decembrie 2021: Un pachet inițial de 7 milioane de euro destinat consolidării capacităților logistice și medicale ale armatei.
- Finanțările din perioada 2022–2024: Multiple tranșe de câte 40 de milioane de euro fiecare, orientate strategic pe zone cheie: logistică militară, mobilitate terestră, comunicații securizate și sisteme avansate de supraveghere aeriană.
- Pachetul din Aprilie 2025: Două măsuri integrate în valoare totală de 60 de milioane de euro, destinate sporirii mobilității infanteriei și achiziției de radare tactice.
- A Șaptea Măsură de Asistență (Ianuarie 2026): O alocare specifică de 20 de milioane de euro concentrată exclusiv pe modernizarea capacităților de apărare aeriană cu rază scurtă de acțiune a teritoriului național.

Această infuzie masivă de tehnică militară, dublată de apelul formal din 11 mai 2026 al Comisarului Marta Kos prin care îndeamnă statele membre să deschidă oficial și politic primele clustere de negociere (în special Clusterul 1 - Fundamentele) până la încheierea președinției cipriote a Consiliului, demonstrează că UE abordează securitatea Moldovei dintr-o perspectivă integrată: un stat nu poate fi prosper dacă nu este pe deplin protejat în fața agresiunilor externe.

Concluzie: Viitorul European ca Unică Opțiune de Dezvoltare și Securitate

Analiza detaliată a perioadei 2014–2026 relevă faptul că Republica Moldova a parcurs o distanță istorică, transformându-și fundamental arhitectura politică, economică și societală prin raportare la standardele Uniunii Europene. Ceea ce a început acum doisprezece ani ca un simplu acord comercial de asociere s-a metamorfozat, prin intermediul reformelor interne și al unui sprijin european constant, într-un proces ireversibil de integrare factuală și negocieri tehnice directe pentru statutul de membru deplin.

Uniunea Europeană s-a dovedit a fi cel mai important, loial și consecvent partener al țării. In momentele de maximă vulnerabilitate – fie că a fost vorba despre gestionarea consecințelor devalizării sistemului bancar, sprijinul financiar din timpul pandemiei, compensarea facturilor în timpul șantajului energetic rusesc sau gestionarea fluxurilor de refugiați din calea războiului – Bruxelles-ul a răspuns prompt, flexibil și extrem de eficient. Planul de Creștere economică și dublarea asistenței pentru securitate prin Facilitatea Europeană pentru Pace în anul 2026 sunt dovezi incontestabile ale acestui angajament profund.

În actualul climat geopolitic volatil, marcat de redefinirea sferelor de influență și de agresiunile hibride constante ale Federației Ruse, finalizarea parcursului de aderare la Uniunea Europeană reprezintă unica opțiune viabilă pentru viitorul Republicii Moldova. Nu există o zonă gri de neutralitate economică sau de securitate care să poată garanta supraviețuirea statului. Integrarea europeană reprezintă garanția păcii, a protecției suveranității naționale, a accesului la cea mai mare și prosperă piață globală și a consolidării unui stat de drept în care drepturile și libertățile cetățenilor sunt sacrosante.

Succesele de până acum, concretizate în deschiderea tehnică a clusterelor de negociere în 2026, nu trebuie să conducă la un fals sentiment de siguranță, de obiectiv realizat. Perioada următoare va cere un efort și mai intens din partea întregii societăți și a clasei politice pentru implementarea capitolelor tehnice, finalizarea reformelor sistemului judiciar și combaterea corupției. Având sprijinul consolidat al instituțiilor europene și al statelor membre, Republica Moldova trebuie să continue cu încredere și determinare pe drumul său legitim: revenirea deplină și definitivă în marea familie a națiunilor europene libere și prospere.

„De partea bună a hărții” – O evaluare a procesului de extindere a UE în Balcanii de Vest

Lecții și scenarii pentru integrarea Republicii Moldova în UE

Miruna Butnaru-Troncotă

Rezumat

Criza geopolitică majoră produsă de războiul pe scară largă din Ucraina a adus un nou impuls în direcția integrării europene după peste un deceniu de percepută 'inactivitate' a extinderii UE în Balcanii de Vest. În contextul imperativului geopolitic al extinderii așa cum a evoluat el după 2022, scopul studiului de față este de a evalua procesul de integrare europeană a Balcanilor de Vest (denumire ce cuprinde Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo[1], Macedonia de Nord, Muntenegru și Serbia), și de a trasa o serie de lecții privind integrarea Republicii Moldova în UE.

Ținând cont de contextul geopolitic dificil legat de războiul Rusiei împotriva Ucrainei, aflat în plină desfășurare, precum și de tensiunile în creștere în anumite state din Balcanii de Vest (mai ales în Serbia, Kosovo și Bosnia și Herțegovina prin imixtiunea Rusiei), înțelegerea dinamicilor și proceselor legate de integrarea europeană din ultimul deceniu în Balcanii de Vest au o importanță deosebită pentru a facilita negocierile statelor aflate acum în proces precum Republica Moldova și Ucraina. Prezentul studiu va analiza evoluția procesului de integrare din Balcanii de Vest în contextul schimbărilor regionale și geopolitice care au loc în actualitate, precum și din perspectiva rolului României în aceste procese.

O șansă pentru România și Republica Moldova de a fi „de partea bună a hărții”

> „Extinderea este antidotul la imperialismul rus și un semn că cel mai ambițios proiect multilateral din istorie – Uniunea Europeană – este aici pentru a rămâne.”[2] – **Kaja Kallas**, Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate

[1] Această denumire nu aduce atingere pozițiilor privind statutul și este conformă cu RCSONU 1244/1999, precum și cu Avizul CIJ privind Declarația de independență a Kosovo. Va fi folosit astfel de-a lungul întregii analize.

[2] Declarația a fost făcută la conferința anuală a diplomaților UE de la Bruxelles 2026, https://www.politico.eu/article/kaja-kallas-throws-her-weight-behind-faster-eu-enlargement-we-should-pick-up-the-pace/?reg-wall=true

„Aderarea la UE este singura strategie realistă de supraviețuire ca stat democratic, liber și suveran." – **Maia Sandu**, Președinta Republicii Moldova[3]

„Drumul european al Republicii Moldova trece, înainte de toate, pe la București." – **Cristina Gherasimov**, Negociatoare-șefă a Republicii Moldova în procesul de aderare la UE[4]

În 2026 Republica Moldova se află într-un moment extrem de important al parcursului său european. În prezent, țara se află în faza negocierilor tehnice, lucrând la alinierea standardelor și implementarea reformelor necesare pentru integrarea în Uniunea Europeană (UE). Așteptările sunt ca Republica Moldova ar putea deschide primele capitole de negociere cu UE până la sfârșitul anului 2026[5]. Europarlamentarul român Victor Negrescu, vicepreședintele Parlamentului European responsabil de relația cu Republica Moldova, a solicitat recent deschiderea negocierilor pe clustere pentru aderarea Republicii Moldova la UE chiar din luna iunie. Putem astfel conchide că, în ciuda amenințărilor geopolitice ale ultimilor ani, simbolic Republica Moldova se află „de partea bună a hărții" – cum spune o metaforă puternică devenită titlul unui volum literar recent publicat[6].

Înțelesul pe care îl propun aici este că a fi de „partea bună" înseamnă, în primul rând, să nu fii singur în fața agresiunilor externe. Înseamnă că granițele tale sunt recunoscute și apărate colectiv, eliminând „zona gri" în care statele pot deveni victime ale jocurilor de putere cu pretenții imperiale. Este o oportunitate dar și o mare încercare. Mai mult, consider că *să fii de partea bună a hărții* înseamnă să trăiești într-un stat unde geografia nu mai este un destin tragic, ci o oportunitate de dezvoltare într-un cadru protejat și democratic – ca stat membru UE. Astfel, în contextul discuțiilor actuale despre aderarea Republicii Moldova la UE doresc să argumentez că „partea bună a hărții" este sinonimă cu dorința de a ieși din sfera de influență a regimurilor autoritare și de a adera la modelul de prosperitate și pace al UE. Moldova trebuie să profite maximal de „fereastra de oportunitate" geopolitică actuală, iar analiza ce urmează va avea în vedere cu precădere moduri prin care România să își crească influența regională prin accelerarea dosarului aderării Republicii Moldova.

---

[3] Declarația a fost făcută la reuniunea anuală a ambasadorilor acreditați la Chișinău, 2025 https://www.caleaeuropeana.ro/maia-sandu-aderarea-la-ue-singura-strategie-realista-de-supravietuire-ca-stat-democratic-liber-si-suveran/

[4] Declarația a fost făcută la în cadrul unui interviu oferit Institutului European din România octombrie 2024 https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2024/10/Interviu-nr.-7-IER.pdf

[5] https://ziar.md/doc-ue-ar-putea-deschide-negocierile-pe-clustere-cu-r-moldova-in-iunie-solicitarea-a-fost-transmisa-consiliului-european/

[6] Cătălina Bălan, De partea bună a hărții, editura Paralela 45, 2025.

Dinamica UE-Balcanii de Vest din ultimul deceniu – de la oboseală la „entuziasm strategic"

Anii de după aderarea Croației la UE (în 2013) și până la începerea războiului din Ucraina (în 2022) au fost marcați de așa-zisa „oboseală a extinderii" și statele din Balcani nu au mai avansat semnificativ în procesul de aderare la UE. Fiind forțată să se orienteze pe propriile destabilizări și probleme, apetitul UE pentru extindere a scăzut după cele mai recente valuri de aderare de după cea Big Bang din 2004 – cel cu România și Bulgaria din 2007, și finalmente cel al Croației din 2013. Astfel, subiectul extinderii UE a fost lăsat pe plan secund timp de mai mulți ani, mai ales în contextul suitei de crize suprapuse prin care a trecut organizația din 2010 încoace (criza euro, criza refugiaților, Brexit, criza statului de drept în Ungaria și Polonia, pandemia de COVID-19).

Dacă ar fi să tragem linie la douăzeci și trei de ani după Consiliul istoric de la Salonic din 2003, putem observa că promisiunea de extindere făcută atunci de UE Balcanilor nu s-a materializat decât parțial (prin aderarea Croației) și nici nu a produs rezultatele scontate în cazul stabilizării post-război a unor state precum Serbia, Bosnia sau Kosovo. Astfel, mult discutata europenizare a Balcanilor de Vest, bazată pe puterea transformatoare a UE de a consolida democratic statele afectate de dezintegrarea violentă a fostei Iugoslavii și Albania a devenit un proces contestat, amânat, incomplet și uneori chiar lipsit de credibilitate. Deși pacea s-a instaurat în Balcani, stabilitatea a rămas fragilă, așa cum demonstrează clar izbucnirile de amenințări repetate din relațiile Serbia-Kosovo, tensiunile din Muntenegru sau criza constituțională cronică din Bosnia și Herțegovina.

În plus, încrederea și determinarea de reforme pro-europene a statelor candidate din Balcanii de Vest a fost diminuată constant în ultimul deceniu de vetourile statelor membre în Consiliu, de oboseala procedurală cu noi condiționalități devenite tot mai complexe și îndeosebi cu schimbarea priorităților politice de la Bruxelles și din alte capitale ale UE. La acești factori negativi se alătură și întețirea competiției geopolitice în regiune, precum și influența exercitată de terți actori care intervin în diverse moduri în dinamica politică din Balcanii de Vest precum Turcia, China sau Rusia[7].

Crizele multiple prin care a trecut UE în ultimul deceniu au dus la fenomenul supranumit *oboseala extinderii (enlargement fatigue)*. Aceasta e adesea invocată de state rezistente la o nouă extindere a UE precum Franța, argumentând că UE trebuie mai întâi să se consolideze intern și să își rezolve propriile probleme înainte de a accepta noi membri și cu numeroase alte probleme interne care ar putea destabiliza Uniunea. *Oboseala extinderii* a fost resimțită desigur și de statele din Balcani,

[7] Mai multe în Florian Bieber and Nikolaos Tsifakis, The Western Balkans in the World Linkages and Relations with Non-Western Countries, Routledge, 2020.

și a dus la pierderea motivației unora dintre acestea în implementarea reformelor în procesul de pre-aderare, dar și la nevoia stringentă ca UE să schimbe metodologia de aderare, adaptându-se noilor realități politice și geopolitice potrivnice din Balcani. Astfel din 2020 Comisia a dat publicității Noua Metodologie de Aderare, testată pe Balcanii de Vest, ce pune un accent masiv pe statul de drept, lupta împotriva corupției și funcționarea instituțiilor democratice[8]. Toate statele care actualmente sunt în negocieri de aderare la UE vor folosi această metodologia revizuită, care grupează capitolele de negociere în șase clustere tematice. Elementele cheie ale acestei metodologii sunt două și se aplică și în cazul noilor candidate:

- *Prioritatea „fundamentelor"* - ce se traduce prin aceea că negocierile de aderare nu pot avansa dacă nu există progrese reale în Clusterul 1 (capitolele de *acquis* axate pe Justiție, Stat de drept, Securitate).
- *Reversibilitatea procesului* – un principiu inedit introdus ce specifică faptul că dacă o țară înregistrează un regres democratic, negocierile pot fi suspendate sau capitolele deja închise pot fi redeschise. Cu alte cuvinte, integrarea europeană nu mai e un drum cu sens unic.

Această dinamică defectuoasă a integrării europene a fost scurtcircuitată de începerea războiului pe scară largă din Ucraina care a repus ca prioritate pe agenda UE politica de extindere. Aceasta a revenit în forță în atenția liderilor europeni, mai ales după depunerea cererilor de aderare ale Ucrainei și Republicii Moldova din februarie 2022. Statele membre au realizat (deși nu în aceeași măsură) că UE nu poate să-și păstreze relevanța geostrategică cu încă atât de multe zone gri în vecinătatea sa. Astfel, reînnoirea eforturilor UE pentru extindere a devenit o necesitate strategică, determinată de schimbarea geopoliticii și consolidată de impulsul creat de progresul rapid al Ucrainei și Moldovei în deschiderea negocierilor de aderare. Extinderea stă acum sub semnul lui *Când și cum?,* ieșind din sfera improbabilă a lui *dacă* ce a prevalat cu umbra sa de îndoială asupra procesului timp de aproape un deceniu.

Invazia pe scară largă a Ucrainei de către Rusia din februarie 2022 a transmis unde de șoc ce le-au amintit liderilor UE, la fel cum au făcut-o odinioară și războaiele din Iugoslavia din anii '90 ca impuls al extinderii Big Bang din 2004, că integrarea UE a avansat adesea prin crize și acestea au presupus reinventarea constantă a UE. Astfel, după mulți ani de stagnare, procesul de extindere a UE a cunoscut în ultimii 4 ani o revigorare semnificativă, iar astăzi principalii actori instituționali ai UE pun accentul pe importanța avansării extinderii atât în Balcanii de Vest cât și în Republica Moldova și Ucraina luate „la pachet", ceea ce este și un avantaj dar și

[8] https://enlargement.ec.europa.eu/enhancing-accession-process-credible-eu-perspective-western-balkans_en

o mare provocare. Deși scepticismul public și oboseala instituțională persistă, precum și nevoia de reformă instituțională pentru ca UE să își crească capacitatea de absorbție de noi state, UE consideră acum extinderea esențială pentru securitatea, puterea economică și relevanța sa globală[9]. S-a depășit parțial stadiul de oboseală și s-a ajuns la o formă de „entuziasm strategic".

La nivel procedural, războiul din Ucraina a pus statele membre UE în fața unei alegeri dificile: ori să mențină rigoarea procesului de aderare, ce poate duce la noi obstacole în calea avansării (stagnarea procesului și decuplarea statelor din Balcani de la traseul european, obosite de atâta așteptare în "antecamera aderării") ori să vină cu o nouă formulă de aderare accelerată, făcând o serie de excepții de la condiționalitățile clasice, în care statelor din Balcani să li se alăture și Moldova, Ucraina și Georgia (aceasta între timp a renunțat la acest deziderat în urma revenirii decidenților sub orbita Federației Ruse) – iar UE să demonstreze că e capabilă să le includă pe acestea cu toate provocările lor interne și de securitate. Aceasta e dilema actuală a extinderii UE, cu mari reverberații politice ce naște divizări între statele membre UE și de care rezolvarea căreia va depinde și viitoarea integrare a Republicii Moldova.

Lecții de învățat din experiența Balcanilor de Vest

Extinderea a fost, și rămâne, unul dintre cele mai complexe exerciții de diplomație și transformare instituțională la care UE și statele aspirante iau parte. Experiența de peste două decenii a Balcanilor de Vest în procesul de integrare europeană este o sursă vie de lecții ce merită trasate ca puncte de reper pentru noile state candidate – Republica Moldova și Ucraina. Experții au arătat că Balcanii s-au confruntat cu o triplă tranziție, pe care încă nu au finalizat-o complet[10]. În cazul lor provocările au fost cu atât mai mari față de statele din Centrul și Estul Europei (inclusiv față de România sau Bulgaria) datorită suprapunerii mai multor procese de transformare – atât reformele costisitoare ale UE, cât și reconstrucția postconflict în cazul statelor fost iugoslave și, eventual, construire a statului de la 0 ca în cazul Kosovo după declarația de independență din 2008. Dincolo de provocările specifice bazate pe persistența etno-naționalismului în statele marcate încă de rănile războiului de destrămare a Iugoslaviei, lecțiile învățate de state precum Muntenegru, Albania sau Serbia sunt esențiale pentru a evita blocajele prelungite cu care s-ar putea confrunta și Republica Moldova și Ucraina în anii următori. În cele ce urmează vom trasa câteva dintre acestea.

---

[9] https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20260306IPR37532/extinderea-ue-o-investitie-strategica-in-securitatea-si-stabilitatea-europei

[10] Miruna Butnaru-Troncotă, Radu-Alexandru Cucută and Ali Onur Ozcelik, Reconfiguring EU Peripheries Political Elites, Contestation, and Geopolitical Shifts, Helsinki University Press, 2024, https://www.hup.fi/books/e/10.33134/pro-et-contra-3

Tabelul 1. Etapele cheie ale integrării europene a statelor candidate actuale, de la prima etapă formală (cererea de aderare) până la faza actuală (începând cu începutul anului 2026). Editat de autoare

Țară	Depunerea cererii de aderare	Primirea statutului de stat candidat	Deschiderea negocierilor de aderare	Screening	Faza actuală (progresul capitolelor din 2025-2026)
Muntenegru	15 decembrie 2008	17 decembrie 2010	29 iunie 2012	Toate cele 33 de capitole deschise până la mijlocul anilor 2010	Principalul candidat: toate cele 33 de capitole sunt deschise; mai multe capitole sunt închise provizoriu (peste 4 doar în 2025); negocierile tratatului au ca obiectiv 2026
Serbia	22 decembrie 2009	1 martie 2012	21 ian. 2014	22 capitole deschise (inclusiv normalizarea cu Kosovo)	22 de capitole deschise, 2 închise provizoriu; blocate în anumite domenii
Macedonia de Nord	22 martie 2004	17 decembrie 2005	19 iulie 2022	Evaluarea a fost finalizată în decembrie 2023	Niciun capitol nu a fost deschis încă; progrese moderate în anumite clustere
Albania	28 aprilie 2009	24 iunie 2014	19 iulie 2022	Selecția a fost finalizată; 5/6 clustere au fost deschise	5 clustere deschise; ultimul cluster iminent; ritm consolidat al reformelor
Bosnia și Herțegovina	15 februarie 2016	15 dec. 2022	21 martie 2024	Cadrul de negociere nu a fost adoptat	Foarte limitat; niciun capitol nu a fost deschis
Kosovo	15 decembrie 2022	Neacordat, singurul candidat potențial	Neînceput	—	Fără negocieri; pregătire instituțională limitată
Moldova	3 martie 2022	23 iunie 2022	25 iunie 2024	Screening-ul a început în 2024	Niciun capitol deschis; reforme timpurii rapide
Ucraina	28 februarie 2022	23 iunie 2022	25 iunie 2024	Evaluare finalizată în 2024-2025	Niciun capitol deschis; angajament puternic în ciuda războiului

Comparația dintre candidații „noi” – Moldova și Ucraina – și candidații „vechi” din Balcanii de Vest arată câteva elemente relevante. Conform tabelului de mai sus,

Serbia și Muntenegru au fost primele care au primit statutul de candidate (2012, respectiv 2014) și care au avut un ritm discontinuu în negocierea capitolelor *acquis*-ului. Muntenegru este acum clar statul cel mai avansat în negocieri cu aproape jumătate din capitole închise, în timp ce Serbia a ajuns nu doar să stagneze dar chiar e în situația unui regres la anumite capitole, fiind în ultimul an confruntată cu proteste masive de stradă și tendințe crescute de regim autoritar și iliberal. Macedonia de Nord și Albania au început după o lungă amânare negocierile oficiale, fiind amânate, însă, în mod repetat, în urma opoziției unor state membre, doar Albania fiind în prezent cea care avansează, iar Bosnia și Herțegovina și Kosovo au fost o perioadă îndelungată doar potențial candidate, confruntate cu probleme majore de suveranitate și de secesionism. În decembrie 2022, și Bosnia Herțegovina a primit statutul de stat candidat, nefiind însă capabilă să înceapă încă negocierile nici în 2026. Bosnia însă nu poate începe în mod formal negocierile datorită nerespectării unor cerințe minimale procedurale ale UE, printre care aceea de a avea un singur Negociator Șef nu 3 și rămâne afectata de o criză internă continuă. Acum doar Kosovo a rămas în stadiul incert de stat potențial, existând în prezent slabe șanse ca acest lucru să se schimbe în următorii ani uitându-ne la blocajele procesului de normalizare cu Serbia și la cele 5 state UE care nu îi recunosc independența printre care și România.

Astfel, în 2026, situația Balcanilor de Vest este una ambivalentă - Albania și Muntenegru avansează în procesul de negociere, deși lent raportat la obiectivul declarat al acestora de a finaliza negocierilor în 2028, iar celelalte patru țări (Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Macedonia de Nord și Serbia) sunt blocate în diverse forme de impas.

a) Clasificarea statelor candidate în funcție de merit și pericolul politizării

Una din principalele schimbări făcute de Comisia Europeană în abordarea asupra extinderii după 2013 a fost accentul mai mare pus pe meritocrație și pe definirea unor indicatori *(benchmarks)* mai clari ce trebuie atinși în transferul normativ al aderării la UE. Obiectivul principal al abordării UE față de Balcani a fost de a restabili încrederea în perspectiva de aderare a statelor candidate și de a demonstra că progresul va fi posibil atunci când candidații vor depune eforturi în reformele necesare – acesta fiind criteriul așa-numit meritocratic al negocierilor de aderare. Cu toate acestea, deși unele state au avut merite obiective în transpunerea legislației și a reformelor - cum ar fi cel mai vizibil cazul Macedoniei de Nord, primul stat ce a aplicat pentru aderare dintre toate statele din regiune- blocajul a venit din partea UE și meritele au fost surclasate de interese naționale ale unor state membre. Astfel, conform clasificării pe baza meritelor, în 2026 statele candidate sunt grupate neoficial în funcție de ritmul lor în 3 grupuri:

- **Grupul statelor avansate *(frontrunners)*: Muntenegru** și **Albania**, care fac demersuri pentru închiderea majorității capitolelor.
- **Grupul *geopolitic*: Ucraina** și **Republica Moldova**, care beneficiază de o susținere politică masivă și implementează reforme într-un ritm accelerat („frontloading").
- **Grupul statelor cu blocaje structurale (*laggards*):** Serbia, Kosovo și Bosnia-Herțegovina, unde problemele bilaterale sau de guvernanță internă încetinesc procesul pe o perioadă indefinită, producând stagnare sau chiar regres democratic.

Dar evenimentele ultimilor ani au reamintit că nu doar meritele statelor candidate stabilesc ritmul și finalitatea procesului de aderare. Eforturile statelor în transpunerea *acquis-ului comunitar* nu sunt singurele responsabile de avansarea procesului de negociere, procesul fiind grav afectat de fenomenul politizării condiționalităților de aderare. Un alt factor determinant este și jocul politic din interiorul UE. În ultimii ani, au devenit tot mai vizibile divizări profunde între statele membre ale UE pe tema agendei de extindere în Balcanii de Vest ce a condus la situații dificile în care Comisia recomanda Consiliului deschiderea negocierilor, dar în Consiliu unul sau mai multe state membre votau împotrivă[11]. Cel mai evident caz a fost cel al menținerii veto-ului Greciei împotriva aderării Macedoniei de Nord aproape un deceniu (finalizat în 2018 prin Acordul de la Prespa) și cel mai recent al veto-ului Bulgariei tot împotriva Macedoniei de Nord. Analize recente au scos în evidență fenomenul politizării procesului de extindere a UE[12] prin *bilateralizarea* accentuată a unor state membre care au folosit *veto* în Consiliu pentru a bloca procesul – ceea ce a avut drept efect decredibilizarea integrării și demotivarea agenților locali pro-europeni din statele din Balcani.

Pe de o parte, sunt state membre rezervate privind extinderea propriu-zisă, care iau în considerare, mai degrabă, forme alternative de cooperare intensificată cu aceste țări (cum ar fi cooperarea în cadrul Comunității Politice Europene), dar nu acordarea rolului de membru al Uniunii Europene propriu-zis, argumentând, printre altele, și nerespectarea criteriilor de la Copenhaga și incapacitatea acestor state de a depăși anumite obstacole structurale persistente de decenii. Aceste contra-argumente ostile extinderii în Balcanii de Vest se aplică într-o mare măsură și aderării Republicii Moldova și Ucrainei de aceea consider că România ar trebui să fie mult mai activă în cadrul Consiliului European pentru a combate/ a atenua aceste tendințe. Pe de altă parte, avem state care susțin nevoia unei „extinderi accelerate", din motive strategice și ca garanție de securitate, ca excepție de la regula meritului și a condiționalităților stricte, și a unui proces mai rapid, făcându-se chiar parțial

[11] https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14683857.2025.2515714

[12] https://ejes.uaic.ro/articles/EJES2024_1501_TRO.pdf

unele excepții de la criteriile formale de aderare, date fiind condițiile extraordinare ale războiului și amenințările de securitate la care este supusă regiunea, și implicit, și UE[13]. România trebuie desigur să fie activă în cadrul acestei coaliții de state la nivelul UE cu Germania ca principal actor.

Astfel, doresc să argumentez că unul din riscurile majore ale procesului de integrare al Balcanilor de Vest este că acesta rămâne un subiect pretabil politizării și cultivării divizării în dauna cooperării, a solidarității și a compromisului, atât din partea unor actori din interiorul UE, cât și a unora externi, interesați de menținerea instabilității precum Federația Rusă. Chiar dacă obiectivul principal al extinderii după 2022 a devenit securitatea regională și reziliența democratică, în acest moment UE menține principiul meritocrației și nu acceptă „scurtături" tehnice care ar putea compromite valorile fundamentale ale Uniunii.

Lecția de învățat de aici pentru aderarea Republicii Moldova este că UE are nevoie să mențină principiul meritocrației dar într-un mod adaptat la urgența geopolitică a momentului, iar România să susțină diplomatic și politic scenariul de avansare accelerată a integrării.

b) Stabilirea și asumarea unei ținte temporale clare

Timp de aproape un deceniu (în perioada 2013-2023) nu a mai existat un orizont temporal al viitoarei extinderi a UE – adică un an anunțat și asumat de către UE privind finalizarea posibilă a negocierilor de aderare cu statele candidate. Valurile anterioare de extindere au avut de fiecare dată un orizont temporal clar stabilit cu 4-5 ani înainte, ceea ce dădea o dinamică aparte procesului, predictibilitate și un nivel aspirațional statelor candidate care erau astfel motivate să atingă un țel comun. Lipsa unei ținte temporale din partea UE a dus la demotivarea și accentuarea politizării procesului de extindere, cu efecte nocive asupra parcursului anumitor state din Balcani. Pentru unele state din Balcani sentimentul comun a fost că integrarea europeană devenise de fapt o himeră de neatins și că există prea multe obstacole în calea extinderii, ce nu se află în controlul statelor candidate. Mai mult, nivelurile tot mai scăzute ale încrederii în integrarea europeană ale Balkan Barometer confirmă acest fapt[14]. Această dispoziție negativă a populației a fost amplificată prin dezinformare de către acțiuni hibride ale Federației Ruse - cel mai clar folosite în Serbia. A devenit astfel evident că lipsa unei perspective clare și sigure de aderare duce la scăderea entuziasmului pentru reforme, ceea ce ar trebui evitat în cazul noilor state candidate Republica Moldova și Ucraina.

[13] Mai multe în Miruna Butnaru-Troncotă (coord), Crostina Bărăgănescu, Marius Ghincea și Radu Vladimir Răuță, Procesul de integrare europeană în Balcanii de Vest. Perspective și orientări ale României, 2024 https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2024/01/Studiul-SPOS-nr.-2_Integrarea-europeana-a-statelor-din-Balcanii-de-Vest_final.pdf

[14] Balkan Barometer, https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications

Putem astfel constata cum deziluziile procesului de integrare europeană au dus la stagnarea reformelor democratice în anumite state din Balcanii de Vest, un precedent de asemenea de evitat pentru noile state candidate de după 2022. Balcanii arată că timpul poate afecta opinia publică. Ritmul lent al extinderii și reformelor a alimentat treptat un sprijin slab pentru aderarea la UE în regiune. Cu cât durează mai mult ca Ucraina și celelalte țări care aspiră să adere la UE să avanseze spre Uniune sau să adere la aceasta, cu atât este mai mare riscul frustrării publicului față de integrarea europeană.

Fostul Președinte al Consiliului UE Charles Michel a declarat în 2023 că anul 2030 poate fi anul următorului val de extindere[15]. Un orizont temporal a fost astfel pentru prima dată stabilit. Drept consecință, cele mai recente Rapoarte de Progres ale Comisiei Europene anunță și ele un set de ținte de temporale (diferite pentru fiecare stat candidat) dezirabile – de la 2027 la 2029.

> ***Lecția de învățat de aici pentru aderarea Republicii Moldova este impactul pozitiv al asumării comune a unor „ținte temporale" (de exemplu, 2026 pentru finalizarea negocierilor cu Muntenegru sau 2028 pentru Republica Moldova), aspect ce era evitat de UE în trecut. Pentru Republica Moldova asumarea anului 2028 ca țintă de finalizare a negocierilor poate avea un efect de motivare și de accelerare a procesului, iar România trebuie să fie promotorul în interiorul UE al menținerii ferme a acestui orizont temporal.***

c) Accentul pus pe reforma statului de drept

Așa cum am arătat deja, noua filosofie post-2020 a negocierilor de aderare pune accentul pe implementarea riguroasă a reformelor în justiție, în lupta anti-corupție și în reforma statului de drept. În statele din Balcanii de Vest agendele ento-naționaliste sau tendințele autoritare ale guvernării au generat contestarea statului, acapararea aparatului administrativ de elite cu agende clientelare și eșecul parțial al luptei anti-corupție iar acestea conjugate au sabotat reforma democratică. Lecția fundamentală a fost că simpla adoptare a normelor europene (*acquis-ul comunitar*) nu garantează implementarea lor. UE a înțeles că instituțiile democratice pot fi „capturate" de interese politice sau economice chiar și în timpul negocierilor. De aceea acum, capitolele legate de justiție, drepturi fundamentale și securitate (Capitolele 23 și 24) sunt primele care se deschid și ultimele care se închid. Dacă nu există progres aici, întregul proces poate fi suspendat. Criteriile economice și capitolele privind piața unică sunt secundare, în timp ce pregătirea politică și cea privind statul de drept sunt adevăratul factor determinant. Această filosofie se aplică deja Republicii Moldova și Ucrainei, creând o serie de provocări specifice.

---

[15] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/08/28/speech-by-president-charles-michel-at-the-bled-strategic-forum/

Ce s-a constatat în Balcanii de Vest? În indicii recenți care măsoară calitatea democrației, cum ar fi statul de drept, protecția drepturilor omului și responsabilitatea guvernului, unele state din regiune stau mai prost decât în anii trecuți (cazul Serbiei). În recentul raport Bertelsmann Tranformation Index 2026 ce măsoară indicii de guvernare democratică, Albania se clasează pe primul loc, iar Serbia este cel mai prost clasată din Balcanii de Vest, fiind definită drept o autocrație moderată[16]. Adiacent, conform Raportului privind democrația din 2026 al Institutului V-Dem, Serbia continuă să fie clasificată drept o autocrație electorală pentru al 12-lea an consecutiv, clasându-se pe locul 112 la nivel global[17]. Raportul evidențiază o deteriorare a democrației, alegeri nelibere, acțiuni de intimidare ale guvernului și un declin al societății civile. Deriva autocratică a Serbiei este contrastată cu cea a altor actori regionali, rapoartele din 2026 subliniind concentrarea puterii, stagnarea luptei anti-corupție și lipsa libertății presei.

Astfel, putem lesne constata că nu toate statele candidate din Balcani au luat lupta anti-corupție în serios iar acesta a fost un obstacol major. Adiacent, stagnarea economică a statelor a dus și la nevoia de asistență din partea unor actori terți precum China, Turcia sau statele din Golf, a căror prezență în Balcani a crescut de-a lungul anilor prin investiții directe, cum ar fi în infrastructura critică, dar și în legăturile politice și culturale și prin răspândirea dezinformării[18].

În aceste condiții, o lecție de învățat de aici este că există riscul oboselii sociale provocate de reformele pro europene, fenomen care a apărut și în alte state candidate, iar cel mai ilustrativ este exemplul Macedoniei de Nord, unde entuziasmul pentru reforme a scăzut în timp. Din acest motiv, o lecție de învățat pentru autoritățile de la Chișinău este să mențină sprijinul populației pentru integrarea europeană. România trebuie să contribuie și ea, cum arăta Angela Grămadă într-un studiu recent, comunicarea strategică pe tema eforturilor depuse în sprijinirea acestui parcurs[19].

Una din lecțiile de învățat din reformarea statului de drept în Balcani este că realizarea de progrese în ceea ce privește reformele anticorupție și judiciare sau *de-oligarhizarea* – printre multe alte probleme spinoase cu care se confruntă toate statele candidate – nu va fi nici liniară, nici rapidă și implică o serie de costuri pe

[16] https://bti-project.org/en/?&cb=00000

[17] https://www.v-dem.net/documents/75/V-Dem_Institute_Democracy_Report_2026_lowres.pdf

[18] Dimitar Bechev and Srdjan Cvijić, Friends or foes? External actors and the EU's Western Balkans policy, Belgrade Center for Security Policy, martie 2026, https://geopolitico.gr/wp-content/uploads/2026/03/studija10-eng-08.pdf

[19] Angela Grămadă, Prietenie asimetrică o evaluare critică a relației dintre România și Republica Moldova, Friedrich Ebert Stiftung România martie 2026, https://collections.fes.de/publikationen/id/1969822

mai multe niveluri. Ucraina și Moldova trebuie să prioritizeze curățarea sistemului de justiție și combaterea oligarhiei încă din primele faze ale negocierilor, deoarece acest cluster se deschide primul și se închide ultimul.

> ***Lecția de învățat de aici mai ales pentru Moldova este că statul trebuie să demonstreze că reformele în special în domeniul justiției și al statului de drept sunt structurale și ireversibile, nu doar un set de condiții ce trebuie bifate pentru a obține o tranșă de bani. Angajarea fermă a tuturor instituțiilor pentru combaterea corupției și închiderea clusterului de justiție aduce credibilitate în fața statelor membre UE, iar aceasta este singura metodă care scurtează timpul de așteptare în ante-camera aderării – cum o demonstrează cazurile Muntenegrului sau Albaniei. Republica Moldova trebuie să evite aplicarea principiului reversibilității - ce presupune că în cazul unui stat candidat ce regresează în privința standardelor democratice, negocierile pot fi puse pe pauză sau capitolele deja închise pot fi redeschise.***

d) Rezolvarea disputelor bilaterale

Una din lecțiile cele mai dure ale procesului de integrare europeană cu Balcanii de Vest este aceea că politica de extindere nu a reușit să rezolve disputele privind statalitatea și cele bilaterale sau problemele de reconciliere în societățile multietnice. Situațiile stagnante din Serbia, Kosovo și Bosnia sunt cele mai ilustrative exemple. Probleme similare privind statalitatea și pretențiile secesioniste sunt prezente și în Moldova și Ucraina. Întrucât UE se confruntă deja cu un conflict înghețat (Cipru), perspectiva importării unor dispute teritoriale similare nerezolvate poate fi descurajantă.

UE insistă acum ca problemele cu recunoașterea granițelor și exercitarea suveranității depline asupra teritoriului precum și disputele istorice (cum este dialogul Belgrad-Pristina sau disputa dintre Bulgaria și Macedonia de Nord) trebuie să fie rezolvate înainte de aderare, pentru a evita folosirea ulterioară a dreptului de veto ca instrument de șantaj între vecini. UE a învățat din exemplul Croației (blocată de Slovenia) și al Macedoniei de Nord (blocată de Grecia și Bulgaria) că nu dorește să importe conflicte bilaterale. Acest element poate ridica provocări în cazul statutului Transnistriei, rămasă ca un obstacol pentru aderarea Republicii Moldova la UE din cauza conflictului înghețat, a prezenței trupelor ruse și a controlului separatist asupra regiunii, care împiedică extinderea acquis-ului comunitar pe tot teritoriul. Reintegrarea regiunii transnistrene, în paralel cu procesul de aderare a Republicii Moldova la UE rămâne o problemă spinoasă. După scurgerea în presă a unui document neoficial privind reglementarea transnistreană în aprilie 2026, vicepremierul pentru reintegrare de la Chișinău, Valeriu Chiveri, a confirmat și a detaliat public

o strategie care repoziționează Uniunea Europeană în centrul soluției[20]. Planul mizează pe o eventuală administrare externă temporară a regiunii, pe instrumente economice de convergență și pe o integrare graduală până la orizontul anului 2030, într-un moment pe care Chișinăul îl consideră că ar putea deveni favorabil din punct de vedere geopolitic. Ideea unei administrări externe temporare a regiunii, inspirată din precedentele din Balcani - cazul Slavoniei – este o propunere îndrăzneață dar foarte dificil de implementat în situația în care Serbia a fost de acord cu planul fiind învinsă în război și integrarea a avut loc pe fondul unei prezențe internaționale masive în regiune la acel moment, lucru greu aplicabil cazului Transnistriei.

De reamintit că pentru Republica Moldova accelerarea integrării europene are loc în condiții potrivnice – cu război la granițele sale și cu o serie de provocări geopolitice și destabilizare internă din partea Federației Ruse. Deși situația Ucrainei este unică din cauza războiului, ambele state trebuie să fie proactive în gestionarea relațiilor cu vecinii membri UE (de exemplu, chestiunile legate de minorități), pentru a preveni folosirea dreptului de veto din motive populiste sau istorice.

Lecția de învățat de aici pentru Republica Moldova este să nu se aștepte ca integrarea europeană să-i rezolve disputele interne, ci din contră – să fie atentă cum acestea pot fi instrumentalizate în cadrul războiului hibrid pentru a deturna avansarea negocierilor. Aici rolul României de avocat al Republicii Moldova în cancelariile statelor UE este unul cu precădere deosebit.

Concluzii. Rolul României în accelerarea aderării Republicii Moldova și a diferitelor scenarii

România este principalul susținător înăuntrul UE pentru accelerarea aderării Republicii Moldova. Dincolo de slogan, aceasta devine tot mai mult o realitate palpabilă. Focusul de politică externă actual al României trebuie să fie pregătirea Republicii Moldova pentru etapa negocierilor de aderare - în martie 2025, Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) a ridicat sprijinul multidimensional pentru Republica Moldova la statutul de obiectiv distinct de securitate națională[21]. Apoi Strategia Națională de Apărare 2025–2030, lansată în noiembrie 2025, a definit clar angajamentul ferm al României - România va continua să sprijine stabilitatea și dezvoltarea Republicii Moldova, să ofere asistență Ucrainei și să promoveze integrarea europeană a ambilor vecini, considerând aceste obiective esențiale pentru stabilitatea viitoare a României[22]. În acest moment România susține activ des-

[20] https://www.rfi.fr/ro/republica-moldova/20260407-planul-chișinăului-pentru-transnistria-mizează-pe-ue-dar-poate-bruxelles-ul-să-administreze-un-conflict-înghețat

[21] Președinția României, Ședința CSAT martie 2025, https://www.presidency.ro/ro/media/csat/sedinta-consiliului-suprem-de-aparare-a-tarii1743167798

[22] Președinția României, Strategia Națională de Apărare a Țării 2025-2030, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia%20Națională%20de%20Apărare%20a%20Țării%20

chiderea negocierilor de aderare privind Clusterul 1 (Fundamente) atât pentru Ucraina, cât și pentru Republica Moldova, cât mai curând posibil. România se poziționează nu doar ca donator, ci și ca model și mentor în procesul de extindere europeană, construind pe valorificarea propriei experiențe în domeniul aderării[23]. Prin intermediul unei abordări integrate și coerente, România va avea în continuare un rol decisiv în sprijinirea ancorării Republicii Moldova pe un traseu ireversibil către aderarea și integrarea în UE. Pentru următorii ani, se observă nevoia de sprijin în derularea negocierilor de aderare, atât la nivel birocratic, cât și la nivel politic și diplomatic și, ulterior facilitarea și accelerarea ratificării Tratatului de aderare a Republicii Moldova la UE.

În doar patru ani, Moldova a avansat în ritm record pe drumul european: a implementat toate reformele cerute de UE pentru deschiderea negocierilor de aderare. Experții au subliniat ritmul accelerat în care instituțiile Moldovei încearcă să recupereze decalajele deoarece în paralel cu procesul de negociere, autoritățile continuă să consolideze capacitatea administrativă a instituțiilor. Din 3 martie 2022 Republica Moldova de când a depus oficial cererea de aderare la UE aceasta a avut o evoluție cu un ritm susținut - a obținut statutul de țară candidată pentru aderare, a organizat un referendum republican și a consfințit integrarea europeană în Constituție. A parcurs etapa de analiză a legislației europene și de planificare a reformelor, adoptând Programul Național de Aderare la UE 2025-2029, și la acest moment a deschis negocierile tehnice pentru jumătate din capitole. Aceste progresele în materie de reforme ale Republicii Moldova sunt cu atât mai extraordinare cu cât au fost realizate în ciuda interferenței Rusiei și a impactului războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei.

Trebuie să nu uităm că extinderea UE nu este un act de caritate. Extinderea nu este nici pur și simplu un proces birocratic prin care candidații îndeplinesc criteriile UE, ci și o alegere geopolitică, de a fi *de partea bună a hărții.* La Kiev și Chișinău capitolele acquis-ului *comunitar* au fost examinate cu multă seriozitate, ceea ce a permis deschiderea negocierilor de aderare în timp record comparativ cu alte state candidate în ciuda climatului geopolitic tensionat. Principala premisă de la care merită să pornim în a creiona viitoarele decizii strategice ale UE pe tema extinderii este că pentru a susține aspirațiile de actor global UE are nevoie să demonstreze că își poate menține securitatea în directa vecinătate - în Balcanii de Vest și în vecinătatea estică deopotrivă. Politica de extindere devine astfel un test pe care UE trebuie să îl treacă pentru a avea credibilitate externă. Pentru a atinge aceste ambiții

pentru%20perioada%202025-2030.pdf

[23] Mai multe pe acest subiect în Mircea Brie, Ana-Maria Costea și Nicolae Toderaș, Orientarea Europeană a Republicii Moldova - Demersuri de sprijinire din partea României, Institutul European din România, 2025; https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2025/03/SPOS_1_Orientarea-europeana-a-Republicii-Moldova_2025-1.pdf

crescute este nevoie ca în 2026 UE să depășească provocările în domeniul extinderii și să mențină negocierile ca pe o prioritate. În acest context, războiul din Ucraina are potențialul de a transforma într-o manieră pozitivă și rolul și statutul României în calitate de actor regional responsabil. Ne aflăm astfel într-un punct de inflexiune căci până în 2030 România are ocazia să-și reafirme rolul de actor regional relevant, cu o politică predictibilă și o solidaritate strategică față de Republica Moldova.

Pe baza lecțiilor demne de a fi învățate din experiența Balcanilor de Vest ilustrate mai sus argumentez că România trebuie astfel să fie angajată într-o promovare mai vizibilă a importanței strategice a Chișinăului pentru securitatea regională a UE și stabilitatea frontierelor estice ale UE, precum și pentru întărirea rezilienței față de războiul hibrid al Rusiei, oferind sprijin concret pentru a o transforma dintr-o zonă vulnerabilă într-un spațiu sigur și interconectat cu UE. Pentru a realiza acest deziderat, România are nevoie de o comunicare strategică si de vizibilitate europeană pentru a acționa ca un stat membru matur - un model de sprijin pentru partenerii estici. Timiditatea comunicării strategice pe subiectul avansării extinderii limitează vizibilitatea acestui sprijin al României și lasă loc confuziilor si dezinformării. Pentru asumarea rolului de contribuitor la securitatea regional de către România este nevoie de întărirea capacității instituționale a părții române de a furniza expertiză și asistență tehnică către Moldova, factor ce este direct legat și de continuarea consolidării propriei poziții în UE. România are ocazia ca până în 2030 să își consolideze rolul în arhitectura europeană în postura de stat catalizator al integrării europene asumat. Aceasta este de altfel și șansa unei noi posturi de politică externă a României de a se transforma din simplu donator la asumarea unui rol de facilitator al integrării europene, iar Republica Moldova să fie principalul beneficiar al acestei transformări.

Dilema extinderii e nodul gordian pentru UE la nivel de politică externă în propria vecinătate, iar pozițiile centrale pe acest subiect rămân divizate. Unele perspective văd aderarea Republicii Moldova și a Ucrainei posibilă doar împreună cu statele candidate din Balcanii de Vest, în timp ce altele se opun și argumentează că această alăturare este incorectă pentru statele din Balcani care sunt în antecamera extinderii de peste 15 ani și nu ar trebui tratate la fel cu „nou-venitele" Republica Moldova și Ucraina, mai ales datorită faptului că Ucraina se află în război deschis cu Rusia, neavând acces la o parte a teritoriului său, aspect ce face negocierile de aderare mult mai complexe și mai dificil de finalizat comparativ cu alte state candidate. Desigur această ultimă viziune are latura sa de ipocrizie deoarece fără situația din Ucraina imboldul spre extindere nu ar mai fi existat (cel puțin nu în forma accelerată ca în prezent). Sumarizând, iată care sunt în viziunea mea principalele scenarii posibile privind următorul val de extindere al UE:

a. Aderarea la pachet a unui grup din care să facă parte atât statele vechi candidate (Muntenegru și Albania) cât și noile state candidate (Republica Moldova și Ucraina) dar doar atunci când toate statele închid toate capitolele ceea ce poate însemna după 2030 – deși mai târziu decât era planificat intrarea tuturor celor 4 state în bloc fiind mai ușor de acceptat de unele state membre - *scenariu dezirabil pentru Republica Moldova*.

b. Aderarea unu câte unu - bazată strict pe meritul vitezei de închidere a capitolelor, cu statul cel mai probabil să finalizeze fiind în acest moment doar Muntenegru (statul actualmente cu cea mai credibilă finalizare a negocierilor până în 2030, cum a confirmat și cel mai recent Raport de Progres al Comisiei Europene[24]) – chiar în anul 2028 - *scenariu mai puțin dezirabil pentru Moldova*.

c. Aderarea cu o decuplare parțială - un grup de minim 2 state alăturate strategic pentru a fi ca un imbold pentru celelalte – Muntenegru și Republica Moldova, ce au capacitatea să avanseze mai rapid ca celelalte (datorită determinării dar și a dimensiunii statele reduse) - urmând ca și celelalte state candidate rămase să se alăture de îndată ce închid toate capitolele. Acesta este un scenariu dezirabil pentru Republica Moldova, dar care prezintă riscul major al lăsării Ucrainei în urmă, ceea ce este strategic privit ca o mare eroare – *scenariu dezirabil pentru Republica Moldova*.

d. Nicio aderare până în 2030 - în urma menținerii unor poziții de veto în Consiliul European al unor state reticente la extindere – în ciuda avansării integrării și a închiderii negocierilor de anumite state candidate – *scenariul cel mai indezirabil pentru Republica Moldova*.

Politica externă a României a susținut constant, în ultimii ani, alăturarea Republicii Moldova în politica de extindere, prin urmare scenariul unui proces de aderare accelerat eventual la pachet doar cu Muntenegru, precum și scenariul cu noile și vechile state candidate la pachet - ar fi cele pe care țara noastră trebuie să mizeze în următorii ani. Pierderea acestui moment unic poate avea costuri strategice mult mai mari decât menținerea status-quos-ului. Principalul argument în concluzia aceste analize este că România are ocazia să fie unul din promotorii lecțiilor învățate din ultimul deceniu de experiențe cu Balcanii de Vest și să își crească influența regională prin accelerarea dosarului aderării Republicii Moldova.

[24] Mai multe în Ioana Elena Bădescu Secu, Raportul extinderii UE: progrese și perspective spre aderare, Institutul European din România, noiembrie 2025, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2025/11/Raportul-extinderii-UE-din-4-noiembrie-2025.pdf

Etapele relațiilor României cu Republica Moldova: de la „podurile de flori” la interdependența strategică

Iulian Chifu

Relațiile româno-române dintre Republica Moldova și România au avut o evoluție sinusoidală după prăbușirea Zidului Berlinului și Revoluția Română din 1989, cu urcușuri și coborâșuri privind cele câteva teme majore legate de identitatea, combinată evident cu unionismul și drumul european al Republicii Moldova, un drum care a migrat între identitatea românească, cea „moldovenească”, de sorginte sovietică, din nou cea românească, cu iz european, apoi un moldovenism independentist – naționalist, cu tușe comuniste, pe fond pro-european ascuns, urmat de un pro-europenism jucat, cu o amestecătură identitară nedecantată, urmat de un pro-rusism afișat, cu nuanțe pro-europene în fundal, profund anti-românesc (frate-frate, dar fiecare cu țara sa), pentru ca etapa următoare să meargă spre invenția unui „moldovenism civic” benign, pro-european, de compromis, care în final, la confruntarea cu războiul și crizele de mare magnitudine globală, să revină la românism cu iz unionist prudent, moderat și rezervat, odată cu blocarea de către Ungaria a negocierilor pentru integrarea în Uniunea Europeană a Republicii Moldova și Ucraina.

Această combinație de independență, unionism, românism a fost rezultatul unei lupte constante, de natură geopolitică, care a plasat întotdeauna Republica Moldova între Noul Imperiu rus al lui Putin – relansat odată cu Doctrina Putin, în 2003, și cu discursul de la Munchen, 2007 – și România modernă, care a fost o constantă aspirațională a românilor basarabeni, dar și a minorităților, inclusiv a cetățenilor ruși din Transnistria care-și doreau afaceri și deschidere. Drumul spre integrarea europeană a Republicii Moldova, cu libera circulație, Acordul de Liber Schimb, cu Acordul de asociere, ulterior, au fost piloni majori ai menținerii pe drumul pro-occidental și limitarea căderii spre pro-rusism, în timp ce separatismul nistrean și cel găgăuz au fost, nu rareori, ancore de menținere a Imperiului intact, alături de „politicile umanitare” ruse, de „apărarea rușilor, rusofonilor și compatrioților”, ca elemente de ingerință în treburile statelor post-sovietice și, desigur, alături de războiul cognitiv-informațional și ingerința în alegeri. Dar peste toate, relațiile României cu Republica Moldova au fost constante, chiar dacă uneori

tensiunea la nivel oficial muta sprijinul la nivel local și direct, către populație, școală, sănătate sau servicii publice, cu precădere cele de sănătate și sistemul de urgențe civile.

1. Unionismul

Ribentropp Molotov și Unirea. Prima temă majoră a ieșirii Republicii Moldova din Imperiu

Prima etapă post-Război Rece a început cu un mare entuziasm atât la București, cât și la Chișinău. Și cu toate temele de conținut așezate pe masa de șah, așa cum s-au revelat ele mai târziu. Chiar dacă au existat abordări diferite celor care au ajuns în actualitate, renegocierile, reașezările și intervențiile, inclusiv violente, prin forță – vezi războiul de pe Nistru – au așezat problematica actuală pe liniile pe care se află azi.

Entuziasmul s-a tradus prin celebrele Poduri de flori, chiar în timpul Uniunii Sovietice, atunci când Republica Socialistă Sovietică Moldovenească își declarase suveranitatea, nu și independența. La 6 mai 1990 și 16 iunie 1991, s-a putut trece între orele 13 și 20 mai întâi în Republica Moldova fără vize, pe 8 puncte de trecere – principalul a vizat 1,2 milioane de oameni. Ulterior, la al doilea, s-a trecut fără viză în România. Trăiam epoca idealismului post-revoluționar la București și Chișinău, după marile manifestații populare cu caracter revoluționar, național și de protest din 27 august 1989 de la Chișinău privind limba română, grafia latină, suveranitatea și din decembrie 1989 la Revoluția din România. La 31 august 1989, a fost votată limba română cu grafie latină iar la 23 iunie 1990, suveranitatea Republicii Moldova, ambele în Sovietul Suprem al RSS Moldova de la acea vreme.

Suveranitatea și, ulterior, la 27 august 1991, independența Republicii Moldova au avut la bază dezbaterea și condamnarea Pactului Ribentropp-Molotov și a protocolului său adițional secret care a permis URSS să anexeze Basarabia în 1940. Mișcarea de eliberare națională(românească) l-a condamnat, apoi Declarația de independență a Republicii Moldova a conținut condamnarea sa, însă chiar și azi consecințele sale funcționează pentru Republica Moldova, singurul loc unde aceste efecte dăinuie. De altfel, la 24 decembrie 1989, Congresul Deputaților Poporului al URSS, cea mai înaltă autoritate a Uniunii Sovietice, a condamnat formal Pactul Ribentropp Molotov printr-o hotărâre care a declarat protocolul secret invalid și nul din punct de vedere legal din momentul semnării sale.

Anularea completă a consecințelor Pactului Ribentropp Molotov și lichidarea deplină a raptului Basarabiei sunt echivalente cu reunificarea României cu Republica Moldova, în condițiile în care restului teritoriilor Basarabiei sunt parte a teritoriului Ucrainei de astăzi. Însă integrarea europeană a Republicii Moldova și a Ucrainei, deopotrivă, reprezintă formula pentru ca românii, oriunde ar trăi în teritoriile ocupate, să beneficieze de aceleași drepturi și să ajungă la un nivel de viață

comparabil ca prosperitate. Acesta este conceptul fundamental al actualei abordări de către România și Republica Moldova a politicii de integrare în UE.

După cum se vede, din primele momente, identitatea românească, unionismul și pro-europenismul din Republica Moldova au fost parte a aceluiași efort de lichidare a urmărilor Pactului Ribentropp Molotov și în stânga Prutului, nu numai în Țările Baltice și Polonia, care au fost vizate de documentul Hitler-Stalin. Un document repudiat și de Sovietul Suprem al URSS și declarat nul de drept. Totuși acțiunile Rusiei au vizat întotdeauna respingerea acestui act și forțarea menținerii Republicii Moldova în sfera de influență rusă, așa cum introducerea separatismelor și a conflictelor înghețate a fost soluția pentru a bloca disoluția deplină a URSS și a pregăti instrumentarul pentru refacerea Imperiului Rus.

La 5 aprilie 1991, cu doar 4 luni înaintea prăbușirii URSS și nici 8 luni până la disoluția Uniunii Sovietice, România semna Tratatul de bază cu URSS, prin președinții Ion Iliescu și Mikhail Gorbaciov. Acțiunea a fost dublată, în noapte de 26/27 august 1991 de mesajul de transformare a Declarației de Reîntregire a României prin Unirea cu Republica Moldova cu Declarația de Independență, mesaj trimis de la București de către președintele României. Interpretările motivațiilor acestor acte sunt multiple, dar au rămas neclare. Chiar și declarația de Independență menționează Pactul Ribentropp Molotov, limba română, nu și identitatea românească a locuitorilor din stânga Prutului, permițând perpetuarea moldovenismului de tip sovietic care va răbufni la scurt timp la Chișinău, ca alternativă identitară.

Punctul de cotitură al acțiunii ruse în Republica Moldova a fost transformarea prin decret a trupelor sovietice staționate în Transnistria în trupe ruse. Varianta anunțată la desființarea URSS și înființarea CSI a fost aceea de reîntoarcere a militarilor din statele unionale redevenite independente în statele de origine, în armatele naționale, iar unitățile din afara Rusiei să fie transferate către statele gazdă sau retrase. Acțiunea nu s-a finalizat peste tot, de exemplu, prin decretul 320/1 aprilie 1992 al Președintelui Federației Ruse, Boris Elțîn, în calitate de succesor la tratate al defunctei URSS, a transferat trupele sovietice din RSS Moldova din subordinea generalului Evgheni Shaposhnikov, șeful armatei URSS în cea a generalului Pavel Graciov, Șeful Armatei Federației Ruse. Printr-un simplu decret, Republica Moldova s-a trezit cu trupe de ocupație pe teritoriul său, Armata a 14-a, care a devenit Armată rusă, fără acordul statului independent Republica Moldova. O armată care a alimentat războiul de pe Nistru și separatismul nistrean, ulterior conflictul înghețat de pe Nistru(cu faza activă 2 martie-21 iulie 1992), cu consecințe și astăzi.

Separatismul, presiunea pentru un rol al limbii ruse, limba ocupanților, care să-și mențină un statut special – limbă de comunicare interetnică – politici culturale, de propagandă, așa-zis umanitare – alături de separatism, conflictul înghețat și nenumărate alte instrumente industriale și economice, de integrare în lanțurile comune de producție sovietice, dar și mecanismele de dependență energetică, au

constituit pârghii multiple ale Rusiei pentru menținerea unei suveranități limitate a Republicii Moldova și evitarea prăbușirii complete a fostului Imperiu, cu gândirea că, odată, când va fi mai puternică, va putea reveni. Toate au subliniat dificultatea desprinderii de Imperiu iar, ulterior, când a apărut criza economică și prăbușirea rublei, a subliniat și formula de exportare a pierderilor Rusiei către fostele colonii, actuale state nominal independente, puse să plătească și ele pentru această dependență economică.

Și în cadrul războiului din Transnistria, formula inițială de soluționare a conflictului a fost patrulaterală, cu România, alături de Rusia, Ucraina și Republica Moldova parte a formatului. Inițial, Rusia încerca o echilibrare a influențelor, între Est și Vest, între România și Rusia, utilizând Ucraina, vecinul direct al regiunii separatiste, ca pârghie și intermediar pentru a bloca votul. Ulterior, mecanismul a fost înlocuit, după semnarea acordului de pace Snegur-Elțîn, la 21 iunie 1992, cu formatul OSCE, acolo unde separatiștii deveneau parte egală, cu Rusia și Ucraina garantor și cu veto pe toate dimensiunile, România ieșind din noul format 3+2(ulterior devenit 5+2 prin alăturarea ca observatori a UE și SUA). Rusia controla deja formatul de pace, ca și trupele de așa ziși pacificatori – trilateral, cu Rusia, Republica Moldova și trupele separatiste parte, un format clasic pentru conflictele înghețate controlate de cei care le-au produs. Așa s-a blocat prăbușirea deplină a Imperiului rus post-sovietic și s-a consolidat menținerea dependenței Republicii Moldova de Rusia.

Perioada idilică și romantică a românismului unionist a fost și cea în care, pe bază de mult entuziasm, s-a vădit o lipsă a capacităților României (dar și de voință), ieșită de sub comunism și în reechilibrare internă, de a asuma Republica Moldova pe deplin. Singurul șef de partid românesc care, la ora puciului de la Moscova, a declarat în Parlamentul României că acum e momentul pentru Unire a fost președintele Partidului Alianței Civice, Nicolae Manolescu. Dar statul român de atunci, în frunte cu Ion Iliescu, a pledat pentru prudență, angajarea URSS și, ulterior, a Rusiei, respectiv transformarea reîntregirii în independență de stat a Republicii Moldova, ca pas intermediar. Pasul doi nu a mai avut loc niciodată!

2. Moldovenismul de sorginte sovietică

Casa Noastră Republica Moldova – prima deturnare pro-rusă a direcției independenței Republicii Moldova.

A doua etapă a relațiilor dintre România și Republica Moldova nu a fost deloc una fastă. Deși deja România avea ambasadă la Chișinău, alegerile parlamentare din 1994 au adus în prim plan Partidul Agrarian, Interfrontul pro-rus, și a marginalizat Congresul Intelectualilor și Frontul Popular(ulterior Frontul Popular Creștin-Democrat și Partidul Popular Creștin Democrat). Artiom Lazarev, autorul infamei teorii a moldovenismului sovietic (dublând, în 1975, moldovenismul bolșevic,

scornit de Uniunea Sovietică în 1924, în Transnistria) – care consideră moldovenii diferiți de români, ba chiar parte a familiei popoarelor slave, la unii autori, oricum parte a Imperiului – a ajuns decanul de vârstă al noului parlament agrarian și a condus prima ședință a noului Parlament.

Dar mai important, la Chișinău a fost organizat Congresul Casa Noastră Republica Moldova, profund pro-rus și moldovenist, anti-românesc, care a pornit să inverseze toate legile adoptate anterior și înclinația spre România și comunitatea de limbă, istorie și cultură, cultivate în prima perioadă de independență la Chișinău. Pe această bază, au fost atacate și utilizarea limbii române, s-au încercat reformulări ale istoriei românilor – ca istorie „integrată", acceptabilă ocupantului rus și minorităților importante din Imperiu stabilite ca elite la Chișinău, în toată perioada Războiului Rece.

Oficializarea și reapariția Partidului Comunist în Republica Moldova, după prăbușirea URSS s-a realizat prin mai multe etape, în ciuda faptului că, imediat după puciul de la Moscova din august 1991, Partidul Comunist al Moldovei (parte a PCUS) a fost scos în afara legii. Revoluția post-1989, cea a Mișcării de Eliberare Națională, a fost marcată și de reînregistrarea Partidului Comunist, interzis la 21 august 1991, prin hotărârea Parlamentului, pentru sprijinirea puciului de la Moscova. Reacțiunea a determinat ca Partidul să fie reînființat în perioada 1993-reorganizare și 1994, oficializarea înregistrării – și s-a numit Partidul Comuniștilor din Republica Moldova – PCRM, cu același conducător vreme de 25 de ani, Vladimir Voronin, fostul Ministru de Interne al RSS Moldovenești în perioada sovietică, la prăbușirea URSS. Partid care a ajuns la putere în 2001-2009.

În Transnistria, mecanismul de mediere, menținere a păcii, negociere a fost readus compet sub control absolut rusesc în 1994, cu acordul de pace care prevedea retragerea trupelor ruse în 3 ani, neaplicat, ulterior cu Declarația Finală de la summitul OSCE de la Istanbul, 1999, și Acordul privind Tratatul Forțelor Convenționale în Europa Revizuit și angajamentele lui Boris Elțîn, la apusul mandatului doi, pentru retragerea bazelor rusești din Republica Moldova și Georgia, din nou neaplicat niciodată decât formal, prin transformarea Armatei a 14-a în GOTR-Grupul Operativ al Trupelor ruse, dar și ruperea din aceasta a trupelor ruse de pază a depozitelor de armament de la Cobasna (din care au fost retrase și topite doar jumătate din relicvele datând și din cel de-al Doilea Război Mondial) și, ulterior, de planurile de a-a-zisă federalizare a Republicii Moldova, Planul Kozak din 2003, gata să fie semnat de Voronnin, care a fost nevoit să-l întoarcă pe Putin de la scara avionului pe fondul protestelor masive din stradă și a presiunii ambasadorilor de la Chișinău.

A fost o perioadă de reafirmare și consolidare a menținerii dependenței de Rusia. Ea a fost consemnată și în Constituția din 1994, care consacra, în articolul 13, limba moldovenească, contrar Declarației de Independență, și care introducea,

în mod neclar și peste noapte, fără o dezbatere sau o motivație de orice fel, neutralitatea constituțională ca garanție – nu de securitate pentru Republica Moldova, ci de dependență, introdusă de Rusia. Peste acestea s-au adăugat politicile Rusiei lui Putin, deja, cele umanitare și de apărare a rușilor, rusofonilor și compatrioților și de consacrare a limbii ruse ca limbă de comunicare interetnică. În aceeași perioadă, până la Revoluțiile colorate din Ucraina(2004) și Georgia(2003), a apărut instrumentul șantajului cu prețul gazului și oprirea aprovizionării cu gaz ieftin.

Instrumentul aprovizionării cu gaz ieftin a devenit cea mai perversă, subtilă și concretă dependență, nu numai prin repetatele crize ale aprovizionării cu gaz provocate, cât prin condiționarea politică a Republicii Moldova și menținerea ei în dependență și constrângere, o situație care a durat până la construirea conductei europene alternative, a Vest Mold Transgaz Iași-Ungheni-Chișinău, respectiv până la războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina, la 24 februarie 2022, care a blocat conducta cu gaz după intrarea trupelor ucrainene în Kursk și distrugerea stației de măsurare și a conductei. Însă aici a început calvarul prin preluarea MoldovaGaz de către Gazprom (partea nistreană a dat imediat o treime din acțiuni, ulterior au venit și jumătate din partea Republicii Moldova pentru neplata gazului), instrumentul dependenței fiind perfect: același actor rus, Gazprom, aducea gazul, îl măsura, îl distribuia în Transnistria și pe malul drept al Nistrului, fixa prețul, încasa și aduna datorii. Iar datoriile erau instrument de constrângere și motivație a diferitelor regimuri pro-ruse pentru a respinge orice politici de reapropiere de România.

În aceeași perioadă, România a trecut prin probleme economice majore. Reașezarea economiei românești pe bazele economiei de piață a fost dublată de privatizări și corupție, fapt care a adus tata noastră, la schimbarea de putere, în 1997, în pragul încetării de plăți. România a fost obligată să gestioneze repetatele crize diplomatice și relaționale bilaterale cu precădere prin menținerea relațiilor cu românii basarabeni, atunci când nu exista bunăvoință de conlucrare la nivelul autorităților centrale. Cultura și educația s-au aflat în prim plan. Dar România a funcționat într-un format de *damage control* – control al pierderilor, mai degrabă, din cauza lipsei de resurse. Preocupări nu rareori egoiste, nevoia de reforme pentru orientarea spre Occident a României, au făcut ca problematica legată de Republica Moldova să fie amânată pe mai târziu.

Totuși, în perioada președintelui Constantinescu, am avut angajarea președintelui Petru Lucinschi – fostul conducător al Comitetului Central al PCUS în timpul puciului de la Moscova, responsabil cu propaganda și serviciile de informații – implicat în prima trilaterală România-Republica Moldova-Ucraina alături de Leonid Kucima. Și tot în aceeași perioadă, a fost înființat Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, în subordinea Guvernului, cel care gestiona problematica Republicii Moldova, cu precădere, și dezvolta proiecte de menținere a identității

românești, limbii și istoriei României și oferea burse de studii pentru limba română și pentru elevi de liceu și studenți la facultățile din România. Un prim instrument relevant, dincolo de sprijinul direct care s-a putut oferi pentru perioadele de restriște și de frig în stânga Prutului - păcură și combustibili pentru încălzire și alte ajutoare oferite de către Guvernul României.

3. Revoluții colorate și integrarea europeană la Chișinău

Vladimir Voronin – de la „stăpâni la noi acasă" la respingerea Memorandumului Kozak și declararea personae non grata a Ambasadorului României

Perioada conducerii Republicii Moldova de către Vladimir Voronin a fost în sine una cu urcușuri și coborâșuri, cu multe momente de tensiune și perioadele cele mai dure ale conflictelor diplomatice între cele două state. Epoca sa, 2001-2009, a fost caracterizată de un comunism paseist combinat cu cleptocrație de partid, corupție și avantaje acordate Federației Ruse, inclusiv un pro-rusism calificat. Dar epoca nu a fost deloc unitară: ea a fost marcată de trei elemente, mai întâi blocajul naționalismului moldovenist al lui Voronin, care răbufnea și împotriva pretențiilor exagerate ale Rusiei, el considerându-se stăpân la el acasă; apoi o trăsătură personală de încăpățânare a provincialului - șef de colhoz contra metropolei ruse care l-a umilit nu o dată, el dorind să aibă controlul și partea la orice afacere care privea statul pe care-l conducea; și, mai ales, interdicția președintelui RM de a-și vizita mama care locuia în Transnistria, inclusiv la decesul acesteia.

Apoi un rol l-au jucat și alegerile din 2005. După primul mandat când, fără nici o respectare a Constituției, legea fundamentală a fost modificată în privința alegerii Președintelui – ca-n perioada comunistă, de către Sovietul Suprem, devenit Parlament, cu 3/5 plus un vot din cei 101 parlamentari, și dizolvarea Parlamentului care nu se poate constitui majoritatea, regulă care a fost anulată ulterior de Curtea Constituțională, după 7 aprilie 2009, prin revenirea la alegerea de către întreaga populației, în două tururi – lucrurile s-au schimbat. Nevoia de a avea o majoritate calificată pentru alegerea președintelui au dus la o majoritate de tip stânga-dreapta, și la adoptarea din start de către Parlament, până la votarea președintelui, a două legi - integrarea europeană a Republicii Moldova, votată cu 100 voturi/101, și Legea statutului special al Transnistriei, care bloca orice posibilitate de statut fără condițiile funcționalității statului Republica Moldova, eliminând tentativele de simetrie între Transnistria separatistă și teritoriul aflat sub controlul autorităților legale de la Chișinău.

Perioada este marcată și de ceea ce s-a numit "revoluția portocalie din capul lui Voronin", atunci când Republica Moldova a fost influențată de revoluțiile colorate din Georgia și mai ales Ucraina. Ca urmare a acestor evoluții și a blocării Memorandului Kozak, care făcea Chișinăul dependent de Tiraspol și, deci, de Rusia

pe orice politice externe, strategice, de apărare și securitate, Vladimir Voronin a devenit, brusc(dar pentru puțin timp) mai prizabil și chiar, cu pretenții de pro-european. În acea perioadă, pentru anumite momente, proiectele Departamentului Românilor de Pretutindeni au început să-și atingă obiectivele.

Vladimir Voronin a fost invitat la București de către noul președinte Traian Băsescu. A venit cu o colecție de vinuri, gest obișnuit, dar a și primit propunerea inedită a unirii, președintele României propunându-i să preia el postul de președinte al României reunite și el să rămână vicepreședinte. Acțiunea are un precedent, a fost încercată în 1992, la alegerile prezidențiale din România, unde s-a încercat participarea mai întâi a lui Mircea Snegur, pe atunci președinte, apoi a lui Alexandru Moșanu, președintele Parlamentului, și a participat în final fostul premier Mircea Druc, dar cu relevanță deja estompată. Vladimir Voronin a fost de-a dreptul șocat, nu a avut replică, și nici nu a revenit asupra acestui subiect. Era prea mult pentru bătrânul comunist, care a început să se teamă și să respingă proiectele propuse din România.

În toată această perioadă, am avut de a face cu un moldovenism independentist – naționalist, cu tușe comuniste, pe fond pro-european ascuns, uneori chiar bine ascuns și ultra-formal. Dar România a avut câteva instrumente majore: mai întâi propria sa aderare la NATO și, ulterior, la Uniunea Europeană. Anterior, începând din 2002, libera circulație în Uniunea Europeană a jucat rolul de ancoră și atractivitate. Și, imediat după preluarea mandatului de către Traian Băsescu, finanțarea majoră a DRP/DRRM, acordarea a sute de burse de studii pentru copiii românilor basarabeni, care se încheiau cu acordarea cetățeniei române.

Tot atunci au fost deschise larg porțile redobândirii cetățeniei române pentru toți urmașii cetățenilor români din Regat. Lipsa unor resurse mai importante și a unor instrumente relevante pe dimensiunea investițiilor strategice a fost, deci, compensată de accesul la cetățenia română, libera circulație a românilor în Europa, de proiectele solide ale DRP/DRRM și mai ales de perspectiva europeană, ulterior de integrarea României în Uniunea Europeană.

Dar epoca Voronin s-a încheiat în tensiune majoră diplomatică, cea mai nepotrivită opțiune îmbrățișată de către președintele comunist odată ce nu a putut să-și impună un succesor, deși avea 60 de mandate în Parlament. Nu a reușit să-l cumpere pe al 61-lea, oricâte încercări a făcut, iar manifestațiile publice din 7 aprilie 2009, cu iz pro-european, orchestrate de partidele de opoziție, și mai ales represiunea ce a urmat s-au terminat cu alegeri pierdute de comuniști și cu instalarea unui guvern de coaliție pro-european la Chișinău.

Până la acest moment însă, Vladimir Voronin a sancționat protestele de la 7 aprilie 2009 prin declararea drept *persona non grata*, la 8 aprilie, și expulzarea ambasadorului României la Chișinău, Filip Deotorescu și a introdus unilateral vize

pentru România – deși se afla în acordul de liberă circulație fără vize cu Uniunea Europeană și România era, evident, membră a UE. De asemenea, a și respins, la 25 aprilie 2009, nominalizarea imediată ca ambasador a lui Mihnea Constantinescu, diplomat de carieră. A fost cea mai tensionată perioadă a relației dintre România și Republica Moldova din toată istoria independenței de stat a Chișinăului.

4. Revenirea la românism și apariția statului captiv

Nicolae Timofti – Vladimir Plahotniuc – epoca criminalizării politicii din Republica Moldova

Perioada post Voronin a fost una ciudată, amestecată, marcată de multiplele probleme de coaliție. Am avut de a face cu un pro-europenism jucat de unii dintre membrii coaliției, care au refuzat în fapt să facă reformele necesare, ci s-au complăcut în politicile de dependență, politizare a economiei și a relațiilor energetice cu Transnistria și extragerea de avantaje individuale. A fost perioada marilor tunuri ale diferiților lideri ai partidelor momentului. A fost și o perioadă marcată de o amestecătură identitară nedecantată, PNL- PD-PLDM, cu un partid unionist, unul pro-european și unul moldovenist independentist. Debarcarea și arestarea, la 15 octombrie 2015, a premierului de atunci, Vlad Filat, a marcat și epoca criminalizării politicii și justiției din Republica Moldova și apariția statului capturat, care a fost definitivată în perioada președinției Dodon.

A fost o perioadă marcată de o revenire a influenței românești, un număr de acțiuni ostentative anti-ruse – vezi adoptarea, la 22 iunie 1918, a Rezoluției Adunării Generale a ONU de retragere a trupelor ruse din Transnistria – dar și un număr de afaceri care implicau Rusia. Atunci s-a făcut marea spălare de bani din Rusia prin Republica Moldova și extragerea în bănci europene (Laundromatul rusesc 2010-2014, 22 miliarde de dolari), în aceeași perioadă s-au prăbușit cele trei bănci la Chișinău – Banca de Economii, Unibank și Banca Socială – și atunci s-au tras cele mai mari tunuri și afaceri ilicite inclusiv cu ajutorul justiției, de la preluare de firme profitabile la raket de tot felul.

Atunci Uniunea Europeană a dezvoltat mai întâi politica de vecinătate, ulterior pe cea din Parteneriatul Estic, introducând libera circulație, acordul de liber schimb și, ulterior, Acordul de Asociere, în 2013, la Vilnius, în care au fost incluse inițial Republica Moldova și Georgia, la care s-a alăturat Ucraina după revoluția din Maidan, 2014 și fuga lui Yanukovici de la președinție direct în Rusia. Revoluția ucraineană, la 10 ani după Maidanul Revoluției portocalii, a marcat și politicile Republicii Moldova și a dus la crearea trio-ului asociat cu UE. Totuși reformele au fost lente, marcate mai ales de formalism, de orgolii personale și de rivalitatea financiară și bătălii între clanuri politico-mafiote la Chișinău. Am avut o guvernare a criminalizării și corupției politice, care a îndreptat Republica Moldova spre statul capturat.

În aceeași perioadă, Curtea Constituțională a repus în drepturi limba română ca limbă de stat, acordând preminență și incluzând Declarația de Independență în actele fondatoare deasupra Constituției(Hotărârea CCM din 5 decembrie 2013), Totuși modificarea Constituției a mai durat, până în 2023(Legea 248/2023, validată de Curtea Constituțională în 2024 și introdusă în Constituție la articolul 13). România a marșat pe pro-europenismul declarat al autorităților momentului la Chișinău pentru a asigura menținerea direcției și evitarea pierderii legăturii cu UE. Au existat victorii mici, cu prețuri relevante, între care statutul de stat asociat, DCFTA – acordul de liber schimb aprofundat și extins cu Uniunea Europeană și statutul de membru în trio-ul asociat.

România a fost nevoită să mențină tot timpul echilibrul în balanța fragilă între membrii coaliției, să marșeze pe o abordare mai degrabă secvențială a reformelor, în relația cu personajele alese de jocul democratic și prezente în prim plan. Descurcarea jucătorilor economici români în hățișul capitalismul sălbatic, rapace și corupt de la Chișinău a împiedicat construirea pârghiilor serioase de dezvoltare pentru Republica Moldova. Influență românească a fost dublată de numeroase acțiuni pro-ruse, folosite de către autoritățile de la Chișinău pentru a menține echilibrul și a obține avantaje de la Moscova în anumite momente. De reținut rolul major al Președintelui Nicolae Timofti care, în ciuda presiunilor multiple, a refuzat preluarea completă și capturarea deplină a statului prin refuzul de a-l numi premier pe Vladimir Plahotniuc, coordonatorul PDM și oligarhul absolut care poseda Republica Moldova pe nume propriu.

5. Domnia Rusiei la Chișinău

Igor Dodon și instalarea statului captiv

Personajul central care s-a detașat a fost Igor Dodon și partidul său Socialist, rupt din comuniști. Ruptura comuniști-socialiști a avut la bază relațiile tensionate Voronin-Dodon, ruptura și tranziție din 2016 a numeroși comuniști la socialiști și orientările nuanțate – pro-ruși fără nuanțe versus naționaliști moldoveniști cu iz pro-rus. Perioada a fost caracterizată de formalism pro-european, stagnarea sau mimarea reformelor și utilizarea instrumentului european pentru a bloca alunecările către Imperiu a Chișinăului lui Dodon și mai ales Plahotniuc. Perioada a fost caracterizată de un pro-rusism pe față, cu preluarea spațiului public de către Rusia, chiar un pro-rusism ostentativ afișat – cu nenumărate vizite la Moscova și afișarea cu Putin, care deja era el excedat de postura de lingău și numeroasele poze făcute la fiecare ocazie de noul președinte de la Chișinău – dar cu ceva nuanțe pro-europene în fundal, într-un context profund anti-românesc (frate-frate, dar fiecare cu țara sa, spunea Dodon).

Atunci s-a instituit profund și definitiv statul capturat, statul mafiot, prin privatizarea unilaterală a statului. Echilibrul Dodon-Plahotniuc, atât cât a fost el, între

președinte și liderul neînscăunat al Republicii Moldova, deseori fără o poziție formală în stat, a constat în pro-europenism formal și superficial, dar alimentat uneori de acțiuni impuse de liderul de facto al PDM, un anti-românism șovin dar nu rareori machiat de către Dodon, un pro-rusism limitat de pragmatismul și autocrația individuală a lui Plahotniuc. Echilibrarea reciprocă și aranjamente secvențiale între Rusia și autoritarismul național corupt și pragmatic de la Chișinău au fost definitorii.

România a funcționat în continuare prin DRRM și instrumentele la dispoziție în spațiul culturii, limbii, istoriei, chiar a mass mediei finanțate de la București. Obiectivul primordial a fost menținerea măcar formală a drumului european, evitarea excluderii din grupul asociat a Republicii Moldova și limitarea cât s-a putut a efectelor ofensivei ruse, mai ales prin conservarea oazelor românești din Republica Moldova. România a făcut un efort enorm de adaptarea la mecanismul bipolar de la Chișinău, traversând momente dificile și nu rareori penibile privind ascunderea ajutorului României sub preș. Atunci când România avea de acum resurse, nu a putut să ajute substanțial din cauza marginalizării românismului și a preeminenței Rusiei la Chișinău.

Chiar dacă a fost lansată în 2013, construită în 2014, definitivată în 2016, conducta Iași-Ungheni-Chișinău, menită să creeze o alternativă la aprovizionarea cu gaz a Republicii Moldova și-a îndeplinit rolul mult mai târziu. În 2018, Transgaz a cumpărat complet participația Republicii Moldova la conductă, dar a fost nevoie de declanșarea războiului de agresiune al Rusiei în Ucraina, ulterior de găsirea surselor alternative de gaz pentru ca proiectul să funcționeze, iar în 2023, la aproape 10 ani de la fondare, să definitiveze proiectul de preluare a distribuției de gaz în Republica Moldova, după alte acțiuni ale Rusiei de blocare a funcționării Republicii Moldova în drumul său european, în perioada primului mandat Maia Sandu.

6. Utopia moldovenismului civic

Reforma cu forța și prin forță pe drumul european

Sosirea la conducerea statului Republica Moldova a Maiei Sandu, în 2020, a avut loc în contextul unui parlament multicolor și doar alegerile anticipate din 2021 au reașezat structura pe drumul european. Dar perioada guvernului PSRM-ACUM și mai ales PSRM-PDM nu au fost de bun augur. Mai mult, primul mandat Maia Sandu a fost marcat de prudență și rezerve în raport cu asumarea românismului la Chișinău, cu amânarea repetată a numeroase proiecte, pe principiul nevoii de a avea un al doilea mandat prezidențial și un nou mandat complet pro-european PAS la Chișinău, pentru definitivarea reformelor pe drumul european.

A fost motivul pentru care, la nivel identitar, am avut de a face cu invenția unui „moldovenism civic" - relativ benign, pro-european, de compromis, nu rareori contrapus românismului și mai ales unionismului de adepții Rusiei de la Chișinău, încă

dominanți în spațiul public. El presupunea asumarea identității Republicii Moldova pe criterii vagi statalist, prin apartenența la statul Republica Moldova, fără a contrapune, în fapt, românismului, în esența sa, dar lăsând această posibilitatea propagandei ruse și proruse interne și externe.

Tot în acea perioadă, și România a susținut un europenism cu multiple probe și deschideri la Bruxelles și în alte state europene, chiar dacă el a fost constant un substitut sau haină preferată românismului și a acoperit pe deplin orice urmă de unionism. A fost epoca realizării Parteneriatului strategic pro-european România-Republica Moldova și a expansiunii sprijinului României în Republica Moldova pe toate dimensiunile – economice, energetice, sprijin în pandemie, sprijin pentru refugiații ucraineni în război, sprijin în perioada de război, cu antrenarea sprijinului UE și a multor state europene. A fost epoca consacrării Maiei Sandu drept campion al reformelor și acțiunii pro-europene.

În primul mandat proeuropean cu președinte și premier de aceeași orientare, au fost construite instrumentele pragmatice de sprijin și influență ale României la Chișinău, definitivarea preluării distribuției de gaz de către Vest Mold Transgaz, pe baza pachetului 3 energetic european și a procesului de *unbounding*, cu valorificarea deplină a conductei cu finanțare europeană Iași-Ungheni-Chișinău. A fost epoca epopeii Băncii Transilvania, singura bancă românească, instituită la Chișinău, funcțională și solidă, câștigând sprijinul și încrederea populației și a zonei de afaceri. A fost epoca reașezării instituționale a Republicii Moldova, a decriminalizării și dezoligarhizării, care a dus nu rareori la excese și la o penurie a resurselor umane și o reducere a capacității administrative.

Finalul perioadei s-a soldat cu acceptarea Republicii Moldova în calitate de stat candidat la aderarea la UE, în tandem cu Ucraina, și la deschiderea și negocierea numeroaselor clustere, dar fără începerea efectivă a negocierilor. România a folosit momentul pentru a detașa și sprijini pe teren cu numeroși specialiști și pentru a pregăti personalul din diferite instituții în vederea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. În toată această perioadă, s-a vădit și accentuat dependența Republicii Moldova de partenerii de dezvoltare, dar în primul rând de Europa și mai ales de România.

Susținerea financiară, echilibrele economice, impactul crizelor succesive au consolidat drumul european consacrat, alături de paravanul de securitate pe care l-a reprezentat Ucraina, rezistența sa în război și menținerea la distanță de Odessa și de frontierele de est ale Republicii Moldova a trupelor ruse. A fost perioada reinstituirii trilateralei România-Republica Moldova-Ucraina la nivel de miniștri de Externe și ai energiei, cu acțiune directă relevantă.

A fost și perioada în care Rusia a pierdut instrumentul gazului ieftin, al dependenței, presiunilor și constrângerii față de Republica Moldova. După un episod

complicat la început de mandat al noului guvern PAS, în 2021, Republica Moldova a ales ca, pe lângă reformele majore, cu precădere în justiție, să treacă la intrarea pe piața europeană cu prețuri reale la gaz, respectiv să îndepărteze dependența de Rusia. Războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina și blocarea tranzitului de gaz prin Ucraina au jucat un rol important, economia fiind reașezată pe criterii corecte, chiar dacă asta a însemnat o aducere a gazului la nivelul de piață de 3,5 ori mai scump decât era la început de mandat, dar cu eliminarea costurilor politice incluse față de Rusia. O etapă extrem de dificilă pentru populație, dar adevărata construcție a independenței Republicii Moldova ca stat.

Războiul Rusiei în Ucraina a determinat clar și realizarea faptului că Republica Moldova are nevoie de dimensiunea apărării și securității și că neutralitatea constituțională nu constituie o garanție de securitate în sine. În plus, nimeni nu acordă această garanție gratuit unui stat. Revenirea la Casa Albă a lui Donald Trump, politicile în raport cu aliații săi europeni din NATO, dar și suma de războaie și folosirea politicii de putere și a politicii de Mare Putere în relațiile internaționale au determinat realizarea nevoii de garanții de securitate. Iar singurele manifestări publice ale subiectului au venit de la protecția *de facto* oferită de Ucraina și de la România și partenerii europeni.

Toamna și iarna lui 2024 au venit cu alegerile la președinția Republicii Moldova dublate de referendumul pentru introducerea în Constituția Republicii Moldova a integrării europene. Ingerințele Rusiei și a diferiților actori politici și servicii de informații, cumpărarea de voturi, dominația spațiului public și a rețelelor sociale de către instrumentele rusești, nu au fost în stare să depășească mobilizarea la vot și rezultatul favorabil. Maia Sandu a dobândit en fanfare mandatul al doilea, câștigând cu 10 % și dominând discursul public, în timp ce referendumul nu a putut fi înfrânt. Văzut ca o bătălie România-Rusia, perioada a fost urmată de celebrul atac al Rusiei și tentativa de preluare a principalei poziții în stat, cea de președinte, acțiune urmată de anularea alegerilor prezidențiale la București.

Bătăliile electorale ale finalului de mandat au dus din nou la înfrângerea Rusiei, ca și cea pentru alegerile generale din 2025, soldate cu o majoritate PAS. Drumul era deschis pentru întărirea relațiilor bilaterale România-Republica Moldova, cu un președinte român al Băncii Naționale a Moldovei, cu un președinte și lideri cu cetățenie română care erau eliberați de constrângerile câștigării unui al doilea mandat. Toate temele românismului la Chișinău, puse deoparte, puteau fi reluate și clarificate, de la identitatea românească egală cu cea autodeclarată moldovenească, până la reabilitarea Mitropoliei Basarabiei în formă egală cu cea a Moldovei, sub ascultarea Bisericii Ortodoxe Ruse și libertatea transferului între parohii, la decizia enoriașilor.

7. Românism și unionism prudent

Descătușarea mandatului Maiei Sandu

Mandatul al doilea al Maiei Sandu a început sub auspicii mult mai bune, mai ales după ce alegerile generale din 2025 au dat un Parlament cu o majoritate pro-europeană PAS. De aici înainte, noul an 2026 este setat pe prioritățile reformelor – încheierea celei juridice și reforma administrativă, în primul rând, dar și relansare economică, în perspectiva deschiderii negocierilor pe clustere pentru aderarea la Uniunea Europeană. Toate în absența presiunea nevoii de un nou mandat sau a unei perioade electorale apropiate. Pe acest fond, la confruntarea cu războiul și crizele de mare magnitudine globală, dimensiunea identitară pare să revină la românism cu iz unionist prudent, moderat și rezervat, odată cu blocarea negocierilor pentru integrarea în Uniunea Europeană a Republicii Moldova și Ucraina de către Ungaria.

Mandatul a început sub imperiul menținerii azimutului european accelerat, dar și pe fondul unor elemente foarte clare ale limitelor Europei într-o lume în schimbare. Nevoia de România a rămas constantă, ca și cea privind participarea proprie la apărare și garanțiile de securitate de care Republica Moldova are nevoie, ca și de nevoia relansării unei noi relații cu NATO, în orice formă va fi Alianța. De aici și declanșarea unui proces lent dar susținut de reconstrucție a instrumentelor de putere și securitate ale Republicii Moldova. Pe de altă parte, a fost definitivată ieșirea formală din CSI a Republicii Moldova, prin denunțarea acordurilor relevante la 8 aprilie 2026, în Parlamentul de la Chișinău.

La aceste deziderate s-a adăugat izolarea factuală a Transnistriei, cu un mers natural spre integrarea treptată după cvasi-abandonarea sa de către Rusia, la schimbarea responsabilului de dosar prin eliminarea din administrația prezidențială a lui Dmitri Kozak. Tot caracteristică a perioadei este și intrarea în arealul normativ, economic, de piață al Republicii Moldova. Din nou, afacerea gazului ieftin ca blocant al reintegrării, cu pretenții de blocant pentru integrarea europeană, a dispărut aproape complet, chiar dacă planează încă pericolul transferului brusc, abrupt al responsabilității pentru regiunea separatistă direct în mâinile Chișinăului, cu efecte financiare și bugetare complicate, în cazul asumării diferențelor de nivel de viață și al costurilor reintegrării practic peste noapte.

Pe această dimensiune, România a probat un instrumentar extins de sprijinire a Republicii Moldova, cu investiții, sprijin, prezență constantă și o vizibilitate fără egal la Chișinău. Chiar și problemele rectificării deficitului excesiv și ale datoriilor publice ale României nu s-au repercutat asupra sprijinului pentru Republica Moldova. Pe acest fond, am înregistrat mărturia de credință a Maiei Sandu, urmată de principalii lideri politici, vizând apartenența la identitatea românească, prin afirmația explicită a identității de român și al opțiunii virtuale pentru unire în cazul

unui referendum. Astfel, unionismul a ajuns instrument de alternativă al integrării europene(sau element de presiune) și aceeași opțiune rămâne valabilă și pentru nevoile de securitate ale Republicii Moldova. Și chiar în privința Transnistriei, Maia Sandu a făcut pași majori înainte, asumându-și fără rezerve noua postură politică și avantajele drumului său european propriu, în curs.

8. Declarație de conștiință a unui lider politic: *Unionismul Președintei Maia Sandu*[1]

A făcut valuri declarația Maiei Sandu într-un interviu cu reporteri britanici despre înclinația sa unionistă sau, mai exact, faptul că ar vota Da la un asemenea referendum, dacă s-ar organiza, și a motivat pragmatic și realist acest vot. La fel de realist, în context, a subliniat că prima opțiune rămâne integrarea europeană a Republicii Moldova și îndeplinirea libertăților fundamentale ale cetățenilor pe această bază. Ruperea din context, elemente cognitiv-informaționale ale Rusiei și ale reprezentanților săi de la Chișinău ca și interpretări fanteziste – a realizat că UE nu asigură securitatea și atunci încearcă altceva cu România, pune România în dificultate pentru a se deroba de responsabilitățile de șef de stat etc. – ne motivează însă ca să ne oprim mai atent asupra declarațiilor reale, intențiilor și responsabilităților de șef de stat ale Maiei Sandu, Președintele Republicii Moldova la al doilea mandat, aleasă cu peste 10% în fața contracandidatului său. Avem de a face, de fapt, cu o mărturie de credință a Maiei Sandu, asumată, conștientă, realistă și bine făcută, inclusiv cu momentul potrivit ales, un gest care-i face cinste, mai ales dacă este urmat de câteva elemente la fel de importante precum clarificarea identitară și închiderea acestei teme, respectiv întărirea coeziunii societale redobândite, ca element fundamental al soluției de securitate a Republicii Moldova. Chapeau!

Declarație de conștiință, mărturie de credință, nu joc politicianist

Cine consideră că declarația Maiei Sandu a fost o scăpare, o greșeală, un *happening* pe care nu și-l dorea, confundă profund persoana și nu cunoaște modul în care se pregătește președinta Republicii Moldova de interviuri sau îi neagă acesteia experiența acumulată în ultimii 15 ani de activitate politică. Este motivul pentru care spun, fără drept de apel, că Maia Sandu a ales să facă această declarație, care este, în același timp, o declarație de conștiință – asta crede și trebuia să o afirme atunci când condițiile și contextul politic și electoral o permiteau, pe parcursul mandatelor sale – dar și o mărturie de credință, adică reflectă foarte clar dorința de a mărturisi în mod deschis și clar cum privește, raționează, percepe și judecă contextul și condițiile care ar determina Unirea Republicii Moldova cu România.

[1] Apărut pe Calea Europeană, la https://www.caleaeuropeana.ro/iulian-chifu-declaratie-de-constiinta-a-unui-lider-politic-unionismul-presedintei-maia-sandu1/.

De asemenea, Maia Sandu era conștientă de impactul, efectele, interpretările și reacțiile pe care le va stârni declarația sa, atât la nivel internațional – din partea Rusiei, autoarea unei adevărate campanii de *character assassination* împotriva Maiei Sandu pe parcursul anului 2024 înainte de referendum și prezidențiale și 2025, înainte de alegerile parlamentare cu miză – și național – media, gurile de tun ale propagandei ruse, rusofonii și așa-numiții patrioți moldovenișt din PSRM, propagatori ai teoriilor moldovenismului RASSM din 1924, sub falduri bolșevice, și ale lui Artiom Lazarev, începând cu 1975, dar și a multora dintre adepții lor – Victor Stepaniuc, Vasili Stati, sau, da, Igor Dodon (chiar dacă nu a făcut studii de istorie, provine dintr-o familie care a reabilitat biserica din sat sub mitropolia reactivată a Basarabiei și l-a învățat o limbă română mai bună decât a mediei intelectualilor de la Chișinău).

Deci, pe deplin asumat, Maia Sandu a acceptat impactul pentru că momentul îi permite: a depășit perioadele electorale, ba chiar și perioada sărbătorilor de iarnă, lumea poate fi atentă și să realizeze mesajul mai profund și cel subliminal pe care-l comunică Președinta Republicii Moldova. E adevărat și foarte posibil ca mesajul să fie și o reverență sau salut unioniștilor care au susținut PAS în campanie și au votat pentru partidul său PAS care nu a avut mesaje unioniste decât prin anumiți reprezentanți, mesaje trecute sub radar ca vizibilitate, dar aceasta e o valoare de întrebuințare secundară a analizei sale. Care este una responsabilă, de șef de stat.

Responsabil, pragmatic, adaptat turbulențelor actuale ale epocii: unionismul ca soluție de securitate

Maia Sandu împărtășește abordarea strategică pentru care s-a luptat de când a intrat în politica de vârf: integrarea europeană a Republicii Moldova. Strategie care a fost elaborată și împărtășită ca realistă și oportună și de către București, încă din perioada Klaus Iohannis: integrarea europeană este o variantă realistă, permit reformarea normativ-instituțională și adecvarea instituțiilor Republicii Moldova la cele românești și europene, permite creșterea capacității administrative la Chișinău, dar și integrarea graduală în Uniunea Europeană, care se face direct prin intermediul României. Mai mult, opțiunea a permis implicarea tuturor statelor europene în efortul acesta și asumarea generală de către Uniunea Europeană a drumului Republicii Moldova, Ucrainei și Georgiei – la momentul trio-ului asociat - ulterior doar al Republicii Moldova și Ucrainei, prin acțiune și opțiuni împărtășite.

Războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina a fost și rămâne o enormă tragedie. Deja cam la data publicării interviului, Rusia depășise perioada în care Uniunea Sovietică stalinistă s-a aflat în război cu Germania Nazistă. Dar, ca de obicei, o tragedie vine cu efecte secundare și impact benefic pentru că accelerează tendințe: după 11 septembrie 2001, tragedia americană și atacul de la World Trade Center a venit, cu invitații la Praga în 2002, marea extindere a NATO cu Europa Centrală și

de Est a celor 7 state invitate în valul doi, tot așa cum acum, tragedia ucraineană a războiului vine cu oportunitatea integrării accelerate în UE a celor două state, Ucraina și Republica Moldova. O oportunitate care nu merită ratată.

Dar, în același timp, turbulențele actuale și perspectivele reașezării lumii determină o accelerare și revenire în prim plan a argumentelor preexistente ale nevoii unirii Republicii Moldova cu România, ca variantă optima sau plan B. Iar motivațiile sunt multiple, de la resurse și capacitatea administrativă, până la refacerea coeziunii societale și capacitatea de pregătire și mobilizare în caz de amenințare externă. Desigur, și elementele care țin de reformele instituționale, reforma administrativă, eficiență, competiție dar și dezvoltare economică se leagă, în egală măsură, de România și de perspectiva acestei relații care nu face decât să cuantifice o realitate a identității de istorie, limbă, tradiții, cultură a românilor basarabeni cu frații lor din România, firește, în primul rând cu cei din Moldova de peste Prut cu care împart și accentul moale și dulce al graiului lui Creangă și Eminescu.

Maia Sandu este un politician cu experiență, pragmatic și realist, și nu se poate confunda cu visurile nerealiste naționaliste ale multor unioniști vocali, ai steagurilor fluturânde și ai pancartelor, ai strigătelor și sloganelor fără acoperire în acțiune concretă și pragmatică. Președinta Republicii Moldova realizează limitele, așa cum realizează că apropierea acestei perspective reclamă schimbări majore, conștientizări ale nevoilor reale ale cetățenilor și statului Republica Moldova și în primul rând nevoia de securitate pe care o poate realiza într-o anumită măsură singur, într-o mare măsură în cadrul UE – chiar dacă componenta de apărare a Uniunii este în curs de întărire și definitivarea, preluând transferul de responsabilitate lăsat de Statele Unite – iar în varianta alternativă, dacă planul A nu se îndeplinește sau nu suficient de repede, să aibă premisele și pregătirea pentru planul B al unionismului pragmatic. Maia Sandu mai demonstrează astfel, indirect, că utopia națiunii civice moldovenești nu a putut avea sorți de izbândă la Chișinău, cu Rusia care a forțat întotdeauna neo-imperialismul și acapararea spațiului post-sovietic, fapt demonstrat fără drept de apel de lansarea războiului de agresiune al lui Putin împotriva Ucrainei, la 24 februarie 2022.

Reconstrucție identitară și coeziune societală: națiunea, valorile, credința

Punctul crucial al acestui început de mandat prezidențial și parlamentar, care nu afectează perspectiva alegerilor viitoare, peste 4 ani, este lansarea și conchiderea rapidă a discuției identitare, ca bază a coeziunii societale, rezilienței și securității Republicii Moldova. Aici lucrurile trebuie să fie clare, pentru că vorbim despre un proiect care limitează vulnerabilitățile Republicii Moldova în fața oricărui tip de ingerință, venind în primul rând din Răsărit, dinspre Rusia, pe căile războiului cognitiv-informațional. Coeziunea societală, narațiunea coerentă a Republicii Moldova creează premisele pentru ca dimensiunea de apărare și securitate a statului

Republica Moldova, în limita resurselor și capacității de a o realiza, să poată fi planificată și realizată. Până la componentele ce vin deja din partea UE și cu precădere a României, sau a Bucureștiului pe canal bilateral.

Abordarea și închiderea temei identitare este, deci, un subiect de imediată actualitate. Ar sublinia închiderea unui capitol spinos, spațiu de lucru al dezinformării ruse, și ar permite, la început de mandat, să transmită României mulțumirea pentru sprijinul constant acordat și nevoia de sprijin mai departe pentru instrumentele alternative ale securității naționale. Astfel, afirmarea de către Președintă a identității române/moldovenești ca egale și alternative - cu diferența de nume datorată doar gradului de cultură, educație, expunere la surse de dezinformare publică, influență sovietică și rusă, și nu unor diferențe identitare, fiind vorba despre același popor - ar închide principalele teme de contencios.

Astfel, cetățenii Republicii Moldova vorbesc limba română și se identifică alternativ ca români și moldoveni, fără ca acest lucru să fie o marcă etnică sau identitară distinctă(sunt mai mulți moldoveni, ca identitate românească regională în dreapta Prutului decât în Republica Moldova, și tot români sunt, și îi desemnează regional pe cei din stânga Prutului drept români basarabeni). De asemenea, e momentul soluționării problemei Mitropoliei reactivate a Basarabiei, sub ascultarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, adusă pe rang și poziție egală cu Mitropolia Moldovei, nu prin desființarea acesteia, O Mitropolie cu vizibilitate, prestigiu și recunoaștere reală în stat, cu sediu, poziție și statut egal, cu prezență și servicii acordate la același nivel cu cea considerată oficială, încă. E un prim pas de restituție față de o instituția care a câștigat un proces la CEDO, dar și un pas spre respectarea libertății de exprimare a convingerilor și apartenențelor religioase care validează respectarea regulilor europene și a drepturilor fundamentale ale omului. E libertatea cetățenilor Republicii Moldova să-și aleagă, ulterior, locul de exercitare a serviciilor religioase, și a membrilor clerului de a alege biserica căreia îi dau ascultare.

Această componentă e în măsură să creeze premisele construcției instrumentelor necesare pentru ca Republica Moldova să-și crească capacitatea geopolitică și nivelul de securitate și apărare proprie, deschizând posibilitățile includerii în perspectivă în linia apărării europene, capabilităților și planificării comune a apărării, dar mai ales permițând ca planul B să fie lesne de accesat în măsura în care se complinesc condițiile privind susținerea publică a unirii cu România. Altfel, Republica Moldova poate conta în continuare pe susținerea României în temele legate de securitatea și apărarea sa, așa cum a declarat-o șeful Apărării, gen. Gheorghiță Vlad la Chișinău. Lichidarea reminiscențelor direcției de combatere a României, unionismului, cooperării cu Bucureștiul din instituțiile din Republica Moldova ar fi, de asemenea, un semnal coerent, solid, vizibil al unei posibile perspective unioniste la Chișinău.

9. Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova

Din nou unionismul ca ultima ratio.[2]

Republica Moldova, ca actor minor, se confruntă cu multiple provocări interne, amenințări, riscuri și vulnerabilități, ca orice stat, dar cu particularitățile situației unui stat post-sovietic, cu trupe ruse lăsate formal pe teritoriul său, cu separatism și autonomii utilizate ca instrumente de subminare a statalității, cu identități în dispută – inclusiv moldovenismul sovietic ca instrument pseudo-istoricist de război informațional al Rusiei – și cu un nivel restrâns de coeziune societală. Peste toate problemele curente, cronice sau acute, se adaugă marele turbulențe ale momentului determinate de formule diverse de revizionism în privința ordinii mondiale, amplificate de războaie regionale și turbulențe în lanțurile de aprovizionare și livrările de produse energetice. Într-o lume turbulentă, căutarea asiduă pentru cele mai bune soluții de securitate este una constantă și de netăgăduit, o preocupare și o responsabilitate constantă a autorităților de stat.

Tendințe globale și regionale cu impact asupra securității Republicii Moldova

Lumea este globalizată, cu sau fără achiesarea unui număr tot mai mare de cetățeni ai lumii, care contestă formulele de integrare, costurile și mai ales efectele procesului asupra propriei vieți. Dar a lupta contra globalizării, în epoca comunicațiilor instantanee, a transferului de bani la fel de rapid și al traficului liber de persoane și mărfuri fără egal în istorie, este similar cu a te opune forței gravitaționale. Totuși lumea bazată pe reguli și democrația liberală, acordurile de liber schimb și rolul instituțiilor internaționale este contestat, de pe poziții revizioniste, de numeroși actori.

Astfel, în cazul Statelor Unite, documentele precum Strategia de Securitate Națională și Strategia Națională de Apărare au menționat un set de principii, priorități și ierarhii care pun în prim plan politica de putere și politica de mare putere, dublată de realismul dur și pur, în locul formulei de realism principial clamată. Când este să mergem spre declarații ale președintelui Donald Trump, răspunsul către Marjorie Taylor Greene care i-a reproșat că se preocupă de Lume, nu de America, a fost că președintele apără interesele Americii, care sunt peste tot în lume. La priorități intră apărarea proprie și a „emisferei noastre" – varianta Doctrinei Monroe cu amendamentul Trump, dar și menținerea unor echilibre favorabile în toate regiunile. Deci ideea primatului marilor actori a murit, este America First, nu și Russia/China first, iar sferele de influență nu sunt premise decât Americii, nu și altora. Deci Concertul de Putere cu cei mari sau sferele de influență nu sunt de actualitate, chiar dacă persistă respectul pentru cel puternic, nu pentru cel care are dreptate.

[2] Apărut în primul număr al revistei online Security Nexus, Chișinău, nr. 1/ianuarie/martie 2026.

În privința modelului Board of Peace, aici lucrurile sunt și mai clare: Propunerea unipersonală e una care evită vetourile și blocajele Rusiei și Chinei în Consiliul de Securitate al ONU, mută greutatea exclusiv pe ceea ce vrea Donald Trump ca persoană, nu ca președinte ale SUA, într-o formula de hegemonie unipolară americană explicită. Dacă mai adăugăm aici declarațiile vizând Iranul și acțiunea eliminării liderilor statelor autoritare și susținătoare ale terorismului sau narco-traficului, ba și care încalcă tratatul de neproliferare nucleară, avem nivelul de relativizare a regulilor pe care, ulterior, se chinuiesc alți oficiali să le aducă în siajul și matca dreptului internațional și al tratatelor la care si America este parte.

China a propus, la Congresul PCC și Conferința bianuală, propriul proiect și contract social: liderii trebuie să fie autoritari, să poată conduce, promite și livra. China propune un model în care asigură pacea, stabilitatea și un nivel de prosperitate contra renunțării la libertățile și drepturile individuale care duc la turbulențele din sistemul internațional. Mai mult, unii dintre cei care respectă regulile, care sunt bine orientați și fac punctaje individuale în scorul respectării regulilor, pot avea acces la un nivel de decizie și bunăstare superioară, dacă sunt dispuși să-și urmărească și ostracizeze apropiații.

Și Rusia e importantă pentru Republica Moldova, cu modelul său revizionist al politicii de forță care are ambiția de a reface Uniunea Sovietică și să aibă un rol egal cu cel jucat în perioada bipolarismului, adică drept de veto pe afaceri globale, că doar e membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU, drept de veto pe afacerile de securitate europene, în contextul expulzării Statelor Unite din Europa și un drept auto-instituit de apărare a rușilor, rusofonilor și compatrioților ca instrument de ingerință și agresiune în spațiul post-sovietic. Cu componenta propagandistică ridicată la rang de drept de comunicare interetnică a limbii ruse și a conținutului pro-rus și pro-Putin al discursului proiectat în fiecare țară. Ingerințe și tendința de a plasa omul propriu în fruntea statelor independente, foste unionale.

În cazul Uniunii Europene, este singurul actor care continuă să protejeze lumea bazată pe drepturi, democrația și spațiile de liber schimb. O paradigmă extinsă, mai nou, chiar în perioadă de răbufnire a războaielor, prin noua generație de acorduri cu Marea Britanie, acordul cu Canada, Cu MERCOSUR și India, cu Indonezia, cu Vietnamul și cu includerea în proiecte proprii a tuturor democrațiilor lumii, chiar și a celor mai îndepărtate. Deci un conservator al sistemului democratic-liberal și al dreptului internațional, al multilateralismului tradițional.

Lumea are tendința de a evolua concomitent din inerție și voință exprimată, cu modelul regulilor care încă subzistă, în condițiile în care și revizioniștii au ambiția de a afirma că respectă dreptul internațional, dar concomitent încercând să impună propria variantă a lumii de mâine, care vine. Rezultatul e cu atât mai greu de prevăzut cu cât tehnologia vine din urmă și a ajuns multiplicator de avantaje

și instrumente, dar și de vulnerabilități și probleme de securitate, în același timp. Toate aceste evoluții, ca și relativizarea motivelor pentru utilizarea forței și declanșarea războiului, creează noi provocări pentru state, cu atât mai mult pentru statele mici sau puterile minore.

Implicații asupra politicii externe, de securitate și apărare a Republicii Moldova

Războiul a revenit ca instrument de politică externă, pentru atingerea unor niveluri de ambiție excesive ale unor personaje care își doresc menținerea nesfârșită la putere. Revizionismul a devenit regulă, acceptată chiar și de statele europene care susțin lumea bazată pe reguli și adaptarea, nu distrugerea întregului sistem de instituții și reguli internaționale. Altfel, critica revizionistă privind lipsa de eficiență și nivelul crescut de inerție și al blocajelor, în contextul unei lumi trepidante, trebuie și ea luată în calcul, ca și dezbaterile și diferențele de interpretare și înțelegere a regulilor pe relație transatlantică, prin eliminarea temelor și componentelor cu iz ideologizant, de ambele părți – conservatoare și progresistă – și menținerea miezului și a regulilor de bază pe care le împărtășesc toți actorii democrați de 80 de ani, după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Pe lista de amenințări pentru un stat mic au apărut din nou războiul – perspectiva a Ucraina să cadă și trupele ruse să ajungă la frontiera Republicii Moldova, fagocitând Transnistria separatistă și impunând conducerea de stat la Chișinău. Apoi avem componentele războiului convențional la nivelul inferior, căderea de drone ce se poate solda cu victime umane, pierderi materiale, incendii și insecuritate. Operațiunile speciale ale serviciilor ruse ar putea urma ca element care ar constitui o agresiune, de la răpiri și ucideri la ingerințe interne de orice fel, fără respectarea suveranității statului, subminându-i instituțiile și atribuțiile.

Intrând în spectrul hibrid, mergem de la amenințărilor sub radar și anonimizate fără violență directă către spionaj, subversiune, cumpărare de voturi, ingerințe în structuri și lanțuri de aprovizionare, subminarea infrastructurii critice, condiționări și constrângeri în politici și opțiuni, mergând până la războiul cognitiv-informațional persistent, aplicat de Moscova pe toate canalele de influență, sub haina protejării minorităților, în fapt al menținerii rusificării și divizării societale, pe principii identitare și de dominație. Toate subminează statul Republica Moldova și reclamă reacții și formule solide și energice de contracarare prin apărare și descurajare și, câteodată, prin măsuri pro-active și acțiuni preventive.

Opțiunile strategice alternative ca soluție de securitate a Republicii Moldova

Pentru nivelul statelor mici și al puterilor minore, formulele de reacție nu sunt multe și reclamă un studiu atent și o soluție de securitate adecvată opțiunii îmbrățișate:

Prin noi înșine, ar fi prima opțiune, care ar reclama o formula autosuficientă de existență care este lesne de pus în dubiu sau sub presiune prin virtutea dimensiunii statului și a lipsei instrumentelor suficiente pentru a se putea apăra și descuraja. Elveția, situată în mijlocul Europei, înconjurată de NATO și state UE, cu relații directe de parteneriat și cooperare securitară cu statele din jur, are cea mai fantastică investiție securitară și tot nu se laudă că e capabilă să facă față prin ea însăși.

În siajul unui actor major. O mare putere cu care poți aranja tranzacționist și interesat o susținere în siaj contra unor formule de garanții de securitate. Asimetria jucătorilor – o mare putere și un stat mic – poate naște elemente de generozitate și recunoaștere, dar și pe cele de dominație, constrângere și subordonare directă, combinată cu spoliere și extragere de resurse. Pro-rușii și speranța în Rusia dominantă e o opțiune prezentă în societate.

Alianța puterilor mijlocii și multilateralismul. E varianta UE(și NATO care combină și opțiunea anterioară), asocierea și intrarea într-un club în care esti parte la decizie, trebuie să te aliniezi la reguli și împarți costurile este o variant acceptabilă, uneori salutară, chiar dacă nivelul de garanții de securitate nu e atât de mare, dar e mult mai stabil.

Fratele mai mare. În vremuri de restriște și în condiții concrete complexe, ralierea în orice formă la un frate ca atare, varianta României, poate fi o soluție de securitate acordată nu atât de puterea limitată a celuilalt, ci de capacitatea de relaționare și soluțiile acestuia și mai ales de legătura de sânge care domină elementele emoționale și de susținere dezinteresată pentru cel mic, Republica Moldova. Dar și această variantă, ca și cele precedente, se pregătește din timp, se alege dintre opțiuni multiple cu plusuri și minusuri și se joacă în formula susținerii majoritare a politicului și a societății.

10. Pentru integrarea europeană, Chișinăul a ridicat tonul la Tiraspol[3]

Chișinăul a renunțat la inhibiții și rețineri nejustificate în relația cu Tiraspolul, la început de 2026. Condițiile internaționale și perspectiva europeană permit Republicii Moldova să abordeze direct chestiunea reintegrării teritoriale a statului, menținând angajamentul ca acest pas să fie rezolvat prin metode diplomatice. Dar astăzi Chișinăul are majoritatea cărților în favoarea sa și noul vicepremier pentru reintegrare, Valeriu Chiveri, a lăsat acasă mănușile și a pus pe masa autorităților autointitulate de la Tiraspol temele majore și instrumentarul menit să ducă la administrarea regiunii separatiste, în contextul unor repetate crize energetice, de gaz, a neplății salariilor și întârzierilor repetate și mai ales în contextul unor

[3] Apărut pe Calea Europeană, https://www.caleaeuropeana.ro/iulian-chifu-pentru-integrarea-europeana-chisinaul-a-ridicat-tonul-la-tiraspol/.

declarații repetate ale auto-intitulatului președinte local, Vadim Krasnoselski că nu mai are soluții în privința crizei economice locale.

Întâlnire de gradul 3 la Tiraspol: Chiveri – Ignatiev

Joi, 16 aprilie, la sediul misiunii OSCE de la Tiraspol, a avut loc întrevederea în formatul 1+1 între vicepremierul pentru Reintegrare, Valeriu Chiveri, și auto-intitulatul ministru transnistrean de externe, Vitali Ignatiev. A fost cea de a doua întrevedere după cea din 26 februarie și a permis marcarea clară a pozițiilor părților și expunerea situației reale în care se află astăzi Tiraspolul, precum și limitele sale de mișcare, dar și aspirațiile Republicii Moldova pentru a permite servicii de calitate pentru cetățenii săi aflați în stânga Nistrului, în regiunea autoproclamată stat și nerecunoscută internațional de nimeni.

Republica Moldova se află într-un context favorabil, în aceeași măsură în care este și o situație dificilă și complicată aceea de a gestiona un teritoriu pe care nu-l controlezi direct. Mai întâi, perspectiva integrării europene și deschiderea negocierilor anunță o problematică specială în regiunea nistreană, acolo unde nu poate impune sincronizat respectarea legislației de la Chișinău, cu atât mai puțin reformele și construcția instituțională necesară integrării europene. Și, dacă Ucraina continuă să rămână pavăză în fața invaziei ruse, menținând trupele Rusiei lui Putin la sute de kilometri distanță de regiunea separatistă, această apărare și cordon sanitar, marcat și de funcționarea comună a punctelor de trecere a frontierei ucrainene cu regiunea nistreană (închise astăzi), poate determina o integrare naturală, graduală a regiunii separatiste în statul Republica Moldova. Care se întâmplă și astăzi, pas cu pas.

Principalele teme abordate în întrevederea 1+1 au fost cele tradiționale – educație, mediu, libera circulație, drepturile omului – dar discuțiile au alunecat și spre perspectivele susținerii cetățenilor Republicii Moldova din regiunea separatistă cu servicii administrative de calitate, cu proiecte sociale și dezvoltări instituționale și de infrastructură, de ce nu. Pe această direcție, au avut loc discuții nu numai vizând școlile românești din regiunea separatistă și diferitele blocaje administrative, cât întregul învățământ din regiune și situația diplomelor prin solicitarea ca predarea în așa-zisa limbă moldovenească, cu grafie chirilică, cea care nu mai există decât aici în regiune, să fie abandonată, și să se treacă la predarea în limba română cu grafie latină pentru a permite elevilor și studenților să aibă un viitor, să se poată angaja în dreapta Nistrului și să beneficieze de aceleași drepturi ca și cele ale vorbitorilor de limbă rusă și ucraineană.

Chestiunile de mediu legate de poluare cu produse petroliere a apei Nistrului au fost ridicate, în condițiile în care Chișinăul a reușit să controleze deversarea pentru malul drept, teritoriul aflat sub controlul autorităților legitime, inițial cu sprijinul

României, ulterior cu cel al Uniunii Europene, dar despre consecințele pentru malul stâng al Nistrului nu s-a vorbit și nu e cunoscută situația aprovizionării cu apă potabilă a localităților din regiunea separatistă în timpul acestor deversări determinate de loviturile aeriene ruse la adresa Ucrainei, în amonte de Republica Moldova.

Limitările circulației cetățenilor Republicii Moldova în zona separatistă, cu propria listă de persoane non grata, împreună cu un număr mare de cazuri în care structurile autorităților separatiste de la Tiraspol au încălcat drepturile omului, au constituit teme de dezbatere. S-au invocat, de asemenea, judecățile ilegale sau arestările fără justă cauză în cazurile Pancioha, Zaharov, Cenușa, Ceban și Zemin, aflate deja pe masa autorităților internaționale.

Fuga Tiraspolului sub poala Moscovei

Dar poate cele mai importante teme aduse la masa de dezbatere au fost cele principiale: Vitalii Ignatiev, pretinsul ministru de Externe de la Tiraspol, a insistat să caracterizeze discuțiile drept diplomatice și în cadrul negocierilor formatului 5+2, în timp ce Chișinăul a insistat că regiunea separatistă nu e recunoscută internațional, deci nu poate fi vorba despre discuții diplomatice, nefiind vorba despre două state, în timp ce formatul evocat, 5+2 nu mai există după declanșarea războiului de agresiune al Rusiei asupra Ucrainei, ambele state fiind la origine parte a acestui format, chiar cu pretenții de garanți.

Pe acest fond, în context, vicepremierul de la Chișinău a propus, pentru a stabili clar pozițiile părților, să fie semnată o declarație scurtă care să marcheze desfășurarea procesului de negocieri în privința reglementării politice bazate pe suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, un cadru care ar simplifica negocierile și ar permite pașii înainte, inițiativă respinsă de Tiraspol. Referința este făcută, desigur, cu legătură directă la recunoașterea integrității teritoriale făcută inclusiv de către Federația Rusă în raport cu Republica Moldova, chiar dacă Tiraspol optează pentru propria variantă separatistă a unui stat preexistent care, în anumite condiții, ar încheia un conflict cu vecinul său.

Vitali Ignatiev a insistat că nu poate ieși din cadrul principiilor și procedurilor procesului de negocieri invocând din nou formatul 5+2, inexistent la acea masă, respectiv faptul că membrii formatului nu au recunoscut cu toții acest cadru de negociere pentru statul suveran Republica Moldova, cadru pe care Tiraspolul îl respinge. Solicitarea a fost evident și transparent făcută pentru a fi consemnată ca atare, nicidecum pentru că exista o fărâmă de încredere că partea separatistă ar fi înclinată vreodată să semneze un asemenea document-cadru. Dar Ignatiev a arătat că se refugiază constant în contextul format de către Rusia, inițiatorul conflictului de pe Nistru și actorul care menține de 35 de ani acest separatism tocmai pentru a bloca opțiunile Republicii Moldova în materie de securitate și prosperitate.

O altă temă de strict interes pentru locuitorii regiunii separatiste, cu precădere cei cu cetățenia Republicii Moldova, care potrivit documentelor existente depășesc 90%, este înființarea Fondului de Convergență propus de către Republica Moldova ca instrument pentru a asigura servicii administrative de calitate și proiecte sociale pentru acești cetățeni ai săi care trăiesc în stânga Nistrului. Fondul de convergență reprezintă un fond special, destinat proiectelor care să apropie locuitorii de pe ambele maluri ale Nistrului, fond care urmează să fie alimentat din taxele și accizele achitate de agenții economici din regiunea transnistreană și care va fi utilizat pentru proiecte sociale și de infrastructură.

Fondul are două valori majore de întrebuințare: primul, acela de a oferi sume venind din interior și de la donatorii externi cu scopul de a susține reintegrarea teritorială și creșterea bunăstării cetățenilor din stânga Nistrului; al doilea, să integreze fiscal și să realizeze competiția corectă între actorii economici de pe întreg teritoriul Republicii Moldova, deci și din regiunea separatistă, care să plătească aceleași impozite și taxe, deci o unificare și reintegrare fiscală a spațiului Republicii Moldova. Tiraspolul a acuzat blocada sau spolierea de fonduri, respectiv extragerea de bani din activitatea economică din regiunea separatistă pentru a fi utilizați în teritoriul aflat sub controlul autorităților legitime de la Chișinău, activând întreaga propagandă rusă din regiune și de la Moscova pentru a susține falsul și a introduce frica în populație.

Vicepremierul Valeriu Chiveri a insistat că, din contra, e vorba despre fonduri care vor fi utilizate doar în regiunea separatistă dar, desigur, de către autoritățile legitime de la Chișinău, singurele îndrituite legal să colecteze taxe și impozite, fond la care vor contribui și terții cu sume pentru a realiza acest pas important de convergență fiscală, în primul rând, dar cu ambiția de a realiza treptat convergența instituțional-normativă pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Nu reprezintă o retragere de mijloace, așa cum se afirmă la Tiraspol, dimpotrivă, se injectează fonduri și este vorba despre investiții în proiecte sociale, infrastructură și în calitatea vieții. În fapt, o formulă win-win pentru ambele maluri ale Nistrului și un punct real de convergență.

Problematica reintegrării teritoriale în contextul viitoarei integrări europene a Republicii Moldova

În fapt, sub această schimbare de ton și nou set de propuneri al Chișinăului față de Tiraspol se află câteva elemente clare de marcare a schimbării raportului de forțe și a creșterii încrederii de sine a Chișinăului, care după întreruperea aprovizionării cu gaz rusesc prin Ucraina a regiunii separatiste și după dobândirea independenței energetice relative, cu sprijinul Bucureștiului, la gaze și energie electrică,

are capacitatea să propună proiecte mature și susținere reală pentru Tiraspol și cetățenii Republicii Moldova din stânga Nistrului, în condiții dificile pentru această regiune.

Pe de altă parte, Chișinăul încearcă să evite un joc pe care l-ar putea face Moscova, eventual prin intermediari europeni, de blocare a integrării europene a Republicii Moldova invocând o pretinsă incapacitate a Chișinăului de a realiza reintegrarea teritorială, cuiul lui Pepelea etern pe care l-a așezat Rusia la Tiraspol. Pe aceeași linie se află reticența unor state care ar putea invoca prezența trupelor ruse la Tiraspol și imposibilitatea integrării unui teritoriu ocupat. Desigur, și aici soluțiile sunt multiple, existând un precedent de integrare parțială, cazul Cipru.

Astfel, în acest caz, partea turcă a Ciprului nu a fost integrată în UE în ciuda integrării europene a statului cipriot, chiar dacă votul la referendumul pentru planul de pace Kofi Anan, turcii ciprioți au votat reintegrarea în proporție de 65% iar grecii ciprioți, siguri de integrarea în UE, au votat 73% contra acestui plan. Este singurul precedent în care europenizarea, respectiv drumul european al unui stat, a dus la consolidarea rupturii într-un conflict separatist, nicidecum soluționarea acestuia, în acel caz integrarea depinzând de referendum, dacă e o integrare cu întreaga insulă sau separat. Desigur, acest precedent nu este o garanție că statele membre ale UE vor accepta situația și nu o vor considera ca un exemplu care să reclame, din contra, să nu mai recurgă vreodată la această soluție.

Pentru a fi corecți pe această linie, trebuie spus că, în fapt, în Transnistria există două Tirapoluri: unul alcătuit din lideri locali, interesați de comerțul și integrarea europeană, pentru care reintegrarea teritorială nu este neapărat o temă, dacă își păstrează propriile poziții de conducere la nivel local, și un altul, rus și pro-rus, care blochează această perspectivă din rațiuni strict strategice. Dar aici partea pe care o reprezintă chiar Ignatiev, în opoziție cu Krasnoselski, nu mai are argumente pentru că Rusia nu are nici banii, nici instrumentele pentru a susține financiar unilateral regiunea separatistă și a o menține la distanță de Occident, în primul rând de Chișinău.

Cu cât Chișinăul e mai de succes, mai integrat european, mai prosper, mai bine guvernat, cu atât a devenit mai mult o atracție pentru cetățenii din stânga Nistrului care-și găsesc aici locuri de muncă, piață și resorturile pentru a-și trăi viața acasă, nu să plece peste hotare la muncă. Iar acest lucru face diferența față de oaza comunistă, chiar stalinistă și sovietică rămasă imobilă în stânga Nistrului. Pe acest fond, a apărut și ideea terțului intermediar, respectiv gândirea că UE ar putea, până la reintegrarea reală, să gestioneze perioada de tranziție. O idee care nu a intrat neapărat într-o formă de plan de soluționare, dar se leagă cu acțiunea de marcare a refuzului Tiraspolului de a accepta cadrul de negociere privind reintegrarea

teritorială în contextul suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, deci că dorește să mențină status quo-ul.

Trupele ruse staționate în Transnistria. Constrângerile majore ale momentului

Tema cea mai dificilă rămâne cea a trupelor și muniției ruse din stânga Nistrului, dar nici aici nu mai suntem în situația veche, a prezenței Armatei a 14-a, devenită GOTR-Grupul Operativ al Trupelor Ruse de la Tiraspol dar și a pacificatorilor și a paznicilor depozitului de armament de la Cobasna. Practic Armata a 14-a a fost decimată prin împărțirea în trei, apoi prin stabiliri în regiune cu familiile ale celor angajați nominal sub steagul rus, apoi pe cale naturală, prin decese, astfel că astăzi aceste categorii de trupe sunt mai degrabă alcătuite din localnici, chiar dacă păstrează steagul și statutul trupelor ruse intact. Și amenință, prin această prezență, să blocheze opțiunea Republicii Moldova de integrare în Uniunea Europeană, așa cum blochează și reintegrarea teritorială.

Dar și aici există pași internaționali. În 2023, a fost adoptată cea de a doua Rezoluție a Adunării Generale a ONU privind retragerea trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, cu un vot copleșitor în favoarea Chișinăului, Trupele ruse nu beneficiază de nici un statut și nici de acordul statului gazdă – Republica Moldova – pentru această staționare, fiind, în fapt, trupe de ocupație. Chișinăul a solicitat retragerea trupelor ruse, Ucraina a fost de acord cu un coridor de retragere, dacă este cazul, iar comunitatea internațională a sancționat această situație. Însă Rusia nu s-a conformat potrivit dreptului internațional, și e puțin probabil să o facă în continuare.

Cum din aceste trupe ruse au mai rămas în regiune doar oameni cu dublă cetățenie și conducerea acestor trupe, Republica Moldova a luat decizia de a declara indezirabilă conducerea Grupului Operativ al Trupelor Ruse, adică soldații ruși staționați ilegal în regiunea transnistreană. Potrivit deschide.md, acest statut l-a primit atât comandantul GOTR, Dmitri Zelenkov, cât și adjuncții săi, Dmitri Opalev, Serghei Mașenko și Serghei Șirșov. De asemenea, este interzis pe teritoriul R. Moldova și șeful statului major al GOTR, Marat Iarulin, dar și Alexei Bogomolov, care se ocupă de schemele de finanțare ilegală a GOTR. Deocamdată, autoritățile de la Chișinău nu au comunicat oficial acest pas.

Măsura limitează substanțial spațiul de manevră pentru conducerea GOTR, care nu mai poate să părăsească regiunea transnistreană fără a risca deportarea cu imposibilitatea întoarcerii în zona separatistă. Deja la sfârșitul lunii martie, fostul așa zis ministru de interne al regimului de la Tiraspol, Ruslan Mova, nu a fost lăsat să intre în Republica Moldova după ce, în luna februarie, Mova și alți opt foști și actuali funcționari în cadrul regimului separatist transnistrean au pierdut cetățenia Republici Moldova printr-un decret semnat de președintele Maia Sandu.

Toate aceste evoluții au relevanță în privința efortului de integrare europeană al Republicii Moldova, arătând foarte clar hotărârea Chișinăului de a rezolva problema reintegrării teritoriale a statului și oferirea de soluții multiple și instrumente alternative pentru a realiza deopotrivă ajustarea legislației la nivelul întregului teritoriu al Republicii Moldova, cel puțin în privința regulilor cu relevanță europeană, a competiției corecte, a ajustărilor normative-instituționale, dar și în privința lipsei unei amenințări fie și formale, cea a prezenței trupelor ruse în regiune. În plus, în această cheie trebuie citită și inițiativa reintegrării în pași, cu propunerea dintr-un non paper al lui Valeri Chiveri, prezentat Comisiei Europene, privind administrarea interimară de către o structură internațională a regiunii în drumul spre reintegrarea teritorială. Un pas major făcut de către autoritățile pro-europene de la Chișinău.

Bibliografie

Abdyraeva, C., *The Use of Cyberspace in the Context of Hybrid Warfare. Means, Challenges and Trends.*, iunie 2020, Austrian Institute for International Affairs, https://www.oiip.ac.at/cms/media/working-paper-107-cyberspace-in-the-context-of-hybrid-warfare.pdf;

Iulian, Chifu, Oazu, Nantoi, *Război informațional: tipizarea agresiunii informaționale a Federației Ruse*, Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu" al Academiei Române, București, 2016, ISBN 9786068656366, 542 p.

Chifu Iulian, „*Trei generații de război informațional. Nivelul dezvoltării domeniului în partea sa publică*", în Revista Infosfera, Septembrie 2017, ISSN 2065 – 3395.

Chifu, Iulian and Simons, Greg. 2023. *Rethinking warfare in the 21-st Century. The influence and effects of the Politics, Information and Communication Mix*, 2023, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.

Iulian Chifu, Cosmin Grigore, Full-spectrum warfare. From broadening the instruments to thinking the unthinkable, *Romanian Military Thinking*, 2025, 10-35;

Iulian Chifu, „Conceptualizarea și evaluarea epistemologică; războiul cognitiv", *Infosfera*, nr 2/2025, pp. 5-18.

Dupont, A., *Full spectrum defence: Re-thinking the fundamentals of Australian defence strategy*. 2015, Jstor, http://www.jstor.com/stable/resrep10131;

Jonsson, O., & Seely, R, Russian Full-Spectrum Conflict: An Appraisal After Ukraine, *The Journal of Slavic Military Studies*, 2015, 1-22.

Keith Scott, „Nothing Up My Sleeve': Information Warfare and the Magical Mindset", în *Cyber Influence and Cognitive Threats*, editat de Vladlena Benson și John Mcalaney, Londra: Academic Press, 2020, 53-76.

Simons, Greg and Chifu, Iulian. 2025. Information Warfare as a Theoretical Construct and an Operational Practice, in Samoilenko, Serghei & Solon, Simmons, *The Handbook of Social and Political Conflict*, pp. 323-342.

Alicia Wanless, Michael Berk, „The changing nature of propaganda: Coming to terms with influence in conflict", în *The World Information War*, ed. Clack Timothy și Johnson Robert, Routledge, 2021, 63-80.

Iulian Chifu, *Război diplomatic în umbra Kremlinului*, Editura Loreley, Iasi, 1997, 310 p, ISBN 973-96962-6-0.

Iulian Chifu, *Război diplomatic în Basarabia*, Ed. Paideia, Bucuresti, 1999, 428 p, ISBN 973-9131-82-4

Iulian Chifu, *Basarabia sub ocupație sovietică*, Ed Politeia-SNSPA, București, 2004, 424 p, ISBN 973-86287-8-4.

Iulian Chifu, *Spațiul post sovietic: În căutarea Identității* (ediție bilingvă), Editura Politeia SNSPA, București, 2005, 287 p, ISBN 973-7795-05-9.

Iulian Chifu, *Decizia de securitate în Republica Moldova*, Editura Curtea Veche, București, 2009, ISBN 978-973-1983-30-1, 220 p.

Iulian Chifu, Energy security strategies in the Wider Black Sea Region, Ediția a treia, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I C Brătianu al Academiei Române, 2019, ISBN 978-606-8656-78-6, 375p

Iulian Chifu, Gândire Strategică, Ediția a doua, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I C Brătianu al Academiei Române, 2019, ISBN 978-606-8656-76-2, 335 p

Iulian Chifu, *Infosfera Geopolitică. Premize pentru o Mare Strategie a României în secolul 21*, Editura RAO, 2026, sub tipar.

Iulian Chifu, Robert Ion, și colectiv, *Spre Uniunea Europeană fără reforme democratice, Raport de țară*, Editura Alfa și Omega, Chișinău, 2004, 552p, ISBN 9975-9618-5-1.

Iulian Chifu, Vlad Cubreacov, Mihai Potoarcă, *Dreptul de proprietate al Mitropoliei Basarabiei și restituirea averilor bisericești*, Editura Alfa și Omega, Chișinău, 2004, 444p, ISBN 9975-9618-4-3.

Iulian Chifu, Britta Ramberg, *Crisis management in Transitional Societies*, CRISMART SNDC, Stokholm, 2007, ISBN 978-91-85401-64-2, ISBN 1650-3856, 387p.

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *Societal Security in the trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, 320 p, ISBN 978-973-1983-00-4, 320 p.

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *„The Breakthrough Crisis" of a quick solution in Transnistria, a cognitive intitutional approach of the crisis decisionmaking*, Editura Curtea Veche, București, 2008, ISBN 978-973-1983-06-6, 220 p.

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *The Russian-Ukrainian Gas Crisis,* Institute for Euro-Atlantic Cooperation, Kyiv, 2010, ISBN 978-966-8875-55-7, 184 p.

Iulian Chifu, Adriana Sauliuc, Bogdan Nedea, *Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region*, Editura Curtea Veche, București, 2010, ISBN 978-973-1983-45-5, 375 p

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *The perception of Russia in Romania, Republic of Moldova, Ukraine/Percepția Rusiei în Romania, Republica Moldova și Ucraina*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2010, ISBN 978-973-1983-46-2, 395 p.

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, *Război informațional: tipizarea agresiunii informaționale a Federației Ruse*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I. C. Brătianu" al Academiei Române, București, 2016, ISBN 978-606-8656-36-6, 542p.

Iulian Chifu, Simona Țuțuianu, *Torn Between East and West: Europe's Border States*. Routledge, London and New York, 2017, ISBN 978-1472475794, 270p.

Greg Simons, Iulian Chifu, The Changing Face of Warfare in the 21st Century, Editura Routledge, London and New York, 2017, ISBN 978-1-472-48212-9, 278 p.

Iulian Chifu, Oazu Nantoi, *Provocări la adresa edificării spațiului comunicațional comun România - Republica Moldova. Elemente de război informațional în Republica Moldova la adresa României,* Editura Institutului de științe Politice și Relații Internaționale Ion I.C. Brătianu al Academiei Române, București, 2017, ISBN 978-606-8656-54-0, 260p.

Oazu Nantoi, Iulian Chifu, *România și Republica Moldova la confluența dosarului transnistrean Cooperarea societății civile: Coaliția „Liniile Roșii"*, Editura IPP, Chișinău, 2017, 156p.

Iulian Chifu, Adriana Sauliuc, Uses and Abuses in International Law. Severeignty, self-determination and separatism, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I C Brătianu al Academiei Române, 2019, ISBN 978-606-8656-73-1

Iulian Chifu, Lavinia Savu, The impact of Technology on Human Being, Society and Politics, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I C Brătianu al Academiei Române, București, 2020, ISBN 978-606-8656-91-5, 398 p.

Iulian Chifu, Greg Simons, *Rethinking warfare in the 21-st Century. The influence and effects of the Politics, Information and Communication Mix*, 2023, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.

Iulian Chifu, Elena Mârzac, Vira Kostantinova, *Cognitive informational war in the trilateral Romania-Republic of Moldova-Ukraine*, Editura RAO, București, 2025.

Iulian Chifu, „Identity and multiculturalism: Diversity and societal cohesion" în *From misunderstanding towards openess and collaboration in multicultural societies*, Editura Pontos, 2005, Chișinău-Belfast-Tallin, 284p, ISBN 9975-72-171-0.

Igor Munteanu, Romanița Berghia, Iulian Chifu ș.a., "Insecurity Challenges in the Republic of Moldova", în *Moldova on the way to democracy and stability*, Editura Cartier, 2005, 264p, ISBN 9975-79-378-9, 260 p.

Iulian, Chifu, „Direcțiile istoriografiei în Republica Moldova independentă", în *Basarabia după 200 de ani*, coordonatori Mihai Baciu, Silvia Bocancea, Institutul European, Iași, 2012, ISBN 978-973-611-915-6, pp. 37-91.

Iulian Chifu, "Identități post-comuniste în Republica Moldova", în *Prăbușirea Imperiului sovietic. <<Lecții>> în retrospectivă*, editori Adrian Pop, Constantin Codreanu; Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, ISBN 978-606-537-131-6, pp. 262-274.

Iulian Chifu, Reclădirea speranței, reconstrucția instituțională și perspectiva europeană a Republicii Moldova, în Sorin Bocancea, Radu Carp(coordonatori), *Calea Europeană a Republicii Moldova*, Editura Adenium 2016, ISBN 978-606-742-169-9, pp. 273-287.

Greg Simons, Iulian Chifu, Information Warfare as a Theoretical Construct and an Operational Practice in *The Handbook of Social and Political Conflict,* John Wiley & Sons, 2025, pp.323-333.

Iulian Chifu, Ed., *Republica Moldova – Alunecarea antidemocratică a Guvernării Gălăgioase*, 2008, Ed Politeia-SNSPA, București, 448 p, ISBN 973-86701-5-2.

Iulian Chifu, „Modelarea opțiunilor de securitate ale Republicii Moldova" în *Infosfera*, Anul I, nr. 2, Revistă de Studii de securitate și informații pentru Apărare, DGIA, București, 2009, pp 31-37, ISSN 2065-3395.

Iulian Chifu, „Neutralitatea între mit, imagine și realitate" în *Infosfera*, Revistă de studii de securitate și informații pentru Apărare, editată de Direcția Generală de Informații a Apărării, Anul I, nr. 4, 2009, pp. 9-18, ISSN 2065-3395.

Iulian Chifu, „Identități post-comuniste în Republica Moldova", în *Sfera Politicii*, Vol. XIX, Nr. 11 (165), noiembrie 2011, ISSN 1221-6720, pp. 77-86.

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană: principalul proiect strategic de politică externă al României și oportunitate de consolidare a profilului său economic și european

Tudor Oancea

În dezbaterea privind prioritățile de politică externă ale României, sprijinirea parcursului european al Republicii Moldova ocupă un loc aparte, atât prin semnificația sa politică și istorică, cât și prin implicațiile economice și strategice pe care le generează. Dacă în trecut argumentele identitare au dominat discursul public referitor la relația bilaterală, contextul regional actual impune o abordare mai pragmatică, centrată pe interese economice, securitate și poziționare strategică în cadrul Uniunii Europene.

În acest sens, aderarea Republicii Moldova nu trebuie privită exclusiv ca un obiectiv al politicii de vecinătate a Uniunii Europene sau ca un proiect de solidaritate regională, ci ca o investiție strategică a României în propriul său rol european. Capacitatea Bucureștiului de a contribui la integrarea unui stat candidat poate deveni un element important de legitimitate și influență în interiorul Uniunii, într-un moment în care politica de extindere revine în centrul agendei europene.

Din perspectiva diplomației economice, miza este însă mai largă. Procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană oferă oportunitatea construirii unui spațiu economic integrat pe ambele maluri ale Prutului, capabil să genereze efecte de creștere, investiții și competitivitate pentru ambele economii.

Dimensiunea economică a proiectului european al Republicii Moldova

În analiza proceselor de integrare regională, beneficiile economice preced de multe ori beneficiile politice. În cazul Republicii Moldova, apropierea de piața unică europeană este deja vizibilă prin reorientarea fluxurilor comerciale, creșterea ponderii exporturilor către Uniunea Europeană și consolidarea relațiilor economice cu România.

Pentru București, susținerea aderării Republicii Moldova nu reprezintă doar un exercițiu de politică externă, ci și o oportunitate economică. România este deja principalul partener comercial al Republicii Moldova și unul dintre cei mai importanți investitori străini. Finalizarea procesului de integrare europeană ar putea

transforma această relație într-un veritabil spațiu economic comun, caracterizat prin reducerea costurilor de tranzacție, creșterea mobilității capitalului și integrarea lanțurilor de producție.

Din această perspectivă, Republica Moldova poate fi privită nu doar ca beneficiar al sprijinului românesc, ci și ca o piață complementară economiei românești. Dimensiunea relativ redusă a economiei moldovenești nu trebuie să inducă în eroare. Importanța sa rezidă în poziția geografică, în potențialul de conectare la coridoarele de transport dintre Uniunea Europeană și spațiul estic și în capacitatea de a deveni o platformă regională pentru investiții și activități logistice.

De la interconectare la interdependență strategică

În ultimii ani, relația economică dintre cele două state a fost dominată de proiecte de interconectare. Conductele de gaze, liniile electrice, infrastructura rutieră și proiectele de conectivitate digitală au contribuit la reducerea vulnerabilităților Republicii Moldova și la apropierea sa de spațiul european.

Totuși, interconectarea reprezintă doar prima etapă a unui proces mai amplu. Obiectivul strategic ar trebui să fie construirea unei interdependențe economice care să genereze interese comune pe termen lung.

Această transformare poate fi realizată prin dezvoltarea unor sectoare economice integrate. Agricultura, industria alimentară, serviciile IT, logistica și energia oferă oportunități evidente pentru crearea unor lanțuri valorice transfrontaliere. În locul unei relații bazate exclusiv pe exporturi și investiții punctuale, România și Republica Moldova ar putea dezvolta mecanisme de producție și inovare comune, conectate la piața europeană.

Un exemplu relevant îl constituie sectorul energetic. Dacă prima etapă a urmărit eliminarea dependenței Republicii Moldova de surse externe nesigure, următoarea etapă ar putea viza dezvoltarea unei piețe energetice integrate și atragerea de investiții comune în producția și distribuția de energie.

O logică similară poate fi aplicată infrastructurii de transport. Proiectele aflate în dezvoltare, precum conexiunile rutiere și feroviare dintre România și Republica Moldova, pot transforma regiunea într-un nod logistic cu relevanță pentru comerțul european și pentru viitoarele procese de reconstrucție și dezvoltare din regiunea extinsă a Mării Negre.

România, interfață economică între Republica Moldova și Uniunea Europeană

În literatura de specialitate privind diplomația economică, statele care facilitează accesul altor economii la piețe, resurse și instituții internaționale își consolidează propria influență politică. Din această perspectivă, România are posibilitatea de

a deveni principalul intermediar economic între Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Acest rol presupune mai mult decât susținere diplomatică. El implică asumarea unei funcții de coordonare a procesului de convergență economică și instituțională, prin transfer de expertiză, investiții și sprijin pentru absorbția fondurilor europene.

În practică, România poate contribui la integrarea Republicii Moldova în economia europeană prin trei instrumente principale: capital, infrastructură și know-how administrativ. Niciun alt stat membru al Uniunii nu dispune simultan de aceste avantaje comparative în relația cu Chișinăul.

Mai mult, implicarea activă în procesul de aderare poate oferi României o poziție privilegiată în dezbaterile europene privind viitorul extinderii și dezvoltarea regiunii Mării Negre. În condițiile în care Uniunea Europeană caută noi formule de consolidare a rezilienței sale economice și strategice, succesul dosarului Republicii Moldova poate deveni un argument important pentru creșterea influenței Bucureștiului la nivel european.

Concluzii

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană reprezintă, pentru România, mai mult decât un obiectiv de politică externă. Ea constituie un proiect strategic cu implicații directe asupra dezvoltării economice, securității și poziționării europene a statului român.

Din perspectiva diplomației economice, provocarea principală nu este doar facilitarea accesului Republicii Moldova la instituțiile europene, ci construirea unui nivel de integrare economică suficient de profund încât cele două state să funcționeze ca parte a aceluiași spațiu de dezvoltare. Trecerea de la interconectarea infrastructurilor la interdependență strategică poate transforma relația bilaterală într-un model regional de colaborare și integrare.

În această logică, succesul european al Republicii Moldova nu trebuie interpretat exclusiv ca o reușită a Chișinăului. El poate deveni și una dintre cele mai importante realizări strategice ale României în cadrul Uniunii Europene, consolidând rolul acesteia ca actor relevant în definirea viitorului Europei de Est și al regiunii Mării Negre.

Această perspectivă este mai ambițioasă asupra relației bilaterale față de abordarea tradițională centrată pe asistență, sprijin financiar sau transfer de expertiză. Construirea unui spațiu economic integrat, în care creșterea economică a unei părți generează beneficii directe pentru cealaltă se încadrează în conceptul de **co-dezvoltare economică.**

Pledoarie pentru un contract social româno-moldovenesc

Răzvan-Ionuț Foncea

Un unghi potrivit pentru a interpreta parcursul relației bilaterale dintre România și Republica Moldova este *istoria metaforelor*. De la *podul de flori* la *trenulețul* dintre Chișinău și București[1], de la *gardul cu sârmă ghimpată* care ne despărțea până la *fuziunea dintre cele două maluri ale Prutului*, istoricul tumultuos al acestei relații s-a construit în câmpul semantic al infrastructurii. Pilonii de conexiune și schimb reciproc sau, dimpotrivă, barierele de acces au creat un imaginar alternativ pe care cetățenii de pe ambele maluri ale Prutului l-au utilizat pentru a ilustra complexitatea și caracterul special al relației bilaterale. În ciuda acestui fapt, realitățile politice au împiedicat, timp de decenii, dezvoltarea unui vocabular comun propriu-zis, o arhitectură lexicală care să reflecte proiectul comun pe care cele două state îl nutresc.

Noul deceniu a creat, însă, o nouă punte, de data aceasta politică, între Chișinău și București. Prin preluarea funcției prezidențiale în Republica Moldova de către președinta Maia Sandu și instalarea, la guvernare, a Partidului Acțiune și Solidaritate, dinamica relației a parcurs un salt major. Parafrazând-o pe președinta Sandu, noua administrație de la Chișinău căuta să proiecteze o agendă a construcției de poduri propriu-zise, nu numai de flori, peste Prut, lansând o paradigmă de acțiune pragmatică, orientată spre aliniere bilaterală și cooperare strategică în toate sectoarele de interes. Lirica vecinătății nostalgice a fost dublată, practic, de o gramatică a interdependenței strategice, îmbrățișată nemijlocit la București.

Accelerată de policriza globală[2] și, cu precădere, de războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, interdependența strategică s-a metamorfozat, în cele din urmă, într-un binom româno-moldovenesc, consolidat pe un pilon major: obiectivul de țară al Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană. Proiect

[1] Răzvan Foncea, „Trenulețul as musical disbordering: public diplomacy shaping transnational mnemonic communities at Eurovision", Yessay Competition, 2023, Nationalism Studies Program, Central European University, https://nationalism.ceu.edu/sites/nationalism.ceu.hu/files/attachment/basicpage/440/foncearazvan-ionutyessay.pdf.

[2] Michael Lawrence et al., „Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement", Global Sustainability, vol. 7, 2024, Cambridge University Press.

comun al celor două state, sub umbrela narativă a „regăsirii și reunirii în marea familie europeană", Bucureștiul și-a asumat rolul de principal sponsor al integrării Moldovei în blocul comunitar[3]. Pe o pantă ascendentă a cooperării bilaterale, provocările s-au pronunțat și ele în consonanță; sub spectrul interferențelor hibride fără precedent, România și Republica Moldova au trăit la unison, în spirit reciproc, sezoanele electorale din 2024 și 2025, iar victoria forțelor democratice, eurofile a marcat un apogeu al relației: revitalizarea și însușirea, la cel mai înalt nivel politic, a unui exercițiu narativ, de proiecție și imaginație colectivă în jurul unirii.

Pornind de la premisa conform căreia, atât pentru Republica Moldova, cât și pentru România, relația bilaterală este un mecanism esențial de autentificare pe scena internațională și un portofoliu creionat de valențe simbolice și strategice, prezentul material investighează posibilele orizonturi de configurare a viitorului acestei relații. Unghiul care confecționează această discuție îl reprezintă recenta dezbatere despre unire, dezbatere care provoacă discuții consistente în ambele state și chiar dincolo de granițele acestora. Invitând la un demers de reflecție strategică, materialul propune o viziune pentru instituționalizarea noii gramatici comune a relației bilaterale: un contract social româno-moldovenesc.

Garniturile „trenulețului" unionist: șine nostalgice, viraje eurasiatice și destinații europene

Granița ca spațiu de confecționare a discursului unionist a determinat apariția a trei paradigme distincte, toate vizându-i caracterul artificial[4]. Cu toate acestea, cele trei paradigme s-au situat, în bună măsură, într-o logică concurențială. Panromânismul[5], care descrie românii și moldovenii drept „frați" și moldovenii drept „basarabeni", a stat la baza unui unionism identitar, cel mai vizibil în politica pașapoartelor și în programele de burse pentru studenți basarabeni promovate în timpul administrației Băsescu. Această abordare[6] a produs beneficii reale, palpabile, dar și o tonalitate paternalistă a României, de „frate mai mare", resimțită la Chișinău. Moldovenismul, respectiv teza pan-slavă, a fost instrumentată de Moscova printr-un unionism „ascuțit": sprijinirea unor mișcări politice care susțin

[3] George Mihai Constantinescu, „Coaching and Lobbying Europeanization", https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ro&user=v5ntjxIAAAAJ&citation_for_view=v5ntjxIAAAAJ:UeHWp8X0CEIC, data accesării 6 iulie 2026.

[4] Cătălin Negoiță, „Reflecting the Unionist Message in the Romanian Press", *ACROSS Journal of Interdisciplinary Cross-border Studies*, vol. 7, nr. 1, 2023, https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/across/article/view/7439, data accesării 25 ianuarie 2026.

[5] Charles King, „Moldovan Identity and the Politics of Pan- Romanianism", *Slavic Review*, vol. 53, nr. 2, iulie 1994.

[6] Cristian Cantir, „'On the front line of the battle for reunification': Nationalism and Romania's identity paradiplomacy in Moldova", *Regional & Federal Studies*, vol. 34, nr. 2, 14 martie 2024, Routledge.

reunificarea, însă militează, subtil sau vizibil, pentru fructificarea acesteia sub tutela Kremlinului. În spiritul tezei neo-eurasiatice a lui Aleksandr Dugin, o astfel de proiecție ar putea exercita un dublu impact: discreditarea proiectului autentic al unirii și expansiunea sferei de influență a Federației Ruse[7]. În fine, europenismul a devenit, după 2020, paradigma dominantă pentru establishmentul de la București și Chișinău, articulată printr-un unionism simbolic – o uniune dincolo de granițe, nu în ciuda lor, construită prin valori și printr-o comunitate de destin în interiorul Uniunii Europene.

Dacă cele trei curente au reușit, în ultimele decenii, să acapareze spațiul discursiv al unionismului, declarația unionistă a Maiei Sandu la începutul anului 2026 în cadrul podcastului britanic „The Rest Is Politics"[8] a lansat un nou exercițiu de imaginație colectivă pe ambele maluri ale Prutului. Atât la Chișinău, cât și la București, leadershipul politic la cel mai înalt nivel a manifestat, la rândul său, opțiuni pozitive în ecuația în care un astfel de proiect ar avea spațiu fertil de concretizare. Dacă unirea reprezenta un subiect mai degrabă tabu în spațiul public până la acel moment, puternic asociat cu tendințe revizioniste prin diversele sale amprente politice, Maia Sandu a reușit, prin declarația sa, să producă un triplu efect. În primul rând, prezentând problematica unei audiențe externe, Maia Sandu a internaționalizat unirea și a plasat-o în centrul ciclului mediatic; chiar mai mult, mesajul subliminal adresat Bruxellesului, în marja negocierilor pentru integrare, reprezintă un pilon important. Totodată, prin invocarea perspectivei unioniste, președinta Moldovei a normalizat unirea, capturată până la momentul respectiv de forțe eurosceptice. Nu în ultimul rând, declarația șefei statului a mainstreamizat subiectul unirii, transformându-l, dintr-o preocupare izolată a unor elite cultural-istorice, într-o chestiune demnă de o dezbatere publică și politică serioasă.

Unirea comportă, desigur, multiple provocări structurale. Sprijinul popular ilustrează într-o manieră complexă această chestiune: în timp ce, în ipoteza unui referendum, sondajele ilustrează un sprijin covârșitor, de 7 din 10 posibili votanți, în rândul românilor, cetățenii Republicii Moldova ar susține un astfel de proiect într-o măsură ceva mai redusă, de până la 45% din populație[9]. Desigur, în timp ce sprijinul a escaladat în ultimii ani în Moldova pentru un astfel de scenariu, mozaicul societal moldovenesc rămâne un capitol demn de atenție particulară. De asemenea, „călcâiul lui Ahile", în speță separatismul transnistrean, dublat de dosarul

[7] Alexander Dugin, *Foundations of Geopolitics: the Geopolitical Future of Russia: English Translation*, Independently Published, 2017.

[8] The Rest Is Politics: Leading, „Holding the Line Between Democracy and Putin | President of Moldova, Maia Sandu", YouTube, https://www.youtube.com/, data accesării 25 ianuarie 2026.

[9] Radio Moldova, „«O datorie istorică»: 72% dintre români ar vota pentru Unirea cu R. Moldova. Cum a acționat propaganda antiromânească în stânga Prutului", https://radiomoldova.md/p/75968/-o-datorie-istorica--72-dintre-romani-ar-vota-pentru-unirea-cu-r-moldova-cum-a-actionat-propaganda-antiromaneasca-in-stanga-prutului, data accesării 6 iulie 2026.

găgăuz, dar și de acoladele diplomatice și de securitate numeroase, de la Est, la Moscova, până la Washington, D.C. creează problematici majore. Desigur, costurile unirii, portofoliile instituționale, administrative și de politică publică reprezintă și ele tematici de dezbatere sensibile și complexe. Dincolo de pozițiile favorabile sau nefavorabile, de impedimente și anvergura unui astfel de proiect, exercițiul de imaginație colectivă rămâne cât se poate de animat, iar premisele unei integrări sporite, accelerate între cele două state vitalizează dezbaterea publică. Relația dintre România și Republica Moldova trebuie, în marja amplei sale biografii și sub tutela orizonturilor majore de oportunitate, să avanseze către o nouă etapă de unitate, iar perspectiva contractului social româno-moldovenesc constituie un bun spațiu de materializare.

Gramatica unui contract social româno-moldovenesc

Noțiunea de contract social este o precondiție pentru democrațiile autentice. Prin formula acestuia, cetățenii și statul încheie un acord care vizează un model de guvernanță bine nuanțat, precum și un cadru pertinent de manifestare a drepturilor și libertăților cetățenești. Statele, desigur, nu încheie astfel de contracte atunci când articulează relațiile bilaterale; totuși, România și Republica Moldova nu întrețin nici pe departe relații bilaterale clasice, eminamente diplomatice și „de tipar". Soclul excepțional al acestei relații, reflectat inclusiv în aplombul narativ al viziunilor unioniste, necesită o configurație specială, una care să confere o nouă vocație acestui parteneriat bilateral și care, în mod special, să accelereze integrarea sistemelor, sectoarelor și societăților celor două state[10]. Imperativul este, în primul rând, de alură morală: România și Moldova nu împart numai o comunitate de limbă, cultură și istorie, ci și peste un milion de persoane care dețin, deopotrivă, ambele cetățenii[11]. Chiar mai mult, dacă traiectoria europeană a Moldovei trece inevitabil prin București, Chișinăul este pentru România centrul de examinare a maturității strategice a acestei țări și, desigur, a vocației sale ca lider regional.

Un mental colectiv împărtășit s-a articulat deja între cele două state. Evenimentele politice majore de pe oricare mal al Prutului reverberează și dincolo de râu, iar acțiunea instituțională comună în domenii strategice este deja un reflex. În timp ce România deține, în arhitectura sa guvernamentală, un Departament pentru Relația cu Republica Moldova, Ministerul de Afaceri Externe de la Chișinău

[10] Răzvan Foncea, „«Țară mică, inimă mare» - Soft power-ul Republicii Moldova și antreprenoriatul narativ al Maiei Sandu ("Small Country, Big Heart" - Moldova's Soft Power and Maia Sandu's Narrative Entrepreneurship)", https://www.academia.edu/104266134/_%C8%9Aar%C4%83_mic%C4%83_inim%C4%83_mare_Soft_power_ul_Republicii_Moldova_%C8%99i_antreprenoriatul_narativ_al_Maiei_Sandu, data accesării 25 ianuarie 2026.

[11] Roxana Adina Humă, „The mioritic nation - an alternative approach to Moldovan national identity", *Nationalities Papers*, vol. 44, nr. 3, mai 2016.

a oficializat, de curând, un departament special dedicat relației cu Bucureștiul în cadrul organigramei sale. Mai mult, producția artistică și conținutul media navighează nestingherit granițele, iar sprijinul reciproc în cadrul competițiilor internaționale este aproape unanim. Peste podul de flori urmează să se construiască și poduri de ciment și asfalt, iar proiectele economice bilaterale avansează considerabil. Podurile normative rămân, totuși, o chestiune periferică, deși alinierea în acest plan este esențială pentru ca relația dintre România și Republica Moldova să atingă un grad autentic, armonios de unitate.

Așa cum afirma fostul ministru al afacerilor externe de la București, Bogdan Aurescu, „Republica Moldova este singura țară din lume cu doi miniștri de externe”[12]. Într-un material academic, cercetătorul Alex Cozma sugerează, la rândul său, că Republica Moldova dispune de trei parlamente care îi avansează proiectul european: Parlamentul de la Chișinău, cel de la București și cel al Uniunii Europene, în care europarlamentarii români se regăsesc în prim-planul platformei de sprijin pentru aderarea Moldovei[13]. Dacă valoarea strategică a acestui parteneriat pentru Republica Moldova este de natură existențială, proporțiile sale în cazul României sunt cel mai adesea profund subestimate. Sprijinul României pentru integrarea europeană a Republicii Moldova se regăsește, în climatul actual, printre meritele principale ale politicii externe de la București, iar potențialul de a articula statutul României drept agent principal al politicii de extindere este major și ar amplifica poziția țării în ecuația europeană. Maia Sandu este, simultan, un antreprenor de putere soft important, aparițiile sale în numeroase contexte internaționale, podcasturi de limbă engleză și rusă, precum și în contexte diplomatice de înalt nivel amplificând capitalul de imagine al României prin declarațiile laudative ale acesteia; elevarea relației moldo-române ar produce, astfel, capital sporit pentru proiecția de putere a României. Totodată, pentru București, Moldova reprezintă o platformă de relansare internațională: o infrastructură solidă a acestei relații ar deschide poarta României spre statutul de pilon pe harta decizională a Europei, dar și spre spații geostrategice pe care politica externă a Bucureștiului le-a periferizat în ierarhia priorităților sale, de pildă Caucazul de Sud, Asia Centrală și sfera rusofonă.

---

[12] Robert Lupițu, „Bogdan Aurescu: ”R. Moldova, singurul stat din lume cu doi miniștri de externe în același timp. Nu există reuniune fără să menționez R. Moldova și necesitatea apărării intereselor cetățenilor””, *caleaeuropeana.ro*, https://www.caleaeuropeana.ro/bogdan-aurescu-r-moldova-singurul-stat-din-lume-cu-doi-ministri-de-externe-in-acelasi-timp-nu-exista-reuniune-fara-sa-mentionez-r-moldova-si-necesitatea-apararii-intereselor-cetatenilor/, data accesării 6 iulie 2026.

[13] Alex Cozma, „Republica Moldova - statul cu trei parlamente”, *ResearchGate*, https://www.researchgate.net/publication/374806687_Republica_Moldova_-_statul_cu_trei_parlamente, data accesării 6 iulie 2026.

Infrastructura contractului social: trei piloni distincți, același orizont[14]

Limbajul comun al relației dintre România și Republica Moldova se scrie printr-un contract social consistent, al cărei infrastructuri setează o proiecție vizionară și solidă. Trei piloni devin esențiali pentru a fundamenta această infrastructură: parteneriatele instituționale durabile, un spațiu public comun și un proiect împărtășit pentru viitorul Europei ca exercițiu strategic comun. Aceste componente trebuie, la rândul lor, să fie articulate prin proiecte comune importante, ilustrate în materialul de mai jos.

1. O viziune „intermestică" a relațiilor româno-moldovene

Alegerile din 2024 au arătat că traiectoriile României și Republicii Moldova sunt indisolubil legate, iar valurile de interferență hibridă rusească pe care le-au traversat ambele state nu sunt doar similare, ci simptomatice pentru o strategie mai amplă de deturnare a vectorului democratic, european, din Europa Centrală, de Sud-Est și de Est. Tratarea acestor fenomene într-o cheie „intermestică", nu strict de politică externă, devine, în acest context, imperativă. Un contract social solid presupune, astfel ca România și Republica Moldova să articuleze o instituție comună menită să gestioneze afacerile strategice, sub forma unei agenții interguvernamentale. Dezvoltarea unei „diplomații a forumurilor" moldo-română ar fi, totodată, o alegere inspirată pentru mobilizarea ideatică a celor două maluri ale Prutului. De asemenea, este necesar ca cele două țări să configureze instituții și inițiative unitare în sectoare precum dezvoltarea economică, antreprenoriatul, securitatea energetică, inovarea, dezvoltarea regională, educația, cultura și tineretul. Chiar mai mult, o mai bună înțelegere a Moldovei în România ar putea fi articulată prin înființarea unei Școli de Studii Moldovenești Avansate la București, ca pol de expertiză dedicat afacerilor moldovenești.

2. Două state, un spațiu public comun

România și Republica Moldova și-au traversat împreună, în ultimii ani, cele mai dificile provocări, într-un peisaj civic, mediatic și societal aflat într-un proces permanent de unificare. Pentru a configura și instituționaliza aceste punți, însă, este nevoie de antreprenoriat solid în materie de politică publică. Stimularea proiectelor transnaționale de societate civilă, presă și mediul academic printr-un fond special de finanțare și un regim facilitat de oficializare a acestora, este un punct important de plecare (inclusiv prin dezvoltarea unui Consiliu Economic și Social comun). Instituționalizarea unui Fond de Solidaritate RoAid dedicat proiectelor

[14] Razvan Foncea, „Coaching Moldova's European Dream as Symbolic Reunification: Romania's Ideational Diplomacy across the Prut River", 1 ianuarie 2025, https://www.academia.edu/129480685/Coaching_Moldovas_European_Dream_as_Symbolic_Reunification_Romanias_Ideational_Diplomacy_across_the_Prut_River, data accesării 14 noiembrie 2025.

de dezvoltare din Găgăuzia și inițiativelor de societate civilă angajate în democratizare[15] și combaterea dezinformării ar sprijini, totodată, astfel de inițiative. De asemenea, dezvoltarea unei Foi Albe a Diasporei ca proiect comun, de unificare a eforturilor celor două diaspore în străinătate, alături de o campanie strategică pentru promovarea limbii române în lume pe modelul francofoniei ar reprezenta o platformă consistentă. În plus, stimularea creării unui „parc al industriilor creative" ca autor de putere soft românofonă, dar și dezvoltarea unui coridor de dezvoltare economică Iași-Chișinău-Odesa, în contextul reconstrucției Ucrainei, și zone speciale pentru proiecte-pilot de inovare transfrontalieră ar eleva diplomația publică a celor două țări.

3. Un proiect româno-moldovenesc pentru viitorul Europei

România și Republica Moldova, prin parteneriatul lor, pot deveni antreprenori ai proiectului de autonomie strategică al Uniunii Europene. Experiența lor recentă sub tutela războiului hibrid, puterea multiregională a României ca stat plasat la confluența dintre zone geostrategice importante și profilul Moldovei ca stat post-sovietic cu o rețea de legături și afinități intelectuale în Caucazul de Sud și Asia Centrală creează un mozaic strategic unic, de care Uniunea Europeană poate beneficia considerabil. În acest sens, cele două state pot operaționaliza mai multe aspirații în serviciul proiectului european; printre acestea, dezvoltarea unui „Scut Anti-Hibrid" al Uniunii Europene, o platformă strategică menită să catalizeze inițiativele de destructurare a interferenței, războiului și activităților maligne străine. De asemenea, în spiritul declarației Maiei Sandu conform căreia se impune crearea unei „Coaliții a Voinței" împotriva interferenței hibride, Chișinăul și Bucureștiul pot milita în consonanță pentru o astfel de inițiativă. De asemenea, lansarea unei platforme de sprijin pentru disidenții din fostele state sovietice, cu precădere Federația Rusă și Belarus, respectiv platforme destinate incubării de inițiative culturale și mediatice care să reflecte valorile europene și democratice în lumea rusofonă, inspirată de Radio Europa Liberă și Radio Vocea Americii, ar putea plasa România și Moldova în avangarda europeană a sprijinului pentru cauza democratică în lume. Nu în ultimul rând, dezvoltarea unui hub trilateral România-Republica Moldova-Ucraina pentru securitatea regională a Uniunii Europene și crearea unei platforme de reflecție patronată de către cele două state la Marea Neagră le-ar eleva considerabil credențialele internaționale.

Concluzie – Contractul unei comunități de destin

Metaforele reprezintă, reiterând, un soclu fidel de reprezentare a relației dintre România și Republica Moldova. Pentru fondul ideatic al acestei relații, evoluțiile

[15] Isabell Burmester, „Crisis as a catalyst for democratisation: how Russia's escalation of the war in Ukraine facilitated democratic progress in Moldova", *Contemporary Politics,* vol. 0, nr. 0, Routledge.

recente constituie, însă, o platformă de extindere fără precedent. Exercițiul comun de imaginație, de reflecție strategică pe care declarația unionistă a Maiei Sandu l-a pronunțat era deja lansat; el a ajuns, totuși, în prim-plan în ultimele luni. Instituționalizarea sa devine, astfel, un imperativ; tot un imperativ este și dezvoltarea unei agende care să eleveze statutul și orizonturile acestei relații. Contractul social moldo-român nu reflectă nicidecum o utopie diplomatică sau politică; dimpotrivă, acesta relevă un potențial neexploatat al unei relații speciale, unice, un potențial care, în consonanță, ar plasa cele două state printre antreprenorii de vază ai proiectului european. Ce ar face, însă, un astfel de contract social mai presus de orice ar fi să codifice un limbaj, o gramatică și o infrastructură comună pentru o comunitate de destin pe care românii, pe ambele maluri ale Prutului, o resimt.

Bibliografie

Burmester, Isabell, „Crisis as a catalyst for democratisation: how Russia's escalation of the war in Ukraine facilitated democratic progress in Moldova", *Contemporary Politics*, vol. 0, nr. 0, Routledge, pp. 1-26.

Cantir, Cristian, „'On the front line of the battle for reunification': Nationalism and Romania's identity paradiplomacy in Moldova", *Regional & Federal Studies*, vol. 34, nr. 2, 14 martie 2024, Routledge, pp. 141-161.

Constantinescu, George Mihai, „Coaching and Lobbying Europeanization", https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ro&user=v5ntjxIAAAAJ&citation_for_view=v5ntjxIAAAAJ:UeHWp8X0CEIC, data accesării 6 iulie 2026.

Cozma, Alex, „Republica Moldova - statul cu trei parlamente", *ResearchGate*, https://www.researchgate.net/publication/374806687_Republica_Moldova_-_statul_cu_trei_parlamente, data accesării 6 iulie 2026.

Dugin, Alexander, *Foundations of Geopolitics: the Geopolitical Future of Russia: English Translation*, Independently Published, 2017.

Foncea, Razvan, „Coaching Moldova's European Dream as Symbolic Reunification: Romania's Ideational Diplomacy across the Prut River", 1 ianuarie 2025, https://www.academia.edu/129480685/Coaching_Moldovas_European_Dream_as_Symbolic_Reunification_Romanias_Ideational_Diplomacy_across_the_Prut_River, data accesării 14 noiembrie 2025.

Foncea, Răzvan, „Trenulețul as musical disbordering: public diplomacy shaping transnational mnemonic communities at Eurovision", *Yessay Competition*, 2023, Nationalism Studies Program, Central European University, https://nationalism.ceu.edu/sites/nationalism.ceu.hu/files/attachment/basicpage/440/foncearazvan-ionutyessay.pdf.

Foncea, Răzvan, „«Țară mică, inimă mare» - Soft power-ul Republicii Moldova și antreprenoriatul narativ al Maiei Sandu ("Small Country, Big Heart" - Moldova's Soft Power and Maia Sandu's Narrative Entrepreneurship)", https://www.academia.edu/104266134/_%C8%9Aar%C4%83_mic%C4%83_inim%C4%83_mare_Soft_power_ul_Republicii_Moldova_%C8%99i_antreprenoriatul_narativ_al_Maiei_Sandu, data accesării 25 ianuarie 2026.

Humă, Roxana Adina, „The mioritic nation - an alternative approach to Moldovan national identity", *Nationalities Papers*, vol. 44, nr. 3, mai 2016, pp. 397-415.

King, Charles, „Moldovan Identity and the Politics of Pan- Romanianism", *Slavic Review*, vol. 53, nr. 2, iulie 1994, pp. 345-368.

Lawrence, Michael; Homer-Dixon, Thomas; Janzwood, Scott; Rockstöm, Johan; Renn, Ortwin; Donges, Jonathan F., „Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement", *Global Sustainability*, vol. 7, 2024, Cambridge University Press, p. e6.

Lupițu, Robert, „Bogdan Aurescu: ”R. Moldova, singurul stat din lume cu doi miniștri de externe în același timp. Nu există reuniune fără să menționez R. Moldova și necesitatea apărării intereselor cetățenilor””, *caleaeuropeana.ro*, https://www.caleaeuropeana.ro/bogdan-aurescu-r-moldova-singurul-stat-din-lume-cu-doi-ministri-de-externe-in-acelasi-timp-nu-exista-reuniune-fara-sa-mentionez-r-moldova-si-necesitatea-apararii-intereselor-cetatenilor/, data accesării 6 iulie 2026.

Negoiță, Cătălin, „Reflecting the Unionist Message in the Romanian Press”, *ACROSS Journal of Interdisciplinary Cross-border Studies*, vol. 7, nr. 1, 2023, https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/across/article/view/7439, data accesării 25 ianuarie 2026.

Radio Moldova, „«O datorie istorică»: 72% dintre români ar vota pentru Unirea cu R. Moldova. Cum a acționat propaganda antiromânească în stânga Prutului”, https://radiomoldova.md/p/75968/-o-datorie-istorica--72-dintre-romani-ar-vota-pentru-unirea-cu-r-moldova-cum-a-actionat-propaganda-antiromaneasca-in-stanga-prutului, data accesării 6 iulie 2026.

The Rest Is Politics: Leading, „Holding the Line Between Democracy and Putin | President of Moldova, Maia Sandu”, *YouTube*, https://www.youtube.com/, data accesării 25 ianuarie 2026.

România și Republica Moldova – parteneriatul pentru UE: între solidaritate și asimetrie

Angela Grămadă

Introducere

Relația bilaterală dintre România și Republica Moldova este considerată a fi una „specială", fundamentată pe legături istorice, identitare și afinități culturale comune. În ultimul deceniu, însă, această relație bilaterală s-a dezvoltat nu doar în acest context de afinități identitare comune. Au fost mobilizate resurse importante pentru a dezvolta dimensiunea strategică tot mai pronunțată, în special în contextul parcursului european al Republicii Moldova și al transformărilor geopolitice din regiune, unde Federația Rusă devine tot mai insistentă să preia controlul asupra proceselor geopolitice și să-și refacă influența. Războiul declanșat de Rusia împotriva Ucrainei, începând cu anexarea Crimeei în anul 2014 și extinderea acestuia la 24 februarie 2022, a accelerat această dinamică, plasând relația bilaterală într-un cadru mai larg de securitate regională și de motivare tot mai pragmatică a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, inclusiv pentru securitatea națională a României. În acest context, parteneriatul dintre România și Republica Moldova nu mai este doar o relație bilaterală, ci devine un instrument de politică externă relevant pentru Uniunea Europeană.

Acest text sintetizează principalele concluzii și recomandări ale analizei dedicate relației bilaterale „Prietenie asimetrică: o evaluare critică a relației dintre România și Republica Moldova"[1], publicat cu suportul Fundației Friedrich-Ebert Stiftung Romania în februarie 2026, argumentând că, în ciuda unor asimetrii în ceea ce privește abordarea parteneriatului sau a interacțiunilor politice, progresele semnificative recente, demonstrează o înțelegere tot mai mare a nevoilor de a modifica dinamica cooperării, oferindu-i eficiența necesară pe termen lung.

Evoluția relației bilaterale: de la sprijin simbolic la parteneriat strategic

Relația dintre România și Republica Moldova a evoluat de la un model predominant simbolic și identitar către unul din ce în ce mai pragmatic și orientat spre

[1] Grămadă, Angela, Prietenie asimetrică: o evaluare critică a relației dintre România și Republica Moldova, București : Friedrich-Ebert-Stiftung Romania, Februarie 2026, https://collections.fes.de/publikationen/id/1969822

rezultate. România a devenit unul dintre principalii susținători ai integrării europene a Republicii Moldova, oferind sprijin constant la nivel politic, diplomatic și tehnic. Această atitudine pragmatică este rezultatul transformărilor pozitive în ceea ce privește structura interacțiunilor instituționale, în sensul unei asistențe tehnice coerente și consecvente, dar și a înțelegerii responsabilității pe care trebuie să și-o asume factorul decident de la București ca parte a rolului și statutului său de stat membru al Uniunii Europene și al Alianței Nord-Atlantice.

Sprijinul consistent oferit de-a lungul timpului pentru Republica Moldova de către România, și în mod special după extinderea războiului rus asupra Ucrainei, s-a manifestat prin:

- susținerea agendei europene a Chișinăului în cadrul instituțiilor europene – diplomație activă și proiecție de interese strategice;
- asistență financiară și proiecte de dezvoltare – inițiative trilaterale, precum Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova, lansată de către România, Franța și Germania sau trilaterala România – Republica Moldova - Ucraina, dar și alte mecanisme naționale și regionale de susținere a unor proiecte de dezvoltare durabilă, promovate prin acorduri de cooperare bilaterală;
- cooperare instituțională în domenii-cheie, precum administrația publică, justiția sau securitate energetică – transfer de bune practici, asistență tehnică și programe de întărire a capacității instituțiilor publice centrale și locale dinspre România spre Republica Moldova;
- contribuție la securitatea energetică a Republicii Moldova – proiecte și inițiative în domeniul energetic și de interconectare la sistemul de securitate energetică europeană;
- inițiative culturale și proiecte educaționale.

În același timp, însă, trebuie menționat faptul că relația bilaterală a fost influențată de evoluțiile politice interne din Republica Moldova sau din România, ceea ce a determinat perioade de intensificare sau stagnare a cooperării. În pofida acestor realități și proiecții de politice, sub presiunea contextului regional, România a reușit să transforme ”simbolismul” și declarațiile în acțiuni concrete, pragmatice și eficiente, pentru a oferi consistența necesară parteneriatului strategic cu Chișinăul.

Asimetria relației: realitate structurală care poate aduce plus-valoare

Deși evoluția relațiilor bilaterale a fost dominată de un comportament asimetric, mai ales în ceea ce privește discursul politic, în care diferiți actori politici au încercat să sugereze paternalitate, în timp, sub influența unor contexte politice interne și realități contextuale, această interacțiune a evoluat. Crizele economice și energetice, pandemia, dar și amenințările tot mai mari la adresa securității regionale au

evoluat într-o direcție calitativă, unde discursul formațiunilor politice a pierdut din influență. Cei care au contribuit la această transformare, dar și asumare instituțională a responsabilității de a promova coerent interesele naționale, au fost în mod surprinzător nu doar instituțiile de stat la nivel central, dar și cetățenii celor două state, care prin votul lor fie au legitimat, fie au sancționat un anumit tip de comportament politic. Astăzi, caracterul asimetric al relației dintre cele două state are alte dimensiuni și se referă, mai degrabă, la realități economice, apartenență la formate de cooperare internațională și resurse disponibile pentru asigurarea intereselor de securitate națională. În relația București – Chișinău nu mai predomină paternalismul, dar pragmatismul și responsabilitatea. În consecință, astăzi, această asimetrie se manifestă pe mai multe planuri:

1. Capacitatea instituțională. România, ca stat membru al Uniunii Europene, dispune de instituții consolidate și de experiență în procesul de integrare europeană, în timp ce Republica Moldova se află încă într-un proces de reformă și consolidare instituțională. Această capacitate instituțională și experiență în procesul de aderare la Uniunea Europeană a fost și este în continuare valorificată de către Republica Moldova. România s-a implicat activ în procesul de consolidare a capacității instituționale a Republicii Moldova în acest proces complex de apropiere de UE: transfer de bune practici, pregătirea profesională a experților moldoveni implicați în procesul de aderare, acces la legislație europeană în limba română, diplomație susținută în cadrul diferitelor instituții europene.

2. Resurse economice și energetice. Diferențele economice dintre cele două state influențează capacitatea de implementare a proiectelor comune și creează o relație în care România este principalul furnizor de sprijin. Mai mult, agresiunea rusă împotriva Ucrainei a afectat regiunea și a făcut-o mai puțin interesantă pentru investitori. În acest context, România prin demersurile efectuate în parteneriat cu alte state membre ale Uniunii Europene, precum Franța și Germania, a reușit să mobilizeze resurse financiare importante, care au contribuit la ameliorarea situație social-economice a Republicii Moldova, oferind autorităților de la Chișinău sprijinul necesar pentru a depăși mai multe riscuri asociate cu agresiunea rusă. Și securitatea energetică nu a fost omisă din intervenția românească ca parte a asistenței pentru Chișinău. În acest sens, sunt importante proiectele de interconectare energetică sau cele care au facilitat accesul consumatorilor moldoveni, agenți economici și consumatori casnici, la gaze naturale sau energie electrică atât în perioada de iarnă, cât în situații de blackout energetic în Ucraina în timpul unor atacuri consistente.

3. Poziționarea geopolitică. România acționează ca intermediar între Republica Moldova și Uniunea Europeană, ceea ce îi conferă un rol esențial, dar și o

responsabilitate crescută. Intervenția este una consistentă, de facilitare a unor discuții și proiecte, dar și de susținere continuă a procesului de integrare europeană. În acest sens, importantă este înțelegerea și asumarea rolului important pe care îl poate avea Bucureștiul în cadrul Uniunii Europene – România este un stat important, cu potențial mare de a mobiliza dezbateri pentru sporirea securității la frontiera estică a Uniunii Europene.

În concluzie, în acest moment, această asimetrie nu mai este, în sine, problematică, dar devine relevantă în măsura în care influențează modul în care sunt definite prioritățile și instrumentele cooperării. Esențial este ca actorii politici să perceapă corect cât de importantă este definirea corectă a intereselor de securitate națională.

Impactul războiului asupra relației bilaterale

Deși România a susținut întotdeauna Republica Moldova, războiul din Ucraina a sost evenimentul care a schimbat fundamental contextul regional, amplificând importanța relației dintre România și Republica Moldova. Este vorba despre o responsabilitate asumată atât față de propriile interese de securitate națională, dar și față de proprii cetățeni, locuitori ai Republicii Moldova. Conform datelor prezentate de către Autoritatea Națională pentru Cetățenie, numărul de cetățeni români pe teritoriul Republicii Moldova este mare. Aceștia sunt activi politic și participă la diferite procese electorale sau chiar contribuie la economia României prin activități antreprenoriale desfășurate pe teritoriul țării.

Principalele efecte ale războiului includ:

- creșterea cooperării în domeniul securității și energiei;
- consolidarea rolului României ca partener strategic pentru Chișinău;
- accelerarea sprijinului european pentru Republica Moldova.

În același timp, acest context a evidențiat vulnerabilitățile Republicii Moldova, inclusiv dependențele energetice și presiunile externe, ceea ce a determinat o nevoie mai mare de coordonare cu partenerii europeni.

Limitele actualului model de cooperare

În ciuda progreselor evidente, care au fost înregistrate, relația bilaterală se confruntă cu o serie de limitări. Unele dintre acestea încă se subordonează discursurilor politice. Printre limitări putem evidenția următoarele:

1. Lipsa unei viziuni strategice comune pe termen lung pentru abordarea parteneriatului strategic. Cooperarea este adesea reactivă și dependentă de contextul politic, în loc să fie ghidată de o strategie clar definită.

2. Fragmentarea inițiativelor. Proiectele bilaterale sunt uneori dispersate și insuficient coordonate, ceea ce reduce impactul acestora.

3. Dependența de dinamica politică internă. Schimbările politice din Republica Moldova pot influența ritmul și direcția cooperării. Dacă la București există o stabilitate mai mare în ceea ce privește această viziune, la Chișinău parteneriatul depinde în mare măsură de reziliența societății și a actorilor politici la măsurile hibride întreprinse de Federația Rusă pentru a influența sau chiar a interveni deschis asupra procesului decizional. În acest context, și dialogul bilateral româno-moldovenesc devine vulnerabil dacă mai multe forțe politice pro-ruse vor obține mai mult sprijin din partea alegătorilor.

4. Dezechilibrul în definirea agendei. Asimetria relației poate duce la o definire predominant unilaterală a priorităților.

Relația bilaterală în context european

Dinamica procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, adică obținerea statutului de țară candidată și lansarea negocierilor tehnice, oferă un cadru nou pentru relația bilaterală. România joacă un rol esențial în:

- facilitarea continuă a dialogului cu instituțiile europene;
- transferul de expertiză către instituțiile publice centrale și locale și întărirea capabilității de negociere a Republicii Moldova în relația cu instituțiile europene;
- susținerea reformelor necesare aderării.

În același timp, acest rol trebuie calibrat astfel încât să evite percepția de tutelă din partea României și să sprijine dezvoltarea autonomiei instituționale a Republicii Moldova. Este una dintre cele mai mari provocări pentru factorii decidenți de la București, care de multe ori au încercat să folosească anume această perspectivă pentru a obține votul cetățenilor români din Republica Moldova.

Recomandări și concluzii

Relația dintre România și Republica Moldova a evoluat semnificativ în ultimii ani, devenind un pilon important al politicii regionale și al procesului de integrare europeană. În consecință, actorii politici au fost somați să accepte că acest dialog bilateral nu mai poate funcționa pe fundamente de exclusivism politic. Noul context implică coerență, responsabilitate și pragmatism.

Totuși, această relație rămâne încă a fi marcată de o asimetrie structurală care influențează atât dinamica cooperării, cât și rezultatele acesteia. În contextul actual, caracterizat de instabilitate regională și presiuni geopolitice, este necesară o recalibrare a parteneriatului, astfel încât acesta să devină mai echilibrat, mai predictibil și mai eficient.

Dar, aceste realități pot fi îmbunătățite dacă actorii instituționali de la București și Chișinău vor vorbi, într-adevăr, aceeași limbă și vor lua în considerare câteva recomandări:

• Dezvoltarea unei strategii bilaterale pe termen lung – acțiunea pe termen scurt nu permite proiecția de beneficii pentru perioade îndelungate și este mai degrabă utilă doar pentru situații de criză. România și-a asumat Republica Moldova drept prioritate strategică de politică externă, deci și acțiunea trebuie să fie una pe termen lung și să dispună de mecanismele necesare pentru a fi consolidată anume în această direcție, a parteneriatului strategic.

• România și Republica Moldova ar trebui să elaboreze o viziune comună clară privind prioritățile cooperării, care să poată fi accesibilă actorilor societății civile. În acest mod, se va putea organiza monitorizarea resurselor, dar și a etapelor de implementare a acestor priorități, iar actorii societății civile vor putea veni cu sugestii de ajustare a procedurilor în cazul unor provocări evidente.

• Consolidarea cooperării instituționale – este esențială pentru ca părțile să poată avea acces imediat în caz de necesitate la expertiză și experiență, dar și să poată scurta perioada de intervenție în cazul unor crize.

• Extinderea programelor de transfer de expertiză și sprijin pentru reforme administrative, dar nu numai. În acest moment, autoritățile de la Chișinău trebuie să acționeze în sensul consolidării experienței echipei de negociatori în procesul de aderare la UE.

• Creșterea coordonării proiectelor – va întări poziția ambelor state și le va permite să proiecteze inițiative reciproc avantajoase pe termen lung și să acționeze consolidat pentru combaterea unor probleme similare.

• Evitarea fragmentării inițiativelor printr-o mai bună planificare și monitorizare.

• Promovarea unei relații politice mai echilibrate și a unui discurs politic responsabil, pragmatic nu doar în perioade electorale, dar și în afara acestora. În acest sens, este esențial a spori nivelul de cunoaștere a realităților politice interne atât la București, cât și la Chișinău despre cei doi parteneri. Este necesară eliminarea discursurilor paternalistice, clișeice și evidențierea noilor priorități.

• Implicarea activă a instituțiilor din Republica Moldova în definirea agendei bilaterale pe diferite niveluri de interacțiune și cooperare și corelarea acestei agendei cu cea de integrare europeană.

• Alinierea cooperării bilaterale la obiectivele procesului de aderare la Uniunea Europeană.

Calea Europeană trece Prutul: Unirea de facto a Republicii Moldova cu România

Robert Lupițu

Un cetățean al Republicii Moldova care își exprimă dreptul de vot la alegerile europene grație pașaportului românesc constituie, în miniatură, paradoxul fertil care favorizează valorificarea, și nu atenuarea, tensiunii unui subiect adesea prohibitiv. Acest paradox nu este nici strict moldovean în sens statal, nici exclusiv român în sens cultural și istoric - ci, mai degrabă, expresia europeană vie a unui proces care a depășit deja hârtia tratatelor și agenda negocierilor tehnice.

Prutul nu mai este granița pe care o știam. Nu pentru că cineva a decis să o desființeze, ci pentru că realitatea accelerată de războiul Rusiei împotriva Ucrainei și pivotarea Republicii Moldova spre un destin european s-a transformat într-una socială, legislativă și culturală care traversează zilnic frontiera devenită punte către Europa.

Plasat la intersecția dintre jurnalism analitic, eseu și mărturie personală, articolul nu își propune să militeze doctrinar pentru o poziție, ci cartografiază posibilul: cum poate integrarea europeană să facă din reunificare un efect natural, nu o condiție prealabilă, și cum unirea de facto a Republicii Moldova cu România poate accelera și prelucra, nu complica, traiectoria europeană.

1. Scenariul de bază: Integrarea europeană a Republicii Moldova prin ea însăși, cu sprijinul României

Procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană a căpătat în ultimii ani o dimensiune pe care nicio analiză tehnico-birocratică nu o poate surprinde pe deplin: aceea a mizei existențiale. Statutul de țară candidată, obținut în iunie 2022, și dinamica negocierilor 2024-2026 nu sunt simple etape administrative – ele reprezintă un proiect geopolitic și de securitate pentru o țară neutră din punct de vedere constituțional, care a ales, printr-o majoritate democratică supusă presiunilor interferenței externe, să înscrie obiectivul integrării europene în Constituție.

Destinația europeană a Chișinăului ar putea deveni momentul în care Uniunea Europeană își asumă, în mod explicit, rolul de actor de securitate în vecinătatea sa estică. De ce? Pentru că Republica Moldova nu este pur și simplu un stat candidat,

ci frontiera directă dintre spațiul integrării europene și zona de confruntare strategică cu Federația Rusă. Privit astfel, procesul de aderare depășește logica unei simple extinderi — devine o investiție în stabilitate și securitate regională, în descurajare și în apărare. Iar cu majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene deja integrate în NATO, Republica Moldova rămâne un caz aparte: un stat candidat nealiniat militar, care își caută deopotrivă siguranța și supraviețuirea în interiorul familiei europene.

România nu este în acest tablou doar un sponsor geopolitic. Ea este, în sens operațional, un pilon de experiență instituțională - o țară care a parcurs același drum cu un decalaj de 15-20 de ani și care poate comprima substanțial calendarul moldovean. Această funcție se exercită concret: prin susținere diplomatică și instituțională în Consiliul UE față de statele membre mai reticente, prin programe de asistență tehnică în preluarea acquis-ului european, prin cooperare în reforma judiciară și combaterea corupției – domenii în care România a funcționat.

Interconectarea energetică și de infrastructură constituie poate cea mai vizibilă formă de integrare de facto ante litteram: gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău, coridoarele feroviare în curs de modernizare, achiziționarea Portului Giurgiulești din Republica Moldova de către România, Coridorul Vertical de Gaze, proiectele BRUA – toate construiesc o geografie funcțională comună, înainte de orice act juridic formal. Diplomele universitare recunoscute reciproc, sistemele de sănătate interconectate, cooperarea judiciară adaugă straturi suplimentare acestei infrastructuri a proximității.

Limitele acestei linii nu trebuie subestimate.

Calendarul european este adesea încetinit de jocuri de putere interne – blocajul generat în trecut de veto-ul Ungariei față de parcursul european al Ucrainei, de care Republica Moldova este legată politic, ilustrează această vulnerabilitate structurală. La momentul redactării acestui articol, atât Republica Moldova, cât și Ucraina, au primit undă verde și au lansat negocierile de integrare în două din cele șase clustere („Valori Fundamentale”[1] și „Relații Externe”[2]) de aderare.

La acestea se adaugă riscul reformelor de fațadă, volatilitatea politică internă de la Chișinău și dependența de o voință politică europeană care poate oscila în funcție de contextul geopolitic mai larg.

---

[1] Enlargement: EU and Moldova reach a milestone in accession talks with opening of the first negotiation cluster, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/15/enlargement-eu-and-moldova-reach-a-milestone-in-accession-talks-with-opening-of-the-first-negotiation-cluster/

[2] Enlargement: EU and Moldova start negotiations on external relations policies, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/07/14/enlargement-eu-and-moldova-start-negotiations-on-external-relations-policies/

2. Integrarea europeană prin reunificarea cu România – un plan B strategic și geopolitic?

Scenariul reunificării înaintea aderării trebuie tratat cu rigoare analitică, nu cu evlavie unionistă. Subiectul a căpătat portanță publică de la cel mai înalt nivel politic[3], atât de la Chișinău[4], cât și de la București[5]. Tehnic, reunificarea ar face din Republica Moldova un teritoriu al unui stat membru existent, eliminând necesitatea negocierilor separate și a votului unanim al tuturor statelor membre. Precedentul parțial există: reunificarea germană din 1990 a extins automat cadrul Comunității Economice Europene asupra fostei RDG, fără un proces formal de aderare.

Avantajele unui astfel de traseu sunt reale: se transferă automat acquis-ul european, este eliminată dependența de un calendar extern și se evită blocajele de tip veto. Un stat unificat de aproximativ 25 de milioane de locuitori ar câștiga în greutate demografică, economică și agricolă, iar apartenența la NATO ar rezolva dintr-o dată ambiguitatea de securitate în care se află astăzi Republica Moldova ca stat candidat nealiniat militar.

Complicațiile politice interne sunt însă substanțiale. Opinia publică din Republica Moldova rămâne divizată față de acest scenariu, iar alimentarea de decenii a unei identități distincte nu dispare prin integrare europeană. Transnistria reprezintă un obstacol teritorial nerezolvat, iar Găgăuzia un factor de risc suplimentar. Rezistența unor partide și elite la scenariul absorbției reflectă temeri legitime față de pierderea suveranității naționale ca proiect politic propriu.

La nivel european, nu există precedent pentru reunificarea a două state candidate sau membre simultane. Reacția Rusiei constituie un factor de risc imposibil de calibrat cu certitudine. Poziția României este de susținere explicită la nivel declarativ, dar de prudență tactică la nivel diplomatic — o ecuație pe care factorii de decizie o calibrează cu atenție.

3. Unirea de facto: paradigma convergenței europene

Unirea de facto nu este o strategie planificată, ci un efect emergent. Convergența reprezintă, în fapt, unul dintre termenii preferați ai integrării europene.

[3] "Da"-ul Maiei Sandu: Unirea nu mai este doar o emoție. Este un calcul geopolitic. Cu ce costuri?, disponibil la https://www.caleaeuropeana.ro/da-ul-maiei-sandu-unirea-nu-mai-este-doar-o-emotie-este-un-calcul-geopolitic-cu-ce-costuri/

[4] Maia Sandu ar vota în favoarea unirii R. Moldova cu România: "Dacă am avea un referendum, aș vota pentru reunirea cu România", disponibil la https://www.caleaeuropeana.ro/maia-sandu-ar-vota-in-favoarea-unirii-r-moldova-cu-romania-daca-am-avea-un-referendum-as-vota-pentru-reunirea-cu-romania/

[5] Nicușor Dan abordează voalat unirea R. Moldova cu România în discursul către diplomații străini: Integrarea în UE, "una din căile de a fi împreună", disponibil la https://www.caleaeuropeana.ro/nicusor-dan-abordeaza-voalat-unirea-r-moldova-cu-romania-in-discursul-catre-diplomatii-straini-integrarea-in-ue-una-din-caile-de-a-fi-impreuna/

Convergența reală — economică, instituțională și legislativă — face ca integrarea europeană să înceapă să funcționeze în practică cu mult înainte ca aderarea formală să fie semnată pe hârtie. Cu cât masa de convergență devine mai densă, cu atât unirea de jure va deveni mai puțin o revoluție și mai mult o ratificare administrativă, dacă va fi dorită. Unirea de facto poate fi și un substitut confortabil care reduce presiunea pentru unirea de jure.

Cetățenia dublă la scară de masă **-** Peste un milion de cetățeni ai Republicii Moldova dețin cetățenia română. Ei votează, muncesc, studiază și plătesc taxe în România și în Uniunea Europeană. Această masă critică creează o realitate socială cu un grad ridicat de ireversibilitate, indiferent de ce se întâmplă la nivel instituțional formal.

Convergența legislativă **-** Armonizarea legislației din Republica Moldova cu acquis-ul european implică adoptarea acelorași standarde pe care România le aplică. Rezultatul practic este o convergență legislativă progresivă care face ca spațiul juridic comun să preceadă orice act de unire. Este un proces silențios, tehnic și profund.

Convergență economică - Republica Moldova este deja în curs de integrare profundă în piața europeană prin comerț, investiții și lanțuri de aprovizionare, iar România a devenit unul dintre principalii săi parteneri economici și o poartă de acces spre fondurile și infrastructura Uniunii Europene. Proiecte precum autostrada care leagă cele două țări, interconectările energetice sau facilitarea plăților și a mobilității forței de muncă construiesc, de fapt, o piață funcțională, cu mult înainte ca vreun tratat să o consfințească. Este o convergență care nu așteaptă decizii politice, ea se scrie deja în fluxurile de mărfuri, capital și oameni.

Spațiul media și cultural comun **-** Televiziunile, podcast-urile, publicațiile online circulă fără frontiere. O generație crescută cu același conținut media este o generație cu reflexe politice și valorice similare. Această convergență culturală nu este declarativă — ea se construiește zi de zi, în alegerile individuale de consum mediatic.

Diaspora ca punte structurală **-** Comunitățile de moldoveni din România nu sunt o populație în tranzit. Ele sunt un corp social permanent care funcționează ca amortizor și traducător cultural — o interfață vie între cele două state, înainte de orice interfață instituțională.

4. Analiză simetrică: argumente pro și contra unirii

Argumente pro unire

Rezolvarea definitivă a ambiguității geopolitice a Republicii Moldova este probabil cel mai puternic argument. Un stat care nu mai oscilează între Est și Vest, ci este ferm ancorat în familia europeană și în NATO, este un stat care nu mai poate fi supus acelorași presiuni. Accelerarea traseului european și eliminarea riscului de

blocaj în negocieri reprezintă un beneficiu concret, cuantificabil în ani de reformă economisită.

Eficiența administrativă și economică a unui stat unificat de circa 25 de milioane de locuitori cu potențial demografic și agricol semnificativ ar putea compensa costurile de tranziție pe termen mediu. Securitatea colectivă - un stat membru NATO și UE nu poate fi supus acelorași presiuni ca un stat asociat - rămâne argumentul cel mai puternic în contextul geopolitic actual.

Argumente contra unirii

Absorbția economică asimetrică este un argument serios: disparitățile de PIB per capita ar crea tensiuni redistributive importante în România. Rezolvarea Transnistriei ar deveni o problemă românească și implicit europeană - cu un cost politic și securitar greu de estimat. Pierderea identității statului Republicii Moldova de sine stătător și a suveranității naționale ca proiect politic propriu nu trebuie minimizată.

Riscul de polarizare internă și de creștere a influenței forțelor pro-ruse în contextul unui referendum constituie o vulnerabilitate reală. Republica Moldova nu dispune de garanții de securitate explicite; iar reunificarea ar putea provoca cel puțin un răspuns hibrid din partea Rusiei - un factor de risc care nu poate fi ignorat în calculul strategic.

5. Nota personală – Ce a făcut Calea Europeană pentru destinul european al Republicii Moldova

Scriu aceste rânduri nu din poziția unui observator neutru, ci a unui participant la procesul pe care îl descriu. Publicația Calea Europeană a funcționat, în toți acești ani, ca un spațiu de convergență a celor două maluri ale Prutului – nu prin proclamații, ci prin muncă editorială concretă.

Training-urile cu jurnaliști din Republica Moldova au adresat lacune reale de competență: cum se verifică o sursă oficială europeană, cum se traduce limbajul tehnic al acquis-ului european pentru un cititor fără pregătire juridică, cum se construiește o știre despre un capitol de negociere fără să o transformi în document administrativ. Schimbarea de abordare produsă de aceste sesiuni a fost graduală, dar vizibilă: un jurnalism moldovean care a început să trateze integrarea europeană nu ca pe un eveniment diplomatic, ci ca pe un proces care îi privește direct pe cetățeni.

Interviurile cu ambasadori și decidenți europeni au adăugat voci concrete dezbaterii publice din spațiul românesc și moldovean. Interlocutori din Comisia Europeană, din cancelariile statelor membre cu influență în dosarul extinderii, din think-tank-urile specializate – toți au contribuit la construirea unui tablou mai nuanțat decât cel pe care îl oferea discursul oficial.

Moderările de evenimente – conferințe, dezbateri, mese rotunde cu participanți din ambele state – au creat un spațiu de dialog în care pozițiile nu erau doar declarate, ci testate argumentativ. Iar intervențiile TV au permis transferul unor nuanțe din dezbaterea specializată în spațiul public larg: o audiență care nu citește rapoarte de progres, dar care înțelege, dacă i se explică bine, de ce reforma judiciară din Chișinău o privește și pe ea.

Ce am înțeles mai bine prin toate acestea? Că cel mai adânc obstacol în calea integrării europene a Republicii Moldova nu este tehnic și nici geopolitic – este epistemic. Este distanța dintre ceea ce se întâmplă în negocierile de aderare și ceea ce știe cetățeanul obișnuit despre aceste negocieri. Reducerea acestei distanțe este, în fond, ceea ce face un spațiu media comun: unire de facto.

6. Concluzie: Condițiile pentru ca posibilul să devină alegere politică

Viitorul parcursului european al Republicii Moldova se poate contura în trei direcții distincte. În **scenariul optimist**, reformele avansează, se găsește o soluție pentru regiunea transnistreană, iar aderarea are loc în următorii ani. **Scenariul intermediar** presupune, în absența unei decizii politice europene ferme, o apropiere graduală a Chișinăului de UE prin armonizare legislativă anticipativă, acces la fonduri și participare la politici comune, ceea ce ar aduce Republica Moldova la un statut de facto de membru, fără a fi încă membru de jure. În fine, **scenariul complicat** ar presupune ca, în ciuda susținerii populare confirmate prin trei rânduri de alegeri (prezidențiale 2024, referendum 2024, parlamentare 2025), reformele să se lovească de blocaje, separatismul transnistrean să persiste, contextul geopolitic să se deterioreze sau un veto din partea unui stat membru să blocheze procesul – situație care ar obliga Uniunea Europeană să aleagă între a-și asuma un rol mai ferm sau a accepta perpetuarea unei zone gri la granița sa estică. În oricare dintre scenarii, apropierea între cele două maluri de Prut, parteneriatul strategic pentru integrare europeană și emanciparea comunității de limbă, istorie și cultură nu trebuie pierdute.

De aceea, nu rezumăm, ci proiectăm. Ce ar trebui să se întâmple în următorii 5-10 ani pentru ca unirea de facto să se producă înainte de a rămâne un ideal retoric?

Logica acestui parcurs este, în esență, simplă: cu cât integrarea europeană avansează mai rapid, cu atât unirea de facto se adâncește organic, ca efect firesc al convergenței instituționale, economice și umane dintre cele două state. Dar tocmai pentru că această relație este condiționată, ea poate funcționa și invers: dacă aderarea la UE întârzie, se blochează sau este subminată din exterior, unirea de facto – deja acumulată – nu dispare, ci se transformă în presiune politică pentru o soluție de jure, mai rapidă și mai directă. Cu alte cuvinte, integrarea europeană este calea

firească, dar nu singura; unirea devine, în acest caz, planul de rezervă construit chiar de eșecul sau de lentoarea primului.

Prima condiție este rezolvarea dosarului transnistrean. Fără un răspuns — fie el de reintegrare, fie de gestionare diplomatică agreată internațional — orice discuție despre reunificare, fie ea în interiorul Uniunii Europene sau bilaterală, rămâne suspendată deasupra unui obstacol care poate deveni pretextul oricărei amânări.

A doua condiție este atingerea unui prag democratic consolidat în Republica Moldova — nu perfecțiunea instituțională, pe care niciun stat nu o deține la momentul aderării, ci o reziliență democratică suficientă pentru ca un eventual referendum, fie el privind aderarea la UE, fie privind unirea, să fie credibil și ireversibil. Fără această bază, orice vot ar putea fi contestat sau deturnat — iar fără vot credibil, nici integrarea, nici unirea nu pot deveni ireversibile.

A doua condiție este atingerea unui prag democratic consolidat în Republica Moldova — nu perfecțiunea instituțională, pe care niciun stat nu o deține la momentul aderării, ci o reziliență democratică suficientă pentru ca procesul, în ansamblul lui, să reziste presiunilor externe și tentativelor de subminare. Referendumul din 2024 privind parcursul european a fost deja un prim test al acestei maturități — un vot strâns, disputat, dar dus până la capăt instituțional, în ciuda unor tentative dovedite de interferență și cumpărare de voturi. Miza următorilor ani este ca această reziliență să se consolideze, nu doar să se repete: instituții capabile să reziste ingerințelor, o societate civilă și o presă capabile să contracareze dezinformarea, iar clasa politică — indiferent de cine guvernează — capabilă să respecte rezultatul votului popular, fie legat de destinul european, fie de reunificare cu România.

A treia condiție este construirea unui consens european explicit față de extinderea ca proiect geopolitic, nu doar tehnic. Integrarea Republicii Moldova nu trebuie privită ca o concesie, ci ca o investiție în securitatea colectivă — o investiție prin care Uniunea Europeană va demonstra că poate transforma vecinătatea vulnerabilă într-un spațiu de stabilitate și își va redefini concret rolul, dintr-un proiect predominant economic într-o veritabilă umbrelă de securitate[6] pentru continentul european.

Prutul desparte mai puțin decât orice altă frontieră europeană, tocmai pentru că o integrare mai mare se bazează pe comunitatea de istorie, limbă și cultură între România și Republica Moldova. Întrebarea nu mai este dacă cele două maluri converg — ci cât de rapid, la timp și ireversibil o fac în raport cu fereastra de oportunitate geopolitică existentă.

---

[6] Aderarea Republicii Moldova la UE – calea transformării Europei Unite într-o veritabilă umbrelă de securitate, disponibil la https://initiativaeuropeana.md/aderarea-republicii-moldova-la-ue-calea-transformarii-europei-unite-intr-o-veritabila-umbrela-de-securitate/

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de aderarea Republicii Moldova. Unirea informală dintre București și Chișinău și abordări politice din cadrul UE privind aderarea Republicii Moldova

Marco Badea

Vorbesc de mult timp cu câțiva prieteni despre o eventuală Unire a României cu Republica Moldova. Cum ar arăta? Cine ar accepta-o? Cine s-ar opune? Cât ar costa? Ce s-ar întâmpla cu administrația, cu bugetul, cu pensiile, cu școlile, cu spitalele, cu armata, cu frontiera de est a Uniunii Europene? De fiecare dată, discuția începe cu emoție și se termină în calcule contabile. Plecăm de la „frăția de sânge" și ajungem inevitabil la întrebarea rece: cine plătește factura integrării?

Însă declarația din luna ianuarie a Maiei Sandu în cadrul podcastului britanic „The Rest Is Politics" cum că ar vota „DA" în eventualitatea unui referendum pentru unirea cu România, a redeschis dezbaterea despre unire și mai ales căutarea de soluții pentru ca aceasta să se realizeze, chiar dacă nu în forma imaginată de majoritatea oamenilor, adică aceea a unui singur stat[1].

Dincolo de voința politică, eu și prietenii mei ne-am pus o întrebare simplă: oare până la o eventuală unire politică a celor două state, **ce s-ar putea uni deja, de mâine?**

Dacă privim în istorie, ei bine, o să observăm că marile uniri nu s-au făcut după un singur tipar. Mihai Viteazul a reușit o performanță militară uluitoare, unind cele trei țări românești sub un singur sceptru, dar a fost o unire fragilă. De ce? Pentru că a unit coroanele, dar nu și instituțiile. Nu a existat o administrație comună reală, iar când liderul a dispărut, construcția s-a prăbușit.

Lecția cea mai valoroasă vine însă de la Alexandru Ioan Cuza. Mica Unire de la 1859 a început, de fapt, ca o „uniune personală". Cuza a fost ales domn în ambele principate, dar statul unificat nu exista. Abia după alegerea sa a început munca titanică, adică cea „de la firul ierbii", care a însemnat unificarea armatei, a poștei, a telegrafului și a vămilor. Cuza a făcut întâi unirea funcțională și abia apoi a cimentat-o pe cea politică.

Ținând cont de toate aceste aspecte, întrebarea care a apărut în urma mai multor discuții pe subiect a fost una care nu avea cum să nu iasă la suprafață: dacă acum

[1] https://www.youtube.com/watch?v=N0LwRoEIM5k/ The Rest Is Politics

am începe invers? Dacă nu mai așteptăm marele moment geopolitic sau semnătura pe un tratat internațional, ci începem să construim „Unirea invizibilă”?

Aceasta ar însemna să conectăm sistemele vitale ale celor două state, astfel încât, în ziua în care granița de pe Prut va cădea oficial, cele două țări să funcționeze deja ca un singur organism.

În acest context, trebuie să recunoaștem meritul incontestabil al Maiei Sandu. Ea are o calitate aparte, rară în istoria recentă a regiunii. Este omul care a luat Republica Moldova, o țară aflată practic în colaps instituțional și moral până la alegerea sa în 2020, și a adus-o în cea mai bună poziție în care o unire să fie măcar plauzibilă, la momentul care scriu aceste rânduri, iunie 2026.

Maia Sandu a curățat imaginea externă a țării și a transformat-o dintr-o „zonă gri” într-un candidat serios la UE. Fără această asanare morală și politică, orice discuție despre unire ar fi rămas o fantezie. Dar, până când Republica Moldova va intra oficial în Uniunea Europeană (***un proces care va dura ani buni***), România și Moldova pot accelera istoria prin unificarea instituțiilor cheie.

În februarie, când am participat la Conferința de Securitate de la München, am făcut un interviu[2] cu președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, în care ea a pus accent pe necesitatea unei „Uniri prin fapte" cu România, dincolo de retorica politică.

> *„Am repetat poziția mea în raport cu un eventual referendum pentru că îmi fac griji pentru siguranța cetățenilor Republicii Moldova, pentru că îmi doresc să avem șansa să trăim în continuare într-o societate liberă. Riscurile sunt tot mai mari astăzi din cauza agresiunii Federației Ruse. Cred că ce facem noi în ultimii ani este foarte bine: lucrăm serios la proiecte energetice comune, construim noi poduri, proiecte de infrastructură. Mi-aș dori să avem mai multă cooperare economică; cred că încă este loc pentru ca să reușim să integrăm economia mai bine. Și da, sunt de acord că și în domeniul educațional sau proiecte de cultură putem face mai multe. Cu siguranță e loc de mai bine*" a explicat Maia Sandu.

Să luăm, de exemplu, **învățământul**. Dincolo de burse, am putea vorbi despre o curriculă comună reală, nu doar la istorie, ci și la materii tehnice. O diplomă de bacalaureat de la Ungheni ar trebui să fie, din punct de vedere administrativ, identică cu una de la Iași, fără proceduri stufoase de echivalare.

La fel de vital este **sistemul de sănătate**. SMURD-ul trece deja Prutul și salvează vieți, fiind poate cel mai bun ambasador al unirii. Dar putem merge mai departe cu protocoale medicale identice, achiziții comune de medicamente (*pentru a obține prețuri mai bune pentru Chișinău*) și, de ce nu, accesul cetățenilor moldoveni la anumite spitale din Iași sau Galați în baza unei asigurări de sănătate integrate. De ce? Pentru că boala nu ține cont de granițe, iar tratamentul nu ar trebui să fie oprit de birocrație.

În epoca războiului hibrid, **o unire a spațiului informațional este critică**. Nu e suficient ca TVR Chișinău să retransmită programe de la București. Ar trebui să vedem o colaborare strânsă, organică, între televiziunile și radiourile publice, cu redacții comune care să combată dezinformarea și propaganda rusă. Un spațiu mediatic comun ar imuniza populația de peste Prut, oferindu-le acces la aceleași standarde jurnalistice și la aceeași realitate ca în România.

Trecând în zona economică, o idee revoluționară ar fi emiterea de **bonduri comune** sau garantate de statul român pentru proiecte de infrastructură în Moldova. Piețele financiare au încredere mai mare în România decât în Moldova, pentru că suntem membru UE și NATO. Așa că dacă Bucureștiul ar gira împrumuturi pentru modernizarea Chișinăului, costurile de finanțare ar scădea dramatic, iar cele două economii s-ar întrepătrunde ireversibil.

Să coborâm și mai mult în birocrație, acolo unde statul interacționează cu cetățeanul. Un **registru auto** comun ar simplifica enorm viața. Să poți verifica istoricul unei mașini sau să o înmatriculezi indiferent de malul Prutului pe care locuiești ar elimina o mare parte din corupția și haosul din trafic.

---

[2] https://www.explicativ.com/p/interviu-cu-maia-sandu-la-conferinta

La fel stau lucrurile și cu **cadastrul**. Investitorii străini ocolesc Moldova și pentru că dreptul de proprietate pare nesigur sau greu de verificat. Extinderea sistemului de cadastru românesc (***cu toate imperfecțiunile lui, dar superior și digitalizat***) către Moldova ar oferi o garanție de stabilitate juridică. Pământul e același, hărțile ar trebui să fie în același sistem de coordonate.

O **evidență a populației** interoperabilă ar rezolva și problema cetățeniei. Sute de mii de moldoveni au deja buletin românesc. De ce să avem două baze de date separate care comunică greu? Un sistem integrat (***cu respectarea normelor GDPR, evident***) ar face ca „cetățenia dublă" să devină, administrativ, o simplă formalitate de domiciliu.

Nu putem uita infrastructura fizică. „Unirea prin autostrăzi" este un slogan vechi, dar el trebuie completat de o **uniune poștală**. A trimite un colet de la București la Chișinău ar trebui să coste și să dureze la fel ca unul trimis de la București la Timișoara. Eliminarea tarifelor internaționale de curierat ar impulsiona comerțul online și micile afaceri dintre cele două maluri.

Desigur, apare întrebarea legitimă: **Ce ar zice Uniunea Europeană?** România este membră, Moldova încă nu. Există reguli stricte, mai ales în zona vamală și a controlului frontierelor (***Schengen***), pe care România nu le poate încălca. Nu putem desființa vama de mâine.

Totuși, UE nu interzice armonizarea legislației interne sau partajarea bazelor de date. Franța, de exemplu, menține legături instituționale profunde cu fostele colonii, gestionând în unele cazuri registre sau garantând monede, fără ca Bruxelles-ul să se opună. România poate oferi Moldovei „găzduire" în ecosistemul său digital și legislativ. Bazele de date pot fi comune, chiar dacă accesul fizic peste graniță rămâne controlat o perioadă. UE chiar încurajează cooperarea transfrontalieră și digitalizarea, deci o „unire digitală" ar putea fi chiar finanțată din fonduri europene.

Desigur, UE nu vrea ca România să-și pericliteze stabilitatea financiară și așa deja fragilă pentru a salva o altă țară. Așa că ideea emiterii de bonduri comune trebuie construită ca ideea care stă la baza unor proiecte transfrontaliere de investiții. UE are chiar un instrument juridic pentru asta: GECT (Gruparea Europeană de Cooperare Teritorială)[3].

Practic se face o entitate juridică comună RO-MD, acea entitate emite bonduri pentru a construi un pod sau o autostradă și proiectul e 100% compatibil cu legislația europeană. Dacă cineva de la Bruxelles ridică o sprânceană, România poate pune pe masă aceste exemple care funcționează de zeci de ani:

1. **Liechtenstein**, care e în Spațiul Economic European, dar nu în UE, folosește moneda elvețiană, vama elvețiană și poșta elvețiană. Nu e în UE, dar e integrat total cu Elveția.

[3] https://www.cor.europa.eu/ro/gruparea-europeana-de-cooperare-teritoriala

2. **Luxemburg - Belgia,** care în trecut au avut uniune monetară și economică înainte de moneda comună Euro.

3. **Irlanda europeană și Marea Britanie,** Chiar și după Brexit, cetățenii irlandezi și britanici au drept de vot și de muncă reciproc, în afara regulilor UE standard.

Ca jurnalist cunosc mulți oameni care lucrează în structurile UE și aceștia mi-au mărturisit în ultimii ani că UE are o problemă cu extinderea, căci e costisitoare și complicată politic. Dar dacă România vine și zice: *„Nu vă bateți capul, ne ocupăm noi de integrarea funcțională a Moldovei, pe banii și răspunderea noastră, prin sinergii administrative”*, Bruxelles-ul va zice: *„Mulțumim, poftiți la treabă*”.

Sinergia între RO-MD pe mai multe fronturi este, deci, un model care nu contravine tratatelor UE, ci se încadrează în logica „cooperării consolidate” și a parteneriatelor strategice. UE nu interzice partajarea infrastructurii IT sau asistența tehnică profundă între un stat membru și unul candidat, spre exemplu. Dimpotrivă, România acționează ca un hub de „outsourcing instituțional” pentru Moldova, oferind securitate cibernetică și conformitate GDPR, accelerând astfel parcursul european al Chișinăului prin crearea unei realități *de facto* europene înainte de aderarea *de jure*.

În ultimul an am vorbit cu mai multe surse guvernamentale de la Chișinău care mi-au indicat că sistemul de **Roaming** a fost primul test reușit de integrare între cele două țări, oferind cetățenilor moldoveni aceleași tarife ca în România, un model extins ulterior către UE.

Mai mult, există deja un memorandum pentru recunoașterea reciprocă a semnăturilor digitale, facilitând birocrația transfrontalieră. În plus, există o cooperare strânsă, dar discretă, pe zona de siguranță a datelor și infrastructură hardware/software, pentru protecția împotriva ingerințelor externe.

Un alt pas către unirea informală a fost în ultimul an lansarea **Bursei de Valori de la Chișinău** ca filială a Bursei de Valori București. Aceasta permite companiilor listate la București să fie vizibile și investitorilor din Moldova, conectând direct piețele de capital.

Aceasta este, de fapt, **SUBSTANȚA** unirii. Istoria ne învață că tratatele se semnează într-o zi, dar integrarea durează decenii. Dacă așteptăm întâi actul politic, ne vom trezi în ziua Unirii cu un haos administrativ de nedescris, cu sisteme incompatibile care vor frustra populația și vor alimenta nostalgia după „vremurile vechi”.

Dacă însă instituțiile de la firul ierbii sunt deja unificate, granița devine irelevantă în viața cotidiană. Când cetățeanul vede că poștașul, medicul, funcționarul de la ghișeu și polițistul lucrează după aceleași reguli și folosesc aceleași sisteme, el se simte deja într-o singură țară. Sentimentul de apartenență nu se decretează, se construiește prin servicii publice comune.

Multe dintre aceste măsuri vor părea la început simbolice, o specialitate românească, de altfel. Dar, odată făcute primele conexiuni funcționale, restul devine o problemă de inerție pozitivă. Când legislația fiscală e identică, firmele se extind natural. Când școala e la fel, studenții circulă natural.

Aderare prin integrare

Unirea cu România și integrarea europeană a Moldovei nu trebuie puse neapărat în opoziție. Dimpotrivă, în forma cea mai inteligentă, ele pot deveni două procese care se susțin reciproc. Aderarea la UE oferă cadrul juridic, politic și economic prin care Republica Moldova se poate ancora definitiv în Occident. Integrarea funcțională cu România poate fi acceleratorul prin care această ancorare se produce mai repede, mai concret și mai vizibil pentru oameni.

Aici apare însă realitatea politică europeană. Republica Moldova are astăzi mai multă susținere în UE decât a avut vreodată, dar asta nu înseamnă că drumul ei este automat, liniar sau lipsit de rezerve. Pentru România, Polonia, statele baltice, Suedia, Finlanda și o parte importantă din Europa Centrală și de Est, aderarea Moldovei este o chestiune strategică. Nu vorbim doar despre extindere administrativă, ci despre securitate. O Moldovă lăsată într-o zonă gri rămâne vulnerabilă în fața presiunii rusești. O Moldovă integrată european devine parte din arhitectura de apărare democratică a continentului.

Pentru alte capitale europene, susținerea există, dar vine cu prudență[4]. Franța, Germania, Olanda, Austria sau alte state care se tem de extinderi rapide pun întrebări legitime: cât costă integrarea? Este Moldova pregătită instituțional? Ce facem cu agricultura, cu fondurile europene, cu migrația, cu frontiera externă, cu statul de drept, cu Transnistria? Cum funcționează o Uniune Europeană tot mai mare, dacă și acum un singur stat poate bloca decizii majore?

De aceea, abordările politice din cadrul UE față de aderarea Republicii Moldova pot fi înțelese pe trei niveluri[5].

Primul este nivelul entuziasmului strategic: țările care văd Moldova ca pe o miză de securitate europeană și vor accelerarea procesului.

Al doilea este nivelul prudenței instituționale: statele care nu se opun Moldovei, dar vor garanții că extinderea nu va face UE neguvernabilă.

Al treilea este nivelul blocajelor politice: acele momente în care dosarul Moldovei este prins la pachet cu Ucraina, cu veto-uri, cu minorități, cu tensiuni interne și cu interese electorale din alte state membre.

Asta este drama reală pentru Republica Moldova. Ea nu e încetinită doar de propriile probleme, ci și de problemele Uniunii Europene. Chișinăul trebuie să

[4] https://dgap.org/en/research/publications/europes-next-enlargement

[5] https://www.theguardian.com/world/2026/may/26/eu-could-deny-new-member-states-veto-rights-as-bloc-pushes-for-enlargement

reformeze justiția, să lupte cu corupția, să întărească instituțiile, să reziste propagandei ruse și să modernizeze administrația. Dar, în același timp, Bruxelles-ul trebuie să decidă dacă extinderea mai este un proiect istoric sau a devenit doar un dosar tehnic împins de la un Consiliu European la altul.

Iar aici România are o responsabilitate specială. Nu este suficient să fim avocatul sentimental al Moldovei în UE. Trebuie să fim avocatul ei instituțional. Adică să ajutăm Republica Moldova să devină compatibilă cu Uniunea Europeană nu doar prin discursuri, ci prin transfer de expertiză, integrare de sisteme, proiecte comune și capacitate administrativă.

Cu alte cuvinte, România poate deveni pentru Moldova ceea ce ar fi trebuit să fie de mult: nu doar sora mai mare care spune că o iubește, ci statul care o ajută efectiv să treacă examenul european.

Fiecare instituție românească importantă ar trebui să aibă un corespondent strategic în Republica Moldova. Fiecare minister de la București ar trebui să aibă o agendă de integrare cu Chișinăul. Nu festivism. Nu paternalism. Nu discursuri de superioritate. Ci muncă tehnică și răbdătoare.

În același timp, această Unire pe invers ar fi și un mesaj către Uniunea Europeană. Ar arăta că Republica Moldova nu așteaptă pasiv la ușa Bruxelles-ului, iar România nu se mulțumește să joace rolul avocatului emoțional. Ar arăta că integrarea Moldovei nu este doar o dorință geopolitică, ci un proces deja început. Că Moldova poate fi conectată treptat la standarde europene prin România, înainte de a deveni oficial stat membru. Că aderarea nu trebuie să fie un salt în gol, ci rezultatul unei compatibilități construite pas cu pas.

Pentru că marea provocare nu este să spunem că suntem frați. Asta știm deja. Marea provocare este să construim statal, administrativ și economic realitatea acestei fraternități

Drumul spre aderarea Republicii Moldova la UE

Invitația oficială transmisă de președinția cipriotă a Consiliului UE[6] pentru deschiderea **Clusterului 1 – Valori Fundamentale**[7] pe 3 iunie 2026 reprezintă un moment de cotitură administrativă și simbolică pentru Maia Sandu și putere politică de la Chișinău.

Dincolo de birocrația de la Bruxelles, această etapă confirmă faptul că Chișinăul a reușit să valideze un proces amplu de screening bilateral finalizat în toamna anului trecut, proiectând țara spre obiectivul strategic asumat de administrația prezidențială: semnarea tratatului de aderare până în 2028. Acest ritm accelerat, deși

[6] https://logos-pres.md/noutati/ue-este-pregatita-sa-deschida-primul-cluster-de-negocieri-cu-republica-moldova-si-ucraina/

[7] https://old.gov.md/ro/content/cluster-i-valori-fundamentale

privit cu scepticism de unii observatori occidentali, arată o reconfigurare profundă a priorităților din agenda de extindere a Uniunii Europene.

Pentru a înțelege viteza cu care s-au derulat evenimentele, trebuie să privim în urmă la **reconfigurarea geopolitică declanșată de invazia ilegală a Rusiei în Ucraina** din februarie 2022. Prăbușirea vechii arhitecturi de securitate europene a forțat statele membre să abandoneze paradigma lentă și adesea ineficientă a Parteneriatului Estic în favoarea unei politici de extindere bazate pe securitate și stabilizare democratică.

Obținerea statutului de candidat în iunie 2022[8] și decizia istorică a Consiliului European din decembrie 2023[9] de a deschide negocierile au demonstrat că Uniunea Europeană a înțeles că lăsarea Republicii Moldova într-o „zonă gri" politică reprezintă o vulnerabilitate sistemică pentru întregul continent.

Trecerea de la faza de tatonare la cea de integrare structurală este susținută de mecanisme financiare fără precedent, cel mai elocvent exemplu fiind **Planul de Creștere pentru Republica Moldova**, un pachet de investiții de 1,9 miliarde de euro aprobat pentru perioada 2025-2027[10].

În primăvara acestui an, Comisia Europeană a efectuat deja a doua plată regulată în valoare de 189 de milioane de euro, după ce autoritățile de la Chișinău au îndeplinit cu succes 24 de indicatori de reformă structurală[11].

Aceste fonduri nu reprezintă doar un colac de salvare economic, ci un catalizator pentru reducerea barierelor administrative, digitalizarea serviciilor publice și întărirea sistemelor antifraudă. Succesul acestui plan arată că, dincolo de retorica de la Chișinău, există o capacitate tehnică emergentă capabilă să absoarbă și să implementeze standardele europene „*la firul ierbii*".

Cei doi elefanți din cameră pentru Republica Moldova

Pe plan intern, principala vulnerabilitate a Republicii Moldova rămâne reforma profundă a sistemului de justiție și combaterea corupției sistemice, elemente centrale ale Clusterului 1.

Deși procesele de *vetting* și *pre-vetting* ale magistraților au fost lansate cu prioritate, ele s-au lovit de o rezistență acerbă din interiorul sistemului judiciar basarabean, dând naștere unor blocaje instituționale și întârzieri[12]. Pentru statele

[8] https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/

[9] https://eufordigital.eu/ro/european-council-decides-to-open-accession-negotiations-with-ukraine-and-moldova-grants-candidate-status-to-georgia/

[10] https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/planul-de-cre%C8%99tere-pentru-moldova_ro?s=223

[11] https://gov.md/ro/comunicate-de-presa/republica-moldova-va-primi-cea-de-doua-transa-din-planul-de-crestere-189-de

[12] https://www.vettingmd.eu/ro/comunicate-de-presa/ettingul-judecatorilor-rezultate-in-2024-si-obiective-pentru-2025

europene sceptice, curățarea instanțelor și garantarea independenței procurorilor nu sunt negociabile[13]. Administrația de la Chișinău trebuie să demonstreze nu doar că poate adopta legi europene, ci că are capacitatea de a le pune în aplicare în mod imparțial, într-un context marcat de un exod cronic al creierelor și de salarii neatractive în sectorul public.

Al doilea mare „elefant din cameră" este **dosarul transnistrean și amenințările de securitate hibridă**. Prezența trupelor ruse de ocupație în regiunea separatistă din stânga Nistrului și depozitul de muniții de la Cobasna generează rezerve legitime în cancelariile europene, care se tem de importarea unui conflict înghețat în interiorul frontierelor Uniunii.

Deși oficialii de la Bruxelles, inspirați de precedentul cipriot din 2004, au subliniat că nerezolvarea diferendului transnistrean nu va constitui un obstacol absolut în calea aderării, realitatea politică este mult mai nuanțată. Securizarea frontierelor, gestionarea fluxurilor migratorii și neutralizarea rețelelor de dezinformare finanțate de actori proruși rămân teste zilnice pe care Chișinăul trebuie să le treacă pentru a risipi temerile statelor membre mai prudente.

În ciuda acestor provocări structurale, dimensiunea economică a integrării avansează într-un ritm spectaculos, oferind argumente solide în favoarea Chișinăului. **Conferința Investițională Moldova-UE din iunie 2026[14]** a marcat un succes major, generând parteneriate strategice și angajamente financiare de peste 1 miliard de euro din partea investitorilor europeni în sectoare precum infrastructura digitală, energia regenerabilă și industria farmaceutică.

Privită de la Bruxelles, aderarea Republicii Moldova oferă **oportunități geopolitice și logistice considerabile pentru restul Uniunii Europene**. Într-o Europă axată pe tranziția verde și independența energetică față de sursele rusești, Moldova se aliniază rapid prin Strategia cuprinzătoare de independență energetică, sprijinită masiv de UE.

Mai mult, din punct de vedere geografic, țara reprezintă un coridor logistic esențial în cadrul inițiativei „Solidarity Lanes", facilitând lanțurile de aprovizionare globale și devenind o platformă avansată extrem de importantă pentru viitorul proces de reconstrucție a Ucrainei post-conflict.

Pentru România, **beneficiile economice rezultate din integrarea europeană a Republicii Moldova sunt de proporții istorice**. Companiile românești au găsit deja în piața de peste Prut un teren fertil pentru expansiune, sectoarele bancar, al telecomunicațiilor și al comerțului cu amănuntul fiind puternic conectate. Pe măsură ce legislația de la Chișinău se aliniază la standardele UE, riscurile de

[13] https://www.moldpres.md/rom/societate/zeci-de-demisii-in-urma-vettingului-din-sistemul-judiciar-ce-arata-bilantul-reformei-justitiei

[14] https://eu4moldova.eu/conferinta-de-investitii-ue-moldova-anunta-investitii-strategice-de-pana-la-641-de-milioane-de-euro/

reglementare scad, transformând Moldova într-o destinație sigură pentru capitalul românesc.

Mai vreau să spun un singur lucru. La nivel geopolitic și diplomatic, realizarea acestui proiect de extindere **va spori considerabil greutatea specifică a României în procesul decizional de la Bruxelles**. Odată cu intrarea Republicii Moldova în UE, România nu va mai fi doar o țară de frontieră a spațiului comunitar, ci va deveni un centru de greutate pentru stabilitatea regională, având un partener natural în Consiliul European.

Eliminarea barierelor vamale și a controalelor de frontieră pe Prut în cadrul viitoarei integrări depline va permite o fluidizare fără precedent a resurselor umane și economice. Practic, idealul istoric și cultural al apropierii organice dintre cele două maluri ale Prutului se realizează în cel mai modern, pragmatic și democratic mod posibil: prin dizolvarea frontierelor în interiorul marii familii europene.

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de extinderea UE – Perspectiva Germaniei

Tudor-Dan Ancuța

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană a evoluat de la o problemă secundară a politicii de vecinătate la una dintre dezbaterile geopolitice definitorii ale Europei contemporane. Invazia Ucrainei din 2022 de către Rusia a transformat fundamental problematica extinderii UE. Ceea ce a fost mult timp tratat ca un proces tehnico-birocratic a devenit brusc un instrument strategic legat direct de securitatea europeană, de reziliența democratică și de echilibrul de putere de pe continent în viitor. În acest context, Germania ocupă o poziție centrală și paradoxală. Berlinul a devenit unul dintre cei mai puternici susținători, dacă nu chiar cel mai puternic, ai Moldovei în cadrul Uniunii Europene, rămânând în același timp printre cei mai prudenți și mai reținuți actori din punct de vedere instituțional în ceea ce privește extinderea în sine.

Poziția Germaniei reflectă o dispută mai amplă în cadrul proiectului european. Pe de o parte, Berlinul consideră din ce în ce mai mult Moldova ca făcând parte din prima linie geopolitică a Europei împotriva influenței ruse. Pe de altă parte, factorii de decizie germani rămân profund îngrijorați și prudenți de consecințele instituționale, politice și economice ale unei extinderi prea rapide. Prin urmare, Germania sprijină cu tărie Moldova, dar nu în mod necondiționat. Abordarea sa este gradualistă, orientată spre reforme.

Transformarea rolului Moldovei în politica europeană a fost remarcabilă. Timp de mulți ani după prăbușirea Uniunii Sovietice, Moldova a fost percepută în Europa de Vest în primul rând prin prisma fragilității, corupției, migrației forței de muncă și a conflictului teritorial nerezolvat. Situată între România și Ucraina și împovărată de conflictul înghețat din Transnistria, Moldova era adesea considerată doar un stat postsovietic slab, cu o relevanță strategică limitată și copleșit de sărăcie. Invazia Rusiei în Ucraina a schimbat fundamental această percepție.

Dintr-o dată, Moldova nu mai apărea ca un stat îndepărtat și marginal, ci ca un stat democratic, dar vulnerabil, expus direct presiunii hibride din partea Rusiei. Discursul politic german a început să prezinte din ce în ce mai des Moldova aproape

ca pe un posibil „partener strategic", a cărui stabilitate era esențială pentru viitoarea arhitectură de securitate a Europei. Ministerul german de Externe a declarat deschis că Rusia a încercat să destabilizeze Moldova în nenumărate rânduri, dar că efectul a fost, dimpotrivă, de a accelera mișcarea acesteia către Europa. Sprijinul acordat de Germania Moldovei a devenit astfel parte a unui efort european mai amplu de a apăra vecinătatea estică a Europei de influența rusă.

Sprijinul acordat de Berlin Moldovei se desfășoară pe mai multe niveluri interconectate: politic, economic, de creștere a capacității instituționale și în domeniul securității. Germania a susținut în mod constant deschiderea negocierilor de aderare și a subliniat în repetate rânduri „perspectiva europeană" a Moldovei. Diplomația germană s-a implicat, de asemenea, profund în Platforma de parteneriat pentru Republica Moldova, creată în 2022 împreună cu Franța și România. Această inițiativă are ca scop coordonarea sprijinului pe termen lung pentru reziliența Moldovei, agenda de reforme, securitatea cibernetică și independența energetică.

Germania privește din ce în ce mai mult Moldova printr-o perspectivă geopolitică. Această schimbare face parte dintr-o transformare mai amplă a politicii externe germane, începută chiar în 2022 în urma anunțării „Zeitenwende". Timp de decenii, politica germană față de Est a fost puternic influențată de interdependența economică și de angajamentul prudent față de Rusia. De fapt, în multe privințe, până la invazia Ucrainei de către Rusia din 2022, politica Germaniei față de Est era strict politica Germaniei față de Rusia. Războiul din Ucraina a distrus multe dintre aceste presupuneri. Drept urmare, Berlinul înțelege acum stabilizarea Europei de Est ca o necesitate strategică directă. Supraviețuirea democratică a Moldovei și orientarea sa europeană nu mai sunt privite ca lucruri abstracte, ci ca componente concrete ale securității europene.

Acest lucru explică implicarea tot mai mare a Germaniei inclusiv în domenii mult timp considerate irelevante. În sectorul apărării din Moldova, de exemplu. Berlinul și-a extins cooperarea cu scopul de a consolida capacitățile de apărare și reziliența instituțională a Moldovei. Germania sprijină în prezent modernizarea forțelor armate moldovenești, nu în contradicție cu neutralitatea constituțională a Moldovei, ci tocmai pentru a contribui la asigurarea acesteia. Oficialii germani au declarat în mod explicit că consolidarea structurilor de apărare moldovenești are rolul de a garanta suveranitatea țării și reziliența acesteia în fața destabilizării externe, tocmai pentru a nu da din punct de vedere formal nimănui muniție, deși este evident că propaganda rusă și nu numai se folosește de aceste activități intens.

Din punct de vedere economic, Germania consideră că Moldova capătă o importanță din ce în ce mai mare, nu ca nivel sau volum monetar, ci ca simbolistică pentru ceea ce pot primi statele care se apropie de UE. Sprijinul german trece de simpla retorică, extinzându-se la comerț, dezvoltarea de proiecte în infrastructură

și ajutoare de stat în valoare de un sfert de miliard de euro pentru reziliența instituțională. Germania se numără printre principalii parteneri economici și investitori ai Moldovei, România ocupând în continuare cel mai important loc. Accelerarea integrării economice a Moldovei în Europa a produs efecte vizibile. Conform unei evaluări recente a celor de la LibMod[1], peste două treimi din exporturile moldovenești sunt acum direcționate către piețele UE. Germania susține și accelerează acest proces de integrare în primul rând pentru reducerea vulnerabilității Moldovei la presiunea Rusiei, atât din exterior, cât și din interior, prin Transnistria.

În același timp, sprijinul acordat de Berlin Moldovei rămâne condiționat de reforme. Precum spuneam anterior, Germania nu susține o extindere necondiționată, doar de dragul extinderii. Dimpotrivă, politica germană pune în mod constant accentul pe o formă de meritocrație instituțională, pe reformele instituționale și, desigur, pe reformarea statului de drept. Și asta chiar dacă, în ceea ce privește statul de drept, până și Berlinul mai închide ochii ocazional, de exemplu în privința modificărilor aduse Curții Constituționale etc. Autoritățile de la Chișinău au înregistrat însă deja în multe domenii progrese considerabile, de exemplu în alinierea legislației la acquis-ul UE. Cu toate acestea, Berlinul rămâne conștient de faptul că persistă probleme structurale semnificative, în special în ceea ce privește corupția, independența justiției, capacitatea administrativă și, desigur, polarizarea politică.

Prin urmare, Germania combină sprijinul cu presiunea reformelor. Această abordare reflectă, de fapt, poziția germană a ultimelor decenii în ceea ce privește extinderea UE. Spre deosebire de unii actori care pun accentul mai presus de toate pe simbolismul geopolitic, Germania insistă asupra faptului că procesul de aderare propriu-zis trebuie să rămână unul bazat pe respectarea în primul rând a formalităților. Din anumite puncte de vedere, Germania nu reușește să iasă din gândirea birocratică care o caracterizează. Berlinul se teme deci că scăderea standardelor din motive geopolitice ar putea submina atât coeziunea internă a UE, cât și legitimitatea extinderii în sine.

Această abordare prudentă reflectă, de asemenea, preocupările Germaniei cu privire la funcționarea viitoare a Uniunii Europene. Extinderea nu este doar o chestiune de politică externă, ea modifică în mod fundamental echilibrul de putere și dinamica instituțională din cadrul UE. Decidenții politici germani sunt perfect conștienți de faptul că o Uniune mai mare ar putea deveni mai greu de guvernat, în special în contextul regulilor de unanimitate din politica externă și de securitate. Dezbaterile din Germania privind extinderea sunt, prin urmare, strâns legate de discuțiile despre reforma instituțională, votul cu majoritate calificată și viitoarea arhitectură a Uniunii.

---

[1] Stercul, Natalia. *Eine neue Runde der EU-Erweiterung: Wird Moldawien zu einer Erfolgsgeschichte?* Liberal Modernity (LibMod), Policy Brief, 2026.

Berlinul susține din ce în ce mai mult că extinderea și reforma instituțională trebuie să se desfășoare în paralel. Germania a susținut propunerile de extindere a votului cu majoritate calificată în anumite etape ale procesului de aderare, pentru a reduce blocajele cauzate de dreptul de veto al unor state membre. Acest lucru reflectă îngrijorarea mai amplă a Germaniei că UE ar putea ajunge într-o situație de paralizie strategică dacă extinderea ar avea loc fără modificări procedurale.

Un alt motiv pentru prudență din partea Germaniei ține de aspectul financiar sau, așa cum l-ar numi experții, de sustenabilitatea politică generală a extinderii în cadrul UE. Germania rămâne cel mai mare contribuabil net al Uniunii, iar extinderea ridică inevitabil întrebări dificile cu privire la fondurile structurale, subvențiile agricole, migrația, mobilitatea forței de muncă și mecanismele de redistribuire. În Germania există sprijin public pentru extindere, dar acesta nu este nici necondiționat, nici nelimitat din punct de vedere politic. Liderii germani trebuie, prin urmare, să găsească un echilibru între ambițiile geopolitice și realitățile politice interne, nu numai în ceea ce privește extinderea UE, ci și în legătură cu toate marile teme de reformă și modernizare a UE propuse în prezent.

Acest echilibru se reflectă tot mai evident în sprijinul acordat de Berlin modelelor de integrare etapizată sau treptată. Germania pare să se îndrepte către ideea că statele candidate ar trebui să participe progresiv la structurile UE înainte de a obține statutul de membru cu drepturi depline, adică o operaționalizare a conceptului de Europă în mai multe viteze. Această dezbatere a devenit deosebit de vizibilă prin propunerea cancelarului Friedrich Merz privind un model de „membru asociat" pentru Ucraina. Deși această propunere s-a concentrat în principal asupra Ucrainei, ea a revelat o schimbare importantă în gândirea germană. Berlinul caută din ce în ce mai mult formate de integrare intermediare care să consolideze integrarea politică și instituțională fără a acorda imediat statutul de membru cu drepturi depline.

Este important de menționat că discuțiile din Germania sugerează că și Moldova ar putea beneficia de „soluții inovatoare" menite să accelereze integrarea concretă în structurile europene, păstrând în același timp procesul formal de aderare. Acest lucru reflectă oferta de compromis a Germaniei, adresată atât țărilor din interiorul, cât și din afara UE, în favoarea unei integrări treptate, în detrimentul unei extinderi bruște.

Prudența Germaniei este determinată și de Transnistria. Problema Transnistriei rămâne una dintre principalele complicații în cadrul dezbaterii privind aderarea. Prezența trupelor ruse pe teritoriul Moldovei generează incertitudine cu privire la implicațiile în materie de securitate ale unei viitoare aderări la UE. Berlinul este conștient că integrarea unor state cu conflicte teritoriale nerezolvate vine cu riscuri pentru UE însăși. În același timp, politicienii germani știu și că amânarea pe termen

nelimitat a integrării ar putea expune Moldova la riscul de a pierde tot progresul făcut în ultimii ani. Iar destabilizarea Moldovei este, în sine, o formă de destabilizare a UE, având în vedere impactul pe care îl poate avea asupra vecinului său imediat, România, și nu numai.

Perspectiva germană este parte dintr-un peisaj european fragmentat. În prezent, nu există o coaliție unitară în favoarea extinderii în cadrul UE. Diferite state membre susțin extinderea din motive diferite și cu priorități diferite.

Franța împărtășește interesul geopolitic al Germaniei față de Moldova, în special prin inițiative comune precum Platforma de Parteneriat cu Republica Moldova. Cu toate acestea, Parisul abordează adesea extinderea dintr-o perspectivă mai degrabă politică și simbolică, în timp ce Berlinul pune accentul pe aspectele instituționale și procedurale.

Statele nordice și baltice se numără printre cei mai puternici susținători ai Moldovei, deoarece și ele percep Rusia atât la nivel politic, cât și societal, ca o amenințare imediată la adresa securității. Polonia susține cu tărie Moldova ca parte a strategiei sale mai largi pentru Europa de Est, deși Varșovia rămâne concentrată în primul rând asupra Ucrainei. Între timp, mai multe state din Europa de Vest rămân prudente în ceea ce privește migrația, redistribuirea financiară și capacitatea UE de a absorbi noi membri.

Ungaria a reprezentat un factor deosebit de dificil în cadrul dezbaterii privind extinderea. Budapesta și-a demonstrat în repetate rânduri disponibilitatea de a-și exercita dreptul de veto în chestiunile europene și menținea o relație mai conciliantă cu Moscova. Acum, după schimbarea conducerii politice de la Budapesta, problema Ungariei s-a rezolvat. Dar ar putea apărea noi probleme din partea Sofiei, de exemplu.

Migrația constituie un alt aspect important al relației Germaniei cu Moldova. Germania caută din ce în ce mai mult să încheie parteneriate privind migrația forței de muncă reglementată cu țările din Europa de Est care nu au făcut încă pasul spre UE, inclusiv cu Moldova. Discuțiile privind acordurile de migrație reflectă efortul Berlinului de a concilia nevoile economice cu controlul migrației. Decidenții politici germani recunosc atât oportunitățile, cât și riscurile legate de migrația din Moldova. Pe de o parte, Germania are nevoie de forță de muncă calificată în mai multe sectoare. Pe de altă parte, emigrația excesivă contribuie la declinul demografic al Moldovei și la „exodul creierelor", ceea ce ar putea slăbi țara pe plan intern.

Aceasta este o altă particularitate a abordării Germaniei: Berlinul nu privește Moldova doar ca pe un candidat la aderare, ci și ca pe un partener pe termen lung a cărui reziliență internă este importantă, atât din punct de vedere economic, cât și politic.

Cu toate acestea, Germania este din ce în ce mai conștientă de importanța simbolică a procesului de aderare a Moldovei. Este în joc credibilitatea Uniunii Europene însăși. Dacă UE promite în mod repetat perspective de aderare fără a realiza progrese tangibile, forțele pro-europene din Moldova s-ar putea slăbi, în timp ce discursurile pro-ruse ar câștiga teren. Germania și mai ales guvernul Merz înțelege că extinderea nu ține doar de respectarea cerințelor tehnice, ci și de credibilitatea politică și încrederea strategică.

Acest lucru explică implicarea tot mai mare a liderilor europeni în Moldova. Vizitele lui Friedrich Merz, Emmanuel Macron și Donald Tusk, menite să susțină orientarea europeană a Moldovei, au demonstrat că țara a devenit importantă din punct de vedere strategic pentru viitorul Europei. În această notă putem citi și înțelege mai bine toate activitățile politice intensive din Moldova ale liderilor vestici în ultimii ani.

Obiectivul general al Germaniei este, așadar, dublu. În primul rând, Berlinul urmărește să pună Moldova în mod ireversibil în sfera europeană din punct de vedere politic, economic și strategic. În al doilea rând, Germania dorește ca extinderea să consolideze Uniunea Europeană, nu să o slăbească. Acest lucru explică de ce Germania susține în același timp negocierile de aderare, promovând totodată integrarea treptată, reforma instituțională și condiționalitatea.

În cele din urmă, poziția Germaniei față de Moldova evidențiază contradicțiile mai ample ale politicii europene contemporane. Berlinul vede că extinderea a devenit o necesitate geopolitică în era revizionismului rus. Totuși, Germania se teme, de asemenea, că o extindere necontrolată sau grăbită din punct de vedere politic ar putea submina coeziunea și guvernabilitatea Uniunii, ceea ce ar fi un câștig pe termen mediu și lung tocmai pentru revizionismul anterior menționat.

Prin urmare, Moldova ocupă un loc special în gândirea strategică de politică externă germană a ultimilor ani, fapt care se observă clar din amploarea investițiilor Germaniei în relația cu această țară. De la consilierea strategică a președintei însăși până la activități politice desfășurate prin intermediul fundațiilor politice, pe care unele state le-ar numi aproape „interferență străină". Totuși, Moldova reprezintă în același timp un test pentru credibilitatea UE, un stat de primă linie în confruntarea Europei cu influența rusă și un exemplu al limitelor actualului model de extindere.

Germania știe foarte bine unde vrea să ajungă Moldova. Ceea ce Berlinul încă nu reușește să deslușească este modul în care să împace aderarea Moldovei cu dorința sa la fel de puternică de a păstra funcționalitatea, coeziunea și echilibrul politic al Uniunii Europene.

Susținere și rezerve ale actorilor europeni față de extinderea UE – Perspectiva Franței

Ștefan Popescu

Republica Moldova ocupă astăzi, în reflecția strategică franceză, o poziție care depășește greutatea sa demografică și economică reală. Iar acest lucru devine evident numai urmărind densitatea contactelor la nivel înalt dintre Paris și Chișinău, vizibilitatea franceză pe dosarul Republica Moldova și disponibilitatea Franței de a se implica activ în consolidarea capacităților de apărare a Republicii Moldova[1]. Președinta Republicii Moldova Maia Sandu a fost probabil, în ultimii ani, unul dintre șefii de stat cu cele mai frecvente întâlniri cu președintele Emmanuel Macron. Cei doi comunică direct, inclusiv pe telefonul mobil, canal la care, la un moment dat, a făcut apel chiar și România. Totuși, această apropiere franceză față de Chișinău nu trebuie greșit interpretată.

Prima explicație cu privire la acest interes se află în transformarea geografiei strategice europene după declanșarea războiului de pe teritoriul Ucrainei și deplasarea centrului de interes strategic pe teatrul european către Est. Prin urmare, din punctul de vedere al Franței, traiectoria europeană a acestui teritoriu situat între România, Ucraina și spațiul strategic rus nu ține numai de politica de extindere a Uniunii Europene; ea se înscrie într-o reconfigurare a spațiilor de interes, a liniilor de contact și a zonelor de fricțiune dintre Rusia și Occident. Republica Moldova nu este un simplu candidat precum statele Balcanilor occidentali, ci un spațiu de frontieră, adică un teritoriu unde ordinea politică nu este stabilă – în ciuda aparențelor –, ci rezultă din echilibrul permanent între centre de putere externe. Ea se situează exact în zona unde se decide dacă spațiul european se extinde sau dacă se fragmentează în zone de influență concurente. De aici rezultă și una din erorile frecvente ale analizelor care privesc extinderea Uniunii Europene peste Prut și care constau în reducerea dosarului moldovenesc la logica tehnocrată a Bruxelles-ului – acquis comunitar, convergență legislativă, reforme instituționale – și la declarațiile publice de susținere a acestui parcurs european venite inclusiv dinspre Paris. În

[1] La data de 7 martie 2024, Franța și Republica Moldova au încheiat un acord de apărare.

realitate, în viziunea planificatorilor politici francezi problema integrării europene a Republicii Moldova este în primul rând una de geografie politică.

Pentru a înțelege și mai bine această viziune, este bine să ne imaginăm că avem în față o hartă a Europei orientale pe care, privind-o din perspectiva Parisului, ne focalizăm atenția pe Republica Moldova. Și ce observăm ? Observăm că acest stat apare ca unul dintre elementele unui ansamblu mai larg care include Ucraina, Marea Neagră și Balcanii occidentali. Logica franceză este veche: Parisul a fost întotdeauna mai preocupat de natura politică a Europei decât de extinderea propriu-zisă. Acolo unde alții văd în extinderea Uniunii un proces mecanic de stabilizare, Franța gândește în termeni de echilibru continental. Fiecare extindere transformă structura internă a Europei. Fiecare deplasare a frontierelor Uniunii modifică raporturile de forță dintre statele membre, culturile strategice dominante și prioritățile geopolitice ale continentului. O integrare pe modelul celei de care au beneficiat țările din Europa centrală și orientală în primul deceniu al anilor 2000, ar pereniza în Est centrul de greutate strategic al Uniunii Europene și mai ales ar întări ponderea statelor marcate istoric de proximitatea rusă și a sensibilităților securitare estice. Ceea ce prentru Franța ar însemna și reducerea marjei sale de manevră pe termen mai lung în raport cu Rusia. Iată de ce, pentru Franța, problema nu este doar dacă Republica Moldova este „pregătită" să adere la Uniune. Întrebarea reală este următoarea: ce Europă va rezulta dintr-o extindere masivă spre Est? O Europă politică capabilă să producă o strategie comună? Sau o Europă extinsă, dar fragmentată, dominată de logici contradictorii de securitate imediată ?

În acest context apare o ambivalență franceză față de Republica Moldova. Parisul susține astăzi clar ancorarea europeană a Republicii Moldova. Dar acest sprijin este inseparabil de dorința de a reorganiza Uniunea Europeană, inclusiv prin asocierea periferiilor sale, în zone de integrare diferențiată, structurate în cercuri concentrice. Din această logică s-a născut Comunitatea Politică Europeană, proiect destinat Republicii Moldova, Ucrainei, țărilor din Caucazul de Sud și din Balcanii Occidentali. Această organizare a unui spațiu politic continental mai larg decât Uniunea, care are darul de a temporiza extinderea precipitată și de a căuta în realitate o stabilizare a periferiilor, mai are în vedere și pregătirea Europei pentru a putea absorbi consecințele geopolitice ale războiului din Ucraina. Pentru că Republica Moldova, în pofida orientării sale europene actuale și audienței avute la Paris, continuă să fie văzut ca un stat aparținând zonei periferice, legat de zona de război. Planificatorii politici francezi nu ignoră vulnerabilitățile sale structurale - fragilitatea sa instituțională, dependența economică, declinul demografic și mai ales problema transnistreană care indică un stat cu suveranitate incompletă. Transnistria continuă să întruchipeze o prezență rusă indirectă în zona meridională

a flancului estic european și menține deschisă problema profunzimii strategice a Moscovei la Marea Neagră.

A doua explicație pentru interesul francez față de Republica Moldova se înscrie în strategia de prezență a Franței la nivel global ca "putere de echilibru", cu alte cuvinte o putere care are capacitatea de a influența raporturile de forțe într-o regiune și împiedica dominația unei singure puteri sau a unui bloc și de mare jucător strategic pe teatrul european. Degradarea progresivă a poziției franceze în Africa francofonă, în special în Sahel, unde intervenția și influența rusă prin intermediul rețelelor paramilitare și de securitate a fost percepută la Paris nu doar ca o pierdere regională, ci ca o contestare directă a statutului global al Franței. Rezultatul nu putea fi decât intrarea într-o strategie de răspuns față de Rusia. De asemenea, interesele celorlalți mari parteneri occidentali în regiunea extinsă a Mării Negre și obiectivele rusești care depășeau orizontul ucrainean, vizând adâncimea strategică a teatrului european – după cum a reieșit din documentele remise de Rusia Statelor Unite la jumătatea lunii decembrie 2021 care menționau explicit redesenarea arhitecturii de securitate europene – au stimulat Franța să se manifeste cu putere în spațiul de contact dintre Europa și Rusia. Consolidarea prezenței militare franceze în România, implicarea în securitatea Mării Negre și intensificarea cooperării cu statele din flancul estic al UE reflectă această ambiție. În această logică, Republica Moldova devine și un indicator al capacității Franței de a participa la definirea noii ordini de securitate europene. În același timp, Franța încearcă să își consolideze rolul pe flancul estic al Europei și într-un context de reconfigurare a prezenței americane. Acest lucru deschide un spațiu de acțiune pentru puterile majore europene, în special pentru Franța, care încearcă să se poziționeze ca actor de securitate continentală.

În sfârșit, fără a constitui factorul primordial al ecuației strategice, nu poate fi ignorată nici persistența unei anumite tradiții franceze: aceea a unei prezențe asumate în Europa Orientală, întemeiată atât pe memoria istorică, cât și pe reflexele unei culturi strategice de lungă durată. Parisul continuă să se perceapă, cel puțin parțial, drept garant al echilibrelor continentale și protector al statelor de dimensiuni medii sau mici aflate în zonele de fricțiune geopolitică. În acest registru se înscrie și interesul constant acordat Republicii Moldova, spațiu francofon periferic, dar simbolic relevant pentru proiecția influenței franceze la marginea orientală a Europei. Dincolo de calculele strict geopolitice, persistă o anumită coloratură romantică a politicii externe franceze — moștenire a universalismului republican și a tradiției diplomatice gaulliste — care continuă să impregneze atât nivelul deciziei politice, cât și mediile însărcinate cu pregătirea acesteia.

În această ecuație mai trebuie introdus un element: relația Franța-România-Republica Moldova. Parisul evită în mod deliberat să privească Republica Moldova

ca simplă extensie strategică a spațiului românesc sau ca un dosar delegat implicit Bucureștiului. Această atitudine nu exprimă numai o anumită neîncredere în evaluările României, ci rezultă și dintr-o logică mai profundă a culturii strategice franceze, care privilegiază relația directă cu statele, fără intermediari regionali. Franța caută astfel să evite ceea ce riscă să fie perceput drept „naționalizarea" dosarului moldovenesc, adică reducerea acestuia la dimensiunea relației istorice și identitare dintre București și Chișinău. O asemenea interpretare ar diminua caracterul european al dosarului iar pentru Paris, miza depășește cadrul bilateral româno-moldovean. Așa cum am văzut mai sus, Republica Moldova interesează Franța tocmai pentru că se află la intersecția dintre spațiul european, zona pontică și periferia strategică a Rusiei. Această distanțare relativă față de perspectiva românească devine și mai inteligibilă dacă este plasată în cadrul raportărilor strategice mai largi ale Franței în Europa orientală. În pofida consolidării prezenței sale militare în România, inclusiv prin asumarea rolului de națiune-cadru NATO pe flancul estic, adevăratul pivot al raportării strategice franceze către Est rămâne Polonia. Semnarea Tratatului de la Nancy la 9 mai 2025 a confirmat tocmai această ierarhie strategică. Pentru Paris, Varșovia reprezintă actorul indispensabil în gestionarea noului centru de gravitație geopolitic european creat de războiul din Ucraina și, în același timp, principalul partener continental capabil să participe la reechilibrarea raporturilor de forță în interiorul Uniunii Europene. Astfel, dacă România oferă Franței un punct de sprijin militar la Marea Neagră, Polonia îi oferă un partener strategic de rang continental. Diferența de statut dintre cele două relații explică și de ce Parisul tratează Republica Moldova în mod autonom, fără a o integra într-o logică exclusiv românească.

Special

Free and Open Moldova
Securitate energetică, conectivitate și diplomație subnațională în parteneriatul Chișinău-Washington

Antonia-Laura Pup

Introducere

O critică recurentă la adresa celei de-a doua administrații Trump susține că politica externă și de securitate promovată de noua elită de la Washington ar propune, în raport cu Europa, o conciliere a Federației Ruse și o subsecventă predare la cheie a Europei de Est în sfera de influență a Moscovei. Într-un raport privind viitorul parteneriatului SUA-Republica Moldova publicat în aprilie 2025, think tankul Stimson Center a zugrăvit această îngrijorare în tușe groase și tonuri grave, nominalizând o „îndepărtare bruscă a administrației de la abordările politicii externe tradiționale", deplângând „revizionismul asupra parteneriatelor din Europa" și punctând „dorința administrației Trump de a ocoli aliații în căutarea unei relații normalizate cu Federația Rusă".[1] Acestea schimbări de dinamică sunt descrise drept obstacole majore pentru statele post-sovietice mai mici care urmăresc integrarea occidentală, așa cum este - prin excelență - Republica Moldova. Închiderea USAID și sistarea programelor de asistență pentru dezvoltare în primăvara anului 2025, cuplate cu demersurile bilaterale ale administrației Trump în raport cu Moscova în dosarul ucrainean au părut, cel puțin inițial, să confirme acest diagnostic.

Acest articol susține că diagnosticul acesta este incomplet. În timp ce este limpede că linia discursivă a Casei Albe în raport cu Federația Rusă este astăzi una mult mai conciliatorie decât în administrația Biden și chiar și decât în prima administrație Trump, această schimbare de dinamică nu a alterat, totuși, parteneriatul dintre Statele Unite și statele din spațiul ex-sovietic, precum Republica Moldova. Parteneriatul bilateral Chișinău-Washington nu a fost sistat, așa cum probabil ar fi anticipat cei care au privit summitul Trump-Putin din Alaska drept o împlinire a profeției (re)împărțirii lumii în sfere de influență, ci redinamizat pe linii care sunt, în puncte importante, mai durabile decât modelul bazat pe asistență care l-a precedat.

[1] Rachel Stohl și Elias Yousif, *The Future of the U.S.–Moldova Partnership* (Washington, DC: Stimson Center, 10 aprilie 2025), https://www.stimson.org/2025/the-future-of-the-us-moldova-partnership

Această reorganizare poate fi cel mai bine înțeleasă prin cadrul conceptual dezvoltat de James Carafano de la Heritage Foundation și Kaush Arha de la Free & Open Indo-Pacific Forum - paradigma „spațiilor libere și deschise", care extinde logica doctrinei pentru o regiune Indo-Pacifică Liberă și Deschisă (FOIP) spre vest, de-a lungul Eurasiei.[2] În acord cu această schimbare de paradigmă, interesele SUA nu mai sunt promovate prin asistență unilaterală sau angajamente formale de alianță, ci prin conectivitatea unor „spații libere și deschise" distincte din punct de vedere geografic, prin intermediul coridoarelor fizice, digitale și energetice, ancorate mai degrabă în investiții străine directe și cooperare în materie de securitate decât în transferuri de fonduri sau ajutoare livrate sub forma unor granturi.

Acest articol este structurat în patru părți. Prima prezintă cadrul conceptual al „spațiilor libere și deschise" și îl situează în cadrul dezbaterii mai largi privind marea strategie a SUA post-Indo-Pacific, incluzând vizita vicepreședintelui J.D. Vance din februarie 2026 în Armenia și Azerbaidjan ca o aplicare paradigmatică. A doua parte examinează patru piloni operaționali ai parteneriatului SUA–Republica Moldova, așa cum s-au dezvoltat aceștia în contextul celei de-a doua administrații Trump: securitatea energetică, diplomația subnațională, conectivitatea și diplomația parlamentară. A treia parte încadrează *Moldova Support Act din 2026* în această arhitectură și evaluează semnificația acesteia pentru traiectoria de aderare a Moldovei la Uniunea Europeană. În fine, articolul înaintează trei recomandări de politici publice pentru România, a cărei poziție geografică, lingvistică și instituțională o califică în mod unic pentru a servi drept principalul intermediar diplomatic al Chișinăului la Washington, instanță pe care guvernul de la București și-a asumat-o fără echivoc și în relație cu Bruxellesul.

„Spațiile deschise și libere" în strategia de politică externă conservatoare americană

Conceptul „liber și deschis" în vocabularul geopolitic își are originea în discursul „Confluența celor Două Mări" expus în 2007 de către prim-ministrul japonez Shinzo Abe în parlamentul indian, în care Abe a descris un „Arc al Libertății și Prosperității" menit a se extinde de-a lungul marginii exterioare a continentului eurasiatic.[3] Conceptul s-a maturizat ulterior în doctrina „Indo-Pacific Liber și Deschis" (FOIP) a lui Abe din 2016 și a fost adoptat oficial de prima administrație Trump în 2017.[4] Documentul de implementare al Departamentului de Stat al

[2] James Jay Carafano și Kaush Arha, „Bridging Free and Open Spaces Serves U.S. Interests," Heritage Foundation Commentary, 3 aprilie 2023, https://www.heritage.org/global-politics/commentary/bridging-free-and-open-spaces-serves-us-interests.

[3] Shinzo Abe, „Confluence of the Two Seas", New Delhi, 22 August 2007, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html.

[4] Shinzo Abe, Opening Session of the Sixth Tokyo International Conference on African Development, Nairobi, 27 August 2016, https://www.mofa.go.jp/afr/af2/page4e_000496.html.

SUA din noiembrie 2019, „*A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision*", a codificat principalele obiective ale acestei paradigme: libertatea navigației, transparența finanțării infrastructurii, liberalizarea angajamentelor economice și diversificarea lanțurilor de aprovizionare pentru a reduce dependența de Republica Populară Chineză.[5]

Carafano și Arha, scriind într-un comentariu pentru think tankul conservator The Heritage Foundation din aprilie 2023, au extins această doctrină către vest. Aceștia au susținut că „interesele americane sunt promovate prin conectarea spațiilor libere și deschise ale lumii, împiedicând astfel regimurile autoritare să împartă lumea în sfere rigide de control".[6] Potrivit acestora, acest deziderat ar putea fi atins nu prin forță militară sau cecuri în alb pentru ajutor extern, ci prin diplomație activă, încurajarea investițiilor străine directe și a cooperării de securitate în proiecte strategice cheie și prin construirea unor punți mai solide între comunitatea transatlantică, Eurasia și Indo-Pacific. Trei angajamente încorporate în această formulare merită detaliate.

În primul rând, conectivitatea funcționează ca strategie. Într-un interviu din aprilie 2025 ocazionat de vizita premierului italian Giorgia Meloni la Washington, Carafano a formulat explicit contrastul dintre viziunea americană și diplomația infrastructurilor practicată de Beijing: „Inițiativa Belt and Road vizează construcția unor rețele care servesc China. Spațiile libere și deschise aduc beneficii tuturor, inclusiv SUA."[7] Obiectivul nu este construirea unui perimetru de izolare, ci multiplicarea coridoarelor concurente - fizice, digitale și energetice - care păstrează suveranitatea statelor aflate de-a lungul rutelor lor.

În al doilea rând, Inițiativa celor Trei Mări (3SI) constituie pivotul european al acestui cadru conceptual. Carafano și Arha au identificat 3SI drept mecanismul prin care Statele Unite își pot extinde deschiderea către Caucaz și Marea Caspică până la republicile din Asia Centrală, alăturarea Italiei, Greciei și a altor participanți sud-europeni servind la consolidarea legăturii dintre coridorul nord-sud și Europa de Sud.[8] În descrierea angajamentului SUA în raport cu regiunea Mării Negre, regăsim,

---

[5] U.S. Department of State, *A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision* (Washington, DC, 4 Noiembrie 2019), https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf.

[6] Carafano and Arha, "Bridging Free and Open Spaces."

[7] James Jay Carafano, citat în "Meloni's role in 'free and open spaces' lands in the US," *Decode39,* 17 aprilie 2025, https://decode39.com/10484/melonis-role-in-free-and-open-spaces-lands-in-the-us/.

[8] Congressional Research Service, *The Three Seas Initiative*, IF11547 (actualizat martie 2026), https://www.congress.gov/crs-product/IF11547; Polish Presidency, "10th Three Seas Summit in Warsaw," 29 aprilie 2025, https://www.president.pl/archives/andrzej-duda/news/in-april-the-summit-of-the-three-seas-initiative-will-take-place-in-warsaw, 97703; „3 Seas Initiative Summit opens in Croatia," *Anews,* 28 aprilie 2026, https://www.anews.com.tr/world/2026/04/28/3-seas-initiative-summit-opens-in-croatia-focusing-on-regional-connectivity-investment.

de asemenea, menținerea acestei rute libere și deschise pentru comerț drept un obiectiv cardinal de politică externă pentru Washington. Republica Moldova, ca stat invitat în cadrul formatului 3SI, se află la intersecția geografică dintre axa pontică a inițiativei și statele Parteneriatului Estic, cu o dinamică susținută de integrare europeană care deschide noi oportunități de parteneriat cu Statele Unite.

În al treilea rând, angajamentul tranzacțional în raport cu statele europene nu echivalează cu o dezangajare. Preferința administrației Trump pentru parteneriate mixte, participații de capital și acorduri comerciale în detrimentul asistenței bazate pe granturi este compatibilă cu cadrul dezvoltat de Carafano și Arha.[9] Raportul Stimson Center a recunoscut acest lucru atunci când a recomandat Republicii Moldova să își formuleze solicitările la Washington în termeni de „oportunități de investiții, cotă de piață comercială sau competiție strategică", mai degrabă decât „apeluri la valori comune, viziuni politice sau altruism", despre care consideră că au „șanse foarte reduse de a găsi un public receptiv la Casa Albă".[10]

O importantă aplicare operațională a cadrului spațiilor libere și deschise în primele luni ale celei de-a doua administrații Trump nu a avut loc, însă, în Europa de Est, ci în Caucazul de Sud. În februarie 2026, vicepreședintele J.D. Vance a călătorit în Armenia și Azerbaidjan, devenind primul vicepreședinte american în funcție care a vizitat Erevanul și oficialul american de cel mai înalt rang care a vizitat oricare dintre cele două țări în ultimele decenii.[11] Vizita a consolidat trilaterala de la Casa Albă din august 2025, care marcase inaugurarea Rutei Trump pentru Pace și Prosperitate Internațională (TRIPP), un coridor comun de dezvoltare care traversează sudul Armeniei, în cadrul căruia un consorțiu american va deține un pachet majoritar de 74%, Armenia păstrând 26%.[12] La Erevan, vicepreședintele Vance a anunțat vânzarea către Armenia a unor sisteme de recunoaștere V-BAT produse de Shield AI, în valoare de 11 milioane de dolari, a oficializat un cadru de cooperare nucleară civilă estimat să genereze până la 5 miliarde de dolari în exporturi nucleare americane și încă 4 miliarde în contracte pe termen lung pentru combustibil și mentenanță, destinate înlocuirii vechii centrale sovietice Metsamor cu reactoare modulare mici furnizate de SUA, și a autorizat licențierea a 41.000 de unități de procesare grafică NVIDIA GB300 pentru a doua fază a unui proiect de

---

[9] Carafano and Arha, „Bridging Free and Open Spaces."

[10] Stohl și Yousif, *Future of the U.S.–Moldova Partnership*.

[11] Joshua Kucera, „Vance Visit Reaffirms U.S. Push to End Armenia-Azerbaijan Conflict," International Crisis Group, 12 februarie 2026, https://www.crisisgroup.org/anb/europe-central-asia/caucasus-armenia-azerbaijan-united-states/vance-visit-reaffirms-us-push-end-armenia-azerbaijan-conflict; Luke Coffey, „Vance Visit Demonstrates US Commitment to Peace in the South Caucasus," Hudson Institute, 18 februarie 2026, https://www.hudson.org/politics-government/vance-visit-demonstrates-us-commitment-peace-south-caucasus-luke-coffey.

[12] Artin DerSimonian, „VP Vance's timely TRIPP to the South Caucasus," *Responsible Statecraft* (Quincy Institute), 14 februarie 2026, https://responsiblestatecraft.org/trump-tripp/

infrastructură cloud AI condus de compania americană Firebird. La Baku, Vance și președintele Ilham Aliyev au semnat Carta Parteneriatului Strategic SUA-Azerbaidjan care vizează cooperarea în domeniile energiei, infrastructurii digitale, apărării și economiei.[13]

Implicațiile geopolitice ale acestei vizite nu au trecut neobservate la Moscova. După cum a relatat Quincy Institute for Responsible Statecraft, citând comentarii rusești, vizita a provocat „dezamăgire, iritare și un sentiment de neputință" în cercurile de politică externă rusești, deoarece „tocmai în această regiune poziția Rusiei s-a deteriorat vizibil în ultimii ani".[14] Experții Hudson Institute au caracterizat deplasarea drept „un punct de cotitură structural în Caucazul de Sud", observând că Washingtonul „se ancorează în regiune nu prin baze militare, ci prin lanțuri de aprovizionare nucleară, proiecte de conectivitate, exporturi de semiconductori, centre de date AI și carte strategice structurate". European Policy Centre a remarcat că vizita semnalează „recalibrarea geostrategică în curs a Caucazului de Sud", Washingtonul poziționându-se drept principalul mediator și coordonator al unei agende de conectivitate care leagă Asia Centrală de Europa prin acest coridor.[15] Niciuna dintre aceste caracterizări nu este compatibilă cu o interpretare de tip conciliator a politicii administrației în spațiul post-sovietic.

Aidoma Armeniei, Republica Moldova îndeplinește un set de condiții pentru care cadrul spațiilor deschise și libere a fost calibrat: un stat mic post-sovietic, formal în afara NATO (în cazul Chișinăului, prin angajamentul constituțional față de neutralitate), dependent energetic de Federația Rusă și poziționat geostrategic între o mare putere ostilă și o integrare instituțională occidentală incompletă. Ceea ce diferențiază Republica Moldova este proximitatea Uniunii Europene, statutul oficial de țară candidată la UE și negocierile de aderare deschise încă din iunie 2024, precum și diaspora și moștenirea infrastructurală orientate spre vest. Cei patru piloni examinați mai jos reprezintă expresia operațională a cadrului spațiilor libere și deschise în cazul Republicii Moldova.

Patru piloni centrali ai parteneriatului dintre Republica Moldova și Statele Unite

Fiecare dintre cei patru piloni operaționali ai cooperării SUA–Moldova începând cu ianuarie 2025 - securitatea energetică, diplomația subnațională, conectivitatea și diplomația parlamentară - este înțeles cel mai bine nu ca un element autonom

---

[13] Foundation for Defense of Democracies, „Vance Visit to Armenia and Azerbaijan Signals U.S. Push Into Region Dominated by Russia," 13 februarie 2026, https://www.fdd.org/analysis/2026/02/13/.

[14] DerSimonian, „VP Vance's timely TRIPP."

[15] European Policy Centre, „American power play in the South Caucasus," 24 februarie 2026, https://www.epc.eu/publication/american-power-play-in-the-south-caucasus/.

al relațiilor bilaterale, ci ca pe o contribuție la traiectoria de aderare a Moldovei la Uniunea Europeană. Uniunea Europeană a acordat Moldovei statutul de țară candidată în iunie 2022, a deschis negocierile de aderare în iunie 2024 și a aprobat o Facilitate pentru Reformă și Creștere în valoare de 1,9 miliarde de euro în martie 2025, obiectivul declarat al guvernului moldovean fiind aderarea până în 2030.[16] Aderarea se desfășoară pe parcursul a treizeci și trei de capitole de negociere grupate în șase clustere care acoperă, printre altele, fundamentele (statul de drept, instituțiile democratice, reforma administrației publice), piața internă (libera circulație, energia, transportul), competitivitatea și creșterea favorabilă incluziunii (digitalul, fiscalitatea, uniunea vamală) și relațiile externe (Politica Externă și de Securitate Comună).[17] UE în sine nu furnizează însă garanțiile de securitate, moleculele de GNL, presiunea asupra platformelor cu sediul în SUA pentru atenuarea dezinformării sau balastul diplomatic în cadrul relației transatlantice pe care procesul de aderare le presupune Aceste inputuri sunt americane. Cei patru piloni sunt, în consecință, patru canale prin care Statele Unite furnizează condițiile fizice și politice în care inputurile de reglementare și financiare ale UE pot produce aderarea.

Pilonul I: Securitatea energetică

Postura energetică a Moldovei dinainte de 2022 era structural dependentă de Federația Rusă. Centrala electrică de la Cuciurgan, situată în regiunea separatistă transnistreană susținută de Rusia, furniza, înainte de perturbare, aproximativ 80% din cererea de electricitate a Moldovei de pe malul drept, fiind alimentată cu gaz rusesc tranzitat prin Ucraina.[18] În ianuarie 2025, Federația Rusă a oprit livrările de gaz către Transnistria, declanșând o criză energetică pe care autoritățile moldovenești, Comisia Europeană și Serviciul de Cercetare al Congresului SUA au atribuit-o eforturilor rusești de a submina guvernul Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) înaintea alegerilor parlamentare din septembrie 2025.[19] Securitatea

[16] European Commission, „Republic of Moldova," DG Neighbourhood and Enlargement Negotiations, https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/republic-moldova_en; Council of the European Union, „Moldova: Council gives final green light to support reforms and economic growth with almost €2 billion," 18 martie 2025, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/03/18/.

[17] European Commission, „Steps towards joining: The accession process explained," https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/steps-towards-joining_en; European Commission, *Moldova Report 2024* (Enlargement Package), 30 octombrie 2024, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en.

[18] European Investment Bank, „Moldova Romania Electricity Interconnection," project description, https://www.eib.org/en/projects/pipelines/all/20080194; Congressional Research Service, *Moldova: Background and U.S. Policy,* R48664 (28 august 2025), https://www.congress.gov/crs-product/R48664.

[19] CRS, Moldova: *Background and U.S. Policy;* S.Res. 199, 119th Congress, https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-resolution/199/text

energetică este, în acest context, simultan o precondiție pentru stabilitatea politică și un capitol substanțial de aderare. Capitolul 15 (Energia) din acquis-ul comunitar impune alinierea la regulile pieței interne a energiei a UE, la directivele privind securitatea aprovizionării și la cerințele de separare prevăzute de cel de-al Treilea Pachet Energetic. O țară candidată care nu își poate menține rețeaua funcțională pe parcursul unui deficit hibernal indus de Federația Rusă nu poate demonstra în mod credibil reziliența instituțională pe care o presupune Capitolul 15.

Răspunsul SUA începând din ianuarie 2025 a cuprins trei linii principale de acțiune, fiecare dintre acestea degradând simultan pârghia de influență rusă și avansând Republica Moldova pe traiectoria Capitolului 15, în concordanță cu accentul pus de cadrul Carafano–Arha pe cooperarea în domeniul infrastructurii structurată comercial, mai degrabă decât pe asistența bazată pe granturi. În primul rând, linia de transport electric de 400 kV Vulcănești–Chișinău, o interconexiune de 158 de kilometri cu rețeaua românească, a fost programată pentru punere în funcțiune până la sfârșitul anului 2025. Finanțată inițial prin intermediul unui Proiect al Băncii Mondiale pentru Dezvoltarea Sistemului Energetic, cu participare americană, linia va permite importul de electricitate direct din România, ocolind astfel nodul energetic transnistrean și integrând Moldova în zona electrică europeană sincronă.[20] În al doilea rând, linia de transport electric de 400 kV Strășeni–Gutinaș, o a doua interconexiune de 190 de kilometri, a fost anunțată în septembrie 2025, cu aproximativ 130 de milioane de dolari în investiții ale guvernului SUA pentru finalizarea construcției.[21] Ambasada SUA la Chișinău a încadrat proiectul ca unul care va crea „oportunități semnificative pentru firmele americane prin facilitarea adoptării și utilizării de către Moldova a tehnologiilor americane", specificând „infrastructura de transport, tehnologiile de optimizare a rețelei, tehnologiile informației și comunicațiilor, energia nucleară și stocarea cu baterii."[22] O a treia interconexiune nordică, Bălți–Suceava, se află în faza de proiectare. Integrarea completă a pieței de electricitate a Moldovei cu Rețeaua Europeană a Operatorilor de Sisteme de Transport pentru Electricitate (ENTSO-E) este vizată pentru 2027. În al treilea rând, Coridorul Vertical de Gaz (CVG) a apărut ca element cel mai consecvent din punct de vedere strategic al cooperării energetice SUA–Moldova și ca element cel mai explicit contopit cu arhitectura de aderare. Propus inițial în 2016 de Transgaz din România în coordonare cu operatorii sistemelor de gaz din Grecia, Bulgaria și

[20] World Bank, *Moldova Power System Development Project (P160829)*, project documents, https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062024130028678/pdf/.

[21] Logos Press, "The US will allocate money for the construction of the Strășeni–Gutinaș transmission line," 17 septembrie 2025; European Commission, *Moldova Report 2024,* section on Energy Community Treaty implementation and ENTSO-E synchronization.

[22] Guvernul Republicii Moldova, „Prime Minister Announces US Government Investment in Complete Construction of Strășeni–Gutinaș Power Line," 17 septembrie 2025.

Ungaria, coridorul reutilizează conducta Trans-Balcanică - anterior un canal sudic pentru gazul rusesc - într-o rută nordică care transportă GNL regazificat de la terminalele grecești de la Revithoussa și Alexandroupolis prin Bulgaria și România în depozitele subterane ucrainene, cu flux ulterior către Ungaria și Slovacia. Moldova și Ucraina au fost admise în coridor prin Memorandumul de Înțelegere semnat la reuniunea ministerială a Conectivității Energetice din Europa Centrală și de Sud-Est (CESEC) de la Atena din 2024, CESEC fiind ea însăși o platformă de nivel înalt a UE.[23] La 7 noiembrie 2025, pe marginea celei de-a șasea reuniuni ministeriale a Parteneriatului pentru Cooperare Energetică Transatlantică (P-TEC) de la Atena, la care au participat Secretarul de Stat american pentru Energie al SUA Chris Wright și Secretarul de Interne al SUA Doug Burgum - operatorii sistemelor de transport din Grecia (DESFA), Bulgaria (Bulgartransgaz), România (Transgaz), Moldova (Vestmoldtransgaz) și Ucraina (Gas TSO of Ukraine), împreună cu operatorul independent al interconectorului Grecia–Bulgaria (ICGB), au semnat o scrisoare comună prin care solicitau aprobarea reglementatoare pentru produsele de capacitate Ruta 2 și Ruta 3.[24] Secretarul Wright a declarat cu acea ocazie: „Statele Unite apreciază pașii făcuți de Grecia, Bulgaria, România, Republica Moldova și Ucraina pentru a-și consolida securitatea energetică. Datorită angajamentului Președintelui Trump față de dominația energetică, Statele Unite sunt pregătite și capabile să livreze GNL american accesibil, fiabil și sigur aliaților noștri din Europa."[25] Energocom, compania energetică de stat moldovenească, a devenit prima entitate comercială care a transportat GNL american prin terminalul Alexandroupolis către depozitele ucrainene. La 26 februarie 2026, Departamentul Energiei al SUA a convocat la Washington oficiali ai statelor participante la coridor pentru a aborda fricțiunile de reglementare, armonizarea tarifară și investițiile de infrastructură necesare pentru a aduce coridorul la capacitatea anuală planificată de 10 miliarde de metri cubi.[26] Până când Moldova își va închide capitolul energetic cu Bruxellesul, o va face în calitate de piață a gazului integrată cu state membre ale UE prin molecule furnizate de SUA, o configurație care satisface simultan acquis-ul și încorporează țara într-o arhitectură energetică transatlantică.

---

[23] International Centre for Gas Brokers (ICGB), „The Vertical Gas Corridor expands through Moldova and Ukraine," 19 ianuarie 2024; United States Energy Association, *The Vertical Gas Corridor,* https://usea.org/sites/default/files/The%20Vertical%20Gas%20Corridor_0.pdf.

[24] DESFA, „Gas TSOs from Greece, Bulgaria, Romania, Republic of Moldova and Ukraine sign joint letter requesting regulatory approval for Route 2 and Route 3 capacity products," 8 noiembrie 2025, https://www.desfa.gr/en/.

[25] Citat în Logos Press, „The U.S. congratulated Greece, Bulgaria, Romania, Moldova and Ukraine on the establishment of the Vertical Gas Corridor," 10 noiembrie 2025.

[26] U.S. Department of Energy, „U.S. Department of Energy Brings Together Vertical Gas Corridor Countries to Strengthen Energy Coordination," 26 februarie 2026, https://www.energy.gov/articles/us-department-energy-brings-together-vertical-gas-corridor-countries-strengthen-energy.

Pilonul II: Diplomația subnațională

Cel mai durabil din punct de vedere instituțional element al relației SUA–Moldova este Parteneriatul de Stat dintre Republica Moldova și Carolina de Nord, înființat în 1999 și funcționând continuu prin toate administrațiile ulterioare.[27] Programul a rămas izolat de reducerile asistenței externe care au afectat alte elemente ale relației bilaterale în cursul anului 2025. Începând cu 2024, Finanțarea Militară Externă a SUA (FMF) către Moldova a atins 45 de milioane de dolari într-un singur an - aproximativ totalul cumulat furnizat între anii fiscali 2010 și 2021.[28] În scopuri de aderare, cooperarea subnațională în domeniul apărării furnizează un input indirect, dar real, pentru Capitolul 31 (Politica Externă și de Securitate Comună), în cadrul căruia Republica Moldova trebuie să demonstreze interoperabilitate cu misiunile Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC) a UE, aliniere la măsurile restrictive ale UE și capacitatea instituțională de a participa la Grupurile de Luptă ale UE și la proiectele PESCO. Parteneriatul cu Carolina de Nord a generat, în decurs de douăzeci și șase de ani, tocmai interoperabilitatea, competența lingvistică în limba engleză și profesionalizarea subofițerilor pe care le așteaptă clusterul PSAC.

Utilitatea politică a legăturilor subnaționale se reflectă în scrisorile din septembrie 2025 ale senatorului Jeanne Shaheen (D-NH), Membru al Comitetului pentru Relații Externe al Senatului, și ale senatorului Thom Tillis (R-NC), adresate Meta și Alphabet, prin care îndemnau platformele să mobilizeze resurse suficiente împotriva dezinformării susținute de Rusia înaintea alegerilor parlamentare moldovenești.[29] Senatorii au citat evaluarea organizației societății civile WatchDog.MD, conform căreia peste 2.000 de pagini Facebook erau susținute de Kremlin, inclusiv 146 de pagini anonime afiliate cu oligarhul Ilan Shor, aflat sub sancțiuni americane. Poziția lui Tillis în această chestiune deriva, în mare măsură, din relația instituțională a statului Carolina de Nord cu Moldova prin Programul de Parteneriat de Stat - un exemplu clar de legături subnaționale care generează acțiune diplomatică la nivel federal. Relevanța pentru procesul de aderare este directă: alegeri parlamentare în 2025 capturate de dezinformare finanțată de Kremlin ar fi invalidat legitimitatea însuși a guvernului care negociază aderarea Moldovei cu Bruxellesul.[30] Platformele în cauză au sediul în SUA și răspund la presiunea Congresului SUA; doar Statele

---

[27] Commission on Security and Cooperation in Europe (Helsinki Commission), transcript, Septembrie 2023, https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2023/09/Moldova-Transcript-Combined.pdf

[28] Stohl și Yousif, *Future of the U.S.–Moldova Partnership,* 2024.

[29] Senator Jeanne Shaheen, Senator Thom Tillis, „Ranking Member Shaheen, Senator Tillis Send Bipartisan Letters to Meta, Alphabet Ahead of Moldovan Parliamentary Elections," Senate Foreign Relations Committee, 5 Septembrie 2025, https://www.foreign.senate.gov/press/dem/release/.

[30] International Republican Institute, *Moldova Election Report: 2025 Parliamentary Elections* (Novembrie 2025).

Unite, nu UE, posedă pârghia de reglementare și politică pentru a constrânge aplicarea moderării de fond pe Meta și Alphabet la intervalele de timp necesare.

Pilonul III: Conectivitatea

Conectivitatea în contextul moldovenesc cuprinde electricitatea, gazul, transportul și infrastructura digitală ca elemente ale unei reorientări integrate dinspre dependența rusă spre Uniunea Europeană și Atlantic și se mapează direct pe mai multe capitole de aderare: Capitolul 14 (Transport), Capitolul 15 (Energie), Capitolul 10 (Digital) și capitolele legate de comerț ale clusterului pieței interne. Raportul Stimson a observat că Moldova exportă acum mai mult în Statele Unite decât în Federația Rusă - o inversare a tiparelor istorice - și că GNL-ul american a ajuns pentru prima dată în Moldova în 2024.[31] La capitolul comercial, diversificarea exporturilor moldovenești dinspre pieţele CSI spre destinațiile UE și SUA este tocmai reorientarea structurală pe care Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) - în vigoare din 2016 - a fost concepută să o realizeze și pe care capitolul uniunii vamale va impune Moldovei să o consolideze înainte de aderare.[32] Durabilitatea politică a majorității electorale PAS din septembrie 2025, asigurată în pofida unei interferențe rusești descrise de observatori moldoveni și occidentali drept fără precedent ca amploare, a fost condiționată într-o măsură semnificativă de stabilitatea energetică și comercială furnizată de noile interconexiuni și de baza diversificată de exporturi. Conectivitatea, cu alte cuvinte, nu este adiacentă aderării; este una dintre zonele substanțiale de conținut ale aderării, iar Statele Unite furnizează mai multe dintre inputurile sale materiale decât orice alt actor extern individual.

Pilonul IV: Diplomația Congresului

Bilanțul legislativ al Congresului oferă cea mai clară respingere empirică a tezei privind concilierea, în măsura în care aceasta se aplică Republicii Moldova și, mai important pentru scopurile prezente, cea mai clară articulare a poziției SUA conform căreia aderarea Moldovei la Uniunea Europeană constituie ea însăși un interes american.

Rezoluția 99, introdusă în Senat de Președintele Risch și de Senatoarea Shaheen în mai 2025, exprimă sprijinul pentru eforturile României și Moldovei de a apăra democrația și de a combate interferența malignă rusă. Rezoluția a făcut legătura explicit între cele două țări și a recunoscut România ca „un membru vital al Uniunii Europene care a condus eforturile de sprijinire a intrării altor țări din

[31] Stohl și Yousif, *Future of the U.S.–Moldova Partnership,* secțiunea „Economic Development and Cooperation."

[32] European Commission, „EU trade relations with Moldova," https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en

Europa de Est în NATO, inclusiv a Moldovei" - o formulare care poziționează apartenența existentă a României la UE ca punct de referință instituțional pentru aderarea în curs a Moldovei.[33]

Declarația bipartizană Risch–Shaheen din 19 septembrie 2025, semnată de senatorii Durbin, Budd, Coons, Grassley, Murphy și Tillis, a salutat eforturile administrației Trump de a contracara utilizarea criptomonedelor de către actorii susținuți de Rusia pentru a facilita operațiunile de cumpărare a voturilor în Moldova. Senatorii au afirmat: „Statele Unite urmăresc să-i ajute [pe moldoveni] să își păstreze [dreptul lor la autodeterminare], în timp ce Rusia caută să le refuze acest drept pentru a-și promova propria agendă geopolitică."[34] Dreptul la autodeterminare este aici inseparabil din punct de vedere operațional de dreptul electoratului moldovenesc de a ratifica, prin alegeri succesive, mandatul parlamentar de a negocia aderarea la UE.

Cel mai concret rezultat legislativ al perioadei analizate este includerea a 36,5 milioane de dolari în asistență de securitate dedicată Moldovei în Legea privind Creditele pentru Securitate Națională și Departamentul de Stat pentru anul fiscal 2026, semnată de Președintele Trump. Potrivit Ambasadorului Republicii Moldova în Statele Unite, Republica Moldova este singura țară din Europa de Est și Eurasia care este menționată explicit cu o cifră de finanțare specifică în textul legii, o desemnare pe care a caracterizat-o ca reflectând „nivelul înalt de încredere și maturitatea cooperării în domeniul securității dintre Moldova și Statele Unite."[35] Fondurile sunt direcționate către securitatea energetică și cibernetică, reziliența instituțiilor guvernamentale și priorități de securitate conexe, fiecare dintre acestea fiind un produs substanțial la procesul aderare, precum și un interes bilateral de sine stătător. Cel mai semnificativ instrument legislativ din punct de vedere substanțial al perioadei, însă, este *Moldova Support Act* din 2026, care merită o discuție mai extinsă, abordată în secțiunea următoare.

Moldova Support Act (2026) din Congresul american - catalizator pentru integrarea europeană a Chișinăului

Moldova Support Act din 2026 (H.R. 8176) este un prim act normativ american redactat într-o aliniere explicită și structurală cu traiectoria aderării Moldovei la

[33] S.Res. 199, 119th Congress (2025), https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-resolution/199/text.

[34] U.S. Senate Committee on Foreign Relations, „Chairman Risch, Ranking Member Shaheen Statement Ahead of Moldovan Parliamentary Elections," 19 septembrie 2025, https://www.foreign.senate.gov/press/rep/release/chairman-risch-ranking-member-shaheen-statement-ahead-of-moldovan-parliamentary-elections.

[35] Svetlana Rudenco, „Moldova to receive $36.5 million from U.S. to strengthen national security," Logos Press, 4 februarie 2026, https://logos-pres.md/en/news/moldova-to-receive-36-5-million-from-u-s-to-strengthen-national-security/.

Uniunea Europeană și constituie culminarea legislativă a celor patru piloni analizați mai sus.[36] Legea a fost introdusă în Camera Reprezentanților în aprilie 2026 de congresmanul William R. Keating (D-MA-9), membru al Subcomisiei pentru Europa din cadrul Comisiei pentru Afaceri Externe a Camerei și un actor principal în promovarea legislației referitoare la Republica Moldova în Cameră încă cel puțin din 2018. Proiectul de lege a fost introdus cu doi cosemnatari inițiali - congresmanul Michael Lawler (R-NY-17), copreședinte al Congressional Moldova Caucus, și reprezentanta Deborah K. Ross (D-NC-2), al cărei district se află în jurisdicția Programului de Parteneriat Statal al Carolinei de Nord. Alți trei cosemnatari s-au alăturat în decurs de trei săptămâni: congresmanul Joe Wilson (R-SC-2), președinte al Comisiei pentru Securitate și Cooperare în Europa (Comisia Helsinki); reprezentanta Dina Titus (D-NV-1), membru democrat de rang al aceleiași comisii; și congresmanul Brian K. Fitzpatrick (R-PA-1), copreședinte al Congressional Ukraine Caucus.

Legea cuprinde șase secțiuni. Secțiunea 2, intitulată *Sense of Congress*, formulează șase constatări, dintre care trei leagă în mod expres proiectul de lege de traiectoria aderării Moldovei.[37] Prima constatare afirmă că Republica Moldova „de mai bine de trei decenii a demonstrat un angajament ferm pentru promovarea democrației, consolidarea societății civile, avansarea aderării la Uniunea Europeană și aprofundarea cooperării cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord prin Programul Parteneriat pentru Pace” prezentând aderarea la UE drept un proiect național anterior oricărei administrații particulare de la Washington sau Chișinău. A treia constatare declară că „realegerea președintelui Maia Sandu consolidează și mai mult parcursul pro-european al Moldovei și că aderarea rapidă a Moldovei la Uniunea Europeană este în interesul direct al Statelor Unite” - o formulare care transformă un rezultat politic intern moldovenesc într-un interes național explicit al SUA. Celelalte constatări caracterizează invazia rusă a Ucrainei drept un factor destabilizator pentru suveranitatea și securitatea energetică a Republicii Moldova, identifică Republica Moldova drept „o poveste de succes a asistenței externe americane”, ale cărei beneficii „consolidează relația transatlantică”, descriu Dialogul Strategic SUA–Republica Moldova drept platforma cooperării bilaterale și condamnă operațiunile de influență malignă ale Federației Ruse în Europa, în cadrul cărora Republica Moldova este tratată drept „un punct nodal”. Astfel, istoricul legislativ bipartizan al Congresului declară că aderarea Republicii Moldova la UE reprezintă un interes american încă înainte de dispozițiile legii.

Secțiunea 3, nucleul operativ al legii, codifică Dialogul Strategic SUA–Republica Moldova și aliniază fiecare dintre cele șase obiective ale sale cu un

[36] H.R. 8176, https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/8176.

[37] H.R. 8176, Secțiunea 2 („Sense of Congress”), paragrafele (1)–(6).

element corespunzător al agendei de aderare a Moldovei. Dialogul trebuie să: (1) promoveze prioritățile bilaterale, inclusiv cooperarea în domeniul apărării și securității, ceea ce corespunde Capitolului 31 (Politica Externă și de Securitate Comună) din negocierile de aderare; (2) „discute progresele Moldovei către integrarea în Uniunea Europeană și modalitățile prin care Statele Unite pot facilita, prin asistență externă, investiții și parteneriate public-private, procesul de aderare al Moldovei la Uniunea Europeană", ceea ce constituie o legare textuală explicită între cooperarea bilaterală și procesul de aderare însuși; (3) „consolideze legăturile economice și energetice dintre Republica Moldova și Statele Unite, inclusiv prin extinderea sprijinului guvernului SUA pentru proiectul liniei de interconectare Strășeni–Gutinaș, care va crea oportunități pentru companiile americane, va întări independența energetică a Moldovei și va spori securitatea energetică a Moldovei și a Europei", ceea ce avansează Capitolul 15 (Energie) al acquis-ului prin proiectul specific analizat mai sus; (4) reafirme sprijinul pentru suveranitatea și integritatea teritorială a Moldovei, condiție prealabilă pentru închiderea clusterului fundamental al negocierilor; (5) extindă sprijinul pentru Programul de Parteneriat Statal dintre Republica Moldova și Carolina de Nord, care furnizează elemente de interoperabilitate relevante pentru capitolul PSAC; și (6) extindă și susțină American Spaces facilitate de Departamentul de Stat în Republica Moldova, ceea ce contribuie la condițiile unei societăți deschise presupuse de clusterul fundamental și de Capitolul 23 (Sistem Judiciar și Drepturi Fundamentale). Secțiunea mai prevede că dialogul strategic trebuie să aibă loc „nu mai rar de o dată pe an", instituind astfel o cadență instituțională sincronizată cu ciclul anual de raportare al Pachetului de Extindere al Comisiei Europene.[38]

Secțiunea 4, probabil dispoziția cea mai explicit orientată spre aderare din întregul proiect, obligă Secretarul de Stat american ca, în termen de cel mult treizeci de zile de la promulgare, să prezinte Comisiei pentru Afaceri Externe a Camerei și Comisiei pentru Relații Externe a Senatului un raport care să conțină o strategie pe patru ani, ale cărei obiective statutare includ „sprijinirea procesului de aderare al Moldovei la Uniunea Europeană și a obiectivului Moldovei de a deveni membru al Uniunii Europene până în anul 2030, inclusiv prin asistență externă americană care evită conflictele cu obligațiile Moldovei legate de aderarea la Uniunea Europeană sau cu acordurile încheiate cu instituții financiare internaționale ori alți creditori oficiali."[39] Trei elemente ale acestei dispoziții merită subliniate. În primul rând, strategia pe patru ani adoptă ca reper statutar anul 2030, corespunzător țintei public declarate de aderare a Republicii Moldova și orizontului de extindere al

[38] H.R. 8176, Secțiunea 3 ("United States-Moldova Strategic Dialogue"), subsecțiunea (a)(1)–(6) și (b)

[39] H.R. 8176, Secțiunea 4 ("Strategy to Promote Moldova's Pro-European Future"), paragrafele (1)–(4)

Consiliului European. În al doilea rând, cerința ca asistența americană să „evite conflictele" cu obligațiile Republicii Moldova privind aderarea la UE introduce în dreptul american o doctrină a armonizării: ramurii executive îi este interzis de către Congres să conceapă pachete de asistență care ar putea, chiar și involuntar, să complice alinierea reglementară a Republicii Moldova la acquis. În al treilea rând, secțiunea solicită suplimentar ca raportul să descrie acțiunile întreprinse pentru contracararea influenței maligne a Federației Ruse și a Republicii Populare Chineze după 20 ianuarie 2025, să enumere programele de asistență externă active și anulate de la acea dată și să descrie acțiunile întreprinse pentru sprijinirea aderării Moldovei la UE și, acolo unde este cazul, cooperarea Moldovei cu NATO. Referința la data de 20 ianuarie 2025 situează obligația de raportare direct în mandatul actualei administrații și transformă strategia pe patru ani într-un angajament structural care se extinde dincolo de următoarea tranziție prezidențială.

Patru caracteristici ale legii merită o atenție deosebită din perspectiva aderării. În primul rând, caracterul său bipartizan este profund: un membru democrat de rang drept sponsor principal, un copreședinte republican al caucusului drept cosemnatar principal și alți cosemnatari proveniți atât din conducerea republicană a Comisiei Helsinki, cât și din conducerea democrată a aceleiași comisii și din copreședința republicană a Caucusului pentru Ucraina acoperă practic toate clivajele partizane și ideologice care au fragmentat alte inițiative de politică externă ale celui de-al 119-lea Congres. Dimensiunea acestei coaliții constituie ea însăși o garanție că angajamentul privind aderarea la UE ar putea supraviețui viitoarelor tranziții politice de la Washington. În al doilea rând, ambiția sa substanțială este statutară, nu pur declarativă: spre deosebire de rezoluțiile anterioare ale Congreselor 113, 115 și 117, care exprimau doar opinia Congresului în sprijinul Dialogului Strategic fără a impune obligații executorii executivului, H.R. 8176 codifică dialogul, mandatează o cadență anuală, solicită o strategie pe patru ani și limitează discreția executivului privind relaxarea sancțiunilor. În al treilea rând, legea condiționează explicit concepția sa asupra cooperării bilaterale de traiectoria aderării Moldovei la Uniunea Europeană până în 2030, tratând apartenența la UE nu ca pe un competitor al parteneriatului SUA–Republica Moldova, ci ca pe destinația sa firească. În al patrulea rând, prin legarea explicită a Programului de Parteneriat Statal, a proiectului Strășeni–Gutinaș și a listei de sancțiuni de capitole relevante ale acquis-ului, legea traduce fiecare dintre cei patru piloni în vocabularul de reglementare al Bruxellesului, făcând parteneriatul SUA–Republica Moldova inteligibil și operațional în concert cu metodologia proprie de extindere a Comisiei Europene.

Moldova Support Act face explicit în legislație ceea ce cei patru piloni demonstrează în practică faptul că parteneriatul SUA–Republica Moldova este vital pentru aderarea Moldovei la UE și că, potrivit constatărilor explicite ale unei coaliții

bipartizane din Congres, „aderarea rapidă a Moldovei la Uniunea Europeană este în interesul direct al Statelor Unite." Finanțarea europeană, inclusiv Facilitatea pentru Reformă și Creștere de 1,9 miliarde de euro aprobată în martie 2025, furnizează elementele de reglementare și instituționale ale aderării; capitalul american, LNG-ul, asistența de securitate și protecția legislativă furnizează condițiile fizice și politice în care aceste elemente pot produce efecte. Legea este primul astfel de instrument juridic american care formalizează această diviziune a muncii, iar dacă va fi adoptată, va reprezenta o ancoră suplimentară de integrare europeană pentru Republica Moldova.

Rolul indispensabil al României

Ascendentul României în raport cu Republica Moldova este fără egal: o limbă comună, o frontieră comună, apartenența României la Uniunea Europeană încă din 2007, apartenența la NATO, integrarea în cadrul Coridorului Vertical de Gaze prin Transgaz și o încredere instituțională profundă cu partenerii din Congresul și executivul Statelor Unite. Vizibilitatea diplomatică a României la Washington a fost însă, în mod istoric, sub nivelul pe care greutatea sa strategică l-ar justifica. Patru direcții de acțiune ar reduce acest decalaj, iar fiecare poate juca rolul de instrument pentru accelerarea aderării Moldovei la Uniunea Europeană până la orizontul anului 2030 codificat în *Moldova Support Act* din 2026.

1. România ar trebui să susțină ascensiunea diplomatică a Republicii Moldova la Washington prin poziționarea sa drept mentor instituțional al traiectoriei de aderare a Moldovei la UE - nu ca patron sau intermediar, ci ca stat membru al UE post-2007 care a parcurs deja cele capitolele de negociere pe care Republica Moldova trebuie acum să le închidă. Experiența propriei aderări a României a generat cunoștințe instituționale privind Capitolul 23 (Justiție și Drepturi Fundamentale), Capitolul 24 (Justiție, Libertate și Securitate), Capitolul 11 (Agricultură și Dezvoltare Rurală) și Mecanismul de Cooperare și Verificare, fără echivalent în nicio altă capitală a UE. Grupul parlamentar e prietenie *Congressional Romania Caucus* și *Congressional Moldova Caucus* au deja membri comuni, inclusiv reprezentanții Mike Lawler și Pat Fallon. Ambasada României la Washington ar trebui să co-organizeze sistematic evenimente care valorifică această suprapunere: briefinguri comune la nivelul Congresului privind extinderea UE și traiectoria Balcanilor de Vest/Parteneriatului Estic, recepții comune ca parte a convenției anuale moldo-americane, delegații comune în Carolina de Nord pentru aniversările *State Partnership Program* și audieri comune în fața Subcomisiei pentru Europa a Camerei Reprezentanților și a Subcomisiei pentru Europa a Senatului. Fiecare astfel de ocazie consolidează cadrul de mentorat, transformă experiența aderării României într-un activ diplomatic și oferă partenerilor de la Washington

un punct de referință european credibil pentru evaluarea progresului aderării Moldovei.

2. România ar trebui să finanțeze cercetare susținută și bipartizană în cadrul think-tankurilor conservatoare și liberale, tratând triunghiul București–Chișinău–Kiev drept o arhitectură unică de securitate economică. Documentul strategic al Stimson Center din aprilie 2025 a fost rezultatul a două mese rotunde de experți, al unui eveniment public, al cercetării de birou și al unor consultări suplimentare, toate necesitând sponsorizare instituțională. România ar trebui să finanțeze activități similare la The Heritage Foundation (unde cadrul Carafano–Arha este instituționalizat), Hudson Institute (unde cercetarea privind conectivitatea Indo-Pacifică s-a maturizat) și Center for Strategic and International Studies. Studiile ar trebui să examineze cele trei țări ca un singur litoral al Mării Negre, un coridor de tranzit pentru cereale și energie, o frontieră pentru lanțurile de aprovizionare cu minerale critice și stocare de baterii și extremitatea estică a Three Seas Initiative și să coreleze explicit concluziile cu capitolele de aderare pe care Republica Moldova și Ucraina trebuie să le închidă. Producția analitică bipartizană susținută este mijlocul prin care se construiesc cadre de politică durabile la Washington. Realizarea acesteia prin prisma aderării la UE garantează că viitoarele alocări bugetare ale Congresului, strategiile executivului și angajamentele de tip Track II vor continua să fie concepute în armonie cu metodologia de extindere a Comisiei Europene, nu în paralel cu aceasta.

3. În al treilea rând, România ar trebui să transforme aprofundarea și consolidarea participării Moldovei și Ucrainei la Coridorul Vertical de Gaze susținut de SUA în piesa centrală a diplomației sale energetice la Washington și să prezinte explicit această activitate drept operaționalizarea Capitolului 15 (Energie) din acquis pentru ambele state candidate. Capacitatea completă de zece miliarde de metri cubi a coridorului, rezolvarea blocajului bulgar Rupcha–Vetrino, armonizarea tarifelor transfrontaliere și contractele pe termen lung pentru LNG american negociate în prezent de Departamentul Energiei depind toate de conductele românești. România ar trebui să susțină, împreună cu Grecia și Bulgaria, integrarea strategică deplină - nu doar asociată - a Moldovei și Ucrainei în guvernanța coridorului, să sprijine proiectul Strășeni–Gutinaș ca realizare româno-americană, cu etape explicit aliniate la criteriile Capitolului 15 pentru Moldova și să lege fluxurile de LNG american de acorduri bilaterale durabile concepute pentru a supraviețui viitoarelor tranziții politice de la Washington. Rezultatul ar fi ca, până în momentul în care Republica Moldova își închide capitolul energetic cu Bruxellesul, aceasta să dispună de o piață a gazelor integrată cu state membre ale UE prin molecule furnizate de SUA - o configurație

care satisface acquis-ul, avansează aderarea și integrează țara într-o arhitectură energetică transatlantică într-o singură secvență.

4. În al patrulea rând, România ar trebui să instituționalizeze o platformă trilaterală România–Moldova–Statele Unite în cadrul Inițiativei celor Trei Mări, funcționând la nivel tehnic, mai degrabă decât la nivel de șefi de stat, cu reuniuni periodice de follow-up ale unor subgrupuri permanente și orientată substanțial către închiderea criteriilor capitolelor de aderare ale Moldovei și accelerarea proiectelor de infrastructură. 3SI oferă deja cadrul: Republica Moldova este partener încă din timpul summitului de la București din 2023, Ucraina de la summitul de la Riga din 2022, iar Statele Unite sunt partener strategic încă de la fondarea inițiativei. Summitul de la Varșovia din 2025 a reafirmat statutul de partener participant al Moldovei și Ucrainei și a admis Albania și Muntenegru ca membri deplini; summitul de la Dubrovnik din 2026 a avansat declarații sectoriale în energie și infrastructură, în timp ce reuniunea parlamentară paralelă de la Zagreb din martie 2026 a creat un mecanism suplimentar de coordonare politică între statele participante.[40]

Ceea ce lipsește în prezent este un format de lucru susținut dedicat specific agendei trilaterale România–Republica Moldova–Statele Unite în cadrul 3SI. Un astfel de format, convocat semestrial sub președinție românească la nivel de secretari de stat sau directori, cu subgrupuri tehnice privind conectivitatea energetică (Capitolul 15), infrastructura digitală (Capitolul 10), transportul incluzând Via Carpathia și coridorul Dunării (Capitolul 14) și lanțurile de aprovizionare pentru tehnologii cu dublă utilizare ar îndeplini patru obiective. Mai mult, ar transforma simbolismul politic la nivel înalt al summiturilor 3SI într-o continuitate operațională la nivelul la care proiectele de infrastructură sunt implementate. Ar ancora angajamentul SUA față de Republica Moldova în arhitectura mai largă a 3SI, integrând relația bilaterală într-o structură minilaterală capabilă să supraviețuiască tranzițiilor politice din orice capitală. Ar constitui un activ diplomatic românesc vizibil, demonstrând partenerilor americani că România poate convoca, prezida și produce rezultate într-un format pe care chiar Statele Unite au contribuit să-l creeze. În mod esențial, prin structurarea subgrupurilor de lucru în jurul criteriilor capitolelor de aderare, mai degrabă decât în jurul unor proiecte bilaterale sau trilaterale izolate, ar obliga oficialii americani, români și moldoveni să-și coordoneze

[40] Bogdan Aurescu et al., „The Three Seas Initiative (3SI) after the 2026 Summit: Regional Connectivity, Energy Security, and Geopolitical Competition," *Friendship Bridge,* aprilie 2026, https://friendshipbridge.substack.com/p/the-three-seas-initiative-3si-after; „Turkey joins Three Seas Initiative as strategic partner at 10th summit in Warsaw," *Turkish Minute,* 30 aprilie 2025, https://turkishminute.com/2025/04/30/turkey-joins-three-seas-initiative-as-strategic-partner-at-10th-summit-in-warsaw/.

contribuțiile la procesul de aliniere la *acquis* în timp real, asigurând că strategia pe patru ani prevăzută la Secțiunea 4 din *Moldova Support Act* este implementată în armonie operațională cu Pachetul anual de Extindere al Comisiei Europene. Secretarul de stat al MAE Clara Volintiru a punctat deja la summitul 3SI de la Dubrovnik din 2026 că „România este centrală pentru conectivitatea regională prin coridoarele de transport care leagă Ucraina și Republica Moldova" și că „astăzi conectivitatea reprezintă diplomație economică, securitate strategică și reziliență".[41] O platformă trilaterală de lucru în cadrul 3SI ar putea instituționaliza acest instrument într-un mod care să creeze momentum diplomatic pentru accelerarea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Concluzie

Bilanțul empiric al primelor șaisprezece luni din cea de-a doua administrații Trump față de Republica Moldova nu susține o interpretare a politicii SUA în spațiul post-sovietic ca fiind una de conciliere structurală cu Federația Rusă. Dialogul Strategic a avut loc, infrastructura energetică a fost finanțată și, în mare parte, pusă în funcțiune, cadrul legislativ a fost consolidat prin *Moldova Support Act din 2026* și alocarea bugetară pentru anul fiscal 2026, legăturile subnaționale și cele ale diasporei au continuat să genereze influență politică la nivel federal. Aceste evoluții se înscriu coerent în cadrul conceptual al spațiilor deschise și libere articulat de Carafano și Arha - un cadru care pune accentul pe conectivitate mai degrabă decât pe *containment,* pe coridoare mai degrabă decât pe angajamente rigide și pe acorduri comerciale în locul asistenței bazate pe granturi.

Ceea ce diferențiază cazul moldovenesc de aplicările paralele ale aceluiași cadru în alte contexte - vizita lui J.D. Vance în Caucazul de Sud, coridorul TRIPP, Carta Parteneriatului Strategic SUA-Azerbaidjan - este orientarea explicită și consacrată prin lege a efortului american către aderarea Moldovei la Uniunea Europeană. *Moldova Support Act* din 2026 este primul instrument legislativ american care declară că „aderarea rapidă a Moldovei la Uniunea Europeană este în interesul direct al Statelor Unite", care impune o strategie pe patru ani structurată în jurul orizontului aderării din 2030, care interzice executivului să conceapă asistență care intră în conflict cu obligațiile Moldovei față de UE și care introduce în lege un mecanism de protecție prin sancțiuni pentru integritatea propriei condiționalități anticorupție a Uniunii Europene. Fiecare dintre cei patru piloni operaționali - securitatea energetică, diplomația subnațională, conectivitatea și interacțiunea cu Congresul american corespunde conținutului substanțial al unuia sau mai multor capitole de aderare. Fiecare reprezintă o contribuție pe care doar Statele Unite, și

[41] "3 Seas Initiative Summit opens in Croatia, focusing on regional connectivity, investment," Anews, 28 aprilie 2026.

nu Bruxellesul, o pot furniza: moleculele de LNG, fondurile FMF, presiunea asupra companiilor tehnologice domiciliate în SUA pentru moderarea platformelor, arhitectura sancțiunilor elaborată de Congres și forța diplomatică a unui consens transatlantic bipartizan.

Prin urmare, pentru Republica Moldova, parteneriatul cu Statele Unite nu reprezintă un substitut pentru aderarea la Uniunea Europeană, ci un catalizator al acesteia. Uniunea Europeană furnizează cadrul de reglementare, pachetul financiar și destinația instituțională, Statele Unite furnizează condițiile fizice, politice și de securitate în care aporturile europene pot produce efecte. Pentru România, parteneriatul reprezintă atât o oportunitate, cât și o obligație: aceea de a transforma avantajul geografic și instituțional într-un angajament diplomatic susținut în favoarea Moldovei - la Washington, în ecosistemul think tankurilor care modelează discursul de politică externă americană, în coridorul energetic promovat chiar de România și în cadrul Inițiativei celor Trei Mări, care oferă arhitectura multilaterală prin care agenda trilaterală România–Republica Moldova–Statele Unite poate fi susținută la nivel tehnic. Fiecare dintre cele patru recomandări de mai sus este calibrată pentru a accelera închiderea capitolelor de aderare, fiecare tratează apartenența la UE nu ca pe o stare finală exterioară cooperării SUA–Republica Moldova–România, ci ca pe scopul ei organizatoric. Paradigma spațiilor libere și deschise oferă vocabularul conceptual. *Moldova Support Act* oferă ancora statutară. Republica Moldova oferă demonstrația empirică a faptului că paradigma este operațională chiar și sub o administrație a cărei retorică ar putea sugera contrariul - și că, la frontiera estică a Uniunii Europene, paradigma spațiilor deschise și libere și procesul de aderare la UE sunt complementare și reciproc avantajoase. Chiar și într-o geopolitică tranzacțională (sau poate mai ales în acest context), o Moldovă liberă și deschisă este, până la urma urmei, în interesul ambilor jucători - atât SUA, cât și Uniunea Europeană.

Formate informale de cooperare care consolidează sprijinul pentru integrarea europeană a Republicii Moldova

Dumitru Oprițoiu

Integrarea europeană a Republicii Moldova este adesea analizată prin prisma procesului formal de aderare: condiționalități, reforme, screening și negocieri. Totuși, experiența ultimilor ani arată că succesul acestui parcurs nu putea fi asigurat exclusiv prin mobilizarea instrumentelor clasice ale politicii de extindere. În paralel cu acestea, s-a dezvoltat o rețea de mecanisme informale de cooperare, care au mobilizat sprijin politic, resurse financiare, expertiză tehnică și coordonare strategică, contribuind astfel la menținerea impulsului procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

Invazia pe scară largă a Ucrainei de către Federația Rusă a modificat profund contextul în care se desfășoară procesul de integrare europeană al Republicii Moldova. Menținerea acesteia pe traiectoria europeană presupunea, în paralel cu continuarea reformelor interne, mobilizarea unui sprijin extern amplu și coordonat, capabil să consolideze reziliența statului în fața unor provocări fără precedent.

Ca răspuns la aceste provocări, în susținerea parcursului european al Republicii Moldova s-a dezvoltat ceea ce poate fi descris drept un veritabil ecosistem informal de sprijin. Acesta reunește mecanisme de mobilizare a asistenței internaționale, formate de coordonare politică și de securitate, precum și numeroase rețele de cooperare tehnică și administrativă care susțin transformarea instituțională a Republicii Moldova.

Acest articol își propune să analizeze modul în care aceste mecanisme informale de cooperare au devenit o componentă fundamentală a acestui sprijin pentru integrarea europeană a Republicii Moldova și să evidențieze contribuția României la dezvoltarea și funcționarea acestui ecosistem de susținere.

De ce au devenit necesare mecanismele informale?

Procesul de integrare europeană reprezintă, prin natura sa, un exercițiu complex de transformare instituțională și administrativă. Implementarea reformelor, alinierea la standardele europene și consolidarea capacității administrative presupun

un efort susținut, chiar și în condiții de stabilitate politică și economică. Vorbim de fapt de o aliniere, o adaptare la un set complex de politici, valori, standarde. Republica Moldova s-a aflat în prima linie a efectelor indirecte ale războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei. În aceste condiții, provocarea nu a fost doar continuarea reformelor necesare integrării europene, ci și menținerea funcționalității statului și a capacității sale de a urmări acest obiectiv strategic în contextul unor presiuni multiple asupra instituțiilor publice și a societății în ansamblu.

În paralel, agresiunea împotriva Ucrainei a contribuit la o schimbare de perspectivă la nivel european. Stabilitatea și reziliența statelor din vecinătatea imediată a Uniunii au început să fie privite nu doar prin prisma politicii de extindere, ci și ca elemente importante pentru securitatea și stabilitatea continentului european. În acest context, consolidarea Republicii Moldova și susținerea parcursului său european au dobândit o semnificație strategică mai largă.

Această combinație între ambiția europeană a Republicii Moldova și vulnerabilitățile generate de război a creat nevoia unor instrumente suplimentare de cooperare și sprijin. Mecanismele formale ale procesului de aderare au rămas esențiale, însă ele au fost completate de mecanisme informale, capabile să mobilizeze rapid resurse și sprijin politic.

Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova – de la răspuns la criză la instrument de integrare europeană

Lansată la Berlin, la 5 aprilie 2022, la inițiativa României, Germaniei și Franței, Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova[1] a reprezentat unul dintre primele răspunsuri internaționale coordonate la impactul pe care războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei l-a avut asupra Republicii Moldova. În acel moment, Chișinăul se confrunta simultan cu presiuni bugetare semnificative, o criză energetică în plină desfășurare, perturbări comerciale și logistice majore, precum și cu gestionarea unui aflux fără precedent de refugiați ucraineni. Republica Moldova devenise una dintre țările cele mai afectate de acest război, fiind obligată să gestioneze simultan provocări umanitare, economice, energetice și de securitate.

Într-o primă etapă, obiectivul Platformei a fost mobilizarea rapidă a sprijinului financiar, umanitar și tehnic necesar pentru stabilizarea Republicii Moldova. Conferința inaugurală de la Berlin a generat angajamente financiare substanțiale și a creat un cadru de coordonare între statele membre ale Uniunii Europene, partenerii G7, instituțiile financiare internaționale și organizațiile multilaterale interesate de stabilitatea Republicii Moldova.

[1] Ministrul afacerilor externe Bogdan Aurescu a deschis, alături de omologii din Germania și Franța, Conferința internațională privind crearea Platformei de Sprijin pentru Republica Moldova / https://www.mae.ro/node/59208

Importanța Platformei a depășit, însă, dimensiunea strict financiară. Într-un moment în care atenția comunității internaționale era concentrată în mod firesc asupra Ucrainei, Platforma a contribuit la menținerea Republicii Moldova pe agenda politică europeană și internațională. Astfel, ea a funcționat nu doar ca mecanism de mobilizare a resurselor, ci și ca instrument de semnalizare politică, demonstrând că partenerii occidentali atașează o importanță strategică stabilității și rezilienței Republicii Moldova.

O etapă importantă în evoluția Platformei a fost reprezentată de Conferința ministerială de la București din iulie 2022[2]. Reuniunea a avut loc la doar câteva săptămâni după acordarea statutului de stat candidat Republicii Moldova și a marcat o schimbare de paradigmă în funcționarea mecanismului. Dacă la Berlin accentul fusese pus în principal pe gestionarea efectelor imediate ale războiului, la București discuția s-a deplasat către susținerea reformelor și sprijinirea parcursului european al Republicii Moldova.

În acest sens, Platforma a început să îndeplinească o funcție triplă. În primul rând, continua să mobilizeze asistență pentru gestionarea efectelor multiplelor crize cu care se confrunta Republica Moldova. În al doilea rând, urmărea consolidarea rezilienței statului pe termen mediu și lung, în special în domeniile energiei, administrației publice și dezvoltării economice. În al treilea rând, devenea un instrument complementar al procesului de integrare europeană, prin susținerea reformelor necesare apropierii de Uniunea Europeană.

Această transformare s-a reflectat și în dezvoltarea unei arhitecturi operaționale, bazate pe grupuri de lucru tematice. Platforma a creat un cadru permanent de cooperare în domenii precum gestionarea situației refugiaților, securitatea energetică, asistența financiară și managementul frontierelor. Ulterior, la inițiativa României, a fost lansat și un grup de lucru dedicat reformei administrației publice și administrării finanțelor publice, domenii esențiale pentru consolidarea capacității administrative a Republicii Moldova și pentru pregătirea aderării sale la Uniunea Europeană.

În timp, grupurile de lucru au devenit principalul motor operațional al Platformei. Acestea au facilitat coordonarea între autoritățile din Republica Moldova și partenerii internaționali, au contribuit la identificarea nevoilor prioritare și au permis monitorizarea implementării proiectelor și angajamentelor asumate. Mai important însă, ele au creat rețele stabile de cooperare între administrațiile naționale, instituțiile europene și organizațiile financiare internaționale, contribuind la ceea ce poate fi descris drept un proces de europeanizare prin cooperare practică.

[2] Găzduirea și co-prezidarea de către ministrul afacerilor externe Bogdan Aurescu, la București, a celei de-a doua ediții a Conferinței ministeriale a Platformei de Sprijin pentru RMD/https://www.mae.ro/node/59208

Conferința ministerială de la Chișinău din 2023 a confirmat maturizarea Platformei și adaptarea acesteia la noile realități, adaptarea care a culminat cu transformarea sa, în 2024, în Platforma de Parteneriat pentru Republica Moldova[3]. Această schimbare de denumire a reflectat mai mult decât o simplă ajustare instituțională. Ea a marcat trecerea completă de la un mecanism conceput inițial pentru a răspunde efectelor imediate ale războiului din Ucraina la un cadru de cooperare orientat spre obiectivul strategic al aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova ilustrează modul în care procesul formal de aderare este completat de instrumente flexibile de coordonare politică, mobilizare financiară și cooperare tehnică, capabile să răspundă rapid unor provocări complexe și să accelereze convergența unui stat candidat cu Uniunea Europeană.

Pentru România, Platforma reprezintă probabil cel mai vizibil exemplu al capacității sale de a genera și coordona inițiative europene în vecinătatea estică. România nu s-a limitat la rolul tradițional de susținător al Republicii Moldova, ci a contribuit direct la conceperea, lansarea și dezvoltarea unui mecanism care a reunit state membre ale Uniunii Europene, parteneri G7, instituții financiare internaționale și organizații multilaterale, în jurul unui obiectiv comun.

Reuniuni informale ale liderilor în sprijinul Republicii Moldova

Dacă Platforma de Sprijin pentru Republica Moldova a reprezentat principalul instrument de mobilizare și coordonare a asistenței internaționale, s-a pus în egală măsură problema coordonării eforturilor pentru consolidarea securității, rezilienței și integrării europene a Republicii Moldova.

A apărut astfel practica reuniunilor informale ale partenerilor celor mai apropiați ai Republicii Moldova, organizate în contextul participării la summit-uri sau evenimente de nivel internaționale. O primă astfel de reuniune a avut loc în marja summit-ului din iulie 2024 al Comunității Politice Europene[4], într-un context marcat de intensificarea amenințărilor hibride, de apropierea unor procese electorale decisive și de preocupările tot mai mari privind tentativele de interferență externă în procesele democratice ale Republicii Moldova.

---

[3] Declarația comună a miniștrilor afacerilor externe ai Franței, Germaniei, României și Republicii Moldova, co-președinți ai celei de-a cincea Conferințe Ministeriale a Platformei de Parteneriat pentru Republica Moldova / https://mfa.gov.md/sites/default/files/ro_declaratia_comuna_mpp2024_0.pdf

[4] Joint Statement by the Leaders of France, Germany, Italy, Poland, Romania, the United Kingdom, the President of the European Council and the President of the European Commission after a meeting with President Maia Sandu of Moldova/ https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/07/joint-statement-by-the-leaders-of-france-germany-italy-poland-romania-the-united-kingdom-the-president-of-the-european-council-and-the-president-of-the-european-commission-after-a-meeting-with-president-maia-sandu-of-moldova/

Aceste preocupări trebuie privite ca o expresie a noii dimensiuni geopolitice a extinderii europene. Dacă în trecut integrarea era percepută în principal ca un proces de convergență legislativă și instituțională, astăzi ea este strâns legată de reziliență, securitate și stabilitate democratică. Pentru Republica Moldova, consolidarea statului de drept, combaterea dezinformării și protejarea proceselor electorale au devenit la fel de importante pentru succesul parcursului european precum transpunerea *acquis*-ului sau implementarea reformelor sectoriale.

Cooperarea tehnică și transferul de expertiză

Dincolo de mecanismele politice și financiare, integrarea europeană este susținută de o dimensiune mai puțin vizibilă, dar esențială: cooperarea tehnică și administrativă. Experiența tuturor statelor care au aderat la Uniunea Europeană demonstrează că succesul procesului de integrare depinde nu doar de voința politică, ci și de capacitatea instituțiilor de a înțelege, aplica și implementa acquis-ul european.

În acest sens, integrarea europeană poate fi privită și ca un proces de socializare administrativă. Prin contactul permanent cu instituțiile europene și cu administrațiile statelor membre, funcționarii și experții din Republica Moldova dobândesc competențele, practicile și cultura instituțională necesare funcționării într-un sistem de guvernanță european.

În ultimii ani, Republica Moldova a beneficiat de numeroase forme de sprijin tehnic: schimburi de experți, programe de consolidare instituțională, asistență pentru procesul de screening, proiecte de armonizare legislativă, sprijin pentru reforma administrației publice și inițiative de transfer de bune practici.

În acest domeniu, România dispune de avantaje comparative importante. Experiența proprie de aderare, comunitatea de limbă, cultură, tradiții și istorie, precum și gradul ridicat de compatibilitate instituțională permit furnizarea unei expertize adaptate contextului Republicii Moldova. Numeroasele proiecte de cooperare dintre instituțiile celor două state demonstrează că integrarea europeană nu se construiește exclusiv prin decizii politice la nivel înalt, ci și prin transferul cotidian de cunoștințe, experiență și know-how.

România – arhitect și facilitator al ecosistemului de sprijin

Analizate împreună, toate acestea evidențiază apariția unui ecosistem complex de sprijin pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. În cadrul acestui proces, România a avut un rol distinct, fiind prezentă în aproape toate dimensiunile acestuia: politică, economică, instituțională, energetică și de securitate.

Pentru România, această evoluție are o semnificație aparte. Dincolo de relația istorică și de comunitatea de limbă, cultură, tradiții și istorie, dosarul Republicii Moldova a devenit unul dintre exemplele cele mai evidente în care România a

contribuit nu doar la promovarea unei teme pe agenda europeană, ci și la modelarea modului în care aceasta a fost abordată. Privind retrospectiv, cea mai importantă realizare nu constă doar în sprijinul acordat Republicii Moldova, ci în faptul că viitorul european al acesteia este astăzi perceput tot mai mult ca parte a viitorului Europei însăși. Într-o perioadă marcată de incertitudine și fragmentare, aceasta reprezintă poate cea mai solidă investiție în stabilitatea și securitatea regiunii noastre.

Notă: Acest articol reprezintă strict viziunea autorului și nu angajează Ministerul Afacerilor Externe al României în niciun fel.

Diplomația publică și construcția narativului european al Republicii Moldova: comunicarea strategică a parcursului de integrare pentru audiențe interne și externe

Radu Magdin

1. Introducere: de ce narativul este o problemă de securitate

Există o tentație, frecventă în literatura despre integrarea europeană, de a trata procesul de aderare ca pe un mecanism pur tehnic: capitole negociate, directive transpuse, rapoarte bifate. Cazul Republicii Moldova infirmă această logică mai clar decât orice alt exemplu recent. Drumul spre UE al Chișinăului s-a desfășurat simultan cu un război la frontieră, cu operațiuni masive de influență rusească, cu un referendum care a trecut la limită și cu alegeri în care cumpărarea voturilor a atins o scară fără precedent în istoria europeană contemporană.

Nu este suficient să reformezi. Trebuie să comunici reforma. Nu ajunge să adopți legea: trebuie să convingi cetățeanul că legea îl privește și îl ajută. Iar dacă un actor extern cheltuiește echivalentul a 2% din PIB-ul țării pentru a submina procesele democratice, narativul corect devine o problemă de securitate națională, nu de imagine.

Capitolul de față nu analizează infrastructura negocierilor sau detaliile acquis-ului comunitar, tratate în alte secțiuni ale volumului. Tema de față este mai specifică și, în opinia mea, mai puțin studiată în literatura de specialitate din regiune: cum se construiește și se susține un narativ european credibil, simultan pentru audiențe interne profund divizate și pentru parteneri externi cu propriile calcule strategice, și care a fost rolul concret al României în acest efort.

2. O teorie a comunicării strategice aplicate parcursului de aderare

Diplomația publică în contextul extinderii europene funcționează pe patru niveluri distincte, cu logici parțial diferite, care trebuie gestionate simultan fără a se contrazice.

Primul nivel este **comunicarea internă**, adresată cetățenilor statului candidat. Funcția sa primară este mobilizarea: transformarea unui obiectiv politic abstract, aderarea la UE, într-un proiect al cărui sens este inteligibil pentru cetățeanul rural din sudul Moldovei sau pentru minoritatea găgăuză din Comrat. Acest nivel

este cel mai vulnerabil la dezinformare, pentru că publicul vizat este și cel mai expus operațiunilor de influență externe, atât din cauza dependenței de platforme digitale reglementate insuficient, cât și din cauza unor decalaje de educație media.

Al doilea nivel este **comunicarea externă spre parteneri**, adresată instituțiilor UE, statelor membre și aliaților strategici. Funcția sa principală este construirea credibilității: demonstrarea că reformele sunt reale, că angajamentul politic este sustenabil și că statul candidat are capacitatea administrativă de a duce procesul la bun sfârșit. Mesajele pentru Bruxelles nu se transmit prin spoturi publicitare, ci prin rapoarte de țară, vizite ale comisarilor, poziții ale statelor membre și semnale ale pieței financiare.

Al treilea nivel este **comunicarea cu adversarul**, adresată Rusiei și ecosistemului său de influență. Acesta este nivelul cel mai puțin discutat în literatura de specialitate despre extindere, dar în cazul Moldovei are o relevanță specială. Comunicarea cu Rusia nu înseamnă negociere sau dialog diplomatic în sensul clasic. Înseamnă demontarea publică a narativelor ostile, răspunsul calibrat la acuzațiile MAE rus și ale SVR, gestionarea percepțiilor din regiunile cu opțiuni puternice pro-ruse precum UTA Găgăuzia și Transnistria, și semnalizarea clară a costurilor pentru actori care destabilizează procesele democratice. Sancțiunile UE impuse în octombrie 2024 asupra a cinci persoane implicate în operațiunile de influență, inclusiv bașcana Evghenia Guțul, sunt un instrument de comunicare în același timp intern, extern și adversarial: ele transmit că acțiunile hibride au consecințe.

Al patrulea nivel este **comunicarea multilaterală**, adresată publicului global și partenerilor regionali. Este nivelul la care Moldova a evoluat cel mai mult după 2022, trecând de la statutul de stat vulnerabil care solicită protecție la acela de laborator de reziliență democratică ale cărui lecții sunt exportate în UE. Această transformare de statut nu este spontană: ea rezultă dintr-o strategie deliberată, susținută de parteneri cum este România.

Cele patru niveluri nu pot fi gestionate independent. Un mesaj intern coerent despre beneficiile aderării devine mai credibil când rapoartele externe confirmă progresele. Recunoașterea externă a performanței Moldovei în materie de reforme amplifică narativul intern. Invers, un scandal de corupție de amploare sau o criză electorală subminează concomitent toate aceste niveluri. Tocmai de aceea, diplomația publică eficientă în cazul Moldovei nu poate fi separată de calitatea guvernării.

O altă caracteristică structurală este nevoia de consecvență în timp. Narativele se construiesc lent și se erodează rapid. România a investit în relația cu Moldova pe parcursul a trei decenii, cu perioade mai intense și mai puțin intense, dar fără a abandona angajamentul de bază. Această continuitate are o valoare strategică proprie: ea conferă credibilitate angajamentelor prezente și face predictibil sprijinul viitor.

3. Contextul de pornire: o societate fracturată și o fereastră istorică

Republica Moldova a intrat în deceniul al treilea al secolului cu un bilanț paradoxal. Acumulase instrumente solide de asociere cu UE: Parteneriatul Estic din 2009, Acordul de Asociere semnat în 2014 și intrat în vigoare în 2016, liberalizarea vizelor obținută în același an. Pe teren, societatea rămânea profund fracturată, iar clasa politică oscilase spectaculos între cele două orientări. Indicele Parteneriatului Estic înregistrase această instabilitate: scorul Moldovei pe dimensiunea de management coborâse de la 0,88 în 2011 la minimul de 0,65 în 2012 și în 2017, corespunzând perioadelor de guvernare puternic contestate intern.

Venirea Maiei Sandu la putere și victoria PAS la alegerile din iulie 2021 au produs o schimbare de paradigmă. Nu pentru că problemele structurale au dispărut, ci pentru că voința politică la vârf era, pentru prima dată în mulți ani, coerentă și orientată ferm și credibil spre Vest. Invazia rusă din 24 februarie 2022 a accelerat o dinamică deja în curs. Moldova a depus cererea de aderare la UE pe 3 martie 2022. Consiliul European a acordat statutul de țară candidată în iunie 2022. Ceea ce în condiții normale ar fi durat ani de negocieri diplomatice s-a comprimat în câteva luni.

Referendumul constituțional din 20 octombrie 2024 a arătat cu brutalitate cât de adâncă rămâne fractura. Rezultatul final, 50,35% pentru opțiunea DA, a fost inversat în ultimele ore ale numărătorii prin votul diasporei (76,96% DA). Cetățenii din interiorul țării au votat doar 45,38% pentru integrarea europeană. UTA Găgăuzia a votat 5,16% DA. Dacă diplomația publică are o misiune clară în Moldova, ea constă tocmai în reducerea acestui decalaj, prin argumente și dovezi, nu prin presiune.

4. Comunicarea pentru audiența internă: de la apărare la ofensivă

4.1. Logica dezinformării și răspunsul instituțional

Înainte de 2022, narativul pro-european moldovean era preponderent defensiv. Era nevoie să explici de ce integrarea europeană nu înseamnă pierderea identității, de ce nu e o formă de colonizare, de ce nu presupune dispariția limbii ruse sau impunerea unor valori culturale străine. Dezinformarea rusească exploata sistematic aceste temeri, cu un grad de sofisticare crescut de la un ciclu electoral la altul.

Referendumul din 2024 a ilustrat amploarea acestor operațiuni. Autoritățile moldovene au destructurat o rețea de sabotaj instruită în Serbia de serviciul de informații militare rus GRU. Comisia Electorală Centrală a raportat achiziționarea a aproximativ 300.000 de voturi cu fonduri de 15 milioane de dolari furnizate de rețeaua lui Ilan Șor. Parlamentul European a adoptat o rezoluție comună care denunța explicit ingerința și solicita măsuri de contracarare. MAE român a reacționat calificând operațiunile ruse drept *ingerințe masive, sistematice, de o anvergură și toxicitate fără precedent*. Aceasta nu a fost o formulă diplomatică generică: reflecta

evaluarea unui partener cu experiență directă în gestionarea propagandei ruse în propriul spațiu informațional.

Trecerea de la tonul defensiv la cel ofensiv s-a produs după 2022. Mesajul-cheie s-a restructurat: Moldova nu este un stat în pericol care imploră protecție europeană, ci un stat care apără frontiera democratică a Europei. Această reformulare este importantă strategic: ea transformă Moldova din obiect al ajutorului extern în subiect activ al securității regionale. Consecința practică a acestui rebranding comunicațional este vizibilă în modul în care Chișinăul s-a prezentat la Bruxelles: nu ca receptor pasiv de asistență, ci ca partener care livrează.

4.2. Instrumentele concrete ale comunicării interne

Guvernul de la Chișinău a construit o arhitectură instituțională dedicată comunicării despre integrare. Biroul pentru Integrare Europeană, creat prin Hotărârea Guvernului nr. 888/2023, a centralizat coordonarea în Cancelaria de Stat. Structura pe patru niveluri definită prin HG nr. 180/2024 este concepută nu doar pentru eficiență administrativă, ci și pentru vizibilitate publică: Comisia Națională de Integrare Europeană, condusă de Președintele Republicii, semnalează că integrarea este un proiect de stat, nu de partid.

Planul Național de Acțiuni pentru aderare 2024-2027, cu cele 1.328 de acțiuni structurate pe clustere, este în același timp un document tehnic și un instrument de comunicare. Publicarea lui și urmărirea publică a implementării transmit un mesaj de transparență față de cetățeni și de predictibilitate față de parteneri.

Pactul pentru Europa, semnat pe 26 mai 2024 de 13 partide din Moldova, a replicat la scară mai mică logica Declarației de la Snagov a României din 1995: un consens politic transpartinic care semnalează că integrarea europeană nu este proprietatea unui singur partid și nu se poate anula printr-o schimbare de guvern. Simbolismul contează în diplomația publică, mai ales atunci când mesajele externe concurente afirmă tocmai reversibilitatea angajamentului.

Semnarea în mai 2024 a parteneriatului de securitate și apărare cu UE, prima de acest fel pe care UE o încheie cu un stat candidat, a generat un narativ de securitate util intern: Moldova nu este singură. Același efect l-a produs sincronizarea rețelelor electrice cu ENTSO-E, realizată în 2022 în mai puțin de trei săptămâni, față de estimările inițiale de peste un an. Ambele sunt exemple de diplomație publică eficientă prin fapte, nu prin declarații.

4.3. Comunicarea despre război și despre Transnistria

Există două dosare care complică în mod structural narativul intern moldovean și care nu pot fi eludate printr-o comunicare orientată exclusiv spre beneficiile aderării: războiul din Ucraina și statutul regiunii transnistrene.

Războiul de la frontieră a produs, paradoxal, atât un impuls pentru integrarea europeană, cât și anxietate în rândul populației. O parte semnificativă a cetățenilor moldoveni asociază apropierea de UE cu riscul de a fi atrași într-un conflict militar. Dezinformarea rusă a exploatat sistematic această teamă, prezentând parcursul european al Moldovei ca o cale spre belicizare. Răspunsul comunicațional al Chișinăului a trebuit să facă față simultan două registre contradictorii: a arăta solidaritate cu Ucraina fără a transmite că Moldova este co-beligerantă și a demonstra că neutralitatea constituțională este compatibilă cu integrarea europeană.

Igor Grosu a exprimat clar poziția moldoveană la Summitul de la Bucha: *Ucrainenii merită o victorie justă. Ucraina va învinge*. Este un mesaj de solidaritate, dar și un mesaj strategic: Moldova comunică public că nu confundă neutralitatea militară cu echidistanța morală față de agresiunea rusă. Această distincție are importanță pentru audiența internă, unde narativul neutralității este invocat de forțele pro-ruse ca argument pentru blocarea integrării europene.

Chestiunea Transnistriei este și mai delicată din punct de vedere comunicațional. Orice formulare privind perspectiva europeană a Moldovei trebuie să răspundă la întrebarea ce se întâmplă cu cei circa 350.000 de locuitori ai regiunii separatiste, controlate de facto de Rusia din 1992. Poziția oficială moldoveană, exprimată de Maia Sandu, a oscilat între două variante: integrarea în doi pași (aderare fără Transnistria, urmată de reintegrare) și integrarea completă, cu rezolvarea prealabilă a conflictului. Vicepremierul pentru reintegrare, Oleg Serebrian, a fixat un obiectiv concret: integrarea economică a regiunii transnistrene în Republica Moldova până în 2030. Noul Cod vamal intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2024, care obligă firmele din regiune să plătească taxe vamale la bugetul Republicii Moldova, a produs un efect concret: exporturile companiilor transnistrene spre UE au crescut de la 70% la 80% în prima jumătate a anului 2024, arătând că dependența economică de spațiul european este reală, indiferent de retorica politică a regimului separatist.

Marta Kos a formulat, în iulie 2025, o perspectivă care a ajutat la simplificarea comunicării pe acest dosar: *UE va găsi soluții pentru regiunea transnistreană, astfel încât aceasta să nu devină un obstacol pentru aderarea Moldovei la UE*. Declarația a furnizat Chișinăului un argument de comunicare direct utilizabil: integrarea europeană nu este condiționată de rezolvarea conflictului transnistrean, iar Europa nu va abandona Moldova din cauza unui conflict înghețat fabricat de Moscova.

5. Comunicarea pentru audiența externă: construind credibilitate la Bruxelles

5.1. Reformele ca monedă de schimb diplomatic

Dacă audiența internă trebuie convinsă că integrarea europeană merită, audiența externă trebuie convinsă că Moldova este capabilă să o ducă la capăt. Comisara pentru Extindere Marta Kos a declarat, pe 20 aprilie 2026, la o reuniune cu Comisia

pentru afaceri externe a Parlamentului European, că Moldova are un nivel de implementare a reformelor de 93%, față de 87% al Ucrainei, care se situează pe locul al doilea, și că *Ucraina se situează pe locul al doilea după Republica Moldova în ceea ce privește ritmul reformelor necesare alinierii la standardele Uniunii Europene*. Nu este o formulă de curtoazie diplomatică. Este o evaluare bazată pe raportul de extindere al Comisiei Europene din noiembrie 2025, care constată că obiectivul Moldovei de a finaliza negocierile până la începutul anului 2028 este *ambițios, dar realizabil*.

Vizitele repetate ale Martei Kos la Chișinău (trei vizite în 2025, inclusiv cea din septembrie) și aprecierea sa explicită că *a apreciat viteza cu care Republica Moldova implementează reformele* au transformat evaluarea tehnică în semnal politic. La summitul UE-Moldova de la Chișinău din 4 iulie 2025, Ursula von der Leyen și António Costa au transmis *angajamentul ferm al UE față de suveranitatea și securitatea Moldovei în fața atacurilor hibride ale Rusiei*. Același summit a produs declarația Maiei Sandu: *Moldova este la cel mai avansat stadiu al integrării europene din istoria sa modernă. Drumul către UE a devenit clar, ireversibil și asumat politic la cel mai înalt nivel*.

Concluziile Consiliului European din toamna 2025 reamintesc că sprijinul UE este necondiționat și invită Consiliul să inițieze deschiderea clusterelor *atunci când condițiile sunt îndeplinite*. Documentul recunoaște evaluarea Comisiei conform căreia clusterul 1 (Elemente fundamentale) este gata pentru deschidere. Moldova a demarat în decembrie 2025 negocierile tehnice pe clusterele 1, 2 și 6 (Valori fundamentale, Piața internă, Relații externe), fără a aștepta începerea formală blocată de Ungaria, care condiționa, sub regimul Orban, progresul Moldovei de dosarul Ucrainei. MAE român a cerut explicit deschiderea tuturor clusterelor până la finalul anului 2025.

5.2. Dimensiunea parlamentară europeană

Un element important al comunicării externe este poziționarea în Parlamentul European. Victor Negrescu (S&D), vicepreședintele PE responsabil de relația cu Republica Moldova, și Siegfried Mureșan (PPE), președintele Delegației PE pentru relațiile cu Republica Moldova, sunt ambii europarlamentari români. Această prezență nu este accidentală. România a cultivat sistematic prezența reprezentanților săi în structurile europene cu responsabilitate directă asupra dosarului moldovean.

Rezoluția comună a Parlamentului European din 2024 privind consolidarea rezilienței Moldovei împotriva ingerințelor ruse, semnată de europarlamentari din toate familiile politice, a constituit un instrument de diplomație publică colectivă: ea a conferit legitimitate europeană luptei Chișinăului împotriva dezinformării și a demonstrat că dosarul moldovean este prioritar dincolo de granițele naționale ale oricărui stat susținător.

5.3. Moldova ca furnizor de expertiză: transformarea de statut

O evoluție mai puțin comentată, dar relevantă pe termen lung, este transformarea Moldovei din receptor de expertiză în producător de expertiză. Cosmin Dinescu, diplomatul român care a condus EUPM Moldova între 2023 și 2026, a formulat-o cu claritate la finalul mandatului: *Republica Moldova a demonstrat o capacitate extraordinară de reziliență și de dezvoltare în fața unor provocări extreme și a devenit, inclusiv cu sprijinul nostru,* nu doar un beneficiar, ci și un furnizor de securitate și expertiză pentru parteneri și statele membre UE.

EUPM Moldova a fost prima misiune civilă PSAC axată specific pe amenințările hibride. Metodele dezvoltate la Chișinău pentru combaterea dezinformării, a finanțărilor ilicite și a atacurilor cibernetice sunt replicate ulterior în alte state membre și partenere. Marta Kos a sintetizat perspectiva europeană cu precizie: *R. Moldova este o piesă strategică* nu doar în planul integrării europene, ci și în confruntarea cu strategia rusă de destabilizare a regiunii.

6. Rolul României: parteneriat strategic cu substanță

6.1. Documentul fondator și ce prevede el

Parteneriatul Strategic România-Republica Moldova pentru integrarea europeană, semnat la București pe 27 aprilie 2010, a pus bazele formale ale unui angajament bilateral explicit și a redefinit relația în termeni strategici clari. Documentul prevede, în esență, patru direcții de acțiune care s-au dovedit durabile în timp: România ca avocat al Moldovei la Bruxelles, transfer de expertiză instituțională, asistență financiară directă și cooperare pe capitolele tehnice cele mai sensibile, cum sunt justiția și anticorupția.

Documentul a fost actualizat prin declarații comune succesive. Cel mai recent ciclu de angajamente a fost semnat de președinții Klaus Iohannis și Maia Sandu, cu accent pe interconectare strategică în energie și transporturi, armonizarea legislativă cu acquis-ul comunitar și cooperare pe teme de securitate. Asistența financiară concretă cuprinde două acorduri nerambursabile de câte 100 de milioane de euro, semnate în 2010 și respectiv pe 11 februarie 2022, plus un împrumut de 150 de milioane de euro acordat în 2016 pentru stabilizarea financiară internă după fraudele bancare din 2012-2014.

Luminița Odobescu, la a cincea conferință ministerială a Platformei de Parteneriat pentru Republica Moldova (Chișinău, 17 septembrie 2024), a formulat angajamentul României în termeni care rezumă bine logica parteneriatului: *Republica Moldova nu este singură, iar reuniunea este o dovadă în acest sens*. România continuă să acorde sprijin financiar în baza acordului de 100 de milioane de euro, adăugând la acesta și contribuțiile canalizate prin platformele multilaterale.

6.2. Personalități românești în structurile-cheie de la Chișinău

Poate cel mai vizibil indicator al adâncimii parteneriatului este prezența unor personalități românești în funcții instituționale-cheie la Chișinău. **Anca Dragu**, fostă Președintă a Senatului României și fost ministru de Finanțe, a fost numită guvernatoare a Băncii Naționale a Moldovei în decembrie 2023, la inițiativa Președintelui Parlamentului Igor Grosu. Grosu a subliniat la prezentare că experiența Dragu în sectorul financiar-bancar, politici publice și aderare la UE *va contribui la ascensiunea Republicii Moldova în parcursul european*.

Pentru Anca Dragu, a urmat imediat o serie de întâlniri la instituțiile financiare românești: BNR (cu guvernatorul Mugur Isărescu) și ASF (cu președintele Alexandru Petrescu), pentru identificarea domeniilor de cooperare și accesarea proiectelor de twinning în derulare. La Bucharest Leaders' Summit din mai 2026, ea a transmis un mesaj cu dublă adresabilitate: *Moldova livrează și livrează și datorită sprijinului pe care partenerii strategici, în special România, i-l acordă în fiecare zi*. Este un mesaj deopotrivă de recunoaștere a contribuției românești și de invitație pentru investitori.

Cosmin Dinescu, diplomat român cu grad de ambasador și experiență de 25 de ani, a fost selectat din opt candidați internaționali pentru a conduce EUPM Moldova, prima misiune civilă PSAC axată pe amenințări hibride, înființată în aprilie 2023. MAE român obținuse în aceeași săptămână și acordul politic pentru un nou regim de sancțiuni UE vizând persoanele care destabilizează Moldova. Misiunea, cu un buget de 19,8 milioane de euro pentru mandatul 2025-2027 și până la 72 de experți, s-a concentrat pe securitate cibernetică, combaterea dezinformării și consolidarea structurilor de gestionare a crizelor. Vicepremierul Mihai Popșoi i-a conferit la finalul mandatului medalia Meritul Diplomatic clasa a II-a, menționând contribuția la consolidarea rezilienței instituționale în contextul proceselor electorale din 2024-2025.

La nivelul Parlamentului European, **Victor Negrescu** (S&D, vicepreședinte PE responsabil de relația cu Republica Moldova) și **Siegfried Mureșan** (PPE, președinte al Delegației PE pentru relațiile cu Moldova) reprezintă prezența românească instituționalizată în structura de decizie a UE pe dosarul moldovean.

6.3. Vizitele de mentorat și transferul de experiență

Un capitol mai puțin mediatizat, dar cu impact real, este cel al vizitelor experților români care au gestionat propria aderare a României la UE. **Vasile Pușcaș**, fostul negociator-șef al aderării României, a vizitat Chișinăul și a lucrat direct cu echipele Biroului pentru Integrare Europeană. Mesajul pe care l-a transmis este precis și util din punct de vedere strategic: Moldova va fi evaluată individual. *În ceea ce privește meritul, este individual. Și Comisia Europeană, și statele membre se uită individual la*

țară. Moldova, în momentul în care intră în procesul de negocieri, intră pe cont propriu și va fi evaluată după felul în care performează societatea moldavă, economia de piață, instituțiile. A estimat că 2030 este un termen rezonabil dacă există determinare și angajament, insistând că factorul decisiv este capacitatea administrativă, nu contextul geopolitic.

Leonard Orban, primul comisar european al României și fost negociator-șef pe acquis, a contribuit la formarea percepției externe despre stadiul reformelor moldovene prin analiza emisiunilor Dialog European de la Radio Chișinău și prin comentariile din presa moldoveană. Evaluarea sa din mai 2024 că Conferința Interguvernamentală era puțin probabilă în condițiile existenței unor restanțe la capitolul justiție a constituit un feedback tehnic calibrat, valoros tocmai pentru că venea de la o persoană cu credibilitate atât la Chișinău ,cât și la Bruxelles. A apreciat totodată că la nivel politic, *problema cea mai mare rămâne tranșarea chestiunii Transnistriei*.

6.4. Pregătirea personalului pentru negocieri

Transferul de expertiză funcționează și prin formarea directă a personalului din administrația moldoveană. **Institutul Diplomatic Român** a organizat în septembrie 2023 un program de formare profesională în domeniul afacerilor europene destinat demnitarilor și funcționarilor publici din Moldova implicați în pregătirea negocierilor de aderare, cu circa 400 de participanți pe parcursul a două săptămâni. Programul a acoperit tehnici de negociere UE, structura acquis-ului comunitar, experiența românească pe capitolele de negociere și gestionarea instituțională a procesului de aderare.

Banca Națională a României a furnizat asistență tehnică BNM prin proiectul de twinning privind consolidarea supravegherii, guvernanței corporative și gestionării riscurilor în sectorul financiar, incluzând pregătirea aderării la SEPA. Parlamentul României participă la un proiect de twinning pentru consolidarea capacității instituționale a Parlamentului Republicii Moldova, transmițând experiența privind organizarea și funcționarea Senatului ca model pentru optimizarea procedurilor interne moldovene. Ministerele române de resort, de la Agricultură la Transporturi, organizează vizite de studiu pentru omologii moldoveni, prezentând implementarea practică a directivelor UE.

7. Platforma de Parteneriat: multilateral cu leadership românesc

Platforma de Parteneriat pentru Republica Moldova, lansată în 2022 la inițiativa Franței, Germaniei și României, reprezintă cel mai amplu format multilateral de sprijin pentru Moldova și, totodată, un instrument de diplomație publică la nivel regional. Cele cinci conferințe ministeriale organizate până în prezent au generat angajamente financiare cumulate de 1,93 miliarde de euro (1,4 miliarde în 2022,

circa 150 de milioane în 2023, 380 de milioane în 2024), mobilizând peste 65 de delegații internaționale la cea mai recentă ediție, de la Chișinău din septembrie 2024.

România co-prezidează în cadrul acestei platforme grupurile de lucru pe justiție și anticorupție, două domenii cu importanță decisivă pentru clusterul 1 (Elemente fundamentale), primul care va fi deschis și ultimul care va fi închis conform metodologiei de extindere. Nu este o alegere formală: România are cea mai directă experiență din regiune cu funcționarea Mecanismului de Cooperare și Verificare instituit de Comisie la aderarea sa și poate oferi evaluări calibrate despre capcanele și oportunitățile acestui capitol specific.

Datele bugetare confirmă angajamentul concret. În 2024, România a virat efectiv 70,57 milioane de euro nerambursabili, o sumă mai mare decât cea debursată în același an de Germania (25,35 milioane euro) sau Franța (54,1 milioane euro), deși angajamentele nominale ale acestora din urmă depășesc pe cele ale României. Comparația numerică este relevantă: livrarea efectivă a contabil mai mult decât promisiunile.

8. Referendumul constituțional și implicarea României: cel mai contestat capitol

Referendumul din 20 octombrie 2024 a constituit momentul de maximă intensitate al efortului de comunicare europeană internă a Moldovei, dar și ținta celei mai agresive campanii de dezinformare și a celor mai vehemente acuzații externe la adresa României.

Sprijinul României pentru referendum a fost explicit, consecvent și pe toate palierele: politic, prin declarații publice ale conducerii de la București; diplomatic, prin lobby la Bruxelles pentru protejarea procesului electoral; comunicațional, prin informarea cetățenilor moldoveni din România. MAE român a catalogat operațiunile ruse drept ingerințe masive, sistematice, o formulare mai dură decât uzualele fraze diplomatice și care reflecta evaluarea unui stat vecin cu perspectivă directă asupra amploarei interferenței.

Reacția Moscovei a fost la fel de explicită. Maria **Zaharova**, purtătoarea de cuvânt a MAE rus, a declarat pe 22 octombrie 2024: *Au acuzat fără dovezi țara noastră că se amestecă în treburile interne ale Moldovei, în timp ce Occidentul s-a amestecat deschis în acest proces electoral*. Ulterior, în ianuarie 2026, după declarațiile Maiei Sandu privind posibilitatea reunificării cu România, Zaharova a atacat direct: *Nu este niciun fel de integrare europeană, ci pur și simplu absorbția Republicii Moldova de către forțe românești. Românizarea forțată a țării, erodarea identității moldovenești*. Serviciul rus de informații externe (SVR) a utilizat un limbaj similar, catalogând implicarea României și a Occidentului drept *colonizare* sau *integrare forțată*. Aceste acuzații nu sunt susținute de dovezi verificabile și au fost respinse de autoritățile

române și moldovene, de observatorii internaționali și de instituțiile UE. Ursula von der Leyen a lăudat rezultatul referendumului: *În fața tacticilor hibride ale Rusiei, Moldova arată că este independentă, este puternică și își dorește un viitor european*.

Paradoxal, intensitatea atacurilor ruse la adresa implicării României în dosarul moldovean este și un indicator al eficienței acestei implicări. Moscova nu atacă actori irelevanți. Faptul că Zaharova menționează explicit România în contextul acuzațiilor de influență electorală confirmă că rolul Bucureștiului în sprijinul parcursului european al Moldovei este perceput ca semnificativ de principalul adversar al acestui parcurs.

9. Recunoașterea: vocea moldoveană confirmă rolul românesc

Cel mai clar indicator al eficienței unui parteneriat strategic nu sunt datele bugetare sau protocoalele semnate, ci recunoașterea explicită din partea beneficiarului. Liderii moldoveni au formulat această recunoaștere în mod neechivoc și repetat.

Maia **Sandu**, la recepția de Ziua Națională a României din 1 decembrie 2025, a declarat: *Pe termen lung vom putea consolida reziliența noastră comună doar prin ancorarea fermă a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, un parcurs pe care România îl sprijină cu consecvență și determinare*. La summitul UE-Moldova din 4 iulie 2025, adăugase că *Moldova este la cel mai avansat stadiu al integrării europene din istoria sa modernă*. Iar în interviul acordat Le Monde în aprilie 2026, Sandu a ajuns la o formulare care este mai mult decât o apreciere diplomatică: *Reunificarea cu România ne-ar permite să aderăm mai repede la UE și ne-ar putea ajuta*. Declarația nu privește România ca donator extern, ci ca accelerator al unui parcurs asumat de Moldova.

Igor **Grosu**, Președintele Parlamentului Republicii Moldova, a marcat simbolic parteneriatul prin gestul personal de a o introduce pe Anca Dragu echipei BNM, subliniind că experiența sa *va contribui la ascensiunea Republicii Moldova în parcursul european*. Participarea sa alaturi de Maia Sandu la recepția de Ziua Națională a României reflectă același mesaj: relația cu România este tratată la cel mai înalt nivel ca o prioritate de stat, nu ca o obligație protocolară.

Premierul Dorin **Recean** a formulat la summitul UE-Moldova din iulie 2025: *Aderarea la UE nu este doar o destinație. Este o schimbare profundă în beneficiul oamenilor. Moldova este pe drumul cel bun*. Declarația a venit în context în care România insista că integrarea trebuie să avanseze efectiv, nu să rămână un obiectiv abstract.

De partea română, Klaus **Iohannis** a declarat la Consiliul European din decembrie 2023, imediat după deschiderea negocierilor: *Eu cred că vom juca în continuare un rol important, fiindcă avem pe de o parte ambiția ca Moldova să reușească, pe de altă parte suntem deja de mulți ani implicați în ajutorul instituțional, în consiliere și în abordarea reformelor. Vom continua fără doar și poate*. Marcel **Ciolacu** a transmis imediat felicitări și angajamentul că *România este și va continua să fie un susținător ferm pe tot parcursul procesului de negociere*. Iar Ilie **Bolojan**, primul premier român care a

vizitat oficial Chișinăul (23 august 2025), a reconfirmat *caracterul special al relației bilaterale, bazate pe o prietenie sinceră și o istorie comună, precum și sprijinul ferm al României pentru avansarea procesului de aderare*.

Nicușor **Dan**, în prima sa vizită oficială la Chișinău ca Președinte al României (10 iunie 2025), a declarat la conferința de presă comună cu Maia Sandu: Republica Moldova poate conta permanent pe sprijinul României. Într-un interviu pentru RFI din martie 2026, a mers mai departe, evaluând că aderarea Moldovei la UE ar putea fi realizată chiar înainte de 2030: *Eu cred că și mai devreme. Republica Moldova a evoluat excepțional. Consiliul European și toată lumea apreciază efortul extraordinar pe care Moldova l-a făcut. Dacă există voință politică, aderarea poate să fie chiar 2028*. A adăugat că România continuă să dezvolte conexiunile energetice și că, *peste un an, doi, România va putea să asigure singură independența energetică împreună cu Republica Moldova*. Vizita de la Chișinău a fost urmată a doua zi de participarea la summitul de la Odesa, un gest diplomatic care semnaliza că sprijinul pentru Moldova și cel pentru Ucraina nu sunt tratate separat, ci ca elemente ale aceleiași politici regionale.

10. Ce lipsește și ce rămâne de făcut

Există o problemă de comunicare pe care nici Moldova, nici România nu o rezolvă suficient de bine. Ambele țări nu valorifică agresiv rolul lor în proiectul european regional, în comparație cu state cum este Polonia, care și-a construit o marcă strategică puternică din poziționarea ca pilon de est al UE. Avantajele competitive există: costuri mai reduse, flexibilitate administrativă, disponibilitate politică pentru proiecte susținute de UE, proximitate culturală și lingvistică față de Ucraina. Dar aceste avantaje nu se transformă automat în capital diplomatic dacă nu sunt comunicate consistent și coerent.

O altă lacună este narativul economic concret. PIB-ul per capita al Moldovei a crescut de la 1.034 USD în 2005 la 6.650 USD în 2023. Este o performanță reală, dar comunicată insuficient în relație cu parcursul european. România a experimentat după aderare un aflux de investiții directe și o creștere a salariilor documentate precis: Banca Transilvania a intrat pe piața moldoveană, investițiile directe românești au ajuns la circa 780 de milioane de dolari cumulat, cu peste 10.000 de locuri de muncă create. Aceste date există și pot fi prezentate cetățenilor moldoveni ca dovezi tangibile ale ce urmează după aderare. Platforma Moldova Europeană face un pas în această direcție, dar efortul rămâne insuficient față de intensitatea fluxului de dezinformare pe care îl are de contracarat.

Un ultim element care merită atenție este coordonarea mesajelor între București și Chișinău. Parteneriatul strategic există, conferințele se organizează, finanțările se accesează. Ce lipsește uneori este sincronizarea calendarului comunicațional: momentele în care România ar trebui să fie mai vocală la Bruxelles coincid

rareori cu momentele în care Moldova este mai vulnerabilă intern. O coordonare mai fină a agendelor de comunicare, bazată pe o înțelegere comună a vulnerabilităților și oportunităților din fiecare perioadă, ar putea amplifica semnificativ efectul agregat al eforturilor bilaterale.

11. Concluzii

Diplomația publică a Republicii Moldova pe tema integrării europene nu este un efort de imagine. Este o dimensiune esențială a procesului de aderare în sine, într-un context în care factori externi precum Rusia investesc sistematic pentru a-l sabota. Ea operează pe patru niveluri distincte, care trebuie gestionate simultan: comunicarea internă, cu misiunea de a reduce fractura societală; comunicarea externă instituțională, cu misiunea de a demonstra credibilitatea reformelor la Bruxelles; comunicarea adversarială cu ecosistemul de influență rusesc, prin demontarea narativelor ostile și semnalizarea costurilor; și comunicarea multilaterală, prin care Moldova și-a construit un profil de furnizor de securitate, nu doar de beneficiar al solidarității europene.

România joacă în această ecuație un rol care depășește suma ajutorului financiar. Ea este traducătoarea instituțională care explică la Bruxelles logica internă a Chișinăului, furnizoarea de expertiză care accelerează procesele tehnice și formatoarea de personal care pregătește administrația moldoveană pentru exigențele negocierilor. Prezența diplomaților și experților români în structuri-cheie de la Chișinău, de la BNM la EUPM, nu este un accident. Este rezultatul unui parteneriat cu substanță reală, construit în timp și consolidat în crize.

Cel mai important lucru pe care istoria acestui parteneriat îl demonstrează este că diplomația publică eficientă în contextul extinderii nu se reduce la mesaje bine formulate sau la campanii de comunicare. Ea se construiește prin fapte: reforme implementate, instituții funcționale, angajamente onorate, crize gestionate competent. Narativul urmează realitatea, nu o precede. Iar Romania, prin tot ce a construit alături de Moldova în ultimele două decenii și mai ales în ultimii trei ani, a contribuit la crearea condițiilor în care narativul european al Moldovei are șanse reale să devină ireversibil.

Referințe și surse principale

Brie, M. (coord.), Costea, A.-M., Toderaș, N. (2025). Orientarea europeană a Republicii Moldova. Demersuri de sprijinire din partea României. SPOS 2024, nr. 1. Institutul European din România. Disponibil: www.ier.gov.ro

Chiscop, C., Magdin, R. (2025). The Romania-Moldova-Ukraine Triangle. A Framework for Enhanced Regional Connectivity. Friedrich-Ebert-Stiftung Romania. Disponibil: https://romania.fes.de/

Consiliul European (2024). Deschiderea negocierilor de aderare cu Republica Moldova. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-moldova/

Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova (2024). Rezultatele referendumului republican constituțional. Disponibil: https://a.cec.md/ro/rezultatele-referendumului-republican-constitutional-17041.html

EEAS (2026). Cosmin Dinescu concludes his mandate as Head of EUPM Moldova. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova/cosmin-dinescu-concludes-his-mandate-head-european-union-partnership-mission-republic-moldova_en

MAE România (2023). Alegerea lui Cosmin Dinescu în poziția de șef al Misiunii UE în Republica Moldova. Disponibil: https://www.mae.ro/node/61738

BNM (2026). Guvernatoarea BNM, doamna Anca Dragu, la București. Disponibil: https://www.bnm.md/ro/content/guvernatoarea-bnm-doamna-anca-dragu-la-bucuresti-moldova-livreaza-reforme-stabilitate-si

Europa Liberă Moldova (2023). Fostul negociator al României: R. Moldova va fi pe cont propriu în negocierile de aderare. Disponibil: https://moldova.europalibera.org/a/fostul-negociator-al-romaniei-r-moldova-va-fi-pe-cont-propriu-in-negocierile-de-aderare-/32624626.html

Parlamentul European (2024). Propunere comună de rezoluție privind consolidarea rezilienței Republicii Moldova împotriva ingerințelor Rusiei. RC-10-2024-0072. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-10-2024-0072_RO.html

Calea Europeană (2025). România cere deschiderea tuturor clusterelor de negociere cu R. Moldova. Disponibil: https://www.caleaeuropeana.ro/romania-cere-deschiderea-tuturor-clusterelor-de-negociere-cu-r-moldova-dupa-ce-pachetul-privind-extinderea-ue-constata-ritmul-accelerat-al-reformelor/

Newsweek România (2024). Reacția Rusiei la acuzațiile României privind amestecul în alegerile din Moldova. Disponibil: https://newsweek.ro/international/reactia-rusiei-la-acuzatiile-romaniei-privind-amestecul-in-alegerile-din-moldova-sunteti-toxici

Mediafax (2025). România a virat în Republica Moldova mai mulți bani decât Franța și Germania. Disponibil: https://www.mediafax.ro/economic/romania-a-virat-in-republica-moldova-mai-multi-bani-decat-franta-si-germania-ce-ajutor-extern-a-primit-chisinaul-vizitat-prima-data-oficial-de-premierul-bolojan-23598949

Magdin, R. (2022). Moldova are nevoie de statutul de țară candidată la UE. Emerging Europe / IPRE. Disponibil: https://ipre.md/2022/06/08/moldova-are-nevoie-de-statutul-de-tara-candidata-la-ue-si-sprijin-efectiv-pentru-perspectiva-sa-europeana-op-ed-de-radu-magdin/

Magdin, R. (2026). România, Moldova și Ucraina. De ce vom face din ce în ce mai multe împreună. Financial Intelligence. Disponibil: https://financialintelligence.ro/romania-moldova-si-ucraina-de-ce-vom-face-din-ce-in-ce-mai-multe-impreuna-radu-magdin/

Magdin, R. (2025). România și reconstrucția Ucrainei: Tridentul strategic RO-MD-UA. Financial Intelligence. Disponibil: https://financialintelligence.ro/romania-si-reconstructia-ucrainei-testul-maturitatii-noastre-economice-si-sansa-noastra-geopolitica-tridentul-strategic-ro-md-ua-radu-magdin/

Realitatea.md (2026). Nicușor Dan: Republica Moldova poate adera la Uniunea Europeană chiar înainte de 2030. Disponibil: https://realitatea.md/nicusor-dan-republica-moldova-poate-adera-la-uniunea-europeana-chiar-inainte-de-2030/

Digi24 (2025). Președintele Nicușor Dan efectuează vizită oficială la Chișinău. Disponibil: https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/presedintele-nicusor-dan-merge-la-chisinau-unde-va-reconfirma-sprijinul-pentru-eforturile-de-integrare-europeana-a-r-moldova-3277461

Realitatea.md (2025). Maia Sandu împreună cu Igor Grosu și Alexandru Munteanu, la recepția de Ziua Națională a României. Disponibil: https://realitatea.md/maia-sandu-impreuna-cu-igor-grosu-si-alexandru-munteanu-a-participat-la-receptia-de-ziua-nationala-a-romaniei/

Capitolul III: DE LA INTERCONECTAREA SISTEMELOR LA INTERDEPENDENȚA STRATEGICĂ

Spațiul comun

Interconectivitate, securitate și comuniune între România și Republica Moldova

Andrei Stoian

Există pe harta Europei o singură frontieră care desparte o națiune de propria ei prelungire. Prutul separă două administrații ale aceluiași popor, iar acest detaliu schimbă natura întregii discuții despre interconectivitate. Tot ceea ce numim astăzi parteneriat strategic între București și Chișinău este, în fond, efortul lent, tehnic și adesea nespectaculos de a transforma o linie de despărțire într-o linie de contact. Cred că aici se află miza reală a momentului pe care îl traversăm: construcția unui spațiu comun, economic, logistic, instituțional și cultural, care precedă actul politic și îl face, pe cale de consecință, aproape redundant.

Spațiul comun nu se decretează. Se cablează. Se construiește în terminale portuare, în linii de înaltă tensiune, în sisteme de plăți, în săli de clasă și în programe de studii. Iar dacă această construcție are un nume care îi cuprinde toate dimensiunile, acela este comuniunea: o stare de fapt în care două entități rămân distincte administrativ, dar funcționează ca un singur organism. Paginile care urmează încearcă să arate că această comuniune are deja o teorie, o infrastructură, o economie, o identitate și un orizont.

Comuniunea ca arhitectură de securitate

Literatura relațiilor internaționale a descris cu aproape șapte decenii în urmă exact fenomenul pe care îl trăiesc astăzi cele două maluri ale Prutului. În 1957, Karl W. Deutsch și colaboratorii săi publicau studiul clasic *Political Community and the North Atlantic Area*, în care defineau „comunitatea de securitate": un grup de state între care războiul a devenit de neconceput, fiindcă densitatea tranzacțiilor, a comunicării și a mobilității dintre ele a produs un sentiment durabil de apartenență comună. Patru decenii mai târziu, Emanuel Adler și Michael Barnett au rafinat conceptul în volumul *Security Communities*, vorbind despre „așteptări sigure de schimbare pașnică" întemeiate pe identitate împărtășită și pe practici comune. Esența rămâne aceeași: securitatea profundă nu se cumpără din arsenale, se țese din interdependențe.

Pentru Republica Moldova, stat neutru prin Constituție, lipsit de garanții de tip articol 5 și aflat în primul cerc de presiune al războiului din Ucraina, această lecție teoretică are o aplicabilitate brutal de concretă. Garanția ei de securitate cea mai solidă rămâne gradul de integrare în spațiul european prin interfața românească. Barry Buzan și Ole Wæver au arătat, în teoria complexelor regionale de securitate, că soarta statelor mici nu poate fi gândită în afara regiunii din care fac parte. Moldova nu face excepție, iar întrebarea relevantă devine atunci alta: din ce complex de securitate alege să facă parte? Răspunsul Chișinăului, dat la urne și confirmat prin reforme, este unul singur. Pe cale de consecință, fiecare kilometru de infrastructură comună cu România mută fizic țara dintr-un complex în celălalt.

Proba acestei teze a fost făcută în iarna 2024-2025, când criza gazului a lovit malul stâng al Nistrului. Regiunea transnistreană, construită decenii la rând ca instrument de dependență energetică a Moldovei față de Moscova, a descoperit peste noapte că logica s-a inversat: Chișinăul, conectat la rețelele românești prin gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău și prin importurile de energie electrică de peste Prut, a devenit actorul care putea oferi stabilitate, după ce ani de zile fusese cel care o aștepta. Interconectarea a transformat un șantaj într-o pârghie. Aceasta este, în limbajul lui Deutsch, trecerea de la vulnerabilitate la comunitate: amenințarea nu dispare prin discursuri, se dizolvă în infrastructură.

Infrastructura comuniunii: Giurgiulești și logica interfeței

Parag Khanna a formulat în *Connectography* (2016) o teză care a făcut carieră: conectivitatea este destin. Hărțile care contează în secolul XXI, susține el, sunt cele ale coridoarelor, conductelor, cablurilor și lanțurilor de aprovizionare, iar competiția dintre puteri se poartă pentru noduri, mai mult decât pentru teritorii. Citită prin această grilă, relația dintre România și Republica Moldova capătă o claritate aproape didactică: cele două țări împart un singur sistem circulator în devenire, iar punctul lui de joncțiune cel mai sensibil se află acolo unde Prutul se varsă în Dunăre.

Portul Giurgiulești, unica fereastră a Republicii Moldova la Dunărea maritimă, a trecut recent sub controlul Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța, prin preluarea operatorului ICS Danube Logistics de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Dincolo de dimensiunea tranzacției, semnificația este arhitecturală. Triunghiul Reni-Giurgiulești-Galați, așezat la confluența a trei state, devine un singur hinterland logistic, integrat în culoarele de solidaritate (Solidarity Lanes) prin care Uniunea Europeană a redirecționat fluxurile comerciale ucrainene după 2022. Zona Economică Liberă Giurgiulești încetează să mai fie o enclavă și devine un terminal al pieței unice. Constanța capătă un avanpost fluvial, Moldova capătă un acționar strategic care nu poate fi cumpărat de

un adversar, iar Ucraina capătă un coridor sigur. Cred că puține tranzacții din regiune au produs, la o asemenea scară a prețului, o asemenea densitate de consecințe.

Aceeași logică a interfeței operează în energie și în transport: liniile electrice care leagă cele două maluri, podurile noi peste Prut, proiectele feroviare orientate spre ecartamentul european. Fiecare dintre ele pare, luat separat, un dosar tehnic. Luate împreună, ele desenează ceea ce numesc economia de interfață: România ca poartă a Moldovei către piața unică și Moldova ca prelungire firească a spațiului economic românesc, până la a forma, în perspectivă, o piață comună de investiții.

Aderarea ca metodă: realizările concrete

Declarația Schuman din 9 mai 1950 conținea fraza care a definit metoda europeană pentru următoarele șapte decenii: Europa nu se va face dintr-odată și nici printr-o construcție de ansamblu, se va face prin realizări concrete, care creează mai întâi o solidaritate de fapt. Parcursul european al Republicii Moldova este o ilustrare aproape de manual a acestei metode. Solidaritatea de fapt cu România și cu Uniunea a precedat și a pregătit fiecare pas instituțional.

Pasul instituțional decisiv tocmai s-a consumat. După ce acordul dintre Budapesta și Kiev privind drepturile minorității maghiare a deblocat „abordarea de pachet" care lega dosarul moldovenesc de cel ucrainean, iar ambasadorii celor 27 de state membre au confirmat la 12 iunie deschiderea negocierilor, președinția cipriotă a Consiliului a convocat la Luxemburg, luni, 15 iunie 2026, Conferința intergovernamentală la care s-a anunțat decizia statelor membre ale Uniunii Europene de a deschide cu Republica Moldova primul cluster de capitole de negociere, „Valori fundamentale". Este cea de-a doua reuniune de acest format, după cea din 25 iunie 2024 care marcase lansarea oficială a negocierilor de aderare, iar delegația Republicii Moldova a fost condusă de premierul Alexandru Munteanu. Este axa cea mai grea a întregului proces, cuprinzând statul de drept, drepturile fundamentale, funcționarea instituțiilor democratice, reforma administrației publice și criteriile economice, iar sub principiul „fundamentals first" acest cluster se deschide primul și se închide ultimul: ritmul tuturor celorlalte capitole depinde de ce se obține aici. Chișinăul a ajuns la această masă cu un bilanț consemnat de ultimul Raport privind Extinderea drept cel mai consistent progres dintre statele candidate și asumat de guvern în cifre precise: 28 din cele 30 de reforme angajate pentru 2025, adică 93 la sută, livrate.

Integrarea economică a luat-o, de altfel, înaintea celei politice. De la aderarea operațională la SEPA, în 6 octombrie 2025, un transfer în euro care costa, potrivit datelor Băncii Naționale a Moldovei, între 20 și 200 de euro se face acum în câteva minute, aproape gratuit. La Conferința Investițională UE-Republica Moldova din 4 iunie 2026, de la Chișinău, deschisă de președinta Maia Sandu, de premierul

Alexandru Munteanu și de comisarul pentru extindere Marta Kos, au fost anunțate investiții de peste un miliard de euro, la un an de la lansarea Planului de Creștere de până la 1,9 miliarde de euro pentru perioada 2025-2027. Iar conceptul avansat de premierul Munteanu în dialogul cu mediul de afaceri, o piață comună de investiții România-Republica Moldova, dă acestei dinamici un orizont limpede: capitalul care intră prin București să nu se mai oprească la Prut.

Acestea sunt realizările concrete în sensul lui Schuman. Ele nu așteaptă tratatele, le pregătesc.

Comuniunea identitară: limba ca infrastructură

Benedict Anderson a arătat, în *Imagined Communities* (1983), că națiunile sunt comunități imaginate: ele există fiindcă milioane de oameni care nu se vor întâlni niciodată se gândesc unii pe alții ca aparținând aceluiași corp, iar vehiculul acestei imaginații este limba comună, multiplicată prin tipar și, astăzi, prin ecran. Cazul româno-moldovenesc oferă acestei teorii o variantă rară: comunitatea nu mai trebuie imaginată, fiindcă precedă frontiera. Limba română, recunoscută ca atare și în legislația de la Chișinău, este infrastructura primordială a spațiului comun, mai veche decât orice gazoduct și mai rezistentă decât orice regim care a încercat să o redenumească.

Această evidență are însă și un revers de securitate. Un spațiu informațional comun este și o suprafață de atac comună: dezinformarea care țintește Chișinăul circulă în aceeași limbă în care se publică la București, iar reziliența celor două capitale nu poate fi decât una singură, construită împreună, prin media credibile, prin educație critică și prin instituții culturale prezente pe ambele maluri. Comuniunea identitară nu se păzește singură. Se administrează.

Comuniunea socială este, dintre toate, cea mai puțin vizibilă în statistici și cea mai prezentă în viața de zi cu zi. Estimările curente vorbesc despre peste un milion de cetățeni ai Republicii Moldova care dețin și cetățenia română, despre zecile de mii de studenți basarabeni formați în universitățile românești în ultimele trei decenii, despre familii întinse pe două state și o singură limbă. Această mobilitate trăită produce exact ceea ce Deutsch numea sentimentul de comunitate: oamenii încetează să mai perceapă celălalt mal ca străinătate. Pentru diaspora moldovenească din Europa, masiv pro-europeană la fiecare scrutin, apartenența la spațiul românesc și apartenența la spațiul european au devenit deja același lucru.

Educația: orizontul cel mai lung

Dacă infrastructura cablează spațiul comun pentru deceniul următor, educația îl cablează pentru secolul următor. Aici cred că se află frontiera cea mai promițătoare și cel mai puțin exploatată a relației bilaterale. Miile de burse oferite anual de statul

român elevilor și studenților basarabeni au format o elită a comuniunii, dar pasul următor cere mai mult decât generozitate: cere arhitectură comună. Olimpiade școlare comune la limba și literatura română, la istorie și la științe, cu loturi care concurează și se pregătesc împreună. Curriculum convergent la disciplinele identitare, astfel încât un elev de la Bălți și unul de la Botoșani să citească aceiași autori și să parcurgă aceeași istorie. Recunoaștere automată a diplomelor și programe universitare cu diplomă dublă București-Chișinău. Mobilitate sistematică a profesorilor, după modelul deja verificat al mobilității studenților.

O generație educată în același spațiu conceptual nu va mai avea nevoie să i se explice de ce malurile Prutului aparțin aceleiași lumi. Va considera întrebarea însăși bizară. Aceasta este forma supremă a comuniunii: cea care nu se mai discută, fiindcă a devenit reflex.

Ceea ce nu se mai ratifică

Provocările actuale, războiul de lângă noi, șantajul energetic, dezinformarea, oboseala extinderii, au un singur răspuns durabil, iar el se regăsește deopotrivă în teoria lui Deutsch, în metoda lui Schuman și în practica de la Giurgiulești: densitatea legăturilor. Un spațiu suficient de interconectat încetează să mai poată fi apărat bucată cu bucată, fiindcă devine indivizibil. Pe cale de consecință, securitatea Republicii Moldova se va decide mai puțin în declarații de garanții și mai mult în terminale portuare, în transformatoare, în sisteme de plăți și în programe școlare.

Spațiul comun româno-moldovenesc a depășit stadiul de proiect. Se construiește deja, într-un terminal de la Giurgiulești, într-un transfer SEPA de câteva secunde, într-o sală de olimpiadă unde se vorbește exact aceeași limbă pe ambele maluri. Integrarea Republicii Moldova în Uniune a făcut, la Luxemburg, pasul de la candidatură la negociere efectivă; ea trece, de aici înainte, prin capitolele Clusterului 1. Comuniunea ei cu România trece însă prin Constanța, prin SEPA și printr-o sală de clasă. Iar pe aceasta din urmă nu o mai ratifică nimeni, fiindcă există.

Bibliografie

Adler, Emanuel; Barnett, Michael (ed.), *Security Communities*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, Londra, 1983.

Buzan, Barry; Wæver, Ole, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

Deutsch, Karl W. et al., *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton University Press, Princeton, 1957.

Khanna, Parag, *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*, Random House, New York, 2016.

Declarația Schuman, 9 mai 1950.

Planul de creștere pentru Republica Moldova: Reconfigurarea economiei la standardele europene și întărirea cooperării cu România

Victor Negrescu

Momentul strategic pentru Republica Moldova

Republica Moldova traversează, în prezent, un moment de maximă importanță istorică, aflându-se la intersecția dintre o criză de securitate fără precedent și o oportunitate geopolitică nesperată. Cu toate că este mai aproape ca niciodată de a se alătura familiei europene, prezența amenințărilor hibride impune consolidarea sprijinului României și Uniunii Europene față de aspirațiile europene ale acesteia. (Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2025-2030).

De-a lungul carierei mele politice și academice, am susținut în mod constat consolidarea democratică a Republicii Moldova, astfel încât aceasta să își poată îndeplini cât mai curând destinul european. Încă din primul meu mandat de eurodeputat, am promovat inițiative menite să consolideze sprijinul Uniunii Europene pentru Republica Moldova, inclusiv prin depunerea unor amendamente privind majorarea asistenței financiare acordate acesteia. Totodată, am propus încă din anul 2016 înființarea unui birou de legătură al Parlamentului European la Chișinău, care să sprijine reformele instituționale și dialogul interparlamentar, să contribuie la organizarea și monitorizarea vizitelor oficiale ale eurodeputaților și să consolideze cooperarea cu instituțiile Uniunii Europene, organizațiile internaționale și societatea civilă. În noiembrie 2025, această inițiativă a devenit în sfârșit realitate prin demersurile realizate în calitate de vicepreședinte al Parlamentului European, confirmând faptul că Uniunea Europeană și Republica Moldova au intrat într-o nouă etapă de colaborare consolidată. Crearea noului birou a fost urmată de semnarea unui nou acord de cooperare parlamentară, un memorandum care reiterează susținerea parcursului european al Republicii Moldova (Parlamentul European 2025b).

În plus, în timpul mandatului de ministru delegat pentru afaceri europene, mi-am exprimat ferm poziția cu privire la prioritățile pe care președinția română a Consiliului Uniunii Europene trebuie să le abordeze. Printre acestea se număra, bineînțeles, militarea pentru o perspectivă europeană clar definită care să reflecte nivelul de ambiție al Republicii Moldova. (Negrescu 2018). De asemenea, din poziția

de prorector al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, pe care am ocupat-o timp de doi ani, am inițiat și am susținut derularea proiectelor colaborative cu universități din Republica Moldova. De atunci și până astăzi, când ocup funcția de vicepreședinte al Parlamentului European responsabil de relația cu Republica Moldova, am sprijinit constant orientarea europeană a țării, militând pentru transformarea acestui parcurs într-o realitate concretă.

Acest angajament nu reprezintă doar un demers individual, ci reflectă o prioritate constantă a relației privilegiate a României cu Republica Moldova. România a subliniat dintotdeauna faptul că un parcurs ireversibil al integrării europene este esențial pentru stabilitatea și securitatea Uniunii Europene. (Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2025-2030 2025; Ministerul Afacerilor Externe 2021). Agresiunea ilegală și neprovocată a Federației Ruse împotriva Ucrainei, declanșată la 24 februarie 2022, a reconfirmat faptul că într-un context de securitate tot mai complex, integrarea europeană reprezintă calea cea mai eficientă pentru consolidarea valorilor noastre comune, cu accent pe democrație și statul de drept. La nivelul Uniunii Europene, aceste aspecte au condus la reevaluarea priorităților strategice. Astfel, Republica Moldova a obținut statutul de candidat la 23 iunie 2022, la patru luni de la începerea invaziei neprovocate și nejustificate a Federației Ruse în Ucraina. (Consiliul European și Consiliul Uniunii Europene n.d.).

Cu toate acestea, decizia nu a fost conjuncturală, ci a venit pe fondul eforturilor consecvente ale autorităților de la Chișinău, care s-au menținut în fruntea statelor din Parteneriatul Estic. Republica Moldova a fost prima țară care a obținut liberalizarea vizelor în spațiul Schengen; a devenit membră a Comunității Energetice; participă la programele Orizont 2020, Erasmus+ și COSME. Prin Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, Republica Moldova participă deja la piața unică europeană: majoritatea bunurilor circulă liber, iar companiile adoptă treptat standardele europene. Accesul la zona SEPA facilitează transferurile financiare pentru diaspora, iar noul acord de roaming permite utilizarea serviciilor mobile în Spațiul Economic European fără taxe suplimentare. (Serviciul European de Acțiune Externă 2025b).

Toate aceste progrese au fost realizate în ciuda acțiunilor destabilizatoare ale Federației Ruse, în fața cărora Republica Moldova a dat dovadă de reziliență și perseverență. Un exemplu relevant în acest sens este reprezentat de alegerile din 2024 și 2025, când instituțiile Republicii Moldova au reușit să facă față cu succes atacurilor hibride și campaniilor de dezinformare menite să îndepărteze țara de pe drumul său european. (Sandu 2026) Rezultatul acestor alegeri a transmis, totodată, un semnal puternic: cetățenii Republicii Moldova cred în valorile comune europene, sunt dornici și, mai ales, pregătiți să se alăture Uniunii Europene.

În acest context, ca vicepreședinte al Parlamentului European responsabil de relația cu Republica Moldova, am inițiat cu sprijinul a 55 de eurodeputați din

19 țări europene, o scrisoare comună adresată președintelui Consiliului European, António Costa, prin care ceream ca Uniunea Europeană să își onoreze promisiile făcute acestui stat prin deschiderea imediată a negocierilor pe capitole. (Negrescu 2025). Ulterior, după ce alegerile din Ungaria au creat o fereastră de oportunitate mult așteptată, am transmis un nou mesaj președintelui Costa, solicitând de data aceasta începerea negocierilor pe clustere. (Negrescu 2026) Aceste acțiuni au fost completate de demersuri succesive pe lângă statele membre și Președinția în exercițiu la Consiliul UE. Toate aceste demersuri au avut o țintă clară: recunoașterea meritelor unui candidat care și-a însușit cu desăvârșire valorile noastre comune. Rezultatul eforturilor realizate de Republica Moldova și sprijinul de care a beneficiat la nivel european a condus la deblocarea situației și începerea negocierilor tehnice și ulterior politice pe clustere.

Planul de creștere pentru Republica Moldova – instrument financiar și de consolidare democratică

Pentru susținerea acestui parcurs, Comisia Europeană a lansat *Planul de creștere pentru Republica Moldova*, adoptat de Consiliul European la 10 octombrie 2024. Acesta reprezintă cel mai amplu pachet de sprijin financiar acordat vreodată Republicii Moldova de Uniunea Europeană, alocând până la 1,9 miliarde de euro sub formă de granturi și împrumuturi concesionale. (Comisia Europeană n.d.).

Ideal, implementarea acestuia va rezulta în dublarea economiei Republicii Moldova în următorul deceniu și apropierea de media economică a Uniunii Europene înaintea aderării formale. (Serviciul European de Acțiune Externă 2025a). Astfel, Republica Moldova se va adapta mult mai ușor la piața unică, devenind mai competitivă și dezvoltând o capacitate administrativă adaptată standardelor europene. Calitatea implementării proiectelor și sustenabilitatea acțiunilor finanțate vor determina reușita acestui proces.

Planul își propune să sprijine convergența economică a Republicii Moldova și să faciliteze integrarea europeană a țării prin accelerarea reformelor. Concret, acesta stipulează că accesarea fondurilor este posibilă numai după implementarea cu succes a celor 56 de reforme și 153 de măsuri din Agenda de Reforme 2025–2027. În același timp, acesta are ca obiectiv să mobilizeze investiții generatoare de locuri de muncă și creștere economică, contribuind direct la îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. (Serviciul European de Acțiune Externă 2025a).

În ceea ce privește structura, *Planul de creștere pentru Republica Moldova* prevede trei obiective menite să sprijine o reconfigurare structurală a economiei: accelerarea reformelor socio-economice și fundamentale, îmbunătățirea accesului la piața unică a UE și creșterea asistenței financiare. Cinci sectoare cheie sunt vizate: libera circulație a mărfurilor și integrarea în lanțurile de aprovizionare, conexiunile

comerciale, integrarea pe piața energetică și piața digitală a UE și accesul la zona unică de plăți în Euro. (Serviciul European de Acțiune Externă 2025a).

Toate aceste reforme au loc într-un context plin de provocări de securitate care pot încetini parcursul pro-european al Republica Moldova și genera instabilitate la nivel regional. Relevante în acest sens sunt acțiunile hibidride coordonate de Federația Rusă (Administrația Prezidențială 2025) și conflictele persistente din regiunea transnistreană.

Planul de creștere este un test pentru autoritățile de la Chișinău în ceea ce privește transparența și implicarea efectivă și de acest plan reușește să depindă aderarea acesteia la Uniunea Europeană. Republica Moldova are șansa să arate că deține capacitatea administrativă și integritatea necesare implementării reformelor negociate cu Comisia Europeană. Este crucial să treacă acest test și am încredere că va reuși.

Odată integrată în structurile europene, Republica Moldova va avea oportunitatea de a deveni un membru activ, poate chiar influent. Acest lucru nu ar fi un fapt inedit. Există deja state precum Luxemburg, Croația, Cipru sau țările baltice care au dovedit că este posibil ca un stat mic să fie în același timp un actor relevant în arhitectura europeană. Republica Moldova are capacitatea să exceleze în acest sens, mai ales că are în România, al șaselea stat ca dimensiune, un prieten și partener. Republica Moldova își poate consolida capacitatea regională, mai ales în colaborare cu România în domeniile digitalizării, industriei culturale și creative și agriculturii. Există deja numeroase proiecte în desfășurare de la care se poate pleca. (Ministerul Afacerilor Externe 2021).

Rolul Parlamentului European și al inițiativelor politice

Planul de creștere pentru Republica Moldova este rezultatul unui proces politic intens, în cadrul căruia Parlamentul European a avut un rol decisiv. În cadrul negocierilor cu Consiliul Uniunii Europene, instituția a susținut creșterea cu 100 de milioane de euro a sprijinului bazat pe granturi, alocarea a 20% din fondurile nerambursabile pentru consolidarea instituțiilor Republicii Moldova și permiterea contribuțiilor voluntare din partea organizațiilor financiare internaționale. (Parlamentul European 2025a).

Acest proces trebuie să fie unul inclusiv, axat pe nevoile cetățenilor moldoveni. Amendamentele esențiale pe care le-am propus și care au fost integrate în varianta finală a *Planului de creștere* vizează sprijinirea copiilor și dezvoltarea proiectelor transfrontaliere cu România. Un alt amendament esențial care a fost inclus în plan este prevederea unui rol activ pentru diaspora, autoritățile locale, universități și partenerii sociali în implementarea acestuia. De participarea întregii societăți va depinde succesul acestui plan, iar interconectarea cu România reprezintă cel mai rapid drum către standardele și oportunitățile europene.

România, partener strategic și accelerator al integrării

România reprezintă principalul vector de integrare practică a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, iar cooperarea bilaterală pe toate palierele este esențială pentru consolidarea unui spațiu democratic vital viitorului european al țării. Din 1991 până în prezent, relațiile dintre România și Republica Moldova, întemeiate pe o comunitate de limbă, istorie și valori, s-au construit pe doi piloni fundamentali: susținerea parcursului european al Republicii Moldova și intensificarea cooperării concrete dintre cele două state. (Ministerul Afacerilor Externe 2021).

Asistența acordată de România a cunoscut o evoluție constantă și semnificativă, țara noastră furnizând anual aproximativ două treimi din totalul asistenței oficiale bilaterale pentru dezvoltare oferite statelor partenere. Dincolo de sprijinul direct, România a devenit un partener economic esențial pentru Republica Moldova, în special în domeniul comerțului și al investițiilor, consolidându-și poziția de principal partener comercial încă din 2014. (Ministerul Afacerilor Externe 2021).

Interconectările energetice în domeniul gazelor naturale și al energiei electrice au demonstrat deja capacitatea cooperării bilaterale de a reduce vulnerabilitățile strategice. În paralel, dezvoltarea infrastructurii de transport, construcția de noi poduri peste Prut și modernizarea coridoarelor logistice contribuie la apropierea fizică și economică a celor două state. (Ministerul Afacerilor Externe 2021).

Proiectele transfrontaliere care dezvoltă simultan ambele maluri ale Prutului, de la infrastructură la educație și sănătate, a căror finanțare am reușit s-o asigur prin amendamentele depuse creează, de asemenea, o integrare graduală înaintea aderării formale. România ar putea considera mai mult piața internă din Republica Moldova ca parte din propria agendă de dezvoltare economică.

Implementare incluzivă și impact social

O economie puternică își pierde relevanța dacă cetățeanul de rând nu resimte beneficiile dezvoltării. Integrarea europeană trebuie să se traducă prin locuri de muncă mai bine plătite, servicii publice moderne și perspective reale pentru generațiile tinere. Din acest motiv, am acordat o atenție specială dimensiunii sociale a *Planului de creștere*. M-am axat în mod special pe: dezvoltarea rurală, educație și reducerea migrației. Am militat pentru sprijinirea zonelor agricole prin investiții în tehnologie și infrastructură de bază, am accentuat nevoia de a investi în generațiile care vor trăi efectiv în Uniunea Europeană și am evidențiat necesitatea de a crea oportunități economice competitive la nivel local, astfel încât tinerii să nu mai fie nevoiți să plece în străinătate.

Din această perspectivă, consider că Reforma Administrației Publice Locale lansată de Guvernul de la Chișinău reprezintă un pilon esențial. O administrație

locală puternică constituie prima linie de apărare în fața amenințărilor hibride tot mai pronunțate, oferind soluții concrete problemelor cotidiene ale cetățenilor. Însă în baza principiilor europene orice reformă necesită dialog și bună comunicare cu cetățenii și cei vizați, pentru că reușita unei reforme depinde și de susținerea populației.

Integrarea înainte de aderare. Noul model european

Planul de creștere pentru Republica Moldova reflectă o nouă abordare a Comisiei Europene în ceea ce privește integrarea statelor candidate. Acesta marchează o trecere către un model de integrare graduală, prin includerea progresivă în piața unică europeană, în paralel cu procesul formal de aderare la Uniunea Europeană. (Serviciul European de Acțiune Externă 2022).

Deși instrumentele de preaderare existente, precum Instrumentul de Asistență pentru Preaderare și Mecanismul de Creștere, rămân relevante, *Planul de creștere pentru Republica Moldova* întărește sprijinul deja existent al Uniunii Europene față de aspirațiile europene ale cetățenilor moldoveni. (Serviciul European de Acțiune Externă 2025). Totodată, acesta este expresia unei responsabilități comune și a unei oportunități istorice de consolidare economică și democratică a Europei.

Experiențele anterioare ale extinderii Uniunii Europene arată că succesul aderării depinde de nivelul de integrare realizat anterior. Cu cât integrarea economică este mai avansată înaintea momentului politic al aderării, cu atât șocul post-aderare este mai redus.

În acest context, una din cele mai importante dezbateri care se anunță se referă la nivelul de fonduri de pre-aderare de care va beneficia Republica Moldova dar și modul în care extinderea se va realiza. Tot mai multe voci avizate la nivel european propun forme de integrare alternative, în timp ce fondurile de pre-aderare au devenit un subiect tabu pentru cancelariile europene.

Republica Moldova trebuie să învețe să gestioneze toate aceste provocări pentru a putea să își atingă planul ambițios, dar realist, pe care îl susțin, de a finaliza negocierile în 2028 și a integra Uniunea Europeană în 2030.

Integrarea Moldovei – calea către stabilitatea Europei

România și Republica Moldova împărtășesc o comunitatea de limbă, cultură și tradiții, precum și un viitor comun în familia europeană. Prin implementarea eficientă a reformelor de aderare, Republica Moldova și-a demonstrat angajamentul față de acest parcurs. *Planul de creștere pentru Republica Moldova* vine ca o recunoaștere ale eforturilor consecvente ale guvernului de la Chișinău. Acesta deschide calea către un viitor prosper, dacă este implementat corespunzător, atât pentru cetățenii Republicii Moldova, cât și pentru regiunea noastră. O Republică Moldova integrată

în structurile europene înseamnă o Uniune Europeană care își consolidează prezența în Estul Europei și deschide calea pentru mai multe oportunități pentru România. România a fost și va fi mereu alături de cetățenii din Republica Moldova. Suntem principalul avocat al aderării la Uniunea Europeană și cel mai important și fidel partener al Republicii Moldova.

Bibliografie

Administrația Prezidențială. 2025. *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2025-2030 „Independență și solidaritate – viziunea României pentru o lume în schimbare."* https://share.google/VXLYm9KL3GbJtZqFv.

Comisia Europeană. n.d. „The Growth Plan for Moldova." https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/reform-and-growth-facility-moldova_en?prefLang=ro.

Consiliul European și Consiliul Uniunii Europene. n.d. „Republica Moldova." https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/.

Ministerul Afacerilor Externe. 2021. „Republica Moldova." https://www.mae.ro/bilateral-relations/1677#827.

Negrescu, Victor. 2018. "Victor Negrescu: 'European integration of the Republic of Moldova represents a matter of interest for the Romanian Presidency of the Council of the European Union.'" Ministerul Afacerilor Externe. https://www.mae.ro/node/46539.

Negrescu, Victor. 2025. „Am inițiat, cu sprijinul a 55 de eurodeputați din 19 țări europene care reprezintă principalele familii politice democratice, o scrisoare comună…." Facebook, 5 octombrie. https://www.facebook.com/victornegrescu/posts/pfbid022rT5BCWhkpk7qHu7BLLGakHCSTsu3BFANUmWm2FdxN4PsNJvBQbJJogYwwxxEFLyl?locale=ro_RO.

Negrescu, Victor. 2026. „Ca urmare a rezultatului alegerilor din Ungaria, am trimis, în calitate de vicepreședinte al Parlamentului European responsabil de relația cu Republica Moldova….". Facebook, 14 aprilie. https://www.facebook.com/victornegrescu/posts/ca-urmare-a-rezultatului-alegerilor-din-ungaria-am-trimis-%C3%AEn-calitate-de-vicepre/1495743168577839/.

Parlamentul European. 2025a. „Parlamentul a aprobat un nou plan de sprijin pentru Republica Moldova." https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20250310IPR27218/parlamentul-a-aprobat-un-nou-plan-de-sprijin-pentru-republica-moldova.

Parlamentul European 2025b. "Parliament inaugurates permanent presence in Moldova." https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20251107IPR31315/parliament-inaugurates-permanent-presence-in-moldova.

Sandu, Maia. 2026. "Destructive Ambiguity: Deterring and Countering Hybrid Warfare." Înregistrate video de la Conferința de Securitate de la München, 13 februarie 2026. Panel, 41:56. https://securityconference.org/en/msc-2026/agenda/event/destructive-ambiguity-deterring-and-countering-hybrid-warfare/.

Serviciul European de Acțiune Externă. 2022. "EU Enlargement." https://www.eeas.europa.eu/eu-enlargement-neighbourhood/eu-enlargement_en.

Serviciul European de Acțiune Externă. 2025a. „Planul de creștere pentru Moldova." https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/planul-de-cre%C8%99tere-pentru-moldova_ro.

Serviciul European de Acțiune Externă 2025b. „The European Union and the Republic of Moldova". https://www.eeas.europa.eu/moldova/european-union-and-republic-moldova_en?s=223/.

Construirea unei administrații europene în Republica Moldova: lecțiile experienței românești și provocările aderării la UE

Victor Giosan

Administrația publică, reforma acesteia, intră în criteriile politice de aderare definite de Tratatul de la Maastricht – deci în aspectele fundamentale pe care un stat candidat trebuie să le respecte la un nivel de standarde valabil în interiorul Uniunii Europene. În plus pentru administrația publică – datorită diferitelor modele și tradiții existente în țările fondatoare ale UE – nu există un acquis comunitar, ci numai valori, principii și bune practici care trebuie împărtășite de toate statele, astfel încât regulile statului de drept să fie pe deplin respectate. Acest fapt poate reprezenta atât un avantaj: mai multă flexibilitatea în proiectarea sistemului administrativ în concordanță cu realitățile naționale, dar respectând valorile și principiile comune, dar și un dezavantaj: o fragilitate mai mare a sistemului odată intrat în UE, datorită absenței unor standarde foarte clare, neinterpretabile, „tari" și care poate fi supus unor puternice presiuni de control politic sau oligarhic.

Care este obiectivul unui astfel de proces? În opinia mea sunt două: unul politic-pragmatic pe termen scurt și altul fundamental societal pe termen mediu și lung. *Pe termen scurt obiectivul politico-pragmatic constă în construirea sistemului administrației publice astfel încât să corespundă criteriilor politice din Tratatul de la Maastricht, valorilor și principiilor spațiului administrativ comun european*[1] *în concordanță și cu tradiția administrativă a țării candidate respective*.

Pe termen mediu și lung, după aderarea la UE, obiectivul fundamental este menținerea și consolidarea stabilității statului de drept și a democrației liberale, ceea ce presupune și existența unei administrații publice autonome în raport cu politicul, stabilă, competentă, transparentă și care a construit și consolidat intern un "ésprit du corp" care este altceva decât o

[1] The Principles of Public Administration SIGMA 2023: https://www.sigmaweb.org/content/dam/sigma/en/publications/reports/2023/11/the-principles-of-public-administration_5e68f805/7f5ec453-en.pdf

European Principles for Public Administration SIGMA 1999: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/1999/01/european-principles-for-public-administration_g17a1de4/5kml60zwdr7h-en.pdf

solidaritate de tip oligarhic: o combinație de prestigiu prin apartenența la un statut, simț al datoriei, vocație pentru interesul public și un mecanism meritocratic și eficient de împrospătare, recrutare, mobilitate. O astfel de administrație/corp de funcționari publici reprezintă astăzi o ancoră esențială în lupta cu furtuna declanșată de populismul izolaționist împotriva statului de drept și a democrației liberale.

În acest context trebuie înțeles și subtitlul acestui articol: în perioada de pre-aderare pentru a atinge obiectivul pe termen scurt politico-pragmatic, *statele candidate fac ceea ce trebuie* în privința reformării sistemului administrativ. Problema apare după aderare, când multe state noi membre ale UE au început *să facă în acest domeniu mai degrabă ceea ce au chef*, reformele sunt răsturnate și deviate de la obiectivul inițial, fragilizând sistemul administrativ prin încurajarea directă sau indirectă a controlului politic în detrimentul stabilității și profesionalismului și permițând extinderea treptată a unei plase de „solidaritate" de tip oligarhic – România din păcate este printre aceste țări.

În ceea ce privește Republica Moldova, ea este în faza de a face ceea ce trebuie, mai ales după vara anului 2021 când Partidul Acțiunii și Solidarității (PAS), al președintei Maia Sandu a câștigat detașat prima dată alegerile parlamentare. Guvernele Gavriliță și Răcean au trecut la un amplu proces de reformă al administrației publice, în ciuda dificultăți generate de agresiunea rusă asupra Ucrainei. În perioada 2021- 2023 o echipă complexă formată din experți ai Cancelariei de Stat și ai altor instituții subordonate Guvernului a elaborat, fundamentat și dezbătut public un document esențial: *Strategia de Reformă a Administrației Publice pentru perioada 2023-2030* (SRAP 2023-2030). Strategia a făcut o analiză complexă (bazată pe un volum foarte mare de date) a situației moștenite, a stabilit obiective clare și măsurabile precum și acțiuni eficace pentru atingerea acestor obiective pentru perioada 2023-2030 în 5 domenii: (i) instituțiile administrației centrale; (ii) sistemul funcției publice (managementul funcționarilor publici); (iii) sistemul de planificare strategică și fundamentare a politicilor publice; (iv) debirocratizare și dezvoltarea sistemelor digitale în administrația publică; și (v) administrația publică locală. Totodată s-a stabilit ca în anul 2026 să se realizeze o evaluare intermediară a SRAP 2023-2030 pentru a permite o revizuire a obiectivelor și acțiunilor pentru anii 2027-2030.

Ulterior aprobării SRAP 2023-2030 în martie 2023, Cancelaria de Stat a elaborat și guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de Acțiuni al SRAP 2023-2030 pentru perioada 2023-2026 unde erau detaliate toate acțiunile care trebuiau realizate, resursele necesare, rezultate estimate, instituțiile responsabile și termenele de realizare. Planul de Acțiuni al SRAP a fost aprobat în mai-iunie 2023, după care s-a trecut la implementarea Strategiei.

Primul pas a fost elaborarea legislației primare și secundare (metodologii și proceduri detaliate) privind procesul de comasare voluntară al unităților administrativ

teritoriale de nivel 1 (primării) din Republica Moldova – fragmentarea teritorială fiind recunoscută de SRAP 2023-2030 ca una din problemele majore ale administrației publice locale. Mecanismul comasării (în Republica Moldova se folosește termenul „amalgamare") încurajează autoritățile locale de nivel 1 (primării) ca pe baze voluntare și beneficiind de stimulente financiare (transferuri speciale pentru investiții și transferuri speciale curente) să decidă în consiliile locale, pe baza consultării populației (dar fără obligația de a organiza un referendum local), unirea/comasarea a minim 2 localități îndeplinind simultan niște condiții privind numărul populației, distanța de la centrul noii primării la cel mai îndepărtat sat și existența unei infrastructuri de transport satisfăcătoare. La sfârșitul anului 2023 atât legislația primară, cât și cea secundară era aprobată și începând cu ianuarie 2024 s-a trecut la aplicarea ei, printr-un amplu proces de comunicare și consultare locală. Comasarea voluntară a primăriilor a continuat în perioada 2024-2025 formându-se zeci de clustere de localități care sunt în diferite faze ale procesului, iar la începutul anului 2026 noul guvern Munteanu a publicat un *Concept de reformă al administrației publice locale*, ca o formă de revizuire a SRAP 2023-2030, asupra căruia voi reveni.

Tot în anul 2024 a început procesul de screening pentru fiecare capitol de negociere de aderare la UE – acest proces are ca menire fotografierea situației actuale în fiecare domeniu și stabilirea unui plan de acțiune privind ceea ce trebuie făcut pentru ca negocierile să fie finalizate pentru capitolul respectiv. Primul capitol pregătit pentru screening a fost cel de administrație publică și management al finanțelor publice, iar în septembrie 2024 procesul s-a derulat cu succes rezultând o abordare comună cu privire la cum se va finaliza negocierea. În acest scop a fost pregătită o Foaie de Drum (Road Map) cu toate acțiunile, resursele, rezultatele așteptate, instituțiile și termenele necesare pentru ca acest capitol să fie considerat finalizat. Foaia de Drum a fost adoptată de guvernul Răcean în 2025.

Reformele cheie, cele mai dificile, cuprinse în Foaia de Drum se referă la: (i) restructurarea instituțiilor publice cu auto-finanțare de la nivel central – o specificitate a Republicii Moldova; (ii) îmbunătățirea radicală a managementului resurselor umane din funcția publică, inclusiv digitalizarea sistemului; (iii) salarizarea unitară a salariaților din sectorul public; (iv) reforma sistemului de management al finanțelor publice; (v) crearea unui sistem eficient de management al fondurilor europene în perspectiva aderării la UE. Termenele sunt foarte ambițioase dorindu-se finalizarea negocierilor la sfârșitul anului 2028 pentru a permite aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană în 2030. În acest context trebuie semnalat că Republica Moldova are un punct tare, solid în nivelul actual de digitalizare al administrației, superior unor țări membre ale UE și că structura instituțională care susține acest proces – Agenția de Guvernare Electronică – poate reprezenta oricând un model pentru România.

Tot în 2025 guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de Creștere pentru Republica Moldova 2025-2027 (Growth Plan) cu o finanțare de aproximativ 2 miliarde Euro - un fel de PNRR care funcționează în mod similar: sunt reforme de făcut (condiționalități/jaloane), de realizarea cărora la un anumit termen sunt ”legate” anumite sune de bani care sunt folosite fie pentru investiții pe plan central și local, fie pentru susținerea bugetului de stat. Planul de Creștere conține ca jaloane/condiționalități și câteva reforme din zona administrației publice centrale: reforma instituțiilor publice și reforma salarizării personalului din sectorul bugetar.

La începutul anului 2026 guvernul Republicii Moldova, Cancelaria de Stat au lansat *Conceptul de reformă al administrației publice locale*[2] ca o formă de actualizare a SRAP 2023-2030. Sloganul reformei: *„Primării puternice – comunități dezvoltate”* și cu perioadă de implementare: 2026–2030 (cu modificări structurale aplicabile din noiembrie 2027). Conceptul identifică din nou problemele fundamentale care trebuie rezolvate: (i) fragmentare excesivă, Republica Moldova având una dintre cele mai fărâmițate administrații din Europa: din cele 892 de primării, 776 (peste 87%) au o populație sub 3.000 de locuitori; (ii) risipa de resurse în aparatul administrativ: în primăriile sub 3000 de locuitori, cheltuielile de funcționare și salariile absorb, în medie, 30% din bugetul local (ajungând în unele cazuri de 4,3 ori mai mari decât veniturile proprii); (iii) criză demografică acută: în perioada 2014–2024, populația țării a scăzut cu 13,9%, dar în localitățile mici (sub 3000 de locuitori), declinul a fost de 32,7%, accelerând cercul vicios al depopulării și subdezvoltării; (iv) lipsa serviciilor publice elementare: 80% din gospodăriile neconectate la rețele de apă potabilă și 77% din cele fără canalizare se află în primăriile mici; (v) risc major de ne-absorbție a fondurilor UE: în prezent, 80,5% din primăriile mici nu au niciun specialist în managementul proiectelor, iar 90% nu au specialiști instruiți în achiziții publice.

Pentru a răspunde provocărilor ridicate de problemele descrise mai sus, Conceptul de reformă este structurat pe 4 obiective: (1) Consolidare administrativ-teritorială: crearea unor primării viabile și reorganizarea nivelului II (raioanele) pentru a deveni motoare de dezvoltare regională; (2) Creșterea autonomiei financiare: reforma urmărește reducerea dependenței financiare față de bugetul central (în prezent, 60,5% din bugetele primăriilor vin din transferuri de la stat) și stimularea colectării veniturilor proprii (care reprezintă doar 11,1% din bugetele locale actuale, față de o medie regională de 30%); (3) Capacitate instituțională reală: transformarea aparatului funcționăresc local dintr-o structură reactivă și suprasolicitată într-o echipă de profesioniști calificați; (4) Creșterea transparenței, servicii accesibile și cetățeni implicați: reorganizarea teritorială nu înseamnă

[2] Conceptul de reformă poate fi găsit aici: https://primariiputernice.gov.md/

îndepărtarea primăriei de oameni, ci modernizarea modului în care aceștia au acces la serviciile publice și se implică în luarea deciziilor.

După cum se poate lesne observa, nivelul de ambiție al Republicii Moldova este acum, în perioada de pre-aderare, mai mare decât al României în anii 1999-2006: reformele noastre s-au limitat cu precădere la nivelul administrației publice centrale. Care sunt provocările pentru Republica Moldova pe drumul de *a face ceea ce trebuie* pentru a atinge obiectivul politico-pragmatic pe termen scurt?

În acest moment Republica Moldova are trei avantaje structural-instituționale în raport cu România: (i) un centru al guvernului ne-fragmentat și o alocare rațională și clară a responsabilităților și agențiilor la acest nivel; (ii) absența din Constituție a ordonanțelor de urgență, ceea ce face mult mai dificilă o legiferare ad-hoc, ne-fundamentată și discreționară; (iii) un cadru de fundamentare și implementare a politicilor de digitalizare la nivelul administrației publice mult mai eficient. Toate aceste avantaje trebuie păstrate și consolidate, iar guvernele și politicienii din Republica Moldova trebuie să reziste cântecelor de sirenă de a multiplica centrele de decizie sau de a legifera repede și după bunul plac (instrumente esențiale pentru modul de *a face ceea ce ai chef* de care am amintit);

În al doilea rând reformele, mai ales cele dificile, nu trebuie justificate prin "așa vrea UE, așa ne cere UE ca să aderăm": procesul de reformă, *a face ceea ce trebuie*, este făcut în beneficiul societății și acest lucru trebuie explicat. Uniunea Europeană nu cere decât procese de reformă modernizatoare, care să consolideze statul de drept și democrația liberală, să construiască o economie de piață funcțională și să protejeze consumatorul/cetățeanul de abuzuri, fie ale statutului, fie (poate) ale marilor corporații. Acquis-ul comunitar este esențialmente un set de standarde care permit libera circulație a mărfurilor, capitalului, cetățenilor, care permit dezvoltarea economică și sprijinul zonelor defavorizate, care asigură protecția cetățeanului/consumatorului. Înainte de a fi un spațiu economic și de prosperitate, UE este un spațiu de valori și reguli fundamentale comune în centrul cărora se află individul, fie în calitate de cetățean, fie în calitate de consumator, fie în calitate de contribuabil. Fondurile pe care UE le alocă țărilor/regiunilor mai sărace sunt foarte importante, dar esențiale sunt drepturile fundamentale ale omului, statul de drept și democrația liberală pe care criteriile politice ale Tratatului de la Maastricht le pun în centrul construcției europene;

Există câteodată tendința în Republica Moldova ca administrația publică să utilizeze ca surse de inspirație modele și exemple românești, dar uneori o face pornind de la situația de fapt din 2024-2025 (post aderare) și nu la cea din 2004-2006 (pre-aderare). Datorită faptului că în special în domeniul administrației publice multe realități și standarde s-au degradat semnificativ în România de azi față de România lui 1 ianuarie 2007, acest lucru este inadecvat pentru Republica Moldova;

Sistemul de planificare a politicilor publice și a resurselor/bugetelor trebuie să fie unic și nu divizat în funcție de originea surselor de finanțare: buget național și fonduri europene. România a pornit de la început pe acest drum al divizării cadrului de planificare strategică și bugetară și nici până azi nu l-a putut unifica, iar consecințele sunt dramatice în raport cu eficiența și eficacitatea implementării politicilor și cheltuirii banilor. Un singur exemplu (care din păcate este pe cale să se dezvolte și în Republica Moldova): programul Anghel Saligny (și anterior PNDI, PNDL 1,2,3...) dublează fondurile structurale europene, dar cu standarde de calitate în evaluarea proiectelor și în implementare mult, mult mai mici. Consecința: degradarea semnificativă a efectului pozitiv al investițiilor publice și de fapt risipa unor resurse importante, care se scurg fie în nisip, fie în niște buzunare foarte private și foarte concrete.

Din păcate Republica Moldova nu poate beneficia de avantajele perioadei de pre-aderare a României din perioada 1999-2006, o perioadă relativ pașnică (în Europa cu certitudine), prosperă și în care țările candidate au primit un flux uriaș de investiții străine directe. Sau de fluxuri de capital generate de privatizarea masivă a marilor companii de stat. Pentru Republica Moldova perioada de pre-aderare se suprapune pe războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina și de aici un apetit foarte redus al investitorilor străini (care se cunoaște foarte bine că sunt extrem de sensibili la risc). În plus nici România nu și-a dezvoltat infrastructura de transport în partea de est a țării, astfel încât să faciliteze integrarea economiei Republicii Moldova și un flux consistent de investiții străine direct. La aceasta se adaugă și efectele dramatice ale migrației în Republica Moldova, atât la nivelul calificărilor medii, cât mai ales la nivelul calificărilor înalte.

În ceea ce privește atingerea obiectivului fundamental pe termen mediu și lung, acela de a construi o administrație stabilă, autonomă, și performantă, cu o selecție și promovare meritocratică, provocările sunt semnificative, mai ales prin perspectiva experienței românești din acest domeniu, care nu poate fi văzută decât ca un eșec parțial. În România, în general, s-a eșuat în regimuri semi-oligarhice atunci când corpuri instituționale sau profesionale au primit dreptul de a se auto-reglementa: magistratură, învățământ superior, notari, etc. Situația administrației publice și a funcției publice nu este deci o surpriză, iar printre elementele principale ale acestei stări de fapt aș putea aminti: (i) instabilitatea cronică a cadrului instituțional și legal: schimbări foarte dese, puțin explicate și mai puțin justificate; (ii) explozia legiferării de urgență: numărul de ordonanțe de urgență este extrem de mare și a pervertit profund stilul și chiar filosofia legiferării; (iii) generalizarea unui stil de legiferare care folosește excesiv excepția și derogarea de la reguli: legislația românească este plină de astfel de exemple, astfel încât tot sistemul seamănă mai degrabă cu un caşcaval șvaițer; (iv) similar cu legiferarea prin excepție

se folosește extensiv, mai ales la nivelul superior al funcțiilor din administrație, numirea temporară, reînnoibilă la fiecare 6 luni în mod nelimitat și care creează o stare de dependență strictă a înaltului funcționar public față de factorul politic care l-a numit și care trebuie să-i prelungească periodic numirea.

Privind dinspre experiența românească peisajul nu este foarte optimist, dar totuși sunt elemente ce ar trebui urmărite în Republica Moldova cu mare atenție și consecvență. În primul rând acordarea unei atenții extreme (obsesive aș spune) stabilității și calității procesului de legiferare. Este foarte importantă stabilitatea instituțională și stabilitatea funcției publice. Legiferarea trebuie făcută parcimonios, numai dacă este clar care sunt problemele care trebuie rezolvate, care sunt obiectivele noilor reglementări, care sunt instrumentele de reglementare folosite, cum putem monitoriza și măsura efectele legislației (și mai larg a politicilor publice) curente.

În al doilea rând este nevoie de un sistem al funcției publice stabil, transparent, cu o recrutare/promovare meritocratică și evitarea cu orice chip a politizării sau a clientelizării acestuia. Stabilirea clară și pe termen lung a graniței dintre funcțiile ce țin serviciul civil și cele ce sunt numite pe baza încrederii politice. Evident nu se poate stabili o graniță netă sau fermă: în toate țările dezvoltate în numirile înalților funcționari publici există și un element de influență politică, dar acesta se poate manifesta NUMAI DUPĂ ce un standard acceptabil de calitate profesională este respectat.

Foarte importantă este și utilizarea consecventă a unor sisteme electorale care să evite oligarhizarea, chiar dacă prețul este mai puțină stabilitate politică: preferința clară pentru sisteme proporționale și evitarea utilizării sistemelor uninominale, mai ales într-un singur tur. Alegerea poate a primarilor și continuarea alegerii președinților de consilii raionale de consiliile locale respective. Nu în ultimul rând construirea unei culturi politice pragmatice, a încrederii, a dialogului și compromisului referitor la mijloace, dar nu la valori/principii. Este poate cel mai dificil aspect, dar și cel mai important.

Nu este ușor ca pornind de la realitatea de azi să fim optimiști cu privire la atingerea obiectivului fundamental pe termen mediu-lung – și aici mă refer în special la România. Dar, cu toate acestea, trebuie să fim totuși încrezători în viitorul european comun al României și Republicii Moldova.

Sprijinul pentru Republica Moldova în domeniul Afacerilor Interne: de la cooperarea strategică la integrarea europeană

Cătălin Predoiu

Relația dintre România și Republica Moldova este fundamentată pe angajamentul comun pentru consolidarea spațiului european al democrației, securității și prosperității. În acest context, cooperarea dintre instituțiile afacerilor interne reprezintă o componentă strategică a parteneriatului bilateral, având ca obiectiv susținerea parcursului european al Republicii Moldova, creșterea rezilienței instituționale și consolidarea securității cetățenilor de pe ambele maluri ale Prutului.

În ultimul deceniu, Ministerul Afacerilor Interne al României a acționat ca partener de încredere al instituțiilor omoloage din Republica Moldova, prin transfer de expertiză, asistență instituțională și dezvoltarea unor proiecte comune orientate către alinierea la standardele Uniunii Europene.

Cooperarea bilaterală a vizat și vizează în continuare domenii esențiale precum managementul frontierelor, pregătirea profesională a personalului, combaterea criminalității transfrontaliere, combaterea amenințărilor hibride, migrație, azil, proiecte și programe pentru dezvoltarea capabilităților instituționale, consolidarea capacităților de protecție civilă și sprijinirea integrării Republicii Moldova în mecanismele europene de cooperare și răspuns la situații de urgență. Prin transfer constant de expertiză și bune practici europene, MAI România a contribuit la modernizarea instituțională și la consolidarea rezilienței Republicii Moldova.

Este important de menționat că sprijinul a fost acordat și anterior conturării perspectivelor de integrare europeană. Dobândirea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană și accelerarea procesului de integrare europeană au conferit o nouă dimensiune cooperării bilaterale în domeniul afacerilor interne, accentul pregnant fiind pus pe alinierea la acquis-ul Uniunii Europene, astfel încât RMD să avanseze pe calea reformelor și îndeplinirea condiționalităților aferente Capitolului 24 (Justiție, libertate și securitate).

Ținând cont și de contextul actual de securitate, MAI a diversificat și intensificat sprijinul acordat instituțiilor omoloage din Republica Moldova, valorificând

experiența proprie acumulată atât în procesul de aderare la Uniunea Europeană, cât și în perioada post-aderare.

Pentru a exemplifica dimensiunea cooperării și sprijinului acordat RMD, menționăm cele mai reprezentative direcții din ultimul deceniu:

I. Cooperare polițienească și combaterea criminalității transfrontaliere

România și Republica Moldova au dezvoltat o cooperare operațională extinsă în domeniul prevenirii și combaterii criminalității transfrontaliere, prin echipe comune de investigații, task-force-uri și schimb permanent de informații. Au fost desfășurate acțiuni comune pentru combaterea traficului de droguri, migrației ilegale, contrabandei și criminalității organizate.

De asemenea, MAI a sprijinit implicarea MAI RMD în cadrul priorităților **EMPACT**[1] privind traficul de arme de foc, atacuri cibernetice, fraude la regimul accizelor, infracțiuni contra patrimoniului, sisteme de fraudă, unde RO este lider de acțiune, și privind traficul de persoane, traficul de migranți, traficul de droguri și infracțiuni contra patrimoniului, unde RO este co-lider, **respectiv** în proiecte sau în **Rețeua Experților Europeni în Arme de Foc - EFE** (unde RMD a dobândit cu sprijinul RO statutul de observator) dedicate combaterii traficului de arme și creșterii interoperabilității bazelor de date.

Legat de prevenirea și combaterea traficului de arme, suplimentar, Ministerul Afacerilor Interne al României a acordat sprijin substanțial Republicii Moldova pentru dezvoltarea capacităților de prevenire și combatere a traficului ilicit de arme de foc. România a furnizat expertiză pentru înființarea și operaționalizarea Punctului Național Focal privind Armele de Foc, a organizat cu sprijinul UNODC și DE sesiuni de pregătire pentru personalul Poliției și Vămii din Republica Moldova.

II. Managementul frontierelor

Cooperarea în domeniul managementului frontierelor urmărește consolidarea securității la frontiera comună și combaterea amenințărilor generate de criminalitatea transfrontalieră. Structurile de frontieră din cele două state implementează anual planuri comune de cooperare, desfășoară patrulări comune și organizează întâlniri operative dedicate combaterii tuturor formelor de manifestare a criminalității transfrontaliere. România sprijină Republica Moldova în dezvoltarea capacităților de gestionare integrată a frontierelor, inclusiv în contextul actualului mediu regional de securitate.

[1] EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) reprezintă o platformă multidisciplinară a Uniunii Europene, structurată pentru combaterea criminalității internaționale organizate și grave. EMPACT este unul dintre cele mai eficiente mijloace de consolidare a cooperării operaționale care aduce măsuri, schimb de bune practice, și mai ales, rezultate concrete în lupta împotriva criminalității organizate transfrontaliere

III. Protecție civilă și situații de urgență

România a avut un rol esențial în dezvoltarea capacităților Republicii Moldova în domeniul protecției civile și managementului situațiilor de urgență. Un proiect reprezentativ îl constituie sprijinul acordat pentru crearea serviciului unic de urgență 112 în Republica Moldova, realizat cu expertiza Serviciului de Telecomunicații Speciale din România. Totodată, prin proiectul SMURD 2 au fost dezvoltate noi puncte SMURD și Unități de Primiri Urgențe, au fost livrate autospeciale și au fost organizate programe comune de pregătire pentru personalul de intervenție. De asemenea, a contribuit la îmbunătățirea capacității de apărare CBRN a Republicii Moldova. România și-a manifestat disponibilitatea, de a asigura transferul de expertiză pentru dezvoltarea sistemului RO-ALERT.

MAI România a sprijinit Republica Moldova în procesul de integrare în Mecanismul de Protecție Civilă al Uniunii Europene, inclusiv prin asistență tehnică și expertiză instituțională. Cu sprijinul României, Republica Moldova participă deplin la acest mecanism european începând cu 1 ianuarie 2024, consolidându-și astfel capacitatea de răspuns la situații de urgență și interoperabilitatea cu structurile europene.

IV. Cooperarea în domeniul jandarmeriei

România a sprijinit dezvoltarea și profesionalizarea Inspectoratului General de Carabinieri al Republicii Moldova, inclusiv prin programe de pregătire, participarea la exerciții internaționale și sprijin pentru integrarea în organizații europene de profil. Cu susținerea României, Republica Moldova a obținut în 2022, pe durata mandatului RO, statutul de stat membru al FJE- Forța de Jandarmerie Europeană și în 2023, **a obținut statutul de membru observator al Asociației Internaționale a Forțelor de Jandarmerie și Poliție cu Statut Militar (FIEP).**

De asemenea, în ultimii ani au fost suplimentate și locurile alocate RMD în cadrul unui dintre cele mai prestigioase cursuri la nivel european în domeniul operațiunilor de menținere a păcii, respectiv Cursul Superior Internațional (CSI) organizat anual în cadrul Școlii de Aplicație pentru Ofițeri Mihai Viteazul. Din 2003 și până în prezent, au participat 42 de reprezentanți din RMD.Și în 2026, reprezentanții RMD vor fi invitați la CSI.

V. Formarea profesională și dezvoltarea capacității instituționale

MAI sprijină deja de 10 ani dezvoltarea unui corp de polițiști cu o pregătire profesională de înaltă calitate, conform cerințelor UE. Au fost inițiate deja sesiunile de pregătire, în acest an având prevăzute aproximativ 160 de locuri pentru cursanții din RMD, în unitățile educaționale ale MAI. Pregătirea oferită este adaptată nevoilor RMD și vizează domenii variate, precum: comunicare managerială, strategii de

comunicare, localizarea persoanelor, proceduri de îndepărtare a străinilor ilegali, căutarea-salvarea urbană stingerea incendiilor, perfecționare pentru scafandri de intervenție, intervenția la autoturisme electrice și mijloace de transport.

VI. Acordarea de expertiză pentru alinierea la acquis-ul UE.
MAI susține alinierea instituției omoloage din RMD la standardele UE prin transfer de expertiză în **domeniul migrației și azilului, droguri, analiza informațiilor și legislația precursorilor explozivilor**

În **domeniul migrației și azilului**, evidențiem implementarea proiectului de înfrățire instituțională (twinning) *Strengthen the capacities of the General Inspectorate for Migration for the implementation of the migration management and asylum legislation in line with EU acquis*. Experții români din cadrul MAI oferă sprijin pentru alinierea și punerea în aplicare a acquis-ului UE și a celor mai bune practici, pornind de la experiența vastă dobândită de RO inclusiv prin parcurgerea propriului proces de integrare în UE. Proiectul va contribui la crearea unui corp de experți în domeniul migrației pregătiți să facă față provocărilor complexe că stat aflat la granița UE, va conduce la implementarea standardelor UE în activitatea din domeniul migrației și azilului și va crea proceduri de lucru aliniate la legislația UE.

Pentru celelalte domenii, anul trecut și anul acesta au fost/urmează să fie organizate vizite de studiu în RO ale experților din RMD.

În același context, consolidarea capacității instituționale a MAI din RMD de a atrage finanțări externe nerambursabile reprezintă o altă prioritate a cooperării noastre, fiind un element esențial pentru dezvoltarea capacității administrative a structurilor de aplicare a legii din RMD.

VII. Sprijin financiar și logistic pentru modernizarea instituțională
Proiectele dezvoltate de MAI RO împreună cu MAI RMD în cadrul **Programului Interreg NEXT RO-RMD 2021-2027**, în valoare de peste **30 mil. de euro (proiecte în derulare și în evaluare)** rămân un punct de reper pentru atingerea obiectivelor comune în materie de afaceri interne și în același timp pentru modernizarea instituțională.

De asemenea, în cadrul programului de asistență financiară nerambursabilă acordată de România Republicii Moldova, MAI implementează proiecte dedicate dezvoltării capacităților operative ale instituțiilor de afaceri interne din Republica Moldova. Acestea includ dotarea cu vehicule, autospeciale și echipamente moderne destinate intervenției operative și creșterii siguranței cetățenilor.

Provocări majore în pregătirea Republicii Moldova pentru gestionarea fondurilor structurale: lecții relevante din experiența României

Nicolae Toderaș

Politica de coeziune a UE are ca obiectiv corectarea principalelor dezechilibre teritoriale prin reducerea decalajelor dintre regiuni și prin sprijinirea proceselor de ajustare structurală. Această politică este implementată atât prin dimensiunea convergenței teritoriale (dezvoltare regională), cât și prin sprijinul financiar structural (fondurile structurale). Conform art. 175 și 177 din TFUE, fondurile structurale aferente politicii de coeziune sunt:

- Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă – secțiunea „Orientare" (FEOGA) este un instrument destinat sprijinirii dezvoltării rurale și ajustărilor structurale în agricultură;
- Fondul Social European (FSE) este principalul instrument pentru ocupare, incluziune socială și dezvoltarea competențelor;
- Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) este orientat spre reducerea disparităților regionale prin investiții în infrastructură, competitivitate și inovare;
- Fondul de Coeziune (FC) este destinat statelor cu un PIB/locuitor sub 90% din media UE și se concentrează pe intervenții în domeniul mediului sau al infrastructurilor specifice transporturilor și rețelelor energetice transeuropene.

În funcție de contextul economic și social și de provocările specifice statelor membre, aceste fonduri sunt completate de alte instrumente financiare. De exemplu, pentru prezent este relevant Fondul pentru o Tranziție Justă (FTJ) care are scopul de a sprijini regiunile afectate de tranziția către neutralitate climatică, precum și Fondul Social pentru Climă (FSC) ce are menirea de a atenua impactul social al tranziției energetice asupra gospodăriilor vulnerabile.

Indiferent de evoluția contextului european, fondurile prevăzute prin TFUE la art. 175 și 177 au rămas aceleași, însă regulile și modalitatea de implementare s-au modificat de la un cadru financiar multianual la altul, trecând de la un sprijin

structural relativ necondiționat la unul tot mai dependent de respectarea unor principii, condiționalități și reforme. În principiu, pentru actualul contingent al țărilor candidate, evoluția din ultimii ani a politicii de coeziune este în concordanță cu direcția modificărilor care stau la baza cadrului financiar multianual 2028–2034.

Alinierea politicilor naționale din Republica Moldova la politica de coeziune a UE

La momentul aderării Republicii Moldova la UE, aceasta trebuie să aibă instituționalizat un sistem propriu de gestiune al fondurilor structurale. Acesta implică atât un cadru legislativ intern aliniat în totalitate cu legislația UE în domeniul fondurilor europene, cât structuri administrative certificate și acreditate ca fiind pe deplin funcționale și cu un nivel ridicat de capacitate administrativă. Prin urmare, la momentul aderării Republicii Moldova la UE, aceasta va trebui să fie pe deplin convergentă cu principiile și abordările dezvoltării regionale și să fie capabilă să gestioneze riguros, eficient și eficace fondurile structurale.

Conform rezultatelor examinării aprofundate, în 2025 Republica Moldova avea un nivel moderat de pregătire în raport cu cerințele specifice capitolului 22 de negociere dedicat politicii regionale și coordonării instrumentelor structurale. În mare parte, alinierea premergătoare a rezultat din implementarea intervențiilor prin intermediul Programului Comun România-Republica Moldova, aferent obiectivului Interreg din FEDR, dar și al implementării proiectelor finanțate prin intermediul programelor specifice managementului direct al Comisiei Europene (cum ar fi Erasmus, Horizon Europe, Interreg URBACT ș.a.).

În condițiile actuale, în care negocierile formale privind clusterele și capitolele de negociere nu au fost încă deschise formal, este puțin probabil ca Republica Moldova să poată participa pe deplin la politica de coeziune aferentă perioadei financiare 2028–2034. De altfel, Republica Moldova va trebui să prezinte Comisiei Europene propriul Plan Național și Regional de Parteneriat cu aproximativ 6–12 luni înaintea aderării efective la Uniunea Europeană. Acest document va reprezenta principalul cadru strategic pentru programarea și implementarea fondurilor structurale și de coeziune, incluzând prioritățile de investiții, arhitectura instituțională și mecanismele de coordonare și implementare.

Poziționarea Republicii Moldova în raport cu viitoarea politică de coeziune va depinde atât de ritmul procesului de aderare, cât și de capacitatea autorităților naționale de a valorifica fondurile la care Republica Moldova are deja acces sau la care va avea acces progresiv în etapele următoare ale procesului de preaderare. Într-un scenariu realist, Republica Moldova ar putea beneficia doar parțial de instrumentele și alocările specifice actualului cadru financiar multianual, în special prin mecanisme tranzitorii, programe de cooperare teritorială, instrumente de preaderare consolidate sau formule de integrare graduală în sistemul de management partajat. În

funcție de evoluția negocierilor de aderare și de ritmul reformelor interne, există două scenarii principale:

- fie Republica Moldova va fi integrată parțial în perioada financiară 2028-2034, cu acces gradual la anumite componente ale politicii de coeziune;
- fie va deveni beneficiar deplin al politicii de coeziune abia în cadrul exercițiului financiar post-2034, situație care ar oferi un interval suplimentar pentru consolidarea capacității administrative, instituționale și teritoriale necesare gestionării fondurilor structurale.

În ambele scenarii, perioada următoare va fi decisivă pentru pregătirea sistemului național de programare, coordonare și implementare, astfel încât Republica Moldova să evite dificultățile întâmpinate de alte state membre, inclusiv de către România, în primele etape ale gestionării fondurilor structurale după aderare.

Avantajul major pentru Republica Moldova este că procesul de negociere pentru aderarea la UE va accelera pregătirea structurilor de gestiune și a beneficiarilor pentru noua paradigmă de accesare a sprijinului financiar în cadrul politicii de coeziune: plata pentru schimbări structurale realizate – adică reforme și investiții livrate la un nivel ridicat de performanță. În esență, mecanismul de acordare a asistenței macrofinanciare a UE prin Planul de Creștere al Republicii Moldova, cu o alocare de 1,9 miliarde de euro, este foarte apropiat de modelul rezultat în urma reformării Politicii de Coeziune pentru cadrul financiar multianual 2028–2034. De asemnea, particularitatea capitolului 22 de negociere constă în faptul că legislația transpusă în domeniul gestionării fondurilor structurale va trebui aplicată integral abia în momentul obținerii statutului de stat membru. Cu toate acestea, anterior încheierii negocierilor este nevoie ca Republica Moldova să transpună adecvat legislația europeană în domeniul ajutorului de stat, achizițiilor publice, mediului, bunei gestiuni financiare și a mecanismelor anti-corupție. În plus, pentru pregătirea momentului implementării politicii de coeziune a UE la nivel intern, Guvernul Republicii Moldova trebuie să realizeze o serie de reforme structurale menite să asigure alinierea administrativă și instituțională la rigorile gestionării fondurilor structurale. Implementarea respectivelor reforme implică o serie de provocări, care pot fi gestionate eficient inclusiv prin valorificarea lecțiilor învățate din procesul de integrare europeană parcurs de România, inclusiv din perspectiva a ceea ce nu s-a reușit să se realizeze până în prezent.

Aplicarea regulilor financiare ale UE la programele finanțate din bugetul de stat

O primă provocare majoră pentru Republica Moldova este de a decide dacă, într-o primă etapă, dorește să adopte o abordare de aplicare anticipată și parțială a legislației UE, în special în aplicarea normelor financiare orizontale ale UE instituite în baza articolului 322 din TFUE pentru implementarea programelor naționale

finanțate din bugetul de stat al Republicii Moldova. O astfel de abordare ar presupune alinierea treptată la cerințele prevăzute de Regulamentul (UE, Euratom) 2024/2509 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 septembrie 2024 privind normele financiare aplicabile bugetului general al Uniunii, inclusiv în ceea ce privește principiile de programare, execuție bugetară, control și raportare. În prezent, Republica Moldova este obligată să aplice prevederile acestui regulament, atât pentru implementarea operațiunilor specifice intervențiilor finanțate din programele cu gestiune directă cum ar fi Mecanismului de reformă și creștere pentru Republica Moldova, Erasmus Plus, Horizon Europe, componenta Ocuparea forței de muncă și inovare socială- EaSI a Fondului social european etc., precum și a celor specifice managementului partajat Programul Comun România- Republica Moldova. Aplicarea anticipată a normelor financiare prevăzute în Regulamentul (UE, Euratom) 2024/2509 și la programele naționale ar contribui la:

- îmbunătățirea planificării strategice prin utilizarea unor instrumente similare celor din politica de coeziune și cuplarea din timp la actuala paradigmă a Politicii de Coeziune;
- creșterea disciplinei bugetare și operaționale prin aplicarea principiilor UE privind controlul, performanța, adiționalitatea și complementaritatea;
- reducerea decalajului de implementare la momentul aderării, evitând dificultățile întâmpinate de alte state membre, inclusiv de către România.

În traseul său de pre- și post-aderare, România nu a aplicat această abordare. Iar după aderare, în puținele situații în care au existat astfel de intenții, s-a remarcat o rezistență puternică, în special la nivelul administrației locale, chiar și în contextul conceperii și implementării PNRR. În schimb, statele membre care aplică această modalitate de cuplare a fondurilor dispun de o capacitate mult mai ridicată de absorbție calitativă, datorită asigurării unei complementarități și sinergii mult mai ridicate ale intervențiilor.

Transformarea regiunilor din entități statistice în unități administrativ-teritoriale

Derularea reformei administrativ-teritoriale, în urma căreia să rezulte entități regionale care vor constitui baza pentru alocarea fondurilor structurale, reprezintă o a doua provocare majoră în procesul de pregătire a Republicii Moldova pentru implementarea adecvată a politicii de coeziune a UE. Entitățile regionale trebuie să corespundă criteriilor Nomenclatorului unităților teritoriale de statistică al UE (NUTS). De altfel, în cazul actualelor state candidate, reforma administrativ-teritorială a fost inclusă în primul cluster de negociere, ca un proces orizontal, tocmai pentru a asigura pregătirea acestora pentru amploarea proceselor de implementare a politicilor europene la nivel național, în special la nivel regional și local.

Un avantaj considerabil al Republicii Moldova constă în faptul că procesul de aliniere la specificul politicii de coeziune a fost inițiat încă din anul 2006, prin instituirea politicii de dezvoltare regională la nivel național. Astfel, a fost creat un cadru instituțional pentru funcționarea structurilor regionale, chiar dacă regiunile de dezvoltare nu au fost consacrate ca unități administrativ-teritoriale propriu-zise ci mai degrabă unități de raportare statistică, așa cum s-a întâmplat și în cazul României. Cu toate acestea, spre deosebire de România, în cazul Republicii Moldova, Agențiile de Dezvoltare Regională au statut de instituții publice, ceea ce constituie un atu important pentru atribuirea către acestea a unor competențe specifice autorităților de management sau organismelor intermediare.

Următorul pas determinant ar fi ca, prin intermediul reformei administrativ-teritoriale, regiunile să devină de facto unități administrativ-teritoriale. Chiar dacă serviciile Comisiei Europene nu impun în mod explicit ca entitățile regionale să fie organizate ca unități administrativ-teritoriale, în contextul aranjamentelor instituționale dominante din administrația publică a Republicii Moldova, menținerea regiunilor exclusiv ca entități statistice ar diminua considerabil capacitatea acestora de a exercita atribuții specifice unei autorități teritoriale. Această limitare ar afecta în special coordonarea și implementarea programelor și operațiunilor complexe la nivel regional, inclusiv capacitatea de planificare strategică, gestionare financiară, ordonarea investițiilor prioritare și coordonare interinstituțională în teritoriu. În acest fel, Republica Moldova ar putea dezvolta încă de la început un sistem de gestionare descentralizat și deconcentrat al fondurilor europene, așa cum recomandă serviciile Comisiei Europene. În România, consolidarea unui astfel de model instituțional a necesitat parcurgerea a două perioade financiare multianuale succesive. În acest caz, România poate oferi exemple de bune practici, dar și practici eșuate privind tranziția către un sistem descentralizat de gestionare a fondurilor structurale, inclusiv din prisma conceperii capitolelor din Planul de Parteneriat Național și Regional pentru 2028-2034.

Odată cu realizarea reformei administrativ-teritoriale, viitoarele entități regionale vor putea concepe și implementa mai ușor intervenții integrate la scară teritorială extinsă, în domenii precum infrastructura de transport și utilități, dezvoltarea capitalului uman, serviciile publice, inovarea, competitivitatea economică sau tranziția verde și digitală. Totodată, această abordare ar contribui la reducerea fragmentării investițiilor și la creșterea coerenței intervențiilor publice, prin orientarea acestora către nevoile și potențialul real de dezvoltare al unor teritorii mai ample.

Soluționarea dilemei unde trebuie să fie localizată autoritatea de coordonare a fondurilor structurale

O evidentă provocare de creare a sistemului instituțional de gestiune a fondurilor structurale îl constituie identificarea amplasării instituționale adecvate pentru

autoritatea coordonatoare, astfel încât aceasta să poată exercita un rol real de facilitare a integrării europene, de orientare strategică, de control și de evaluare. Pentru ca sistemul de gestiune să funcționeze eficient, autoritatea coordonatoare trebuie să fie cuplată la majoritatea proceselor care privesc fluxurile financiare publice, inclusiv din perspectiva menținerii echilibrului macro-financiar, dar și la mecanismele de coordonare a afacerilor europene, inclusiv din perspectiva implementării Semestrului European la nivel intern. Această poziționare permite alinierea reformelor, investițiilor și condiționalităților la cerințele UE și asigură coerența între prioritățile naționale și cele ale UE.

În cazul României, deși arhitectura instituțională a fost relativ ușor de conceput înainte de aderare, ulterior s-a dovedit că aranjamentul inițial nu asigura o funcționalitate deplină. Problemele au apărut în special în ceea ce privește coordonarea autorităților de management plasate în diverse ministere de linie, ceea ce a generat dificultăți majore în implementare și o fragmentare accentuată a proceselor decizionale. Mai mult, sistemul a fost decuplat de structurile responsabile de afaceri europene, pierzându-se astfel legătura necesară între procesele de aprofundare a integrării europene și valorificarea oportunităților oferite de fondurile europene. Cu excepția unei perioade scurte de reconfigurare instituțională, această separare s-a menținut până în prezent, afectând coerența strategică, precum și capacitatea de reacție și adaptare a sistemului la actuala paradigmă a fondurilor europene - plată pentru performanță și schimbări structurale realizate. Cel mai bun exemplu al acestui proces de neadaptare îl reprezintă conceperea și implementarea Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR). Deși PNRR nu este un instrument specific fondurilor structurale, mecanismul prin care se finanțează intervențiile din PNRR s-a constituit ca un exercițiu de impulsionare a reformării politicii de coeziune la nivelul UE. În cazul României, PNRR a evidențiat atât limitele sistemului național de coordonare, cât și necesitatea unei repoziționări instituționale coerente în gestionarea fondurilor structurale, mai ales în contextul actualului proces de concepere a Planului de Parteneriat Național și Regional (PPNR) pentru perioada 2028-2034.

Indiferent de localizarea autorității de coordonare a fondurilor structurale, în perioada de preaderare vor fi esențiale acțiunile de întărire a capacităților administrative în vederea asigurării unor fluxuri fluide de absorbție calitativă. Întărirea capacității trebuie să fie un proces continuu, nicidecum unul punctual sau reactiv. Încă de pe acum, este nevoie să se mențină un echilibru adecvat între structurile de coordonare, structurile de management operațional, implementatorii intervențiilor și furnizorii de consultanță. Resursa umană este elementul central al ecosistemului fondurilor europene. Astfel, competența stabilitate și motivația personalului determină în mod direct calitatea implementării. De aceea, o remunerație

neadecvată conduce inevitabil la migrarea specialiștilor către mediul de consultanță sau către nivelul de implementare a intervențiilor, ceea ce slăbește capacitatea instituțională a autorității de coordonare și a autorităților de management și generează dependență excesivă de expertiză externă.

Concluzie

Comparativ cu cadrele financiare multianuale precedente, politica de coeziune a UE pentru perioada 2028–2034 pune un accent semnificativ mai mare pe cooperarea transnațională și transfrontalieră, atât între statele membre, cât și între statele membre și țările candidate sau aflate în proces de aderare. Noua arhitectură propusă urmărește consolidarea rezilienței teritoriale, creșterea complementarității intervențiilor și dezvoltarea unor investiții integrate la scară regională extinsă, în special în domenii precum infrastructura, conectivitatea, securitatea energetică, inovarea și competitivitatea economică, inclusiv în cooperarea dintre statele membre și țările candidate. Astfel, statele membre sunt încurajate ca, în planurile lor de parteneriat național și regional, să includă și operațiuni transnaționale sau transfrontaliere cu țările candidate. Pe lângă instrumentele tradiționale dedicate schimbului de experiență și învățării reciproce, precum misiunile TAIEX sau comunitățile Regio Peer2Peer, viitorul cadru financiar poate reprezenta un prilej pentru integrarea treptată a Republicii Moldova în arhitectura reală a politicii de coeziune și a fondurilor structurale.

Până în prezent, România a fost principalul partener de sprijin al Republicii Moldova, fiind derulate numeroase acțiuni în vederea consolidării capacităților instituționale și a alinierii la bunele practici europene. Au fost implementate activități de transfer de expertiză și know-how prin ateliere de lucru, vizite de studiu de scurtă și lungă durată, detașări instituționale și alte forme de cooperare tehnică. În următorii ani, se conturează oportunitatea derulării unui exercițiu de programare comună, similar abordării din cadrul programelor Interreg, inclusiv în contextul Programului Comun România - Republica Moldova. Acesta ar putea include investiții comune în domenii precum dezvoltarea competențelor viitorului, inovarea și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii. În acest mod, obiectivul politicii de coeziune se va materializa, inclusiv prin astfel de demersuri de sprijinire a consolidării convergenței economice și instituționale dintre cele două state.

Bibliografie

Bărbulescu, I. G., Ion, O. A., & Toderaș, N. (2012). Coordonarea afacerilor europene la nivel național. Mecanisme de colaborare între Guvern și Parlament în domeniul afacerilor europene. Studiu comparativ în statele membre UE. Institutul European din România.

Bărbulescu, I. G., Volintiru, C., Troncotă, M., Toderaș, N. (2018). Regional democracy promotion: Romania in relation to the Western Balkans and Eastern Partnership States. Tritonic Books.

Brie, M., Costea, A.-M., & Toderaș, N. (2025). Orientarea europeană a Republicii Moldova: demersuri de sprijinire din partea României / The European orientation of the Republic of Moldova: Romania's support for this process. Editura Universității din Oradea; Debrecen University Press.

Toderas, N. (2024). The Path-Breaking Potential of the Recovery and Resilience Facility: An Analysis of the Shifts in EU's Distributional Policy Mode with Insights from Romania's Experience. Romanian Journal of European Affairs 24 (1): pp. 47-57.

Toderaș, N. (2024). Romania's role in EU enlargement: Challenges, opportunities, and strategic preferences for the Republic of Moldova's accession. Europolity, 18(2). https://doi.org/10.25019/europolity.2024.18.2.7

Guvernul Republicii Moldova. (2026, februarie). Programul național de aderare a Republicii Moldova la UE. Capitolul 22: Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale. https://old.gov.md/sites/default/files/narativ_cap.22_politica_regionala_si_coordonarea_instrumentelor_structurale.pdf

Accelerarea convergenței europene prin parteneriate civice și proiecte comune: Transferul de expertiză românească în dezvoltarea locală a Republicii Moldova

Victor Nicolaescu

Introducere

Când vorbim despre parcursul european al Republicii Moldova, discursul public se concentrează, în mod firesc, pe capitole de negociere, reforme legislative ale administrației centrale și tratate internaționale semnate la Bruxelles. Însă, pentru cetățeanul de rând, „Europa" nu este un dosar juridic și nici un concept geopolitic abstract. Pentru comunitățile noastre, Europa trebuie să se simtă la nivelul străzii, în calitatea serviciilor publice, în școlile în care învață copiii și în oportunitățile economice de acasă.

Din perspectiva societății civile și a experienței noastre în cadrul Asociației pentru Dezvoltare Locală „Smart City", am înțeles că adevărata transformare a unui stat nu se poate realiza exclusiv de sus în jos. Instituțiile centrale trasează direcția, dar motorul care propulsează o țară spre standardele europene se află în comunitățile locale. Aici intervin, cu o forță transformatoare impunătoare, acordurile administrative transfrontaliere. Aceste parteneriate directe – în mod special cele dintre primăriile și consiliile județene din România și administrațiile locale din Republica Moldova, acționează ca un catalizator silențios, dar extrem de eficient, al modernizării.

Rolul unui ONG implicat activ în acest proces, așa cum o demonstrăm și platforma civică *„Parteneriat pentru Europa"*sau campania *„Construim Moldova Europeană"*, este tocmai acela de a explica acest proces macro-politic în termeni de utilitate zilnică. Ne propunem, așadar, să explicăm „pe înțeles" mecanica acestei integrări. Dincolo de simbolistica istorică a înfrățirilor dintre localitățile de pe cele două maluri ale Prutului, asistăm astăzi la un transfer mare de *know-how* administrativ, inovație și bune practici.

Aceste acorduri transfrontaliere nu mai sunt doar declarații de bune intenții; ele au devenit instrumente juridice și financiare prin care standardele europene de guvernanță, transparență și infrastructură (conceptul de *smart community*) sunt

aduse și aplicate direct în satele și orașele din Republica Moldova, pregătindu-ne de facto pentru momentul aderării.

Relația transfrontalieră între cele două state

Pentru un cetățean din mediul rural sau dintr-un oraș de provincie, Europa nu începe cu un tratat semnat la Bruxelles și nici cu un discurs politic la nivel înalt. Europa începe în momentul în care, după decenii de promisiuni, apa curentă vine la robinetul din curte. Un exemplu elocvent îl reprezintă comuna Măcărești din Republica Moldova, unde viața a peste 1300 de familii s-a schimbat radical grație unei rețele moderne de apă și canalizare, construită printr-un parteneriat de înfrățire cu Județul Iași din România. În mod similar, în alte zeci de comunități, prima ambulanță complet echipată, donată de frații de peste Prut, a redus timpii de intervenție și a salvat vieți la propriu. La prima vedere, acestea sunt doar mici succese administrative locale. În realitate, ele reprezintă fundamentul unei dezvoltări durabile mult mai ample.

Dacă e să facem abstracție de la aceste realizări punctuale către miza macroeconomică și politică, înțelegem că aceste micro-legături sunt, de fapt, elementele care securizează și fac ireversibil parcursul macro-european al Republicii Moldova. Integrarea nu se face doar prin stabilitatea legislativă la nivel guvernamental, ci și prin europenizarea localităților și comunităților.

Acordurile de înfrățire dintre România și Republica Moldova au depășit de mult faza „romantică" și a schimbului de delegații culturale. Astăzi, ele funcționează ca un sistem funcțional care transferă nu doar fonduri, ci mai ales *know-how* instituțional. Primarii, consilierii și funcționarii moldoveni învață direct de la omologii lor români cum să scrie proiecte cu finanțare externă, cum să gestioneze riguros achizițiile publice și cum să implementeze standardele europene de guvernanță locală.

Din punct de vedere macroeconomic, aceste micro-investiții reabilitează infrastructura de bază, condiție esențială pentru a atrage viitoare investiții private și pentru a opri declinul demografic. O comunitate care are apă, școli reabilitate și servicii medicale funcționale devine o comunitate stabilă economic.

Din punct de vedere politic și strategic, miza este și mai mare: aceste proiecte reprezintă cea mai bună soluție împotriva dezinformării și a propagandei estice. Atunci când calitatea vieții cetățeanului crește palpabil datorită sprijinului românesc și european, narativele anti-vestice își pierd tracțiunea. Astfel, fiecare kilometru de țeavă de apă, fiecare ambulanță donată și fiecare școală renovată devin piloni importanți pe care Republica Moldova se sprijină și poziționează în spațiul valoric, economic și politic al Uniunii Europene, construind o reziliență statală de jos în sus.

Capacitatea de absorbție a fondurilor

Componenta calendaristică impune un ritm alert pe care comunitățile locale din Republica Moldova nu își permit să îl piardă. Pe măsură ce parcursul european se accelerează, deschiderea capitolelor de negociere aduce un volum mare de fonduri de preaderare. Totuși, provocarea nu va fi disponibilitatea banilor, ci capacitatea administrativă rapidă de a-i absorbi și de a-i transforma în proiecte concrete. În acest punct critic, parteneriatele cu primăriile din România devin o adevărată „scurtătură" strategică. Edilii de peste Prut dețin deja un *know-how* prețios, testat în tranșeele birocrației de la Bruxelles. România oferă Republicii Moldova un avantaj mult mai valoros: harta propriilor greșeli din trecut. Învățând direct din erorile de implementare, corecțiile financiare sau blocajele administrative prin care au trecut colegii lor din România, primarii moldoveni pot ocoli aceste etape, absorbind fondurile europene mai rapid și mult mai eficient.

Până când fondurile de preaderare vor deveni operaționale la nivel național, dezvoltarea pe axa Vest-Est se bazează deja pe instrumente concrete. Spre deosebire de granturile mici, punctuale, Programul Interreg NEXT România-Republica Moldova 2021-2027 este principalul motor financiar transfrontalier susținut direct de Uniunea Europeană, având o alocare de 77,3 milioane de euro (sumă la care se adaugă cofinanțările naționale). Regula de aur a acestor bani este că ei nu se împart la întâmplare, ci merg obligatoriu în parteneriate de tip „oglindă" – proiectul trebuie să implice entități de pe ambele maluri ale Prutului.

O parte semnificativă a acestor fonduri este alocată exclusiv pentru Proiecte Majore de Infrastructură (Large Infrastructure Projects): reabilitarea spitalelor, dotarea inspectoratelor de urgență și modernizarea punctelor de trecere a frontierei. Un studiu de caz reprezentativ este proiectul PreMED, dezvoltat sub pilonul „Dezvoltare socială". Aici nu vorbim doar despre achiziția de ambulanțe, ci despre un salt tehnologic: dotarea Unităților de Primiri Urgențe (UPU) din spitalele raionale cu imagistică medicală de înaltă performanță (CT, RMN), interconectarea digitală a bazelor de date medicale transfrontaliere și crearea unor protocoale comune de intervenție la dezastre pentru SMURD și IGSU.

În paralel, pilonul „Comunități Verzi" direcționează zeci de milioane de euro către eficiența energetică a clădirilor publice (școli, spitale, primării), gestionarea integrată a deșeurilor și protejarea mediului în bazinul hidrografic comun al Prutului.

Dacă Interreg aduce banii pentru infrastructură, Agenția de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare (RoAid), prin fondurile de Asistență Oficială pentru Dezvoltare (ODA) ale statului român, pregătește resursa umană. RoAid operează pe trei paliere vitale pentru integrarea europeană:

Pregătirea pentru negocieri: Unul dintre cele mai importante proiecte recente este „Programul de formare profesională în domeniul afacerilor europene", lansat de Ministerul Afacerilor Externe de la București.

Dezvoltarea Primăriilor: Printr-un parteneriat strategic cu Asociația Administratorilor Publici din România (AAPRO), zeci de manageri publici români fac vizite de lucru în raioanele din Moldova.

Sprijinirea mediului privat: Prin apeluri competitive (precum 7/2021, 18/2021 sau 1/2023), firmele românești obțin granturi de zeci de mii de euro pentru a deschide operațiuni, a implementa soluții IT sau a transfera tehnologie agricolă modernă către parteneri de afaceri din stânga Prutului.

Dincolo de fondurile alocate centralizat, administrațiile locale au început să colaboreze direct, refuzând să mai aștepte aprobări, strategii sau intermediari de la guvernele centrale. Instrumentul principal al acestei descentralizări este Gruparea Europeană de Cooperare Teritorială (GECT). Această platformă juridică europeană permite primăriilor sau consiliilor județene/raionale din România și Republica Moldova (inclusiv Ucraina) să se asocieze direct sub o singură entitate cu personalitate juridică. Un GECT poate aplica direct la Bruxelles pentru proiecte de sute de milioane de euro destinate infrastructurii sau managementului deșeurilor.

Reforma Administrativă din Republica Moldova

În prezent, Republica Moldova se confruntă cu o fragmentare administrativă: peste 87% dintre primării au sub 3.000 de locuitori, ceea ce blochează dezvoltarea locală într-un cerc vicios. Primăriile extrem de mici nu au venituri proprii pentru autofinanțare, nu pot susține salarii atractive pentru specialiști și, prin urmare, le este practic imposibil să aibă capacitatea tehnică de a scrie și de a gestiona proiecte europene complexe.

Răspunsul strategic al autorităților de la Chișinău la această criză este procesul de amalgamare voluntară – comasarea liber consimțită a localităților mici pentru a crea entități administrative mai mari, viabile din punct de vedere economic. Însă o reformă legislativă are nevoie de modele funcționale în teren pentru a fi acceptată de comunități, iar aici primăriile înfrățite din România își asumă un nou rol important: cel de „mentori" administrativi.

România oferă Republicii Moldova soluția prin care comunitățile locale își pot uni forțele pentru proiecte mari, fără a-și pierde identitatea: Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară (ADI). Prin intermediul parteneriatelor strânse, edilii români le pot arăta omologilor din Republica Moldova cum s-au organizat aceste structuri pentru a rezolva probleme de infrastructură critică pe regiuni întregi: managementul deșeurilor, planuri de apă și canalizare, transport public și utilități.

În loc ca fiecare sat mic din Republica Moldova să ceară individual bani europeni pentru o micro-stație de epurare sau o autospecială de gunoi, proiecte care ar fi respinse instant la Bruxelles din lipsă de scalabilitate și sustenabilitate economică, modelul ADI demonstrează cum zeci de primării pot depune o singură cerere de finanțare majoră. Transferul acestui mecanism către noile entități rezultate din amalgamarea voluntară din Republica Moldova reprezintă garanția că trecerea către standardele europene se va face prin aplicarea unei experiențe administrative deja verificate și de succes.

Provocările Republicii Moldova

Una dintre barierele pentru Republica Moldova este strict cea financiară. Majoritatea Autorităților Publice Locale (APL) din Republica Moldova operează cu bugete de subzistență. În cazul fondurilor europene este nevoie și de o contribuție proprie (cofinanțare) care poate varia între 10% și 15% din valoarea proiectului. Pentru o primărie rurală din Moldova, chiar și 20.000 de euro pot reprezenta o sumă enormă, imposibil de extras din taxele locale.

Din acest punct, parteneriatele cu România depășesc granița sfaturilor teoretice și trec în zona sprijinului financiar direct. Multe consilii județene și municipii din România votează alocări bugetare directe pentru localitățile înfrățite din Republica Moldova, acoperind integral aceste cote de cofinanțare.

A doua provocare, probabil cea mai dureroasă, este resursa umană. Scrierea unui proiect european și, mai ales, gestionarea lui prin procesul achizițiilor publice necesită experți de top. Însă salariile extrem de mici din primăriile din Republica Moldova fac ca aceste instituții să fie neatractive pentru tinerii specialiști sau pentru profesioniștii cu experiență.

Transferul de *know-how* realizat prin înfrățiri, vizitele administratorilor publici din România (AAPRO) și cursurile intensive sunt importante. Un funcționar de la un raion din Moldova, odată instruit pe bani europeni sau românești în managementul proiectelor, devine imediat o țintă pentru sectorul privat, companiile de consultanță sau organizațiile internaționale din Chișinău, unde salariile sunt mult mai mari. Dacă Guvernul de la Chișinău nu va susține acest val de entuziasm și cooperare locală cu o reformă salarială în sectorul public, efortul de mentorat al primăriilor din România riscă să aibă efecte de scurtă durată.

Concluzii

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu este un eveniment care se va produce instantaneu la o anumită dată calendaristică, printr-o simplă semnare de tratat. Ea este un proces cumulativ, un ansamblu de transformări esențiale care se construiește zi de zi. Acordurile administrative transfrontaliere și înfrățirile dintre localitățile de pe ambele maluri ale Prutului au demonstrat că sunt mult mai mult decât

simple gesturi de solidaritate culturală sau istorică; ele reprezintă infrastructura critică, invizibilă, pe care se sprijină modernizarea instituțională a țării noastre.

Provocările care ne stau în față, de la fragmentarea administrativă și lipsa fondurilor de cofinanțare, până la exodul specialiștilor din primării – sunt reale și nu pot fi trecute cu vederea. Totuși, tocmai în fața acestor vulnerabilități structurale, parteneriatul strategic cu România își dovedește adevărata valoare. Prin transferul direct de know-how, prin utilizarea unor mecanisme europene moderne precum GECT-urile sau Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară și prin generozitatea bugetelor locale din România, comunitățile din Republica Moldova primesc o șansă istorică, aceea de a depăși anumite greșeli ale României.

Capacitatea noastră de a transforma acești bani europeni în drumuri, rețele de apă, spitale moderne și comunități inteligente (*smart communities*) va determina viitorul următoarelor generații. Rolul societății civile, prin inițiative precum platforma „Parteneriat pentru Europa", rămâne acela de a consolida aceste punți administrative. Moldova Europeană nu mai este doar un proiect politic ambițios, ci o realitate ireversibilă care prinde contur acolo unde contează cel mai mult: în viața de zi cu zi a fiecărui cetățean.

Bibliografie:

Guvernul Republicii Moldova: https://gov.md/ro;

Cancelaria de Stat a Republicii Moldova (Strategia de Reformă a Administrației Publice): https://cancelaria.gov.md;

Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației din România (pentru legislația și ghidurile privind ADI-uri): https://www.mdlpa.ro

Interreg NEXT România-Republica Moldova 2021-2027: https://www.ro-md.net/ro/;

RoAid: https://roaid.ro/en/2382-2/;

Radio Chișinău: https://radiochisinau.md/locuitorii-din-macaresti-vor-avea-apa-potabila-din-iasi---185291.html;

AAPRO: https://aapro.ro/wp/;

Comitetul Regiunilor din UE pentru secțiunea GECT: https://www.cor.europa.eu/ro/gruparea-europeana-de-cooperare-teritoriala;

ACoR – Asociația Comunelor din România**:** https://www.acor.ro

Statul care va să fie
Convergență administrativă România–Moldova - un exercițiu de construcție pentru următorii 5 ani

Manuela Catrina

Am văzut de aproape cum se construiește un stat. Știu cum se decide că o nouă agenție va rezolva problema pe care agenția anterioară nu a rezolvat-o și, da, am fost și în birourile unde digitalizarea înseamnă că același formular prost se completează acum pe ecran, nu pe hârtie. Și am văzut cum bunele intenții se sedimentează în straturi, fiecare nou strat acoperind ce era greșit în loc să îl demoleze și în România și în Republica Moldova.

Moldova are însă azi ceva ce România nu a mai avut de mult: șansa de a construi aproape de la zero. Fără agenții create acum 30 de ani de care nu mai știe nimeni de ce există, fără proceduri moștenite din alte epoci, digitalizate dar nu simplificate... o posibilă foaie albă.

Problema e că pe foi albe scrie repede oricine și sunt mulți care așteaptă cu pixul în mână la Chișinău și aiurea, cu modele gata pregătite, cu consultanți, cu finanțări condiționate, fiecare cu propria viziune despre cum ar trebui să arate statul moldovean și evident fiecare cu propriul interes.

Avem acum o șansă pe care nu ne permitem să o ratăm: să scriem noi, împreună, pe acea foaie albă. Și am putea porni de la niște întrebări mai vechi pe care ar trebui să ni le punem împreună:

- Dacă am reproiecta statul de la zero, fără structuri sau sisteme moștenite, cum ar arăta și ce priorități ar avea?
- Care sunt cele mai mari diferențe între această viziune și statul așa cum este el astăzi?
- Ce capacități ar trebui să dobândească și la ce structuri existente ar trebui să renunțe? Cum am redesena relațiile interinstituționale?
- Ce face statul acum și cum se compară cu ce ar trebui să facă într-o lume digitală și europeană?

Moldova poate construi răspunsul de la început. România are în sfârșit argumentul politic să îl aplice și acasă iar întrebările sunt oglinda în care ambele țări

trebuie să se uite, simultan, împreună. Nu pentru ca e bine în abstract ci pentru ca așa putem să avem același stat pentru cetățenii de pe ambele maluri.

Acum avem ocazia să construim răspunsul împreună. Dacă nu răspundem noi acum, va răspunde altcineva în locul nostru, după modelul lui.

Acest articol este o încercare de răspuns. Nu e un manifest, și nici o viziune dar m-as bucura sa poată fi parte a unui plan de lucru. Împreună.

1. Diagnosticul – același pe ambele maluri

România are astăzi peste o sută de autorități administrative autonome și asta rezultatul a 35 de ani în care niciun guvern nu a desființat nimic cu adevărat, a adăugat, a reorganizat, a redenumit, a creat mecanisme de control al mecanismelor de control. Fiecare reformă a lăsat în urmă o instituție, unele utile, multe nu.

Republica Moldova are acum șansa pe care România nu a mai avut-o: poate să construiască de la bază, dar riscă să piardă această șansă în modul cel mai banal – copiind modele importate de donatori cu agende proprii. În loc de un sistem prost, ajungi la zece sisteme incompatibile, fiecare cu părintele lui extern.

Ambele state au aceeași problemă, din direcții diferite: România cu prea mult construit greșit, Moldova cu riscul de a construi greșit de la bun început. Tocmai de aceea soluția poate fi aceeași: nu adăugăm, nu demolăm orbește, ci redesemnăm împreună.

2. Oglinda lumii – modele de urmat și capcane de evitat

Nu construim în vid, există modele, unele de urmat, altele de evitat. Diferența dintre ele este, de cele mai multe ori, nu calitatea tehnică, ci cine a decis arhitectura și în interesul cui. Începem cu lecția cea mai apropiată de noi.

Basarabia 1918 – lecția fondatoare

Sfatul Țării votase unirea cu condiția păstrării unui grad larg de autonomie și a respectării specificului local. În practică însă, autoritățile de la București au trecut rapid la o centralizare aproape totală. Autonomia a fost desființată în același an, iar funcționarii basarabeni, crescuți într-o altă tradiție administrativă, au fost înlocuiți treptat cu oameni aduși din vechiul Regat,.

Resentimentele s-a acumulat în tăcere și s-au transmis mai departe. Aceasta este lecția fondatoare: nu poți construi împreună dacă una dintre părți simte că este înlocuită, nu integrată. Propunem un nou organism – ARC – care nu poate și nici nu va fi un instrument de înlocuire a funcționarilor moldoveni cu experți români. El trebuie să fie un spațiu de co-gestionare reală, nu pentru că e frumos să fie așa, ci pentru că altfel rana se construiește singură, din nou.

Germania – lecția epurării și a decalajului persistent

Reunificarea germană a funcționat economic, dar a eșuat social., epurarea elitelor a creat resentimente care durează încă. Un raport publicat în octombrie 2025, la 35 de ani de la căderea Zidului, arată că două treimi dintre tinerii est-germani se identifică încă regional, nu național. După 35 de ani, un muncitor din est câștigă încă cu 15–20% mai puțin decât unul din vest, iar 88% dintre liderii din poziții de elită din estul Germaniei au venit din vest.

Rana nu este resimțită în mod egal de ambele părți: vestul nu mai simte diviziunea, estul o simte în continuare. Această asimetrie de percepție ne spune că unificarea instituțională nu înseamnă automat unificare socială. Moldovenii se vor identifica ca basarabeni sau moldoveni multă vreme după ce hârtiile vor spune altceva. Identitatea nu poate fi desființată prin decrete sau legi, poate fi transformată prin respect în timp și prin beneficii concrete și vizibile de la început.

China, Hong Kong și Macao – o țară, două sisteme

Modelul chinez „o țară, două sisteme" nu este unul politic pe care să îl copiem, dar arhitectura instituțională folosită acolo conține lecții pe care le putem adapta fără să ne trădăm valorile. Ce a funcționat: menținerea unui sistem juridic distinct, autonomia economică, crearea de zone de cooperare în care cele două sisteme se întâlnesc treptat și cooptarea elitelor locale în structuri comune. Acestea nu sunt principii ale autoritarismului, sunt principii de bun simț instituțional.

Ce nu a funcționat în Hong Kong este și mai instructiv: graba integrării și, mai ales, scăderea drastică a relevanței economice a regiunii – contribuția Hong Kong la PIB-ul chinez a căzut de la 18% în 1997 la mai puțin de 3% astăzi, când oamenii simt că devin mai puțin importanți, nu mai puțin bogați, resentimentul este mult mai adânc decât orice criză economică.

Macao a mers mai bine. Zona de cooperare Macao–Hengqin, în care peste 28.000 de rezidenți trăiesc și muncesc pe teritoriu continental, arată că integrarea de succes începe de la proiecte-pilot mici și concrete. Oamenii nu cred în convergență pentru că li se explică, cred în ea pentru că o trăiesc.

China ne mai oferă o lecție tehnică separată: comasarea instituțională masivă. Un singur organism pentru reglementare financiară în loc de cinci, fiecare domeniu – o singură autoritate responsabilă. Logică aplicabilă în orice democrație, și direct relevantă pentru zecile de agenții românești.

Diferențele dintre Chișinău și București sunt mult mai mici decât cele dintre Hong Kong și Beijing. Moldovenii nu au un sistem juridic fundamental diferit, nu au o limbă diferită, au însă o memorie a marginalizării și o sensibilitate față de orice pare o anexare mascată. Aceasta nu este o diferență de substanță juridică, este o diferență de percepție și de încredere, iar percepția se schimbă prin fapte, nu prin tratate.

Polonia, Singapore, Ucraina, Coreea de Sud

Polonia ne arată că reforma administrativă reală trebuie făcută înainte de aderare, nu după, regionalizarea cu 16 voievodate a produs unul dintre cele mai solide state administrative din Europa Centrală. Moldova are șansa să facă asta acum, România are șansa să termine acum ce nu a terminat atunci.

Singapore ne oferă principiul *„un domeniu, o singură autoritate"*. Ucraina ne arată că reforma nu așteaptă condiții perfecte, serviciile digitale, de exemplu, au avansat mai repede în război decât în zece ani de pace. Coreea de Sud ne confirmă că arhitectura se decide acasă, niciun consultant străin nu a proiectat-o.

3. De ce are nevoie România de asta – pentru noi

Trebuie spus direct: România nu face acest proiect pentru Moldova, îl face pentru ea. Îl face pentru că statul român este obosit, ineficient și aproape incapabil să producă speranță și bunăstare. Îl face pentru că 35 de ani de adăugat fără să demolăm au produs un aparat care consumă, nu construiește, care blochează, nu facilitează, care produce datorii, nu prosperitate.

Statul român și-a pierdut, pe undeva pe drum, menirea, a pierdut-o layer cu layer, cu fiecare agenție creată nu pentru cetățean, ci pentru a gestiona problema produsă de o agenție anterioară, cu fiecare procedură digitalizată fără să fie simplificată, cu fiecare reformă anunțată și neterminată.

Întrebările pe care le-am pus la început – dacă am reproiecta statul de la zero, la ce structuri am renunța, cum am redesena relațiile interinstituționale – sunt întrebări pe care România trebuie să și le pună cu aceeași urgență cu care și le pune Moldova. Moldova poate construi răspunsul pe o foaie aproape albă. România îl poate aplica acasă cu un argument politic pe care nu l-a mai avut: nu simplificăm pentru că e bine în abstract, ci pentru că, într-o zi, vom fi un singur spațiu administrativ și nu putem prezenta cetățenilor două sisteme incompatibile.

Cetățenii români știu că statul nu funcționează bine mereu, nu ca statistică, ca experiență zilnică. Și totuși, 72% dintre români ar vota pentru unirea cu Moldova, nu pentru că sunt naivi politic, ci pentru că simt, intuitiv, că ceva trebuie reconstruit de la zero. Acest sprijin popular nu este un dat pentru totdeauna, este o fereastră care se va închide dacă nu produce rezultate.

În Republica Moldova, 41% sunt favorabili convergenței, cu o diferență de mai puțin de 9 puncte față de cei care nu sunt. Nu este o majoritate confortabilă, dar este reală, și se poate construi sau eroda, în funcție de ce se întâmplă concret.

Nu pornim la acest proiect pentru că ne-a zis Europa, nu-l facem pentru că e corect geopolitic. Facem asta pentru că România are nevoie de reconstrucție – și Moldova este pretextul cel mai bun pe care îl avem ca să o facem. România a intrat în UE cu promisiunea că va repara statul după, dar nu a făcut-o în cele două decenii care au urmat. Moldova are șansa să nu repete această greșeală. România are șansa

acum să își termine propria reformă. Succesul Moldovei este și succesul României, iar un eventual eșec îl vom împărți tot împreună.

4. De ce acum

Instituțiile se solidifică rapid. Un minister creat în grabă în 2025 va fi greu de desființat în 2030, o platformă digitală construită după un standard incompatibil va fi migrată cu costuri uriașe în 2028. Fundația se toarnă acum și ce se toarnă acum va susține, sau nu, tot ce construim ulterior.

Moldova se află în momentul deciziei: statutul de stat-candidat UE, susținerea Occidentului, entuziasmul reformist al actualei guvernări – toate creează o fereastră care nu se va mai deschide la fel. Dacă în următorii doi ani Moldova adoptă structuri instituționale necoordonate, va intra în negocierile de aderare cu un aparat deja stratificat, deja parțial incompatibil cu cel românesc.

România are același argument, dinspre interior: fereastra e deschisă acum, iar reforma pe care politica internă nu a putut-o produce singură poate fi făcută acum cu un alibi politic pe care nu l-a mai avut. Standardele externe au forțat reforme pe care politica internă nu le putea produce singură, așa a funcționat aderarea la UE, acum, proiectul cu Moldova poate juca același rol.

Și să nu uităm că Republica Moldova este astăzi unul dintre cele mai disputate spații de influență instituțională din Europa. Nu militar – instituțional. Fiecare actor extern vine cu propriul model, cu proprii consultanți, cu propriile platforme și cu propriile agende. Mecanismul este clasic: oferi asistență tehnică, formezi funcționari după modelul tău, construiești sisteme compatibile cu arhitectura ta și peste zece ani, Moldova nu mai poate funcționa fără tine. Nu ai ocupat nimic, dar ai construit dependență structurală. Cel care răspunde primul la întrebările noastre, pentru Moldova, îi modelează statul pentru generații.

De aceea răspunsul este simplu: va trebui să controlăm arhitectura. Orice proiect de asistență tehnică trece printr-un singur loc, să-l numim **ARC**, vedem mai încolo de ce, orice consultant extern are un corespondent român și moldovean în echipă, orice platformă construită cu bani externi trebuie să fie interoperabilă cu arhitectura noastră. Nu din naționalism instituțional, ci pentru că altfel nu construim un stat, construim o colonie bine administrată, cu moștenitori diferiți în fiecare minister. Fereastra e deschisă acum: dacă nu scriem noi pe foaia albă a Moldovei, scrie altcineva… după modelul lui, în interesul lui.

5. Ce construim – planul pe 5 ani

Planul răspunde la întrebările cu care am început: ce construim, la ce renunțăm, cum redesenăm relațiile interinstituționale. Are șapte domenii operaționale. Și o punte – ARC – care le leagă. Șapte domenii construite de la zero. O agenție care le ține împreună.

Planul răspunde la întrebările cu care am început: ce construim, la ce renunțăm, cum redesenăm relațiile interinstituționale. Are șapte domenii operaționale și o punte, un **ARC**, care le leagă.

Fundația

Construim mai întâi cadrul, nu instituțiile. Un **Tratat de Convergență Administrativă între România și Republica Moldova**, cu termen de zece ani, revizuibil anual. Fără acest cadru juridic, fiecare proiect rămâne un proiect.

Al doilea pas este crearea **Agenției pentru Reconstrucție și Convergență (ARC - puntea dintre două administrații)** - 50 de experți români și 50 de experți moldoveni, cu putere reală, nu consultativă. Sedii la București și Chișinău, buget inițial de 10 milioane de euro, co-finanțat de la bun început de ambele țări - un raport care începe la 70–30 și converge spre 50–50 în cinci ani. Moldova nu este beneficiara unui proiect românesc, este co-proprietara unui proiect comun. Această diferență contează mai mult decât orice sumă.

ARC are drept de aviz conform asupra oricărei noi structuri instituționale create în Moldova timp de cinci ani, coordonează fondurile europene destinate reformei și acreditează orice soluție digitală externă. Conducerea este alternantă - un an președinte român, un an președinte moldovean, deciziile majore necesită majoritate calificată care include cel puțin 40% din membrii fiecărei părți, nicio parte nu decide singură. Dacă ARC emite un aviz negativ, statul moldovean poate contesta decizia de exemplu printr-o comisie parlamentară mixtă - 5 deputați români și 5 moldoveni - care poate anula avizul cu o majoritate de două treimi. Dacă comisia anulează avizul, ARC acceptă decizia, dar o înregistrează public, cu motivația sa detaliată. Ultimul cuvânt aparține parlamentarilor, costul reputațional este public și asumat.

Cele șapte domenii

1. Servicii pentru cetățeni (Anul 1–2) – cel mai vizibil, cel mai rapid de livrat. Buletine, pașapoarte, stare civilă, cazier. Azi, un cetățean aleargă între patru-cinci instituții pentru acte pe care statul le deține deja. ***Centrul Național de Servicii pentru Cetățeni*** - o singură interfață, principiul once only. Eliberare în 24–48 de ore. Prima victorie concretă, prima dovadă că integrarea aduce beneficii reale.

2. Registre publice (Anul 1-2) – proprietate, firme, cadastru, azi fragmentate și parțial digitalizate. Un registru unic integrat, interoperabil cu ANCPI și ONRC din România. Transparent, auditabil, imposibil de manipulat discret.

3. Sănătate administrativă (Anul 2-3) – nu reforma sistemului de sănătate, ci a administrației lui. Card unic de sănătate interoperabil România–Moldova, decontare automată între casele de asigurări. Scenariul Mariei de la Ungheni.

4. Supraveghere financiară și bancară (Anul 2-3) – Moldova a plătit scump lecția fraudei miliardului. Standarde comune de supraveghere, aliniate la BCE și BNR, cu schimb automat de date și protocoale comune de criză. Nu uniune monetară - arhitectură de supraveghere care face următoarea fraudă mult mai greu de executat.

5. Justiție administrativă (Anul 3-4) – cel mai sensibil domeniu politic. Proceduri comune, termene comune, formulare comune pentru contenciosul administrativ. Nu unificăm justiția - unificăm administrația justiției. Diferența este esențială.

6. Educație (Anul 3-5) – cel mai strategic domeniu pe termen lung. Recunoașterea reciprocă automată a diplomelor, curricule aliniate, mobilitate fără bariere. Educația în limba rusă rămâne protejată explicit - aceasta nu este o excepție, este un pilon al planului. Nu uniformizăm educația, creăm compatibilitate.

7. Securitate și managementul crizelor (Anul 1-5, eșalonat) – Un plan de convergență între două state, dintre care unul găzduiește o regiune separatistă cu trupe rusești, nu poate ignora securitatea. Nu vorbim despre unificarea armatelor, ci despre interoperabilitate în situații de urgență, cooperarea poliției de frontieră și securitate cibernetică. ARC va înființa un Centru Comun de Coordonare a Urgențelor (Iași - unitate de legătură la Ungheni), va dezvolta un sistem comun de schimb de date operative pentru frontieră, conform standardelor Schengen, și va crea un grup operativ comun de securitate cibernetică, care să dezvolte arhitecturi comune de apărare și exerciții anuale. Aceste măsuri nu sunt doar tehnice, sunt politice: România și Moldova își asumă împreună securitatea spațiului pe care îl vor împărți.

După cele șapte domenii - un al optulea element, transversal

Există un al optulea element, care nu este un domeniu ca celelalte. Este **convergența socială: pensiile și salariile**. Nu se rezolvă în cinci ani, ci optimist într-un deceniu și jumătate, este puntea peste punte, acolo unde bunăstarea se întâlnește cu eficiența. Îl lăsăm spațiu să respire, dar nu îl uităm.

Cifrele seci: funcționarul public debutant în România câștigă net între 800 și 1.000 de euro, cel similar din Moldova atinge 250–300 de euro. Pensia medie în România – circa 500 de euro, în Moldova – circa 130 de euro. Raportul este de aproape 4 la 1. Dacă propunem instituții comune, dar salarii de patru ori mai mici, cetățenii vor întreba imediat și justificat: de ce?

Propunem un **Fond Comun de Convergență Economică,** co-finanțat de România și UE, care să accelereze creșterea organică a veniturilor în Moldova - nu prin transfer direct de pensii și salarii, ci prin instrumente de productivitate reală. Primul instrument: parcuri industriale comune la granița româno-moldoveană

finanțate din fonduri europene, care creează locuri de muncă cu salarii superioare în Moldova. Al doilea instrument: Fondul co-finanțează contribuțiile sociale pentru angajatorii din Moldova care angajează tineri și femei, persoane vârstnice, reducând costul forței de muncă și făcând posibilă creșterea salariilor nete fără a crește povara fiscală. Creșterea salariilor și pensiilor în Moldova trebuie să fie organică, bazată pe productivitate economică și o administrație fiscală mai eficientă - exact ce planul nostru ar putea produce. Nu asistență socială de la București, ci condițiile pentru ca Moldova să producă ea însăși bunăstare. Germania ne-a arătat că transferurile directe fără creștere economică reală nu vindecă decalajul, investițiile în capacitate productivă, da.

Planul an cu an

Anul 1 - Punem **fundația.** Semnarea Tratatului de Convergență Administrativă în ambele parlamente - un act politic major, nu o formalitate. Crearea ARC cu buget co-finanțat de la prima zi: România contribuie cu 7 milioane de euro, Moldova cu 3 milioane, cu traiectorie spre paritate în cinci ani. Auditul instituțional complet în ambele țări - cartografierea exactă a ce există, ce se suprapune, ce trebuie demolat și ce poate fi salvat. Negocierea cu UE a pachetului dedicat de 500 de milioane de euro pe cinci ani. Încheierea primelor acorduri-cadru cu partenerii externi – SUA, Franța, Germania, Turcia, UK - care îi integrează în arhitectura noastră, nu îi lasă să construiască paralel. Lansarea campaniei de comunicare adresată diasporei moldovenești din România. Se creează grupurile de lucru pentru securitate cibernetică și pentru armonizarea cadrului legal al protecției civile.

Anul 2 - Primele victorii vizibile. Centrul Național de Servicii pentru Cetățeni devine operațional în trei raioane pilot din Moldova - Ungheni, Hîncești, Cahul. Rezultatele sunt comunicate activ și în România. **Registrul unic integrat** intră în fază pilot. Cardul de sănătate în proiect pilot în aceleași raioane. Grupuri de lucru comune pentru supraveghere bancară și educație. Primul schimb de funcționari: 100 de români și 100 de moldoveni, șase luni. ARC emite primul aviz conform negativ - respinge o propunere de creare a unei noi agenții fără compatibilitate cu arhitectura comună. Comunicat public ca dovadă că mecanismul funcționează. Centrul Comun de Coordonare a Urgențelor devine operațional în regim pilot. Se semnează primul protocol de schimb de date între polițiile de frontieră. Grupul operativ comun de securitate cibernetică devine operațional.

Anul 3 - Oglindim în România. Parlamentul României (nou ales) adoptă Legea Convergenței Administrative: desființarea compartimentelor de urbanism din primării, comasarea ANCPI, comasarea ONRC, reducerea numărului de agenții autonome cu 30% - de la 127 la sub 90. Aceasta este reforma pe care România nu a

îndrăznit să o facă singură. Știm că este ambițios - reformele de această amploare s-au blocat în România constant, în negocieri sindicale și interese de partid. Tocmai de aceea avem nevoie de pretextul politic pe care Moldova ni-l oferă. Nu simplificăm pentru că e bine în abstract, ci pentru că altfel nu putem prezenta același stat cetățenilor de pe ambele maluri. Iar argumentul empiric vine din Moldova: dacă funcționează acolo, funcționează și aici. Negocierea cu sindicatele: pachete de ieșire voluntară, programe de recalificare. Grupuri de lucru pentru justiție administrativă. Prima evaluare independentă a progresului, realizată de UE și Banca Mondială - rezultatele sunt publice. Se lansează sistemul comun de schimb de date operative pentru frontieră, în conformitate cu standardele Schengen.

Anul 4 - Interoperabilitate completă. Cardul unic de sănătate operațional național în România și Moldova. Registrul unic național în Moldova, interoperabil cu cel românesc. Standardele comune de supraveghere bancară active, cu primul audit încrucișat. Recunoașterea automată a diplomelor funcțională în ambele direcții. România coborâtă sub 70 de agenții autonome. Fondul de Convergență Economică devine operațional - primele majorări de salarii și pensii în Moldova, finanțate parțial din fond. Schimbul de funcționari extins la 200 de persoane. Se extinde cooperarea poliției de frontieră la întreaga graniță.

Anul 5 - Convergența de facto. Aceleași proceduri, aceleași formulare, aceleași certificate digitale în toate cele șapte domenii, recunoscute și valabile în ambele țări. Testul de oglindire devine obligatoriu pentru orice lege viitoare - nicio nouă instituție, niciun nou registru, nicio nouă procedură nu poate fi adoptată fără verificarea compatibilității cu statul celălalt. Curtea Administrativă Comună devine operațională: cinci judecători români și cinci moldoveni, sediul poate la Iași. Declarația Comună de finalizare a primei etape. Lansarea foii de parcurs 2031-2036 pentru convergența socială completă. Schimbul de funcționari extins la 500 de persoane pe an. Toate sistemele de urgență și de securitate cibernetică sunt complet interoperabile. Se declară finalizată etapa de bază a cooperării în domeniul securității civile.

6. În ce lume construim – geopolitică

Moldova este un nod în care se întretaie interese cu greutăți foarte diferite. Modelul pe care îl propunem este condiționalitatea: fiecare actor extern poate contribui la construcția Moldovei, dar numai în schimbul unor reguli clare, scrise, măsurate și aplicate de ARC, cu garanția UE și SUA.

Uniunea Europeană – garant și finanțator

Planul acesta nu este un proiect bilateral închis, este, în esență, un proiect european. Fondurile, standardele, modelul instituțional – toate sunt aliniate la acquis-ul comunitar. Pentru ca Uniunea Europeană să devină nu doar un finanțator

pasiv, ci un garant activ, avem nevoie de mecanisme clare de coordonare între ARC și instituțiile europene.

Primul mecanism este raportarea anuală obligatorie. ARC va depune în fiecare an, până la 30 aprilie, un raport detaliat către Direcția Generală Reformă (DG REFORM) și către Direcția Generală Vecinătate și Negocieri de Extindere (DG NEAR) ale Comisiei Europene. Raportul include o secțiune separată de autoevaluare critică – ce a mers, ce nu a mers și ce ajustări se impun. Comisia răspunde printr-o evaluare externă independentă, realizată de experți care nu au fost implicați în proiect. Ambele documente sunt publice. Transparența este singura garanție că planul nu devine un exercițiu birocratic autoreferențial.

Al doilea mecanism este consultarea obligatorie pentru orice ajustare majoră. Dacă ARC propune o modificare substanțială a domeniilor pilot, a termenelor sau a mecanismelor de finanțare, această modificare nu poate intra în vigoare înainte de a fi validată de o misiune comună DG REFORM – DG NEAR. Nu un drept de veto, ci o garanție că ajustările nu subminează criteriile de aderare pe care Moldova și le-a asumat.

Al treilea mecanism este integrarea directă în procesul de negociere a aderării Moldovei la UE. Delegatul ARC – un funcționar comun, român sau moldovean, desemnat prin rotație – va participa ca observator la reuniunile subgrupurilor de negociere relevante: capitolul 18 (statistică), capitolul 10 (societatea informațională), capitolul 32 (control financiar), șamd. Această prezență nu este simbolică, este o punte directă între reforma administrativă și integrarea europeană, care asigură că ceea ce construim împreună nu trebuie reconstruit la Bruxelles.

Statele Unite – garantul strategic și partenerul de securitate

Planul acesta nu poate funcționa fără un angajament clar al Statelor Unite. Nu pentru că România sau Moldova ar fi incapabile să construiască singure, ci pentru că prezența americană în regiune este singura contrapondere credibilă la influența rusă. Un semnal extrem de puternic a venit la începutul lui 2026, când Statele Unite au inclus Republica Moldova în Legea privind Securitatea Națională cu o alocare explicită de 36,5 milioane de dolari. Este pentru prima dată când o țară din Europa de Est este nominalizată distinct într-un act al Congresului, o validare strategică rară. Pe linia energiei, sprijinul este concret și substanțial. SUA au aprobat un proiect de 130 de milioane de dolari pentru construcția liniei electrice de înaltă tensiune Strășeni–Gutinaș, care va conecta direct rețeaua Moldovei de cea a României și, prin aceasta, de piața europeană. Finalizarea acestei linii va permite Moldovei să își diversifice sursele de aprovizionare și să elimine dependența de regiunea transnistreană. În domeniul securității și apărării, cooperarea este avansată și în creștere. Statele Unite și România au desfășurat în august 2025 exercițiile militare „Fire

Shield" pe teritoriul Republicii Moldova, iar parteneriatul dintre Garda Națională din Carolina de Nord și armata moldoveană a fost extins.

Pentru acest plan, implicarea SUA nu se rezumă la finanțare. Propunem crearea unui **Parteneriat Strategic pentru Securitate și Interoperabilitate între România, Republica Moldova și Statele Unite**. Acesta ar legitima noua arhitectură administrativă și i-ar oferi garanții de stabilitate, în timp ce România și-ar păstra rolul de coordonator principal al reformei. În cadrul Parteneriatului Strategic, ARC ar colabora cu experți americani pentru a proteja platformele digitale comune împotriva atacurilor cibernetice și pentru a securiza centrele de date și infrastructura critică a Moldovei. De asemenea, sprijinul SUA este vital pentru consolidarea unei Direcții Naționale Anticorupție comune, care să aibă capacitatea de a investiga fluxurile financiare ilicite ce traversează Prutul.

Turcia – un partener strategic pentru securitate și conectivitate

Turcia nu este un spectator în această regiune, este al doilea partener comercial al României din afara UE, după volumul schimburilor, și unul dintre cei mai importanți investitori în Republica Moldova. Mai mult decât atât, Turcia este un pivot esențial al securității în Marea Neagră, iar prezența sa în regiune a crescut constant în ultimii ani. Propunem un acord-cadru trilateral România–Turcia–Moldova, distinct de formatul Triunghiului Odesa, care să vizeze măcar două domenii principale.

Primul domeniu este conectivitatea logistică și energetică. Turcia controlează strâmtorile și este un hub regional pentru transportul de energie și mărfuri. Implicarea sa în proiecte precum coridoarele de transport dintre Marea Neagră și Europa Centrală poate aduce beneficii directe Moldovei. Al doilea domeniu este stabilitatea regională. Turcia are relații complexe atât cu Rusia, cât și cu Ucraina, iar o poziție comună România–Turcia–Moldova poate contribui la menținerea unui echilibru regional. Spre deosebire de alți actori, Turcia nu caută să modeleze administrația Moldovei după modelul său. Acesta este un avantaj: poate fi un partener puternic, dar neinteresat în detaliile arhitecturii instituționale, lăsând acest rol României.

Franța, Germania și Marea Britanie – sponsori ai reformei, nu arhitecți

Planul acesta nu poate ignora contribuțiile majore ale celor mai puternice economii europene. Franța, Germania și Marea Britanie au fost, fiecare în felul său, prezente în Moldova cu proiecte de asistență tehnică, finanțare și expertiză. Diferența pe care o propunem este una de arhitectură: ele nu mai proiectează instituții paralele, ci își pun expertiza în slujba arhitecturii comune conduse de ARC.

Franța aduce modelul napoleonian al statului centralizat – coerent intern, dar greu de transferat. În loc să încerce să copieze acest model, Franța poate contribui la formarea elitelor administrative moldovenești prin programe de schimb și

training la ENA (École Nationale d'Administration) sau prin sprijin în domeniul justiției administrative. În cadrul ARC, experții francezi pot fi integrați în grupurile de lucru pentru reforma justiției (domeniul 5) și pentru consolidarea statului de drept.

Germania aduce rigoarea federală și standardele GIZ, excelente pentru infrastructură tehnică, dar mai puțin adaptabile pentru reformă instituțională rapidă. Invităm Germania să contribuie la componenta de digitalizare (domeniile 1–3) și la Fondul de Convergență Economică, dar fără a redesena arhitectura instituțională. Experții germani sunt bineveniți în echipele ARC, nu în locul lor.

Marea Britanie operează în Moldova cu o prezență discretă dar consistentă, mai ales post-Brexit, când Londra își reconstruiește o influență europeană independentă de UE. Proiectele în zona justiției, anticorupției și reformei sectorului public sunt bine finanțate și construite pe termen lung, dar cu standarde incompatibile cu cadrul juridic european pe care Moldova și-l asumă prin aderare. Perfidul Albion nu doarme, și nici nu are nevoie, când lucrează atât de metodic. Soluția este simplă: expertiza britanică este valorificată în cadrul ARC, sub coordonare româno-moldoveană, nu în proiecte paralele, astfel, Londra își păstrează influența, iar noi păstrăm controlul asupra arhitecturii.

Toți acești parteneri – Franța, Germania, Marea Britanie – sunt invitați să contribuie la Fondul de Convergență Economică și la programele de schimb de funcționari. În schimb, ei nu mai construiesc instituții separat. Aceasta este condiția pentru ca sprijinul lor să fie coordonat, nu fragmentat.

Trilaterala România–Ucraina–Moldova

Triunghiul Odesa funcționează din 2022. Este util. Dar este, în același timp, cel mai mare risc strategic pentru România – Ucraina domină atenția și resursele Occidentului, Moldova riscă să devină pod cu România ocolită. Cum construim fără să fim ocoliți: bilateralul întâi – orice proiect trilateral are o componentă bilaterală România–Moldova consolidată înainte de a fi extins; ARC rămâne exclusiv româno-moldovean; sprijinul României pentru Ucraina este legat de recunoașterea explicită a intereselor românești în Moldova.

7. Cum construim și multiplicăm sprijinul popular

Cifrele de care dispunem sunt un punct de plecare, nu un rezultat. 72% dintre români favorabili unirii și 41% dintre moldoveni favorabili convergenței nu se transformă singure în voință politică. Se pot eroda la fel de repede pe cât s-au construit, dacă nu sunt susținute prin rezultate concrete și printr-o comunicare inteligentă. Sprijinul popular nu se administrează – se construiește activ, zi de zi, cu instrumente clare.

Diaspora moldovenească din România – cel mai credibil vector

Aproximativ o jumătate de milion de moldoveni trăiesc și muncesc astăzi în România, ei nu au nevoie să fie convinși de beneficiile convergenței – o trăiesc zilnic. Această diaspora este cel mai credibil canal de comunicare către familiile din Moldova. Mai mult decât atât: propunem un program de recrutare a 1.000 de cetățeni moldoveni din diaspora românească pentru a ocupa funcții în cadrul administrativ comun – în ARC, în centrele pilot, în grupurile de lucru sectoriale. Acești oameni cunosc ambele lumi, sunt podul uman al întregului proiect. O persoană care sună acasă și spune – mi-am făcut buletinul în două ore, cardul de sănătate funcționează oriunde, firma s-a înființat într-o zi – face mai mult decât orice anunț plătit. Niciun discurs politic nu convinge mai bine decât un serviciu public care funcționează. Primele două domenii pilot – servicii pentru cetățeni și registre publice – trebuie livrate rapid și vizibil comunicate în ambele țări. Un cetățean din Ungheni care își face pașaportul în 24 de ore, un antreprenor din Hîncești care își înregistrează firma într-o zi, aceștia sunt, fiecare în parte, un argument mai bun decât o conferință internațională.

Tinerii din administrație – ambasadorii schimbării

Schimbul de funcționari – 100 de români și 100 de moldoveni, șase luni în instituțiile celuilalt stat – nu este doar un program de formare, este un program de construcție a încrederii. Oamenii care au lucrat împreună, care au rezolvat probleme împreună, devin multiplicatori naturali ai proiectului în comunitățile lor. Propunem extinderea la 500 de persoane pe an în anul cinci, incluzând tineri profesioniști din mediul privat, din societatea civilă, din învățământ.

Comunicarea care nu sperie

Există o capcană de comunicare în care am căzut de multe ori: discursul unionist care convinge România și sperie Moldova. Comunicarea corectă vorbește despre ce câștigă cetățeanul, nu despre ce câștigă statul. Nu vorbim de unire – vorbim de pașaportul făcut în 24 de ore. Nu vorbim de convergență constituțională – vorbim de cardul de sănătate care funcționează oriunde în România. Și, mai ales, comunicăm separat către comunitatea rusofonă – cu argumente concrete despre drepturile minorităților în România, mai multe și mai bine garantate decât în Moldova astăzi.

8. Minoritățile și arma strategică pe care nu o folosim

În Republica Moldova, aproximativ un sfert din populație este rusofonă. Când discuțiile despre convergență cu România devin mai vocale, această comunitate se sperie, nu pentru că toți ar fi agenți ai Moscovei – ci pentru că se tem că limba lor, școlile lor, identitatea lor vor fi șterse. Propaganda rusă exploatează această frică, dar frica în sine este reală.

Răspunsul tradițional a fost economic: veți trăi mai bine. Este adevărat, dar insuficient. Există un al doilea răspuns, mai puternic, pe care aproape nu îl folosim:

Un vorbitor de limbă rusă sau maghiară are, în mod obiectiv, mai multe drepturi în România decât în Republica Moldova astăzi.

Nu este o opinie, este o realitate constatată la nivel internațional. România a fost primul stat care a ratificat Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, încă din 1995 și are un mecanism unic în Uniunea Europeană: orice organizație a unei minorități naționale care obține un anumit număr de voturi primește automat un loc garantat în Camera Deputaților. Astăzi, 19 reprezentanți ai minorităților naționale activează în Parlamentul României – maghiari, germani, romi, ucraineni, ruși-lipoveni, turci, armeni, evrei și alții.

Prin comparație, Republica Moldova se află abia la începutul acestui drum, reprezentarea parlamentară a minorităților nu este garantată prin niciun mecanism similar. Trecerea la predarea istoriei și geografiei în limba română a generat nemulțumiri majore. În 2026, limitarea timpului de vorbire în plen a provocat proteste din partea deputaților rusofoni.

Aceasta nu este o armă pe care să o folosim împotriva Moldovei. Este o ofertă concretă către minoritățile moldovene: un cadru în care veți avea mai multe drepturi garantate decât aveți astăzi. O campanie de informare adresată direct comunității rusofone, care să arate concret cum funcționează sistemul românesc de protecție a minorităților, poate dezamorsa cea mai puternică armă a propagandei ruse – frica. Nu prin contra-propagandă, prin fapte.

Integrarea nu este un act juridic, este un proces prin care oamenii încetează să mai simtă granița dintre ei. Ceea ce poate face o lege este să garanteze că nimeni nu este lăsat în urmă din cauza limbii pe care o vorbește. În această privință, România are deja un model de oferit, nu unul de cerut.

Șase întrebări pe care nu le putem ocoli

- Cum integrăm fără a epura? Ce instituții moldovenești păstrăm, ce transformăm și ce desființăm și cine decide cu adevărat?
- Cum recunoaștem specificul fără a separa și cum îl protejăm într-un cadru comun?
- Cum construim de la zero fără a umili experiența locală? Cum facem ca funcționarii moldoveni din 2026 să nu simtă ce au simțit basarabenii din 1918?
- Cum prevenim ca Transnistria să devină un argument împotriva noastră? Ce oferim concret rusofonilor din stânga Nistrului ca alternativă la frică?
- Cum măsurăm succesul nu doar în instituții, ci în viața reală a oamenilor?
- Cine va scrie istoria acestui proces peste o sută de ani – un basarabean care simte că a fost parte din construcție sau unul care simte că a fost integrat cu forța?

Răspunsurile nu pot fi scrise de un singur om. Ele trebuie construite împreună, cu experți moldoveni, cu reprezentanți ai minorităților, cu istorici, cu cetățeni.

9. Cum ne asigurăm că mergem unde vor popoarele

Există o capcană în orice proiect de convergență administrativă, indiferent cât de bine intenționat este, poate deveni un proiect tehnic bun, condus de oameni competenți, în interesul cetățenilor, dar fără cetățeni. Un proiect de elite pentru elite, în care convergența se întâmplă deasupra capului oamenilor, nu împreună cu ei.

ARC poate fi cel mai bun mecanism instituțional din regiune, dar dacă cetățenii nu știu că există, nu înțeleg ce face și nu au nicio pârghie reală asupra lui, am construit exact ce vrem să evităm – o reformă impusă de sus, cu față europeană și logică birocratică.

Din lecțiile amare ale Unirii din 1918 și din experiența Germaniei reunificate am învățat că reformele impuse fără consimțământul activ al celor afectați, chiar și atunci când sunt făcute cu cele mai bune intenții, generează resentimente care nu se vindecă decenii la rând. Din Hong Kong și Macao am învățat că integrarea economică rapidă poate fi inutilă dacă nu este însoțită de un sentiment de apartenență și de control asupra propriului destin.

Legitimitatea democratică nu este un accesoriu al planului este fundația lui.

Mecanismele de verificare a voinței

Primul mecanism este măsurarea regulată și independentă a sprijinului popular. Nu sondaje interne comandate de ARC sau de guverne – ci sondaje realizate de instituții independente, cu metodologie comună pentru ambele țări, publicate obligatoriu și integral în fiecare an. Datele brute, nu doar interpretările. Dacă sprijinul scade sub un anumit prag – să spunem 40% în Moldova sau 60% în România – ARC are obligația legală să explice public de ce și să propună ajustări. Nu să ignore.

Al doilea mecanism este clauza de reversibilitate. Fiecare domeniu pilot are un termen de evaluare de 18 luni de la data lansării operaționale. Dacă în acest interval nu produce beneficii vizibile și măsurabile pentru cetățeni – nu promisiuni, ci fapte – se suspendă automat și se declanșează o revizuire publică. Nu se continuă din inerție instituțională, nu se justifică prin investițiile deja făcute. Este singura cale de a ne asigura că nu repetăm greșeala reformei agrare din 1918, care a fost bună în principiu, dar lentă, inechitabilă și percepută ca o trădare a așteptărilor.

Al treilea mecanism este consultarea cetățenească înainte de fiecare extindere majoră. Nu consultare formală, nu ședință publică cu trei participanți și proces-verbal, ci consultare reală: grupuri de cetățeni din ambele țări, care includ obligatoriu reprezentanți ai comunităților rusofone, ai mediului rural, ai tinerilor și ai vârstnicilor. Acești oameni văd ce se propune, pun întrebări fără limbaj birocratic și

primesc răspunsuri în termeni pe care îi înțeleg. Procesul-verbal al fiecărui grup de consultare este publicat integral.

Al patrulea mecanism este raportul anual de impact în limbaj uman. ARC publică în fiecare an, până la 31 martie, în română și rusă, un document de maximum zece pagini care răspunde la o singură întrebare pentru fiecare țară: **ce s-a schimbat în viața unui cetățean obișnuit față de anul trecut?** Nu indicatori instituționali, nu număr de agenții desființate ci cât durează acum un pașaport la Chișinău, cât durează o autorizație la Cluj, cât costă o eroare medicală netransferată la timp la Ungheni sau la Iași. Iar pentru români, raportul răspunde explicit: ce primesc eu, personal, din acest proiect? Românii trebuie să vadă că reforma se întoarce acasă, că banii și energia investite în convergență produc un stat mai simplu și pentru ei, nu doar pentru Moldova. Un cetățean din București care obține un act în 24 de ore în loc de două săptămâni nu are nevoie să fie convins că proiectul merită, îl trăiește.

Niciun pas ireversibil fără mandat democratic

Planul de față acoperă cinci ani de convergență administrativă – domenii tehnice, proceduri, platforme digitale, standarde comune. Acestea pot fi decise prin acorduri între guverne și validate de parlamente… este suficient pentru etapa de construcție.

Dar orice extindere dincolo de cei cinci ani, orice aprofundare care atinge structuri constituționale, cetățenia, dreptul de vot, reprezentarea politică, unificarea politică propriu-zisă, necesită un mandat democratic explicit. Fie vot parlamentar cu majoritate calificată în ambele țări, de exemplu, două treimi din parlamentari, fie referendum consultativ cu o întrebare clară, simplă, fără ambiguitate, însoțită de o campanie de informare echilibrată.

Nu pentru că ne temem de rezultat, sondajele arată un sprijin covârșitor pentru unire în România și unul în creștere în Moldova, ci pentru că **un proiect care nu poate câștiga un vot democratic nu merită să fie impus prin decizii tehnice, iar un proiect care poate câștiga un astfel de vot nu are nevoie să se ferească de el.**

Întrebările se pun din nou, în fiecare an

Întrebările cu care am deschis acest articol nu sunt puse o singură dată. Sunt puse din nou după fiecare an de implementare, iar cetățenii trebuie să fie judecătorii principali ai răspunsurilor. Nu răspund bine dacă ARC este mulțumit de progres. Răspund bine dacă Maria din Ungheni simte că statul a încetat să îi piardă vremea. Dacă antreprenorul din Hîncești nu mai plătește șpagă. Dacă funcționarul moldovean nu mai simte că e tratat ca un angajat de mâna a doua față de colegul lui din Iași și dacă românul din Cluj sau din Galați simte că și statul lui s-a simplificat, că reforma nu a trecut pe lângă el…

Dincolo de servicii publice, există o întrebare mai profundă pe care trebuie să ne-o punem în fiecare an: oamenii trăiesc mai bine? Nu în termeni abstracți – ci concret. Salariile sunt mai mari în Moldova față de anul trecut? S-a redus decalajul față de România? Sunt mai puțini tineri care pleacă? Sunt mai mulți care se întorc? **Bunăstarea nu este un produs secundar al convergenței administrative, este scopul ei**. Dacă la sfârșitul anului cinci instituțiile funcționează perfect din punct de vedere tehnic, dar oamenii tot pleacă, am construit un mecanism frumos pentru o țară pe care nu am reușit să o facem de dorit.

De aceea, ARC măsoară și raportează anual, alături de toți ceilalți indicatori, indicatori clari de bunăstare și mobilitate: evoluția veniturilor medii, a pensiilor, a fluxurilor migratorii, a numărului de tineri care rămân sau se întorc, a satisfacției față de serviciile publice și a încrederii în instituții. Acestea sunt cifrele care vor spune, mai bine decât orice raport birocratic, dacă proiectul merge în direcția bună.

Acesta este singurul test care contează. Și singurul care ne poate spune, an de an, dacă mergem unde vrea poporul sau unde vrem noi. Pentru a da cetățenilor o pârghie reală, nu doar un sondaj și nu doar o consultare formală, propunem un drept de petiție cu efect obligatoriu: orice petiție semnată de 10.000 de cetățeni din oricare dintre cele două țări obligă ARC să răspundă public, în termen de 60 de zile, și să justifice orice decizie care contravine cererii. Simplu. Transparent. Cu forță reală.

10. Podurile de flori se usucă, dar statul care funcționează rămâne

Am început acest exercițiu cu o imagine pe care o știm cu toții : poduri de flori peste Prut. Mii de oameni care au stat umăr la umăr la Chișinău și la Alba Iulia, flori în mâini, lacrimi în ochi, același imn cântat pe ambele maluri. A fost emoție curată, dintre acelea care nu se comandă și nu se prefac. Dar emoția, oricât de puternică, nu ține loc de structură. Florile se ofilesc. Podurile, dacă nu sunt întreținute, ruginesc. Rămân, în schimb, actele de stare civilă pe care le aștepți de trei săptămâni. Rămân autorizațiile de construcție care cer zece avize de la șapte instituții. Rămâne birocrația care macină zilnic răbdarea oamenilor, de o parte și de alta a Prutului.

Planul pe care l-am schițat împreună nu este despre poduri, este despre fundații, despre a construi de la zero, acolo unde încă se poate, și a tăia din straturile unde s-a construit prea mult și prea prost. Republica Moldova are acum șansa să facă ceea ce România nu a făcut după 1990: să nu adauge agenții peste agenții, ci să creeze o administrație curată, digital-first, gândită pentru cetățean, nu pentru birocrat. Iar România poate folosi acest laborator pentru a-și face curaj să spună public că desființează compartimente întregi, că le comasează, că renunță la ce este dublu sau triplu, pentru că într-o zi vom fi același spațiu administrativ, iar cetățenii nu vor accepta două sisteme diferite.

Lecțiile istoriei ne privesc amenințător din oglindă. Unirea din 1918 ne-a arătat ce înseamnă să înlocuiești elitele locale, să desființezi autonomiile promise, să transformi o îmbrățișare într-o marginalizare tăcută. Germania ne-a arătat că nici 35 de ani și nici sute de miliarde de euro nu sunt suficiente pentru a vindeca resentimentele generate de o integrare făcută de sus. Hong Kong ne-a arătat ce se întâmplă când o regiune își pierde relevanța economică și simte că nu mai contează pentru centru. Iar Macao ne-a arătat că integrarea poate fi mai lină atunci când beneficiile sunt rapide, vizibile și simțite de toți.

Din toate acestea am extras câteva reguli simple, dar greu de aplicat. Nu epurăm, ci integrăm. Nu absorbim, ci construim împreună. Nu grăbim, ci testăm proiecte pilot mici și vizibile. Nu uităm de minorități, pentru că exact acolo este adevărata piatră de încercare a oricărui proiect de uniune. Iar pentru minoritatea rusofonă, răspunsul nu poate fi doar economic ci și unul al drepturilor: România poate oferi mai multe garanții decât oferă astăzi Republica Moldova: reprezentarea parlamentară garantată, școlile în limba maternă, instituțiile de combatere a discriminării, toate acestea sunt reale și funcționează.

Răspunsul este un fond de convergență economică, nu transfer direct de pensii și salarii, ci parcuri industriale comune, subvenționarea contribuțiilor sociale pentru angajatori și investiții în productivitate. Creșterea veniturilor trebuie să fie organică, bazată pe ce produce Moldova, nu pe asistență de la București. Nu peste noapte, dar nici niciodată, cu termene clare și transparență totală.

Planul pe cinci ani pe care l-am desenat nu este o utopie. Are termene, are instituții, are buget, în cea mai mare parte din fonduri europene. Are o componentă geopolitică prin care transformăm adversarii în parteneri condiționați. Are, mai ales, o componentă democratică fără de care nu ar valora nimic.

Întrebarea nu este dacă putem face acest plan din punct de vedere tehnic. Putem. Nu este dacă avem bani, avem, prin Uniunea Europeană. Nu este dacă avem voință politică, aceasta se poate construi. **Întrebarea adevărată este alta: mergem acolo unde vor poporul sau doar acolo unde am visat noi?**

E vremea să trecem dincolo de podurile de flori și să construim un stat care funcționează, împreună, pas cu pas, cu respect pentru trecut, cu onestitate față de prezent și cu curajul de a pune întrebările incomode înainte de a da răspunsurile comode. Nu mai este o întrebare tehnică, este una de voință politică, dar mai ales de voință populară.

Orice drum începe cu primul pas.

Începem.

Iunie 2026

Construirea statului de drept în Republica Moldova: complementaritate instituțională și drumul către convergență economică

Adelina Brad

Încep a scrie aceste rânduri în superba clădire a Palatului Commonwealth din Varșovia, fosta reședință a familiei aristocrate Krasiński care a construit palatul în stil baroc în perioada 1688-1699. Ulterior, în anul 1765, palatul a fost cumpărat de către Comisia Regală a Trezoreriei și a îndeplinit de atunci până în prezent funcțiuni oficiale statale. Astăzi, un simbol pentru renașterea țării după distrugerile suferite în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, palatul găzduiește colecția ce cuprinde cele mai valoroase posesiuni ale Bibliotecii Naționale din Polonia. Am avut astfel șansa să văd manuscrisele lui Chopin, cărți religioase din secolul XI, hărți care arătau lumea înainte de descoperirea Americii de către Columb, precum și o superbă bibliotecă originală care a aparținut familiei Potocki din secolul XVII. Iar ca o sinergie perfectă cu tematica acestui eseu, am descoperit o colecție valoroasă de manuscrise și coduri de legi care guvernau viața publică în secolul XV. Am fost uluită să aflu că Polonia a fost singura țară din rândul statelor europene care la acea vreme se distanța de puterea absolută a monarhului prin introducerea conceptului de „separare a puterilor" în stat. Cea mai înaltă autoritate în stat era Sejm, iar regele împărțea autoritatea cu Senatul și Camera Deputaților[1]. Astfel, era unanim acceptat în rândul nobilimii că puterea monarhului nu era absolută și că nimeni nu este mai presus de lege, o idee extrem de inovatoare, având în vedere că urmau să mai treacă încă două secole până când Montesquieu avea să conceptualizeze „separația puterilor" în faimoasa lucrare „Despre spiritul legilor".

În această notă a examinării conceptelor care stau în spatele unui cadru legislativ care, împreună cu alte norme instituționale, alcătuiesc statul de drept, doresc să menționez anumite aspecte de ordin informal care sunt esențiale pentru sustenabilitatea statului de drept pe termen lung. Această observație vine pe fondul cercetării doctorale pe care o parcurg și care examinează trei țări cu diferite traiectorii de dezvoltare și analizează corelația dintre statul de drept și dezvoltarea economică. Două dintre țări sunt Polonia și România și de aceea doresc să extind observațiile și

[1] Jerzy Malec. On the Rule of Law in Old Poland. Studia Iuridica Lublinensia 2021/30/5

asupra parcursului Republicii Moldova, dat fiind faptul că toate aceste țări împărtășesc un trecut cvasi-comun și au urmat aceeași tranziție de la regimuri totalitare la un regim liberal-democratic care a conturat și dezvoltarea instituțiilor statului de drept.

Reforma justiției în Republica Moldova a reprezentat una dintre cele mai complexe și dificile componente ale procesului de construire a statului de drept după proclamarea independenței la 27 august 1991. Tranziția de la un sistem juridic de inspirație sovietică la unul bazat pe principiile democrației constituționale, ale separației puterilor și ale respectării drepturilor fundamentale a presupus transformări legislative și instituționale profunde. Adoptarea Constituției din 1994 a consacrat principiile statului de drept, independența puterii judecătorești și supremația legii, oferind cadrul constituțional pentru modernizarea sistemului judiciar. Cu toate acestea, procesul reformei a fost marcat de numeroase dificultăți, generate de influența politică asupra instituțiilor judiciare, nivelul ridicat al corupției, lipsa unei culturi consolidate a independenței magistraților și capacitatea administrativă limitată a instituțiilor. De-a lungul ultimelor trei decenii, autoritățile moldovene au adoptat succesiv strategii de reformă a justiției, au modificat legislația privind organizarea judecătorească, statutul judecătorilor și procurorilor și au creat instituții specializate în combaterea corupției și consolidarea integrității. Aceste reforme au fost influențate în mod semnificativ de obiectivul integrării europene și de recomandările formulate de organizații internaționale precum Consiliul Europei, Comisia de la Veneția și Uniunea Europeană. Cu toate acestea, implementarea reformelor a fost adesea inconsistentă, fiind afectată de instabilitatea politică și de rezistența unor grupuri de interese care au limitat eficiența măsurilor adoptate. În ultimii ani, reforma justiției a căpătat un caracter prioritar în contextul accelerării parcursului european al Republicii Moldova, autoritățile promovând măsuri fără precedent de evaluare extraordinară a integrității judecătorilor și procurorilor (vetting și pre-vetting), consolidare a independenței instituționale și întărire a mecanismelor de responsabilizare, în scopul creării unui sistem judiciar credibil, eficient și compatibil cu standardele europene ale statului de drept.

Parcursul european a fost acela care a impulsionat și condiționat reforma justiției și în Polonia și România, doar că observăm astăzi grade diferite de dezvoltare și convergență economică. Se impune atunci următoarea întrebare? Care sunt variabilele care influențează atunci traseul de dezvoltare al unei țări dincolo de un sistem instituțional, judiciar și un cadru legal în cheie pozitivistă? Până la urmă, statul de drept nu este o destinație în sine, ci reprezintă fundația pe care se poate construi pentru ca un stat să poată prospera, cetățenii să își exercite liberi drepturile, dar și responsabilitățile, și care să asigure un climat ghidat de predictibilitate. Pentru orice reformă în justiție, este esențial a înțelege factorii informali care susțin și condiționează eficacitatea instituțiilor formale.

Pornind de la o abordare strict bazată pe piață și de la o perspectivă legalistă, pozitivistă, a statului de drept, a apărut o teorie care a umplut golul și a oferit o abordare interdisciplinară alternativă, mai solidă, pentru analiza factorilor care duc la creștere economică și prosperitate și, în mod complementar, la stabilitatea politică și la o încredere socială solidă. Primul susținător al teoriei „noului instituționalism" a fost laureatul Nobel Douglass North, care a dat următoarea definiție instituțiilor: „Instituțiile sunt constrângerile create de om care structurează interacțiunea politică, economică și socială. Acestea constau atât din constrângeri informale (sancțiuni, tabuuri, obiceiuri, tradiții și coduri de conduită), cât și din reguli formale (constituții, legi, drepturi de proprietate). De-a lungul istoriei, instituțiile au fost concepute de ființele umane pentru a crea ordine și a reduce incertitudinea în schimb. Împreună cu constrângerile standard ale economiei, acestea definesc setul de alegeri și, prin urmare, determină costurile de tranzacție și de producție și, prin urmare, profitabilitatea și fezabilitatea angajării în activitatea economică. Ele evoluează incremental, conectând trecutul cu prezentul și viitorul; prin urmare, istoria este în mare măsură o poveste a evoluției instituționale în care performanța istorică a economiilor poate fi înțeleasă doar ca parte a unei povești secvențiale. Instituțiile oferă structura de stimulare a unei economii; pe măsură ce această structură evoluează, ea modelează direcția schimbării economice către creștere, stagnare sau declin". [2] Paradigma în care North a înțeles instituțiile informale a fost cea a regulilor, nu doar a normelor juridice, ci și a normelor sociale, la urma urmei, orice caracteristici sociale care pot influența comportamentul general. Acest eseu susține această opinie, deoarece cercetările empirice de până acum ne arată că dezvoltarea economică durabilă nu poate avea loc fără aderență socială și particularități care sunt înrădăcinate în comportament în afara cadrului coercitiv legal. De exemplu, de fapt, există literatură de specialitate până în prezent care susține că țările care aplică cadre de reglementare juridică strictă nu au neapărat performanțe mai bune decât dacă conduita este determinată complementar de o abordare cutumiară non-statală și de un set de valori și principii adoptate de societatea respectivă în ansamblu. Prin urmare, instituțiile informale pot juca uneori un rol la fel de important sau chiar superior în modelarea rezultatelor. Geoffrey Hodgson este de părere că: „Implementarea regulilor formale (juridice) depinde întotdeauna într-o oarecare măsură de norme și reguli informale care să le susțină. Instituțiile formale se bazează întotdeauna pe instituții informale pentru a fi eficiente. Instituțiile informale contează întotdeauna. Dar și regulile formale (juridice) contează". [3]

---

[2] North, Douglass C. 1991. "Institutions." Journal of Economic Perspectives 5 (1): 97–112

[3] Hodgson GM. Formal and informal institutions: some problems of meaning, impact, and interaction. Journal of Institutional Economics. 2025;21:e1

Problema cu instituțiile informale este că acestea nu pot fi cuantificate cu ușurință, iar statul nu poate avea o funcție de reglementare pentru a determina schimbările dorite în termeni practici. Unele pot fi amplificate, cum ar fi încrederea socială, dacă statul își îndeplinește suficient de bine funcția de bunăstare, în timp ce altele sunt rezultatul unui amestec complex de factori. Mulți cercetători din domeniul economiei instituționale s-au confruntat cu această provocare, deoarece: „În timp ce măsurarea instituțiilor în general este în urma progreselor teoretice din economia instituțională, măsurarea instituțiilor informale constituie cu siguranță un punct slab în economia instituțională și ar putea fi chiar numită cea mai serioasă provocare a economiei instituționale."[4] Totuși, chiar dacă este posibil să nu dispunem de instrumente matematice precise pentru a cuantifica relevanța și determinismul pe care le joacă instituțiile informale, o abordare exploratorie merită totuși efortul în încercarea de a înțelege mai bine factorii care modelează performanța economică a unei țări. Din analiza de până în prezent, printre cele mai importante instituții informale și care joacă un rol determinant se regăsesc calitatea serviciului public, capitalul uman, încrederea socială și modul și cuantumul în care statele alocă bani publici pentru educație.

Toți acești factori contribuie într-un mod complementar la susținerea statului de drept într-o manieră organică și sustenabilă. Am evidențiat aceste particularități ale unui proces de reformă întrucât Republica Moldova poate beneficia de pe urma exemplului României atât în ceea ce privește reușitele, dar și elementele care au vulnerabilizat parcursul european și dezvoltarea în ansamblu. În ceea ce privește Polonia și România, având în vedere tranziția similară a țărilor de la comunism la democrația liberală, deși nu în cadrul acelorași parametri și cu traiectorii de tranziție diferite, reforma serviciului public a urmat o cale destul de similară. Odată cu primele alegeri libere și primele instituții alese democratic, ambele țări au făcut o trecere bruscă de la un serviciu public complet subordonat politic la unul profesionalizat. Cu toate acestea, deși similare în teorie, cele două țări au urmat în realitate căi de reformă destul de diferite, deoarece au existat niveluri diferite de implementare în ceea ce privește un nou set de valori și principii. Cumva, de înțeles, deoarece capitalul uman are nevoie de timp pentru a evolua și a deveni o resursă strategică, mai ales că au existat cinci decenii de represiune și centralizare. Un cercetător polonez descrie cu exactitate evoluția funcției publice din Polonia, dar acest lucru poate fi transpus și în experiența României: „internalizarea acestor valori nu a reușit niciodată și s-a dovedit rapid a fi destul de superficială, lipsită de un angajament politic continuu și de garanții procedurale solide. Povestea evoluției cadrului legal pentru recrutarea în funcții de conducere este o ilustrare deosebit de bună a acestui eșec.

[4] Voigt, S. (2018). How to measure informal institutions. Journal of Institutional Economics, 14(1), 1-22.

A început cu ideea ambițioasă a unei recrutări competitive, organizate central, deschisă doar funcționarilor publici numiți în funcție, dar s-a încheiat cu transformarea acestor funcții în funcții numite politic clasice, fără concurență deschisă și fără garanții împotriva politizării acestor funcții"[5].

Republica Moldova a anticipat această nevoie de reformă multisectorială și astfel, în anul 2023, Guvernul țării a adoptat Strategia Reformei în Administrația Publică 2023-2030. Strategia este fundamentată pe cinci componente: „managementul funcției publice și al funcționarilor publici, cadrul instituțional al administrației publice centrale, sistemul de planificare strategică și elaborare a politicilor publice, debirocratizarea și dezvoltarea serviciilor electronice, precum și administrația publică locală." [6] La momentul redactării acestui eseu, cu doar două săptămâni în urmă, la data de 15 iunie 2026, un moment istoric a marcat relația Republicii Moldova cu Uniunea Europeană: deschiderea primului cluster de negociere care include cele mai sensibile capitole de negociere, printre care și statul de drept și drepturi fundamentale, reforma administrației publice, modul de funcționare al instituțiilor democratice, precum și criterii economice.[7] Aceste linii directoare se vor transforma în politici publice pentru adoptarea și implementarea acquis-ului european, însă este esențial ca decidenții politici și administrația publică să ia măsuri complementare. Această abordare holistică care include atât instituții formale și informale ar asigura sustenabilitatea reformelor pe termen lung. O dată ce condiționalitățile externe nu mai există, este esențial ca țara să aibă resursele necesare clar dezvoltate și principiile asumate și integrate pentru a elimina posibilitatea unui declin. Dincolo de forța coercitivă a unui anumit cadru juridic, este imperios necesar ca serviciul public să funcționeze pe baze de recrutare meritocratică sau ca încrederea socială să fie la cote înalte pentru a reduce costurile tranzacționale. Mai mult, o atenție sporită trebuie acordată programelor educaționale publice, deoarece un număr mai mare de cetățeni informați creează o presiune sănătoasă la adresa calității serviciilor publice și asta determină schimbări intrinseci.

Așadar, acest eseu s-a concentrate mai mult pe relevanța instituțiilor informale în dezvoltarea statului de drept, întrucât aspectele pur formale au fost și vor fi în continuare îndeplinite de către Republica Moldova, însă este nevoie de o atenție sporită la dezvoltarea în paralel și a nuanțelor mai greu perceptibile la prima vedere, dar care sunt complementare cu procesul de reformă. De altfel, niciun sistem de

[5] Sommermann, K.-P., Krzywoń, A., & Fraenkel-Haeberle, C. (Eds.). (2025). The Civil Service in Europe: A Research Companion (1st ed.). Routledge. Sześciło, Dawid. Chapter: The Civil Service in Poland. A Turbulent Path Towards Professionalism, Merit-based Recruitment, and Insulation From Politicisation

[6] https://old.gov.md/ro/content/strategia-de-reforma-administratiei-publice-din-republica-moldova-pentru-anii-2023-2030

[7] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/15/enlargement-eu-and-moldova-reach-a-milestone-in-accession-talks-with-opening-of-the-first-negotiation-cluster/

reguli nu poate funcționa într-un vid social și de aceea este necesar ca decidenții politici, cât și experții în politici publice să gândească o strategie pe termen lung dincolo de negocierile pentru aderare pentru a se asigura că acest proces este unul ireversibil prin însușirea lui de către cetățeni, dincolo de instituțiile statului.

Securitate și democrație: condiționări reciproce pe traseul european al Republicii Moldova

Liliana Grosaru-Filip

Există o iluzie pe care țările aflate în tranziție democratică și-o permit câteodată: aceea că securitatea este o problemă secundară, că se va rezolva de la sine după ce democrația prinde rădăcini, că e suficient să construiești instituții, să organizezi alegeri libere, să semnezi acorduri europene. Republica Moldova a plătit scump această iluzie. Și tocmai de aceea momentul în care se află acum – stat candidat la UE, cu negocieri de aderare deschise, cu un Parteneriat de Securitate și Apărare semnat cu Uniunea Europeană – este unul de o importanță cu totul aparte.

Nu mai putem discuta despre viitorul european al Republicii Moldova fără să vorbim, în aceeași frază, despre securitate. Cele două nu sunt teme paralele. Sunt condiționări reciproce. Democratizarea fără reziliență este vulnerabilă. Integrarea fără capacitate de apărare este incompletă. Iar un stat care nu poate să se protejeze nu poate, pe termen lung, să rămână liber.

Un moment de inflexiune strategică

La 25 iunie 2024, Uniunea Europeană a deschis oficial negocierile de aderare cu Republica Moldova. Cu o lună înainte, la 21 mai 2024, Chișinăul devenise primul stat care semna un Parteneriat de Securitate și Apărare cu UE. Două date care, privite împreună, spun mai mult decât orice declarație politică: securitatea și integrarea europeană nu mai sunt dosare separate. Ele se condiționează.

Acesta nu este un accident al calendarului diplomatic. Este consecința directă a celui mai profund șoc de securitate pe care l-a suferit Europa de la sfârșitul Războiului Rece: atacul neprovocat al Rusiei împotriva Ucrainei. Războiul a redefinit geografia riscului. A transformat Republica Moldova dintr-o țară cu probleme de vecinătate într-un stat de frontieră al Europei, expus presiunilor hibride, dezinformării, șantajului energetic și instabilității generate de un conflict care se desfășoară la câțiva zeci de kilometri de granița sa.

Strategia de Securitate Națională adoptată de Republica Moldova în decembrie 2023 este, în acest sens, un document lucid: ea plasează războiul Rusiei împotriva

Ucrainei, amenințările hibride și ingerințele externe în centrul evaluării riscurilor și definește integrarea europeană ca obiectiv strategic.

Ce înseamnă securitate pentru Republica Moldova?

Există o tentație – mai ales în discursul public occidental – de a reduce securitatea la dimensiunea sa militară. Câți soldați, ce armament, ce alianțe. Dar pentru Republica Moldova, amenințarea nu vine în primul rând din direcția unui atac armat convențional. Vine mai degrabă dinspre un arsenal mult mai insidios: dezinformare sistematică, interferențe electorale, corupție alimentată politic din exterior, dependență energetică exploatată ca instrument de presiune, atacuri cibernetice asupra infrastructurii critice, manipularea identitară și polarizarea societății. De altfel, foarte greu ne despărțim de reprezentarea tradițională asupra securității și asta favorizează succesul unor atacuri de factură modernă pentru care nu suntem suficient de pregătiți. Toate dimensiunile securității trebuie să fie adresate cu planuri, dotări și soluții pentru a avea o apărare eficientă.

Aceasta este războiul hibrid – un concept care sună abstract până când îl trăiești concret: o campanie de dezinformare care convinge zeci de mii de oameni că UE le va fura pământul sau le va confisca copiii; un atac cibernetic care destabilizează sistemul energetic în plină iarnă; fluxuri de bani obscuri care finanțează partide politice favorabile Kremlinului. Republica Moldova le-a cunoscut pe toate.

De aceea, Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova – EUPM Moldova, lansată în 2023 și extinsă până în 2027 – este o misiune civilă CSDP, nu militară. Ea se concentrează pe reziliență instituțională, management de criză, securitate cibernetică și combaterea manipulării informaționale. Este, în fond, un laborator european pentru apărarea democrației în fața presiunilor care nu lasă urme de glonț, dar lasă urme de regim.

Instrumentele europene: de la intenție la concret

Traseul României a avut o logică secvențială clară: mai întâi securitate colectivă prin NATO, apoi integrare europeană. Republica Moldova nu poate replica această secvență. Tocmai de aceea, instrumentele europene de securitate nu sunt suplimente opționale ale procesului de aderare, ci substitutele funcționale ale unui cadru de apărare pe care Moldova nu îl are în altă parte. Ceea ce contează acum este că aceste instrumente există, sunt operaționale și acoperă un spectru mai larg decât lasă să se înțeleagă denumirile lor tehnice.

Parteneriatul de Securitate și Apărare, semnat la 21 mai 2024, face din Republica Moldova primul stat care a încheiat un astfel de acord cu Uniunea Europeană. Documentul nu este o declarație de intenție – el creează mecanisme concrete de dialog și coordonare pe întreg spectrul securității și apărării: combaterea

amenințărilor hibride, securitate cibernetică, combaterea dezinformării, instruire, consolidarea capacităților, participarea la misiuni CSDP și schimb de informații clasificate conform standardelor UE. Importanța sa este dublă: oferă Republicii Moldova un cadru instituțional previzibil pentru a-și apropia politicile de standardele europene și reflectă, totodată, o schimbare în modul în care Uniunea se raportează la vecinătatea sa estică – nu doar ca actor normativ sau economic, ci ca furnizor de securitate.

EUPM Moldova – Misiunea de Parteneriat a UE, lansată în 2023 și extinsă până în 2027 – este o misiune civilă CSDP al cărei mandat se concentrează pe consolidarea rezilienței sectorului de securitate: management de crize, amenințări hibride, securitate cibernetică și combaterea ingerințelor informaționale externe. Aceasta acoperă tocmai zona în care Republica Moldova rămâne cel mai expusă: nu unui conflict militar convențional, ci unor presiuni combinate și susținute asupra instituțiilor, spațiului informațional, infrastructurii și coeziunii sociale. Prin consiliere strategică, instruire și proiecte țintite, misiunea poate funcționa ca platformă europeană pentru apărare societală și reziliență democratică.

Instrumentul European pentru Pace adaugă o dimensiune de capacitate militară defensivă. În aprilie 2025, Consiliul UE a adoptat două noi măsuri de asistență în valoare totală de 60 de milioane de euro – 40 de milioane pentru mobilitatea infanteriei și capabilități de comandă-control asociate apărării aeriene, respectiv 20 de milioane pentru lansatoare și rachete de apărare aeriană cu rază scurtă – ridicând sprijinul total EPF pentru Republica Moldova la 197 de milioane de euro din 2021. Aceste alocări nu urmăresc militarizarea statului, ci reducerea unor vulnerabilități elementare: în contextul încălcărilor repetate ale spațiului aerian regional și al riscurilor generate de războiul din Ucraina, apărarea aeriană, mobilitatea și protecția infrastructurii critice sunt componente defensive, nu ofensive, ale securității naționale.

Parteneriatul de Securitate și Apărare prevede și consolidarea participării Republicii Moldova la **misiuni și operații CSDP**, inclusiv dezvoltarea capacităților civile necesare. Această direcție are o valoare strategică distinctă: transformă treptat Republica Moldova din beneficiar al securității europene în contributor la ea. Participarea la misiuni generează experiență operațională, crește interoperabilitatea și sedimentează cultura instituțională pe care procesul de aderare o presupune.

Cifrele contează, dar contextul în care le citim contează și mai mult. Republica Moldova nu devine o putere militară ci astfel are șansa să își consolideze capacitatea de apărare, care nu este în contradicție cu poziția de neutralitate asumată prin Constituție. Un stat care nu are capacitatea minimă de a-și proteja spațiul aerian, de a-și apăra infrastructura critică sau de a răspunde la o criză majoră este un stat vulnerabil — și vulnerabilitatea unui vecin european devine, inevitabil, o problemă europeană.

Rolul României: mai mult decât avocatură politică

România are o poziție singulară în raport cu Republica Moldova: proximitate geografică, comunitate de limbă, experiență de integrare euro-atlantică, apartenență la UE și NATO și interes strategic direct pentru stabilitatea Chișinăului. În arhitectura actuală, România poate fi înțeleasă ca punte între Republica Moldova și ecosistemul european de securitate.

Primul aport al României este menținerea Republicii Moldova pe agenda europeană. Bucureștiul poate traduce prioritățile Chișinăului în limbajul instituțiilor europene și poate construi coaliții de sprijin în Consiliul UE, Parlamentul European și în formatele regionale relevante. Din perspectiva României, integrarea Republicii Moldova nu este doar o opțiune de politică externă, ci o investiție în securitatea propriei frontiere estice și în stabilitatea Mării Negre.

Cadrul bilateral de cooperare militară este deja activ. În 2024, România a inițiat și ratificat al doilea Protocol de amendare a Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind cooperarea în domeniul militar, semnat inițial la Chișinău în 2012. Protocolul vizează, între altele, participarea în comun a forțelor armate române și moldovene la misiuni și operații multinaționale sub egida ONU, OSCE, NATO sau UE, cu referire specială la EUFOR ALTHEA în Bosnia și Herțegovina.

Această dimensiune are valoare practică și simbolică. Practic, permite instruire, proceduri comune, planificare și interoperabilitate. Simbolic, confirmă că neutralitatea Republicii Moldova nu exclude cooperarea defensivă, participarea la misiuni internaționale sau modernizarea instituțiilor militare.

România poate oferi Republicii Moldova expertiză acumulată în procesul propriei transformări euro-atlantice: control democratic civil asupra sectorului de apărare, planificare strategică, bugetare multianuală, achiziții, resurse umane, educație militară, managementul carierei și adaptarea legislației la standarde europene. Prin instituții precum Ministerul Apărării Naționale, instituțiile de învățământ militar, structurile de protecție civilă și centrele de expertiză, România poate funcționa ca platformă de formare pentru cadre civile și militare moldovene.

România poate amplifica relevanța Republicii Moldova în dezbaterea europeană despre Marea Neagră. Securitatea Chișinăului este legată de războiul din Ucraina, de infrastructura energetică și de transport, de coridoarele Dunării și de reziliența flancului estic. Prin această lentilă, Republica Moldova nu este periferie, ci parte a unei zone critice pentru securitatea europeană.

În final, contribuția cea mai valoroasă a României nu se măsoară în programe finanțate sau protocoale semnate, ci în consecvență. Indiferent de conjuncturile geopolitice sau de schimbările de prioritate ale Uniunii Europene, România a rămas singurul stat membru care a tratat integrarea europeană a Republicii Moldova ca pe

un obiectiv propriu – nu ca pe o cauză externă susținută din solidaritate, ci ca pe o componentă a propriului proiect strategic.

Miza reală: securitatea ca fundament al democrației

Există o relație de condiționare pe care dezbaterea publică o evită sistematic: democrația nu produce securitate – securitatea produce condiția în care democrația poate funcționa. Dacă nu reușim să garantăm asta pentru Republica Moldova, parcursul către democrație va rămâne la nesfârșit un exercițiu fără rezultatele scontate.

Nu mă refer doar la securitate militară. Mă refer la capacitatea unui stat de a-și proteja alegerile libere de interferențe externe, de a-și apăra spațiul informațional de dezinformare organizată, de a-și menține instituțiile funcționale sub presiune, de a oferi cetățenilor săi sentimentul că trăiesc într-un stat care poate să-i protejeze. Fără aceasta, democrația devine un decor fragil pe care primele rafale de presiune externă îl pot răsturna.

Republica Moldova a demonstrat, mai ales în ultimii ani, că are voință politică reală de a merge spre Europa. A votat pentru un președinte pro-european. A câștigat referendumul pentru integrarea europeană. A deschis negocierile de aderare. Acestea sunt realizări autentice, care nu ar trebui minimalizate de nimeni.

Dar calea de la candidatură la aderare este lungă și dificilă. Și pe această cale, securitatea nu este un lux rezervat pentru etapele finale – este infrastructura pe care se construiește tot restul. Reforma justiției are nevoie de instituții care să reziste presiunilor. Combaterea corupției are nevoie de servicii de securitate curate. Economia are nevoie de predictibilitate și de protecția infrastructurii critice. Societatea civilă are nevoie de un spațiu public necontaminat de dezinformare masivă.

Fiecare dintre aceste lucruri este, în fond, o chestiune de securitate.

Ce poate face Europa – și de ce contează

Uniunea Europeană a înțeles, mai ales după 2022, că securitatea Republicii Moldova nu este o problemă bilaterală a Chișinăului sau o chestiune regională a României – este o problemă europeană. Un stat candidat destabilizat, capturat din interior sau presat în capitulare devine o fisură în arhitectura de securitate a întregii Uniuni.

De aceea, arhitectura construită în ultimii doi ani – Parteneriatul de Securitate și Apărare, EUPM Moldova, sprijinul EPF – nu este caritate europeană ci o investiție strategică și un semnal serios de asumare.

Ceea ce ar trebui să urmeze este trecerea de la un sprijin util, dar punctual, la o **interdependență strategică reală**: apărare, securitate cibernetică, infrastructură critică, combaterea dezinformării, managementul crizelor, mobilitate civil-militară, reziliență societală. Nu proiecte izolate, ci **o arhitectură coerentă**, corelată

cu calendarul negocierilor de aderare și cu nevoile concrete ale Chișinăului. Pentru că abordarea trebuie să fie completă pentru a funcționa și dacă Europa, România își asumă obiectivul susținerii Republicii Moldova pe calea europeană atunci tot acest pachet: securitate, democrație, progres economic trebuie să cunoască o coerență a soluțiilor ce nu pot veni din mai multe direcții.

Există un moment, în istoria fiecărei țări care a ales Europa, când miza devine clară dincolo de orice ambiguitate. România a trăit acel moment. Și știe, din proprie experiență, că drumul spre UE nu este un drum al siguranței absolute – este un drum al construcției de capacitate, al reformei, al asumării de responsabilități care vin cu apartenența la o comunitate de valori.

Republica Moldova trăiește acum un astfel de moment. Și ar fi o eroare – a Chișinăului, a Bucureștiului, a Bruxellesului – să tratăm securitatea ca pe un dosar separat, de rezolvat mai târziu, după ce restul este în ordine.

Lista acronimelor utilizate

CSDP — Common Security and Defence Policy (Politica de Securitate și Apărare Comună a UE)

DCFTA — Deep and Comprehensive Free Trade Area (Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare)

EPF — European Peace Facility (Instrumentul European pentru Pace)

EUFOR ALTHEA — Operațiunea militară a UE în Bosnia și Herțegovina

EUPM Moldova — European Union Partnership Mission in the Republic of Moldova (Misiunea de Parteneriat a Uniunii Europene în Republica Moldova)

FIMI — Foreign Information Manipulation and Interference (Manipularea și Interferența Informațională Străină)

NATO — North Atlantic Treaty Organization (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord)

OSCE — Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa)

ONU — Organizația Națiunilor Unite

Diaspora Republicii Moldova ca infrastructură a integrării europene: know-how, inovare și transformare instituțională

Dorina Baltag

Introducere: diaspora ca infrastructură a integrării europene

Integrarea europeană nu reprezintă doar o opțiune geopolitică pentru Republica Moldova, ci un proces de transformare internă care presupune instituții mai puternice, o competitivitate economică sporită, reziliență democratică și susținere constantă din partea societății[1]. Această transformare are loc într-un context marcat de polarizare politică, presiuni socioeconomice și ingerințe externe persistente, ceea ce face ca legitimitatea internă a reformelor să fie la fel de importantă precum conformarea formală la cerințele Uniunii Europene. În acest context, diaspora Republicii Moldova a devenit o resursă transnațională semnificativă: dincolo de remitențe, aceasta contribuie prin competențe, expertiză, mobilizare civică și sprijin politic pentru parcursul european al țării. Rolul său în alegerile prezidențiale din 2024 și parlamentare din 2025 precum și în referendumul privind integrarea europeană din 2024 a demonstrat capacitatea diasporei de a influența rezultate la nivel național[2]. Totodată, s-a evidențiat limitele unui model de mobilizare a diasporei din partea statului concentrat în mare măsură în jurul momentelor electorale. Pentru procesul de aderare al Republicii Moldova, întrebarea strategică este, prin urmare, *cum poate acest capital diasporal deja existent să fie integrat mai sistematic în reforma instituțională, transformarea economică și infrastructura mai largă a integrării europene*.

Prin urmare, aderarea la Uniunea Europeană pune în discuție atât o problemă de capacitate cât și una de politici publice. În cazul Republicii Moldova agenda de reforme necesită expertiză, învățare instituțională, rețele profesionale și sprijin societal care nu pot fi generate exclusiv din interiorul țării. Cele trei decenii de migrație au creat o realitate demografică în care aproximativ 1,34 milioane de

[1] Baltag, D., & Savin, I. (2026, 26 martie). *Moldova după alegeri: lecții, mize și direcții strategice*. Noroc Olanda Stichting și Institute for European Policies and Reforms (IPRE)

[2] Reichardt, A., Pániková, N., & Milewski, O. (2024, 5 noiembrie). *Voturile diasporei moldovenești au schimbat rezultatele*. New Eastern Europe

cetățeni moldoveni locuiesc în prezent peste hotare, comparativ cu aproximativ 2,34 milioane înregistrați ca locuind în țară[3]. Totuși, această capacitate umană nu a fost pur și simplu pierdută. Ea s-a transformat prin educație, experiență profesională și expunere la diferite medii instituționale și democratice. Schimbarea de perspectivă este necesară: trecerea de la înțelegerea migrației predominant ca *brain drain* către recunoașterea potențialului de *brain gain*, circulație a cunoașterii și contribuție transnațională[4].

În acest context, diaspora Republicii Moldova nu ar trebui înțeleasă ca un actor periferic sau mobilizat episodic, ci ca o componentă esențială a infrastructurii de integrare europeană a țării. În procesul de migrație milioane de moldoveni și-au construit cariere profesionale, au dobândit competențe noi, au acumulat cunoaștere instituțională și au creat rețele de contacte în societățile europene. Aceste resurse acumulate reprezintă o formă de capital transnațional care poate contribui la consolidarea democratică, transformarea economică și modernizarea instituțională a Moldovei. Teza centrală a acestei contribuții este că *diaspora devine un factor de transformare atunci când resursele acumulate peste hotare sunt conectate sistematic la necesitățile de reformă și convertite în capacitate instituțională pentru integrarea europeană*. În continuare, analiza pornește de la evoluția diasporei Republicii Moldova ca fenomen migrațional și politic, trece la schimbarea conceptuală de la *brain drain* la *brain gain* și la condițiile în care capitalul diasporal poate genera schimbare, pentru ca apoi să examineze formele de capital pe care diaspora Republicii Moldova le aduce deja procesului de transformare europeană a țării.

De la brain drain la brain gain: mobilizarea capitalului diasporei

Literatura de specialitate în domeniul migrației a depășit treptat perspectiva potrivit căreia emigrarea persoanelor înalt calificate reprezintă exclusiv o pierdere de capital uman. Conceptul de *remitențe sociale* a surprins pentru prima dată modul în care migranții transmit, alături de resurse financiare, idei, practici, identități și capital social[5]. Cercetările ulterioare arată că aceste transferuri nu sunt nici automate și nici dependente de revenirea permanentă în țara de origine: ele pot avea loc prin mobilitate fizică, virtuală sau mediată și sunt influențate atât de capacitatea de acțiune a migranților, cât și de capacitatea comunităților de origine de a le interpreta și valorifica. Un rol deosebit de important îl au migranții în calitate de *mediatori și intermediari*, care traduc cunoștințe și practici între medii instituționale

[3] Cebotari, A. (2026, August 21). *Radiografia demografică a R. Moldova, la 35 de ani de Independență: Țara are din nou peste 4 milioane de cetățeni, calculează experții.* Teleradio-Moldova

[4] În literatura de specialitate, *brain drain* se referă la pierderea de capital uman calificat prin emigrare, în timp ce *brain gain* - la beneficiile pe care migrația le poate genera pentru țara de origine.

[5] Levitt, P. (1998). Remitențe sociale: forme locale de difuzare culturală determinate de migrație. *International Migration Review, 32*(4), 926-948

diferite[6]. Cercetările mai recente privind migrația înalt calificată indică, în mod similar, potențialul de *brain gain* și *brain circulation*[7], prin care migrația poate genera transfer de cunoștințe, inovare, rețele profesionale și învățare instituțională în țările de origine[8].

Dezbaterea academică sugerează, astfel, că potențialul de dezvoltare creat prin migrație se extinde asupra mai multor forme interconectate de capital. Dincolo de resurse financiare, migranții acumulează cunoștințe și capital uman și profesional, construiesc rețele transnaționale și capacitate organizațională și dobândesc practici civice și politice prin participarea în diferite medii instituționale. Aceste resurse pot fi înțelese drept capital economic, capital intelectual și de cunoaștere, capital de rețea și organizațional și capital civico-politic. Distincția este una analitică, nu absolută: în practică, cele patru forme se suprapun frecvent și se consolidează reciproc. Așadar, întrebarea nu este doar dacă acest capital există, ci cum se manifestă și este mobilizat într-un anumit context național. Republica Moldova oferă un caz relevant pentru examinarea acestui proces.

De la migrație la capital pentru integrarea europeană: evoluția diasporei Republicii Moldova

Diaspora Republicii Moldova a evoluat într-un actor multidimensional al dezvoltării, a cărui contribuție depășește cu mult remitențele și se manifestă prin patru forme de capital deja existente.

Capital civico-politic

Cetățenii Republicii Moldova care votează din străinătate au evoluat dintr-un electorat extern într-un actor politic cu o influență tot mai mare. Mobilizarea civică timpurie în jurul unor inițiative precum *Adoptă un Vot* din 2016 a contribuit la extinderea participării electorale și la promovarea drepturilor de vot peste hotare. Amploarea influenței diasporei a devenit deosebit de vizibilă în alegerile naționale succesive. La referendumul constituțional din 2024, aproximativ 77% dintre voturile exprimate în străinătate au susținut integrarea europeană, contribuind la obținerea unei majorități naționale fragile în favoarea modificării Constituției; în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din același an, peste 82% dintre alegătorii din

[6] Isaakyan, I., & Triandafyllidou, A. (2017). „Transmițând mult mai mult decât bani": explorarea remitențelor sociale și a mobilității transnaționale. *Ethnic and Racial Studies,* 40(15), 2787-2805

[7] În literatura de specialitate, *brain circulation* se referă la circulația transnațională a cunoștințelor, competențelor și expertizei între țara de origine și țările de destinație, fără a presupune revenirea permanentă a migranților.

[8] Batista, C., Han, D., Haushofer, J., Khanna, G., McKenzie, D., Mobarak, A. M., Theoharides, C., & Yang, D. (2025). Brain drain sau brain gain? Efectele emigrării internaționale a persoanelor înalt calificate asupra țărilor de origine. *Science,* 388, eadr8861

diasporă au votat pentru Maia Sandu, compensând rezultatul mai slab obținut de aceasta în interiorul țării[9].

În ambele cazuri, alegătorii din diasporă au manifestat o preferință puternică pentru opțiuni politice asociate cu integrarea europeană, reforma instituțională și guvernarea democratică, sugerând că participarea lor electorală funcționează și ca o formă de capital civic-politic. Această tendință s-a menținut și la alegerile parlamentare din 2025, când aproximativ 280.000 de voturi au fost exprimate peste hotare, reprezentând 17,5% din totalul voturilor, iar voturile diasporei au constituit aproximativ 26,2% din voturile totale obținute de PAS[10], principalul partid reformist proeuropean, care a candidat pe o platformă de continuare a integrării europene, reformă a guvernării și consolidare democratică. Această evoluție demonstrează nu doar ponderea electorală a diasporei, ci și afirmarea acesteia ca sursă de capital civic și politic, capabilă să mobilizeze alegători și să consolideze orientarea europeană a Republicii Moldova.

Capital economic

Moldovenii din străinătate susțin, de asemenea, gospodăriile și economiile locale și investesc în afaceri și infrastructură comunitară. Programe susținute de stat și de partenerii de dezvoltare, precum PARE 1+1 și ulterior PARE 1+2, precum și DAR 1+3, au canalizat resursele diasporei către antreprenoriat și dezvoltare locală. Între 2022 și 2025, PARE 1+2 a sprijinit peste 200 de antreprenori reveniți din diasporă sau rude ale acestora, prin granturi în valoare totală de aproximativ 3,1 milioane EUR (62,2 milioane MDL), care au generat investiții locale de peste 7,2 milioane EUR (145 milioane MDL)[11]. În 2026, DAR 1+3 a finanțat 33 de proiecte de dezvoltare locală, contribuția statului fiind completată de aportul autorităților publice locale și al membrilor diasporei, ilustrând un model practic de co-investiție în infrastructura comunitară[12].

Asociațiile de băștinași oferă un alt exemplu al modului în care resursele diasporei pot fi transformate în dezvoltare locală prin parteneriate structurate. Până în 2026, Alianța Asociațiilor de Băștinași a reunit 105 asociații reprezentând comunități care au implementat peste 300 de proiecte locale în valoare de aproape 4

[9] McGrath, S., & Dumitrache, N. (2024, 4 noiembrie). *Diaspora Republicii Moldova a înclinat balanța într-un scrutin decisiv. Criticii pun sub semnul întrebării validitatea votului*. Associated Press

[10] Baltag, D., & Savin, I. (2026, March 26). *Ibidem*

[11] Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului. (2025, 9 iulie). *În perioada 2022–2025, prin intermediul Programului PARE 1+2…* [Video]. Facebook

[12] Biroul Relații cu Diaspora. (2026). *33 de proiecte de dezvoltare locală vor beneficia de finanțare din bugetul de stat prin Programul „Diaspora Acasă Reușește DAR 1+3”,* ediția 2026. Guvernul Republicii Moldova

milioane EUR[13]. Important este că acest model depășește simpla mobilizare de fonduri: asociațiile de băștinași și autoritățile publice locale beneficiază și de sprijin pentru dezvoltarea capacităților, ceea ce arată cum implicarea diasporei poate combina contribuțiile financiare cu cooperarea instituțională locală și democrația participativă. Ecosistemul mai larg este și mai extins, cu peste 160 de inițiative și grupuri de tip asociație de băștinași apărute de la dezvoltarea acestui model în perioada 2015-2016[14].

Capital intelectual și de cunoaștere

În învățământul superior, disponibilitatea de a contribui se menține constant ridicată în rândul diasporei înalt calificate a Republicii Moldova din 2016. Un studiu realizat în 2023 a arătat că 86% dintre respondenți erau dispuși să își transfere cunoștințele, competențele și expertiza către instituțiile din Republica Moldova, în special prin cercetare, predare, mentorat, consultanță și sprijin pentru atragerea finanțării[15]. În loc ca această disponibilitate să fie tratată ca un rezultat în sine, etapa ulterioară a transpus constatările într-un instrument operațional: Foaia de parcurs *Expertise Beyond Borders* a propus prototipul unui *Diaspora Coworking Hub*, conceput pentru a conecta expertiza diasporei cu necesități concrete privind colaborarea în cercetare, modernizarea procesului de predare și consolidarea capacității instituționale[16].

Această logică de trecere de la evidență la instrument s-a reflectat ulterior în crearea, în 2025, a Grupului de lucru „Educație și Cercetare", cu implicarea Ministerului Educației și Cercetării și a Biroului relații cu diaspora, reunind instituții publice și cercetători din diasporă în jurul a trei direcții strâns interconectate: modernizarea educației, dezvoltarea cercetării și internaționalizarea sistemului educațional[17]. Activitatea grupului a evoluat între timp spre forme concrete de cooperare, inclusiv profilarea experților, participarea la evaluarea proiectelor de

[13] Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Moldova. (2026, 15 mai). *De trei ani, Alianța Asociațiilor de Băștinași din Moldova implică comunitățile și diaspora în dezvoltarea locală*. PNUD Moldova

[14] Gaina, M. (2026, August 7). *Asociație de băștinași: ce puteți face pentru satul dumneavoastră până în 2027*. Codrum

[15] Baltag, D., Bostan, O., & Plamadeala, M. (2023). *Brain gain-ul Republicii Moldova: Profilul diasporei înalt calificate din sectorul învățământului superior. Raport de evaluare*. Facilitatea Globală a UE pentru Diasporă / Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale.

[16] Baltag, D., Bostan, O., & Plamadeala, M. (2023). *Expertiză dincolo de frontiere: Foaie de parcurs practică pentru pilotarea unui hub de coworking al diasporei în sectorul învățământului superior din Republica Moldova*. Facilitatea Globală a UE pentru Diasporă / Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale.

[17] Biroul Relații cu Diaspora. (2025). *Lansarea Grupului de Lucru „Educație și Cercetare" cu participarea diasporei va contribui la modernizarea domeniului în Republica Moldova*. Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

cercetare, contribuții la cadrul de reglementare, ateliere tematice și webinare, precum și colaborarea cu rețeaua academică din diaspora DEER.

Capital organizațional și de rețea

Infrastructura organizațională a diasporei reprezintă nu doar un cadru de păstrare a comunității în afara țării, ci și o formă dispersată de capital social, cultural, civic și relațional, care poate fi mobilizată pentru dezvoltarea Republicii Moldova în procesul de integrare europeană. Cartografierea asociațiilor diasporei moldovenești realizată în 2021 a identificat peste 135 de asociații în 29 de țări, iar organizațiile incluse în studiu erau active într-o gamă largă de contribuții nefinanciare. Păstrarea culturii rămâne principalul domeniu de activitate, însă asociațiile sunt implicate și în educație, protecția drepturilor migranților, servicii sociale, dezvoltare comunitară, filantropie, antreprenoriat și advocacy civic[18].

Mai recent, acest peisaj organizațional a început să se diversifice dincolo de asociațiile constituite în jurul țării de reședință, către rețele profesionale și tematice. Rețele precum *DEER: Excelența Diasporei în Educație și Cercetare pentru Moldova* în domeniul învățământului superior, *Dia.Med.MD* în sănătate și cercetare medicală, *LSORM: Liga Studenților Originari din Republica Moldova* în mobilizarea tinerilor și studenților, precum și *Moldova4EU Diaspora Task Force* și *Moldova-EU Club*, ambele axate pe afaceri europene, conectează membrii diasporei în jurul expertizei sectoriale și al agendelor de politici publice. Importanța acestor rețele constă în faptul că organizează capitalul diasporei în jurul competențelor, apartenenței profesionale și relevanței pentru politici publice, creând astfel canale mai directe între expertiza acumulată în străinătate și necesitățile instituționale din țară.

Această evoluție poate fi observată și în cazul unor organizații precum Fundația Noroc Olanda, care și-a extins activitatea de la mobilizarea comunitară către forme mai structurate de implicare civică și în politici publice. Prin programul *Akadémia Diasporei*, lansat în 2022[19], organizația a creat formate de consolidare a capacităților care combină instruirea, învățarea de la egal la egal și instrumente practice pentru fortificarea organizațiilor din diaspora și a leadershipului civic. *Democrația la Raport*, lansată tot în 2022, a extins această activitate către participarea democratică și reziliență, conectând organizații din diaspora, instituții din Republica Moldova și experți internaționali și dezvoltând, în același timp, instrumente practice pentru activism civic[20]. În 2025, acestea au inclus primul *Toolkit pentru navigarea*

[18] Vladicescu, N. (2021). *Cartografierea asociațiilor din diaspora: Studiu sociologic*. Biroul Relații cu Diaspora, Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

[19] Biroul Relații cu Diaspora. (2022). *Akadémia Diasporei - un nou proiect ce are drept scop conectarea oamenilor și consolidarea capacităților.* Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

[20] Noroc Olanda Stichting. (2025). *Start Forumul Interactiv „Democrația la Raport"* [Facebook post]. Facebook; și Biroul Relații cu Diaspora. (2025). *Diaspora - partener activ pentru democrație:*

dezinformării, o resursă practică destinată să ajute cetățenii din Republica Moldova și din diasporă să recunoască, să verifice și să contracareze informațiile false și manipularea electorală[21]. *Diaspora4EU*, lansată în 2024[22], a dezvoltat în continuare rolul Noroc Olanda de conector între expertiza diasporei, instituțiile din Republica Moldova și actorii europeni, cu un accent specific pe agenda de integrare europeană a țării. Printre rezultate se numără un *White Paper* al diasporei, primul de acest tip[23], privind reziliența democratică și parcursul european al Republicii Moldova, prezentat și dezbătut cu factori de decizie în Parlamentul European.

Aceste evoluții indică apariția organizațiilor și rețelelor din diasporă ca actori de conectare: ele reunesc expertiză, consolidează capacitatea organizațională și civică și facilitează relațiile dintre comunitățile din diasporă, instituțiile din Republica Moldova și țările europene partenere.

Concluzie: de la capital diasporal la infrastructură pentru integrarea europeană

Cazul diasporei Republicii Moldova sugerează că principala provocare nu mai este absența capitalului uman, ci mobilizarea sistematică a acestuia. După cum arată datele prezentate, resursele economice, cunoașterea profesională, rețelele organizaționale și capacitatea civico-politică există deja în multiple sectoare. Contribuția diasporei rămâne însă sub-utilizată atunci când implicarea depinde de inițiative individuale, programe temporare sau consultări episodice. Cercetările indică faptul că resursele diasporei generează efecte de dezvoltare mai puternice atunci când instituțiile din țara de origine pot reduce barierele, absorbi expertiza externă și menține bucle de feedback între implicarea diasporei și schimbarea instituțională[24]. Analiza de politici sugerează, de asemenea, că participarea, de una singură, nu este suficientă: dialogul cu diaspora are mai multe șanse să producă rezultate atunci când este conectat la mecanisme clare de prioritizare, implementare, continuitate și responsabilizare[25].

---

participarea BRD la Forumul „Democrația la Raport”. Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

[21] Noroc Olanda Stichting. (2026). *Noroc Olanda expertise library*

[22] Diaspora Connect. (2024, 1 octombrie). *Diaspora4EU: Campanie a diasporei pentru protejarea viitorului european al Moldovei*.

[23] Baltag, D., Pociumban, A., Chirița, O., & Căpătici, V. (2025). *Consolidarea democrației în Republica Moldova: viziunea diasporei pentru un viitor rezilient al țării*. Noroc Olanda Stichting și German Marshall Fund

[24] Williams, N. (2020). *Dincolo de remitențele financiare: evoluția politicilor privind diaspora în economiile post-conflict*. International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship, 38(1), 41–62

[25] Marin, R. D. (2026, 23 februarie). *„Paradoxul părților interesate” în diplomația diasporei*. USC Center on Public Diplomacy

Tabelul de mai jos transpune aceste perspective academice și de politici în principalele condiții în care formele existente de capital diasporal existent pot fi valorificate mai sistematic și transformate într-o capacitate durabilă de reformă.

Tabelul 1. Condiții pentru transformarea capitalului diasporal în capacitate pentru integrarea europeană

Condiție	**Premisele condiției**	**Forma de capital activată**
Cerere instituțională și capacitate de absorbție	Necesități clare de reformă, asumare instituțională și capacitatea de a integra contribuțiile externe	Capital intelectual/de cunoaștere; economic
Intermediere și corelare	Mecanisme care conectează competențele, resursele financiare și rețelele diasporei cu necesități instituționale concrete	Capital intelectual/de cunoaștere; de rețea și organizațional
Continuitate și instituționalizare	Trecerea de la proiecte punctuale și mobilizare electorală la programe, mandate și parteneriate recurente	Toate cele patru forme
Co-producție și responsabilizare	Implicarea diasporei nu doar în consultare, ci și în conceperea, implementarea și evaluarea soluțiilor	Capital civic-politic; de rețea și organizațional
Acces transnațional	Forme flexibile de implicare la distanță, pe termen scurt și circulare, fără condiționarea revenirii permanente	Capital intelectual/de cunoaștere; de rețea
Pluralism și autonomie	Un model de implicare care nu privilegiază doar actorii din diasporă convenabili politic sau aliniați instituțiilor statului	Capital civico-politic; de rețea și organizațional

Sursa: Elaborare autoarei pe baza Williams (2020), Baser și Ozturk (2020)[26], Marin (2026), Isaakyan și Triandafyllidou (2017) și Batista et al. (2025).

Prin urmare, întrebarea de politici este: *cum pot Republica Moldova și partenerii săi europeni să construiască împreună arhitectura instituțională necesară pentru mobilizarea programatică a capitalului diasporal*. Provocarea strategică nu este inversarea migrației, ci transformarea mobilității într-o sursă de învățare instituțională și reformă. Republica Moldova se confruntă mai puțin cu o problemă de lipsă a resursei „diaspora" și mai mult cu una de conversie a acesteia. Aceasta presupune o trecere de la revenire la circulație, de la mobilizare la instituționalizare și de la alinierea politicii pentru diasporă la politica de integrare europeană. Cu mecanismele potrivite și cu sprijinul partenerilor europeni, capitalul diasporei poate deveni parte a infrastructurii prin care Republica Moldova se reformează, se conectează și se integrează în Uniunea Europeană.

[26] Baser, B., & Ozturk, A. E. (2020). *Guvernanța pozitivă și negativă a diasporei în context: de la diplomație publică la autoritarism transnațional. Middle East Critique,* 29(3), 319–334

Unirea care se construiește: noile poduri de energie și digitale peste Prut

Sebastian Burduja

În iunie 2026, Republica Moldova a intrat în etapa decisivă a negocierilor de aderare, iar toate statele membre au reconfirmat că este pregătită să treacă mai departe. E un moment pe care l-am așteptat cu toții. Dar vreau să încep spunând limpede ceea ce cred: unirea reală dintre cele două state românești nu se va decide doar într-o zi de referendum și nici într-o singură ședință solemnă de parlament. Ea se construiește acum, în liniște, cu fire de înaltă tensiune, cu conducte de gaz, cu noduri de fibră optică și cu servere. Granița și gardurile de sârmă ghimpată se șterg la urmă, odată cu lacrimile deceniilor de nedreptate, după ce, între timp, o facem să nu mai conteze. Aceasta este teza mea, și o voi apăra cu cifre.

Iarna în care s-a făcut unirea, fără să i se spună pe nume

Să ne întoarcem la iarna anului 2022. Rusia bombarda sistematic infrastructura energetică a Ucrainei, iar Republica Moldova, legată istoric de aceeași rețea sovietică, risca să rămână în beznă. Pe 27 februarie 2022, Ucraina a cerut sincronizarea de urgență cu sistemul electric continental european. A doua zi, pe 28 februarie, a cerut același lucru și Republica Moldova, prin operatorul Moldelectrica. Pe 16 martie 2022, operatorii europeni au pornit sincronizarea de probă.[1]

Vreau să insist asupra unui detaliu pe care prea puțini l-au remarcat. Operațiunea fusese planificată să dureze mai bine de un an. S-a făcut în mai puțin de trei săptămâni. Trei săptămâni în care două țări românești și o țară vecină agresată au fost prinse, electric, în brațele Europei. Pe 30 iunie 2022 au început schimburile comerciale, iar ulterior ENTSO-E a majorat cu 500 de megawați capacitatea comercială dintre sistemul continental și cele ale Republicii Moldova și Ucrainei.[2]

---

[1] ENTSO-E, „Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems", 16 martie 2022. Disponibil la: https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/

[2] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „ENTSO-E increased by 500 MW the commercial capacity between the continental power system and those of Moldova and Ukraine". Disponibil la:

Aceea a fost o unire. Nu i s-a spus pe nume, fiindcă nu s-a semnat sub un drapel. Dar a fost unirea cea mai concretă din ultimii treizeci de ani. Am scos Republica Moldova, împreună cu partenerii europeni, din dependența toxică de la Est. Și am înțeles atunci, mai bine ca oricând, că viitorul se construiește prin infrastructură.

Frații noștri de peste Prut vor mai întâi să trăiască mai bine

Există o tentație, mai ales la noi, de a vorbi despre Basarabia doar cu lacrima în colțul ochiului. Eu respect emoția, o împărtășesc, dar refuz să mă opresc la ea. Pentru că, dacă suntem sinceri și pragmatici, oamenii din Republica Moldova, exact ca românii de pretutindeni, vor înainte de orice altceva un lucru simplu: să trăiască mai bine. Vor facturi pe care și le pot permite. Vor un stat care le rezolvă o problemă fără să îi umilească la ghișeu (iar aici avem noi de învățat din transformarea digitală a Republicii Moldova). Vor siguranță și siguranța zilei de mâine.

Aici trebuie să fim atenți. O reunificare făcută prost, în care frații noștri ar ajunge să trăiască mai rău decât înainte, ar fi o trădare a idealului istoric, nu împlinirea lui. Așteptarea unui om din Bălți sau din Soroca de a trăi, după reunire, cel puțin la fel de bine ca un om din Iași este o așteptare legitimă. Datoria noastră este să o garantăm tehnic înainte de a o promite politic.

Și mai e ceva. Sute de mii de basarabeni sunt plecați în diaspora, exact ca milioanele de români din afara granițelor. Pe aceștia nu îi poți întoarce casă cu discursuri, ci cu servicii publice decente, locuri de muncă, dezvoltare. Există două Românii, una care pleacă și una care rămâne, iar datoria noastră este să le unim. Aceeași logică se aplică și peste Prut. Legătura cu casa trebuie să fie zilnică și practică, nu nostalgică și ocazională.

Republica Moldova are deja propriul drum asumat. Și-a aprobat un Program de activitate al Guvernului numit „Moldova prosperă, sigură, europeană" și un Program Național de Aderare la Uniune pentru perioada 2025-2029, iar în iunie 2026 a deschis prima Conferință investițională cu Uniunea, cu anunțuri de sprijin de ordinul unui miliard de euro. Drumul Chișinăului spre Bruxelles și drumul Chișinăului spre București sunt, în realitate, același drum. România este avocatul cel mai constant al aderării Moldovei, iar fiecare proiect comun de infrastructură este, în același timp, un capitol din dosarul de aderare bifat mai repede.

De aceea, cele două capitole pe care le cunosc cel mai bine, energia și digitalizarea, sunt fundația concretă a viitoarei reunificări.

Unirea energetică, de la sincronizare la un singur sistem

Sincronizarea din 2022 a fost începutul,. Pasul următor este transformarea celor două rețele într-un singur sistem care funcționează ca un întreg.

---

https://energie.gov.md/en/content/entso-e-increased-500-mw-commercial-capacity-between-continental-power-system-and-those

În 2025 am semnat, împreună cu omologul meu de la Chișinău, un memorandum de înțelegere pentru dezvoltarea interconectării rețelelor de gaze și de energie electrică.[3] În spatele acestui document stau proiecte concrete. Linia de 400 kW Suceava-Bălți, declarată prioritate zero de ambele părți. Stația back-to-back de la Vulcănești și linia de 400 kW Vulcănești-Chișinău, parte a primei faze de interconectare, cu un buget de 260 de milioane de euro, finanțat de Uniunea Europeană, de instituțiile financiare europene și de Banca Mondială.[4] Interconexiunea Iași-Ungheni-Strășeni, cu stația ei back-to-back.

Suceava-Bălți și Ungheni-Strășeni vor fi două noi artere vitale, care vor sparge pentru prima dată dependența energetică istorică de linia electrică de înaltă tensiune Isaccea-Vulcănești. Din lungimea totală a liniei (aproximativ 56 km), 40 km trec prin Ucraina, restul tronsoanelor aflându-se pe teritoriul României și al Republicii Moldova (inclusiv stația de la Vulcănești din UTA Găgăuzia). La final de martie 2026, linia a fost lovită direct, în Ucraina, de bombardamentul rușilor. Suceava-Bălți este deja cu contracte atribuite pe ambele maluri ale Prutului și se estimează că poate fi finalizată în 2027, iar Ungheni-Strășeni urmează și ea.

Pe partea de gaz, gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău, finalizat la 1 august 2020, a fost primul fir care a rupt monopolul rusesc. O conductă de 150 de kilometri, din care 117 pe teritoriul Republicii Moldova, cu o capacitate de ordinul a 1,5 până la 2,2 miliarde de metri cubi pe an.[5] Dar o conductă care nu duce gazul efectiv în casele oamenilor rămâne o promisiune pe hârtie. De aceea pasul firesc este Inelul de gaz al Chișinăului, distribuția care transformă fluxul în consum real.

Saltul strategic îl reprezintă însă Marea Neagră. Gazul din perimetrul Neptun Deep, cel mai mare proiect offshore al României, cu rezerve estimate la cel puțin 100 de miliarde de metri cubi, va putea ajunge și la Chișinău. OMV Petrom a semnat deja un contract comercial de livrare către compania de stat moldoveană Energocom[6], iar autoritățile de la Chișinău au anunțat că volumele venite din România vor

---

[3] Ministerul Energiei al României, „România întărește relațiile cu Republica Moldova în domeniul energetic prin semnarea unui memorandum de înțelegere", 2025. Disponibil la: https://energie.gov.ro/romania-intareste-relatiile-cu-republica-moldova-in-domeniul-energetic-prin-semnarea-unui-memorandum-de-intelegere/

[4] Europa Liberă Moldova, „Peste 260 de milioane de euro pentru linia de interconectare Isaccea-Vulcănești-Chișinău". Disponibil la: https://moldova.europalibera.org/a/30185459.html

[5] Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova, „Conducta de interconectare gaze pe direcția Iași-Ungheni a fost inaugurată". Disponibil la: https://mded.gov.md/conducta-de-interconectare-a-sistemului-de-transport-gaze-naturale-din-republica-moldova-cu-cel-din-romania-pe-directia-iasi-ungheni-a-fost-inaugurata/

[6] Ministerul Energiei al României, „Ministrul Energiei salută semnarea contractului de livrare a gazelor din Neptun Deep între OMV Petrom și Energocom SA". Disponibil la: https://energie.gov.ro/ministrul-energiei-sebastian-burduja-saluta-semnarea-contractului-comercial-de-livrare-a-gazelor-naturale-din-perimetrul-neptun-deep-intre-omv-petrom-si-compania-de-stat-din-republica-moldova-ener/

acoperi circa un sfert din consumul țării, începând din 2027.[7] Am salutat acel contract și l-am numit avantaj strategic, pentru că asta și este. Înseamnă că, exact în anul în care încep extracțiile din Marea Neagră, un sfert din gazul Republicii Moldova devine gaz românesc.

La toate acestea se adaugă Coridorul Vertical de gaze, la care Republica Moldova și Ucraina au aderat alături de Grecia, Bulgaria, România și Ungaria.[8] Prin acest coridor, integrat cu conducta Trans-Balkan, gazul poate curge dinspre sud spre nord, inclusiv gaz natural lichefiat american sosit în terminalele de la Revithoussa și Alexandroupoli. Transgaz a finalizat lucrările de flux invers pe conductele coridorului, iar capacitatea la punctul de interconectare Negru Vodă-Kardam aproape se dublează, de la circa 5 la 9,4 miliarde de metri cubi pe an.[9] Pe scurt, am construit nu o singură sursă, ci o rețea de surse diversificate, astfel încât nimeni să nu mai poată închide robinetul ca pe o armă politică împotriva Chișinăului.

Energia electrică curată cere și producție nouă. România dezvoltă la Doicești, pe locul unei foste termocentrale pe cărbune, primul proiect din Uniunea Europeană de reactoare modulare mici, cu o putere de circa 462 de megawați din șase module. Decizia finală de investiție a fost aprobată în 2026, iar designul tehnologic primise avizul autorității nucleare americane în mai 2025.[10] Este energie de bază, curată și sigură, care poate alimenta un sistem comun pe ambele maluri ale Prutului. La fel de important, în discuțiile pe care le-am avut la nivel ministerial, am confirmat un interes major al Chișinăului pentru a intra în proiectul Unităților 3 și 4 de la Cernavodă, fie prin contracte de achiziție a energiei electrice, fie prin intrarea în acționariatul companiei de proiect, Energonuclear, fie ambele.

Și mai există un proiect care îmi place în mod special, fiindcă leagă trecutul de viitor. Pe Prut funcționează din 1978 nodul hidrotehnic Stânca-Costești, o hidrocentrală administrată în comun, cu o putere de 32 de megawați, jumătate pe malul de dincolo, jumătate pe cel de aici, și o producție de ordinul a 65 de gigawați-oră pe

---

[7] HotNews.ro, „Republica Moldova va primi gaze din Marea Neagră. OMV Petrom a semnat un contract cu Energocom pentru Neptun Deep". Disponibil la: https://hotnews.ro/republica-moldova-va-primi-gaze-din-marea-neagra-omv-petrom-a-semnat-un-contract-cu-energocom-pentru-gazele-din-neptun-deep-1967470

[8] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „Moldova a aderat la coridorul vertical al gazelor naturale". Disponibil la: https://energie.gov.md/ro/content/moldova-aderat-la-coridorul-vertical-gazelor-naturale-si-va-putea-transporta-mai-usor-gaze

[9] Economica.net, „Coridorul vertical de gaze: Ruta 2 și Ruta 3 pentru creșterea volumelor de gaze din Grecia spre Ucraina". Disponibil la: https://www.economica.net/coridorul-vertical-de-gaze-aparnoi-produse-ruta-2-si-3-pentru-a-creste-volumele-de-gaze-din-grecia-spre-ucraina_886883.html

[10] World Nuclear News, „Final Investment Decision taken for Romanian SMR project". Disponibil la: https://www.world-nuclear-news.org/articles/final-investment-decision-taken-for-romanias-smrs

an.[11] Operatorul de la Costești pregătește deja adăugarea unui parc eolian, a unui parc solar plutitor pe lacul de acumulare și a unor baterii de stocare.[12] Iată modelul. O infrastructură comună de secol XXI, construită în comun, deținută în comun, exploatată în comun.

Peste toate acestea stă o piesă pe care vreau să o subliniez apăsat. Strategia Energetică a României 2025-2035, cu perspectiva anului 2050, adoptată de Guvern la 21 noiembrie 2024, este prima strategie energetică elaborată cu succes de Ministerul Energiei după 17 ani.[13] Iar în paginile ei se află o premieră istorică. Pentru prima oară, un document programatic al statului român înscrie garantarea securității energetice a Republicii Moldova ca obiectiv de securitate națională. Sectorul energetic românesc trebuie să poată asigura întreg necesarul Republicii Moldova, pe perioadă nedeterminată, în orice circumstanță. Tot acolo se prevede integrarea pieței de electricitate a Republicii Moldova în piața românească și europeană, prin cuplare transfrontalieră, și o infrastructură comună de hidrogen verde.

Merită să recitiți ce am scris. România și-a asumat oficial, în scris, securitatea energetică a celuilalt stat românesc. Reunificarea energetică, dincolo de retorică, a devenit politică publică adoptată de Guvern.

De aici, ținta îndrăzneață către care trebuie să mergem este una singură și se înțelege de către oricine. Cuplarea piețelor de energie electrică până la convergența prețului, până la aceeași factură la energie pentru un cetățean din Chișinău și unul din Cluj. Și aici au fost pași importanți făcuți în ultima perioadă, inclusiv prin Electrica și Romgaz, care au intrat pe piața din Republica Moldova.

Un semn palpabil al reunificării și integrării în UE, simțit în buzunarul fiecărei familii, va fi energia sigură, ieftină și curată, în această ordine și nu în alta. Și aici trebuie să adaug ceva ce am învățat în doi ani de mandat la Energie. Marile proiecte nu mor din lipsă de bani, ci din lipsă de viziune, de guverne stabile și din exces de birocrație.

Am conectat la Sistemul Energetic Național peste 1.800 de megawați de capacitate nouă, cât în aproape un deceniu dinainte. Am atras 14 miliarde de euro fonduri nerambursabile, iar România a devenit campioană a Uniunii la atragerea de fonduri din Fondul pentru Modernizare. Am semnat contractul pentru reactoarele 3 și 4 de la Cernavodă, de 3,2 miliarde de euro, cu orizont 2032 și 2033. Am listat Hidroelectrica la Bursă și am crescut de circa 25 de ori capacitatea de stocare în

[11] „Stânca-Costești Dam",Hidrocentrala Costești, Disponibil la: https://nhec.md/ro.

[12] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „The Costești Hydroelectric Power Plant to build a wind farm and a floating solar park with storage batteries". Disponibil la: https://energie.gov.md/en/node/45998

[13] Ministerul Energiei al României, „Strategia Energetică a României 2025-2035, cu perspectiva anului 2050". Disponibil la: https://energie.gov.ro/ministerul-energiei-a-publicat-strategia-energetica-a-romaniei-2025-2035-cu-perspectiva-anului-2050-versiunea-actualizata-rezultata-in-urma-procesului-de-consultare-publica/

baterii. Spun aceste cifre nu ca să mă laud, ci ca să arăt un lucru simplu. Când există decizie politică și stabilitate guvernamentală, se poate. Aceeași decizie trebuie aplicată acum și reunificării energetice cu Republica Moldova.

Poarta de la Dunăre și cablul care duce și curent, și internet

Există o veste pe care mulți români nu au remarcat-o, dar care va conta enorm. Singurul port al Republicii Moldova, Giurgiulești, a fost preluat de România. Compania națională Administrația Porturilor Maritime Constanța a câștigat licitația pentru preluarea operatorului portului de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare[14], printr-o tranzacție de 62 de milioane de dolari, aprobată la final de 2025 și la începutul lui 2026, cu o investiție anunțată în infrastructură de circa 24 de milioane de euro.[15]

Giurgiulești asigură peste 70% din comerțul pe apă al Republicii Moldova. Terminalul petrolier, cu o capacitate de stocare de zeci de mii de metri cubi și o transbordare de peste un milion de tone pe an, este principalul punct de intrare a carburantului în Moldova. Prin această preluare, Republica Moldova capătă o legătură directă cu cel mai mare port de la Marea Neagră și un acces propriu, securizat, la rute alternative de combustibil. Constanța devine, încă o dată, poarta prin care cele două state respiră economic împreună.

Și nu este singura poartă pe care o deschidem la Marea Neagră. Se construiește cablul submarin care va lega Caucazul de Europa, de la Anaklia, în Georgia, până la Constanța, pe aproape 1.200 de kilometri, din care peste 1.100 sub apă, la adâncimi de până la 2.200 de metri. Va fi cel mai lung cablu de acest fel din lume, parte din proiectul Coridorului Verde, pe care l-am susținut constant, alături de omologii din Azerbaidjan, Georgia, Ungaria și Bulgaria. Frumusețea proiectului stă în faptul că duce, în paralel, două lucruri. Un cablu de curent continuu de înaltă tensiune, cu o capacitate de circa 1.000 de megawați, care aduce energie verde din regiunea Caspică spre Uniune și vice-versa. Și un cablu de fibră optică, pozat alături, cu o capacitate de date uriașă, care leagă digital două continente.[16] Compania de proiect a tuturor operatorilor de sistem a fost deja înregistrată la București, după îndelungi negocieri diplomatice pe care le-am dus. Transelectrica a semnat un memorandum cu operatorul georgian, iar Uniunea Europeană a inclus proiectul, în decembrie 2025, pe lista Proiectelor de Interes Reciproc, cu pregătire susținută inclusiv de

[14] Romania Insider, „Romanian state company gets green light to buy Moldova's main port Giurgiulesti". Disponibil la: https://www.romania-insider.com/romanian-state-giurgiulesti-port-greenlight-july-2025

[15] BERD, „EBRD to exit Giurgiulesti International Free Port (GIFP)". Disponibil la: https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2026/ebrd-to-exit-giurgiulesti-international-free-port--gifp-.html

[16] Submarine Networks, „Black Sea Submarine Cable (BSSC)". Disponibil la: https://www.submarinenetworks.com/en/systems/asia-europe-africa/bssc

Banca Mondială.[17] De ce contează acest cablu pentru Republica Moldova, care nu are ieșire la mare? Pentru că face din Constanța poarta de energie și de date a întregii regiuni. Este un proiect regional din care Republica Moldova beneficiază exact în măsura în care este parte a unui singur sistem cu România. Cu cât integrarea e mai adâncă, cu atât avantajul va ajunge și peste Prut.

Unirea digitală

Trec acum la al doilea capitol pe care l-am condus, digitalizarea. Și încep cu o recunoaștere pe care am făcut-o public și o repet fără nicio jenă. La digitalizarea statului, Republica Moldova ne este, pe multe capitole, cu mult înainte. Chișinăul are un portal de servicii publice online cu peste 200 de servicii, are platforma guvernamentală MCloud, are semnătura electronică M-Sign și a lansat la 14 aprilie 2025 cartea electronică de identitate.[18] Mai mult, Republica Moldova s-a oferit să pună gratuit la dispoziția României soluții pe care le-a dezvoltat de-a lungul unui deceniu.

Asta înseamnă că reunificarea digitală nu este într-un singur sens. Este un schimb între frați care învață unul de la altul. La 11 februarie 2022, în ședința comună a celor două guverne, am semnat memorandumul privind transformarea digitală și am pus bazele unei comisii mixte.[19] Obiectivul are un nume frumos și o miză practică, Spațiul Digital Comun.[20]

Ce înseamnă concret? Înseamnă recunoașterea reciprocă a semnăturii electronice prin sistemul european eIDAS, astfel încât un cetățean din Republica Moldova să se autentifice o singură dată și să folosească servicii publice de pe ambele maluri. România și-a construit deja nodul eIDAS și Sistemul de Interoperabilitate Tehnologică cu statele membre, iar legislația Republicii Moldova este aliniată la regulamentul european.[21] Mai sunt pași tehnici de făcut, dar direcția este clară.

Înseamnă servicii publice comune pentru diaspora, stare civilă, fiscalitate, sănătate, școală, pensii, accesibile de pe telefon. Mă gândesc la o femeie din Bălți care lucrează în Italia. Astăzi, pentru un certificat sau o adeverință, ea pierde zile,

[17] Banca Mondială, „World Bank Approves $35 Million Investment for Black Sea Submarine Cable Project Preparatory Activities", 21 mai 2024. Disponibil la: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/05/21/world-bank-approves-35-million-investment-for-black-sea-submarine-cable-project-preparatory-activities

[18] PNUD Moldova, „New electronic identity card (eID): a digital leap", 14 aprilie 2025. Disponibil la: https://www.undp.org/moldova/press-releases/new-electronic-identity-card-eid-digital-leap-empowering-voters-and-securing-electoral-processes

[19] Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, „România și Republica Moldova - cooperare la nivel înalt privind serviciile publice digitale". Disponibil la: https://www.research.gov.ro/romania-si-republica-moldova-cooperare-la-nivel-inalt-privind-serviciile-publice-digitale-10147/

[20] Agenția de Guvernare Electronică a Republicii Moldova, „Republic of Moldova and Romania will share a common digital space". Disponibil la: https://www.egov.md/en/content/republic-moldova-and-romania-will-share-common-digital-space

[21] Guvernul Republicii Moldova, „Moldova to recognize electronic signatures from EU". Disponibil la: https://www.gov.md/en/content/moldova-recognize-electronic-signatures-eu

drumuri și concedii. Într-un spațiu digital comun, ea rezolvă totul de pe telefon, într-o seară, în limba ei, indiferent dacă documentul vine de la o instituție din Republica Moldova sau din România. Aceasta este felul concret în care un stat îi spune unui om plecat că nu l-a uitat. Iar un om care nu se simte uitat este un om care se întoarce într-o bună zi în țara lui.

Înseamnă un cloud guvernamental rezilient comun, în care datele critice ale celor două state se replică peste Prut, astfel încât niciun atac să nu poată șterge memoria administrativă a unei națiuni. Într-o regiune în care Rusia lovește sistematic infrastructura digitală, redundanța nu este lux, ci o condiție de supraviețuire a statului. Registrele, cadastrul, dosarele medicale, identitatea fiecărui cetățean trebuie să existe în mai multe locuri sigure, apărate împreună.

Iar aici ajung la proiectul care, cred, va defini deceniul. România construiește o fabrică de inteligență artificială. Avem deja RO AI Factory, selectată de organismul european pentru supercalcul în octombrie 2025, găzduită la București de Institutul de Cercetare în Informatică și de Politehnică, cu parteneri din toată țara.[22] Și avem un proiect și mai mare, Black Sea AI Gigafactory, pentru care Guvernul a aprobat la finalul lui 2025 mandatul de implementare. Vorbim de o investiție de până la 5 miliarde de euro, de peste 100.000 de acceleratoare de inteligență artificială instalate în două etape, la Cernavodă și la Doicești, alimentate cu energie fără emisii, preponderent nucleară.[23]

Priviți frumusețea acestei idei. Reactoarele curate de la Doicești și de la Cernavodă alimentează o fabrică de inteligență artificială. Energia și digitalul nu mai sunt două capitole separate, devin unul singur. Iar premierul de la Chișinău a anunțat, la Moldova Digital Summit 2026, ambiția Republicii Moldova de a deveni principalul hub de tehnologie guvernamentală din Parteneriatul Estic.[24] Pun cele două ambiții cap la cap și văd un singur spațiu digital românesc, cu putere de calcul suverană și servicii publice de ultimă generație, din care un tânăr din Chișinău face parte exact ca unul din București.

Generația care nu mai pleacă

Vreau să mă opresc o clipă din înșiruirea de proiecte și să spun pentru cine le facem. Pentru un tânăr inginer din Cahul sau din Chișinău care, astăzi, dacă vrea să lucreze

---

[22] EuroHPC JU, „The EuroHPC JU Selects Six Additional AI Factories to Expand Europe's AI Capabilities", 10 octombrie 2025. Disponibil la: https://www.eurohpc-ju.europa.eu/eurohpc-ju-selects-six-additional-ai-factories-expand-europes-ai-capabilities-2025-10-10_en

[23] Romania Insider, „Romania readies to power Black Sea AI Gigafactory project with new nuclear reactors". Disponibil la: https://www.romania-insider.com/romania-power-black-sea-ai-gigafactory-nuclear-2025

[24] Revista Română de Dezvoltare, „Alexandru Munteanu la Moldova Digital Summit 2026: Republica Moldova își propune să devină principalul hub GovTech din Parteneriatul Estic". Disponibil la: https://revistaromanadedezvoltare.ro/alexandru-munteanu-la-moldova-digital-summit-2026-republica-moldova-isi-propune-sa-devina-principalul-hub-govtech-din-parteneriatul-estic/

la un reactor, la o rețea inteligentă sau la un model de inteligență artificială, își cumpără bilet de avion spre Vest. Toată infrastructura despre care am scris aici are un singur sens: să îi dea acelui tânăr un motiv să rămână, sau să se întoarcă.

Și cifrele susțin acest sens. Numai proiectul de reactoare modulare de la Doicești este estimat să creeze sute de locuri de muncă permanente, peste o mie cinci sute în construcție și mii de locuri în producția de componente.[25] Fabrica de inteligență artificială, cu o investiție de până la cinci miliarde de euro, aduce locuri de muncă de valoare adăugată mare în jurul cărora cresc firme, universități și furnizori. Adăugați aici industria de apărare anti-dronă, mentenanța rețelelor comune, operarea portului de la Giurgiulești etc. și obțineți un ecosistem economic care se întinde firesc peste Prut. Nu construim doar capacități, construim viitorul cetățenilor noștri.

Aceasta este, cred, cea mai profundă formă de unire. Nu pădurile, nu pământurile, nu subsolul. Oamenii. Atunci când un absolvent din Bălți și unul din Iași concurează pentru același loc de muncă bun, în aceeași economie, sub aceleași reguli, frontiera dintre ei a devenit deja doar o linie pe hartă, dacă va mai fi și aceea. Iar circulația creierelor, prin programe universitare comune, prin cercetare comună, prin acces reciproc la laboratoare și la putere de calcul, transformă diaspora celor două maluri din pierdere în resursă.

Ca să nu rămână vorbe, spun și cum. În următorii 2-3 ani trebuie finalizate liniile de 400 de kilovolți și stațiile back-to-back, trebuie dusă la capăt cuplarea piețelor de electricitate până la convergența prețului, trebuie făcută operațională recunoașterea reciprocă a semnăturii electronice prin eIDAS, trebuie semnat cadrul comun pentru noile capacități hidro de pe Prut și trebuie desfășurat, coordonat pe ambele maluri, scutul anti-dronă pentru infrastructura critică energetică și digitală. Fiecare dintre aceste obiective are un responsabil, un termen și o sursă de finanțare europeană deja identificată. Nu ne lipsesc nici banii, nici tehnologia. Ne lipsește, uneori, doar hotărârea politică și curajul de a tăia birocrația, fricile false de Rusia și perseverența de a livra rezultate, în final, pentru viitorul nostru comun.

Apărarea a ceea ce construim

Aș fi un naiv dacă aș crede că tot ce am descris aici se poate construi nestingherit. Nu se poate, pentru că fiecare conductă, fiecare stație electrică, fiecare centru de date și fiecare nod de comunicații pe care le legăm va deveni o țintă pentru Federația Rusă.

Și vreau să fiu foarte limpede de ce. Nu pentru că Uniunea Europeană sau NATO ar amenința Rusia. Nu o fac și nu o vor face. Logica Moscovei este rece și ține de putere de secol XIX, nu de teamă reală. Rusiei nu îi e frică de o agresiune dinspre Vest. Îi e frică de un vecin puternic, fiindcă un vecin slab este mai ușor de apăsat, de șantajat, de înghițit. O frontieră a Uniunii și a Alianței consolidată pe Prut și la

[25] World Nuclear News, op. cit., nota 10.

gurile Dunării îi strică planurile. De aceea va încerca, prin orice mijloc, să saboteze ori proiect care leagă Chișinăul de Europa.

Să nu uităm cu cine avem de-a face. Un stat care a luat Basarabia de mai multe ori. Un regim care a deportat oameni în Siberia, care a provocat foamete, care a trimis la gulag familii întregi de români basarabeni. O putere care s-a purtat barbar cu populațiile pe care le-a ocupat. Un regim dictatorial, profund nedemocratic, nepotrivit pentru vremurile în care trăim. Spun aceste lucruri pentru că sunt adevărate, sunt fapte și mărturii inclusiv în imaginea războiului sângeros purtat pe teritoriul Ucrainei, iar memoria este o formă de apărare.

Amenințarea nu mai este teoretică și vedem că, în septembrie 2025, drone rusești au violat spațiul aerian al statelor de pe flancul estic, inclusiv al României, devenind primul test real al operațiunii NATO Eastern Sentry, lansată la 12 septembrie 2025.[26] La nivel european se construiește zidul anti-drone, cu implementare începută în 2026 și capacitate deplină vizată până la finalul lui 2028.[27] România a găzduit deja, la poligonul Capu Midia, testarea aliată a unei apărări anti-dronă pe straturi, cu sute de militari și peste 200 de sisteme tehnice.[28]

Vestea bună este că nu pornim de la zero. Avem industrie românească în acest domeniu, companii care dezvoltă sisteme containerizate împotriva dronelor, sisteme de bruiaj avizate de Ministerul Apărării, drone interceptoare, radare și soluții cu inteligență artificială.[29] Un sistem integrat de apărare înseamnă radare, senzori, bruiaj electronic, interceptoare și proceduri comune între state. Acestea trebuie desfășurate coordonat pe ambele maluri ale Prutului, pentru a proteja stațiile electrice, gazoductele, terminalul de la Giurgiulești, viitoarele centre de date și nodurile de comunicații. La fel cum se pregătește un scut de securitate pentru infrastructura Neptun Deep din Marea Neagră.

Și nu este vorba doar de cer. La 7 iunie 2024, Directoratul Național de Securitate Cibernetică al României și Agenția de Securitate Cibernetică a Republicii Moldova au semnat un memorandum de cooperare.[30] Apoi, România, Republica Moldova și

---

[26] „Operation Eastern Sentry", Wikipedia. Disponibil la: https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Eastern_Sentry

[27] Parlamentul European (EPRS), „Eastern Flank Watch and European Drone Wall", 2025. Disponibil la: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/777962/EPRS_ATA(2025)777962_EN.pdf

[28] NATO Allied Air Command, „NATO Allies test layered counter-drone defences in Romania in support of Eastern Sentry". Disponibil la: https://ac.nato.int/archive/2026/nato-allies-test-layered-counterdrone-defences-in-romania-in-support-of-eastern-sentry-

[29] NATO Allied Air Command, op. cit., nota 29.

[30] DNSC, „DNSC și Agenția de Securitate Cibernetică a Republicii Moldova au semnat un Memorandum de Înțelegere", 7 iunie 2024. Disponibil la: https://www.dnsc.ro/citeste/directoratul-national-de-securitate-cibernetica-dnsc-si-agentia-de-securitate-cibernetic-asc-a-republicii-moldova-au-semnat-un-memorandum-de-intelegere

Ucraina au constituit Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională.[31] Trei state, un singur vector strategic. Pentru că atacul care vine astăzi nu mai trece doar peste tranșee, ci și prin cabluri și prin servere, iar adversarii noștri nu respectă nicio regulă în acest joc asimetric, neconvențional.

Concluzia mea este una mobilizatoare și optimistă. Tocmai pentru că Rusia va încerca să lovească tot ce construim, trebuie să construim apărat din prima zi. Iar dacă o facem împreună, frontiera comună a celor două state românești poate deveni cel mai greu de spart segment al întregului flanc estic al Europei.

De ce contează, dincolo de megawați și terabiți

Am înșirat aici linii de înaltă tensiune, conducte, reactoare, cabluri submarine, fabrici de inteligență artificială și sisteme anti-dronă. Toate sunt reale, toate sunt în desfășurare sau pe masa decidenților. Dar nu așa vreau să închei.

Bunicul meu, preotul Ioan Pricop, mi-a spus pe patul de moarte să nu fac în viață ce pot, ci ce trebuie. Cred că generația noastră are de făcut un lucru pe care îl datorăm celor care au visat Unirea cu un secol în urmă. Ei nu au avut nici curent, nici internet, nici piețe cuplate. Au avut doar credința că se poate. Noi avem și credința, și instrumentele.

Reunificarea nu se va face cu lacrimi și cu hărți, ci atunci când un om din Chișinău va plăti aceeași factură la energie ca unul din Iași, când își va rezolva orice problemă cu statul de pe telefon la fel ca unul din Cluj și invers, când va ști că rețeaua care îi aduce curentul și serverul care îi păstrează datele sunt apărate la fel de bine ca ale oricărui european. Atunci granița va fi deja, în fapt, o formalitate. Atunci Basarabia va fi, cu adevărat, în Uniunea Europeană. Și asta e responsabilitatea mea, așa cum este a fiecărui român, să se întâmple.

Să ne amintim, deci, dacă mai avem vreun dubiu că toate acestea se pot împlini, de anul 1918 și de votul dat de basarabeni în Sfatul Țării pentru unirea cu Patria Mamă. Alexandru Marghiloman le-a spus atunci cuvintele care spun totul și astăzi: „Vă mulțumesc că astăzi ați ales, în loc să rămâneți conducătorii unui stat, să deveniți servitorii unei națiuni." De astfel de lideri avem nevoie și astăzi.

Energia și transformarea digitală înseamnă libertate. Înseamnă suveranitate. Iar libertatea, suveranitatea și demnitatea celor două maluri se construiesc acum, cu fiecare kilometru de cablu și cu fiecare serviciu digital pus în comun. Am demonstrat deja că se poate. Ne rămâne doar să nu ne oprim. Înainte, împreună.

---

[31] DNSC, „Trei state, un vector strategic: Ucraina, România și Republica Moldova înființează Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională". Disponibil la: https://www.dnsc.ro/citeste/press-release-three-states-one-strategic-vector-ukraine-romania-and-moldova-establish-the-cyber-alliance-for-regional-resilience

România și Republica Moldova în arhitectura securității energetice regionale: interconectare, cooperare și integrare în piața europeană

Constantin-Alexandru Manda

1. Rezumat executiv

Arhitectura energetică a relației dintre România și Republica Moldova a depășit faza interconectării simbolice și a intrat într-un ciclu de integrare operațională, în care decuplarea Chișinăului de Federația Rusă reprezintă atât premisă, cât și obiectiv strategic comun. Atacul rusesc cu drone din 23-24 martie 2026 asupra liniei de 400 kV Isaccea-Vulcănești[1] și criza gazului din ianuarie 2025 au confirmat că dependența reziduală de resursele și de infrastructurile controlate de Moscova rămâne principalul vector de fragilitate pentru ambele state.

Republica Moldova a încheiat efectiv aprovizionarea cu gaze rusești pe malul drept încă din anul 2023, iar de la 1 ianuarie 2025 a încetat și importul de electricitate din centrala **Moldavskaya GRES** (MGRES) Cuciurgani, din regiunea transnistreană. În ultimii ani, infrastructura de interconectare s-a multiplicat (gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău operează la capacitatea efectivă maximă, linia de 400 kV Vulcănești-Chișinău este aproape de punerea în funcțiune, patru linii suplimentare de 110 kV au fost activate în regim de insularizare), însă singura arteră operațională de 400 kV între Uniunea Europeană și Republica Moldova tranzitează 40 de kilometri pe teritoriul Ucrainei. În acest moment, cuplarea piețelor, prin desemnarea OPEM ca operator nominalizat al pieței electrice moldovene și prin transpunerea integrală a Pachetului de Integrare Electricitate, deschide perspectiva integrării comerciale înainte de aderare, dar implementarea efectivă a cuplării prin SDAC și SIDC nu este așteptată mai devreme de 2028.

Pe baza acestor constatări, recomand Guvernului României accelerarea construcției LEA 400 kV Suceava-Bălți, declarată proiect de interes național la 23 aprilie 2026, cu indicator de finalizare în 2027; Ministerului Energiei al Republicii Moldova și Secretariatului Comunității Energiei completarea transpunerii și implementării Pachetului Patru pentru Gaze, conform termenului din 2026; Comisiei Europene

[1] CEENERGYNEWS, „Moldova declares emergency after cross-border outage", 24 martie 2026, https://ceenergynews.com/electricity/moldova-emergency-outage/

(DG ENER) includerea proiectelor de interconectare româno-moldovene pe lista Proiectelor de Interes al Comunității Energiei și pe lista PCI a Trans-European Networks for Energy, cu acces prioritar la Conectarea Europei și Modernisation Fund; ANRE și ANRE Moldova armonizarea calendarelor de reglementare și predictibilitatea tarifară pentru capacitățile transfrontaliere; iar Guvernului Republicii Moldova activarea Tranșei a III-a a Acordului bilateral de asistență tehnică și financiară de 100 milioane euro pentru finanțarea studiului de fezabilitate al LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș.

2. Context strategic și problematizare

Războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei a reordonat brusc geografia energetică a Europei de Est. Sincronizarea de urgență a sistemelor electroenergetice ale Ucrainei și Republicii Moldova cu rețeaua continentală europeană **ENTSO-E**, declanșată la 16 martie 2022 la cererea operatorilor Ukrenergo și Moldelectrica, a încheiat o legătură fizică de peste șase decenii cu sistemul postsovietic IPS/UPS și a deschis perspectiva integrării electroenergetice operaționale a celor două state din vecinătatea estică a Uniunii Europene[2]. Comerțul transfrontalier cu electricitate prin noile interconectări a început la 30 iunie 2022[3], iar capacitatea netă maximă de transfer pentru blocul comun Ucraina-Republica Moldova a fost ridicată succesiv, atingând în ianuarie 2026 valoarea de 2.450 MW[4].

La nivel european, planul **REPowerEU**, prezentat de Comisia Europeană la 18 mai 2022, a fixat obiectivul eliminării graduale a dependenței Uniunii de combustibilii fosili rusești până în 2027. Foaia de parcurs adoptată la 6 mai 2025 și Regulamentul (UE) 2026/261 al Parlamentului European și al Consiliului, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene la 2 februarie 2026, au transformat acest obiectiv din declarație politică în normă juridică obligatorie. Republica Moldova, candidat la aderarea la Uniunea Europeană din 23 iunie 2022 și negociator activ de la 25 iunie 2024, are obligația de a transpune acquis-ul energetic și de a se alinia treptat la mecanismele pieței interne. Screeningul bilateral a fost finalizat la 22 septembrie 2025, iar negocierile tehnice pe cele șase clustere au fost lansate succesiv în decembrie 2025 și martie 2026.

La nivel bilateral, raportul dintre București și Chișinău funcționează astăzi ca spațiu energetic integrat. Republica Moldova nu mai primește gaze rusești pe

[2] ENTSO-E, „Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems", 16 martie 2022, https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/.

[3] ENTSO-E, „Commercial exchanges of electricity with Ukraine/Moldova to start on 30 June", 28 iunie 2022, https://www.entsoe.eu/news/2022/06/28/.

[4] Mezha, „ENTSO-E Raises Electricity Export Capacity to Ukraine and Moldova to 2.45 GW", 2 ianuarie 2026; Ukrenergo, „In January, the maximum capacity of electricity import from the EU to Ukraine and Moldova increased to 2,450 MW", 2 ianuarie 2026, https://ua.energy/general-news/.

malul drept din 2023, iar de la 1 ianuarie 2025 a încetat și importul de electricitate din centrala MGRES Cuciurgani[5]. Societatea de stat Energocom achiziționează acum, în mod covârșitor, electricitate prin platformele bursiere românești OPCOM și BRM, precum și prin contracte bilaterale cu producători din România. În ianuarie 2026, Energocom a procurat un volum total de 478.233 MWh la un preț mediu ponderat de 144,52 euro/MWh, din care 55,11 la sută au reprezentat importuri, iar 37,35 la sută au fost obținute prin contracte bilaterale cu furnizori și producători din România.

Vulnerabilitatea structurală a aranjamentului a fost dezvăluită fără echivoc în noaptea de 23 spre 24 martie 2026, când atacul cu drone Shahed asupra infrastructurii energetice din sudul Ucrainei a scos din funcțiune linia de 400 kV Isaccea-Vulcănești, principala arteră de import a Republicii Moldova. Guvernul de la Chișinău a declarat stare de urgență energetică pentru 60 de zile începând cu 25 martie, ridicată anticipat la 24 aprilie 2026, după restabilirea liniei În acest context, întrebarea de cercetare se conturează ascuțit: în ce măsură decuplarea Republicii Moldova de Federația Rusă, dependentă astăzi exclusiv de coridorul românesc, poate fi consolidată ca decuplare durabilă, iar nu redusă la simpla substituție a unei vulnerabilități cu alta? Care sunt instrumentele infrastructurale, de reglementare și de finanțare prin care interconectarea poate evolua, în orizontul aderării, din rețea de avarie în piață integrată?

3. Analiza stării de fapt

3.1. Infrastructura de interconectare: capacități, fluxuri, vulnerabilități

Gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău rămâne piesa de rezistență a aprovizionării Republicii Moldova cu gaze naturale. Finalizat în segmentul Iași-Ungheni în august 2020 și extins prin segmentul Ungheni-Chișinău în 2021, cu o investiție totală a operatorului Transgaz de aproximativ 150 milioane euro, cofinanțată de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Banca Europeană de Investiții (BEI), gazoductul are o capacitate tehnică maximă convenită de 5,076 milioane metri cubi pe zi pe direcția România-Republica Moldova, conform actului adițional la Acordul de Interconectare semnat în 2021. În iarna 2025-2026, fluxurile efective au atins 6 milioane metri cubi pe zi, valoare care corespunde utilizării la 100 la sută a capacității de transport a conductei[6].

Cifra reflectă cu precizie limita atinsă. Orice incident tehnic pe segmentul de aducțiune din România sau atingerea pragului de 6 milioane metri cubi într-o perioadă de cerere ridicată lasă consumatorii moldoveni fără capacitate de echilibrare.

[5] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „What is actually happening with gas in Moldova?", 8 septembrie 2025, https://energie.gov.md/en/content/what-actually-happening-gas-moldova-article.

[6] Economedia.ro, „Maxim istoric al exportului de gaze către Republica Moldova", 23 februarie 2026, https://economedia.ro/maxim-istoric-al-exportului-de-gaze-catre-republica-moldova.html.

Republica Moldova nu dispune de depozite subterane proprii și se sprijină, pentru stocaj sezonier, pe capacitățile românești de la Sărmășel, urmând a primi sprijin pentru construcția unui nou depozit la Fălticeni, conform Memorandumului de înțelegere semnat de miniștrii Energiei ai celor două state la 12 decembrie 2023[7]. Memorandumul prevede de asemenea extinderea infrastructurii de transport prin centura Chișinăului și prin gazoductul Ungheni-Bălți, cu orizont 2031.

Pe segmentul electric, situația este la fel de elocventă. Linia electrică aeriană de 400 kV Vulcănești-Chișinău, numită la Chișinău *Linia independenței energetice*, a trecut primul test cu succes la 22 ianuarie 2026 și urmează să intre în exploatare în iunie 2026, conform celor mai recente estimări ale Ministerului Energiei al Republicii Moldova[8]. Proiectul, finanțat de Grupul Băncii Mondiale prin Proiectul de Dezvoltare a Sistemului Electroenergetic, are o valoare totală de aproximativ 61 milioane euro, din care circa 27 milioane sunt destinate construcției liniei propriu-zise. Linia, lungă de 157 de kilometri, traversează 8 raioane și 35 de localități, dispune de capacitate de transport de până la 630 MVA și va putea acoperi peste jumătate din consumul Republicii Moldova în perioadele de vârf[9].

Crucial pentru raționamentul strategic, punerea în funcțiune a acestei linii va elimina obligativitatea ca electricitatea destinată Chișinăului să tranziteze nodul de transformare din regiunea transnistreană, controlat în prezent de compania rusească **Inter RAO UES**. Linia va lega direct stația de 400 kV de la Vulcănești cu stația de la Chișinău (cartierul Brăila) și va reduce capacitatea autorităților nerecunoscute de la Tiraspol de a interfera tehnic cu fluxurile electroenergetice destinate statului recunoscut internațional. Premierul Dorin Recean a sintetizat exact această miză într-o ședință de coordonare din ianuarie 2025: punerea în funcțiune a liniei Vulcănești-Chișinău permite transportul de energie electrică fără a trece prin nodul energetic al MGRES, eliminând „*ultimul instrument de șantaj energetic asupra țării noastre*” aflat la dispoziția Federației Ruse[10].

Bottleneck-ul structural persistă însă pe altă axă. Atâta vreme cât singura arteră operațională de 400 kV între România și Republica Moldova rămâne linia Isaccea-Vulcănești, care tranzitează 40 de kilometri pe teritoriul Ucrainei, infrastructura critică transfrontalieră rămâne expusă riscului militar direct. Cele patru linii de 110 kV Huși-Cioara, Stânca-Costești, Țuțora-Ungheni și Fălciu-Gotești, retestate

[7] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „Miniștrii Energiei din Moldova și România au semnat un memorandum de înțelegere privind interconectarea rețelelor de gaze naturale și energie electrică”, 12 decembrie 2023, https://energie.gov.md/ro/content/.

[8] Europa Liberă Moldova, „Când va fi dată în folosință linia electrică Vulcănești-Chișinău”, 4 martie 2026, https://moldova.europalibera.org/a/33693198.html;

[9] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „Proiectul Liniei independenței energetice Vulcănești-Chișinău”, 12 august 2025, https://energie.gov.md/ro/content/.

[10] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, „Lucrările la linia electrică Vulcănești-Chișinău se desfășoară conform graficului”, 16 ianuarie 2025, https://energie.gov.md/ro/content/.

în mai-iunie 2025 și activate efectiv în regim de insularizare după atacul din martie 2026, oferă o redundanță parțială, dar nu pot substitui artera principală în condiții de cerere maximă.

3.2. Integrarea de piață: cuplare, operatori, problema Transnistriei

Cadrul instituțional al pieței de electricitate a fost transformat substanțial în 2024-2025. „Operatorul Pieței de Energie M" (**OPEM**), subsidiară a companiei românești OPCOM, a fost desemnată de Guvernul de la Chișinău, prin Hotărârea din 21 februarie 2024, ca operator al pieței de energie electrică din Republica Moldova, iar la 19 martie 2024 a primit licența de operare din partea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) Moldova. În cursul anului 2025, ANRE a desemnat OPEM ca operator nominalizat al pieței electrice (NEMO), cu misiunea implementării cuplării internaționale pe orizont de patru ani[11].

Piața pentru ziua următoare (PZU) a fost lansată oficial la 10 decembrie 2025, iar piața intra-day (PPZ) la 17 decembrie 2025. Conform Raportului anual de implementare al Secretariatului Comunității Energiei publicat la 1 noiembrie 2025, Republica Moldova a finalizat transpunerea integrală a Pachetului de Integrare Electricitate, devenind, alături de Serbia, prima parte contractantă care îndeplinește precondiția pentru cuplarea de piață cu Uniunea Europeană și pentru exceptarea de la Mecanismul de Ajustare la Frontieră a Carbonului (CBAM) în privința schimburilor de electricitate. Cuplarea efectivă, prin Single Day-Ahead Coupling și Single Intraday Coupling, este așteptată cel mai devreme în 2028.

Cazul Transnistriei rămâne problema cea mai delicată a întregii arhitecturi. Centrala MGRES Cuciurgani, deținută de Inter RAO și capabilă să producă, în mod istoric, peste trei sferturi din consumul Republicii Moldova, a încetat livrările către malul drept la 1 ianuarie 2025, după ce Gazprom a oprit furnizarea de gaze prin Ucraina la expirarea contractului de tranzit. Gazul ajunge astăzi în regiunea transnistreană pe ruta TurkStream-Trans-Balkan-România, fiind achiziționat de o entitate înregistrată în Emiratele Arabe Unite și revândut prin filiala elvețiană a grupului ungar MET. Aranjamentul este, prin natura sa, opac și fragil, iar discuțiile din noiembrie 2025 dintre Moldelectrica și MGRES privind achiziții punctuale pentru acoperirea pierderilor în rețea ilustrează dificultatea unei decuplări complete și permanente.

3.3. Cooperarea instituțională și de reglementare

Arhitectura cooperării instituționale s-a maturizat rapid sub presiunea războiului. Memorandumul semnat la 12 decembrie 2023 între miniștrii Energiei din România și din Republica Moldova a fixat agenda comună a interconectărilor electrice și de

[11] OPCOM, „OPEM and OPCOM announce day-ahead and intraday go-live", 5 decembrie 2025, https://www.opcom.ro/anunturi-stiri-comunicate-tip/en/1435/

gaze: LEA 400 kV Suceava-Bălți, LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș, extinderea stațiilor de 400 kV, dezvoltarea liniei de 110 kV Huși-Cioara, precum și centura gazieră a Chișinăului. Pe 23 aprilie 2026, Guvernul României a declarat LEA 400 kV Suceava-Bălți și LEA 400 kV Gădălin-Suceava proiecte de interes național, creând cadrul juridic pentru accelerarea procedurilor de avizare și expropriere. CNTEE Transelectrica a semnat în 2025 contractele de execuție și proiectare pentru aceste obiective.

Pe planul finanțării, BERD rămâne investitorul instituțional principal în Republica Moldova, cu peste 900 milioane euro investiți în peste 100 de proiecte. În 2025, BERD a aprobat un împrumut de 400 milioane euro pentru securitatea energetică a țării, extins astfel încât să acopere și achizițiile de electricitate. BEI, Banca Mondială (prin finanțarea de 61 milioane euro pentru Vulcănești-Chișinău) și Comisia Europeană, prin Planul de Creștere pentru Republica Moldova în valoare totală de 1,9 miliarde euro pentru perioada 2025-2027 (385 milioane euro granturi și 1,5 miliarde euro împrumuturi concesionale) și prin Strategia Comprehensivă pentru Independență și Reziliență Energetică din 4 februarie 2025 (250 milioane euro pentru anul 2025, completate cu 60 milioane euro condiționate pentru regiunea transnistreană), completează arhitectura financiară. Prima plată sub Planul de Creștere, de 18,9 milioane euro, a fost virată în septembrie 2025, iar a doua, de 189 milioane euro, în martie 2026, după îndeplinirea unor indicatori de reformă care includ dezvoltarea piețelor competitive de electricitate și de gaze[12].

Cooperarea tehnică dintre operatorii de transport, CNTEE Transelectrica și Î.S. Moldelectrica, se desfășoară prin alocări comune ale capacității de interconexiune (licitații anuale, lunare și zilnice), prin testele de insularizare a celor patru linii de 110 kV din mai-iunie 2025 și prin acordul-cadru privind schimburile comerciale și capacitățile de interconectare prin linia Isaccea-Vulcănești[13]. Operatorii Vestmoldtransgaz și Transgaz mențin un acord de interconectare în punctul Ungheni, actualizat ultima oară prin act adițional în 2021. ENTSO-E și ENTSO-G, prin Eastern Europe Capacity Calculation Region, gestionează din iulie 2025 calcularea netă a capacităților de transfer pentru blocul comun Ucraina-Republica Moldova.

4. Riscuri și ipoteze de eșec

Soliditatea arhitecturii rămâne expusă unui set ferm de vulnerabilități, ce trebuie analizate cu rigoare strategică. Dependența reziduală de Federația Rusă persistă, deși în forme modificate: regiunea transnistreană continuă să fie alimentată

[12] Comisia Europeană, „Reform and Growth Facility for Moldova", accesată la 18 mai 2026, https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/reform-and-growth-facility-moldova_en.

[13] ÎS Moldelectrica, „Alocarea MD-RO", accesată la 18 mai 2026, https://moldelectrica.md/ro/network/md_ro_allocation; ENTSO-E, „TSOs launch new process to calculate net transfer capacity at the borders of Ukraine and Moldova", 18 iunie 2025.

cu gaz pe un mecanism intermediat instabil, iar centrala MGRES rămâne o capacitate de generare a cărei reactivare comercială către malul drept ar reintroduce indirect resursa rusească în mixul moldovean. Tentația economică a unei astfel de reactivări, ilustrată de discuțiile din noiembrie 2025, este reală și politic exploatabilă în campaniile electorale.

Capacitatea administrativă a operatorilor moldoveni rămâne limitată în raport cu cerințele acquis-ului. Ritmul investițiilor în rețeaua internă de transport și distribuție din Republica Moldova, deși susținut prin finanțare BERD, BEI și Banca Mondială, nu ține pasul cu necesarul de evacuare a producției regenerabile autorizate (peste 450 MW de capacități eoliene și solare în portofoliul recent). Capacitatea internă de calcul tehnic, de gestionare a contractelor pe piețe lichide și de implementare a Regulamentului REMIT în sectorul gazelor naturale este în construcție[14].

Divergența tarifară între cele două maluri ale Prutului expune populația din Republica Moldova la șocuri repetate de preț. Sensibilitatea politică internă este corespunzător de ridicată, iar reactivarea sistematică a discursului prorus în campaniile electorale se sprijină tocmai pe această fragilitate socială. Vulnerabilitatea cibernetică a infrastructurii critice transfrontaliere, neabordată sistemic prin acordurile bilaterale existente, completează tabloul riscurilor și impune o intervenție rapidă, înainte ca un atac de tip hibrid să producă efecte ireversibile.

5. Recomandări de politică publică

Strategia de consolidare a decuplării Republicii Moldova de Federația Rusă și de integrare a celor două state românești într-o arhitectură comună a securității energetice regionale se articulează pe trei orizonturi temporale și pe patru paliere de intervenție (infrastructural, de piață, de reglementare și de finanțare).

Orizont sub 12 luni: stabilizare și consolidare imediată

1. Punerea în funcțiune efectivă a LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău, prin finalizarea testelor și a energizării până în trimestrul al treilea al anului 2026. Instituție responsabilă: Ministerul Energiei al Republicii Moldova, prin UCIPE și Moldelectrica. Instrument: contractul de finanțare cu Grupul Băncii Mondiale.

2. Negocierea unui protocol trilateral România - Republica Moldova - Ucraina pentru protejarea fizică a liniei Isaccea-Vulcănești, inclusiv prin sisteme de monitorizare, redundanțe operaționale și răspuns coordonat la incidente. Instituții responsabile sunt CNTEE Transelectrica, ÎS Moldelectrica, NPC Ukrenergo, sub egida Secretariatului Comunității Energiei, iar un indicator ar fi un timp mediu de reconectare sub 72 de ore la incidente comparabile celui din 23-24 martie 2026.

---

[14] Secretariatul Comunității Energiei, „Annual Implementation Report 2024: Moldova", 1 noiembrie 2024, https://www.energy-community.org/dam/jcr:1ada75bb-8fee-4905-9e55-b0c4c636fa56/IR2024_Moldova.pdf

3. Lansarea licitației pentru execuția LEA 400 kV Suceava-Bălți pe segmentul românesc și aprobarea documentației tehnice de finanțare pe segmentul moldovean. Instituție responsabilă: CNTEE Transelectrica, Moldelectrica.

Orizont 2027-2028: consolidare structurală și cuplare de piață

4. Finalizarea LEA 400 kV Suceava-Bălți și demararea LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș, având calitatea de instituții responsabile: CNTEE Transelectrica și Moldelectrica.

5. Implementarea cuplării efective a pieței de electricitate moldovene cu mecanismul european pentru ziua următoare (SDAC) și cu mecanismul intra-day (SIDC), având calitatea instituții responsabile: ANRE Moldova, OPEM, OPCOM, ACER.

6. Construcția gazoductului Ungheni-Bălți și a centurii Chișinăului, propuse pentru includerea pe lista Proiectelor de Interes al Comunității Energiei, având calitatea de instituții responsabile: Secretariatul Comunității Energiei, Vestmoldtransgaz, Moldovatransgaz, Comisia Europeană (DG ENER).

Orizont aderare: integrare deplină

7. Includerea Republicii Moldova în mecanismele europene de solidaritate energetică (obligația de stocare a gazelor, AggregateEU pentru achiziții comune, regiuni de calcul a capacității extinse), având calitatea de instituții responsabile: Comisia Europeană (DG ENER), Consiliul Uniunii Europene, Guvernul Republicii Moldova. Scopul acestui obiectiv este obținerea unui statut echivalent celui de stat membru pe piața de electricitate înainte de aderarea politică, în condiții similare modelului norvegian.

9. Integrarea funcțională a Republicii Moldova în Inițiativa celor Trei Mări, ca partener strategic, prin includerea proiectelor de interconectare româno-moldovene în portofoliul Fondului de Investiții al Inițiativei, având calitatea de instituții responsabile: Președinția Republicii Moldova, Guvernul României, Secretariatul Inițiativei.

6. Concluzii și implicații strategice

Arhitectura energetică a relației româno-moldovene s-a transformat în șapte ani din promisiune politică în coloană vertebrală a securității regionale. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei, oprirea livrărilor de gaze rusești, încetarea livrărilor de electricitate din centrala MGRES și sincronizarea cu ENTSO-E au comprimat un proces care, în condiții normale, ar fi durat o generație. Decuplarea Republicii Moldova de Federația Rusă, încheiată tehnic pe malul drept, nu este însă ireversibilă atâta vreme cât rămâne susținută de o singură arteră operațională de 400 kV și de un mecanism opac de aprovizionare a regiunii transnistrene. Sarcina următoarei

etape este una clară: transformarea redundanței fizice în rezistență sistemică și a interconectării în piață cuplată.

Implicațiile pentru securitatea flancului estic al NATO și pentru vecinătatea estică a Uniunii Europene sunt directe. Redundanța transfrontalieră dintre România și Republica Moldova nu este o chestiune bilaterală, ci una de arhitectură europeană. Cele două state românești, legate astăzi de un destin european comun și de obligația, deopotrivă morală și strategică, de a încheia ciclul deceniilor de dependență postsovietică, au datoria de a transforma rețeaua de avarie de astăzi într-o piață integrată de mâine, ferită deopotrivă de șantajul energetic al Moscovei și de slăbiciunile administrative ale tranziției.

Relația energetică România-Republica Moldova în fața noilor provocări: de la interconectare la securitate cibernetică, AI și stocare

Ovidiu Demetrescu

Rezumat

Prezentul articol analizează rolul României și al Republicii Moldova în arhitectura securității energetice regionale, cu accent pe interconectarea infrastructurilor, cooperarea bilaterală și integrarea progresivă a Moldovei în piața europeană de energie. Pe lângă dimensiunea clasică a securității aprovizionării, articolul abordează patru teme emergente cu impact structural: tranziția consumului către electrificare, explozia cererii energetice generate de centrele de date și AI, războiul hibrid și securitatea cibernetică a infrastructurii critice și rolul esențial al stocării energiei ca element de stabilitate sistemică. Se încheie cu șapte recomandări strategice pentru consolidarea rezilienței energetice regionale.

I. Contextul geopolitic: energia ca instrument de coerciție

Dependența energetică de Federația Rusă a reprezentat, în ultimele trei decenii, principalul vector de presiune politică exercitat asupra fostelor state sovietice din Europa de Est. Monopolul asupra livrărilor de gaze și electricitate oferea Kremlinului un instrument de coerciție aplicabil oricând interesele geopolitice o cereau, fără a recurge la forța militară directă.

Republica Moldova a ilustrat cel mai bine această vulnerabilitate structurală. Centrala termoelectrică de la Cuciurgan, situată în zona separatistă transnistreană, asigura sistematic între 68 și 75% din consumul electric al țării.[11]

Criza din 2021-2022 a constituit un punct de inflexiune. Gazprom a redus livrările cu 30%, prețurile au explodat cu 200%. Invazia ucraineană din 24 februarie 2022 a adăugat o nouă variabilă: infrastructura energetică a Ucrainei a devenit țintă militară sistematică. România a intervenit ca furnizor de urgență, acoperind la un moment dat 90% din cererea moldovenească.[4]

Momentul structural a survenit în ianuarie 2025: suspendarea livrărilor de gaze pentru MGRES din Transnistria a eliminat overnight 68% din capacitatea de

generare a Moldovei. Importul integral din piețele europene a reprezentat o necesitate imediată de supraviețuire energetică.[2]

II. Profilul energetic al României: avantaje competitive și responsabilitate regională

România ocupă o poziție privilegiată în peisajul energetic european, combinând un mix de producere diversificat, resurse naturale semnificative și unul dintre cele mai scăzute grade de dependență de importuri din UE.

Mixul de producere reflectă această diversificare: hidrocentralele contribuie cu ~32%, energia nucleară cu 20%, gazele cu 16%, cărbunele cu 15%, eolianul cu 13% și solarele cu 4%. În T2 2024, România a devenit cel mai mare producător de gaze din UE, cu 2,3 miliarde m^3/trimestru, depășind Olanda. Gradul de dependență față de importuri se situează la ~5%, față de o medie europeană de ~89%.[6]

Proiectul Neptun Deep – dezvoltat de OMV Petrom și Romgaz cu o investiție de 4 miliarde EUR – deține rezerve estimate la peste 100 miliarde m^3. Producția de platou de ~8 miliarde m^3/an este așteptată din prima jumătate a anului 2027. Acest surplus va poziționa România drept exportator net semnificativ și potențial hub energetic regional pentru Europa Centrală și de Est.[8][9]

Strategia Energetică Națională 2025-2035 prevede 40 GW capacitate totală instalată până în 2035 (80% regenerabile) și consacră explicit garantarea securității energetice a Republicii Moldova ca obiectiv național. România înregistrează cea mai mare reducere de emisii GES din UE: -73% față de 1990.[5][7][14]

III. Republica Moldova: de la vulnerabilitate critică la reziliența structurată

Traiectoria Republicii Moldova în ultimii trei ani poate fi descrisă ca o tranziție forțată, provocată de crize, nu de planificare strategică, de la o dependență energetică totală față de Rusia la o integrare funcțională în arhitectura energetică europeană.

Primul pas structural a fost sincronizarea cu ENTSO-E în martie 2022. Moldova și Ucraina s-au deconectat simultan de rețeaua controlată de Rusia (BRELL) și s-au integrat în rețeaua europeană. Criza completă a survenit în ianuarie 2025: Moldova a importat 60% din România și restul din piețe europene.[3]

Răspunsul a combinat acțiuni de urgență cu reformă structurală. Patru linii de 110 kV au menținut stabilitatea sistemului fără niciun blackout pe parcursul iernii 2025. Comisia Europeană a acordat 250 milioane EUR nerambursabili pentru reziliența energetică, iar Planul de Creștere MD 2025-2027 (1,9 miliarde EUR) are energia ca pilon central.[4][18][3]

Progresul Moldovei a fost evaluat drept „foarte bun" în raportul de aderare din 2025. Moldova implementează Pachetul III de Energie al UE, codurile de rețea ENTSO-E și principiile pieței competitive de energie.[13]

IV. Infrastructura de interconectare: proiecte-cheie și orizont 2027-2029

Dacă criza energetică a furnizat urgența politică, infrastructura de interconectare furnizează soluția durabilă. Proiectele între România și Moldova definesc arhitectura fizică a securității energetice regionale pentru deceniile următoare.

Linia de 400 kV Vulcănești-Chișinău (500 MW), finanțată cu 130 milioane USD (USAID), a fost comisionată în februarie-martie 2026. Linia de 400 kV Bălți-Suceava (300 MW), cofinanțată de BERD și BEI cu câte 30,8 milioane EUR plus 15,4 milioane EUR grant NIP, este planificată pentru 2027. Linia Strășeni-Gutinaș (400 kV) va finaliza triunghiul de interconectare în 2029.[10][12][17]

Consolidarea coridoarelor de transport al energiei și gazelor implică gestionarea interconectorilor regionali ca proiecte comune de infrastructură critică, cu dimensionarea pentru cererea proiectată în 2035-2040. Proiectul de market coupling lansat în octombrie 2024 urmărește alinierea mecanismelor de tranzacționare pe piețele de electricitate din România și Moldova.[1][22]

V. Electrificarea consumului și noile provocări pentru operatorii de sisteme de infrastructura critică

O schimbare structurală profundă marchează sectorul energetic european: tranziția accelerată a consumului către electrificare. Vehiculele electrice adaugă sarcini mari, concentrate temporal, perturbatoare pentru profilele de consum tradiționale. Pompele de căldură transferă consumul de gaze către electricitate, influențând atât intensitatea sarcinii de iarnă, cât și profilul de vară.[19]

Creșterea componentei de autoconsum și expansiunea prosumatorilor aduc noi provocări operatorilor de sisteme de distribuție și transport. Variațiile bidirecționale ale fluxurilor, managementul tensiunii în rețelele de distribuție și nevoia de contorizare inteligentă (smart metering) devin priorități de investiții obligatorii.[5]

Aceste tendințe impun operatorilor de sisteme (Transelectrica și Moldelectrica) capacități sporite de prognoză a cererii, flexibilizare a rețelei și investiții accelerate în smart grid și mecanisme de răspuns la cerere (demand response). Coridoarele de transport al energiei trebuie dimensionate nu pentru consumul actual, ci pentru cel proiectat în 2035-2040.[22]

VI. Centrele de date și AI: noua frontieră a cererii energetice regionale

A doua zonă de evoluție accelerată a sectorului energetic este strâns legată de expansiunea centrelor de date și de evoluția exponențială a inteligenței artificiale. La nivel global, consumul energetic al centrelor de date a crescut cu peste 40% în perioada 2019-2024, iar estimările IEA plasează consumul lor la 1.000 TWh/an până în 2026.[20]

Această evoluție reclamă infrastructura energetică adecvată noilor cerințe: creșterea puterii disponibile în bandă (power density per rack a crescut de la 5-10

kW la 50-100 kW în centrele de date de generație nouă), înființarea de noi capacități de producție dedicate sau contracte de energie verde pe termen lung (PPA) și soluții de răcire cu amprentă energetică redusă.

Implicația strategică pentru România și Moldova este dual: centrele de date reprezintă consumatori mari, previzibili și plătitori de tarife ridicate. Pe de altă parte, concentrarea unui consum mare într-un număr mic de puncte creează riscuri de securitate fizică și cibernetică pe care operatorii de rețea trebuie să le gestioneze prin planificare N-1 și N-2 adecvată.[20]

VII. Războiul hibrid și securitatea cibernetică a infrastructurii energetice

Evoluția războiului hibrid impune o abordare complet nouă a securității infrastructurii energetice. Atacurile asupra sistemelor energetice ucrainene au demonstrat că centralele electrice, stațiile de transformare, conductele de gaze și sistemele SCADA sunt obiective militare de primă prioritate în conflictele moderne.[21]]

Noul peisaj de risc impune măsuri de securitate cibernetică nu numai pentru România și Republica Moldova, ci și pentru toți partenerii de schimburi energetice din regiune. Interconectarea fizică crescută extinde suprafața de atac cibernetic potențial. O vulnerabilitate într-un nod al rețelei poate propaga efecte negative la nivelul întregului sistem sincronizat ENTSO-E.[21]

ENISA a identificat sectorul energetic ca al doilea cel mai vizat domeniu de atacuri cibernetice la nivel european în 2024. Alinierea Moldovei la standardele NIS2 și cooperarea cu ENISA reprezintă atât o obligație de aderare, cât și o necesitate imediată de securitate națională. O strategie regională comună rămâne o prioritate urgentă, încă sub-finanțată și sub-instituționalizată.[21]

VIII. Stocarea energiei: element-cheie al stabilității sistemelor electroenergetice

Rolul stocării energiei în arhitectura sistemelor electroenergetice moderne nu mai poate fi tratat ca o opțiune complementară, ci ca un element structural obligatoriu al oricărui sistem cu o pondere ridicată de surse regenerabile intermitente.[22]

În România, Strategia Energetică 2025-2035 estimează un necesar de stocare de 2-4 GW până în 2030. Capacitățile instalate actuale – doar 138 MW – sunt net insuficiente. Acest decalaj face echilibrarea sistemului electroenergetic național tot mai dificilă pe măsură ce cresc capacitățile de eolian și solar.[15]

Nu decomisionăm centralele pe cărbune până când nu dispunem de un nivel adecvat de generare, stocare, transport și distribuție care să poată răspunde în totalitate nevoilor de securitate energetică regională. Această poziție pragmatică reflectă o realitate sistemică: cărbunele joacă încă un rol de rezervă de ultimă instanță. Susținerea proiectelor de stocare - baterii la scară mare

(BESS), hidrocentrale cu acumulare prin pompaj (HAP) și hidrogen verde - trebuie să devină o prioritate explicită a politicii energetice.

IX. Integrarea în piața europeană, coridoare de transport și convergența regulatorie

Integrarea Republicii Moldova în piața europeană de energie nu este o consecință automată a interconectării fizice. Ea presupune un proces paralel de armonizare regulatorie, transpunere a legislației europene și reforma a structurilor instituționale.[18]

Consolidarea Coridorului Vertical de Gaze – Grecia, Bulgaria, Romania și Moldova - trebuie tratată ca o arteră strategică regională. REPowerEU și Fit for 55 stabilesc cadrul european: reducerea emisiilor cu minimum 55% până în 2030, ponderea regenerabilelor la 42,5% și îmbunătățirea eficienței energetice cu 11,7%. Romania înregistrează cea mai mare reducere de emisii GES din UE: -73% față de 1990.[14]

X. Provocări structurale și riscuri reziduale

Transformarea energetică a spațiului regional România-Moldova este reală și substanțială, dar nu lipsită de riscuri și vulnerabilități reziduale care merită tratate cu aceeași rigoare analitică.

Prima și cea mai acută provocare pentru Moldova rămâne de natură financiară: integrarea în piața europeană a transformat-o dintr-un beneficiar al prețurilor subvenționate într-un price-taker pe piețe volatile. Consumatorii vulnerabili moldoveni suportă consecințele fără mecanisme de protecție echivalente celor din statele membre UE.[2]

Capacitățile de stocare disponibile în România – 138 MW instalați față de un necesar de 2-4 GW – sunt net insuficiente, justificând poziția pragmatică față de decomisionarea precipitată a centralelor pe cărbune. Zona gri transnistreană rămâne un factor de risc rezidual, iar creșterea suprafeței de atac cibernetic generată de noile interconectări impune urgentarea investițiilor în securitate cibernetică la nivel regional.[15][21]

XI. Concluzii și recomandări strategice

Securitatea energetica a flancului estic al Uniunii Europene a suferit o transformare structurală în perioada 2022-2026. Aceasta nu a fost rezultatul unei planificări strategice anticipative, ci al unor crize care au forțat decizii ce în condiții normale ar fi necesitat un deceniu de negocieri. Urgența geopolitică a comprimat timpii și a eliminat alternativele.

România s-a impus ca pivot al acestei transformări: mix diversificat, cel mai mic grad de dependență de importuri de gaze din UE, capacitate de export și - din 2027 - resursele Neptun Deep. Moldova a dovedit o capacitate de adaptare remarcabilă, trecând de la MGRES la piața europeană în mai puțin de trei ani, fără niciun blackout în iarna 2025.[4][5]

Recomandări. Recomandări strategice

1. Accelerarea market coupling: Integrarea deplină a piețelor de energie electrică România-Moldova până în 2027, paralel cu commissioning-ul liniei Bălți-Suceava.

2. Diversificarea generării în Moldova: Capacități proprii de micro-hidro (Nistru), eolian, solar și stocare in baterii, pentru reducerea dependenței de importuri sub 50% până în 2030.

3. Prioritizarea stocării de energie: Susținerea proiectelor BESS, HAP și hidrogen verde. Nu decomisionăm cărbunele până când stocarea și generarea curată nu pot acoperi integral vârfurile de consum.

4. Consolidarea Coridorului Vertical de Gaze: Coridor strategic regional Grecia-Bulgaria-Romania-Moldova-Ucraina, cu diversificarea surselor față de huburile nord-vest europene.

5. Securitate cibernetică regională: Strategie comună Romania-Moldova-Ucraina-Bulgaria pentru protecția infrastructurii energetice critice. Alinierea Moldovei la NIS2 și cooperarea cu ENISA - prioritate imediată.

6. Infrastructura pentru centre de date și AI: Dimensionarea coridoarelor energetice regionale pentru cererea proiectată 2035-2040, incluzând electrificarea transportului și creșterea consumului centrelor de date.

7. Planificare energetică regionalizată: Mecanism instituționalizat de coordonare a investițiilor: România, Moldova, Ucraina, Bulgaria - cu extindere potențială spre Georgia și Azerbaidjan.

Tabel. Proiecte de interconectare România-Moldova

Proiect	An	Capacitate	Status
Vulcănești-Smârdan 110kV (exist.)	2014	100 MW	Operațional
Iași-Ungheni-Chișinău (gaz)	2021	Cap. max.	Operațional
Vulcănesti-Chișinău 400kV	2026	500 MW	Comisionat 2026
Bălți-Suceava 400kV (BERD+BEI)	2027	300 MW	În construcție
Strășeni-Gutinaș 400kV	2029	400 MW	Planificat

Surse: Min. Energiei RM, EBRD (2024), USEA/USAID (oct. 2024), IES Lublin (feb. 2026), energynomics.ro.

Referințe. Referințe bibliografice și surse

[1] USEA / USAID, Romania and Moldova launch market integration project, octombrie 2024, usea.org.

[2] IES Lublin, The Price of Security: Moldova's Electricity Market in 2025, 13 februarie 2026, ies.lublin.pl.

[3] Energynomics, Republic of Moldova: From emergency aid to energy resilience, 19 martie 2026, energynomics.ro.

[4] Radio Moldova, From vulnerability to maturity: How Moldova secured its energy future in 2025, 22 decembrie 2025.

[5] Ministerul Energiei al Romaniei, Strategia Energetica Nationala 2025-2035, H.G. nr. 1491/21.11.2024, energie.gov.ro.

[6] Deloitte Romania, Romania, lider energetic regional, 18 martie 2025, deloitte.com.

[7] Juridice.ro, Strategia Energetica a Romaniei pentru perioada 2025-2035, 6 decembrie 2024.

[8] OMV Petrom/Romgaz, Neptun Deep - O Romanie mai puternica, omvpetrom.com; romgaz.ro.

[9] Mediafax, Neptun Deep va produce 8 miliarde de metri cubi de gaze anual, 23 aprilie 2026, mediafax.ro.

[10] EBRD, Supporting Moldova's energy security with EUR 30.8 million loan, 2024, ebrd.com.

[11] The Eastern European Review, How Moldova Is Breaking Free From Russian Energy Dependence in 2025, nov. 2025.

[12] Energetika.net, Three new Romania-Moldova power lines to enhance trade.

[13] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Republic of Moldova praised by the European Commission, energie.gov.md.

[14] Eurostat, Shedding light on energy in Europe - 2025 edition, ec.europa.eu/eurostat.

[15] Curs de Guvernare, Strategia energetica 2025-2035: Echilibrarea Sistemului Energetic, 30 iunie 2024.

[16] Europa Libera Romania, Numaratoare inversa pentru Neptun Deep, 27 martie 2026, europalibera.org.

[17] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, Second phase of the interconnection project, 26 aprilie 2024.

[18] Scrisoarea de Intentie Guvernul Republicii Moldova - Comisia Europeana, 4 februarie 2025.

[19] IEA, Electricity 2024 - Analysis and Forecast to 2026; Eurostat, Energy Consumption in Transport 2023.

[20] Uptime Institute, Global Data Center Survey 2024; IEA, Data Centres and Data Transmission Networks 2024.

[21] ENISA, Threat Landscape for Energy Sector 2024; NATO CCDCOE, Hybrid Threats and Energy Infrastructure 2025.

[22] Transelectrica, Planul de Dezvoltare a Retelei Electrice de Transport 2026-2035, draft 2025.

ANRE și Republica Moldova: cooperare strategică pentru securitate energetică, integrare europeană și reziliență regională

Gabriel Andronache

Introducere

În ultimii ani, cooperarea dintre România și Republica Moldova în domeniul energetic a depășit dimensiunea tehnică a unei simple relații instituționale și s-a transformat într-un parteneriat strategic cu implicații directe asupra securității energetice regionale, integrării europene și rezilienței economice.

În acest context, Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei (ANRE) din România a avut un rol activ și constant în susținerea proceselor de modernizare, armonizare legislativă și integrare europeană a sectorului energetic din Republica Moldova. Relația dintre cele două autorități de reglementare s-a consolidat progresiv prin programe comune de cooperare, schimb de expertiză, asistență tehnică și proiecte de interes strategic pentru întreaga regiune.

Criza energetică declanșată în Europa începând cu anul 2022 a demonstrat mai clar ca oricând că securitatea energetică nu mai poate fi analizată exclusiv la nivel național. Interconexiunile, solidaritatea regională, infrastructura critică și mecanismele comune de piață au devenit elemente esențiale pentru stabilitatea economică și socială.

În această nouă arhitectură energetică europeană, România și Republica Moldova au construit o relație bazată pe încredere, cooperare și obiective comune. România a devenit pentru Republica Moldova un partener strategic în procesul de reducere a vulnerabilităților energetice, iar ANRE a contribuit activ la acest proces prin transfer de expertiză, susținerea armonizării cadrului de reglementare și facilitarea integrării în piața energetică europeană.

Relația dintre ANRE România și autoritatea de reglementare din Republica Moldova

Cooperarea dintre ANRE România și ANRE Republica Moldova s-a dezvoltat într-un ritm accelerat începând cu anul 2019, odată cu semnarea Programului de Cooperare și Asistență dintre cele două instituții.

Acest program a reprezentat baza unei colaborări extinse între experții celor două autorități, cu accent pe transferul de bune practici, armonizarea legislației și susținerea procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

În cadrul întâlnirilor bilaterale desfășurate în ultimii ani au fost abordate teme esențiale pentru funcționarea pieței de energie electrică și gaze naturale, precum:

- implementarea legislației europene în domeniul energiei;
- monitorizarea și controlul activităților licențiate;
- funcționarea piețelor angro;
- protecția consumatorilor;
- gestionarea situațiilor de criză;
- mecanismele de raportare și monitorizare REMIT;
- reglementarea tarifelor;
- stocarea gazelor naturale;
- cuplarea piețelor de energie electrică.

Relația de cooperare dintre cele două autorități s-a consolidat inclusiv prin organizarea unor întâlniri periodice, atât în format fizic, cât și online, precum și prin participarea comună la proiecte regionale susținute de parteneri europeni și internaționali.

În anul 2023 a fost semnat un nou plan de acțiuni între cele două instituții, care a prevăzut organizarea unor sesiuni de lucru dedicate unor domenii strategice precum monitorizarea calității serviciilor de transport și distribuție, prevenirea manipulării pieței și implementarea acquis-ului comunitar.

În anul 2024, cooperarea s-a intensificat printr-o serie de videoconferințe și întâlniri tehnice dedicate unor teme importante pentru dezvoltarea sectorului energetic din Republica Moldova. Au fost organizate sesiuni privind soluționarea petițiilor consumatorilor, procesul de comunicare publică al autorității, activitatea de control și sancționare în domeniul energiei, funcționarea pieței angro de gaze naturale și reglementările privind energia termică.

În cadrul acestor întâlniri, experții ANRE au prezentat colegilor din Republica Moldova modele de lucru utilizate în România, metodologii de monitorizare, proceduri de control și exemple practice privind aplicarea legislației europene.

O componentă importantă a colaborării din anul 2024 a fost reprezentată de întâlnirile dedicate monitorizării pieței de energie și procesului de cuplare a piețelor de energie electrică. În cadrul acestora au fost discutate aspecte legate de desemnarea operatorului pieței de energie electrică, monitorizarea piețelor REMIT, regulile de gestionare a congestiilor, serviciile de echilibrare, mecanismele de decontare și integrarea piețelor regionale.

La București și Chișinău au avut loc inclusiv întâlniri tehnice organizate în cadrul proiectelor susținute de USAID și NARUC, care au vizat sprijinirea Republicii Moldova în procesul de integrare a pieței de energie electrică cu piața europeană.

ANRE a pus la dispoziția colegilor din Republica Moldova nu doar expertiza tehnică acumulată în cei peste 15 ani de experiență ca autoritate de reglementare dintr-un stat membru al Uniunii Europene, ci și modele concrete de reglementare, metodologii, proceduri și instrumente digitale utilizate în România.

Această cooperare a depășit dimensiunea formală a dialogului instituțional și s-a transformat într-un parteneriat activ pentru dezvoltarea unui sector energetic modern, transparent și compatibil cu standardele europene.

Securitatea energetică – noua prioritate strategică a regiunii

În ultimii ani, securitatea energetică a devenit una dintre principalele teme strategice ale Europei Centrale și de Est. Războiul din Ucraina, volatilitatea piețelor energetice și utilizarea energiei ca instrument geopolitic au demonstrat vulnerabilitățile existente în regiune.

În acest context, România a avut un rol esențial în sprijinirea Republicii Moldova, în special în perioadele critice generate de reducerea livrărilor de energie și gaze naturale.

În toamna anului 2022, Republica Moldova s-a confruntat cu o situație fără precedent, în condițiile reducerii drastice a livrărilor de energie electrică din stânga Nistrului și ale sistării importurilor din Ucraina ca urmare a conflictului militar.

România a intervenit decisiv pentru susținerea alimentării cu energie electrică a Republicii Moldova, iar importurile din România au acoperit o parte semnificativă din necesarul energetic al țării.

Acest sprijin a demonstrat că solidaritatea energetică europeană nu reprezintă doar un concept teoretic, ci o realitate practică, construită prin investiții, infrastructură și cooperare instituțională.

Creșterea rezilienței energetice presupune astăzi:

- diversificarea surselor de energie;
- dezvoltarea interconexiunilor;
- extinderea capacităților de transport;
- integrarea piețelor;
- dezvoltarea surselor regenerabile;
- existența unor capacități adecvate de stocare.

România și-a consolidat în ultimii ani poziția regională prin dezvoltarea infrastructurii energetice și prin accelerarea investițiilor în energie regenerabilă.

În zona energiei eoliene și fotovoltaice, capacitățile instalate au crescut constant, contribuind la diversificarea mixului energetic și la reducerea dependențelor externe.

În paralel, ANRE a dezvoltat noi metodologii și instrumente de reglementare privind racordarea producătorilor de energie regenerabilă și alocarea capacităților

de rețea. Securitatea energetică modernă nu mai înseamnă doar existența resurselor, ci și capacitatea statelor de a coopera, de a reacționa rapid în situații de criză și de a construi infrastructură regională robustă.

România – furnizor de ultimă instanță și partener strategic pentru Republica Moldova

În timpul crizei energetice europene, România a demonstrat că poate avea un rol strategic major pentru Republica Moldova.

În mod concret, România a devenit pentru Republica Moldova nu doar un vecin apropiat, ci un adevărat furnizor de stabilitate energetică.

Prin interconexiunile dezvoltate în ultimii ani și prin accesul la piața europeană, Republica Moldova a putut beneficia de energie electrică și gaze naturale provenite din România și din alte surse europene.

Acest lucru a redus semnificativ vulnerabilitatea energetică a Republicii Moldova și a contribuit la diminuarea dependenței de un singur furnizor.

Un rol esențial în acest proces l-a avut gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău, care a devenit operațional și și-a demonstrat importanța exact în perioada în care regiunea s-a confruntat cu cele mai mari provocări energetice.

Prin această infrastructură strategică, Republica Moldova a fost conectată direct la sistemul național de transport gaze naturale al României și implicit la piața energetică europeană.

Această conectare permite accesul Republicii Moldova la gaze provenite din surse multiple, inclusiv LNG regazeificat din terminalele europene.

În paralel, România a susținut activ integrarea Republicii Moldova în piața energetică europeană și în rețeaua ENTSO-E.

Integrarea tehnică și comercială în piața europeană reprezintă una dintre cele mai importante garanții pentru consolidarea independenței energetice a Republicii Moldova.

În acest proces, rolul ANRE este unul esențial, atât prin armonizarea reglementărilor, cât și prin cooperarea instituțională permanentă cu autoritatea de reglementare din Republica Moldova.

Interconexiunile de energie electrică și gaze naturale

Interconexiunile energetice reprezintă fundamentul securității energetice moderne.

În ultimii ani, România și Republica Moldova au accelerat dezvoltarea proiectelor de interconectare atât în domeniul energiei electrice, cât și al gazelor naturale.

În sectorul energiei electrice, proiectele strategice de interconectare includ:

- Linia electrică de înaltă tensiune Vulcănești–Chișinău;
- Linia electrică Suceava–Bălți;
- Linia electrică Gutinaș–Strășeni.

Aceste proiecte vor permite creșterea capacității de transfer transfrontalier și integrarea mai profundă a Republicii Moldova în sistemul energetic european.

Unul dintre cele mai importante proiecte este linia electrică de 400 kV Gutinaș–Strășeni.

Acest proiect strategic va conecta sistemele energetice ale României și Republicii Moldova printr-o infrastructură modernă de aproximativ 190 de kilometri.

Proiectul este susținut de parteneri internaționali și face parte dintr-un program amplu de consolidare a securității energetice a Republicii Moldova.

Realizarea acestei linii de interconexiune reprezintă un pas major pentru:

- stabilitatea rețelelor;
- diversificarea surselor de alimentare;
- reducerea vulnerabilităților energetice;
- integrarea pieței regionale de energie electrică.

În domeniul gazelor naturale, interconectările dezvoltate în ultimii ani au permis Republicii Moldova să aibă acces la piața europeană și la surse alternative de aprovizionare.

Gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău reprezintă una dintre cele mai importante investiții strategice realizate în regiune.

Această infrastructură a schimbat fundamental arhitectura energetică a Republicii Moldova și a creat premisele unei independențe energetice reale.

Coridorul Vertical – infrastructură strategică pentru regiune

Coridorul Vertical reprezintă unul dintre cele mai importante proiecte energetice regionale pentru Europa de Sud-Est.

Scopul acestui proiect este diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale și reducerea dependenței de furnizorii tradiționali.

Coridorul Vertical conectează infrastructura energetică din Grecia, Bulgaria, România și Republica Moldova, facilitând transportul gazelor naturale din surse alternative către Europa Centrală și de Est.

Pentru Republica Moldova, conectarea la Coridorul Vertical prin sistemul transbalcanic reprezintă un pas strategic major.

Această infrastructură oferă posibilitatea accesului la gaze provenite din terminalele LNG din Grecia și din alte surse europene.

Diversificarea surselor de aprovizionare este esențială pentru reducerea riscurilor geopolitice și pentru consolidarea securității energetice regionale.

În același timp, Coridorul Vertical contribuie la:

- dezvoltarea pieței regionale de gaze naturale;
- creșterea concurenței;
- stabilitatea aprovizionării;
- integrarea energetică europeană.

Pentru România, participarea la acest proiect consolidează poziția de hub energetic regional și de actor strategic în arhitectura energetică a Europei de Sud-Est.

Stația de comprimare Onești și infrastructura strategică de gaze naturale

Modernizarea infrastructurii de transport gaze naturale reprezintă o componentă esențială a securității energetice regionale.

Stația de comprimare de la Onești are un rol strategic în funcționarea și extinderea capacităților de transport gaze naturale dintre România și Republica Moldova.

Stația a fost modernizată și extinsă pentru a crește capacitatea de aprovizionare cu gaze naturale a zonei de Nord-Est a României, o regiune cu infrastructură istoric deficitară. Aceasta este importantă pentru asigurarea capacităților de transport gaze către Republica Moldova, contribuind la diversificarea surselor de aprovizionare ale vecinilor de peste Prut. Modernizarea stației (finalizată în 2021-2022) a permis inversarea fluxului de gaze pe secțiunea Onești-Isaccea. Aceasta facilitează transportul gazelor dinspre Coridorul Vertical (dinspre Bulgaria/Turcia prin Isaccea) către consumatorii din România, în special în scenariul stopării importurilor din Federația Rusă. Obiectivul este proiectat pentru a prelua și vehicula viitoarele gaze din exploatările offshore din Marea Neagră

Această infrastructură contribuie la:

- creșterea capacității de transport;
- flexibilitatea fluxurilor de gaze naturale;
- funcționarea eficientă a interconectărilor;
- securitatea aprovizionării regionale.

Depozitele de gaze naturale și rolul stocării în securitatea energetică

Criza energetică europeană a demonstrat importanța strategică a capacităților de stocare a gazelor naturale.

România dispune de unele dintre cele mai importante capacități de depozitare subterană a gazelor naturale din regiune, iar aceste facilități au avut un rol esențial inclusiv pentru Republica Moldova.

Sprijinul acordat Republicii Moldova pentru utilizarea depozitelor de gaze din România a reprezentat un element important al cooperării energetice bilaterale.

Posibilitatea stocării gazelor naturale în România oferă Republicii Moldova:

- siguranță în perioadele de consum ridicat;
- flexibilitate operațională;
- reducerea riscurilor de aprovizionare;
- acces la rezerve strategice.

Implementarea Regulamentului european privind stocarea gazelor naturale a reprezentat un subiect important inclusiv în cooperarea tehnică dintre cele două autorități de reglementare.

Experții ANRE au oferit colegilor din Republica Moldova suport tehnic și exemple de bune practici privind transpunerea și aplicarea regulilor europene în domeniul stocării.

În actualul context geopolitic, stocarea gazelor naturale reprezintă una dintre cele mai importante componente ale securității energetice.

Rolul ANRE în cooperarea regională și integrarea piețelor energetice

ANRE are un rol esențial în consolidarea cooperării regionale și în susținerea integrării Republicii Moldova în piața energetică europeană.

Activitatea autorității depășește dimensiunea clasică a reglementării și include:

- cooperare instituțională;
- armonizare legislativă;
- schimb de bune practici;
- protecția consumatorilor;
- monitorizarea piețelor;
- susținerea proiectelor strategice;
- dezvoltarea mecanismelor de piață.

În cadrul colaborării cu Republica Moldova, ANRE a oferit expertiză tehnică în numeroase domenii, inclusiv:

- cuplarea piețelor de energie electrică;
- desemnarea operatorului pieței de energie electrică;
- monitorizarea piețelor REMIT;
- implementarea regulamentelor europene;
- monitorizarea serviciilor energetice;
- mecanismele de schimbare a furnizorului;
- soluționarea petițiilor;
- dezvoltarea instrumentelor digitale pentru consumatori.

ANRE a pus la dispoziția partenerilor din Republica Moldova inclusiv experiența acumulată în procesul de liberalizare a pieței gazelor naturale și a energiei electrice.

Experiența României a demonstrat că liberalizarea funcționează eficient atunci când este susținută de:

- reguli clare;
- transparență;
- mecanisme funcționale de piață;
- instrumente digitale moderne;
- informarea corectă a consumatorilor.

În acest sens, instrumente precum Platforma Online de Schimbare a Furnizorului (POSF) și comparatoarele de oferte de energie electrică și de gaze naturale din cadrul POSF au devenit exemple relevante de bune practici la nivel regional.

ANRE a sprijinit permanent Republica Moldova în procesul de armonizare a cadrului legislativ cu acquis-ul european și în dezvoltarea unor mecanisme moderne de funcționare a pieței energetice.

Concluzie

Cooperarea dintre România și Republica Moldova în domeniul energetic reprezintă astăzi unul dintre cele mai solide exemple de parteneriat regional construit pe solidaritate, interese comune și obiective strategice.

Într-o perioadă marcată de instabilitate geopolitică și transformări profunde ale piețelor energetice, dezvoltarea infrastructurii comune, integrarea piețelor și consolidarea securității energetice devin priorități fundamentale.

ANRE a avut și continuă să aibă un rol important în acest proces prin:

- transfer de expertiză;
- susținerea armonizării legislative;
- dezvoltarea cooperării instituționale;
- promovarea bunelor practici europene;
- sprijinirea integrării Republicii Moldova în piața energetică europeană.

Proiectele de interconectare, dezvoltarea Coridorului Vertical, utilizarea depozitelor de gaze, integrarea în ENTSO-E și consolidarea piețelor regionale sunt elemente care definesc noua arhitectură energetică a regiunii.

Energia nu mai reprezintă doar un sector economic. Ea a devenit o componentă esențială a securității naționale, a rezilienței statelor și a stabilității regionale.

România și Republica Moldova au demonstrat că solidaritatea energetică poate produce rezultate concrete atunci când este susținută de infrastructură, cooperare și viziune strategică, astfel că România nu a ajutat Republica Moldova "la nevoie" — România a ajutat Republica Moldova să nu mai ajungă în nevoie.

În acest context, parteneriatul dintre cele două state va continua să joace un rol esențial în consolidarea securității energetice regionale și în integrarea europeană a Republicii Moldova.

Interconectarea sistemelor electrice în contextul extinderii ENTSO-E: rolul Transelectrica, stadiul proiectelor și priorități strategice

Echipa Transelectrica

Interconectarea sistemelor electrice România – Republica Moldova reprezintă un pilon esențial al securității energetice regionale, facilitând integrarea Republicii Moldova în sistemul energetic european și în piața europeană a energiei prin extinderea ENTSO-E. Transelectrica, ca operator de sistem de transport al energiei electrice, joacă un rol central în aceste proiecte, asigurând sincronizarea rețelelor și diversificarea surselor de aprovizionare.

În prezent sistemele energetice ale României și Republicii Moldova funcționează interconectat prin Linia Electrică Aeriană 400 kV Isaccea – Vulcănești, alte două proiecte de noi interconexiuni fiind în diferite stadii, Linia Electrică Aeriană 400 kV Suceava – Bălți și, respectiv Linia Electrică Aeriană 400 kV Gutinaș – Strășeni.

Aceste inițiative reduc dependența Moldovei de surse nefiabile și sporesc reziliența la riscuri geopolitice, contribuind la obiectivele europene de integrare energetică.

Contractul pentru proiectarea și execuția LEA 400 kV de interconexiune Suceava (RO) – Republica Moldova (MD) pentru porțiunea de pe teritoriul României a fost încheiat în luna martie 2025, în urma derulării unei proceduri de achiziție publică. Contractul (lucrări și echipamente) are o valoare de 133,4 milioane de lei fără TVA și o durată de 52 de luni, lucrările fiind executate de Asocierea Electromontaj SA (lider de asociere) – ELM Electromontaj Cluj SA.

În 23 aprilie 2026, prin Hotărâre de Guvern proiectul a fost declarat de importanță națională în domeniul transportului energiei electrice, ceea ce am marcat un progres clar în implementarea unor investiții prioritare ale Companiei Naționale de Transport al Energiei Electrice Transelectrica SA. Prin acest acte normativ, au fost create condițiile legale necesare pentru realizarea proiectelor de investiții Linia Electrică Aeriană (LEA) 400 kV de interconexiune cu Republica Moldova Suceava – Bălți (segmentul de pe teritoriul României).

Adoptarea hotărârii de guvern a vizat aprobarea amplasamentelor și declanșarea procedurilor de expropriere pentru suprafețele de teren aflate în coridoarele

necesare realizării lucrărilor, reprezentând o etapă fundamentală pentru intrarea în fazele următoare, respectiv obținerea Autorizațiilor de Construcție, și execuția efectivă a lucrărilor. Transelectrica a semnat în 2025 contractele de execuție și proiectare pentru cele două obiective de infrastructură majoră.

Proiectul LEA 400 kV Suceava – Bălți, porțiunea de pe teritoriul României, reprezintă un obiectiv de investiții de importanță strategică care va facilita schimburile transfrontaliere de energie **și va contribui la** accelerarea integrării surselor regenerabile de energie din nord-estul țării.

Importanța strategică a acestui proiect rezidă nu numai din perspectiva celor două sisteme energetice naționale, dar și din perspectiva sistemului energetic european, asupra căruia actualul context internațional exercită o presiune semnificativă, necesitând acțiuni de consolidare în vederea asigurării alimentării cu energie electrică.

Noua LEA de 400 kV Suceava – Bălți va străbate o distanță de aproximativ 93 de kilometri, traversând 17 localități din județele Suceava și Botoșani. Cu 302 stâlpi de înaltă tensiune, acest proiect va completa un ax strategic Gădălin – Suceava – Bălți, creând o punte de energie între Ardeal, Moldova și Republica Moldova.

Pentru județul Botoșani, investiția are o semnificație suplimentară: este pentru prima dată când pe teritoriul său va fi amplasată o infrastructură energetică de înaltă tensiune. Corelat cu realizarea liniei electrice aeriene de 400 kV Suceava – Bălți, Transelectrica și Delgaz Grid (operatorul de distribuție de energie electrică din zonă), cu susținerea Consiliului Județean Botoșani, au în vedere realizarea unei stații electrice de 400/110 kV în zona județului Botoșani. Astfel, județul va fi conectat la Rețeaua Electrică de Transport a României, fapt care deschide noi oportunități de dezvoltare economică și socială, prin facilitarea racordării de noi capacități de producție și a investitorilor din sectorul industrial și energetic.

LEA 400 kV Gutinaș – Strășeni reprezintă cea de a treia interconexiune dintre România și Republica Moldova, rezultând ca soluție optimă din studiul efectuat. În prezent, se află în fază finală de elaborare studiul de prefezabilitate comun, atât pentru porțiunea de linie de pe teritoriul României, cât și a porțiunii de linie de pe teritoriul Republicii Moldova, de către firma Black & Veatch și beneficiază de finanțarea integrală asigurată de Departamentul de Stat al SUA, pentru porțiunea de linie de pe teritoriul Republicii Moldova. În paralel se lucrează la definirea cerințelor privind realizarea unui Studiu de Fezabilitate.

La nivelul Companiei noastre proiectul a fost introdus în Planul de Dezvoltare a RET care urmează să fie aprobat de către ANRE, analizându-se și aspectul formal al conformității studiului de fezabilitate cu prevederile legale specifice din România, astfel încât acesta să poată fi folosit în procedura de achiziție legală.

După elaborarea studiului de fezabilitate conform cerințelor legale din România, urmează etapele inițiale procedurale privind dezvoltarea proiectului:

tema de proiectare, solicitare HG pentru indicatorii tehnico-economici, proiectare, licitație publică și contractare, exproprieri etc.

Proiectul va cuprinde (1) construcția LEA 400 kV Gutinaș – Strășeni simplu circuit pe teritoriul României (traseul va fi definitivat prin SF), (2) construcția unei celule 400 kV de linie pentru plecare din stația electrică 400/220/110 kV Gutinaș. În partea din Republica Moldova se impune construcția stației de 400 kV Strășeni. Toate celelalte caracteristici ale proiectului vor rezulta după finalizarea studiului de fezabilitate și definirea temei de proiectare.

Valoarea estimată inițială pentru proiectul pe teritoriul României este de 103.000.000 euro, dar aceasta se va actualiza în urma elaborării SF.

Dat fiind stadiul incipient al proiectului, nu s-au analizat încă opțiunile privind sursele de finanțare pentru porțiunea de linie de pe teritoriul României.

Rolul OPCOM S.A. în dezvoltarea și operarea pieței de energie electrică din Republica Moldova

Echipa OPCOM

Introducere

Angajamentul Republicii Moldova de a-și alinia piața energiei electrice la cea a Uniunii Europene este un pas strategic esențial pentru integrarea economică europeană, modernizarea sectorului energetic și consolidarea independenței energetice. Acest proces necesită însă reforme continue și investiții semnificative.

Un pas important în direcția alinierii pieței de energie electrică la piața internă a Uniunii Europene a fost decizia de inițiere de către Republica Moldova a procesului de transpunere a Pachetului de Integrare a Pieței de Energie Electrică (*Electricity Integration Package, EIP*), demers finalizat prin transmiterea la începutul anului 2026 a solicitării oficiale privind inițierea Procesului de Verificare de către Secretariatul Comunității Energetice a procedurii de transpunere a EIP în cadrul legislativ și de reglementare național, proces care precede inițierea cuplării piețelor de energie.

Astfel, Ministerul Energiei din Republica Moldova a transmis documentația pentru verificarea transpunerii principalelor acte ale legislației UE în domeniul energiei electrice, inclusiv directivele și regulamentele esențiale privind funcționarea pieței, gestionarea rețelelor și securitatea energetică.

Un pas important în reforma sectorului electroenergetic și reconfirmarea angajamentului Republicii Moldova de integrare în piața energetică europeană a fost lansarea, la 10 și 17 decembrie 2025, a pieței pentru ziua următoare și pieței intrazilnice de energie electrică de către Operatorul Pieței de Energie din Moldova (OPEM), completând astfel arhitectura necesară pentru stabilirea și consolidarea tranzacționării prin mecanisme de piață.

După confirmarea - într-o primă etapă de către Secretariatul Comunității Energetice, iar într-o etapă ulterioară de către Comisia Europeană – a conformității procedurii de transpunere a EIP în cadrul legislativ și de reglementare național, operatorul sistemului de transport (OTS) și operatorul pieței de energie electrică desemnat (OPEED) pot solicita oficial aderarea la mecanismele de cuplare, obiectiv

pentru realizarea căruia este necesară parcurgerea unei etape de pregătire de aproximativ 18 luni, în care condițiile tehnice, operaționale și contractuale necesare trebuie să fie pe deplin implementate.

Este unanim recunoscut că integrarea piețelor nu este un proces simplu și implică o cooperare strânsă între numeroși actori, de la părțile direct implicate (OPEED și OTS), până la autoritățile naționale de reglementare/competente și instituțiile europene. În cazul Republicii Moldova, colaborarea regională este stabilită în prezent inclusiv printr-un Memorandum de Înțelegere semnat de operatorii din mai multe țări, inclusiv România, Ucraina și Republica Moldova.

Dezvoltarea unei piețe de energie electrică eficiente, transparente și integrate reprezintă un pilon esențial al securității energetice și al creșterii economice în Republica Moldova. În contextul alinierii la standardele europene și al consolidării mecanismelor concurențiale, rolul operatorilor de piață devine crucial în organizarea și administrarea platformelor pentru tranzacționarea energiei electrice. În acest cadru, OPCOM S.A., Operatorul Pieței de Energie Electrică și de Gaze Naturale din România, a devenit un actor important în sprijinirea dezvoltării și operării pieței energiei electrice din Republica Moldova, pe fondul unei cooperări consolidate a celor două **țări în care România a**cționează ca principalul promotor al Republicii Moldova în procesul de extindere, oferind sprijin instituțional, financiar și expertiză tehnică pentru alinierea la legislația europeană.

Prin expertiza acumulată în administrarea pieței de energie electrică încă de la înființare, precum și prin implementarea unor mecanisme de tranzacționare adaptate permanent necesităților și oportunităților pieței, OPCOM S.A. contribuie la introducerea și consolidarea **în Republica Moldova** a regulilor și bunelor practici conforme cu legislația comunitară.

Astfel, rolul OPCOM S.A. nu se limitează la operarea tehnică a platformelor de tranzacționare, ci include și transferul de know-how, dezvoltarea cadrului instituțional și susținerea procesului de liberalizare a pieței. Prin aceste contribuții, OPCOM S.A. sprijină tranziția Republicii Moldova către o piață a energiei electrice competitivă, eficientă și aliniată standardelor europene, facilitând totodată integrarea acesteia în piața unică de energie electrică a Uniunii Europene.

Importanța implementării unei piețe de energie electrică liberalizată în Republica Moldova

Republica Moldova depinde de importuri de energie electrică pentru a-și acoperi consumul de energie electrică **în special în orele de vârf.** Astfel, implementarea unei piețe de energie electrică funcționale în Republica Moldova este vitală pentru asigurarea securității naționale din punct de vedere energetic, eliminarea dependenței istorice de sursele din stânga Nistrului și integrarea în sistemul energetic

european. Piața este destinată, prin rolul său, să stimuleze investițiile, prin încurajarea implementării tehnologiilor eficiente, respectiv a tehnologiilor din domeniul energiei regenerabile și să furnizeze prețuri consistente pentru consumatorii finali.

O piață de energie electrică liberalizată permite diversificarea surselor de aprovizionare, în special prin interconexiunile cu România și restul Europei. Integrarea în sistemul electroenergetic european va contribui la menținerea stabilității rețelelor conectate la blocul european și la consolidarea unei piețe de echilibrare și de servicii de sistem funcționale.

Prin intermediul Operatorului Pieței de Energie M (OPEM, filială deținută integral de OPCOM S.A.), Republica Moldova a lansat la sfârșitul anului 2025 Piața pentru Ziua Următoare (PZU) și Piața Intrazilnică (PI), inițial denumită Piața pe Parcursul Zilei. Aceste piețe de energie electrică pe termen scurt au rolul de a susține transparența și credibilitatea prețurilor la energie electri**că,** tranzacționarea fiind realizată prin mecanisme de piață, concurențiale, de stabilire a prețului **și cantităților,** prin participarea **într-un mediu organizat a tuturor categoriilor de jucători,** producători de energie, furnizori și alte **întreprinderi** electroenergetice cu drept de tranzacționare în piața angro de energie electrică.

Constituirea OPEM S.R.L.

Republica Moldova este determinată să implementeze reforma pieței de energie electrică în scopul integrării viitoare a pieței de energie electrică în piața unică europeană. Republica Moldova prin *Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.829/2023, s-a angajat să asigure armonizarea cadrului aferent domeniului energiei electrice cu cadrul normativ al Uniunii Europene, prin transpunerea documentelor relevante[1], adresând, dar fără a se limita la, dezvoltarea pieței de energie electrică din Republica Moldova și integrarea acesteia în piața unică de energie electrică a Uniunii Europene.

Astfel, conform Memorandumului de Înțelegere între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind realizarea proiectelor necesare interconectării rețelelor de gaze naturale și energie electrică din România și Republica Moldova, semnat la Chișinău, la data de 11 decembrie 2023 și aprobat prin:

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.89/07.02.2024,
- Hotărârea Guvernului României nr.170/28.02.2024,

[1] Directiva (UE) 2019/944 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică; Regulamentul (UE) 2019/943 privind piața internă de energie electrică; Regulamentul (UE) 2019/942 de instituire a Agenției Uniunii Europene pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din Domeniul Energiei; Regulamentul (UE) 2015/1222 de stabilire a unor linii directoare privind alocarea capacităților și gestionarea congestiilor și Regulamentul (UE) nr.1227/2011 privind integritatea și transparența pieței angro de energie.

guvernele celor două țări au decis să asigure condițiile desemnării OPCOM[2] S.A. în temeiul legislației Republicii Moldova, prin forma juridică corespunzătoare, în calitate de operator al pieței de energie electrică din Republica Moldova, inclusiv operator al pieței de energie electrică desemnat, în vederea integrării pieței energiei electrice din Republica Moldova în piața internă de energie electrică a Uniunii prin cuplarea piețelor.

Pentru îndeplinirea acestui obiectiv, Adunarea Generală a Acționarilor Operatorului Pieței de Energie Electrică și de Gaze Naturale „OPCOM" S.A. (în continuare „OPCOM S.A.") a hotărât în data de 13 decembrie 2023, constituirea și înregistrarea unei societăți în Republica Moldova, proces care s-a finalizat prin înregistrarea Societății cu Răspundere Limitată „Operatorul Pieței de Energie M" (în continuare „OPEM") la Agenția de Servicii Publice a Republicii Moldova la data de 29.12.2023, capitalul social al acesteia fiind de 500.000 MDL. Ulterior au existat contribuții financiare aduse de OPCOM S.A. în calitate de asociat unic, peste capitalul social inițial de 500.000 MDL, pentru a susține activitatea curentă și dezvoltarea Societății cu Răspundere Limitată „Operatorul Pieței de Energie M", valoarea totală a capitalului social al OPEM fiind astăzi în valoare de aprox. 12,8 mil. MDL (aprox. 3,4 mil. lei).

În același timp, OPCOM S.A. și OPEM au reconfirmat Ministerului Energiei Republicii Moldova angajamentul de a organiza și administra piața de energie electrică din Republica Moldova în conformitate cu prevederile Legii nr. 107/2016 cu privire la energia electrică, cu modificările ulterioare și ale Regulilor pieței energiei electrice și cu alte acte normative aprobate de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova. Astfel, OPCOM S.A., în calitate de operator desemnat al pieței de energie electrică din România, a confirmat Guvernului Republicii Moldova deținerea experienței în organizarea pieței energiei electrice pentru ziua următoare, a pieței energiei electrice pe parcursul zilei și a pieței contractelor bilaterale de energie electrică, precum și în funcționarea cuplată la nivel internațional a piețelor, elemente referitoare la îndeplinirea acestui criteriu fiind prezentate în mod detaliat de către OPCOM S.A..

În data de 21.02.2024, Guvernul Republicii Moldova a desemnat Societatea cu Răspundere Limitată „Operatorul Pieței de Energie M" în calitate de operator al

[2] OPCOM S.A. este Operatorul Pieței de Energie Electrică și Gaze Naturale „OPCOM" S.A. în România. Începând cu anul 2000, OPCOM s-a angajat să consolideze un mediu de piață unde se tranzacționează energie și certificate de mediu în condiții de transparență și integritate. Portofoliul de tranzacționare oferit de OPCOM cuprinde produse de energie electrică și gaze naturale, precum și certificate verzi. Suplimentar față de acest rol, OPCOM S.A.este responsabil de decontarea tranzacțiilor încheiate pe piețele de energie electrică pe PZU și PI și, de asemenea, OPCOM S.A. acționează ca mecanism de raportare înregistrat conform REMIT. OPCOM S.A. este, de asemenea, Operator al Pietei de Energie Electrică Desemnat (OPEED), nominalizat în conformitate cu Regulamentul (UE) 2015/1222 pentru efectuarea cuplării unice a piețelor pentru ziua următoare și a piețelor intrazilnice.

pieței energiei electrice, responsabil de crearea și funcționarea piețelor organizate de energie electrică (HG125/2024 din 21.02.2024 cu privire la desemnarea operatorului pieței energiei electrice din Republica Moldova).

La data de 19.03.2024, în ședință ordinară, Consiliul de Administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică a eliberat SRL „Operatorul Pieței de Energie M" licența nr. 166 pentru activitatea de operare a pieței energiei electrice, în sarcina operatorului fiind pusă asigurarea funcționării pieței energiei electrice pentru ziua următoare, a pieței energiei electrice pe parcursul zilei și a pieței organizate a contractelor, precum și ulterioara cuplare internațională a acestora.

Obiectivele OPCOM S.A. pentru implementarea piețelor organizate de energie electrică în Republica Moldova

OPCOM S.A., prin filiala sa OPEM, s-a angajat să susțină procesul de liberalizare a pieței de energie electrică din Republica Moldova, sens în care OPCOM S.A. susține sub toate aspectele misiunea OPEM de a deveni, alături de Ministerul Energiei și de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova (ANRE), principalul instrument pentru implementarea și consolidarea unei piețe concurențiale de energie electrică în Republica Moldova prin asigurarea unui cadru organizat, viabil și eficient pentru desfășurarea tranzacțiilor comerciale în cadrul piețelor organizate, în condiții de consecvență, corectitudine, obiectivitate, independență, echidistanță, transparență și nediscriminare.

Acțiunile permanente ale OPCOM S.A., prin filiala sa OPEM, sunt orientate în direcția îndeplinirii misiunii operatorului pieței de energie electrică din Republica Moldova, respectiv aceea de a furniza prețul de referință al energiei energiei electrice, respectiv prețul de închidere al pieței pentru ziua următoare, precum și semnale de preț pe orizonturi de livrare mai lungi stabilite în cadrul tranzacțiilor la termen realizate pe piețele organizate de OPEM, prin asigurarea condițiilor de piață în ansamblul lor, corespunzător domeniului de responsabilitate ce îi este stabilit de legislația primară și secundară în vigoare, necesare pentru îndeplinirea obiectivelor strategiei energetice naționale, menite să sporească transparența și integritatea pieței angro de energie electrică din Republica Moldova, precum și condițiile integrării acesteia în piața unică europeană de energie electrică.

Dezvoltarea OPEM, ca filială a OPCOM S.A., implică aplicarea eficientă și eficace a măsurilor necesare care să asigure stabilirea structurii corporative, tehnice și tehnologice astfel încât să fie îndeplinite permanent responsabilitățile care îi revin, corespunzător, totodată, evoluției mecanismelor comerciale ale pieței, tendințelor și riscurilor acesteia, precum și nivelului de maturitate al pieței. Prin măsurile prevăzute a fi aplicate se are în vedere asigurarea unui management modern, în condiții de calitate, asigurându-se administrarea societății din punct de vedere

economico-financiar cu respectarea deplină a legislației în vigoare și în condiții de eficiență și eficacitate.

OPCOM S.A., prin expertiza și experiența deținute, integrează în dezvoltarea OPEM nu doar regulile în vigoare ci și cele mai bune practici pe care le-a dezvoltat în parcursul de peste 25 ani, similar altor burse/operatorii de piață cu experiență la nivel european, evoluția sa solidă și rolul jucat în dezvoltarea și operarea procesului de cuplare la nivel european demonstrând nivelul de performanță și expertiză deținut de acesta la data stabilirii acestui parteneriat strategic bilateral dintre cele două țări cu obiectivul implementării piețelor pe termen scurt de energie electrică (PZU și PI) din Republica Moldova, integrării acestora în piața unică europeană, precum și consolidării altor mecanisme de tranzacționare a energiei electrice corespunzător rolului OPEM de operator de piață în Republica Moldova.

Astfel, până în prezent și în continuare, coerent cu strategia sa de implementare și dezvoltare a pieței energiei electrice din Republica Moldova, OPEM urmărește îndeplinirea obiectivelor stabilite printr-o colaborare strânsă cu OPCOM S.A., inclusiv la nivel tehnic prin utilizarea expertizei și a serviciilor furnizate de OPCOM S.A., asigurând:

- funcționarea sigură, fiabilă, continuă și corectă a piețelor administrate. În funcționarea PZU, piață care facilitează stabilirea prețului de referință pentru tranzacționarea energiei electrice, precum și a PI, ambele menite a asigura echilibrarea portofoliilor cât mai aproape de intervalul de livrare, se va urmări asigurarea funcționării continue a piețelor, fără disfuncționalități și fără contestații ale participanților la piață cu privire la corectitudinea rezultatelor stabilite. În acest sens, se urmărește, printre alte măsuri, asigurarea unei cât mai bune informări a participanților privind regulile de piață și modul de funcționare a platformelor informatice, cât și a unui suport operativ neîntrerupt participanților la piață;
- dezvoltarea continuă a portofoliului de produse și a mediilor de tranzacționare, incluzând rezultatele activităților desfășurate în cadrul Grupurilor de lucru organizate împreună cu participanții la piață și cu participarea ANRE. Orice dezvoltare va lua în considerare perspectiva aderării la piața unică europeană de energie electrică și pregătirea corespunzătoare a participanților la piața din Republica Moldova pentru integrarea în piața cuplată de energie electrică;
- dezvoltarea și consolidarea cadrului intern de supraveghere a piețelor de energie electrică administrate, urmărind permanent alinierea activității la diversitatea portofoliului de produse de tranzacționare. Activitatea de monitorizare va facilita urmărirea evoluției piețelor organizate de energie electrică de către ANRE, ca parte a pieței angro de energie electrică, precum și menținerea comportamentului participanților în cadrul regulilor și reglementărilor în vigoare;

- participarea consistentă și coerentă, corespunzător specificului său de operator de piață, la procesul de cuplare, în perspectiva integrării în piața internă europeană de energie;
- consolidarea funcționării, incluzând eficiența și eficacitatea funcționării corporative, a gestionării resurselor necesare;
- infrastructura informatică și de comunicații, asigurarea și menținerea nivelului superior de performanță, în condiții de siguranță certificate prin implementarea de către OPEM, prin serviciile de care beneficiază, a standardelor în domeniul calității și al managementului securității informației;
- un nivel calitativ superior al serviciilor furnizate clienților și verificarea percepției administrării piețelor de către participanți prin feedback-ul acestora;
- menținerea nivelului de transparență, echidistanță, corectitudine și nediscriminare;
- preocuparea concretă în direcția implementării complete a responsabilităților care derivă din aplicarea, corespunzător reglementărilor stabilite la nivel național, a prevederilor acquis-ului comunitar adaptat Comunității Energetice în ceea ce privește integritatea și transparența pieței angro de energie (REMIT);
- participarea activă în cadrul proiectelor europene de cuplare, inițial pe baza calității de observator obținute;
- o activitate de cooperare eficientă în vederea susținerii și promovării imaginii societății și a proiectelor internaționale în care societatea va colabora cu celelalte burse europene, la eforturile dedicate definirii și implementării modelului țintă al pieței unice europene de energie și a mecanismelor de piață aferente;
- realizarea unei comunicări publice coerente, clare și consecvente, promovarea imaginii în plan intern și internațional.

Acțiunile OPCOM S.A. în vederea implementării platformelor de tranzacționare pe piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (PZU și PI)

OPCOM S.A. a întreprins toate demersurile de pregătire a infrastructurii tehnice și procedurale pentru deservirea piețelor de energie electrică pe termen scurt (PZU și PI) din Republica Moldova. Într-o primă etapă, obiectivul a fost de a elabora cadrul contractual și procedural și de a pregăti implementarea la nivel local, național, cu considerarea pe cât posibil și în limitele prevederilor legislației naționale primare și secundare, a piețelor pe termen scurt de energie electrică, Piața pentru Ziua Următoare (PZU), cu scopul de a creea lichiditate și de a oferi un preț de referință pentru tranzacțiile angro de energie electrică și Piața Intrazilnică (PI), cu scopul de a oferi participanților oportunitatea de tranzacționare cât mai aproape

de timpul real de livrare, în contextul unei producții din surse regenerabile în continuă creștere.

Astfel, OPCOM S.A. a contractat pentru deservirea OPEM aplicații informatice dedicate (medii de producție și de test), similare celor proprii dar totodată integrând specificitățile legislative și de reglementare ale pieței de energie electrică din Republica Moldova, platforme care și-au demonstrat fiabilitatea în funcționarea locală și cuplată, cu obiectivul de a asigura o tranziție mai facilă la funcționarea cuplată, odată ce toate condițiile necesare vor fi îndeplinite. Pentru decontarea tranzacțiilor s-a urmărit implementarea unei soluții similare celei utilizată de OPCOM S.A., soluție care și-a dovedit eficiența pe întreaga sa durată de aplicare și care asigură decontarea tranzacțiilor fără întârzieri și blocaje ale încasărilor și plăților, cu adaptări pentru asigurarea conformității cu legislația bancară implementată în Republica Moldova.

Pregătirea participării pe piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (PZU și PI)

Ministerul Energiei din Republica Moldova a inițiat modificarea legii energiei electrice în sensul alinierii la obiectivele asumate de statele din Comunitatea Energetică din care face parte și Republica Moldova în scopul implementării pachetului de reglementări pentru integrarea pieței, respectiv pentru integrarea în piața unică.

Astfel a fost amendată Legea nr. 107/2016 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică și ulterior înlocuită prin Legea nr. LP164/2025 din 26.06.2025 cu privire la energia electrică prin care au fost transpuse prevederile Regulamentului (UE) 2015/1222 de stabilire a unor linii directoare privind alocarea capacităților și gestionarea congestiilor cunoscut drept Regulamentul CACM (Capacity Allocation and Congestion Management), regulament ce include condițiile pentru stabilirea Operatorului Pieței de Energie Electrică Desemnat (OPEED), desemnare ce constituie precondiție pentru aderarea la piața energiei electrice unică europeană.

În considerarea propriei experiențe, conștient de importanța înțelegerii principiilor de piață, OPCOM S.A. a acordat o atenție deosebită atât dialogului instituțional permanent cu factorii implicați, respectiv cu Ministerul Energiei și ANRE, cât și cu jucătorii din piață, inclusiv prin realizarea de prezentări potențialilor participanți la piață și altor părți interesate cu privire la rolul și principiile și mecanismele de piață, facilitățile sistemelor de tranzacționare. Anterior lansării în funcționare comercială a PZU și a PI au fost susținute sesiuni repetate de astfel de prezentări pentru consolidare și clarificare suplimentară, fiind organizate perioade de acces la sistemele de test pentru a permite potențialilor participanți, nefamiliarizați cu tranzacționarea pe piețe organizate, contactul cu sistemele de tranzacționare și

înțelegerea mecanismelor de tranzacționare și a modului de ofertare și tranzacționare în mod specific.

În colaborare cu ANRE, OPEM și OPCOM S.A. au contribuit la activitățile de adaptare a cadrului primar și secundar aplicabil pieței de energie electrică și în mod specific la adaptarea Regulilor pieței energiei electrice aprobate prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 283/2020 din 07 august 2020, cu modificările și completările ulterioare (RPEE) pentru operaționalizarea și pregătirea pentru funcționarea cuplată a Pieței pentru Ziua Următoare și a Pieței Intrazilnice, în vederea integrării acestora în piața unică europeană conform modelului aplicat la nivel european. Cadrul procedural a fost elaborat pentru a asigura un grad ridicat de claritate cu acoperirea tuturor aspectelor necesare pentru o administrare eficientă a piețelor, utilizând și în acest caz, experiența OPCOM S.A. și modelul procedural organizat.

Vector determinant în asigurarea transparenței pieței și a consolidării încrederii pieței, dezvoltat și administrat de OPCOM S.A. în calitate de furnizor de servicii, website-ul OPEM furnizează continuu informații și date participanților la piață și publicului larg. Dezvoltat utilizând tehnologii moderne, website-ul www.opem.md furnizează informații referitoare la piețele administrate, produsele de tranzacționare operaționale sau aflate în dezvoltare, incluzând totodată resurse publice dedicate informării generale a participanților la piață și a altor factori interesați.

Astfel, website-ul asigură transparența informațiilor, publicarea regulilor, a procedurilor, rezultatelor și rapoartelor de sinteză, prezentând o structură care permite transparența tuturor informațiilor conform bunelor practici la nivel european.

În ceea ce privește operaționalizarea piețelor pe termen scurt de energie electrică (PZU și PI) în Republica Moldova, procesul oficial de înregistrare a participanților la PZU și la PPZ a fost început de către OPEM la data de 27 octombrie 2025, odată cu publicarea tuturor formularelor și documentelor pe website-ul operatorului. Ulterior unei perioade de pregătire intensă a lansării, OPEM, cu sprijinul OPCOM S.A., a organizat cu succes în ziua de tranzacționare 10.12.2025, pentru ziua de livrare 11.12.2025, prima sesiune de tranzacționare cu efecte comerciale pe Piața pentru ziua următoare (PZU) din Republica Moldova, respectiv în ziua de tranzacționare 17.12.2025, pentru ziua de livrare 18.12.2025, prima sesiune de tranzacționare cu efecte comerciale pe Piața pe Parcursul Zilei (PPZ) din Republica Moldova. Referitor la decontarea financiară încă de la momentul primelor tranzacții, încasarea obligațiilor de plată prin debitare intrabancară și plata drepturilor de încasare au fost realizate în ziua de tranzacționare respectivă pentru PZU și în ziua următoare zilei de livrare pentru tranzacțiile realizate pe PPZ.

Astfel, în considerarea angajamentului asumat de către OPEM cu privire la implementarea Agendei de reforme aferente Planului de creștere al Republicii

Moldova pentru anii 2025–2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 260/2025, pentru măsurile din cadrul Pilonului nr. 6 „Securitate și eficiență energetică", măsura de reformă 6.1.5. „Piața de energie electrică deschisă și competitivă" față de care este responsabil, OPCOM S.A. împreună cu filiala sa OPEM și-au îndeplinit acest angajament complet și la termen, prin lansarea de către OPEM a funcționării comerciale a piețelor pe termen scurt, organizate în conformitate cu standardele europene, cu cerințele stabilite de cadrul normativ aplicabil și cu respectarea calendarului asumat de Republica Moldova.

Participanții care realizează operațiuni de tranzacționare în Piața pentru Ziua Următoare, respectiv în Piața Intrazilnică, au asigurat accesul la informațiile aferente tranzacționării prin intermediul platformelor de tranzacționare aferente celor două piețe și a website-ului. Accesul la informații respectă prevederile legislației secundare relevante în vigoare și este detaliat în cadrul procedurilor operaționale publicate pe website-ul OPEM. Modul de publicare a informațiilor, cu respectarea pe de-o parte a cerințelor de transparență solicitate de ANRE și, pe de altă parte, cu respectarea cerințelor de confidențialitate reglementate prin Contractul cadru de participare la Piața pentru Ziua Următoare (PZU) și Piața pe Parcursul Zilei semnat de participanții la aceste piețe, este conform din perspectiva completitudinii, protejării informațiilor sensibile și a termenelor de publicare. Participanții au acces la informațiile detaliate individuale prin intermediul interfețelor dedicate ale sistemelor de tranzacționare.

Acțiuni viitoare pentru o piață a energiei electrice liberalizată, funcțională și integrată în piața unică europeană

Lansarea operațională în regim cuplat în cadrul SDAC (Single Day-Ahead Coupling) și SIDC (Single Intraday Coupling) reprezintă etapa finală a procesului de integrare a pieței pentru ziua următoare, respectiv a pieței intrazilnice din Republica Moldova, constând în intrarea în operare a mecanismelor de tranzacționare continuă și/sau a licitațiilor intrazilnice, în conformitate cu regulile și standardele pieței unice europene.

După lansarea cu succes a piețelor pe termen scurt, organizate pentru ziua următoare și pe parcursul zilei în luna decembrie 2025, urmată de lansarea pieței organizate a contractelor bilaterale în semestrul II 2026, OPCOM S.A. și OPEM își intensifică eforturile în cadrul de cooperare regional (regiunea de calcul al capacității EE CCR, care include granițele electroenergetice Ucraina-Polonia, Ucraina-Slovacia, Ucraina-Ungaria, Ucraina-România și Moldova-Romania) în vederea integrării piețelor de energie electrică pe termen scurt din Republica Moldova și Ucraina în piața internă europeană de energie electrică în cadrul unui proiect regional care vizează facilitarea aderării celor două state la cuplarea piețelor UE. În acest

fel OPEM, desemnat de ANRE ca operator desemnat al pieței de energie electrică (OPEED), va urmări îndeplinirea sarcinii ce îi revine de realizare a cuplării cu piața unică europeană de energie electrică a pieței pentru ziua următoare și a pieței intrazilnice, conform primei ferestre de aderare care va fi decisă în comun de factorii implicați, Comisia Europeană și Comunitatea Energetică.

Trebuie avut în vedere că, în condițiile legislației actuale, piața angro de energie electrică din Republica Moldova este încă puternic reglementată și modificarea semnificativă a legislației pentru deschiderea și pregătirea implementării reformelor prevăzute conform cerințelor asumate de Republica Moldova prin Agenda de Reforme aferente Planului de creștere al Republicii Moldova devine o condiție determinantă pentru reușita demersurilor realizate până în prezent.

Inerția sau chiar reacția de respingere a unor potențiali participanți a posibilității de participare la piețele organizate de energie electrică pe termen scurt, în considerarea de către aceștia a contractelor pe termen lung încheiate cu furnizorul central, posibilitatea continuării furnizării serviciilor de agregator de către furnizorul central de energie electrică pentru producătorii eligibili mari, precum și lipsa unui cadru legislativ care să sprijine tranzacționarea pe PZU și pe PI, sunt elemente de natură a frâna dezvoltarea în continuare a unei piețe angro de energie electrică concurențiale, și implicit, de a diminua efectele benefice ale tranzacționării prin mecanisme de piață, în mod organizat și transparent. Este contextul în care OPEM a propus Ministerului Energiei din Republica Moldova soluții care să încurajeze formarea unei piețe concurențiale, printre care: înlocuirea cu contracte pentru diferență a contractelor reglementate pentru achiziționarea energiei electrice din surse regenerabile încheiate de producători eligibili mari cu furnizorul central; tranzacționarea energiei de către producătorii eligibili mari și producătorii fără schemă de sprijin pe piețele organizate de energie electrică, respectiv pe Piața organizată a contractelor bilaterale și pe piețele pe termen scurt PZU și PPZ; participarea nemijlocită la PZU a producătorilor eligibili mari pentru a contribui la formarea prețului de referință pe baza căruia se determină prima variabilă de care aceștia vor beneficia în baza contractului pentru diferență.

În acest sens, pentru a susține tranzacționarea la termen a energiei prin mecanisme de piață, precum și formarea semnalelor de preț pentru orizonturi de livrare în viitor, OPCOM S.A. sprijină OPEM pentru atingerea obiectivului de a implementa în anul 2026 Piața Organizată a Contractelor Bilaterale (POCB), piață organizată și administrată de OPEM, care va facilita încheierea între participanții la piață a contractelor de vânzare-cumpărare energie electrică în mod transparent, ca rezultat al unor mecanisme concurențiale, prin licitație publică. Urmare a implementării de către OPEM a platformei de tranzacționare a contractelor bilaterale de energie electrică, se pot încheia contracte bilaterale de vânzare-cumpărare a

energiei electrice cu durata livrării de minim o lună, respectiv cu o durata maximă a livrării propusă de ofertantul inițiator (profil în bandă la putere constantă; putere constantă, la ore de vârf/gol de sarcină). Caracteristice acestei piețe organizate de energie electrică vor fi opțiunea privind procentul maxim de variație a cantității pe interval de decontare față de valoarea prevazută în ofertă, precum și opțiunea privind utilizarea unei formule de ajustare a prețului de atribuire a contractului.

Astfel, tranzacționarea la vânzare-cumpărare a energiei electrice pe platforma de tranzacționare POCB, în mod transparent, public și nediscriminatoriu, va permite:

- formarea liberă și transparentă a prețurilor (în funcție de cerere și ofertă),
- diversificarea portofoliului de instrumente de tranzacționare disponibile participanților la piață,
- creșterea lichidității pieței concurențiale la termen și a numărului de participanți,
- familiarizarea cu tranzacționarea pe piețe concurențiale în mod transparent, public și nediscriminatoriu a producătorilor de energie electrică, a furnizorilor serviciului universal, a operatorilor sistemelor de transport, precum și a titularilor noilor tipuri de licențe pentru stocarea energiei, agregarea și respectiv tradingul cu energie electrică,
- facilitarea dezvoltării producerii de energie electrică mai flexibile, durabile, cu emisii reduse de carbon, precum și flexibilitatea cererii,
- sens în care OPCOM S.A. a sprijinit OPEM în elaborarea Contractului cadru de participare la piața organizată a contractelor bilaterale, Procedurii privind tranzacționarea pe piața organizată a contractelor bilaterale și a Contractului cadru de vânzare-cumpărare energie electrică, documente ce urmează a fi supuse consultării publice și propuse ANRE spre avizare în vederea implementării și lansării ulterioare a platformei de tranzacționare a POCB.

Concluzii

OPCOM S.A. are un rol esențial în îmbunătățirea rezilienței sistemului energetic al Republicii Moldova prin dezvoltarea și integrarea pieței de energie electrică din Republica Moldova, în special în contextul apropierii acesteia de piața energetică europeană.

Implicarea sa atât la nivel operațional, cât și nivel de strategie de dezvoltare, prin filiala OPEM deținută integral, contribuie la o securitate energetică mai mare, prețuri mai consistente și dezvoltarea unei piețe concurențiale și transparente a energiei electrice în Republica Moldova.

Astfel, OPCOM S.A. contribuie la crearea și administrarea platformelor de tranzacționare a energiei electrice, introducerea mecanismelor de piață de formare

a prețurilor la energie, creșterea transparenței și concurenței pe piața de energie electrică din Republica Moldova. Un rol major al OPCOM S.A. este sprijinirea Republicii Moldova în cuplarea pieței de energie electrică cu România în contextul cuplării unice europene, inclusiv prin armonizarea regulilor de funcționare cu cele din Uniunea Europeană și a mecanismelor de tranzacționare în ansamblul lor.

OPCOM S.A. asigură continuu consultanță tehnică și suport instituțional, experiență în implementarea piețelor organizate (piața pentru ziua următoare, piața intrazilnică, piața organizată a contractelor bilaterale etc.), instruirea jucătorilor locali (producători, furnizori, autorități) și contribuie decisiv la obținerea unui impact economic pozitiv prin gestionarea mecanismelor care contribuie la formarea unor prețuri consistente și transparente, atragerea investițiilor în sectorul energetic și funcționarea mai eficientă a consumului și producției de energie.

Gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău: pilon al interconectării energetice România – Republica Moldova și pivot geopolitic al României în regiune

Ion Sterian

Într-un context european marcat de transformări profunde în sectorul energetic, de provocări geopolitice și geostrategice, SNTGN Transgaz SA își reafirmă rolul esențial în angajamentul ferm al României față de obiectivele comune ale Uniunii Europene privind securitatea aprovizionării, diversificarea surselor și consolidarea pieței europene comune a gazelor naturale pe de o parte și față de obiectivele de dezvoltare durabilă și creștere economică a întregii societăți românești, pe de altă parte.

În cadrul acestei strategii, SNTGN Transgaz SA implementează proiecte de investiții majore menite să crească reziliența și flexibilitatea infrastructurii energetice a României și Republicii Moldova. Prin dezvoltarea coridoarelor regionale de transport gaze naturale și pregătirea SNT pentru preluarea noilor surse de gaze naturale, inclusiv cele din Marea Neagră, Transgaz este furnizor de securitate energetică regională și contribuie activ la stabilitatea și echilibrul pieței de gaze din Sud-Estul Europei.

După cum cunoașteți, sectorul energetic este unul dintre principalele domenii în care România a sprijinit și continuă să sprijine Republica Moldova, contribuind în mod semnificativ, prin investițiile realizate la consolidarea securității energetice și interconectării rețelelor energetice, acest angajament fiind cuprins și în Strategia Energetică a României. SNTGN Transgaz SA, companie deținută majoritar de Statul Român prin Secretariatul General al Guvernului, listată la Bursa de Valori București este implicată activ în asigurarea securității energetice regionale, fiind prima multinațională românească din sectorul energetic care, cu sprijinul Guvernului României, a investit în Republica Moldova. Pe teritoriul Republicii Moldova, Transgaz este prezent prin Eurotransgaz SRL, al cărei asociat unic este și prin Vestmoldtransgaz SRL pe care o deține în procent de 75%, diferența de 25% fiind deținută de BERD care a acordat asistență VMTG în ceea ce privește componenta de mediu și social a proiectului gazoductului Ungheni – Chișinău, asigurându-se de respectarea celor mai înalte standarde în implementarea acestui proiect.

Prin construcția gazoductului Ungheni-Chișinău și prin preluarea în septembrie 2023 de la Moldovatransgaz, a întregii activități de operare, exploatare, dispecerizare și transport a gazelor naturale din Republica Moldova, Transgaz prin subsidiara sa Vestmoldtransgaz SRL a contribuit și contribuie la asigurarea și consolidarea securității energetice naționale, regionale și europene. Gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău este unul dintre cele mai importante proiecte energetice dintre România și Republica Moldova, scopul său fiind acela de a permite Republicii Moldova acces la gazele naturale din România și din piața europeană, reducând astfel dependența de un singur furnizor extern.

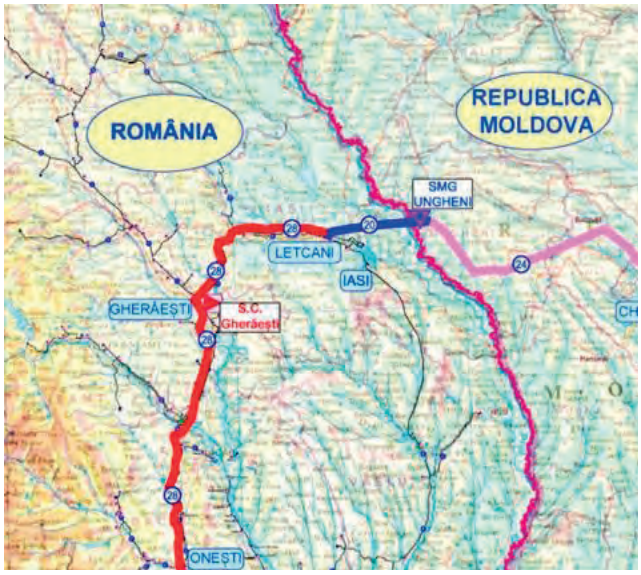
SNTGN Transgaz SA este singurul operator de transport și sistem (OTS) din Uniunea Europeană care operează integral sistemul național de transport gaze naturale din două țări diferite, România, membră a Uniunii Europene (peste 14.330 km) și cel din Republica Moldova, țară în proces de aderare la UE (peste 1.670 km).

Realizarea gazoductului Iași-Ungheni-Chișinău a început cu construcția conductei de interconectare Iași–Ungheni, DN 500, în valoare de 13,65 milioane euro, lungime de 31 km, care a subtraversat râul Prut și a fost inaugurată în anul 2014. Ulterior, conducta a fost extinsă până la Chișinău prin tronsonul Ungheni–Chișinău (aproximativ 110 km pe teritoriul Republicii Moldova), inaugurat în august 2020.

Investiția în realizarea gazoductului Ungheni - Chișinău a constat în construirea următoarelor obiective: conductă DN 600, presiunea 55 bar, cu o lungime de 110 km; 4 Stații de Reglare Măsurare Gaze (Semeni, Ghidighici, Petricani și Tohatin, municipiul Chișinău); 1 Nod de măsurare gaze bidirecțional la Tohatin care face legătura între conducta proiectată Ungheni – Chișinău și sistemul de transport gaze existent din Republica Moldova; 2 conducte de distribuție gaze de la SRM Tohatin la sistemul de distribuție al municipiului Chișinău în lungime de aproximativ 3,2

km fiecare;1 conductă de distribuție gaze naturale de presiune medie de la SRM Ghidighici la sistemul de distribuție al municipiului Chișinău (la intersecția străzii Petricani cu șoseaua Balcani) în lungime de aproximativ 1,5 km. Valoarea totală a acestor obiective de investiții a fost de 85,10 milioane euro; A fost construit și complexul administrativ și de operare la Ghidighici care este și sediul administrativ al VESTMOLDTRANSGAZ/EUROTRANSGAZ (subsidiara TRANSGAZ în Republica Moldova).

În scopul asigurării capacităților de transport gaze naturale spre Republica Moldova au fost realizate, în mod complementar o serie de investiții pe teritoriul României, în zona de NE a țării, prin construirea: conductei de transport gaze naturale Onești – Gherăești, în lungime totală de 103,44 km, diametrul DN700 și presiunea 55 bar; conductei de transport gaze naturale Gherăești – Lețcani în lungime totală de 61,05 km, diametrul DN700, presiunea 55 bar, a 2 stații de comprimare gaze naturale la Onești și Gherăești, fiecare cu o putere instalată de 9,14MW și inclusiv Interconectarea Sistemului Național de Transport gaze naturale cu conducta de transport internațional gaze naturale T1 și reverse flow Isaccea, puse în funcțiune în anul 2022.

Investițiile realizate de SNTGN Transgaz SA pentru realizarea gazoductului Iași – Ungheni - Chișinău sunt investiții strategice în valoare de aproximativ **475,69 milioane euro**, din care:

- Valoarea investițiilor realizate în Republica Moldova: 103,9 milioane euro;
- Valoarea investițiilor pe teritoriul României în scopul asigurării capacităților de transport gaze naturale spre Republica Moldova: 371,79 milioane euro.

Capacitatea inițială de transport gaze naturale a interconectorului a fost de aproximativ 1,5 miliarde metri cubi/an, dar datorită dezvoltării Sistemului Național de Transport gaze naturale în partea de Nord - Est a României capacitatea de transport gaze naturale a crescut până la 2,2 miliarde metri cubi/an.

Importanța strategică a gazoductului Iași – Ungheni – Chișinău constă în faptul că acesta permite importul de gaze naturale din România și din alte surse europene și poate asigura întregul consum anual al teritoriului controlat de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova (malul drept al Nistrului). Gazoductul Iași – Ungheni - Chișinău nu este doar o conductă de transport gaze naturale, ci și un instrument de integrare a Republicii Moldova în piața energetică europeană. El oferă alternative de aprovizionare, crește concurența pe piața gazelor și reduce vulnerabilitatea la întreruperi ale livrărilor.

Prin realizarea acestor investiții s-a asigurat creșterea gradului de interconectare dintre România și Republica Moldova în privința infrastructurii de transport gaze naturale, precum și diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu gaze naturale a Republicii Moldova.

O altă linie de cooperare cu Republica Moldova în domeniul energetic o constituie preluarea de către Vestmoldtransgaz SRL (VMTG)- subsidiara Transgaz din Republica Moldova, a funcțiilor de bază și activelor aferente activității de transport gaze naturale de la Moldovatransgaz (MTG).

VMTG a fost desemnată de către ANRE din Republica Moldova prin Hotărârea nr. 434 din 07.07.2023, operator unic al sistemului de transport al gazelor naturale din Republica Moldova începând cu data de 19 septembrie 2023.

Desemnarea VMTG ca unic operator al sistemului de transport al gazelor naturale din Republica Moldova derivă ca o consecință a neîndeplinirii de către Moldovatransgaz S.R.L. (MTG) a cerințelor de separare și certificare ("unbundling") conform Pachetului Energetic III al Uniunii Europene, a Directivei 2009/72/CE privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și a Legii 108/27.05.2016.Urmare a desemnării VMTG ca unic operator al sistemului de transport al gazelor naturale din Republica Moldova, VMTG a inițiat un amplu proces de evaluare tehnic, juridic și comercial a MTG, a negociat și a semnat la data de 04.09.2023, contractele de locațiune și mentenanță prevăzute în Legea 249/2022, aprobate de ANRE, iar începând cu data de 19 septembrie 2023, a preluat întreaga activitate de operare, exploatare, dispecerizare și transport al gazelor naturale din Republica Moldova, de la operatorul "Moldovatransgaz" SRL.

Prin implicarea Transgaz, România și Republica Moldova sunt conectate direct la Coridorul Vertical. Inițiativa Conceptului Coridorului Vertical a fost promovată de România prin Transgaz, încă din anul 2016, ca inițiativă strategică în scopul reducerii dependenței totale de gazele naturale rusești și facilitării aprovizionării cu LNG american produs de companii americane atât din Statele Unite ale Americii cât și de companii americane din alte zone ale globului: Africa de Nord, offshore-ul Ciprului, câmpurile Leviathan și Tamar etc.; Coridorul Vertical aduce prestigiu României și securitate energetică pentru țările din estul și centrul Europei și Balcani, dar și pentru Republica Moldova și Ucraina. Coridorul Vertical este unul dintre cele mai ambițioase proiecte regionale în domeniul transportului de gaze naturale. Acesta are potențialul de a reconfigura fundamental fluxurile energetice în Europa Centrală și de Est, creând noi coridoare de transport și diversificând sursele de aprovizionare pentru întreaga regiune.

Pentru România, investițiile în infrastructura de transport gaze naturale a Republicii Moldova și implementarea investițiilor necesare în vederea asigurării nivelurilor de capacitate precum și pentru asigurarea competitivității Coridorului Vertical au o dublă valență strategică: pe de o parte, întăresc poziția României ca hub energetic regional și poartă de intrare pentru resursele energetice către Europa Centrală iar pe de altă parte, sprijină obiectivele naționale privind securitatea, diversificarea și sustenabilitatea energetică.

Așa cum am mai declarat, Transgaz își ia foarte în serios rolul și angajamentele pe care le are în calitate de jucător regional în sectorul energetic. Avem responsabilitatea angajamentelor pe care România și Grupul Transgaz și le-au asumat. Realizarea gazoductului Iași-Ungheni-Chișinău contribuie la modernizarea și dezvoltarea infrastructurii energetice existente, sporind eficiența sectorului energetic al Republicii Moldova și asigurând un mecanism de dezvoltare durabilă a economiei naționale și conectarea cu piața energetică europeană. Această investiție reprezintă un câștig în plan geopolitic, urmărind diminuarea dependenței energetice prin ruta alternativă pe care o propune, precum și o contribuție semnificativă la consolidarea parcursului pro-european al Republicii Moldova.

România - vector al rezilienței energetice regionale: rolul hidroenergiei și contribuția Hidroelectrica la consolidarea stabilității energetice a Republicii Moldova

Bogdan Badea

Transformările geopolitice și energetice din ultimii ani au readus în prim-plan importanța infrastructurilor energetice critice pentru stabilitatea regională și funcționarea economiilor europene. În contextul războiului din Ucraina, al volatilității piețelor energetice și al vulnerabilităților structurale existente în Europa de Sud-Est, securitatea energetică a devenit o componentă esențială a securității naționale și regionale. Strategia Energetică a României 2025–2035 cu perspectiva anului 2050 subliniază explicit faptul că securitatea energetică a României este „indisolubil legată" de cea a Republicii Moldova și că România aspiră să își consolideze profilul de pilon regional al securității energetice.[1]

În acest context, Republica Moldova reprezintă un studiu de caz relevant pentru vulnerabilitățile energetice ale statelor mici, puternic dependente de interconectări, expuse presiunilor geopolitice și sensibile la dezechilibre operaționale ale sistemului energetic. Integrarea accelerată a Republicii Moldova în piața energetică europeană presupune nu doar dezvoltarea interconectărilor și acces la energie electrică, ci și consolidarea rezilienței operaționale a sistemului electroenergetic regional.

În mod tradițional, discuțiile privind securitatea energetică sunt concentrate asupra volumelor de producție sau asupra dezvoltării de noi capacități instalate. Cu toate acestea, experiența ultimilor ani demonstrează că securitatea energetică regională nu depinde exclusiv de creșterea capacităților instalate, ci de capacitatea sistemului energetic de a asigura flexibilitate, echilibrare și reziliență operațională în situații de volatilitate și criză. În cazul unor sisteme energetice vulnerabile sau aflate în proces accelerat de transformare, precum cel al Republicii Moldova, elemente precum capacitatea de reglaj, rezervele operaționale, stabilitatea frecvenței și adecvanța sistemului energetic devin la fel de importante precum capacitatea brută de producție.

[1] Strategia Energetică a României 2025–2035 cu perspectiva anului 2050 p.7

Din această perspectivă, rolul producătorilor hidroenergetici depășește dimensiunea tradițională de furnizori de energie electrică, aceștia devenind actori relevanți pentru stabilitatea și reziliența infrastructurii energetice critice regionale. Prin specificul tehnologic al hidroenergiei, capacitățile hidroenergetice contribuie nu doar la producția de energie electrică, ci și la asigurarea flexibilității Sistemului Electroenergetic Național, la reglajul frecvenței și la echilibrarea sistemului în condițiile unei ponderi tot mai ridicate a surselor regenerabile intermitente.

În acest context, Hidroelectrica are un rol strategic în cadrul infrastructurii energetice critice a României și, implicit, în consolidarea rezilienței energetice regionale. Prin exploatarea și modernizarea amenajărilor hidroenergetice, compania contribuie la menținerea stabilității SEN și la reducerea vulnerabilităților sistemice generate de volatilitatea piețelor energetice și de creșterea ponderii producției intermitente din surse regenerabile.

Strategia Energetică a României evidențiază importanța menținerii unui mix energetic diversificat și flexibil, precum și necesitatea dezvoltării capacităților de stocare și echilibrare pentru asigurarea funcționării sigure și stabile a sistemului energetic.[2] În acest sens, infrastructura hidroenergetică și proiectele de retehnologizare capătă o relevanță strategică suplimentară. Modernizarea amenajărilor hidroenergetice existente nu reprezintă exclusiv un proces tehnic de creștere a eficienței operaționale, ci contribuie direct la consolidarea flexibilității și rezilienței infrastructurii energetice regionale.

Totodată, experiența ultimilor ani a demonstrat importanța dezvoltării unor capacități de stocare la scară mare și a unor soluții capabile să susțină echilibrarea sistemului energetic în perioade de volatilitate ridicată. În acest context, acumularea prin pompaj și dezvoltarea unor capacități moderne de stocare pot deveni elemente esențiale pentru stabilitatea energetică regională, în special într-o regiune caracterizată prin creșterea accelerată a ponderii surselor regenerabile intermitente.

Raportul anual 2025 al Hidroelectrica evidențiază faptul că anul 2025 a fost marcat de condiții hidrologice dificile și de cea mai scăzută producție hidroenergetică din istoria recentă a României, ceea ce a afectat semnificativ volumele de energie disponibile pentru comercializare[3]. Acest context confirmă necesitatea unei abordări integrate privind reziliența energetică, bazată pe modernizarea infrastructurii, dezvoltarea capacităților de stocare și consolidarea flexibilității operaționale a sistemului energetic.

În paralel, integrarea energetică europeană a Republicii Moldova presupune dezvoltarea unei arhitecturi energetice regionale capabile să gestioneze volatilitatea și riscurile sistemice asociate transformărilor accelerate din sectorul energetic

[2] Strategia Energetică a României 2025–2035 cu perspectiva anului 2050 p. 89

[3] Raport Anual 2025 Hidroelectrica

european. În acest proces, România poate avea un rol relevant prin infrastructura sa energetică, prin capacitățile de interconectare și prin contribuția operatorilor de infrastructură critică energetică la stabilitatea regională.

În acest context regional complex, rolul hidroenergiei depășește dimensiunea economică sau comercială, devenind relevant pentru securitatea infrastructurilor critice și pentru capacitatea sistemelor energetice din regiune de a funcționa în condiții de stabilitate și continuitate. Prin capacitățile sale hidroenergetice, prin proiectele de retehnologizare ale obiectivelor de infrastructură critică și prin rolul său în asigurarea flexibilității și echilibrării SEN, Hidroelectrica contribuie la consolidarea rezilienței energetice regionale și la susținerea procesului de integrare energetică europeană a Republicii Moldova.

Într-un context regional caracterizat de volatilitate, incertitudine geopolitică și transformări accelerate ale sectorului energetic, consolidarea infrastructurilor energetice critice și dezvoltarea unor sisteme energetice flexibile și reziliente devin condiții esențiale pentru securitatea energetică regională. Din această perspectivă, hidroenergia și infrastructura hidroenergetică modernizată rămân componente esențiale pentru stabilitatea și adecvanța sistemelor electroenergetice din Europa de Sud-Est.

Rolul energiei nucleare ca factor de stabilitate și independență energetică la nivel național și regional

Cum consolidează energia nucleară poziția României în Europa de Est

Cosmin Ghiță

Energia nucleară joacă un rol important în mixul energetic al UE, contribuind la securitatea aprovizionării și la obiectivele de decarbonizare. Conform celui de-al optulea Program Ilustrativ pentru Energie Nucleară (PINC), sunt necesare investiții de circa 241 miliarde EUR, inclusiv pentru reactoare noi și prelungirea duratei de viață a celor existente.

Obiectivul UE pe termen lung este de atingere a neutralității climatice în 2050 și de contributie la consolidarea autonomiei energetice, a securității aprovizionării și a competitivității economice, în paralel cu reducerea dependenței de combustibilii fosili.

În 2024, emisiile nete de gaze cu efect de seră au scăzut cu 2,5% față de 2023, continuând tendința descendentă (după scăderea de 9% din 2023).

Comparativ cu 1990, emisiile au fost cu 37,2% mai mici, în timp ce PIB-ul UE a crescut cu 71%, confirmând decuplarea creșterii economice de emisii.

Comunitățile energetice sunt în expansiune, cu peste 8.000 de inițiative active în UE.

Pe baza datelor analizate de COM (Planurile naționale integrate energie-clima ale SM, notificările realizate în baza art. 41 din Tratatul Euratom, baza de date PRIS (Power reactor information system) pentru reactoare existente, puterea instalată în domeniul nuclear în UE la nivelul anului 2050 ar urma să ajungă la 109 GW (scenariul de bază) rezultată din prelungirea duratei de viață a reactoarelor existente și construcția unora noi de capacitate mare, cu posibilitate de variație între 70 GW și 144 GW.

În context, prelungirea duratei de viață a centralelor existente este un element cheie al contribuției energiei nucleare pe termen lung în mixul energetic al UE. La cei 109 GW s-ar adaugă și capacitatea planificată a fi construită prin reactoare SMR (între 17 și 53 GW, conform scenariilor pre-parteneriatului european pentru SMR). Datele finale ar atinge astfel nivelul anticipat de Alianța Nucleară Europeană (150 GW). Capacitatea nucleară instalată în prezent în UE este de 98 GW.

Se confirmă faptul că energia nucleară continuă să reprezinte o componentă esențială în mixul energetic al Uniunii Europene pentru atingerea obiectivelor de decarbonizare, competitivitate industrială și securitate a aprovizionării, energia nucleară fiind complementară surselor regenerabile, oferind electricitate curată de bază, flexibilitate în sistem și integrare eficientă în rețelele energetice.

Comisia estimează că, în 2040, peste 90% din electricitatea produsă în UE va proveni din surse decarbonizate, în principal regenerabile și nuclear. COM a analizat extinderea duratei de viață a reactoarelor existente, construirea de noi reactoare de mari dimensiuni și dezvoltarea tehnologiilor nucleare inovatoare (precum SMR), subliniind importanța menținerii unui nivel ridicat de securitate nucleară, transparență, comunicare publică și gestionare eficientă a deșeurilor radioactive.

Conform datelor Agenției Internaționale pentru Energie (IEA), la sfârșitul anului 2023 erau instalate global 416 GWe de capacitate nucleară, cu 63 de reactoare în construcție. În UE, la finalul anului 2024 funcționau 101 reactoare nucleare în 12 state membre, totalizând capacitate de aproximativ 98 GWe și asigurând 22,8% din producția de electricitate.

Raportul COM indică faptul că, din perspectiva optimizării sistemului energetic, integrarea energiei nucleare poate reduce necesarul de investiții în infrastructuri complementare (transport, distribuție, stocare), mai ales în contextul electrificării accelerate.

Contribuția energiei nucleare la stabilizarea sistemului energetic conduce la reducerea costurilor de decarbonizare, ceea ce este în linie cu obiectivele climatice ale UE.

Analizele Comisiei arată că statele membre care utilizează energia nucleară tind să fie, în general, exportatori net de electricitate, în timp ce cele fără energie nucleară sunt predominant importatori. Această realitate indică un potențial important al energiei nucleare în sprijinul integrării și securității energetice europene.

Raportul analizează utilizările energiei nucleare în domenii conexe precum producția de agent termic și de radioizotopi medicali.

Rolul energiei nucleare în furnizarea de căldură este revizuit în contextul tranziției energetice către neutralitatea climatică. Odată cu creșterea ponderii electricității în consumul final de energie (de la 22% în prezent la 57% în 2050), cererea de căldură industrială se va modifica semnificativ.

Reactorii nucleari, în special cei de generație avansată (cum ar fi SMR-urile), pot furniza căldură atât la temperaturi joase, cât și înalte, cu aplicații în rețele de termoficare, procese chimice și desalinizare. Exemplele includ folosirea cogenerării nucleare pentru a produce simultan energie electrică și căldură, precum și hidrogen prin electroliză de înaltă temperatură.

Izotopii radioactivi joacă un rol esențial în sectorul medical și în aplicații industriale. Cererea pentru diferiți radioizotopi medicali este în creștere pe măsură ce se dezvoltă tratamentele medicale de specialitate.

În prezent, UE asigură 65% din cererea globală de radioizotopi medicali.

Este crucial ca UE să asigure securitatea aprovizionării cu radioizotopi medicali, pentru a păstra competitivitatea industrială și pentru a garanta accesul pacienților la tratamente vitale. Pe lângă proiectele de construire a două instalații noi de cercetare care vor sprijini producția de radioizotopi medicali (FR și NL), este menționată și producția acestor substanțe importante și în reactoarele de mari dimensiuni, cu referire la proiectul SNN de a produce Lutetium 177 la centrala nucleară de la Cernavodă în cooperare cu Framatome.

Astfel, instrumentele respective sunt deja disponibile, fiind incluse în reforma pieței energiei electrice din 2024 și puternic încurajate de Planul de acțiune pentru energie la prețuri accesibile ca mijloc de asigurare a stabilității prețurilor. Acestea sunt disponibile atât pentru energia nucleară, cât și pentru sursele regenerabile, demonstrând astfel complementaritatea dintre aceste două surse de energie și traiectoria lor de dezvoltare viitoare.

Industria nucleară românească are, din punct de vedere operațional, corelat cu tehnologia pe care o operăm la Cernavodă, asigurate toate componentele esențiale: materie primă, capacitatea de a procesa această materie primă, capacitatea de a produce fasciculele de combustibil, apă grea.

Nuclearelectrica s-a implicat direct în menținerea și dezvoltarea ciclului integrat de combustibil.

Ciclul integrat de combustibil nuclear, pe care l-am realizat în 2023, este o componentă esențială ce trebuia menținută și dezvoltată având în vedere anvergura proiectelor nucleare pe termen lung.

Industria nucleară oferă securitate energetică și independență energetică pentru România, aproximativ 66% din energia curată a României, după 2030, și o industrie nucleară românească care să fie punct de reper pentru alte state.

Un alt mare avantaj este asigurarea back-up-ului și a complementarității cu sursele regenerabile, energia nucleară având o disponibilitate mare, un factor de capacitate mare, dependență redusă de factorul climatic. Dar și flexibilitate prin SMR, acesta fiind unul din obiectivele dezvoltării la nivel internațional a reactoarelor modulare.

Proiectele nucleare sunt proiecte complexe, riguroase, a căror dezvoltare necesită un ciclu lung de pregătire și execuție. Nuclearelectrica are un portofoliu de investiții estimat la 20 mld. euro, pentru următorul deceniu.

Portofoliul de investiții este gândit și dezvoltat pentru a acoperi trei arii majore:

Extinderea și diversificarea capacității de producție prin dezvoltarea Proiectului Unităților 3 și 4 CNE Cernavodă (1.400 MW capacitate instalată) și Proiectul Reactoarelor Modulare Mici (SMR) (462 MW capacitate instalată).

Consolidarea siguranței, fiabilității și excelenței operaționale a capacității existente prin: Proiectul Retehnologizării Unității 1 CNE Cernavodă, prelungirea duratei de viață cu încă 30 de ani începând cu anul 2030; Depozitul Intermediar de Combustibil Ars (DICA); Centrul pentru situații de urgență; Modernizarea și dezvoltarea fabricii de combustibil nuclear; Modernizarea, retehnologizarea și dezvoltarea fabricii de prelucrare a concentratelor de uraniu; Transformare și reziliență digitală și alte investiții semnificative preconizate.

Sustenabilitate și inovare prin implementarea instalației de detritiere a apei grele (prima din Europa si a treia la nivel global) si diversificarea portofoliului de produse prin producerea de radioizotopi medicali, cu prioritate acordata domeniului medical din Romania.

In ceea ce privește dezvoltarea competentelor, estimările COM indică necesitatea atragerii a până la 250.000 de profesioniști până în 2050, în toate domeniile — de la construcție și operare la dezafectare și cercetare. Proiecte precum SKILLS4NUCLEAR, finanțat de UE, în care și RO este implicată prin SN Nuclearelectrica SA, urmăresc consolidarea competențelor prin formare, reconversie și mobilitate profesională.

Contribuția energiei nucleare la reducerea volatilității prețurilor este bine documentată. Datorită profilului său de sarcină de bază, aceasta poate asigura o aprovizionare stabilă și previzibilă, contribuind la integrarea surselor regenerabile și la înlocuirea cărbunelui (costuri ridicate, emisii ridicate). Dezvoltarea în continuare a capacităților noastre nucleare face parte din soluție, fiind completată de extinderea rețelei în partea centrală a UE și de eliminarea blocajelor. Prin utilizarea CfD-urilor și a PPA-urilor pentru a sprijini noile capacități nucleare, se pot asigura prețuri și mai previzibile pentru gospodării și consumatorii industriali. Aceasta este exact strategia pe care Nuclearelectrica o pune în aplicare pentru Unitatea 1 LTO și Unitățile 3 și 4, pe baza practicilor actuale de piață. Aceste instrumente nu denaturează concurența (sub rezerva evaluării DG Concurență) și asigură atât proiectului, cât și statului un acord pe termen lung și control asupra prețului, făcând proiectul atractiv pentru investitorii privați.

Din perspectiva unui operator nuclear, vedem o mare oportunitate pentru România de a-și consolida capacitățile naționale, de a-și dezvolta proiectele energetice autohtone și de a crea condițiile necesare pentru reindustrializare și digitalizare. Acest avantaj unic al industriei nucleare din România, experiența, resurse umane, tehnologie, ciclul combustibilului nuclear, trebuie valorificat acum, prin aducerea la aceeași masă a tuturor actorilor implicați și acțiune concretă, unidirecțională.

Accesul la energie electrică la prețuri accesibile este o condiție sine qua non. Energia la prețuri accesibile înseamnă capacități de producție stabile, în bandă, un mix energetic diversificat și o bună interconectivitate la nivel regional și european. Investițiile în sectorul energetic, în tehnologii curate, nu reprezintă doar o oportunitate de afaceri, ci și o necesitate strategică pentru a asigura securitatea aprovizionării și reziliența.

Energia curată și accesibilă pe plan intern va ajuta industria cu consum intensiv de energie să își planifice și să își adapteze mai bine parcursul de decarbonizare și va atrage noi afaceri.

Tranziția energetică, dublată de dezvoltarea fără precedent a capabilităților nucleare românești, reprezintă o oportunitate atunci când este implementată strategic, pe baza capacităților naționale și cu o viziune coordonată între diferite sectoare. România are potențialul de a localiza lanțurile de aprovizionare pentru industriile de producție avansată și de tehnologii curate, de exemplu în domeniul SMR. Poziția sa geografică și interconexiunile regionale oferă, de asemenea, oportunități în domeniul exporturilor de energie și al serviciilor transfrontaliere. Pe scurt, creșterea economică va fi determinată de surse de energie abundente și curate, de industrii cu valoare adăugată mai mare și de o integrare mai puternică în economia europeană în evoluție.

La începutul anilor ,30, România va beneficia de 1400 MW proveniți de la Unitățile 1 și 2 CNE Cernavodă, 1400 MW proveniți de la Unitățile 3 și 4 și 462 MW proveniți de la 6 module SMR.

Proiecte inovatoare precum instalația de eliminare a tritiului, prima de acest fel din Europa și a treia din lume, și izotopii medicali destinați unui beneficiu social clar, deoarece tehnologia CANDU permite acest lucru și conferă industriei nucleare române un nou scop și sens.

Resursele umane – poate cea mai mare investiție, deoarece reprezintă capacitatea intelectuală din spatele tuturor proceselor și, în același timp, viitorul nuclear al României.

Nuclearelectrica operează un sistem complex de siguranță, iar producția de energie disponibilă, sigură și fiabilă este un sistem de siguranță în sine. Orice țară care își consolidează sistemul energetic și securitatea energetică își consolidează unul dintre sistemele de siguranță.

Investițiile mari în sectorul nuclear, dar și în alte sectoare strategice, necesită patru elemente cheie: predictibilitate, bancabilitate, capacitate de execuție și sprijinul autorităților.

Romgaz și noua arhitectură energetică în relația România–Republica Moldova: de la solidaritate la parteneriat strategic pentru securitatea regională

Răzvan Popescu

Relația dintre România și Republica Moldova traversează cea mai importantă etapă din istoria sa contemporană. Dacă în primii ani ai independenței Republicii Moldova cooperarea bilaterală era definită în principal de sprijin politic, asistență instituțională și proiecte punctuale de dezvoltare, ultimul deceniu a adus o schimbare profundă de paradigmă. Cele două state au construit treptat un parteneriat strategic bazat pe interconectare economică, integrare energetică și convergență europeană, transformând relația bilaterală într-un factor de stabilitate pentru întreaga regiune a Europei de Est. În acest context, energia nu mai reprezintă doar un sector economic, ci unul dintre principalele instrumente ale securității naționale. Crizele energetice din ultimii ani au demonstrat că accesul sigur și predictibil la resurse naturale influențează funcționarea economiei, stabilitatea socială și chiar capacitatea unui stat de a-și exercita suveranitatea. Pentru Republica Moldova, vulnerabilitatea energetică a fost mult timp una dintre cele mai mari provocări strategice, determinată de dependența aproape exclusivă de o singură sursă externă de aprovizionare și de expunerea permanentă la presiuni geopolitice.

România a devenit principalul partener capabil să ofere o alternativă durabilă. Prin investiții în infrastructură, dezvoltarea interconectărilor și implicarea companiilor naționale în piața moldovenească, Bucureștiul contribuie la transformarea fundamentală a sistemului energetic al Republicii Moldova. Strategia Societății Naționale de Gaze Naturale ROMGAZ S.A. este de a-și depăși rolul tradițional de producător și furnizor de gaze naturale și de a deveni un actor strategic în consolidarea securității energetice regionale.

Contextul geopolitic al securității energetice

În economia contemporană, securitatea energetică reprezintă una dintre componentele fundamentale ale securității naționale. Capacitatea unui stat de a-și asigura resursele energetice în condiții stabile, competitive și independente influențează direct competitivitatea economică, funcționarea instituțiilor publice și nivelul de

trai al populației. Republica Moldova s-a confruntat, timp de peste trei decenii, cu vulnerabilități structurale generate de dependența aproape totală de importurile de gaze naturale provenite dintr-o singură direcție. Această dependență a transformat energia într-un instrument de presiune geopolitică, iar fiecare criză regională a demonstrat cât de fragil poate deveni echilibrul economic atunci când accesul la resurse este controlat din exterior.

În acest context, România și-a asumat un rol care depășește relația clasică dintre două state vecine. Prin dezvoltarea infrastructurii energetice comune, sprijinirea reformelor de piață și integrarea Republicii Moldova în mecanismele energetice europene, România contribuie la reducerea vulnerabilităților sistemice și la consolidarea rezilienței economice a statului vecin. Această abordare este în deplină concordanță cu politicile Uniunii Europene privind diversificarea surselor de aprovizionare, dezvoltarea piețelor competitive și întărirea securității energetice a statelor partenere.

Romgaz – de la producător național la actor regional

În acest proces de transformare regională, Romgaz ocupă o poziție strategică. Compania este cel mai mare producător de gaze naturale din România, administrator al principalelor capacități de înmagazinare subterană și unul dintre cei mai importanți operatori energetici din Europa Centrală și de Est. Extinderea activității sale în Republica Moldova prin înființarea și autorizarea Romgaz Trading S.R.L. reprezintă unul dintre cele mai importante proiecte de internaționalizare ale companiei. Obținerea licenței de trading din partea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a Republicii Moldova, valabilă până în anul 2036, oferă companiei cadrul legal necesar pentru dezvoltarea unei prezențe comerciale pe termen lung. Această decizie are implicații care depășesc dimensiunea strict comercială. Romgaz Trading poate participa activ la tranzacționarea gazelor naturale, la echilibrarea sistemului energetic, la dezvoltarea pieței concurențiale și la crearea unor mecanisme moderne de formare a prețurilor. Prin această prezență instituțională, România nu exportă doar gaze naturale, ci și expertiză, stabilitate și încredere într-o piață aflată într-un amplu proces de modernizare.

Republica Moldova traversează una dintre cele mai importante reforme economice din ultimii ani. În cadrul procesului de aderare la Uniunea Europeană și al angajamentelor asumate față de Comunitatea Energetică Europeană, piața gazelor naturale este restructurată în conformitate cu principiile europene privind concurența, transparența și separarea activităților de transport, distribuție și furnizare. Liberalizarea pieței pentru consumatorii non-casnici va reprezinta un moment decisiv. Companiile mari sunt obligate să achiziționeze gaze naturale în condiții concurențiale, prin contracte comerciale sau platforme de tranzacționare, ceea ce

reduce influența fostelor structuri monopoliste și stimulează apariția unor noi furnizori. În acest nou ecosistem, Romgaz Trading își propune atingerea unei cote de piață estimate între 20 și 30% din volumul total al gazelor introduse în sistemul moldovenesc. Dacă acest obiectiv va fi atins, Romgaz nu va reprezenta doar un furnizor important, ci unul dintre principalii piloni ai securității energetice ai Republicii Moldova. O asemenea poziționare reduce riscul dependenței excesive de un singur operator și contribuie la crearea unei piețe funcționale, competitive și integrate european.

Neptun Deep – proiectul care va schimba echilibrul energetic regional

Cel mai important catalizator al acestei transformări îl reprezintă proiectul Neptun Deep din Marea Neagră, unde Romgaz deține o participație de 50%. Proiectul valorifică unul dintre cele mai mari zăcăminte offshore de gaze naturale descoperite în Uniunea Europeană, cu rezerve estimate la aproximativ 100 de miliarde de metri cubi. Investițiile realizate până în prezent confirmă ritmul accelerat al implementării proiectului. Instalarea platformei offshore, finalizarea primelor foraje și dezvoltarea infrastructurii de producție indică faptul că exploatarea comercială este programată să înceapă în anul 2027.

Intrarea în producție a Neptun Deep va consolida rolul României ca cel mai mare producător de gaze naturale din Uniunea Europeană.

Pentru Republica Moldova, efectele sunt deosebit de importante. Accesul la gaze naturale produse în Marea Neagră înseamnă: diversificarea reală a surselor de aprovizionare; reducerea riscurilor geopolitice; stabilitate pe termen lung; competitivitate economică si integrare completă în piața energetică europeană.

Gazele provenite din Neptun Deep vor putea fi transportate prin infrastructura deja funcțională a gazoductului Iași–Ungheni–Chișinău, ceea ce reduce costurile logistice și elimină dependența de rute alternative vulnerabile.

Un avantaj competitiv major al Romgaz îl reprezintă experiența în administrarea depozitelor subterane de înmagazinare a gazelor naturale. Republica Moldova nu dispune de capacități proprii de stocare, ceea ce o expune fluctuațiilor sezoniere și situațiilor de criză. Prin utilizarea depozitelor operate de Romgaz în România, gazele pot fi achiziționate și înmagazinate în perioade favorabile, urmând să fie livrate rapid către Republica Moldova în perioadele cu consum ridicat sau în cazul unor întreruperi de aprovizionare.

Mai mult decât atât, combinarea capacităților de producție din Neptun Deep cu sistemul românesc de înmagazinare creează un model integrat de securitate energetică regională, capabil să asigure continuitatea funcționării instituțiilor publice, a spitalelor, a infrastructurii critice și a economiei Republicii Moldova chiar și în condiții de volatilitate extremă.

Extinderea Romgaz în Republica Moldova reprezintă mult mai mult decât o investiție comercială. Ea simbolizează maturizarea unei relații strategice dintre două state unite prin interese economice, culturale și geopolitice comune.

Prin dezvoltarea infrastructurii energetice comune, participarea activă la liberalizarea pieței moldovenești, valorificarea resurselor din Marea Neagră și integrarea mecanismelor moderne de stocare și tranzacționare, Romgaz contribuie la construirea unei noi arhitecturi de securitate energetică în regiune. Într-un context internațional marcat de instabilitate și competiție strategică pentru resurse, cooperarea energetică dintre România și Republica Moldova demonstrează că solidaritatea poate fi transformată în infrastructură, iar apropierea politică poate genera prosperitate economică și securitate regională. Pe termen lung, succesul acestui parteneriat nu va fi măsurat doar prin volumele de gaze comercializate sau prin cotele de piață obținute, ci prin capacitatea de a oferi Republicii Moldova independență energetică, stabilitate economică și un parcurs european ireversibil. În această construcție comună, Romgaz nu este doar un operator energetic, ci unul dintre actorii strategici care contribuie la consolidarea unui spațiu regional mai sigur, mai competitiv și mai bine conectat la valorile și piețele Uniunii Europene.

Energia și dezvoltarea infrastructurilor critice
Catalizatoarele sinergiei cu România

Ciprian Păltineanu

„Integrarea europeană nu e doar voință politică, legislație și finanțare; e și infrastructură, securitate, companii care livrează performanță, și capacitate instituțională de a scala ceea ce funcționează. România și Moldova pot face asta împreună."

Învățăm din trecut, construim pentru viitor

În spiritul autocriticii care ne caracterizează – uneori exagerat, fapt observat cu amuzament și de partenerii internaționali, nu putem ignora că – în general – nu prea manifestăm inițiativă de acțiune, suntem reactivi și nu proactivi, ne îngropăm ani de zile în hârtii să construim după un plan potrivit unor circumstanțe din trecut fără „future-proofing", fără a încerca să răspundem nevoilor viitoare. Este adevărat că – o dată ce ne mobilizăm – putem face minuni; dar asta nu schimbă faptul că este momentul să abandonăm procrastinarea tradițională: „mintea românului cea de pe urmă" ne spune ar fi indicat să luăm deciziile mari din timp, cu mult înainte, nu sub presiunea nevoii iminente.

Putem observa că, din fericire, cel puțin în domeniul infrastructurii energetice, ultimul deceniu a reprezentat o excepție – fiind proiectul-pilot de succes care a convins mediul politic și a acordat un impuls necesar investițiilor în celelalte tipuri de infrastructură critică.

Nu sunt suficient de tânăr să nu îmi amintesc voci articulate, nu marginale, care – cu mare expunere mediatică – se întreceau în a argumenta doct că „nu avem nevoie de investiții în infrastructură", în general „pentru că nu aveam bani", și „acele investiții nu ar fi fost rentabile". Acum zece ani, mantra era că nu mai avem nevoie de noi conducte magistrale, și nici de conducte de distribuție gaze naturale, chiar dacă eram la coada Europei cu doua treimi din populație fără acces la un sistem de alimentare cu gaze. Acum, importanța gazului natural în securitatea energetica pare o evidență; în trecutul recent însă, era greu sa te poziționezi în favoarea acelor investiții care păreau total pe contrasensul tendințelor celui de-al doilea deceniu: ne dezindustrializăm, cererea de gaz scade, oricum avansăm spre decarbonizare și gazul natural care, nu-i așa, poluează, așa că de ce să angajezi miliarde într-o infrastructură de care nu vom mai avea nevoie peste câțiva ani?

Câțiva lideri vizionari – printre care policy-makers și manageri privați ai companiilor deținute de Stat – nu au renunțat și nu s-au lăsat convinși de corul

negativiștilor. Au analizat, au explicat și au argumentat oportunitățile și riscurile, au negociat contracte de finanțare, au lansat licitații competitive și semnat contracte mari și complicate tehnic, cu economii semnificative de costuri comparativ cu proiecte similare din Occident, cât și lucrări similare în regiune, investind în noi capacități de transport și îmbunătățind capacitățile de înmagazinare pe care piața nu le cerea explicit la acel moment. Le-ar fi fost mult mai simplu să nu întreprindă nimic, pe principiul „cine nu muncește, nu greșește", să nu se angajeze la proiecte complexe întinse pe mai mulți ani, cu multe variabile, asumându-și riscuri profesionale și de cariera. Au făcut-o și din sentimentul datoriei, și din perspectiva unui risc strategic pe care la vremea respectivă alții nu îl luau în calcul. Astăzi Europa e ceva mai puțin vulnerabila și mai puțin dependenta față de gazul rusesc, parțial și datorită României, a acestor vizionari și a investițiilor inspirate în infrastructura de transport gaze naturale. Este cert ca Republica Moldova și-a obținut faptic independența energetică în 2022 atunci când gazul romanesc a oferit o alternativa concreta la gazul rusesc – la opt ani după ce un gazoduct romanesc a subtraversat Prutul.

Privesc un proiect de infrastructură din mai multe perspective: acum sunt un constructor român privat, antreprenor general de infrastructură pentru fluide energetice, cu experiență integrată pe proiectare-achiziții-execuție pentru conducte de gaz natural, stații de comprimare, depozite de înmagazinare subterană și instalații conexe, dar am o experiență multinațională de peste douăzeci de ani ca finanțator și bancher de investiții. De decenii sunt și investitor angel și de capital de risc venture capital, în companii antreprenoriale din economia tradițională și din cea digitală.

Știu cum arată același proiect văzut din board-ul investitorilor, din comitetul de credit, din sala de licitații dar și din birourile de pregătire a producției și din șantierele unde deciziile strategice mari se transformă în metal sudat, instalații complexe, sisteme inteligente și fluide energetice care mișcă economia reală.

Aceste perspective uneori se privesc cu suspiciune reciprocă; eu am descoperit că se completează. Și toate mă duc, deocamdată, spre aceeași concluzie: sinergia Republicii Moldova cu România nu este doar un deziderat politic, ci și o oportunitate economica în avantajul ambelor state.

Moldova – cu România alături – un parcurs European și Euro-Atlantic

Guvernul Republicii Moldova are un profil axat pe dezvoltare și integrare economică în Uniune. Din discuțiile cu mediul privat și asociativ transpare o înțelegere a oportunităților istorice și a riscurilor inerente, o conștientizare a necesității implementării concrete a planurilor strategice, cu tot ceea ce implică acestea: resurse limitate, provocări de execuție, consecvență și predictibilitate, dar și impact social și cost de oportunitate. Angajamentul față de reforme și un ecosistem de afaceri

deschis, inclusiv pentru companiile românești, se vede în acțiuni concrete, nu doar în declarații de intenție.

La momentul scrierii acestui articol s-a deschis oficial primul cluster de negociere pentru aderarea Moldovei la UE - cel privind fundamentele: Statul de drept, instituții democratice, drepturile omului. E primul pas, iar procesul va dura ani. Dar e un semnal de direcție ireversibil, după mai mulți ani de blocaj birocratic.

Cu câteva săptămâni înainte, la prima Conferință de Investiții Moldova-UE de la Chișinău, s-au semnat angajamente de peste un miliard de euro — în energie, eficiență, digitalizare, agricultură, logistică. Fondurile nu au intrat încă în Trezorerie, dar semnalul din piață e clar: Moldova nu mai e o destinație exotica, pe care o urmărești oportunistic, lateral, ci a intrat pe făgașul convergenței.

Fereastra de oportunitate este reală, este important să capitalizam toate avantajele competitive, în interesul bilateral.

Energia ca pilon de stabilitate și diplomație economică

În regiunea noastră, infrastructura a fost și rămâne o pârghie de stabilitate, negociere și conectare europeană. În zilele noastre România acoperă majoritatea necesarului de import de energie al Moldovei - poziție care ar fi părut complet irealistă până acum cinci ani. Legătura energetică dintre România și Moldova a devenit o realitate - parțial prin planificare impecabilă, parțial prin criză.

Prima autostradă România – Moldova este cea a gazului natural

Din septembrie 2022, Moldova de pe malul drept al Nistrului a încetat să mai depindă de gazul rusesc. Reconfigurarea completă a arhitecturii de aprovizionare a fost un punct de inflexiune care a stopat finanțarea indirecta, de peste trei decenii, a aparatului separatist transnistrean prin subvențiile energetice rusești, cât și a acordat mai multa libertate de mișcare Republicii Moldova, la nivel internațional.

Voința politică nu este suficientă fără o arhitectură funcțională care să permită diversificarea surselor și conectarea la piața europeană prin interconectări și infrastructura de transport. Vestmoldtransgaz, subsidiara TRANSGAZ, operează acum rețeaua de transport pe malul drept al Nistrului - un rezultat deliberat și care nu ar fi fost posibil fără o strategie de creștere a capacității în Nord-Estul României, anticipată și executată cu răbdare instituțională pe parcursul unui deceniu.

N-a fost un proiect de infrastructură în sens tehnic obișnuit. A fost o piesă de politică de securitate. Îl menționez cu respect pe regretatul Ambasador Mihnea Constantinescu, care rămâne definiția a ceea ce numim „energy diplomacy" în sensul serios al cuvântului - infrastructură fizică cu valoare geopolitică. Meritul managerial de a duce o astfel de viziune, de la nivel de concepție, când inclusiv Occidentul era axat pe energia ieftina în detrimentul energiei sigure, iar utilitatea nu era atât de evidentă precum astăzi, până la final - gazoducte, stații de

comprimare și certitudinea de aprovizionare - aparține Domnului Ion Sterian și echipei TRANSGAZ. Aceasta recunoaștere a meritului, dificultății și consecvenței implementării este de necontestat pentru oricine a avut privilegiul și responsabilitatea de a lucra pe aceste proiecte.

Coridorul Vertical și logica diversificării

Pe lângă traseele de gaz spre Moldova, Coridorul Vertical consolidează o altă direcție de diversificare cu valoare strategică pentru întreaga regiune. Proiectul conectează sursele din spațiul Caspic prin Turcia, Bulgaria și România spre centrul și nordul Europei și e considerat azi una dintre cele mai importante rute alternative pentru a contracara dependența de gazul rusesc. Cu sprijin politic și tehnic explicit din partea UE și a SUA, Coridorul – o altă inițiativă lansată de leadership-ul TRANSGAZ acum un deceniu – repoziționează România din consumator net într-un nod de tranzit și distribuție pentru o regiune mult mai extinsă. Moldova câștigă direct, ca destinatar, și ca potențial element al unui sistem mai larg, pe traseul dintre sursele primare de gaz, depozitele din Romania, Ucraina și utilizatorii finali din regiune, chiar Europa Occidentala, ceea ce reduce structural dependența de o singură rută și adaugă greutate geopolitică propriei infrastructuri.

Merită menționat faptul că, odată cu operaționalizarea resurselor offshore din Marea Neagră, asigurarea confortului de aprovizionare cu gaz natural a României - implicit și a Moldovei și a unei bune părți din Europa Centrală și de Sud-Est - presupune, pe termen mediu, o creștere semnificativă a capacității totale de înmagazinare din România. Obiectivul de 10 miliarde de metri cubi standard e ambițios, dar realizabil, cu o traiectorie de investiții clară și surse de finanțare identificate. Capacitatea de înmagazinare nu e un indicator tehnic abstract: în practică, e numărul de zile pe care le poți acoperi dacă un flux de import se oprește brusc, iar în contextul actual, acel număr de zile contează.

Interconexiunea electrică

Infrastructura de electricitate a avansat în paralel, cu trei mari proiecte concrete: liniile de înaltă tensiune Vulcănești–Chișinău, cu lucrările finalizate, acum în pre-commissioning, Bălți–Suceava, cu finalizare estimată în 2027, executată de un consorțiu românesc, și Strășeni–Gutinaș, în curs de pregătire. Moldova s-a sincronizat cu rețeaua ENTSO-E în 2022 - un pas tehnic important care a transformat dependența exclusivă de sistemul post-sovietic într-o opțiune reală de integrare în piața europeană de electricitate. Dincolo de cablurile fizice, aceste proiecte vin cu o nevoie de infrastructură auxiliară - protecție de rețea, sisteme SCADA pentru monitorizare transfrontalieră, securitate cibernetică și fizică pentru infrastructura critică - nevoie pe care piața locală nu o acoperă singură. Acesta este un spațiu de oportunitate concretă pentru antreprenorii și companiile inovative românești, alături de parteneri moldoveni.

Avantajul celui care vine după: de ce Moldova nu trebuie să copieze România, ci să o completeze

Această greșeală a fost repetată în diverse forme în regiune: o țară mai mică încearcă să reproducă, la scară redusă, modelul economic al vecinului mai mare. Rezultatul e aproape întotdeauna același - competiție pe segmente unde dezavantajul structural e greu de recuperat, resurse irosite pe sectoare deja saturate și o poziționare de partener junior în loc de co-lead. Moldova are acum o oportunitate de a se poziționa în mod diferit.

Economiștii au un concept pentru asta: „latecomer's advantage" - avantajul celui care vine după. Estonia a sesizat dezavantajele birocratice ale economiilor dezvoltate și a ajuns referință mondială în e-guvernare fără să treacă prin deceniile de reformă administrativă pe hârtie și digitalizare forțată a „dosarelor cu șină" pe care le-au parcurs statele occidentale. Irlanda anilor ,80 era la coada listei țărilor dezvoltate ca venit pe cap de locuitor; în loc să copieze Marea Britanie sau să construiască industrii tradiționale, a ales fiscalitate competitivă, educație și capital străin, și a generat una dintre cele mai spectaculoase transformări economice din istoria postbelică a Europei. Slovacia a intrat în lanțul industrial german pe nișe clar definite, în loc să îl copieze, iar astăzi produce mai multe automobile per capita decât orice altă țară din lume.

Moldova are acum acest avantaj al retrospectivei, dacă îl valorifică lucid. Competiția directă cu România e o iluzie pe anumite segmente: industria automotive și de componente conexe de mare volum – aflată oricum în criză ca urmare a scăderii cererii și a concurenței din China – necesită ancore și un ecosistem de furnizori pe care nu îl construiești în câțiva ani. La fel industria grea, retailul de masă și banking-ul de volum. În schimb, Moldova poate complementa România în sectoarele unde aceasta din urmă are deja o structură deja conturată: IT și servicii digitale (unde România vine cu ecosistemul, clienții și capitalul, iar Moldova poate deveni centrul de execuție, testare și prototipare), industria dual-use și de protecție a infrastructurilor critice (cu produse exportabile mai intensive în know-how decât în capital), agricultură cu valoare adăugată mare (vinuri premium, produse bio, ingrediente specializate, nu doar cereale), cât și logistică pentru reconstrucția Ucrainei (unde poziția geografică intre cele doua tari devine un avantaj structural real).

1 + 1 = 3

Teza mai ambițioasă e că România și Moldova nu ar trebui să gândească relația lor ca pe o sumă de proiecte bilaterale, ci ca pe un ecosistem economic integrat de aproximativ 25 de milioane de consumatori, inclusiv diaspora comună. Dacă România a fost în ultimii douăzeci de ani fabrica și piața regiunii, Moldova poate deveni

în următorii douăzeci laboratorul și acceleratorul, acolo unde poate fi mai agilă, mai puțin birocratică, mai digitalizată și mai orientată spre export. Un ecosistem de această dimensiune atrage capitalul european, american sau regional mai bine decât oricare dintre cele două țări separat.

Oportunitățile – pariul pe energie și dual-use

Moldova vrea multinaționale strategice, capital și tehnologie - asta e limpede. Dar vrea și un efect de multiplicare intern și în relația cu România: lanțuri de furnizori locali, competențe, taxe plătite local, antreprenori care cresc. Având în vedere multitudinea de proiecte din ultimii ani din Romania, marii constructori români de infrastructură au acum cea mai relevantă experiență recentă, inclusiv la nivel european, de a livra ca antreprenor general sau constructor specializat și pot intra în Moldova atât ca proiectant, executant sau integrator - în infrastructura de gaze, electricitate, drumuri, feroviar sau telecomunicații.

Dacă ar fi să aleg două direcții în care văd oportunitate reală pentru capitalul românesc în Moldova, aș alege investițiile în energie în sensul larg și ecosistemul dual-use civil.

Stocarea de energie și infrastructura de rețea

Moldova a depășit 1 GW de capacitate regenerabilă instalată - de treisprezece ori mai mult decât acum cinci ani - și a intrat în zona în care este nevoie de echilibrare de sistem, altfel apar prețuri negative în orele de vârf de producție, deconectări, instabilitate de rețea. Soluția este stocarea de energie, nu deprioritizarea investițiilor regenerabile. Primul sistem BESS de amploare a fost inaugurat recent, alte oportunități sunt în faza de tendering, autoritățile estimează o nevoie totală de minim 600 MWh și tocmai au eliminat taxele vamale pe baterii și turbine eoliene.

Alături de BESS stă infrastructura de rețea: protecție, SCADA, comunicații dedicate, securitate cibernetică și fizică pentru sistemele de control industrial. Proiectele de interconexiune electrică presupun o întreagă arhitectură de servicii auxiliare pe care oferta locală încă nu o acoperă, oferind oportunități constructorilor cu experiență în automatizare, instalații de medie și înaltă tensiune și integrare de sisteme.

Reziliența infrastructurii critice și dual-use civil

A doua direcție este mai puțin discutată public dar probabil mai profitabilă pe termen mediu. Tocmai pentru că Moldova e mică și expusă proximității unui spațiu contestat, are șansa să devină un laborator de soluții, pe modelul statelor baltice. Nu e vorba de economie de conflict, ci de o abordare pragmatică a industriilor dual-use: senzori pentru monitorizarea conductelor și rețelelor electrice, sisteme cibernetice

și fizice pentru protecția infrastructurii de apă și energie, drone pentru reparații sau inspecții rapide, comunicații reziliente care funcționează și când rețeaua principală cedează. Legea POWER Moldova Act, introdusă recent în Congresul american tocmai pentru a sprijini independența energetică și tehnologică a Moldovei, confirmă că direcția are sprijin politic real și potențial de finanțare din afara bugetului național.

Un cadru bilateral România-Moldova pentru aceste tehnologii - cu reguli de export, integritate și control definite instituțional, dar cu motor privat pentru eficienta sporită, prototipare și pilotare agilă - poate genera un avantaj competitiv regional. Moldova poate testa și valida soluții pe care România și întregul flanc estic al Uniunii Europene le pot adopta ulterior la scară.

O paranteză despre ecosistemul digital

Moldova IT Park adăpostește peste 2.200 de companii cu mai mult de 24.000 de profesioniști, sub un regim de taxă unică de 7%, printre cele mai competitive din Europa pentru tech. Startup-urile moldovene atrag finanțări din ce în ce mai mari, chiar daca sume încă mici în valoare absolută, dar direcția e clară și evaluările de intrare sunt încă rezonabile, într-o piață globală percepută ca fiind supraevaluată. Când mă uit la ecosistemul local din perspectivă de investitor, nu caut startup-uri care deservesc piața moldoveană de câteva milioane de oameni. Caut echipe care construiesc produse scalabile cu go-to-market în România, Polonia sau alte piețe globale, folosind Moldova ca bază operațională. Cele mai atractive oportunități ar fi software pentru managementul activelor energetice și industriale, securitate fizica și cibernetică pentru protecția infrastructurilor critice sau pentru sisteme de control industrial, cat și agritech exportabil, cu scalare regională. Lipsește o masă critică de venture capital local și de programe de accelerare, inclusiv la nivel universitar - lacune recunoscute de guvernul moldovean. Un investitor român care aduce nu doar capital, ci și experiență antreprenorială, acces la piața românească și know-how de scalare, are o poziție competitivă sporită și poate ajuta dezvoltarea ecosistemului.

Riscurile - o oglindă pentru mediul de afaceri românesc

Din discuțiile cu investitori și antreprenori se detașează câteva mituri care îi costă pe investitorii români timp și bani când intră în Moldova.

Limba comună nu înseamnă și o cultură de business comună. Reflexele instituționale, relațiile cu autoritățile locale, ritmul de decizie în sectorul public, toate sunt diferite și cer timp să fie înțelese corect. Lipsa barierei lingvistice poate fi, paradoxal, un handicap: creează o falsă familiaritate care poate scurtcircuita un due diligence real.

Finanțarea europeană sau voința politică actuală nu transformă automat un proiect oportun în unul bancabil. Rămân riscurile de performanta, riscurile de reglementare, permitting și juridice, cat și – foarte important - riscul de contrapartidă.

Elefantul din cameră - Transnistria

Suntem într-o zonă de confruntare geopolitică activă și riscul nu e doar teoretic. Transnistria este o zonă-problemă, un conflict nerezolvat, cu armată rusă pe teritoriu, cu economie opacă conectată structural la Moscova și cu un instrument recent de pașaportizare, aspecte ce mențin o presiune permanentă, cu efecte în primul rând psihologice și politice. Orice plan de business care capitalizează pe convergență și pe sinergiile cu România fără a lua în calcul problema transnistreană pornește cu o premisă incompletă.

Asta nu e un argument împotriva Moldovei sau o oportunităților transfrontaliere bilaterale, dar se reconfirmă că, în această geografie, reziliența nu este deloc opțională.

Moldova față de Ucraina: o comparație necesară

Există mult entuziasm în mediul de afaceri românesc legat de reconstrucția Ucrainei. Îl înțeleg și apreciez oportunitatea, dar trebuie recunoscut cu onestitate că perspectiva localizării companiilor românești, la scară mare, în Ucraina e probabil un deziderat supraestimat. Structura de interese economice și rețelele de putere de acolo vor filtra puternic cine poate opera la volum și cu marje reale. România și Moldova pot fi excelente ca hub-uri logistic și furnizori de produse și servicii, dar o expunere directă, la scară, cu profitabilitate predictibilă, față de mediul economic ucrainean este cu mult mai complicat decât pare de la București sau Chișinău.

Moldova e altceva. Nu pentru că riscurile lipsesc, ci pentru că semnalele despre reformă și schimbarea culturii de business intern - asumate explicit la nivel politic, nu doar declarate - sunt mai credibile decât în oricare altă piață din vecinătatea noastră imediată. Politica este politică oriunde, dar creează condițiile minime în care companiile românești pot construi un plan de afaceri cu ipoteze coerente și un orizont multianual.

În loc de concluzie

Moldova nu merită romantism și nu cere condescendență. Investițiile comune româno-moldovenești impun aceeași analiză riguroasă necesara oricărei piețe cu upside asimetric și risc de execuție real, pentru a înțelege ce s-a schimbat structural, a prețui corect riscurile, și a construi structuri care rezistă unui ciclu politic dificil, alături de parteneri de încredere, care au livrat deja performanță.

Sinergiile cu România sunt însă foarte reale, iar procesul de convergență este în derulare. Asta face ca Moldova să fie, pragmatic, o țintă realizabila pentru capitalul romanesc și pentru proiecte bilaterale cu impact rapid.

Integrarea europeană nu e doar voință politică, legislație și finanțare. E și infrastructură construită la timp, securitate, companii care respectă contractele și capacitate instituțională de a scala ceea ce funcționează. România și Moldova pot face asta împreună - nu din sentimentalism, ci pentru că există sinergii reale, proiecte concrete în derulare și un context geopolitic care, pentru prima dată în decenii, împinge în aceeași direcție.

Contribuția României la interconectarea sistemelor de transport cu cele ale Republicii Moldova – conectivitatea rutieră, feroviară și fluvială

Anca Boagiu

Cadrul european al cooperării România–Republica Moldova

Dezvoltarea conectivității dintre România și Republica Moldova se înscrie în obiectivele politicii europene în domeniul transporturilor, care urmăresc realizarea unei rețele de transport sigure, sustenabile și interoperabile la nivelul întregii Uniuni Europene. Extinderea rețelei transeuropene de transport (TEN-T) către statele partenere din Vecinătatea Estică reprezintă una dintre prioritățile Uniunii Europene, în special după acordarea Republicii Moldova statutului de stat candidat la aderare.

Baza juridică și strategică a cooperării este reprezentată de:

- **Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova (2014)**, care prevede armonizarea legislației în domeniul transporturilor și integrarea treptată în piața europeană;
- **Rețeaua TEN-T revizuită** (Regulamentul (UE) 2024/1679), care extinde coridoarele europene către Republica Moldova și Ucraina;
- **Mecanismul pentru Interconectarea Europei (Connecting Europe Facility – CEF)**, principalul instrument financiar al Uniunii Europene pentru infrastructurile de transport;
- **Coridoarele de Solidaritate UE–Ucraina**, lansate în 2022, care au transformat România și Republica Moldova în componente esențiale ale noii arhitecturi logistice europene.

Cooperarea bilaterală este completată de acordurile dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind dezvoltarea infrastructurilor de transport de interes strategic, care extind colaborarea de la proiecte punctuale la dezvoltarea coordonată a întregului sistem de conectivitate transfrontalieră.

România – principalul vector al conectivității Republicii Moldova către Uniunea Europeană

În ultimii ani, România și-a consolidat rolul de principal partener strategic al Republicii Moldova în dezvoltarea infrastructurii de transport și în integrarea

acesteia în rețeaua europeană de mobilitate. În contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, infrastructura de transport reprezintă unul dintre domeniile în care cooperarea bilaterală produce cele mai vizibile rezultate.

Prin investițiile realizate și prin proiectele aflate în implementare, România contribuie la transformarea frontierei de pe Prut dintr-o limită administrativă într-un veritabil coridor european de transport. Obiectivul comun îl reprezintă integrarea Republicii Moldova în rețeaua transeuropeană de transport (TEN-T), reducerea timpilor de transport, dezvoltarea schimburilor comerciale și creșterea mobilității persoanelor.

În acest proces, conectivitatea rutieră, feroviară și fluvială reprezintă pilonii principali ai cooperării dintre cele două state.

Conectivitatea rutieră – de la podurile peste Prut la integrarea în rețeaua TEN-T

Dezvoltarea infrastructurii rutiere constituie cea mai vizibilă componentă a colaborării dintre România și Republica Moldova. După mai multe decenii în care numărul punctelor de traversare a Prutului a rămas practic neschimbat, perioada recentă marchează începutul unei noi etape caracterizate prin investiții de amploare.

Elementul central îl reprezintă realizarea unei rețele moderne de poduri peste Prut, capabile să asigure continuitatea coridoarelor europene de transport.

Printre cele mai importante investiții se numără:

- podul rutier Ungheni–Ungheni, integrat în viitoarea Autostradă A8 (Autostrada Unirii);
- modernizarea conexiunii Galați–Giurgiulești;
- pregătirea construirii altor poduri de frontieră care vor dubla capacitatea actuală de traversare a Prutului.

Podul Ungheni–Ungheni are o importanță strategică deosebită deoarece va conecta direct Republica Moldova cu Autostrada A8 și implicit cu rețeaua de autostrăzi a României și cu rețeaua TEN-T a Uniunii Europene. Totodată, autoritățile române și moldovene au extins cadrul bilateral de cooperare privind infrastructurile strategice și au creat un nou punct comun de trecere a frontierei, finanțat prin Mecanismul pentru Interconectarea Europei (CEF).

Podul rutier Ungheni–Ungheni reprezintă primul pod nou construit peste Prut după mai bine de șase decenii și unul dintre cele mai importante proiecte de conectivitate dintre România și Republica Moldova. Investiția are o valoare de aproximativ **33 milioane euro**, fiind finanțată în principal prin **Mecanismul pentru Interconectarea Europei (CEF)**, contribuția Uniunii Europene depășind **16 milioane euro**. Proiectul include atât podul propriu-zis, cât și infrastructura de

frontieră și punctul comun de trecere, valoarea totală a investiției aferente depășind **30 milioane euro**.

La această investiție se adaugă dezvoltarea Autostrăzii A8 (Târgu Mureș–Iași–Ungheni), principalul coridor rutier care va conecta Republica Moldova la rețeaua de autostrăzi a României și la coridoarele TEN-T. Numai contractul pentru ultimul tronson către podul peste Prut are o valoare de aproximativ **3,57 miliarde lei**, fiind finanțat prin instrumentul european SAFE.

Pentru Republica Moldova, aceste investiții generează multiple beneficii:

- reducerea costurilor logistice;
- diminuarea timpilor de așteptare în vamă;
- dezvoltarea exporturilor către piața europeană;
- atragerea investițiilor în regiunile de frontieră;
- creșterea rezilienței infrastructurii în contextul geopolitic actual.

Din perspectivă strategică, România devine astfel poarta principală prin care Republica Moldova accesează infrastructura europeană de mare capacitate.

Conectivitatea feroviară – apropierea sistemelor feroviare și interoperabilitatea europeană

Cooperarea româno-moldoveană în domeniul feroviar urmărește depășirea uneia dintre cele mai importante bariere istorice: diferența dintre ecartamentul european și cel larg utilizat în Republica Moldova.

În ultimii ani, proiectele comune au început să urmărească dezvoltarea unor conexiuni care permit interoperabilitatea dintre cele două sisteme feroviare și integrarea treptată a Republicii Moldova în spațiul feroviar european.

Prioritățile comune includ:

- modernizarea punctelor de frontieră feroviare;
- reabilitarea podurilor feroviare peste Prut;
- introducerea unor segmente cu ecartament european;
- digitalizarea managementului traficului;
- simplificarea formalităților vamale și de frontieră.

Un exemplu important îl constituie reabilitarea conexiunii Fălciu–Cantemir și testarea circulației unei locomotive CFR pe infrastructura cu ecartament european construită pe teritoriul Republicii Moldova, etapă care marchează un progres concret în apropierea sistemelor feroviare ale celor două state.

Pe termen lung, dezvoltarea coridorului feroviar Iași–Ungheni–Chișinău va permite:

- reducerea duratei transportului de mărfuri;
- dezvoltarea transportului intermodal;
- integrarea Republicii Moldova în coridoarele europene de marfă;
- creșterea mobilității călătorilor între România și Republica Moldova.

Componenta feroviară beneficiază, de asemenea, de sprijin european consistent. În anul 2025, Comisia Europeană a aprobat finanțarea proiectului comun România–Republica Moldova privind electrificarea și modernizarea tronsonului **Iași–Ungheni**, prima cale ferată electrificată de pe teritoriul Republicii Moldova. În cadrul pachetului CEF, proiectul comun beneficiază de aproximativ **33 milioane euro**, iar alte **45 milioane euro** sunt alocate dezvoltării axei feroviare care conectează Portul Constanța cu Republica Moldova și Ucraina.

România joacă un rol esențial atât prin investițiile directe, cât și prin facilitarea accesului Republicii Moldova la finanțările europene destinate infrastructurii feroviare.

Conectivitatea fluvială și rolul strategic al Portului Giurgiulești

Dintre toate proiectele de conectivitate, Portul Giurgiulești ocupă o poziție aparte deoarece reprezintă singura ieșire a Republicii Moldova la Dunăre și, implicit, la rețeaua europeană de transport naval.

Deși amplasat pe un sector de aproximativ 480 metri de litoral fluvial la Dunăre, portul asigură conectarea Republicii Moldova cu:

- Dunărea;
- Portul Constanța;
- coridorul Rin–Main–Dunăre;
- Marea Neagră;
- piețele internaționale.

Portul Internațional Liber Giurgiulești reprezintă singura ieșire a Republicii Moldova la Dunăre și un element-cheie al coridorului multimodal european. În contextul războiului din Ucraina, importanța sa strategică a crescut considerabil, devenind una dintre principalele porți logistice pentru exporturile Republicii Moldova și pentru Coridoarele Solidarității ale Uniunii Europene.

În acest context, România are o contribuție strategică majoră la funcționarea și dezvoltarea Portului Giurgiulești. În primul rând, întreaga accesibilitate navală a Republicii Moldova depinde de infrastructura fluvială administrată împreună cu autoritățile române și de cooperarea privind navigația pe Dunărea maritimă. În al doilea rând, conexiunea rutieră și feroviară dintre Giurgiulești și România transformă portul într-un nod logistic regional.

Un rol deosebit îl are podul Galați–Giurgiulești, consolidat prin acord bilateral între cele două guverne, acesta reprezentând singura conexiune directă dintre port și infrastructura rutieră românească.

Importanța strategică a Portului Giurgiulești a crescut semnificativ după declanșarea războiului din Ucraina. Blocarea unor porturi ucrainene la Marea Neagră a determinat redirecționarea fluxurilor comerciale către coridorul dunărean,

iar Giurgiulești a devenit unul dintre principalele puncte logistice pentru exporturile și importurile Republicii Moldova.

În acest context, România contribuie la funcționarea acestui coridor prin:

- dezvoltarea infrastructurii rutiere și feroviare către Galați;
- modernizarea conexiunilor cu Portul Constanța;
- facilitarea transportului multimodal;
- integrarea fluxurilor logistice în rețeaua europeană TEN-T.

Din perspectivă strategică, Portul Giurgiulești nu trebuie analizat exclusiv ca un port național al Republicii Moldova, ci ca un element al sistemului logistic regional România–Republica Moldova–Uniunea Europeană.

În acest context, România contribuie decisiv la funcționarea acestui coridor prin conexiunile rutiere și feroviare cu Galați și Portul Constanța, prin administrarea infrastructurii de navigație pe Dunărea maritimă și prin integrarea fluxurilor logistice în rețeaua TEN-T. În plus, investițiile europene realizate în punctul de frontieră **Reni–Giurgiulești–Galați** fac parte din pachetul de aproape **45 milioane euro** acordat de Comisia Europeană pentru îmbunătățirea conectivității dintre România și Republica Moldova

Impactul asupra integrării europene

Contribuția României depășește dimensiunea investițiilor în infrastructură.

Prin toate proiectele dezvoltate în comun, România facilitează integrarea Republicii Moldova în politicile europene privind transporturile și în rețeaua TEN-T, sprijinind implementarea standardelor tehnice, administrative și operaționale ale Uniunii Europene.

Beneficiile sunt multiple:

- creșterea competitivității economiei Republicii Moldova;
- diversificarea rutelor comerciale;
- reducerea dependenței de infrastructurile din est;
- dezvoltarea coridoarelor multimodale;
- consolidarea rezilienței logistice regionale;
- accelerarea procesului de integrare europeană.

În același timp, dezvoltarea infrastructurii transfrontaliere contribuie la consolidarea securității economice și la apropierea piețelor de transport din cele două state.

Concluzii

România reprezintă principalul partener al Republicii Moldova în dezvoltarea infrastructurii de conectivitate cu Uniunea Europeană. Prin investițiile în podurile peste Prut, dezvoltarea Autostrăzii A8, modernizarea conexiunilor feroviare și

susținerea coridorului logistic dunărean, România contribuie decisiv la integrarea Republicii Moldova în sistemul european de transport.

Contribuția României la dezvoltarea conectivității Republicii Moldova depășește cu mult dimensiunea relației bilaterale, înscriindu-se într-o viziune europeană de integrare a infrastructurilor și de consolidare a rezilienței regionale. Prin investițiile în podurile peste Prut, dezvoltarea Autostrăzii A8, modernizarea conexiunilor feroviare și sprijinirea funcționării coridorului logistic dunărean prin Portul Giurgiulești, România facilitează conectarea Republicii Moldova la rețeaua transeuropeană de transport și la piața unică europeană; aceste investiții nu reprezintă doar proiecte de infrastructură, ci instrumente esențiale pentru integrarea economică, consolidarea securității logistice și accelerarea parcursului european al Republicii Moldova.

Aceste proiecte răspund obiectivelor **Regulamentului TEN-T**, **Strategiei pentru Mobilitate Durabilă și Inteligentă**, **Pactului Verde European** și **Acordului de Asociere UE–Republica Moldova**, contribuind la dezvoltarea unei infrastructuri moderne, interoperabile și reziliente. Din această perspectivă, cooperarea în domeniul transporturilor nu reprezintă doar o investiție în infrastructură, ci și un instrument strategic de apropiere economică, de consolidare a securității și de accelerare a integrării europene a Republicii Moldova.

Din perspectiva politicilor Uniunii Europene, România reprezintă principalul stat membru prin intermediul căruia Republica Moldova se conectează la piața unică europeană și la rețeaua transeuropeană de transport (TEN-T). Investițiile comune în infrastructura rutieră, feroviară și fluvială depășesc dimensiunea unor proiecte naționale și contribuie la realizarea obiectivelor europene privind mobilitatea durabilă, reziliența lanțurilor logistice și consolidarea conectivității cu statele partenere din Vecinătatea Estică.

Contribuția României la dezvoltarea conectivității Republicii Moldova depășește cu mult dimensiunea relației bilaterale, înscriindu-se într-o viziune europeană de integrare a infrastructurilor și de consolidare a rezilienței regionale.

România și Republica Moldova: către un spațiu economic comun

Constanța – Giurgiulești și noua arhitectură economică a Dunării de Jos

Alexandru Coita

Relația economică dintre România și Republica Moldova intră într-o etapă nouă, probabil cea mai importantă de la independența Chișinăului. În ultimul deceniu, interconectările energetice, dezvoltarea infrastructurii rutiere și feroviare, apropierea progresivă a Republicii Moldova de piața unică europeană și consolidarea cooperării instituționale au redus o parte dintre vulnerabilitățile istorice ale celor două state și au creat premisele unei integrări economice fără precedent.

Trebuie subliniată însă o diferențiere critică: interconectarea creează conectivitate, în timp ce dezvoltarea economică apare atunci când această conectivitate începe să atragă investiții, să integreze lanțuri de valoare și să susțină activități productive desfășurate în același spațiu economic. De aceea, următoarea etapă a relației dintre România și Republica Moldova nu va mai fi definită de construirea infrastructurii, ci de capacitatea celor două state de a transforma infrastructura într-un avantaj economic comun.

În această cheie trebuie privit sensul achiziției Portului Internațional Liber Giurgiulești de către CNAPM Constanța.[1] Importanța tranzacției nu ține de anvergura activului transferat și nici de indicatorii legați de volumul traficului portuar în portul Giurgiulești. Pentru prima dată, România și Republica Moldova au posibilitatea de a integra două infrastructuri complementare într-un sistem logistic și economic capabil să producă efecte care depășesc cu mult sectorul transporturilor. Obiectivul aici trebuie să fie de a transforma complementaritatea evidentă între cele două infrastructuri portuare în nucleul unui spațiu economic comun, capabil să atragă investiții, industrie și activități cu valoare adăugată ridicată.

Contextul european face această transformare realizabilă. Invazia Rusiei în Ucraina a accelerat transformarea politicii europene privind infrastructura și

[1] Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), comunicat „EBRD to exit Giurgiulești International Free Port (GIFP)", 12 februarie 2026; contractul de vânzare a 100% din ICS Danube Logistics a fost semnat la 31 decembrie 2025, iar tranzacția a fost aprobată de acționarii Portului Constanța la 12 februarie 2026. www.ebrd.com.

competitivitatea. Revizuirea rețelei TEN-T, dezvoltarea Culoarelor de Solidaritate, inițiativa Global Gateway și pregătirea reconstrucției Ucrainei reflectă aceeași schimbare de paradigmă: infrastructura nu mai este privită exclusiv ca politică de transport, ci ca instrument al securității economice, al competitivității și al politicii industriale. Competiția nu se mai poartă între porturi analizate individual, ci între regiuni capabile să concentreze infrastructură, energie, industrie, servicii și capital într-un ecosistem competitiv.

Constanța și Giurgiulești ocupă împreună o poziție pe care niciunul dintre cele două porturi nu o poate avea separat. Constanța este principala poartă maritimă a Uniunii Europene la Marea Neagră și unul dintre nodurile logistice majore ale Coridorului Rin–Dunăre. Giurgiulești oferă Republicii Moldova acces la Dunăre și la Marea Neagră și este punctul de întâlnire dintre infrastructura europeană pe ecartament standard și rețeaua feroviară pe ecartament lat din spațiul estic. Complementaritatea lor extinde *hinterlandul* economic al României, accelerează integrarea Republicii Moldova în piața unică și creează premisele unui pol de dezvoltare cu relevanță pentru întreaga regiune a Dunării de Jos.

De aici pornește și ipoteza centrală a acestui articol, care merită reluată în esența ei. Integrarea Constanța–Giurgiulești nu trebuie analizată ca un proiect portuar în sens restrâns, ci ca prima oportunitate reală de a construi un spațiu economic comun între România și Republica Moldova. Dacă ultimul deceniu a fost dedicat interconectării, următorul trebuie consacrat integrării economice. Iar succesul acestui proces nu va fi măsurat doar prin tonajele operate în cele două porturi, ci prin investițiile, activitățile economice conexe și valoarea adăugată pe care această nouă arhitectură regională va reuși să le genereze.

Dincolo de infrastructură: ecosisteme de valoare economică

Una dintre cele mai frecvente erori în evaluarea marilor proiecte de infrastructură este confundarea performanței infrastructurii cu impactul ei economic. În cazul porturilor, analiza se oprește de regulă la indicatori precum tonajele manipulate, numărul de nave operate sau capacitățile logistice instalate. Toți sunt relevanți, însă niciunul dintre ei nu vorbește despre măsura în care infrastructura respectivă radiază dezvoltare.

Diferența dintre un port eficient și un pol regional de creștere nu este dată de infrastructura în sine, ci de economia care se formează în jurul acesteia. Rotterdam, Antwerp-Bruges sau Trieste nu au devenit repere europene doar pentru că și-au extins terminalele sau și-au adâncit șenalele navigabile. În jurul infrastructurii portuare s-au dezvoltat platforme industriale, centre logistice, facilități de procesare, servicii financiare și rețele dense de furnizori. Avantajul lor competitiv nu este infrastructura în sine, ci ecosistemul economic pe care aceasta îl susține.

Aceeași logică trebuie aplicată și relației dintre România și Republica Moldova. Integrarea Constanța–Giurgiulești nu trebuie evaluată prin numărul suplimentar de containere manipulate sau prin creșterea traficului comercial, ci prin capacitatea de a influența deciziile de localizare ale investițiilor și de a crea o rațiune economică pentru dezvoltarea de activități productive în regiunea Dunării de Jos.

Investitorii nu aleg între două infrastructuri portuare, ci se uită la ecosistemele economice din jurul fiecăreia. Ei compară simultan accesul la infrastructură, disponibilitatea energiei, conectivitatea rutieră și feroviară, disponibilitatea terenurilor, predictibilitatea reglementărilor, existența furnizorilor și capacitatea administrației de a implementa proiecte într-un calendar credibil. Din experiența proiectelor mari de investiții, foarte puține eșuează din lipsa infrastructurii. Cele mai multe sunt abandonate din cauza lipsei de coerență instituțională.

Aici se află linia de demarcație dintre trafic și valoare adăugată. Infrastructura creează acces, în timp ce economia creează prosperitate. Confundarea celor două explică de ce multe proiecte publice sunt considerate un succes în ziua inaugurării și o oportunitate ratată un deceniu mai târziu.

Fluxurile comerciale generează venituri din transport și logistică. Prosperitatea este produsă de activitățile care aleg să se localizeze în jurul acestor fluxuri: industrie, procesare, distribuție, servicii și inovare. Din această perspectivă, obiectivul unei strategii de dezvoltare nu poate fi maximizarea tranzitului, ci maximizarea valorii adăugate care rămâne în economie.

Reconstrucția Ucrainei amplifică această oportunitate. Cea mai recentă evaluare comună a Băncii Mondiale, Comisiei Europene și ONU — RDNA5, din februarie 2026 — estimează necesarul de reconstrucție la aproape 588 de miliarde de dolari pe următorul deceniu, iar sectorul cu cele mai mari nevoi este, semnificativ, transportul, cu peste 96 de miliarde, în creștere tocmai din cauza loviturilor asupra căilor ferate și a porturilor.[2] Pentru România și Republica Moldova, miza nu este doar facilitarea tranzitului acestor fluxuri, ci atragerea unei părți din activitățile care le vor susține: producția de materiale, servicii logistice, depozitare, procesare industrială, distribuție regională și investiții energetice. Diferența dintre cele două scenarii este diferența dintre o economie care transportă valoare și una care o produce.

Privită astfel, complementaritatea dintre Constanța și Giurgiulești capătă o semnificație diferită. Cele două porturi nu sunt doar capetele aceluiași coridor logistic; ele pot deveni infrastructura în jurul căreia România și Republica Moldova construiesc un spațiu economic comun.

---

[2] Banca Mondială, Comisia Europeană, ONU și Guvernul Ucrainei, „Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment (RDNA5)", 23 februarie 2026: necesar total de cca. 588 de miliarde USD pe zece ani (evaluat la 31 decembrie 2025), transportul fiind sectorul cu cele mai mari nevoi — peste 96 de miliarde USD. www.worldbank.org.

O nouă etapă a relației economice

Dacă ultimul deceniu a fost dominat de logica interconectării, următorul va fi definit de competiția pentru investiții – o schimbare ce depășește relația bilaterală și reflectă reașezarea lanțurilor globale de aprovizionare și competiția geoeconomică dintre marile puteri. Criteriile după care companiile aleg localizarea investițiilor s-au schimbat: costul forței de muncă rămâne important, dar reziliența lanțurilor logistice, securitatea energetică, proximitatea față de piața europeană și stabilitatea instituțională au devenit la fel de importante. Pentru prima dată după aderarea României la Uniunea Europeană, regiunea Dunării de Jos beneficiază simultan de toate aceste avantaje.

Aceasta schimbă natura oportunității. Timp de aproape două decenii, obiectivul cooperării a fost reducerea vulnerabilităților prin conectarea infrastructurilor. Astăzi, infrastructura există în mare parte sau este deja finanțată. Provocarea nu mai este construirea ei, ci folosirea ei pentru a atrage capital privat, industrie și activități cu valoare adăugată ridicată.

Privită în această logică, achiziția Portului Internațional Liber Giurgiulești nu reprezintă finalul unui proiect de infrastructură, ci începutul unei noi etape în relația economică dintre cele două state. Succesul ei nu va depinde în primul rând de performanța portului, ci de capacitatea României și a Republicii Moldova de a construi în jurul lui un ecosistem economic suficient de competitiv încât să atragă investiții pe termen lung.

Construirea unui spațiu economic comun: trei priorități strategice

Dacă obiectivul este construirea unui spațiu economic comun până la sfârșitul acestui deceniu, provocarea nu mai este identificarea unor proiecte noi, ci coordonarea celor deja existente. România și Republica Moldova beneficiază astăzi de un context geopolitic favorabil, de acces la instrumente europene de finanțare și de o complementaritate economică rar întâlnită în regiune. Ceea ce lipsește nu este infrastructura, ci integrarea ei într-o strategie comună de dezvoltare. Trei direcții devin prioritare.

Prima privește infrastructura critică, iar aici discuția economică trebuie să coboare la nivelul la care se iau deciziile. Un spațiu economic comun sună abstract până când pui întrebarea pe ce șine circulă. Republica Moldova folosește ecartamentul larg, de 1520 mm, moștenit din sistemul sovietic, în vreme ce Uniunea circulă pe ecartament standard, de 1435 mm; între ele există un punct de ruptură, materializat astăzi la Ungheni prin transbordare. Consecința este directă: legat doar prin barjă și prin calea ferată de 1520 mm, Giurgiulești se conectează, de fapt, la rețeaua de tip CSI, nu la cea europeană. De aceea, piesa centrală nu este o declarație, ci un segment de cale ferată – coridorul de ecartament standard Basarabeasca–Giurgiulești, care leagă portul de sistemul european și, prin el, de Constanța,

sincronizat cu electrificarea axei Chișinău–Ungheni.[3] La acestea se adaugă fiabilizarea șenalului dunărean de la Sulina, un coridor sezonier, care trebuie administrat ca sistem comun, nu ca o graniță, și o platformă digitală comună pentru managementul fluxurilor logistice. Extinderea coridoarelor TEN-T către Moldova, prin Regulamentul european din 2024, face aceste segmente eligibile pentru finanțare europeană acum, nu după aderare.[4] Într-o economie în care timpul de livrare și reziliența lanțurilor de aprovizionare au devenit avantaje competitive, ele nu mai sunt proiecte de transport, ci investiții directe în competitivitatea regională.

A doua privește arhitectura instituțională. Infrastructura comună produce efecte economice doar dacă este administrată prin politici coordonate. România și Republica Moldova au nevoie de un mecanism permanent de cooperare dedicat dezvoltării economice a regiunii Dunării de Jos, capabil să alinieze proiectele de infrastructură, politica industrială, investițiile energetice și programele europene de finanțare. Mai mult, proprietatea comună asupra celor două porturi trebuie să se transforme într-un regim de guvernanță comună – un cadru unic de operare Constanța–Giurgiulești, cu sisteme digitale și regim vamal armonizate, plus prelungirea regimului de port liber al Giurgiuleștiului dincolo de 2030, anul în care acesta expiră[5], și alinierea lui la acquis-ul pe care Moldova tocmai a început să-l negocieze. În lipsa unei asemenea coordonări, există riscul ca proiecte valoroase să evolueze izolat, fără efectele de multiplicare pe care le-ar putea genera împreună.

A treia privește capitalul privat. Investițiile publice creează condițiile dezvoltării, dar nu pot substitui investițiile productive. Obiectivul strategic trebuie să fie atragerea companiilor care generează valoare adăugată în jurul infrastructurii deja existente: industrie prelucrătoare, logistică avansată, procesare agroalimentară, servicii pentru reconstrucția Ucrainei, energie și industrii conexe. Succesul nu va fi determinat de volumul fondurilor europene absorbite, ci de capacitatea regiunii de a mobiliza capital privat și de a transforma investițiile publice în efecte economice durabile.

Aceste trei direcții nu sunt proiecte independente, ci trebuie armonizate în cadrul aceluiași concept. Infrastructura creează acces, instituțiile creează

---

[3] Comisia Europeană și Banca Europeană de Investiții (serviciul JASPERS), studiu din planul „Solidarity Lanes" privind integrarea sistemelor feroviare ucrainean și moldovenesc în rețeaua UE (2023), având o „coloană" de ecartament standard de 1435 mm, cu prioritate pe axa Iași–Chișinău; vezi și proiectul BEI „Moldova Solidarity Lanes" (coridorul Vâlcineț–Bălți–Ungheni–Chișinău–Căinari și legătura Bender–Basarabeasca–Giurgiulești). transport.ec.europa.eu; www.eib.org.

[4] Regulamentul (UE) 2024/1679 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 privind orientările Uniunii pentru dezvoltarea rețelei transeuropene de transport (TEN-T), aplicabil din 18 iulie 2024, care extinde patru coridoare europene de transport către Republica Moldova și Ucraina și promovează ecartamentul standard european. eur-lex.europa.eu.

[5] Statutul de „port internațional liber" al Giurgiuleștiului expiră în 2030; prelungirea sa a fost una dintre condițiile asociate achiziției. Cf. bne IntelliNews, „EBRD announces sale of Moldovan port operator Danube Logistics to Port of Constanța", 13 februarie 2026. www.intellinews.com.

predictibilitate, iar investițiile private creează prosperitate. Absența oricăruia dintre aceste elemente reduce eficiența celorlalte două.

În ultimă instanță, construirea unui spațiu economic comun între România și Republica Moldova nu este doar un exercițiu de cooperare bilaterală. Ea poate deveni unul dintre primele exemple din Europa de Est în care infrastructura, politica industrială și integrarea europeană sunt folosite împreună pentru a crea un nou pol regional de competitivitate. Tocmai aceasta este oportunitatea pe care o deschide complementaritatea dintre Constanța și Giurgiulești.

Mai mult decât un proiect portuar

Achiziția Portului Giurgiulești nu schimbă, prin ea însăși, poziția economică a României și a Republicii Moldova. Schimbă însă contextul în care această poziție poate fi construită și valorificată. Pentru prima dată după independența Republicii Moldova, cele două state pot lega infrastructura de transport, energia, investițiile și politica industrială într-o strategie economică comună, orientată nu doar spre conectivitate, ci spre competitivitate.

În ultimii treizeci de ani, obiectivul strategic al României a fost integrarea în marile arhitecturi euro-atlantice. Acest obiectiv a fost atins. Provocarea următorului deceniu este diferită: transformarea acestei poziționări geopolitice într-un avantaj economic concret pentru regiunea din care România face parte. În această ecuație, relația cu Republica Moldova nu mai poate fi privită exclusiv prin prisma proximității istorice, culturale sau politice; ea trebuie înțeleasă și ca un proiect comun de dezvoltare economică.

Acesta este motivul pentru care miza Giurgiulești depășește cu mult dimensiunea unei tranzacții portuare. Nu administrarea unui nou activ este întrebarea esențială, ci capacitatea României și a Republicii Moldova de a construi, în jurul acestuia, un ecosistem economic suficient de competitiv pentru a atrage investiții, industrie și capital privat. Dacă infrastructura va rămâne un scop în sine, oportunitatea se va consuma odată cu finalizarea proiectelor. Dacă va deveni suportul unei strategii economice comune, ea poate modifica structural poziția regiunii în economia europeană.

În cele din urmă, succesul nu va fi măsurat în tonajele operate la Constanța sau Giurgiulești și nici în numărul proiectelor inaugurate. El va putea fi evaluat după un criteriu mult mai simplu și mult mai exigent: dacă, peste un deceniu, regiunea Dunării de Jos va fi reușit să atragă mai multe investiții productive, să creeze locuri de muncă cu valoare adăugată ridicată și să devină un pol regional de competitivitate. Dacă acest lucru se va întâmpla, achiziția Giurgiulești nu va rămâne în istorie ca o tranzacție portuară reușită, ci ca unul dintre momentele în care relația economică dintre România și Republica Moldova a intrat într-o etapă nouă.

Special

De la frontieră la coridor
Finanțarea europeană a infrastructurii rutiere, feroviare și energetice dintre România și Republica Moldova

Bogdan Cozma, Laurențiu Pleșca și Clara Volintiru

Context

Republica Moldova a primit statutul de țară candidată în iunie 2022. Negocierile de aderare au fost deschise oficial la 25 iunie 2024, la prima conferință intergu-vernamentală. Au urmat primul summit Uniunea Europeană, Republica Moldova, la Chișinău, în iulie 2025, apoi deschiderea Clusterului 1, Valori fundamentale, la 15 iunie 2026, la Luxemburg, și a Clusterului 6, Relații externe, la 14 iulie 2026, la Bruxelles.

Comerțul a luat-o înaintea procedurii. În primele unsprezece luni ale anului 2025, România a absorbit 29,2% din exporturile Republicii Moldova, iar statele Uniunii, 68,1%. Exporturile moldovenești de mărfuri către România au depășit un miliard de dolari în 2025, de aproape trei ori mai mult decât în urmă cu cinci ani, iar schimburile bilaterale s-au apropiat de 4 miliarde de euro.[1]

În paralel, tabloul energetic s-a rupt. Republica Moldova renunțase deja la importurile de gaz rusesc pentru malul drept din mai 2023, dar electricitatea continua să vină din regiunea transnistreană: în noiembrie 2024, centrala de la Cuciurgan acoperea peste 90% din consumul malului drept. La 1 ianuarie 2025, odată cu încheierea tranzitului prin Ucraina, livrările de gaz către regiune s-au oprit, contractul cu centrala nu a mai fost prelungit, iar sursa a dispărut într-o singură zi.

Golul a fost umplut de peste Prut. Chiar în 1 ianuarie 2025, peste jumătate din energia consumată pe malul drept venea din România, iar importurile de

[1] Serviciul European de Acțiune Externă, "Republica Moldova și Uniunea Europeană," accesat la 13 septembrie 2026, https://www.eeas.europa.eu/moldova/moldova-si-ue_ro; Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, "Republica Moldova a deschis negocierile de aderare pentru Clusterul 6 Relații externe," 14 iulie 2026, https://mfa.gov.md/ro/content/republica-moldova-deschis-negocierile-de-aderare-pentru-clusterul-6-relatii-externe; date ale Biroului Național de Statistică citate în "România, principala destinație pentru exporturile din Republica Moldova," G4Media, 30 ianuarie 2026, și "România este principalul partener economic al Republicii Moldova," Ziarul Financiar, 27 mai 2026.

electricitate din primele unsprezece luni ale anului au fost de circa 4,13 ori mai mari decât în aceeași perioadă a anului anterior. Un interconector construit cu bani europeni în 2014 și o linie electrică gândită în deceniul trecut au devenit, peste noapte, infrastructură de criză.[2]

Cele două evoluții se întâlnesc în același loc. Un stat care negociază capitole de aderare are nevoie de conexiuni fizice cu piața în care intră. Un stat care și-a pierdut sursa de energie are nevoie de rute alternative. Ambele trec prin Prut.

Peste acestea se așază calendarul bugetar. Comisia a prezentat pachetul pentru cadrul financiar multianual 2028-2034 la 16 iulie 2025, iar negocierile au avansat în Consiliu pe tot parcursul anului 2026.[3] Ce se decide acum stabilește ce bani vor exista după 2027 pentru proiectele aflate astăzi în execuție sau în pregătire. Textul de față citește portofoliul de la Prut ca pe un întreg: ce s-a construit, cine a plătit, ce a rămas neterminat și ce înseamnă asta pentru negocierea bugetului european.

Arhitectura de finanțare

Conectivitatea dintre România și Republica Moldova a încetat să fie o temă bilaterală. Podurile peste Prut, punctele de trecere a frontierei, calea ferată Iași-Ungheni, liniile de 400 kV și conductele de gaze sunt finanțate astăzi de Uniunea Europeană ca infrastructură de integrare a unui stat candidat, înainte de aderare.

Arhitectura combină cinci categorii de instrumente. Connecting Europe Facility, în componentele Transport și Energie, finanțează infrastructura transfrontalieră. Reform and Growth Facility, pilonul financiar al Planului de creștere pentru Republica Moldova, pune la dispoziție 1,9 miliarde de euro pentru 2025-2027, din care până la 385 de milioane în granturi și 1,5 miliarde în împrumuturi concesionale, cu plăți condiționate de Agenda de reformă. Global Gateway este cadrul de mobilizare a investițiilor externe. BEI, BERD și Banca Mondială asigură volumul finanțării. Programele de cooperare teritorială și cofinanțarea națională completează tabloul.

Documentele Comisiei enumeră printre domeniile de investiții drumuri, poduri, infrastructură feroviară, conexiunea Odesa-Chișinău-Iași și noi interconectări

---

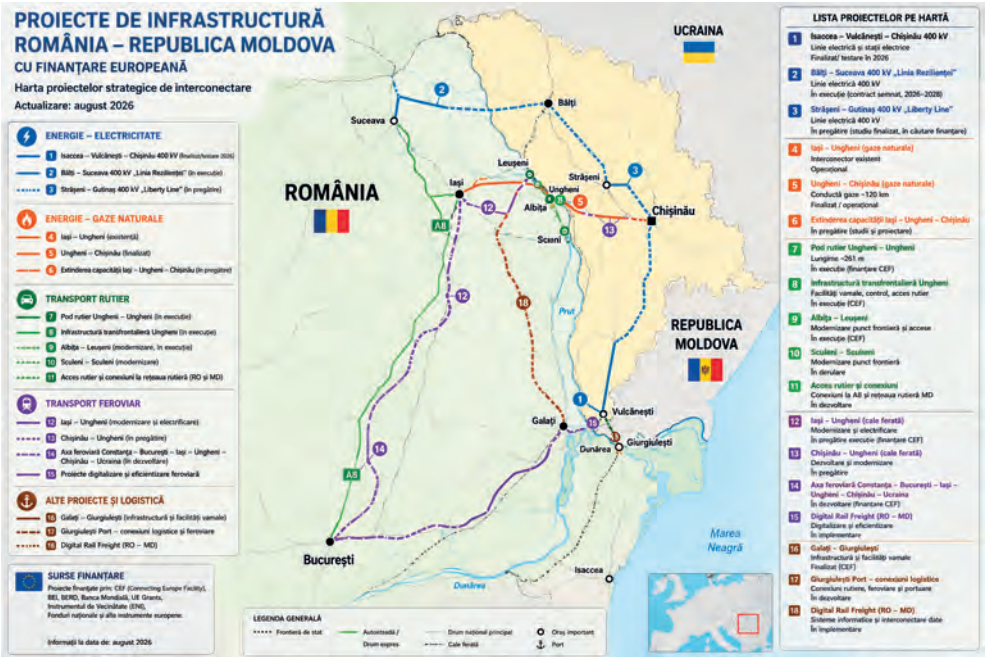
[2] Banca Națională a Moldovei, „Reorientarea pieței energetice din Republica Moldova," caseta 2 din Raportul asupra inflației, noiembrie 2025, https://bnm.md/files/Caseta_2_RI_noiembrie_2025_2.pdf, și "Importul de produse minerale în 2025," caseta 3 din Raportul asupra inflației, februarie 2026, https://www.bnm.md/files/Caseta_3_RI_februarie_2026.pdf; "Cuciurgan Power Plant Stops Delivering Energy to the Right Bank from January 1," IPN, 30 decembrie 2024; "Peste 50% din energia consumată pe 1 ianuarie 2025 este cumpărată din România," Europa Liberă Moldova, 2 ianuarie 2025.

[3] Consiliul Uniunii Europene, *Cadrul financiar multianual (CFM) 2028-2034: Cadrul de negociere,* doc. 10058/26, 11 iunie 2026, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10058-2026-INIT/ro/pdf.

electrice cu Uniunea.[4] Se finanțează astfel în paralel conexiunea transfrontalieră și infrastructura internă de care aceasta depinde. Un pod peste Prut fără drumuri de acces pe malul moldovenesc și o linie de 400 kV fără stații de transformare dau rezultate parțiale.

La acestea se adaugă două schimbări de cadru: extinderea rețelei TEN-T către vecinătatea estică, cu un plan de investiții pentru Parteneriatul Estic actualizat în 2025, și mecanismul Solidarity Lanes, care a transformat rutele dinspre România și Republica Moldova în căi de tranzit pentru comerțul ucrainean.

Calendarul contează la fel de mult ca sumele. Reform and Growth Facility acoperă 2025-2027, actualul ciclu CEF se închide tot în 2027, iar proiectele energetice au termene în 2028 și 2032. O întrerupere între cicluri bugetare nu amână proiecte de pe hârtie, ci oprește șantiere deschise.

Harta 1. Proiecte de infrastructură România-Republica Moldova cu finanțare europeană. Sursa: elaborare proprie pe baza documentelor Comisiei Europene, CINEA, BEI, BERD și Băncii Mondiale, august 2026.

[4] Comisia Europeană, "The Growth Plan for Moldova," https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/growth-plan-moldova_en, și *Growth Plan for Moldova: Factsheet* (octombrie 2024), https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3cd20ec-7296-4137-a5ab-b932764aa67f_en; Consiliul Uniunii Europene, "Moldova: Council Gives Final Green Light to Support Reforms and Economic Growth with Almost 2 Billion," comunicat de presă, 18 martie 2025; EU4Digital Facility, *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda with Central Asia, Turkiye and the South Caucasus* (februarie 2026), cap. 2.1.1 și 2.1.5.

Cele optsprezece proiecte se grupează în trei noduri. Ungheni concentrează podul rutier, punctul de trecere, calea ferată și interconectorul de gaze, pe câțiva kilometri de frontieră. Galați-Giurgiulești leagă infrastructura rutieră și feroviară de singurul port maritim al Republicii Moldova. Isaccea-Vulcănești este punctul prin care sistemul electric moldovenesc atinge sistemul european.

Axa rutieră: podul și autostrada care întârzie

Podul rutier Ungheni-Ungheni are 261 de metri, patru benzi și face parte din proiectul autostrăzii A8. Finanțarea CEF, aprobată în decembrie 2022, este de 16,5 milioane de euro dintr-o valoare totală de circa 33 de milioane. Lucrările au început în aprilie 2025, iar în primăvara lui 2026 stadiul fizic ajunsese la circa 80%. Punctul comun de trecere, cu facilități vamale, de control și acces rutier, este finanțat separat, tot prin CEF.

Autostrada care ar trebui să ajungă la pod merge în alt ritm. Din cei peste 303 kilometri ai A8, aproximativ 274, adică 90,6%, aveau la finalul lui august 2026 contracte de proiectare și execuție semnate, însă doar patru contracte aveau emisă cel puțin o autorizație de construire, printre care podul de la Ungheni. Pentru tronsonul dintre Iași și vama Ungheni, contractul semnat în iulie 2026 a fost suspendat temporar printr-o hotărâre a Curții de Apel București, iar ordinul de începere a proiectării a fost emis în august 2026, cu termene de zece luni proiectare și treizeci și șase de luni execuție. Estimările independente plasează circulația pe întreaga A8 în 2031, în scenariul optimist, și în 2032 într-unul prudent.[5]

Consecința practică este că podul de patru benzi se va deschide într-o rețea care nu este încă autostradă. Până când A8 ajunge la Prut, ceea ce limitează traficul nu este betonul, ci capacitatea de procesare a punctelor de trecere. Aici stă și relevanța unei componente tratate de obicei ca administrativă: un pod nou nu produce fluxuri suplimentare dacă vama lucrează lent.

Pe partea moldovenească, utilitatea podului depinde de drumul R1 Chișinău-Ungheni. Guvernul de la Chișinău a inclus în 2026 noul punct în acordul bilateral privind trecerile de frontieră, pentru a degreva Leușeni-Albița și Sculeni.

Modernizarea punctelor existente merge în paralel. Pentru Albița-Leușeni, meta-studiul european indică un buget de circa 19,2 milioane de euro, în formulă mixtă, jumătate CEF și restul de la Banca Mondială. La Sculeni lucrările sunt în derulare. La Galați-Giurgiulești, infrastructura și facilitățile vamale au fost finalizate

[5] "România va avea un nou pod peste Prut cu Republica Moldova," Economica.net, 20 decembrie 2022; "Cum arată primul mare șantier al Autostrăzii Unirii," Adevărul, 5 mai 2026; "Autostrada A8, la un an de la bilanț: aproape contractată, dar cu puține șantiere active," Ziarul de Iași, 31 august 2026, https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/autostrada-a8-la-un-an-de-la-bilant-aproape-contractata-dar-cu-putine-santiere-active--1888214.html; "Stadiul la zi al lucrărilor pe toate tronsoanele autostrăzii Unirii A8," Punctul.ro, 15 iulie 2026.

cu finanțare CEF, iar conexiunile rutiere, feroviare și portuare din jurul portului Giurgiulești sunt în dezvoltare.[6]

Calea ferată: electrificare și ecartament

Acordul de finanțare pentru linia Iași-Frontieră-Ungheni a fost semnat în septembrie 2025. Valoarea eligibilă este de 67,6 milioane de euro, din care 33,8 milioane grant CEF, adică jumătate, restul revenind CFR și Căii Ferate din Moldova. Lucrările includ electrificarea a 17 kilometri între Socola și Ungheni, modernizarea a circa 25 de kilometri de linie și reabilitarea podului feroviar peste Prut. Cea mai mare parte a tronsonului se află pe teritoriul României, iar porțiunea din Republica Moldova va fi prima cale ferată electrificată din această țară.

Proiectul aparține coridorului Marea Baltică-Marea Neagră-Marea Egee. Pe același coridor a fost semnat, în octombrie 2025, acordul pentru etapa I de reabilitare a secțiunii Ploiești-Focșani: 52,9 milioane de euro valoare eligibilă, din care 45 de milioane grant CEF. Comisia menționează explicit îmbunătățirea conexiunilor cu Republica Moldova și Ucraina printre obiectivele proiectului.[7] Cele două investiții conturează împreună axa Constanța-București-Iași-Ungheni-Chișinău, care apare pe hartă ca proiect în dezvoltare.

Ecartamentul rămâne problema nerezolvată. Strategia europeană pentru integrarea sistemelor feroviare ucrainean și moldovenesc identifică diferența de ecartament drept obstacolul principal în calea interoperabilității și recomandă o legătură de 1.435 de milimetri între Ungheni și Chișinău, cu extindere ulterioară spre Odesa. Proiectul figurează printre inițiativele planificate, fără finanțare atribuită.

Componenta digitală merge în paralel. Proiectul Digital Rail Freight România-Republica Moldova, aflat în implementare, vizează schimbul de date între cele două sisteme feroviare. Meta-studiul european, citând UNECE, indică o rată de implementare a comerțului fără documente pe hârtie de circa 64% în Europa de Est.[8]

---

[6] Guvernul Republicii Moldova, "Instituirea punctului de trecere a frontierei Ungheni-Ungheni, aprobată de Guvern," comunicat de presă, 2026, https://gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa/instituirea-punctului-de-trecere-frontierei-ungheni-ungheni-aprobata-de-guvern; Comisia Europeană, "EU Signs Grant Agreements for Transport Infrastructure to Better Connect Moldova with EU," comunicat de presă, 26 octombrie 2023; EU4Digital Facility, *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda,* tabelul 6, pozițiile 6 și 7.

[7] CNCF CFR, *Electrificarea liniei Iași-Frontieră (RO)-Ungheni (MD),* fișa acțiunii CEF 24-EU-TG-IUBorder RO-MD, octombrie 2025, https://cfr.ro/wp-content/uploads/2025/10/Iasi-Ungheni-electrificare.pdf, și comunicatul privind acordul de finanțare pentru secțiunea Ploiești-Focșani, etapa I, octombrie 2025, https://cfr.ro/wp-content/uploads/2025/10/CP-light-modernization-Ploiesti-Tj-Valea-Calugareasca.pdf; "Undă verde pentru investiția de 500 de milioane de lei," Capital.ro, 19 iunie 2026.

[8] Comisia Europeană, strategia pentru integrarea sistemelor feroviare ucrainean și moldovenesc în sistemul european de transport, și date UNECE, ambele citate în EU4Digital Facility, *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda,* tabelele 6 și 7.

Infrastructura nouă produce câștiguri limitate dacă procedurile de frontieră rămân pe hârtie.

Interconectarea electrică: trei linii, trei etape

Republica Moldova este sincronizată cu rețeaua continentală europeană din 2022, însă energia importată din România ajungea la Chișinău pe ruta Isaccea-Vulcănești-MGRES, adică prin nodul energetic din regiunea transnistreană. Eliminarea acestei dependențe este obiectivul primei etape.

Faza I a fost finanțată printr-un pachet de 270 de milioane de euro: câte 80 de milioane împrumut de la BEI și BERD, 70 de milioane de la Banca Mondială și un grant de 40 de milioane din fonduri europene. Investiția cuprinde stația back-to-back de 600 MW de la Vulcănești, linia de 400 kV Vulcănești-Chișinău, de circa 158 de kilometri, și extinderea stațiilor de la Vulcănești și Chișinău.

Construcția s-a încheiat la 1 iulie 2026, iar linia a intrat în testare. Punerea în exploatare comercială a fost amânată succesiv, din 2025 până în octombrie 2026, ultima dată din cauza unui transformator de curent defect de la stația Chișinău, trimis pentru reparație la producătorul din Spania. Odată funcțională, linia poate prelua peste jumătate din consumul de electricitate al Republicii Moldova.[9]

Etapa a doua este Bălți-Suceava, numită de Ministerul Energiei de la Chișinău Linia Rezilienței. Contractul de proiectare și execuție a fost semnat la 26 iunie 2026 cu firma turcă SA-RA, pentru 17,5 milioane de euro și un termen de 24 de luni. Proiectul are o valoare totală de circa 77 de milioane de euro, cu un grant european de 15,4 milioane, și este finanțat de BERD, BEI și Platforma de Investiții pentru Vecinătate a Uniunii.

Etapa a treia, Strășeni-Gutinaș, are studiul finalizat, dar nu are finanțare, iar Comisia indică o perspectivă de finalizare în jurul anului 2032. Aici contează procesul european de selecție a proiectelor de interes comun și de interes reciproc, în desfășurare în 2026 și 2027: includerea în listă cere prezența în planurile decenale elaborate de ENTSO-E, o evaluare a necesității și o analiză cost-beneficiu, iar rezultatul deschide accesul la CEF Energy.[10] Miza celor trei linii împreună este redundanța.

---

[9] EU4Digital Facility, *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda,* cap. 3.1.1; Banca Europeană de Investiții, "EU, EIB, EBRD and World Bank Finance Republic of Moldova-Romania Power Link," comunicat de presă, 20 decembrie 2017, https://eib.org/en/press/all/2017-408-eu-eib-ebrd-and-world-bank-finance-republic-of-moldova-romania-power-link; "Linia de 400 kV Vulcănești-Chișinău a fost finalizată și a intrat în teste," Economica.net, 2 iulie 2026; "Al cincilea termen pentru linia Vulcănești-Chișinău," TVR Moldova, 8 septembrie 2026.

[10] Ministerul Energiei al Republicii Moldova, "Contractul pentru construcția LEA 400 kV Bălți-Suceava, numită Linia rezilienței, a fost semnat astăzi," 26 iunie 2026, https://www.energie.gov.md/ro/content/contractul-pentru-constructia-lea-400-kv-balti-suceava-numita-linia-rezilientei-fost-semnat; Comisia Europeană, *Energy Fiche: Moldova* (2026), și "PCI and PMI Selection Process," https://

Gazele naturale: capacitatea contează, nu conducta

Interconectorul Iași-Ungheni, inaugurat în 2014, a creat prima legătură fizică între cele două sisteme de transport al gazelor, dar a funcționat ani la rând aproape gol. Din octombrie 2021, capacitatea tehnică la punctul de interconectare Ungheni este de 5.076.000 de metri cubi pe zi pe direcția România spre Republica Moldova, adică aproximativ 1,85 miliarde de metri cubi pe an, și de 932.000 de metri cubi pe zi pe sensul invers.

Consumul anual al Republicii Moldova, fără regiunea transnistreană, este de circa 1,1 miliarde de metri cubi. Pe an, ruta acoperă deci întreg consumul. Pe zi, nu întotdeauna: la finalul lui decembrie 2025, în vârf de iarnă, livrările au atins maximul conductei. Diferența dintre suficiența anuală și insuficiența într-o zi geroasă este exact motivul pentru care extinderea de capacitate pe traseul Iași-Ungheni-Chișinău rămâne pe listă, în faza de studii și proiectare.

Gazoductul Ungheni-Chișinău, de aproximativ 120 de kilometri și cu o capacitate de proiect de 1,5 miliarde de metri cubi pe an, a fost realizat printr-un pachet de 92 de milioane de euro: câte 41 de milioane împrumut de la BEI și BERD și un grant european de 10 milioane, cu Vestmoldtransgaz ca beneficiar. Fișa energetică a Comisiei descrie această rută drept calea de acces a Chișinăului la surse alternative din piețele europene și menționează participarea Republicii Moldova la Coridorul Vertical.[11]

Cine plătește: granturi mici, investiții mari

Structura financiară se repetă de la un proiect la altul. Granturi europene relativ mici, împrumuturi mari de la instituții financiare. Un grant de 40 de milioane într-un pachet electric de 270. Un grant de 10 milioane într-un pachet de gaze de 92. Un grant de 15,4 milioane în proiectul Bălți-Suceava de 77. Un grant CEF de 33,8 milioane într-un proiect feroviar de 67,6.

Aceeași logică se aplică infrastructurii interne moldovenești. Reabilitarea coridorului feroviar nord-sud combină finanțare BERD, un grant al Uniunii și contribuția operatorului național, într-un proiect de circa 71 de milioane de euro,

---

energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/projects-common-interest-and-projects-mutual-interest/pci-and-pmi-selection-process_en.

[11] Transgaz, capacitățile tehnice la punctul de interconectare Ungheni de la 1 octombrie 2021, citate în "Capacitatea gazoductului Iași-Ungheni a fost crescută de 3,3 ori," Economica.net, 5 iulie 2021; "România exportă gaze către Republica Moldova la capacitate maximă," Cotidianul, 31 decembrie 2025; Banca Europeană de Investiții, "The EU Bank and EBRD Support Gas Interconnection between the Republic of Moldova and Romania," comunicat de presă, decembrie 2016, https://www.eib.org/en/press/all/2016-351-the-eu-bank-and-ebrd-support-gas-interconnection-between-the-republic-of-moldova-and-romania; Comisia Europeană, *Energy Fiche: Moldova*.

iar un al doilea pachet asociază un împrumut de 42 de milioane de la BEI Global cu un grant de investiții de 12 milioane din partea Comisiei.[12]

Volumul granturilor nu măsoară corect implicarea Uniunii. Relevantă este capacitatea de a mobiliza finanțare suplimentară. Tot aici se vede și slăbiciunea acestor instrumente: distanța dintre sumele anunțate și cele contractate rămâne mare, iar întârzierile de execuție sunt regula.

Instrumente paralele și un canal de coordonare puțin folosit

Proiectele de la Prut sunt finanțate prin CEF, prin Reform and Growth Facility, prin Global Gateway, prin Parteneriatul Estic, prin extinderea TEN-T și prin Solidarity Lanes. Obiectivele acestor instrumente sunt aliniate. Mecanismele, calendarele și bugetele nu sunt, iar niciunul nu ordonează prioritățile celorlalte. Pentru un portofoliu în care un pod depinde de o autostradă, autostrada de un punct de frontieră, iar punctul de frontieră de o cale ferată cu alt ecartament, fragmentarea se traduce în timp pierdut.

Un canal de coordonare există. Republica Moldova participă la Inițiativa celor Trei Mări ca stat asociat din 2023, iar inițiativa lucrează cu un portofoliu ierarhizat de proiecte de transport, energie și infrastructură digitală și cu un fond de investiții propriu. Meta-studiul european listează deja, printre inițiativele planificate, un proiect de cloud pentru procesare AI cu beneficiari România și Republica Moldova, finanțat prin acest fond.[13]

Limitele sunt la fel de clare. Inițiativa nu este un instrument al Uniunii, nu distribuie granturi, iar fondul ei investește pe criterii comerciale, deci nu poate înlocui CEF sau Facilitatea. Ce poate face este să ierarhizeze. Dacă nodul Ungheni, linia Bălți-Suceava și Strășeni-Gutinaș ar intra în portofoliul prioritar al inițiativei, ar căpăta o vizibilitate politică pe care listele tehnice nu le-o dau și un argument în plus în procesul de selecție a proiectelor de interes comun. România, ca stat fondator, poate activa acest canal fără să aștepte un instrument financiar nou.

Ce se poate reproșa acestei agende

Primul reproș ține de execuție, nu de bani. Linia Vulcănești-Chișinău a fost amânată de cinci ori față de termenul inițial. Podul de la Ungheni are autorizație, autostrada spre el nu are încă șantier. Strășeni-Gutinaș are studiu, dar nu are finanțare. Într-un portofoliu în care sumele sunt contractate, iar termenele alunecă,

---

[12] Serviciul European de Acțiune Externă, "UE și BERD sprijină proiectul de reabilitare a Căilor Ferate din Moldova;" Banca Europeană de Investiții, "Global Gateway Forum: EU Announce EUR 12 Million Agreement for Moldovan Railway Upgrades," comunicat de presă, octombrie 2023.

[13] Atlantic Council, "Looking to a Decade of Delivery: The Three Seas Initiative Charts Its Course Forward," issue brief, 2026; EU4Digital Facility, *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda,* tabelul 17.

argumentul pentru bani suplimentari este mai slab decât argumentul pentru capacitate administrativă și pentru deblocarea procedurilor.

Al doilea ține de arhitectura de după 2027. Propunerea Comisiei din iulie 2025 comasează într-un instrument unic, Global Europe, cu circa 200 de miliarde de euro, actualul NDICI, asistența de preaderare, ajutorul umanitar și facilitățile pentru Ucraina, Balcanii de Vest și Republica Moldova.[14] Facilitatea pentru Republica Moldova, așa cum funcționează astăzi, dispare ca instrument distinct. Consolidarea poate reduce fragmentarea descrisă mai sus. Poate la fel de bine să dizolve fereastra dedicată Chișinăului într-un pilon geografic cu mulți solicitanți și cu reconstrucția Ucrainei în față.

Al treilea vizează premisa energetică. Redundanța celor trei linii se justifică prin configurația de acum, în care malul drept nu mai cumpără de la Cuciurgan. O schimbare pe malul stâng, fie o reglementare politică, fie repornirea centralei pe gaz procurat comercial, ar modifica prețurile relative. Nu ar modifica însă faptul că o rețea cu o singură conexiune majoră rămâne vulnerabilă, iar o linie de 400 kV se construiește în ani, nu în luni.

Niciunul dintre aceste reproșuri nu recomandă oprirea finanțării. Toate recomandă ca argumentul românesc la Bruxelles să se sprijine pe livrare, nu pe intenție.

Concluzie

Conectivitatea România-Republica Moldova se află într-un moment de tranziție. Podul de la Ungheni, punctele de trecere modernizate, electrificarea liniei Iași-Ungheni și infrastructura de gaze sunt în execuție sau în funcțiune. Linia Vulcănești-Chișinău este construită și așteaptă recepția. Bălți-Suceava și Strășeni-Gutinaș indică etapa următoare, iar axa feroviară către Constanța și Ucraina extinde dimensiunea logistică.

Iarna lui 2025 a arătat ce înseamnă aceste proiecte în practică: o sursă de energie a dispărut într-o zi, iar înlocuitorul a venit pe infrastructura construită cu bani europeni în deceniul precedent. România are la Bruxelles un argument mai bun decât cel al unei politici de frontieră. Aceleași proiecte servesc simultan patru obiective europene: extinderea TEN-T, securitatea energetică a unui stat candidat, integrarea în piața internă și pregătirea rutelor pentru comerțul și reconstrucția Ucrainei. Cu cât încadrarea este mai clară, cu atât este mai solid argumentul pentru menținerea finanțării în următorul cadru financiar.

---

[14] Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, *2028-2034 MFF: Regulation Establishing Global Europe,* briefing, decembrie 2025, https://eprs.europarl.europa.eu/contents/publications/EPRS/2025/12/EPRS_BRI(2025)774702.html.

Bibliografie

Banca Europeană de Investiții. "The EU Bank and EBRD Support Gas Interconnection between the Republic of Moldova and Romania." Comunicat de presă, decembrie 2016. https://www.eib.org/en/press/all/2016-351-the-eu-bank-and-ebrd-support-gas-interconnection-between-the-republic-of-moldova-and-romania.

Banca Europeană de Investiții. "EU, EIB, EBRD and World Bank Finance Republic of Moldova-Romania Power Link." Comunicat de presă, 20 decembrie 2017. https://eib.org/en/press/all/2017-408-eu-eib-ebrd-and-world-bank-finance-republic-of-moldova-romania-power-link.

Banca Europeană de Investiții. "Global Gateway Forum: EU Announce EUR 12 Million Agreement for Moldovan Railway Upgrades." Comunicat de presă, octombrie 2023. https://www.eib.org/de/press/all/2023-392-global-gateway-forum-eu-announce-eur-12-million-agreement-moldovan-railway-upgrades.

Banca Națională a Moldovei. Casetele 2 și 3 din *Raportul asupra inflației*, noiembrie 2025 și februarie 2026. https://bnm.md/files/Caseta_2_RI_noiembrie_2025_2.pdf și https://www.bnm.md/files/Caseta_3_RI_februarie_2026.pdf.

CNCF CFR. Fișele acțiunilor CEF 24-EU-TG-IUBorder RO-MD (Iași-Frontieră-Ungheni) și 24-RO-TC-PTF (Ploiești-Focșani, etapa I), octombrie 2025. https://cfr.ro/wp-content/uploads/2025/10/Iasi-Ungheni-electrificare.pdf.

Comisia Europeană. *Energy Fiche: Moldova*. 2026. https://energy.ec.europa.eu/document/download/0e8eb193-41cb-41ab-939a-b85711748fa1_en.

Comisia Europeană. *Growth Plan for Moldova: Factsheet*. Octombrie 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3cd20ec-7296-4137-a5ab-b932764aa67f_en.

Comisia Europeană. "PCI and PMI Selection Process." Accesat la 9 septembrie 2026. https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/projects-common-interest-and-projects-mutual-interest/pci-and-pmi-selection-process_en.

Comisia Europeană. "The Growth Plan for Moldova." Accesat la 9 septembrie 2026. https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/growth-plan-moldova_en.

Consiliul Uniunii Europene. *Cadrul financiar multianual (CFM) 2028-2034: Cadrul de negociere*. Doc. 10058/26, 11 iunie 2026. https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10058-2026-INIT/ro/pdf.

EU4Digital Facility. *Advancing a Cross-Regional Connectivity Agenda with Central Asia, Türkiye and the South Caucasus*. Februarie 2026.

Guvernul Republicii Moldova. "Instituirea punctului de trecere a frontierei Ungheni-Ungheni, aprobată de Guvern." Comunicat de presă, 2026. https://gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa/instituirea-punctului-de-trecere-frontierei-ungheni-ungheni-aprobata-de-guvern.

Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova. "Republica Moldova a deschis negocierile de aderare pentru Clusterul 6 Relații externe." 14 iulie 2026. https://mfa.gov.md/ro/content/republica-moldova-deschis-negocierile-de-aderare-pentru-clusterul-6-relatii-externe.

Ministerul Energiei al Republicii Moldova. "Contractul pentru construcția LEA 400 kV Bălți-Suceava, numită Linia rezilienței, a fost semnat astăzi." 26 iunie 2026. https://www.energie.gov.md/ro/content/contractul-pentru-constructia-lea-400-kv-balti-suceava-numita-linia-rezilientei-fost-semnat.

Serviciul de Cercetare al Parlamentului European. *2028-2034 MFF: Regulation Establishing Global Europe*. Briefing, decembrie 2025. https://eprs.europarl.europa.eu/contents/publications/EPRS/2025/12/EPRS_BRI(2025)774702.html.

Serviciul European de Acțiune Externă. "Republica Moldova și Uniunea Europeană." Accesat la 13 septembrie 2026. https://www.eeas.europa.eu/moldova/moldova-si-ue_ro.

Spre un ecosistem digital comun între România și Republica Moldova

Victor Vevera

La 11 februarie 2022, guvernele României și Republicii Moldova au semnat un Memorandum de Înțelegere prin care se angajau să construiască ceea ce oficialii ambelor țări numesc, de atunci încoace, un spațiu digital comun (Guvernul Republicii Moldova, 2022a). Patru ani mai târziu, acest angajament s-a concretizat într-un ansamblu real de acorduri, legi și proiecte-pilot. Rămâne însă mult mai neclar cât din toate acestea s-a tradus efectiv, din punct de vedere juridic sau operațional, în ceva palpabil de o parte și de alta a frontierei. Capitolul de față analizează acest bilanț și încearcă să stabilească în ce măsură el reprezintă o integrare structurală reală și în ce măsură este, de fapt, o evoluție paralelă pe cele două maluri ale Prutului.

În documentele bilaterale, formularea aceasta include o gamă largă de elemente: platforme interoperabile, infrastructură comună și servicii publice electronice. În practică, însă, cooperarea depășește ceea ce sugerează termenul. Ea îi dă Republicii Moldova ocazia de a aplica, încă dinainte de aderare, componente ale acquis-ului UE, precum regulile privind roaming-ul, recunoașterea semnăturii electronice și standardele de securitate cibernetică, accelerând procesele de integrare (conform și cu sprijinul României față de parcursul european al Republicii Moldova).

Secțiunile care urmează analizează arhitectura legislativă și instituțională deja existentă, o situează în cadrul procesului de aderare al Republicii Moldova, separă intențiile anunțate de rezultatele măsurabile și se încheie cu propuneri desprinse din documentele oficiale și din literatura de specialitate, alături de câteva sugestii privind direcțiile în care ar putea evolua această cooperare.

1. Strategii și legislație existente

Instrumentul fondator al cooperării actuale este Memorandumul de Înțelegere privind Transformarea Digitală, semnat la Chișinău, la 11 februarie 2022, de vicepremier-ministrul Republicii Moldova pentru digitalizare, Iurie Țurcanu, și de ministrul român al cercetării, inovării și digitalizării, Marcel Ioan Boloș (Guvernul Republicii

Moldova, 2022a). Documentul fixa obiectivul comun de a dezvolta platforme digitale, infrastructură și servicii publice electronice, legând explicit acest obiectiv de transpunerea normelor europene și de aplicarea unor standarde comune și deschizând, astfel, calea spre participarea comună la proiecte europene de dezvoltare digitală. Patru luni mai târziu, la 16 iunie 2022, a fost înființată o Comisie interguvernamentală comună pentru implementarea Memorandumului, pe care ambele părți au prezentat-o drept un parteneriat strategic funcționând pe baze necomerciale, menit să stabilească activități concrete și mecanisme de lucru comune, nu să negocieze obligații contractuale (Guvernul Republicii Moldova, 2022b). Pe partea moldovenească, Agenția de Guvernare Electronică (AGE) a fost desemnată drept entitatea responsabilă de spațiul digital comun, cu mandatul de a construi soluții digitale împreună cu autoritățile publice române și de a întreține aplicațiile dezvoltate în cadrul parteneriatului.

A doua sesiune plenară a Comisiei, desfășurată la Chișinău la 12 decembrie 2022, a extins cadrul de cooperare către sectorul privat. Cu această ocazie au fost semnate două memorandumuri trilaterale, unul cu Microsoft și altul cu compania românească UiPath, ambele fără angajament comercial și gândite mai degrabă ca parteneriate strategice menite să accelereze adoptarea tehnologiei cloud, automatizarea proceselor robotizate și formarea de competențe digitale în administrația publică (Guvernul Republicii Moldova, 2022c; Romania Insider, 2022). Un al treilea memorandum trilateral a urmat în septembrie 2023, de această dată cu IBM România, semnat în marja Summit-ului Inițiativei celor Trei Mări de la București și orientat specific spre soluții cloud și proiecte comune de transformare digitală (Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova, 2023b). Strategia de Transformare Digitală 2023-2030 a Republicii Moldova situează parteneriatul bilateral într-o succesiune mai lungă de documente de politică națională, între care programul anterior Moldova Digitală 2020, Programul Strategic de Modernizare Tehnologică a Guvernării și Strategia pentru Industria Tehnologiei Informației și Ecosistemul de Inovare Digitală 2018-2023 (Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova, 2023a).

Sub aceste acorduri-cadru se află o serie de legi moldovenești care dau cooperării substanță juridică. Legea nr. 142/2018 privind schimbul de date și interoperabilitatea a instituit MConnect, platforma națională de interoperabilitate, și a introdus principiul colectării unice a datelor, potrivit căruia cetățenii nu trebuie să depună aceeași informație la autorități publice diferite decât o singură dată (Comisia Europeană, 2025b). Legea nr. 124/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere, adoptată la 19 mai 2022 și în vigoare din decembrie același an, a înlocuit legea mai veche a semnăturii electronice din 2014 și a transpus parțial Regulamentul eIDAS al Uniunii Europene, Regulamentul (UE) nr. 910/2014, prin introducerea semnăturilor electronice avansate și calificate, a

serviciilor de încredere și a regulilor de recunoaștere a certificatelor calificate emise de furnizori din statele membre UE (Schoenherr, 2022; CEE Legal Matters, 2025). Aceeași direcție se regăsește în legislația mai recentă: Legea nr. 48/2023 privind securitatea cibernetică, elaborată cu sprijinul UE și în vigoare din 1 ianuarie 2025 (EU Neighbours East, 2023), și Legea nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal, care transpune în mare parte Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR) și intră în vigoare la 23 august 2026 (DLA Piper, 2026).

Pe partea română, instituția omoloagă este Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR), care coordonează sistemul național de identitate digitală, ROeID, aflat în prezent într-o implementare etapizată, finanțată prin Planul Național de Redresare și Reziliență (Outsourcing Today, 2025; The Paypers, 2025). România a aprobat în iulie 2024 Strategia Națională în Domeniul Inteligenței Artificiale 2024-2027, elaborată împreună de Autoritatea pentru Digitalizarea României și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, cu o structură de guvernanță menită să alinieze politica națională privind inteligența artificială la Regulamentul UE privind inteligența artificială (Digital Watch Observatory, 2024; OCDE, 2025). Directoratul Național de Securitate Cibernetică (DNSC) funcționează ca omolog operațional al instituțiilor moldovenești de securitate cibernetică în aranjamentele descrise mai jos.

Politica de telecomunicații oferă unul dintre cele mai clare exemple de instrument bilateral care se traduce direct în rezultate măsurabile. Același acord din 11 februarie 2022, cel care a instituit Memorandumul privind transformarea digitală, le-a cerut totodată autorității naționale române de reglementare în comunicații, ANCOM, și omoloagei sale moldovenești, ANRCETI, să reducă tarifele de roaming între cele două țări și să monitorizeze rezultatele (ANCOM, 2026). Cooperarea în domeniul securității cibernetice s-a dezvoltat pe un traseu paralel, dar distinct. În noiembrie 2025, Institutul Național de Inovații în Securitatea Cibernetică „Cybercor" din Republica Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) și Directoratul Național de Securitate Cibernetică al României au semnat un protocol privind formarea, certificarea și activitățile comune, menit să reducă vulnerabilitățile digitale printr-o colaborare între sectorul public, cel privat și mediul academic. Trei luni mai târziu, în februarie 2026, acest aranjament bilateral s-a extins într-o structură trilaterală. Republica Moldova, România și Ucraina au semnat atunci la Kiev un memorandum prin care se înființa Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională, care acoperă schimbul de informații despre amenințări, dezvoltarea comună de instrumente defensive bazate pe inteligență artificială, formarea de specialiști și protecția infrastructurilor critice, cu apartenența deschisă și altor state care împărtășesc același angajament democratic (Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei, 2026).

Tabelul 1 rezumă principalele instrumente juridice și instituționale discutate în această secțiune.

Tabelul 1. Principalele instrumente juridice și instituționale

Instrument	**Dată / perioadă**	**Domeniu de aplicare**
Memorandumul de Înțelegere privind Transformarea Digitală	11 februarie 2022	Instrument bilateral fondator; platforme digitale, infrastructură, servicii publice electronice; transpunerea normelor UE
Comisia interguvernamentală comună	Înființată la 16 iunie 2022	Organism de implementare; Agenția de Guvernare Electronică a Republicii Moldova ca entitate executivă principală
Memorandumuri trilaterale (Microsoft, UiPath)	12 decembrie 2022	Parteneriate strategice necomerciale; adoptarea tehnologiei cloud, automatizare robotizată, competențe digitale
Memorandum trilateral (IBM România)	Septembrie 2023	Soluții cloud și proiecte comune de transformare digitală
Strategia de Transformare Digitală 2023-2030 a Republicii Moldova	2023	Cadru strategic național; succesoare a programului Moldova Digitală 2020
Legea nr. 142/2018 (Republica Moldova)	2018	Schimb de date și interoperabilitate; a instituit MConnect; principiul colectării unice
Legea nr. 124/2022 (Republica Moldova)	Adoptată 19 mai 2022; în vigoare din decembrie 2022	Identificare electronică și servicii de încredere; transpunere parțială a eIDAS
Legea securității cibernetice (Republica Moldova)	În vigoare din ianuarie 2025	Cadrul juridic național privind securitatea cibernetică
Legea nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal (Republica Moldova)	Intră în vigoare în august 2026	Cadru echivalent GDPR
ROeID (România)	Implementare etapizată din 2023	Aplicație națională de identitate digitală; finanțată prin PNRR
Strategia Națională în Domeniul Inteligenței Artificiale 2024-2027 (România)	Aprobată iulie 2024	Guvernanța AI aliniată la Regulamentul UE privind inteligența artificială
Protocolul Cybercor - UTM - DNSC	Noiembrie 2025	Formare și certificare bilaterală în securitate cibernetică
Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională	Februarie 2026	Structură trilaterală (România - Republica Moldova - Ucraina); informații despre amenințări, apărare comună, protecția infrastructurilor critice

Privite împreună, aceste instrumente descriu o arhitectură mai dezvoltată pe partea instituțională și de telecomunicații decât pe cea a armonizării juridice cu forță obligatorie. Memorandumul, Comisia comună și parteneriatele trilaterale cu furnizorii privați stabilesc cine răspunde de cooperare și prin ce canale se desfășoară ea. Alinierea legislativă în materie de identificare electronică, interoperabilitate, securitate cibernetică și protecția datelor îi oferă Republicii Moldova, independent de relația bilaterală, o arhitectură juridică deja compatibilă cu normele UE. Ceea ce rămâne mai puțin tranșat, și va fi reluat în secțiunea a treia, este în ce măsură aceste evoluții paralele au produs efectiv efecte juridice transfrontaliere, spre deosebire de o modernizare internă care se întâmplă doar să avanseze simultan de o parte și de alta a frontierei.

2. Dimensiunea integrării europene

Traiectoria de aderare a Republicii Moldova oferă cadrul în care trebuie citită relația digitală bilaterală cu România. Republica Moldova a obținut statutul de țară candidată în iunie 2022 și a deschis oficial negocierile de aderare la prima Conferință Interguvernamentală, la 25 iunie 2024. Negocierile avansează pe clustere, potrivit metodologiei introduse în 2020, mai multe capitole deschizându-se simultan în cadrul aceluiași grup, iar Clusterul 3, „Competitivitate și creștere incluzivă", care acoperă explicit transformarea digitală alături de piața muncii, politica socială, educație și politică industrială, a fost deschis pentru negocieri tehnice în martie 2026 (Moldpres, 2026a; Consiliul Uniunii Europene, 2026). Politica digitală se află, așadar, formal în interiorul procesului de aderare, nu doar alături de el, iar cooperarea bilaterală România-Republica Moldova descrisă în secțiunea anterioară funcționează, parțial, ca etapă pregătitoare pentru închiderea eventuală a acestui cluster.

Cel mai clar exemplu de cooperare bilaterală care alimentează direct integrarea la nivelul UE este dosarul roaming-ului. Acordul de reducere a tarifelor semnat de România și Republica Moldova în februarie 2022 a precedat, și probabil a susținut, argumentul tehnic și politic din spatele deciziei Consiliului Uniunii Europene din 25 iulie 2025 de a include Republica Moldova în spațiul UE „Roam Like at Home" începând cu 1 ianuarie 2026, extinzând asupra ei aceleași obligații care guvernează deja Spațiul Economic European (Consiliul Uniunii Europene, 2025; ANCOM, 2026). Formularea Consiliului este explicită: includerea Republicii Moldova sprijină integrarea sa economică treptată în piața internă a UE, în temeiul Acordului de Asociere din 2016, o afirmație mult mai amplă decât ar sugera o simplă măsură de protecție a consumatorului. O logică asemănătoare se aplică serviciilor de încredere. Includerea Republicii Moldova pe Lista de încredere a țărilor terțe pentru validarea semnăturilor electronice permite recunoașterea reciprocă, fără alte formalități, a semnăturilor calificate moldovenești și europene, un pas pe care Comisia

Europeană l-a legat explicit de eforturile sale mai largi de aprofundare a cooperării digitale UE-Republica Moldova (Comisia Europeană, 2025a).

Acordurile de asociere la programele de finanțare extind acest tipar și în politica de cercetare și cea privind mediul de afaceri. Republica Moldova a aderat la Horizon Europe ca țară asociată în octombrie 2021, ceea ce le oferă entităților de cercetare moldovenești acces la un program în valoare de 95,5 miliarde de euro pentru perioada 2021-2027, în aceleași condiții ca entitățile din statele membre UE (Comisia Europeană, 2021). A urmat asocierea la Programul Europa Digitală, cu efect retroactiv de la 1 ianuarie 2024. Aceasta a fost însoțită de o reducere de 95% a contribuției financiare pe care trebuie să o achite Republica Moldova până la finalul programului, în 2027, o facilitate pentru a accelera digitalizarea IMM-urilor într-o țară a cărei capacitate fiscală este mult mai redusă decât a statelor membre UE (Comisia Europeană, 2024).

Literatura academică despre suveranitatea digitală oferă un cadru interpretativ util pentru această relație bilaterală. Falkner, Heidebrecht, Obendiek și Seidl urmăresc cum s-a schimbat însuși limbajul UE, de la un accent inițial pe o societate informațională deschisă și globală către limbajul suveranității digitale, și susțin că interoperabilitatea și stabilirea de standarde sunt ele însele exerciții de autoritate suverană, nu simple alegeri tehnice neutre (Falkner et al., 2024). Bellanova, Carrapico și Duez fac o observație înrudită despre integrarea securității europene: interoperabilitatea între bazele de date centralizate ale UE este, ea însăși, un mod prin care se exercită puterea suverană, nu doar un cadru neutru în care aceasta se manifestă (Bellanova et al., 2022). Citită astfel, alinierea MConnect la Cadrul European de Interoperabilitate, alături de eforturile românești de a construi o administrație publică interoperabilă, nu arată atât ca o simplă modernizare informatică, cât ca o versiune timpurie, la scară redusă, a partajării de suveranitate pe care aderarea deplină la UE o va cere într-o zi. Legea Europei Interoperabile oferă un model concret pentru cum ar putea arăta această partajare: proiectul său emblematic, Erasmus Without Paper, permite statelor membre UE să facă schimb de cazier școlar peste graniță fără a concentra datele într-un sistem central unic (Computer Law & Security Review, 2026). Un strat comun de servicii publice România-Republica Moldova, construit pe același principiu, ar face schimb de date direct între cele două sisteme naționale, nu ar construi un depozit comun pe care niciunul dintre guverne să nu îl controleze pe deplin.

Nu am identificat nicio lucrare academică peer-reviewed care să trateze, ca atare, parteneriatul digital România-Republica Moldova. Detaliile relației bilaterale se regăsesc aproape exclusiv în comunicate guvernamentale, rapoarte ale autorităților de reglementare și literatura de politici publice, nu în cercetarea academică propriu-zisă. Este un gol în literatura de specialitate la a cărui soluționare va contribui acest caiet documentar.

3. Ce s-a realizat deja

Separarea a ceea ce s-a întâmplat efectiv de ceea ce a fost doar anunțat contează pentru un subiect atât de expus comunicării guvernamentale programatice. Pe dosarul telecomunicațiilor, bilanțul este fără echivoc. Raportările comune ale ANCOM și ANRCETI arată că, în primul an de la acordul din februarie 2022, traficul de roaming internet între cele două țări a crescut de douăzeci de ori pentru utilizatorii moldoveni aflați în România și de trei ori pentru utilizatorii români aflați în Republica Moldova. Costurile medii de roaming au scăzut, în aceeași perioadă, cu aproximativ 70% pentru utilizatorii moldoveni și cu 30% pentru cei români (ANCOM, 2026). Până în al patrulea an de implementare, utilizatorii de pe ambele părți acumulaseră 7,4 milioane de zile de roaming bilateral, o creștere de 66% față de primul an. Acest aranjament bilateral a fost apoi absorbit în cadrul mai larg al UE, odată ce Republica Moldova a aderat la spațiul „Roam Like at Home" la 1 ianuarie 2026.

Identitatea digitală a trecut de la declarație la proiect-pilot funcțional, deși nu și la recunoașterea juridică transfrontalieră deplină, specific cu România. Sistemul moldovenesc de autentificare unică MPass, construit pe standardul SAML v2 încă din 2012, a fost transformat într-un nod eIDAS funcțional. Acesta a fost testat cu succes pentru autentificare transfrontalieră cu Estonia, Armenia și Georgia, în cadrul unui proiect-pilot EU4Digital finalizat în 2024, ceea ce l-a determinat pe arhitectul-șef de sisteme al Republicii Moldova să declare public că partea tehnică a integrării europene privind autentificarea electronică era încheiată, pe segmentul moldovenesc (Biometric Update, 2024). Un proiect-pilot bilateral, specific între România și Republica Moldova, nu a fost raportat în aceiași termeni, ceea ce sugerează că nivelul de pregătire tehnică demonstrat cu alte trei state din Parteneriatul Estic nu a fost încă egalat printr-un test echivalent cu România, deși aceasta este partenerul cel mai apropiat, atât geografic, cât și instituțional.

Cooperarea vamală și comercială transfrontalieră a produs rezultate concrete, chiar dacă mai restrânse. În cadrul componentei eTrade a EU4Digital, Serviciul Vamal al Republicii Moldova a lucrat direct cu autoritățile vamale române la proiecte-pilot tehnice privind identitatea electronică transfrontalieră și vămuirea electronică, între 2022 și 2024. Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională, descrisă în prima secțiune, ilustrează un caz asemănător, în care un cadru declarat s-a transformat în practică curentă: instituțiile membre raportează un schimb activ de informații despre amenințări (Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei, 2026).

În materie de finanțare, decalajul dintre retorică și realizări documentate se reduce cel mai mult. Tabelul 2 rezumă principalele instrumente prin care finanțarea europeană și bilaterală ajunge deja la economia digitală a Republicii Moldova.

Tabelul 2. Instrumente de finanțare care sprijină cooperarea digitală

Instrument	**Perioadă**	**Amploare și observații**
Horizon Europe (statut de țară asociată pentru Republica Moldova)	2021-2027	Program de 95,5 miliarde de euro; Acceleratorul EIC oferă până la 17,5 milioane de euro per proiect; participare în condiții egale începând din octombrie 2021
Programul Europa Digitală (asocierea Republicii Moldova)	2021-2027, retroactiv din ianuarie 2024	Program de 7,5 miliarde de euro; reducere de 95% a contribuției Republicii Moldova până în 2027; a finanțat primul Hub European de Inovare Digitală al Republicii Moldova (2 milioane de euro)
Interreg NEXT România - Republica Moldova	2021-2027	Buget total de 109,9 milioane de euro; 76,2 milioane de euro mobilizați în 88 de proiecte comune până în 2026; componenta digitală rămâne, până acum, în mare parte incidentală
ESIL Moldova (TechAngels România, Business Angels Europe, META Group, Rețeaua Moldovenească de Transfer Tehnologic)	Lansat iulie 2026; program de doi ani	Se construiește pe cei peste 47 de milioane de euro deja investiți de TechAngels România într-un portofoliu de peste 270 de start-up-uri; finanțat de UE, cofinanțat de guvernul francez prin Expertise France

Resursele deja angajate prin aceste instrumente nu sunt neglijabile. Doar asocierea la Horizon Europe le oferă cercetătorilor moldoveni acces, în condiții egale cu statele membre UE, la un program de 95,5 miliarde de euro, inclusiv la finanțarea mixtă, prin grant și participare la capital, de până la 17,5 milioane de euro pentru proiecte individuale de tehnologie avansată, oferită prin Acceleratorul EIC (Comisia Europeană, 2021). Programul Interreg NEXT România-Republica Moldova mobilizase 76,2 milioane de euro în 88 de proiecte comune până în 2026, dintr-un buget total de 109,9 milioane de euro (keep.eu, 2025; RHN.ro, 2026). Un instrument mai nou și mai țintit este programul ESIL Moldova, lansat în iulie 2026 de TechAngels România împreună cu Business Angels Europe, META Group și Rețeaua Moldovenească de Transfer Tehnologic. Acesta urmărește consolidarea capacității de investiții de tip angel în Republica Moldova, bazându-se pe experiența investitorilor români, care au plasat peste 47 de milioane de euro într-un portofoliu de peste 270 de start-up-uri în ultimii treisprezece ani (Romania Insider, 2026).

Documentele disponibile arată că programul Interreg NEXT este orientat, până acum, mult mai mult spre securitatea de frontieră, reziliența în fața dezastrelor și infrastructura de sănătate și educație decât spre economia digitală propriu-zisă. Componenta sa digitală constă, deocamdată, în principal din modernizarea echipamentelor din școli și universități, fără a se ridica încă la nivelul unei linii dedicate de finanțare pentru inovare sau start-up-uri. Finanțarea specifică economiei

digitale, Horizon Europe, Programul Europa Digitală, EU4Innovation East și rețelele private de investitori de tip angel legate prin ESIL Moldova, se află complet în afara structurii Interreg, răspândită în mai multe instrumente separate, încă neconsolidată în cadrul bilateral pe care Memorandumul din 2022 l-a stabilit inițial. Sănătatea și performanța zonei de inovație și tehnologie digitală a ecosistemului digital România-Republica Moldova depinde de mobilizarea capitalului crescând din România și a apetitului de risc pentru a finanța companii start-up și dezvoltarea abilității manageriale de a valorifica forța de muncă de specialitate de pe ambele maluri ale Prutului. Hub-urile tehnologice precum Iași din apropierea Republicii Moldova vor avea un rol principal în acest sens.

4. Elemente potențiale de dezvoltare și domenii de interes

Alți pași posibili către un ecosistem digital pe deplin comun sunt deja menționați în documentele oficiale și în literatura de specialitate analizată pentru acest capitol, chiar dacă nu au fost încă puși în practică. Memorandumul din 2022 include, printre domeniile sale declarate de cooperare, pregătirea unei platforme tehnice prin care autoritățile române ar putea implementa prototipuri de servicii publice bazate pe sisteme deja dezvoltate în Republica Moldova, alături de inițierea unor proceduri de recunoaștere reciprocă a semnăturilor digitale între cele două state și de negocieri comune cu UE pentru recunoașterea semnăturilor calificate emise de Republica Moldova (Guvernul Republicii Moldova, 2022b). La patru ani de la semnare, niciunul dintre aceste angajamente nu a fost raportat ca finalizat. Recomandările proprii ale EU4Digital din februarie 2025 merg într-o direcție înrudită, propunând recunoașterea reciprocă transfrontalieră viitoare a soluțiilor de identitate electronică între Republica Moldova, Armenia și Georgia, precum și continuarea alinierii legislației moldovenești la Legea serviciilor digitale și la Regulamentul privind identitatea digitală europeană, în forma sa modificată (EU4Digital, 2025a). Agenda de reforme din cadrul Planului de Creștere al Republicii Moldova transparentă în privința acestui decalaj: portalul propriu de servicii publice, deși oferă acces unic la 166 de servicii electronice, „nu este integrat cu sistemele UE, ceea ce limitează interacțiunile transfrontaliere" (Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova, 2025). O propunere paralelă apare în literatura din sectorul financiar: o analiză a crowdfunding-ului în Republica Moldova susține că restricțiile legislative actuale privind investitorii nerezidenți limitează accesul la capitalul diasporei și că modernizarea legislativă cerută de procesul de aderare la UE oferă o cale concretă de deblocare a investițiilor românești și ale diasporei în start-up-urile moldovenești, investiții pe care legea actuală nu le permite (Balkanika Finance, 2026).

Dincolo de aceste propuneri deja documentate, mai multe direcții suplimentare merită menționate ca posibile piste de analiză.

Un proiect-pilot comun România-Republica Moldova privind interoperabilitatea între eIDAS și Portofelul European de Identitate Digitală s-ar construi direct pe capacitatea pe care Republica Moldova a demonstrat-o deja cu Estonia, Armenia și Georgia. Ar închide, totodată, un gol curios: România, ca stat membru UE aflat sub propria obligație de a implementa un portofel european de identitate digitală, nu a fost încă inclusă în programul-pilot existent al Republicii Moldova, deși este partenerul cel mai apropiat.

Arhitectura de finanțare oferă o a doua oportunitate. Introducerea unei linii dedicate de finanțare pentru start-up-uri și scale-up-uri în următoarea perioadă de programare Interreg NEXT, care va urma după 2027, ar consolida sub un singur instrument, la nivel de tratat, activități care sunt în prezent răspândite între EU4Innovation East, Parcul Moldovenesc de Inovare Tehnologică și rețele private de investitori de tip angel, precum cele coordonate prin ESIL Moldova.

O altă direcție decurge dintr-o politică pe care România a anunțat-o deja, dar nu a implementat-o încă: posibila emitere de cărți de identitate electronice românești pentru cetățenii români cu reședința în Republica Moldova. Dacă acest demers ar avansa, această populație ar oferi un grup natural și bine delimitat pentru testarea accesului reciproc transfrontalier la servicii fiscale, de sănătate și bancare, înainte de o extindere mai amplă.

Inteligența artificială și guvernanța cloud ridică o posibilitate suplimentară. Memorandumurile trilaterale existente cu Microsoft, UiPath și IBM ar putea fi plasate sub autoritatea Comisiei interguvernamentale comune, în loc să rămână aranjamente de sine stătătoare cu furnizorii, oferind celor două țări un teren bilateral de testare pentru logica bazată pe risc a Regulamentului UE privind inteligența artificială, înainte ca aderarea deplină să facă aplicarea sa în Republica Moldova inevitabilă. Aceste acorduri pot evolua către abordări de tip sandbox de politici, care ar crea un mediu dinamic de identificare și validare a celor mai bune politici.

O altă perspectivă posibilă, desprinsă din literatura mai largă despre guvernanța platformelor digitale și efectele de rețea din economia inovării, nu dintr-o sursă specifică relației România-Republica Moldova, ar trata educația, cercetarea, inovarea, finanțarea și accesul la piață ca etape ale unui singur lanț, care generează o valoare combinată mai mare atunci când etapele evoluează împreună decât atunci când fiecare este tratată izolat. Tabelul 3 prezintă această perspectivă în formă ilustrativă, adaptată din tipul de gândire sistemică regăsit în analizele comparative ale modelului estono-finlandez X-Road de interoperabilitate transfrontalieră.

Dacă această perspectivă asupra lanțului de cooperare, sau propunerile mai restrânse discutate mai sus, va căpăta vreo relevanță instituțională, va depinde de evoluții care depășesc sfera acestui capitol, în special de ritmul negocierilor pentru Clusterul 3 și de faptul dacă instrumentele de finanțare, în prezent răspândite în

mai multe programe, vor fi vreodată consolidate într-o structură mai apropiată de instrumentul unic, la nivel de tratat, pe care Memorandumul din 2022 îl sugera inițial.

Tabelul 3. Perspectivă ilustrativă asupra lanțului de cooperare (instrument analitic, nu cadru de politici publice existent)

Etapă	**Conținut ilustrativ România - Republica Moldova**
Educație și competențe	Programe comune de formare în competențe digitale și securitate cibernetică
Cercetare	Participare comună în consorții Horizon Europe
Inovare	Incubatoare transfrontaliere și cooperare pentru transfer tehnologic
Finanțare	Finanțare de tip angel și de tip venture care leagă rețelele românești și moldovenești, precum ESIL Moldova
Guvernanță și acces la piață	Reglementare armonizată, identitate digitală interoperabilă, securitate cibernetică coordonată

Concluzii

Cooperarea digitală bilaterală dintre România și Republica Moldova se sprijină acum pe o arhitectură juridică și instituțională de succes, dar încă fragmentată. Câteva dintre rezultatele obținute sunt măsurabile, nu doar anunțate. Datele privind traficul și costurile de roaming arată o utilizare susținută pe ambele părți ale frontierei. Un proiect-pilot de interoperabilitate a identității electronice a fost finalizat tehnic pe partea moldovenească. Cooperarea în securitate cibernetică a trecut de la un protocol bilateral la o alianță trilaterală operațională. Acordurile de asociere cu UE au adus finanțare reală, nu doar eligibilitate, către sectoarele de cercetare și economie digitală ale Republicii Moldova. În același timp, mai multe dintre angajamentele cu greutate structurală mai mare asumate prin Memorandumul fondator din 2022, în special recunoașterea reciprocă a semnăturilor electronice, rămân intenții declarate, nu reforme finalizate, iar documentele oficiale recente ale Republicii Moldova recunosc acum deschis acest decalaj, în timp ce comunicările anterioare descriau doar un progres neîntrerupt.

Pe de o parte, cooperarea digitală funcționează în mod clar ca exercițiu pregătitor pentru aderare: roaming-ul, serviciile de încredere și structura clusterelor de aderare indică toate în aceeași direcție. Pe de altă parte, ea funcționează ca apărare împotriva amenințărilor hibride, cel mai vizibil prin trecerea de la un protocol bilateral de securitate cibernetică la o alianță trilaterală operațională.

Dacă inițiativa va produce, în cele din urmă, integrarea structurală mai profundă avută în vedere în 2022, recunoașterea reciprocă a semnăturilor, o identitate digitală pe deplin portabilă și o arhitectură de finanțare consolidată, va depinde mai puțin de noi declarații și mai mult de continuarea angajamentelor deja asumate pe

hârtie. Negocierile de aderare ale Republicii Moldova pe Clusterul 3 oferă un mecanism extern de presiune care nu exista la momentul semnării Memorandumului. Dacă relația bilaterală România-Republica Moldova accelerează acest proces, sau doar continuă să avanseze alături de el, ca un traseu paralel și parțial suprapus, va deveni mai clar abia atunci când Republica Moldova va trece de la deschiderea capitolelor relevante de negociere la închiderea lor.

În cele din urmă, putem analiza acest proces și din perspectiva dezvoltării competențelor României ca partener în viitoare procese de aderare, spre exemplu în Balcanii de Vest, unde relațiile tradițional prietenoase împreună cu experiența cooperării cu Republica Moldova pot deschide calea unei competitivități mai mari economice, științifice și de inovare a României în aceste spații, pentru a valorifica oportunitățile care inevitabil vor fi generate în zonă.

Bibliografie

ANCOM (2026). Roaming and calls Romania – Republic of Moldova. https://www.ancom.ro/en/about-us/international-affairs/roaming-and-calls-romania-republic-of-moldova/

Balkanika Finance (2026). Crowdfunding in Moldova: Potential, Obstacles, and Future Prospects. https://balkanika.finance/en/blogs/finance/crowdfunding-in-moldova-opportunities-challenges-and-future-directions/

Bellanova, R., Carrapico, H., & Duez, D. (2022). Digital/sovereignty and European security integration: an introduction. European Security, 31(3), 337–355. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2022.2101887

Biometric Update (2024). EU4Digital cross-border digital ID interoperability pilot successful. https://www.biometricupdate.com/202407/eu4digital-cross-border-digital-id-interoperability-pilot-successful

CEE Legal Matters (2025). Signed Abroad, Stuck at Border, or the Legal Status of Foreign E-Signatures in Moldova. https://ceelegalmatters.com/briefings/30254-signed-abroad-stuck-at-border-or-the-legal-status-of-foreign-e-signatures-in-moldova

Comisia Europeană (2021). The Republic of Moldova joins Horizon Europe research and innovation programme. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/republic-moldova-joins-horizon-europe-research-and-innovation-programme-2021-10-28_en

Comisia Europeană (2024). Digital Europe Programme open to Moldova. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/digital-europe-programme-open-moldova

Comisia Europeană (2025a). EU and Moldova enhance digital cooperation for better resilience in strategic areas. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-and-moldova-enhance-digital-cooperation-better-resilience-strategic-areas

Comisia Europeană (2025b). Moldova. Interoperable Europe Portal, monitoring page. https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/iopeu-monitoring/moldova

Computer Law & Security Review (2026). Free and Open Source Software in education and the Interoperable Europe Act: Advancing digital autonomy? https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212473X26000465

Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei (2026). Ukraine strengthens its leadership in cybersecurity: NCCK forms regional cyber alliance with Romania and Moldova. https://www.rnbo.gov.ua/en/Diialnist/7250.html

Consiliul Uniunii Europene (2025). EU mobile roaming benefits extended to Moldova and Ukraine as of 2026. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/07/25/eu-mobile-roaming-benefits-extended-to-moldova-and-ukraine-as-of-2026/

Consiliul Uniunii Europene (2026). Moldova. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/moldova/

DLA Piper (2026). Data Protection Laws of the World: Moldova. https://www.dlapiperdataprotection.com/?t=law&c=MD

Digital Watch Observatory (2024). Romania's National Artificial Intelligence Strategy for 2024-2027. https://dig.watch/resource/romanias-national-artificial-intelligence-strategy-for-2024-2027

EU Neighbours East (2023). Moldova adopts EU-backed Cybersecurity Law. https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/moldova-adopts-eu-backed-cybersecurity-law/

EU4Digital (2025a). More for Moldovans: digital development with EU4Digital. https://eufordigital.eu/more-for-moldovans-digital-development-with-eu4digital/

Falkner, G., Heidebrecht, S., Obendiek, A. S., & Seidl, T. (2024). Digital sovereignty: Rhetoric and reality. Journal of European Public Policy, 31(8), 2099–2120. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2024.2358984

Guvernul Republicii Moldova (2022a). Republic of Moldova and Romania will share a common digital space. https://www.egov.md/en/content/republic-moldova-and-romania-will-share-common-digital-space

Guvernul Republicii Moldova (2022b). Republic of Moldova - Romania common digital space. https://www.egov.md/en/node/39753

Guvernul Republicii Moldova (2022c). Republic of Moldova will hold the chairmanship of the Moldovan-Romanian Commission for Digital Transformation. https://www.egov.md/en/node/39726

keep.eu (2025). Programme 2021-2027 Interreg VI-A NEXT Romania – Rep. Moldova. https://keep.eu/programmes/339/2021-2027-Romania-Moldova/

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova (2023a). Digital Transformation Strategy 2023-2030. https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2023/11/STD_EN.pdf

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova (2023b). Memorandum of Understanding for Digital Transformation, signed between the Republic of Moldova, Romania, and IBM Romania. https://mded.gov.md/en/memorandum-of-understanding-for-digital-transformation-signed-between-the-republic-of-moldova-romania-and-ibm-romania/

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova (2025). Reform Agenda under the Republic of Moldova's Growth Plan. https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2025/05/Agenda-_260-en.pdf

Moldpres (2026a). Historic moment in Brussels: Moldova opens technical negotiations for last three EU accession clusters. https://www.moldpres.md/eng/eu-1/historic-moment-in-brussels-moldova-opens-technical-negotiations-for-last-three-eu-accession-clusters

OCDE (2025). Progress in Implementing the European Union Coordinated Plan on Artificial Intelligence (Volume 1): Romania. https://www.oecd.org/en/publications/progress-in-implementing-the-european-union-coordinated-plan-on-artificial-intelligence-volume-1_6d530a88-en/romania_a8f9b33e-en.html

Outsourcing Today (2025). Authority for the Digitalization of Romania: Significant progress in Romania's digitalization. https://outsourcing-today.ro/?p=13378

RHN.ro (2026). €76.2 Million for Romania-Republic of Moldova Projects. https://rhn.ro/en/e76-2-million-for-romania-republic-of-moldova-projects

Romania Insider (2022). Romania, Moldova sign agreements on digitalization with Microsoft, UiPath. https://www.romania-insider.com/romania-moldova-agreements-digitalization-microsoft-uipath

Romania Insider (2026). Program to build angel investment capacity launches in Moldova, Romanian investors among backers. https://www.romania-insider.com/esil-moldova-tech-angels-ro-jul-2026

Schoenherr (2022). Moldova: New Law on E-Signature. https://www.schoenherr.eu/content/moldova-new-law-on-e-signature

The Paypers (2025). Digital identity and biometrics trends in Romania. https://thepaypers.com/payments/interviews/digital-identity-and-biometrics-trends-in-romania-key-insights

Construirea unui spațiu digital comun: cooperarea România–Republica Moldova în e-guvernare, rețele integrate și proiecte de inovație finanțate european

Convergență digitală înaintea aderării și emergența unui nou model de integrare europeană

Radu Puchiu

> „Integrarea nu începe atunci când negocierile se încheie. Integrarea începe atunci când sistemele încep să funcționeze împreună."

Republica Moldova ar putea deveni mai întâi parte a Europei digitale și abia apoi membră a Uniunii Europene.

La prima vedere, afirmația poate părea paradoxală. Procesul de integrare europeană este asociat în mod tradițional cu negocieri politice, armonizare legislativă și aderare formală. Totuși, transformările economice și tehnologice ale ultimelor decenii sugerează că integrarea europeană se desfășoară astăzi și prin alte mecanisme. Într-o economie în care datele, infrastructurile digitale și serviciile electronice devin resurse strategice, apropierea dintre state nu mai este determinată exclusiv de frontiere sau de tratate, ci și de capacitatea sistemelor lor de a comunica, de a schimba informații și de a furniza servicii interoperabile.

Încerc în articolul de față să argumentez că experiența România–Republica Moldova poate fi înțeleasă ca un laborator de integrare digitală europeană. Proiecte precum COMINF[1], programul Interreg NEXT[2] România–Republica Moldova, Memorandumul privind transformarea digitală semnat în 2022 și inițiativele de interoperabilitate și servicii digitale comune[3] nu reprezintă doar exemple de cooperare bilaterală. Privite împreună, ele **descriu apariția unei forme de convergență digitală înaintea aderării**, prin care un stat candidat începe să participe la infrastructurile, standardele și mecanismele digitale europene înainte de finalizarea procesului formal de integrare.

---

[1] https://mai.gov.md/ro/COMINF/3.1/1

[2] https://interreg.eu/programmes/next-romania-repmoldova/

[3] Memorandum privind cooperarea în domeniul transformării digitale între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova (2022) – https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/02/MEMO-9.pdf

Integrarea înaintea aderării

Istoria integrării europene a fost, în mare măsură, istoria eliminării progresive a frontierelor. Mai întâi au fost eliminate barierele comerciale. Ulterior au fost armonizate standardele și regulile pieței comune. În timp, libera circulație a persoanelor, capitalurilor, bunurilor și serviciilor a devenit unul dintre fundamentele proiectului european.

În secolul al XXI-lea însă, o parte tot mai mare a activității economice și administrative se desfășoară într-un spațiu diferit de cel fizic. Cetățenii interacționează cu instituțiile prin intermediul serviciilor digitale, companiile operează pe platforme transfrontaliere, iar deciziile administrative depind de schimburi rapide de date. În acest context, existența unor frontiere digitale devine la fel de relevantă ca existența frontierelor fizice.

Această schimbare este amplificată de apariția unei economii bazate pe date, platforme și servicii digitale. Dacă în trecut infrastructura strategică era reprezentată de drumuri, căi ferate, porturi sau rețele energetice, astăzi infrastructurile digitale devin la fel de importante pentru competitivitatea economică și pentru funcționarea statului.

Pentru statele candidate la Uniunea Europeană, această transformare produce o schimbare subtilă, dar profundă. Integrarea europeană nu mai începe exclusiv după aderare. Ea poate începe înainte, prin adoptarea standardelor digitale europene, prin interoperabilitatea sistemelor informatice și prin participarea la infrastructurile care susțin funcționarea spațiului european[4] [5].

Spațiul digital comun România–Republica Moldova nu este doar un proiect de digitalizare; este un experiment de integrare europeană înaintea aderării, construit prin infrastructuri, servicii, date și învățare reciprocă.

În cazul Republicii Moldova, această transformare este deja vizibilă. În paralel cu procesul formal de aderare, țara participă la o serie de inițiative de convergență digitală dezvoltate împreună cu România și susținute prin instrumente europene[6]. Aceste inițiative nu înlocuiesc procesul politic al aderării, dar îl completează și, în anumite privințe, îl anticipează.

Poate că cea mai importantă observație este că această convergență nu se produce exclusiv prin legislație, ci prin infrastructuri, procese și servicii. Într-un anumit sens, Republica Moldova începe să funcționeze ca parte a spațiului digital european înainte de a deveni formal parte a Uniunii Europene.

---

[4] https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/iopeu-monitoring/european-interoperability-framework

[5] https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/903/oj/eng

[6] Strategia de Transformare Digitală a Republicii Moldova. https://www.egov.md/sites/default/files/document/attachments/strategia_de_transformare_digitala_2023-2030.pdf

De la conectivitate la convergență

Evoluția cooperării digitale dintre România și Republica Moldova poate fi înțeleasă ca o succesiune de trei etape distincte: conectivitate, interoperabilitate și convergență.

În prima etapă - cea a conectivității - obiectivul principal a fost dezvoltarea infrastructurii necesare cooperării instituționale și schimbului de informații. Un exemplu relevant este proiectul COMINF – Infrastructura de comunicații, finanțat prin Programul Operațional Comun România–Republica Moldova 2014–2020[7]. Cu o valoare de peste 7,5 milioane de euro[8], proiectul a urmărit dezvoltarea unor canale securizate de comunicații între autoritățile responsabile cu aplicarea legii și gestionarea situațiilor de urgență din cele două state.

La prima vedere, COMINF poate părea un proiect tehnic destinat exclusiv instituțiilor specializate. În realitate, importanța sa este mai profundă. Înainte ca două administrații să poată partaja date, să furnizeze servicii interoperabile sau să construiască mecanisme comune de guvernanță digitală, ele trebuie să dispună de infrastructura care face posibilă comunicarea sigură și rapidă.

COMINF a reprezentat, în acest sens, o investiție în ceea ce am putea numi infrastructura încrederii.

A doua etapă este cea a interoperabilității. Dacă prima etapă a urmărit conectarea instituțiilor, cea de-a doua urmărește capacitatea acestora de a lucra împreună. Semnarea Memorandumului privind transformarea digitală dintre România și Republica Moldova în anul 2022[9] a marcat un moment important al acestei tranziții.

Autorul a avut oportunitatea de a observa îndeaproape geneza acestei inițiative. Una dintre primele conversații publice care au articulat explicit ideea unei cooperări aprofundate în domeniul transformării digitale a avut loc în cadrul IQ Digital Summit Iași, într-un dialog între Sebastian Burduja și Iurie Țurcanu[10]. Discuția a precedat semnarea Memorandumului și a ilustrat apariția unei viziuni comune privind dezvoltarea unui spațiu digital România–Republica Moldova.

Pentru prima dată, cele două state nu discutau doar despre cooperare digitală, ci despre construirea unui spațiu digital comun.

La câțiva ani de la semnare, este evident că dinamica implementării nu a fost întotdeauna la nivelul ambițiilor inițiale. Diferențele de priorități instituționale, schimbările politice și complexitatea proceselor administrative au făcut ca unele obiective să avanseze mai lent decât se anticipa.

---

[7] https://mai.gov.md/ro/infrastructura-de-comunicatii-cominf-1-2021

[8] https://www.ro-md.net/ro/despre-program/programul-operational-comun

[9] https://www.age.gov.md/ro/node/39386

[10] https://iqdigital.ro/2022/06/prima-intalnire-dintre-liderii-digitalizarii-statului-din-romania-si-republica-moldova-la-iq-digital-summit/

Acest lucru nu diminuează însă relevanța Memorandumului. Dimpotrivă, el rămâne probabil cea mai clară exprimare a unei viziuni comune privind integrarea digitală dintre cele două state. Pentru prima dată, discuția a trecut de la proiecte punctuale de cooperare la construirea explicită a unui spațiu digital comun.

O relație de învățare reciprocă

Este important de remarcat că această cooperare nu trebuie înțeleasă exclusiv prin prisma unui transfer de expertiză dinspre un stat membru al Uniunii Europene către un stat candidat.

În ultimul deceniu, Republica Moldova a devenit unul dintre cele mai dinamice laboratoare de transformare digitală din regiune. Ecosistemul construit în jurul platformelor cum ar fi *MPass*, *MSign*, *MPay*, *MConnect*[11] a demonstrat că administrațiile mai mici pot experimenta și implementa soluții digitale într-un ritm dificil de replicat în sisteme administrative mai mari și mai complexe.

Această experiență oferă lecții relevante inclusiv pentru România. Dacă România contribuie prin experiența acumulată ca stat membru al Uniunii Europene, prin accesul la instrumente europene și prin capacitatea instituțională dezvoltată în ultimii ani, Republica Moldova contribuie prin agilitate, capacitate de inovare și disponibilitatea de a experimenta noi modele de transformare digitală.

România facilitează integrarea europeană a Republicii Moldova. Republica Moldova poate accelera transformarea digitală a României.

Această relație bidirecțională este una dintre cele mai interesante caracteristici ale cooperării actuale și explică de ce spațiul digital comun trebuie înțeles ca un proces de învățare reciprocă și nu ca un simplu transfer de cunoștințe.

Afirmația este susținută și de evaluări internaționale care au evidențiat performanțele Republicii Moldova în domeniul guvernării digitale și al serviciilor electronice[12] [13].

Convergență digitală înaintea aderării

Literatura privind extinderea Uniunii Europene acordă o atenție considerabilă armonizării legislative, reformelor administrative și convergenței economice. Mult mai rar este analizată convergența digitală.

În cadrul acestui articol am folosit sintagma ***„convergență digitală înaintea aderării”*** pentru a descrie procesul prin care un stat candidat începe să participe la infrastructurile, standardele, serviciile și mecanismele digitale ale Uniunii Europene înainte de finalizarea procesului formal de aderare.

---

[11] https://e-services.md/

[12] https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099121725193511608

[13] https://www.oecd.org/en/publications/promoting-digital-business-skills-in-moldova_9d35a60f-en.html

În economia contemporană, convergența digitală devine o condiție necesară pentru celelalte forme de convergență. O administrație modernă funcționează prin date, o economie competitivă funcționează prin platforme și servicii digitale, o piață comună funcționează prin interoperabilitate.

Experiența România–Republica Moldova sugerează apariția acestui fenomen. Interoperabilitatea sistemelor informatice, schimbul de date, recunoașterea instrumentelor digitale de încredere și dezvoltarea unor servicii compatibile contribuie la apropierea funcțională dintre cele două administrații și dintre cele două economii.

Republica Moldova nu se integrează doar în Europa digitală. Contribuie deja la modelarea ei.

Această afirmație reflectă realitatea unei relații în care convergența nu se produce într-un singur sens. Spațiul digital comun devine astfel nu doar un instrument de integrare europeană, ci și un laborator de inovare pentru ambele state.

De la COMINF la NEXT

Diferența dintre proiectul COMINF și programul Interreg NEXT România–Republica Moldova ilustrează foarte bine maturizarea acestui proces.

COMINF a avut ca obiectiv principal dezvoltarea infrastructurii de comunicații și consolidarea cooperării operaționale dintre instituții. A fost, în esență, un proiect de conectivitate.

Programul NEXT aparține unei logici diferite. El urmărește consolidarea cooperării transfrontaliere într-un spectru mult mai larg de domenii și creează cadrul pentru dezvoltarea unor proiecte care contribuie la convergența administrativă și instituțională. Accentul nu mai este pus exclusiv pe infrastructură, ci pe capacitatea instituțiilor de a genera rezultate comune și de a opera după standarde compatibile.

Privite împreună, cele două inițiative ilustrează trecerea de la conectivitate la convergență. Dacă COMINF a construit infrastructura necesară cooperării, NEXT contribuie la construirea infrastructurii necesare integrării.

În primul caz, instituțiile comunică. În al doilea caz, ele încep să funcționeze împreună.

Dincolo de Prut: o lecție pentru viitoarele extinderi europene

Poate că cea mai importantă contribuție a experienței România–Republica Moldova este lecția pe care o oferă pentru viitoarele procese de extindere ale Uniunii Europene.

Modelul clasic al integrării europene poate fi rezumat simplu: reforme, negocieri, aderare și integrare. În era digitală începe însă să apară un model complementar: cooperare digitală, interoperabilitate, convergență funcțională și, ulterior, aderare.

Integrarea nu începe atunci când negocierile se încheie. Integrarea începe atunci când sistemele încep să funcționeze împreună.

Interoperabilitatea creează ceea ce am putea numi obișnuința integrării. Cetățenii se obișnuiesc să utilizeze servicii compatibile. Companiile se obișnuiesc să opereze într-un spațiu economic conectat. Instituțiile se obișnuiesc să colaboreze și să schimbe date. Integrarea încetează să mai fie o promisiune politică și devine o experiență cotidiană.

Aceasta este poate cea mai importantă lecție pentru Republica Moldova, dar și pentru Ucraina, Balcanii de Vest și pentru Uniunea Europeană însăși. Într-o economie bazată pe date și platforme, interoperabilitatea și serviciile digitale comune pot transforma integrarea dintr-un obiectiv politic într-o experiență cotidiană.

Un laborator european la est de Prut

În mod paradoxal, una dintre cele mai concrete forme de integrare europeană a Republicii Moldova nu se desfășoară numai la Bruxelles, ci și în registre, platforme, sisteme informatice și servicii publice dezvoltate împreună de instituțiile de pe cele două maluri ale Prutului.

Privită din perspectivă istorică, experiența România–Republica Moldova sugerează că integrarea europeană intră într-o nouă etapă. Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului a fost construită în jurul resurselor strategice ale economiei industriale. Piața Unică Europeană a fost construită în jurul liberei circulații a bunurilor, serviciilor, persoanelor și capitalurilor.

Economia secolului al XXI-lea este însă tot mai dependentă de infrastructuri digitale, date și servicii electronice. În acest context, integrarea europeană nu mai poate fi privită exclusiv ca un proces juridic, politic sau economic. Ea devine și un proces tehnologic.

Dacă Uniunea Europeană a secolului trecut s-a construit în jurul cărbunelui, oțelului și pieței comune, Uniunea Europeană a următoarelor decenii s-ar putea construi în jurul interoperabilității, identității digitale și încrederii în date.

Spațiul digital comun dintre România și Republica Moldova oferă o imagine a modului în care această transformare începe să se manifeste în practică. Dincolo de proiecte, memorandumuri sau programe de finanțare, asistăm la apariția unui nou model de convergență europeană, în care interoperabilitatea, infrastructurile digitale și serviciile publice comune creează forme de integrare funcțională înaintea aderării formale.

Într-o economie construită din ce în ce mai mult pe date, platforme și rețele, integrarea nu începe atunci când negocierile se încheie. **Integrarea începe atunci când sistemele încep să funcționeze împreună.**

În acest sens, spațiul digital comun România–Republica Moldova nu este doar un proiect de digitalizare. Este un experiment de integrare europeană înaintea aderării, construit prin infrastructuri, servicii, date și învățare reciprocă.

Dacă Uniunea Europeană a secolului trecut s-a construit în jurul cărbunelui, oțelului și pieței comune, Uniunea Europeană a următoarelor decenii s-ar putea construi în jurul interoperabilității, identității digitale și încrederii în date. Iar relația dintre România și Republica Moldova oferă deja unul dintre primele laboratoare în care această transformare poate fi observată.

Războiul hibrid și noi tipuri de amenințări cibernetice pe Flancul Estic. Mecanisme regionale de cooperare și reziliență

Alexandru Georgescu

Introducere

Discursul public standard evidențiază mereu numeroasele lucruri pe care le au în comun România și Republica Moldova, dar rareori menționează că au și o expunere foarte similară la presiunea hibridă exercitată de Federația Rusă încă dinaintea începutului războiului din Ucraina. Spre exemplu, cele două state au fost ținta unor campanii coordonate de dezinformare și manipulare algoritmică a rețelelor sociale, iar spațiul lor aerian și maritim comun de la Dunăre și Marea Neagră a înregistrat tot mai multe incursiuni de drone. Aceste episoade nu sunt incidente izolate, ci elemente ale ceea ce literatura de specialitate numește război hibrid, o combinație deliberată de mijloace convenționale și neconvenționale, militare și non-militare, desfășurată sub pragul unui conflict armat declarat.

Acest capitol examinează stadiul actual al războiului hibrid și al noilor tipuri de amenințări cibernetice pe Flancul Estic, cu accent pe România și Republica Moldova. Analiza este structurată în trei segmente: o trecere în revistă a cadrului conceptual din literatura de specialitate, o cartografiere a mecanismelor de cooperare și reziliență deja existente, de la declarații la parteneriate operaționale, și o discuție asupra tendințelor viitoare și a direcțiilor în care ar putea evolua cooperarea bilaterală și regională, inclusiv în contextul rolului industriei locale de securitate.

Cadrul conceptual: de la Hoffman la Gerasimov și la „zona gri”

O explicație a războiului hibrid vine de la Frank Hoffman în 2007, care îl definea drept folosirea simultană și flexibilă a mai multor forme de conflict, de la capabilități convenționale la tactici neregulate, acte teroriste și dezordine de tip criminal, de către adversari sofisticați capabili să adapteze mijloacele la obiectivul urmărit (Hoffman, 2007). Anexarea Crimeei din 2014 a mutat centrul dezbaterii dinspre nivelul operațional, pe care se concentra Hoffman, către nivelul strategic, sub influența interpretărilor occidentale ale articolului lui Valeri Gerasimov din 2013, deseori supranumit impropriu „doctrina Gerasimov” (Wither, 2023). Această deplasare

a adus în prim-plan mijloacele non-militare, informaționale și economice ca instrumente de putere suverană în sine, nu doar ca sprijin pentru operațiuni militare clasice.

Literatura americană a propus termenul de „zonă gri" pentru a descrie acțiunile care rămân deliberat sub pragul care ar declanșa un răspuns militar clasic, exploatând ambiguitatea juridică a atribuirii și incertitudinea partenerilor privind proporționalitatea unui răspuns (Mazarr, 2015). Dezbaterea actuală recunoaște că cei doi termeni, război hibrid și zonă gri, se suprapun parțial și sunt uneori folosiți interschimbabil, fapt criticat de o parte a literaturii ca sursă de confuzie mai degrabă decât de claritate conceptuală (Wither, 2023). În cadrul acestui capitol, folosim război hibrid ca termen umbrelă pentru combinația de instrumente cibernetice, informaționale, economice și cinetice de intensitate joasă, desfășurate coordonat împotriva unui stat țintă, fără intenția de a declanșa un conflict armat deschis prin severitatea atacului.

Amenințări hibride pe Flancul Estic

Rapoartele recente sunt de acord asupra unei intensificări clare a activității hibride ruse pe Flancul Estic începând din 2025. Analiza Institutului Internațional de Contraterorism și a GLOBSEC citată în Raportul de Securitate de la München din 2026 a identificat peste 150 de incidente hibride suspectate în mai multe state membre ale Uniunii Europene și NATO în cursul anului 2025, Germania înregistrând singură 321 de cazuri de sabotaj și vandalism, o creștere de patru ori față de anul anterior, majoritatea realizate prin rețele criminale recrutate de serviciile de informații ruse pentru a evita atribuirea directă unui stat, un tipar documentat separat de cercetătorii de la Chatham House care analizează responsabilizarea proxy-urilor cibernetice ale Rusiei (Eurasia Review, 2026; Chatham House, 2026). GLOBSEC a documentat, pentru 2025, peste 570 de misiuni de interceptare ale aviației NATO, aproape triplu față de 2023, alături de exercițiul Zapad-2025, care a depășit 100.000 de militari, mult peste cifrele anunțate oficial, într-un efort deliberat de a intimida și de a crește ambiguitatea granței dintre pace și conflict (GLOBSEC, 2026).

Un tipar relevant pentru România, ca stat riveran la Marea Neagră, vine dinspre Marea Baltică, unde, din 2022, au fost înregistrate cel puțin șase suspiciuni de sabotaj și unsprezece avarii confirmate la cabluri submarine de telecomunicații și energie, majoritatea atribuite unor nave din așa-numita „flotă din umbră" rusă și chineză, ceea ce a determinat NATO să lanseze operațiunea Baltic Sentry pentru supravegherea infrastructurii subacvatice critice (RealClearDefense, 2025; Bulletin of the Atomic Scientists, 2026). Deși Marea Neagră nu a înregistrat până acum incidente similare de sabotaj submarin documentat (neavând nici atât de multe obiective posibile), expunerea cablurilor și a conductelor din zonă la același tip de

risc rămâne un subiect pe care instituțiile românești și moldovenești ar trebui să îl trateze preventiv, nu doar reactiv.

NATO a răspuns instituțional acestei intensificări prin crearea, în 2025, a funcției de Coordonator Special pentru Amenințări Hibride, ocupată de asistentul secretarului general pentru ciber și transformare digitală, ca punct focal unic pentru coerența răspunsului Alianței (NATO, 2026). La nivelul Uniunii Europene, Consiliul a adoptat în martie 2026 noi concluzii care extind capacitatea UE de a contracara amenințările hibride, consolidând setul de instrumente hibride stabilit inițial în 2022 (Consiliul UE, 2026).

Amenințări cibernetice actuale și emergente pe Flancul Estic

Dimensiunea cibernetică a războiului hibrid pe Flancul Estic depășește deja tiparul clasic al atacurilor izolate asupra unor rețele guvernamentale. Tabelul 1 sintetizează principalele categorii de amenințări cibernetice documentate în prezent în regiune, cu relevanță directă pentru relația România-Republica Moldova, urmate de o discuție asupra direcțiilor în care aceste amenințări sunt de așteptat să evolueze pe termen mediu.

Tabelul 1. Amenințări cibernetice actuale pe Flancul Estic

Categorie de amenințare	**Vector / actor**	**Exemplu documentat**	**Relevanță pentru România-Republica Moldova**
Atacuri DDoS asupra instituțiilor publice	Grupări hacktiviste pro-ruse (de tip Killnet)	Atacuri asupra a aproximativ 80 de sisteme informatice ale statului moldovenesc, mai-octombrie 2022 (Cobaltstrike.net, 2022; CSIS, 2024)	Vulnerabilitate comună a instituțiilor guvernamentale din ambele state
Operațiuni de tip hack-and-leak	Servicii de informații și rețele proxy	Publicarea conversațiilor private ale unor oficiali moldoveni prin „Moldova Leaks", noiembrie 2022 (CSIS, 2024)	Erodarea încrederii publice, amplificată ulterior prin campanii de dezinformare
Conținut sintetic generat cu inteligență artificială (deepfake)	Actori de dezinformare afiliați sau apropiați serviciilor ruse	Videoclip deepfake al președintei Maia Sandu, decembrie 2023 (Balkan Insight, 2023)	Risc recurent pentru procesele electorale și pentru credibilitatea instituțiilor publice
Sabotaj asupra infrastructurii submarine	Nave din „flota din umbră" rusă și chineză	Cel puțin șase suspiciuni de sabotaj și unsprezece avarii confirmate la cabluri submarine în Marea Baltică, din 2022 (RealClearDefense, 2025)	Expunere similară a cablurilor și conductelor din Marea Neagră (inclusiv prin atacuri cibernetice), netratată încă preventiv

Categorie de amenințare	**Vector / actor**	**Exemplu documentat**	**Relevanță pentru România-Republica Moldova**
Atacuri asupra operatorilor din sectorul energetic	Grupări sponsorizate de stat	Atacuri documentate asupra infrastructurii energetice ucrainene, 2015-2024	Risc direct pentru interconectările electrice și de gaz dintre România și Republica Moldova
Bruiaj și falsificare a semnalului GPS	Actori statali	Incidente repetate în regiunea Mării Baltice, cu efecte asupra aviației civile și navigației	Risc pentru navigația civilă și maritimă la Marea Neagră, deocamdată documentată direct pentru nave militare NATO prezente în zona înaintea războiului
Atacuri asupra lanțului de aprovizionare software	Grupări de tip APT	Cazurile SolarWinds, MOVEit și Kaseya, la nivel internațional	Expunere pentru furnizorii IT ai instituțiilor publice și ai operatorilor de infrastructură critică din regiune
Phishing asistat de inteligență artificială și malware generat cu modele lingvistice	Actori criminali și grupări sponsorizate de stat	Peste 80% din campaniile de phishing identificate la nivel european foloseau, la începutul anului 2025, un anumit grad de asistență din partea inteligenței artificiale (ENISA, 2025)	Vector în creștere pentru compromiterea funcționarilor publici din România și Republica Moldova deopotrivă

Un prim vector de risc pe termen mediu privește convergența dintre inteligența artificială și calculul cuantic în domeniul criptoanalizei. Institutul American de Standarde și Tehnologie a publicat, în august 2024, primele standarde de criptografie post-cuantică destinate să reziste atacurilor unui calculator cuantic capabil să spargă algoritmii de criptare utilizați astăzi pentru schimbul de chei și pentru semnăturile digitale, precum RSA și ECDH (NIST, 2024). Deși un calculator cuantic funcțional la scara necesară nu este încă disponibil comercial, serviciile de informații occidentale avertizează asupra unei strategii de tip „colectează acum, decriptează mai târziu", prin care date criptate interceptate în prezent sunt stocate pentru a fi decriptate ulterior, odată ce capacitatea de calcul cuantic devine disponibilă. Pentru instituțiile publice și operatorii de infrastructură critică din România și Republica Moldova, migrarea către algoritmi rezistenți la atacuri cuantice, sprijinită de cercetarea deja finanțată prin proiectele de poligon cibernetic la nivel național, reprezintă o prioritate pe termen mediu și lung.

Un al doilea vector privește dependența tot mai mare a serviciilor publice de sisteme de inteligență artificială utilizate pentru coordonarea rețelelor de utilități,

de la distribuția energiei electrice până la gestionarea rețelelor de apă și canalizare. Analize recente ale industriei de securitate cibernetică estimează că, până în 2026, peste o treime din infrastructura globală de energie și alte utilități va fi fost expusă unor activități de recunoaștere și acces silențios din partea unor actori umani asistați de inteligență artificială sau de către AI în sine, ceea ce ridică riscul unor întreruperi coordonate, declanșate simultan în mai multe sectoare (SC Media, 2026). Un risc distinct, încă incipient, dar relevant pentru orizontul următorului deceniu, privește sistemele de management al traficului rutier care vor coordona un număr tot mai mare de vehicule autonome sau semi-autonome prin comunicații de tip vehicul-infrastructură. Compromiterea unor asemenea sisteme, prin falsificarea semnalelor transmise vehiculelor sau prin manipularea algoritmilor de coordonare a traficului, ar putea produce efecte fizice directe, de la blocaje induse artificial până la accidente provocate deliberat, un scenariu discutat tot mai frecvent în literatura de securitate auto (Help Net Security, 2025).

Presiunea cibernetică susținută asupra Republicii Moldova

Republica Moldova a fost expusă unei presiuni hibride constante încă din primul an al războiului din Ucraina. În mai 2022, gruparea de hacktiviști pro-ruși Killnet a lansat atacuri de tip DDoS împotriva unor site-uri guvernamentale moldovenești, la câteva zile după un val similar de atacuri asupra instituțiilor din România, iar în luna octombrie a aceluiași an atacuri suplimentare au vizat aproximativ 80 de sisteme informatice ale statului (Cobaltstrike.net, 2022; CSIS, 2024). În noiembrie 2022, un site nou-înregistrat, cunoscut ca „Moldova Leaks", a publicat conversații private de pe Telegram atribuite unor oficiali moldoveni, într-un episod pe care Președinția l-a calificat drept fabricat, dar care ilustrează convergența dintre intruziunea cibernetică și operațiunile de subminare a încrederii publice (CSIS, 2024). În decembrie 2023, un videoclip realizat cu ajutorul inteligenței artificiale a circulat pe Telegram și pe alte platforme, prezentând-o pe președinta Maia Sandu rostind afirmații pe care nu le făcuse niciodată, un episod pe care instituția prezidențială l-a plasat în contextul războiului hibrid dus împotriva țării, parte a unui tipar mai larg de conținut sintetic și manipulat îndreptat împotriva sa, documentat separat de laboratorul de cercetare digitală al Atlantic Council (Balkan Insight, 2023; DFRLab, 2024).

La 20 octombrie 2024, Republica Moldova a organizat simultan alegerile prezidențiale și referendumul privind înscrierea în Constituție a obiectivului aderării la Uniunea Europeană. Referendumul a trecut cu o marjă minimă, aproximativ 50,4% din voturi, decisă practic de votul diasporei, după ce rezultatele parțiale din țară indicaseră inițial o respingere a proiectului (RFE/RL, 2024a). Poliția moldovenească a documentat, în perioada premergătoare votului, transferul a aproximativ

39 de milioane de dolari către conturile bancare a zeci de mii de cetățeni, prin intermediul băncii ruse aflate sub sancțiuni Promsvyazbank și al unei rețele coordonate de asociați ai oligarhului condamnat Ilan Șor, aflat în prezent în Rusia (RFE/RL, 2024b; OCCRP, 2024). Comisia Europeană și Înaltul Reprezentant Josep Borrell au calificat public aceste acțiuni drept o interferență fără precedent a Rusiei menită să submineze instituțiile democratice ale țării (EEAS, 2024). Președinta Maia Sandu a fost reală în turul al doilea, la 3 noiembrie 2024, cu aproximativ 55% din voturi.

Alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 s-au desfășurat sub un asalt și mai intens de manipulare informațională străină, dar Republica Moldova a reușit de această dată să limiteze efectele interferenței printr-o combinație de măsuri instituționale: Centrul pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării, înființat prin lege în 2023 la inițiativa președintei Sandu, a funcționat activ pe filiera „debunking" și „prebunking" a narativelor rusești, în timp ce Uniunea Europeană a activat instrumente proprii de diplomație cibernetică, inclusiv echipele de răspuns rapid și Celula de Fuziune Hibridă, pentru a sprijini de la distanță securitatea alegerilor (Georgetown Journal of International Affairs, 2026). Centrul a fost reorganizat în iunie 2025 sub autoritatea directă a președinției, o schimbare instituțională care a stârnit dezbateri privind echilibrul între eficacitate și garanțiile de transparență (REST, 2025). Capacitatea instituțiilor moldovenești de a documenta rapid și public aceste tentative de interferență, de la schemele financiare până la conținutul sintetic generat prin inteligență artificială, reprezintă un exercițiu de transparență instituțională din care partenerii regionali pot extrage lecții utile.

Un tipar comun: incursiunile de drone pe Dunăre și Marea Neagră

România a înregistrat, de la începutul războiului din Ucraina, un număr tot mai mare de incursiuni ale dronelor rusești în spațiul său aerian, majoritatea legate de atacurile Federației Ruse asupra infrastructurii portuare ucrainene de pe Dunăre, în zona Ismail și Chilia, aflată la limita graniței comune. Ministerul Apărării Naționale a raportat 33 de asemenea incursiuni între februarie 2022 și iulie 2026, cu o escaladare accentuată an de an, de la patru cazuri în 2022 la optsprezece doar în 2025, tendință care s-a menținut și în prima jumătate a lui 2026, caracterizată de cercetători ai Institutului pentru Studiul Războiului drept o campanie deliberată de testare a pragurilor de reacție ale NATO, nu drept o serie de incidente accidentale (Interfax-Ucraina, 2026; Euronews, 2026). În februarie 2025, România a adoptat o lege care permite doborârea dronelor ce încalcă spațiul aerian național, iar aeronavele F-16 românești au fost ridicate în aer în mod repetat pentru interceptare, uneori împreună cu aeronave Eurofighter germane staționate temporar în țară; în iulie 2026, F-16-uri românești au doborât pentru prima dată trei drone în trei zile consecutive, semn al trecerii de la interceptare la angajare directă (Kyiv Independent,

2026; Al Jazeera, 2026). În anul 2026, o dronă maritimă a explodat într-un port românesc la Marea Neagră, fără victime (ABC News, 2026). Republica Moldova a raportat, în aceeași noapte din noiembrie 2025 ca și România, o încălcare similară a spațiului său aerian, semn că cele două state se confruntă cu exact același vector de risc de-a lungul aceleiași frontiere cu Ucraina (The Defense Post, 2025). În contextul războiului cibernetic, dronele pot fi folosite inclusiv ca mijloc de infiltrare în spațiul aerian al unor obiective importante de infrastructura critică pentru a accesa rețelele wireless care conectează senzori și alte sisteme în cadrul unor obiective critice majore. Trendul către conectivitatea wireless a componentelor și senzorilor este unul puternic, răspunzând atât la cerințele paradigmei Internet-of-Things cât și la provocările mediului (spre exemplu, efectul coroziv al apei de mare determină renunțarea treptată la conectivitatea prin fire în platforme petroliere sau ferme eoliene offshore cu porturi de acces vulnerabile și folosirea rețelelor wireless).

Mecanisme regionale de cooperare

Tabelul 2 sintetizează principalele mecanisme de cooperare regională relevante pentru dimensiunea hibridă și cibernetică a relației dintre România și Republica Moldova, de la nivel bilateral până la nivel NATO.

Tabelul 2. Mecanisme de cooperare regională România-Republica Moldova

Mecanism	**Nivel / dată**	**Domeniu de aplicare**
Acordul de cooperare DNSC - STISC	Bilateral, 23 noiembrie 2022	Schimb de informații privind incidentele cibernetice, bune practici și proiecte comune; nucleul cooperării bilaterale ulterioare
Protocolul Cybercor - UTM - DNSC	Bilateral, noiembrie 2025	Formare, certificare și activități comune în securitate cibernetică
Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională	Trilateral (România - Republica Moldova - Ucraina), februarie 2026	Schimb de informații despre amenințări, instrumente defensive bazate pe AI, formare, protecția infrastructurilor critice
Triunghiul Odesei (formatul miniștrilor de externe)	Trilateral, din 2022, reuniuni succesive până în 2026	Coordonare politică, energie, conectivitate, combaterea dezinformării și a amenințărilor hibride
Formatul București Nouă (B9) și țările nordice	Regional, din 2015; summit extins la București, mai 2026	Coordonare privind apărarea și descurajarea pe Flancul Estic; angajament de aprofundare a relației cu Republica Moldova
Centrul Euro-Atlantic pentru Reziliență (E-ARC)	București, din 2021	Centru de excelență românesc care oferă expertiză de reziliență și statelor din Marea Neagră neafiliate la UE sau NATO, inclusiv Republicii Moldova

Mecanism	**Nivel / dată**	**Domeniu de aplicare**
Parteneriatul de Securitate și Apărare UE-Republica Moldova	UE-Republica Moldova, 2023	Primul parteneriat de acest tip încheiat de UE; sprijin pentru reziliență
Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM)	UE-Republica Moldova, din 2023	Consolidarea rezilienței față de amenințările hibride, inclusiv securitate cibernetică și FIMI
Setul de instrumente hibride al UE (Hybrid Toolbox)	UE, iunie 2022, extins martie 2026	Măsuri preventive, cooperative, de stabilitate, restrictive și de sprijin; integrează instrumentul FIMI și cel de diplomație cibernetică
Coordonatorul Special al NATO pentru Amenințări Hibride	NATO, funcție creată în 2025	Punct focal la nivel înalt pentru coerența răspunsului NATO la amenințările hibride
Centrul European de Excelență pentru Contracararea Amenințărilor Hibride (Hybrid CoE)	Helsinki, din 2017; România membră din 2018	Consolidarea capacităților civil-militare de reziliență; Republica Moldova nu este încă parte

Cooperarea directă dintre cele două state pe dimensiunea cibernetică are rădăcini mai vechi decât cadrul trilateral din tabelul 2. Un prim acord de cooperare între Directoratul Național de Securitate Cibernetică al României și Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică al Republicii Moldova a fost semnat la 23 noiembrie 2022, la puțin peste opt luni de la începutul războiului din Ucraina, și a stabilit un cadru pentru schimbul de informații privind incidentele cibernetice, schimbul de bune practici și dezvoltarea de proiecte comune (STISC, 2022). Pe măsură ce atribuțiile moldovenești în domeniu au fost preluate de noua Agenție de Securitate Cibernetică, cooperarea a fost reconfirmată printr-un memorandum de înțelegere DNSC-ASC, iar în noiembrie 2025 a fost semnat protocolul dintre Institutul Național de Inovații în Securitatea Cibernetică „Cybercor" din Republica Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei și DNSC, vizând formarea, certificarea și activitățile comune destinate reducerii vulnerabilităților digitale (DNSC, 2024). Trei luni mai târziu, în februarie 2026, acest cadru bilateral s-a extins într-o structură trilaterală prin semnarea la Kiev a memorandumului de înființare a Alianței Cibernetice pentru Reziliență Regională, alături de Ucraina, care acoperă schimbul de informații despre amenințări, dezvoltarea comună de instrumente defensive bazate pe inteligență artificială și protecția infrastructurilor critice, cu apartenență deschisă altor state cu același angajament democratic (Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei, 2026; Radio România, 2026).

Formatul trilateral „Triunghiul Odesei”

Lansat la nivel ministerial în 2022, formatul trilateral România-Republica Moldova-Ucraina, cunoscut drept „Triunghiul Odesei”, a găzduit reuniuni succesive ale miniștrilor de externe la București în 2023, la Chișinău în 2024, la Cernăuți în 2025 și la München în februarie 2026, consolidând treptat un mecanism de coordonare pe teme de securitate, energie și conectivitate regională. Miniștrii au subliniat în mod repetat necesitatea unei acțiuni comune pentru contracararea amenințărilor hibride și a dezinformării, alături de sprijinul pentru parcursul european al Republicii Moldova și al Ucrainei (Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, 2026).

Formatul București Nouă și extinderea nordică

Formatul București Nouă (B9), înființat în 2015 la inițiativa României și Poloniei, reunește nouă state din Flancul Estic al NATO și a găzduit, la 13 mai 2026, la București, un summit extins cu țările nordice, la care au participat secretarul general al NATO și președintele Ucrainei. Declarația comună a summitului a inclus un angajament de aprofundare a parteneriatelor strategice și de consolidare a implicării Republicii Moldova, deși Ungaria a semnalat o abținere constructivă față de formularea agreată (Președinția României, 2026). O parte a analiștilor a avertizat însă că o extindere prea rapidă a formatului către un B11 sau B12 riscă să dilueze coerența sa operațională și să ofere unor membri cu poziții mai reticente față de Ucraina o platformă suplimentară pentru agende bilaterale paralele (New Eastern Europe, 2026).

Instrumentele Uniunii Europene

La nivelul Uniunii Europene, Republica Moldova beneficiază din 2023 de primul Parteneriat de Securitate și Apărare încheiat vreodată de UE cu un stat terț, alături de Misiunea de Parteneriat a UE (EUPM), o misiune civilă cu sediul la Chișinău al cărei mandat unic acoperă întregul spectru al amenințărilor hibride, de la securitatea cibernetică la combaterea dezinformării, și care a sprijinit direct operaționalizarea Centrului pentru Comunicare Strategică și a Agenției de Securitate Cibernetică (EEAS, 2026). La nivel orizontal, setul de instrumente hibride al UE, adoptat în 2022 și extins prin noi concluzii ale Consiliului în martie 2026, integrează măsuri preventive, cooperative, de stabilizare, restrictive și de sprijin, împreună cu instrumentul dedicat manipulării și interferenței informaționale străine (FIMI) și de instrumentul de diplomație cibernetică, completate din 2024 de echipele de răspuns rapid la incidente hibride (Consiliul UE, 2026).

Tendințe și perspective din literatura de specialitate

Literatura recentă converge asupra câtorva tendințe pentru perioada următoare. Prima este recurgerea tot mai frecventă la rețele criminale și la nave comerciale sub pavilion terț pentru executarea unor operațiuni de sabotaj, o soluție care facilitează pentru instigator negarea plauzibilă și complică atribuirea juridică a răspunderii (RealClearDefense, 2025). A doua este migrarea centrului de greutate al dezinformării dinspre conținut scris tradițional către manipularea algoritmică a platformelor de social media, unde amplificarea automată poate produce efecte electorale măsurabile fără o campanie de propagandă clasică (CEPA, 2025). A treia este convergența tot mai vizibilă a instrumentarului hibrid folosit de Rusia, China, Iran și Coreea de Nord, care își împart tactici, tehnologii și, uneori, chiar rețele de proxy, ceea ce complică răspunsurile bazate pe atribuire unui singur actor statal (CEPA, 2025).

O parte a comunității de analiză susține că răspunsul european trebuie să treacă de la o strategie predominant defensivă, axată pe reziliență, către o strategie care combină reziliența cu descurajarea prin costuri credibile, sancțiuni, contramăsuri cibernetice, expulzări diplomatice și acțiuni legale care să depășească beneficiile pe care Rusia le obține din operațiunile hibride (CEPA, 2025; GLOBSEC, 2026). Pentru România și Republica Moldova, această schimbare de paradigmă ar însemna trecerea de la tratarea fiecărui incident (un atac cibernetic, o incursiune de dronă, o campanie de dezinformare electorală) drept eveniment izolat, către o lectură integrată a acestora ca parte a aceleiași campanii coordonate, așa cum sugerează deja structura Alianței Cibernetice pentru Reziliență Regională.

Recomandări pentru cooperarea România-Republica Moldova

Recomandările care rezultă din analiza precedentă se grupează pe patru paliere complementare: aprofundarea cooperării operaționale deja existente, corectarea unor dezechilibre de reglementare și finanțare, consolidarea capacității instituționale de combatere a dezinformării și integrarea industriei locale în arhitectura regională.

Cooperare operațională și instituțională

- Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională ar câștiga substanță dacă schimbul declarativ de informații ar fi completat cu exerciții operaționale periodice, după modelul exercițiului Locked Shields, organizat de Centrul de Excelență pentru Apărare Cibernetică Cooperativă de la Tallinn.
- Republica Moldova ar putea adera la Centrul European de Excelență pentru Contracararea Amenințărilor Hibride de la Helsinki, urmând precedentul recent al Bulgariei, Macedoniei de Nord și Albaniei, ceea ce i-ar oferi Chișinăului acces direct

la expertiza și la programul de exerciții al centrului, complementar sprijinului deja oferit de Misiunea de Parteneriat a UE.

• Un canal dedicat de schimb de informații despre amenințări între Directoratul Național de Securitate Cibernetică și Agenția de Securitate Cibernetică, dincolo de protocolul de formare semnat în 2025, ar apropia relația bilaterală de practica existentă la nivelul Alianței trilaterale cu Ucraina.

• Un statut asociat pentru Republica Moldova în formatul București Nouă și în summitul extins cu țările nordice ar oferi Chișinăului un canal suplimentar de coordonare politică pe dimensiunea de descurajare, complementar celui oferit de Triunghiul Odesei.

Reglementare și finanțare

• Finanțarea europeană Interreg NEXT România-Republica Moldova rămâne astăzi orientată preponderent spre securitatea de frontieră și infrastructura fizică; redirecționarea unei părți mai clare către proiecte comune de reziliență cibernetică și digitală ar corecta acest dezechilibru.

• Armonizarea calendarelor de implementare a directivelor NIS2 și privind reziliența entităților critice, alături de Regulamentul privind inteligența artificială, ar reduce fragmentarea reglementară care complică în prezent cooperarea operațională dintre cele două autorități.

Combaterea dezinformării

• România nu are încă un mecanism instituțional dedicat combaterii dezinformării coordonate, similar Centrului moldovenesc pentru Comunicare Strategică; înființarea unuia ar acoperi o lacună relevantă pentru identificarea și contracararea în timp real a manipulării algoritmice a rețelelor sociale în perioadă electorală.

Industrie și inovație

• O platformă comună de schimb de informații despre amenințări, care să includă, alături de autoritățile publice, și industria locală de securitate cibernetică, de la companii precum Bit Sentinel, Safetech Innovations și Cyber Dacians până la clusterul CYSCOE. Astfel s-ar valorifica o capacitate tehnică existentă în piață., dar insuficient integrată în mecanismele interguvernamentale.

• Cercetarea în criptografie post-cuantică ar merita o componentă dedicată în cadrul proiectelor finanțate prin Centrul European de Competențe în Securitate Cibernetică de la București, pentru a poziționa din timp regiunea pentru tranziția impusă de progresul calculului cuantic.

Contribuția industriei locale de securitate cibernetică la reziliența România-Ucraina-Republica Moldova

Cooperarea interguvernamentală descrisă în secțiunile anterioare se sprijină, la nivel operațional, pe un ecosistem industrial slab reflectat în declarațiile oficiale, deși susține o parte semnificativă a capacității tehnice reale. Centrul European de Competențe în Securitate Cibernetică (ECCC), cu sediul la București, inaugurat în 2023, gestionează fondurile europene dedicate securității cibernetice pentru întregul bloc comunitar, prin programele Digital Europe și Horizon Europe (Comisia Europeană, 2023).

Dimensiunea industrială a cooperării trilaterale a fost recunoscută și la nivel politic. La Forumul de Reziliență Cibernetică de la Kiev, din februarie 2026, unde a fost semnat memorandumul de înființare a Alianței Cibernetice pentru Reziliență Regională, ministrul afacerilor externe al României a motivat inițiativa invocând direct experiența acumulată de cele trei state deopotrivă în sectorul public și în cel privat (Logos-Press, 2026). La Forumul de Securitate Cibernetică al Moldovei, desfășurat la Chișinău în mai 2026, Agenția de Securitate Cibernetică a Republicii Moldova și Centrul Național de Coordonare a Securității Cibernetice al Ucrainei au organizat un atelier practic dedicat transferului de lecții din experiența ucraineană de apărare cibernetică sub atac real, iar directorul executiv al ECCC a discutat direct despre modalitățile prin care operatori și companii moldovenești se pot integra în ecosistemul european de securitate cibernetică (EU4Digital, 2026). Tabelul 3 sintetizează principalele inițiative cu componentă industrială identificate.

Tabelul 3. Inițiative cu componentă industrială în securitatea cibernetică regională

Inițiativă	Actori industriali identificați	Domeniu
Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională (2026)	Referință declarativă la experiența sectorului privat din cele trei state	Schimb de informații, apărare comună, protecția infrastructurilor critice
Moldova Cybersecurity Rapid Assistance (din 2022)	Contractori și parteneri externi (UE, Cehia, România); operatori moldoveni ca beneficiari	Consolidarea capacității sectorului public și a infrastructurilor critice moldovenești

Alături de companiile individuale, industria beneficiază de o rețea de clustere și asociații profesionale care organizează sectorul la nivel național. În România, Asociația Patronală a Industriei de Software și Servicii (ANIS), care reunește peste 160 de companii membre, întreține un grup de lucru dedicat politicilor de securitate cibernetică, alături de clusterul CYSCOE deja menționat (ANIS, 2026). În Republica Moldova, Asociația Națională a Companiilor din Domeniul TIC (ATIC) a organizat, în 2026, cu sprijinul Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare și finanțare europeană, sesiuni de pregătire pentru conformarea companiilor

moldovenești cu standardele europene de securitate cibernetică, desfășurate la centrul Tekwill din Chișinău (ATIC, 2026). În Ucraina, Lviv IT Cluster și IT Ukraine Association documentează, prin cercetări proprii, reziliența industriei IT ucrainene sub presiunea războiului, inclusiv creșterea sectorului în ciuda relocărilor și a întreruperilor de activitate suferite de o parte dintre companii (InformationWeek, 2023). O rețea regională care ar lega aceste trei structuri, alături de CYSCOE, ar oferi un canal natural pentru extinderea proiectelor deja finanțate prin ECCC dincolo de granițele actuale ale consorțiilor.

Literatura de politici publice notează totodată că sprijinul acordat Republicii Moldova a inclus, încă din 2022, programe bilaterale susținute de Cehia și România menite să încurajeze parteneriate public-private transfrontaliere, alături de programul european „Moldova Cybersecurity Rapid Assistance", lansat în mai 2022 pentru consolidarea capacității sectorului public și a operatorilor de infrastructuri critice moldovenești (RUSI, 2023). Aceste inițiative rămân însă concentrate pe transfer de capacitate dinspre parteneri externi către instituțiile publice moldovenești, nu pe integrarea unor companii moldovenești ca furnizori de servicii în cadrul regional.

Dezvoltarea industriei locale ar putea fi accelerată prin mecanisme dedicate de finanțare, dincolo de cadrul actual. Un fond de capital de risc regional, dedicat exclusiv startup-urilor de securitate cibernetică din România, Republica Moldova și Ucraina și finanțat printr-o combinație de resurse europene, precum Banca Europeană de Investiții și Horizon Europe, și cofinanțare națională, ar oferi acestui segment de piață o sursă de capital greu accesibilă în prezent. La nivelul ECCC de la București, linii de finanțare speciale condiționate de formarea unor consorții cu cel puțin o companie din fiecare dintre cele trei state ar transforma integrarea regională dintr-un obiectiv declarativ într-o cerință de eligibilitate, forțând colaborarea pe care mecanismele actuale o încurajează doar indirect.

Achizițiile publice reprezintă o altă pârghie insuficient folosită. Introducerea unor criterii simplificate sau prioritare pentru soluțiile dezvoltate de companii din regiune, în achizițiile de tehnologie destinată protecției infrastructurilor critice, ar oferi industriei locale un debușeu pe care finanțarea prin proiecte de cercetare nu îl poate înlocui. În paralel, medii de testare reglementată, coordonate de Directoratul Național de Securitate Cibernetică, de Agenția de Securitate Cibernetică și de autoritatea ucraineană echivalentă, ar permite companiilor private să testeze soluții noi pe infrastructuri simulate, fără barierele administrative asociate testării directe pe sisteme aflate în producție.

Un accelerator regional, structurat în jurul unor centre din București, Chișinău și Kiev sau Liov, ar putea transforma cercetarea universitară și expertiza acumulată în mediul militar sau guvernamental în companii viabile, complementar rolului

deja jucat de ECCC ca finanțator. O platformă comună de date, care să pună la dispoziția universităților și companiilor din cele trei state seturi anonimizate de incidente cibernetice recente, ar sprijini antrenarea unor modele proprii de detecție a anomaliilor, reducând dependența de soluțiile comerciale generice importate.

Argumentul pentru susținerea acestei industrii depășește dezvoltarea economică sectorială. Experiența ucraineană arată că tehnologiile testate direct sub presiunea unui conflict cibernetic real greu de reprodus în laborator generează valoare adăugată majoră, ceea ce transformă exportul de soluții verificate în condiții de conflict într-un avantaj comparativ și competitiv. În același timp, dependența de furnizori din afara regiunii pentru tehnologii critice de securitate expune statele unor riscuri de lanț de aprovizionare greu de gestionat în momente de criză geopolitică, de la întârzieri în livrarea licențelor până la restricții de export, astfel încât dezvoltarea unei capacități tehnologice proprii în triunghiul România-Republica Moldova-Ucraina răspunde direct acestei vulnerabilități.

Amenințările emergente discutate mai sus deschid totodată un spațiu de dezvoltare pentru industria locală, dincolo de serviciile deja consacrate de monitorizare și testare. Cercetarea în criptografie post-cuantică și dezvoltarea unor modele de inteligență artificială adaptate specificului lingvistic regional, capabile să identifice conținut sintetic sau propagandă în limbile română, rusă și ucraineană, rămân direcții insuficient acoperite de soluțiile comerciale globale și ar putea deveni un segment de nișă pentru companiile din cele trei state.

Concluzii

Războiul hibrid dus de Federația Rusă pe Flancul Estic a trecut, între 2024 și 2026, de la amenințare anticipată la realitate documentată pentru România și Republica Moldova deopotrivă. Atacurile cibernetice susținute în Republica Moldova, alături de incursiunile de drone de-a lungul frontierelor cu Ucraina cu Ucraina, arată că cele două state se confruntă cu exact aceeași campanie coordonată, nu cu incidente separate legate întâmplător de proximitatea geografică.

Mecanismele de răspuns există deja, de la protocoale bilaterale de securitate cibernetică la o alianță trilaterală operațională, de la strategii naționale de apărare care numesc amenințarea rusă până la instrumente europene de diplomație cibernetică activate în timp real în timpul alegerilor moldovenești din 2025. Ceea ce rămâne parțial neconsolidat este legătura dintre aceste mecanisme, adesea dezvoltate separat, de instituții diferite și pe cicluri de finanțare diferite, mai degrabă decât integrate într-o arhitectură unică de reziliență regională. Modul în care România și Republica Moldova reușesc să lege între ele Alianța Cibernetică, Triunghiul Odesei, formatul București Nouă și instrumentele Uniunii Europene va determina, în anii următori, dacă reziliența lor combinată depășește suma componentelor sale individuale.

Bibliografie

ABC News (2026). A maritime drone explodes at a Romanian Black Sea port, no one hurt. https://abcnews.com/amp/International/wireStory/maritime-drone-explodes-romanian-black-sea-port-hurt-133610854

Al Jazeera (2026). Romania summons Russian envoy as it shoots down third intruding drone. https://www.aljazeera.com/news/2026/7/26/romania-summons-russian-envoy-as-it-shoots-down-third-intruding-drone

ANIS (2026). Policy: Cybersecurity Task Force. https://anis.ro/en/policy/

ATIC (2026). Sectorul TIC din Republica Moldova se pregătește din timp pentru cerințele europene de conformare. https://ict.md/sectorul-tic-din-republica-moldova-se-pregateste-din-timp-pentru-cerintele-europene-de-conformare/

Balkan Insight (2023). Moldova Dismisses Deepfake Video Targeting President Sandu. https://balkaninsight.com/2023/12/29/moldova-dismisses-deepfake-video-targeting-president-sandu/

Bulletin of the Atomic Scientists (2026). Seabed zero: Baltic sabotage and the global risks to undersea infrastructure. https://thebulletin.org/2026/02/seabed-zero-baltic-sabotage-and-the-global-risks-to-undersea-infrastructure/

CEPA (2025). The Hybrid Threat Imperative: Deterring Russia Before it is Too Late. https://cepa.org/comprehensive-reports/the-hybrid-threat-imperative-deterring-russia-before-it-is-too-late/

Chatham House (2026). Holding state-sponsored hackers and other cyber proxies to account. https://www.chathamhouse.org/2026/03/holding-state-sponsored-hackers-and-other-cyber-proxies-account

Cobaltstrike.net (2022). Moldova Has Accused The Hacker Group Killnet Of Attacking The Government. https://cobaltstrike.net/2022/05/03/moldova-has-accused-the-hacker-group-killnet-of-attacking-the-government/

Comisia Europeană (2023). The European Cybersecurity Competence Centre opens its doors in Bucharest. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/european-cybersecurity-competence-centre-opens-its-doors-bucharest

Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei (2026). Ukraine strengthens its leadership in cybersecurity: NCCK forms regional cyber alliance with Romania and Moldova. https://www.rnbo.gov.ua/en/Diialnist/7250.html

Consiliul UE (2026). Hybrid threats. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/hybrid-threats/

CSIS (2024). Moldova's Sisyphean Security Struggle. https://www.csis.org/analysis/moldovas-sisyphean-security-struggle

DFRLab (2024). US celebrities unwittingly recruited to undermine Moldova's president. https://dfrlab.org/2024/02/15/us-celebrities-unwittingly-recruited-to-undermine-moldovas-president/

DNSC (2024). Directoratul Național de Securitate Cibernetică (DNSC) și Agenția de Securitate Cibernetică (ASC) a Republicii Moldova au semnat un Memorandum de Înțelegere. https://www.dnsc.ro/citeste/directoratul-national-de-securitate-cibernetica-dnsc-si-agentia-de-securitate-cibernetic-asc-a-republicii-moldova-au-semnat-un-memorandum-de-intelegere

EEAS (2024). Joint Statement by the European Commission and High Representative Josep Borrell on the second round of Presidential Elections in Moldova. https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/joint-statement-european-commission-and-high-representative-josep-borrell-second-round-presidential_en

EEAS (2026). Moldova: Celebrating the first anniversary of the EU Partnership Mission (EUPM). https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova/moldova-celebrating-first-anniversary-eu-partnership-mission-eupm_en

ENISA (2025). ENISA Threat Landscape 2025. https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/2026-01/ENISA%20Threat%20Landscape%202025_v1.2.pdf

EU4Digital (2026). Moldova Cybersecurity Forum 2026: strengthening regional and European cooperation. https://eufordigital.eu/moldova-cybersecurity-forum-2026-strengthening-regional-and-european-cooperation/

Eurasia Review (2026). Hybrid Warfare 2026: Russian Propaganda Destroying Europe From Within. https://www.eurasiareview.com/12032026-hybrid-warfare-2026-russian-propaganda-destroying-europe-from-within-analysis/

Euronews (2026). Explained: How drone incursions in Europe went from rarity to reality. https://www.euronews.com/my-europe/2026/06/02/explained-how-drone-incursions-in-europe-went-from-rarity-to-reality

Georgetown Journal of International Affairs (2026). How the EU Rewrote its Cyber Diplomacy Playbook in Moldova's 2025 Elections. https://gjia.georgetown.edu/science-technology/how-the-eu-rewrote-its-cyber-diplomacy-playbook-in-moldovas-2025-elections/

GLOBSEC (2026). How Russia's Hybrid Warfare Will Escalate in 2026 and What Europe Must Do? https://www.globsec.org/what-we-do/commentaries/how-russias-hybrid-warfare-will-escalate-2026-and-what-europe-must-do

Help Net Security (2025). Connected cars drive into a cybersecurity crisis. https://www.helpnetsecurity.com/2025/04/04/cybersecurity-risks-cars/

Hoffman, F. (2007). Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies.

InformationWeek (2023). What Ukraine's IT Industry Can Teach CIOs About Resilience. https://www.informationweek.com/security-and-risk-strategy/what-ukraines-it-industry-can-teach-cios-about-cyber-resilience

Interfax-Ucraina (2026). Romania reports 33 Russian drone airspace violations. https://en.interfax.com.ua/news/general/1188292.html

Kyiv Independent (2026). Romania scrambles F-16s as Russian drone crosses Ukraine's Danube River border. https://kyivindependent.com/romania-scrambles-f-16s-as-russian-drone-crosses-ukraines-danube-river-border/

Logos-Press (2026). Moldova, Romania and Ukraine create the Triple Cyber Alliance. https://logos-pres.md/en/news/moldova-romania-and-ukraine-create-the-triple-cyber-alliance/

Mazarr, M. J. (2015). Mastering the Gray Zone: Understanding a Changing Era of Conflict. U.S. Army War College Press.

Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova (2026). Meeting of Foreign Ministers of the Republic of Moldova, Romania and Ukraine (Odesa Triangle format). https://mfa.gov.md/en/content/meeting-foreign-ministers-republic-moldova-romania-and-ukraine-odesa-triangle-format

NATO (2026). Countering hybrid threats. https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/countering-hybrid-threats

New Eastern Europe (2026). Why expanding the Bucharest 9 format will not add more security to NATO's Eastern Flank. https://neweasterneurope.eu/2026/03/31/why-expanding-the-bucharest-9-format-will-not-add-more-security-to-natos-eastern-flank/

NIST (2024). NIST Releases First 3 Finalized Post-Quantum Encryption Standards. https://www.nist.gov/news-events/news/2024/08/nist-releases-first-3-finalized-post-quantum-encryption-standards

OCCRP (2024). A Russian Non-Profit Interferes in Moldova's EU Referendum. https://www.occrp.org/en/feature/a-russian-non-profit-interferes-in-moldovas-eu-referendum-and-builds-an-anti-western-influence-machine

Președinția României (2026). Joint Statement of the B9 and Nordic Allies Summit in Bucharest (13 May 2026). https://www.presidency.ro/en/media/press-releases/joint-statement-of-the-b9-and-nordic-allies-summit-in-bucharest-13-may-2026

Radio România (2026). România, Ucraina și Republica Moldova lansează Alianța Cibernetică pentru Reziliență Regională. https://www.radioromania.ro/Actualitate/

romania-ucraina-si-republica-moldova-lanseaza-alianta-cibernetica-pentru-rezilienta-regionala-id153620.html

RealClearDefense (2025). NATO's Subsea Cable Strategy Turns Into a Catch-22. https://www.realcleardefense.com/articles/2025/10/24/natos_subsea_cable_strategy_turns_into_a_catch-22_1142966.html

REST (2025). Transparency or Censorship? Moldova's Battle Against Disinformation. https://restmedia.st/transparency-or-censorship-moldovas-battle-against-disinformation/

RFE/RL (2024a). Results Show Moldovans Determined To Continue On Way To Europe, Sandu Says. https://www.rferl.org/a/moldova-vote-sandu-russia-meddling-european-union-passes/33165749.html

RFE/RL (2024b). Moldovan Police Accuse Pro-Russian Oligarch Of $39M Vote-Buying Scheme. https://www.rferl.org/a/moldova-police-accuse-shor-russia-oligarch-39m-vote-buying/33172951.html

RUSI (2023). Battening Down the Hatches: Moldova's Cyber Defence. https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/battening-down-hatches-moldovas-cyber-defence

SC Media (2026). Critical infrastructure facing cyber surge in OT and supply chains in 2026. https://www.scworld.com/feature/critical-infrastructure-facing-cyber-surge-in-ot-and-supply-chains-in-2026

STISC (2022). Republica Moldova și România își consolidează cooperarea în domeniul securității cibernetice. https://stisc.gov.md/ro/comunicate-de-presa/republica-moldova-si-romania-isi-consolideaza-cooperarea-domeniul-securitatii

The Defense Post (2025). Romania Scrambles Jets Over Fresh Drone Incursion. https://thedefensepost.com/2025/11/19/romania-scrambles-drone-incursion/

Wither, J. K. (2023). Hybrid Warfare Revisited: A Battle of Buzzwords. Connections: The Quarterly Journal, 22(1), 7-27.

Contracararea amenințărilor hibride în spațiul digital: cooperarea România-Republica Moldova în combaterea dezinformării, securitatea electorală și reziliența societală

Daniela Munteanu

Introducere

Parcursul european al Republicii Moldova se desfășoară într-un mediu strategic în care amenințările hibride urmăresc nu doar influențarea unor decizii politice punctuale, ci erodarea încrederii în instituții, în procesul electoral, în presă și în capacitatea societății de a-și decide liber viitorul. Spațiul digital este principalul mediu al acestei confruntări: permite distribuirea accelerată a narațiunilor manipulative, coordonarea rețelelor de conturi neautentice, segmentarea audiențelor și combinarea dezinformării cu atacuri cibernetice, finanțare ilicită și presiuni sociale.

Amenințările hibride sunt, prin natura lor, transfrontaliere. Ele exploatează interdependențele tehnologice, economice și informaționale fără a respecta granițele juridice ale statelor. Pentru Republica Moldova, miza este protejarea autonomiei decizionale și a proceselor democratice; pentru România, sprijinirea rezilienței Moldovei reprezintă un obiectiv constant, direct corelat cu securitatea regională, națională și europeană. Relația bilaterală are un avantaj particular: proximitatea geografică, lingvistică, culturală și informațională permite trecerea de la proiecte punctuale la construirea unei interdependențe strategice de securitate democratică.

Amenințarea hibridă în spațiul digital

Amenințările hibride operează, de regulă, sub pragul conflictului militar convențional. Ele reunesc instrumente informaționale, cibernetice, economice, politice și sociale pentru a produce confuzie, polarizare și neîncredere. Comisia Europeană definește această categorie de riscuri prin includerea manipulării și ingerinței informaționale străine, a atacurilor fizice și cibernetice – inclusiv împotriva infrastructurilor critice – și subliniază că acestea urmăresc să fragmenteze societățile și să afecteze valorile democratice.[1]

[1] European Commission, "2025 Communication on EU Enlargement Policy," November 4, 2025, pp 25–26, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb69a890-40d6-4696-801e-612d51709fdd_en?filename=2025%20Communication%20on%20EU%20Enlargement%20Policy.pdf.

Republica Moldova a devenit un caz relevant pentru Europa deoarece interferența electorală a combinat manipulare informațională, finanțare netransparentă, tentative de cumpărare a voturilor și atacuri cibernetice. Raportul final al OSCE/ODIHR privind alegerile prezidențiale și referendumul constituțional din 2024 a constatat că procesele au fost bine administrate și competiția a fost liberă, dar s-au desfășurat pe fondul unor preocupări serioase privind ingerința externă ilicită și eforturile active de dezinformare.[2]

Dimensiunea tehnică a riscului este la fel de importantă ca cea narativă. Conform raportului ODIHR, infrastructura electorală moldovenească a fost ținta unor atacuri cibernetice sistematice care au culminat în ziua primului tur; o declarație a directorului Serviciului de Informații și Securitate, citată de raport, a indicat implicarea a aproximativ 168.000 de servere și originea atacurilor în Federația Rusă.[3] Această realitate obligă la tratarea dezinformării nu ca simplă problemă de comunicare publică, ci ca element al rezilienței democratice.

Securitatea electorală

Securitatea electorală contemporană presupune protejarea simultană a infrastructurii tehnice, integrității finanțării campaniilor, spațiului informațional și încrederii alegătorilor. Alegerile parlamentare moldovenești din 2025 au confirmat această necesitate. OSCE/ODIHR a apreciat scrutinul drept competitiv și capabil să ofere alegătorilor opțiuni politice clare, dar a arătat că procesul a fost afectat de ingerință externă, finanțare ilicită, atacuri cibernetice și dezinformare larg răspândită pe rețele sociale.[4] În același raport, ODIHR recomandă creșterea transparenței și a coordonării între instituțiile competente în contracararea dezinformării, precum și consolidarea strategiilor de securitate cibernetică.

O abordare eficientă presupune trecerea de la reacție la anticipare. Înaintea perioadelor electorale, autoritățile trebuie să desfășoare evaluări comune de risc, audituri de securitate pentru infrastructurile electorale și exerciții de simulare privind atacuri de tip DDoS, breșe de date, deepfake-uri, gestionarea unor campanii coordonate prin intermediul rețelelor de conturi neautentice, manipularea informațiilor despre procedurile de vot și finanțarea ocultă a campaniilor electorale. În timpul crizei, este necesară o comunicare publică rapidă, verificabilă și coerentă, pentru a reduce „vidul informațional" pe care actorii ostili îl exploatează.

[2] Organization for Security and Co-operation in Europe, Office for Democratic Institutions and Human Rights, "Moldova 2024 Presidential Election and Constitutional Referendum: Final Report," March 14, 2025, https://odihr.osce.org/odihr/elections/moldova/587451.

[3] OSCE/ODIHR, "Moldova 2024 Presidential Election and Constitutional Referendum: Final Report", March 14, 2025, p 13, https://odihr.osce.org/odihr/elections/moldova/587451.

[4] Organization for Security and Co-operation in Europe, Office for Democratic Institutions and Human Rights, "Moldova Parliamentary Elections 2025: ODIHR Final Report," February 18, 2026, https://odihr.osce.org/news/odihr/662254.

Există și o dimensiune socială care nu poate fi ignorată. În Uniunea Europeană, doar 55% dintre persoanele cu vârsta între 16 și 74 de ani aveau cel puțin competențe digitale de bază în 2023; în România, proporția era de numai 28%, cea mai mică din UE.[5] Această vulnerabilitate este relevantă pentru cooperarea bilaterală: **România nu poate trata alfabetizarea media și digitală drept un simplu sprijin oferit peste Prut**, ci trebuie să o abordeze ca pe o **necesitate comună de reziliență societală**.

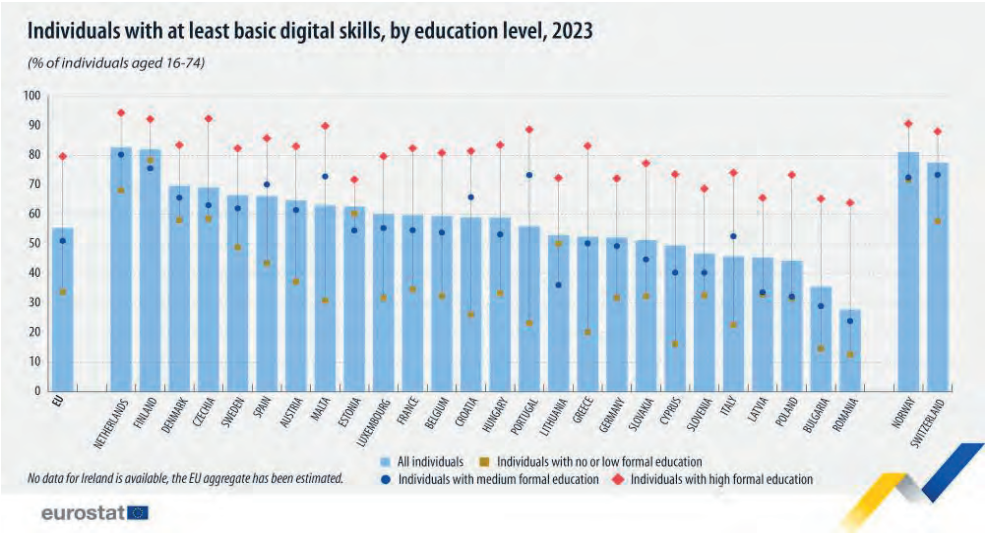

Fig. 1: Distribuția competențelor digitale de bază în UE.
Sursa: Eurostat, (isoc_sk_dskl_i21[6])

Cooperarea România – Republica Moldova

România și Republica Moldova colaborează în multiple formate – atât la nivel instituțional, cât și prin organizații ale societății civile – pentru consolidarea rezilienței digitale și a integrității electorale. Parteneriatele nu presupun crearea unei noi birocrații extinse, ci un cadru funcțional de colaborare între instituții și actori cu rol în asigurarea integrității infrastructurii și proceselor electorale. Transferul de expertiză și bune practici vizează securitatea cibernetică, reglementarea audiovizuală, cadrul de funcționare și responsabilitățile specifice ale organismelor de aplicare a legii, analiza financiară, mediul academic și organizațiile independente de verificare a faptelor.

[5] Eurostat, "Digital Skills in 2023: Impact of Education and Age," February 22, 2024, https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240222-1.

[6] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ca727989-dcca-4872-9a11-051d8950f01e?lang=en.

Unul dintre pilonii acestui parteneriat care necesită consolidare și în continuare este colaborarea în domeniul amenințărilor cibernetice[7] și al manipulării informaționale. România poate continua să sprijine Republica Moldova prin exerciții comune de răspuns la incidente, audituri tehnice, formare profesională și facilitarea conectării experților moldoveni la rețelele europene relevante. Aceste inițiative trebuie să se bazeze pe obiective clare: reducerea timpului de detectare, îmbunătățirea capacității de atribuire tehnică, protejarea infrastructurii electorale și dezvoltarea unor proceduri comune de alertă timpurie.

Al doilea pilon în care cooperarea româno-moldovenească rămâne esențială este protejarea ecosistemului informațional. Consolidarea rezilienței în acest domeniu implică susținere multianuală predictibilă pentru presa independentă, organizațiile de fact-checking, cercetarea privind operațiunile de influență și proiectele de educație media. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică arată că protejarea integrității informaționale cere o abordare de ansamblu: politici publice coerente, transparență, măsuri pentru responsabilizarea platformelor, sprijin pentru jurnalismul de calitate și consolidarea competențelor cetățenilor.[8]

Eforturile bilaterale nu își pot atinge potențialul decât prin integrarea cooperării bilaterale în arhitectura europeană. Raportul Comisiei Europene privind Republica Moldova din 2024 notează lansarea, în februarie 2024, a Agenției Naționale pentru Securitate Cibernetică și a Institutului Național pentru Securitate Cibernetică.[9] Raportul din 2025 consemnează eforturile de creștere a capacității operaționale a Centrului pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării și a Agenției Naționale pentru Securitate Cibernetică. [10] România trebuie să acționeze ca facilitator pentru conectarea acestor capacități cu instrumentele UE, inclusiv cu Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova, care are mandat să sprijine consolidarea rezilienței la amenințări hibride și securitatea cibernetică.[11]

---

[7] Detalii referitoare la un exercițiu recent derulat în parteneriat sunt disponibile accesând: https://www.caleaeuropeana.ro/alianta-cibernetica-pentru-rezilienta-regionala-romania-ucraina-si-r-moldova-organizeaza-la-bucuresti-exercitiul-resilient-trident/.

[8] Organisation for Economic Co-operation and Development, Facts Not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity (Paris: OECD Publishing, 2024), https://doi.org/10.1787/d909ff7a-en.

[9] European Commission, Moldova Report 2024, SWD(2024) 699 final (Brussels: European Commission, October 30, 2024), https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf.

[10] European Commission, Moldova Report 2025, SWD(2025) (Brussels: European Commission, November 4, 2025), https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf.

[11] Council of the European Union, "Republic of Moldova: Council Appoints New Head of Mission for the European Union Partnership Mission in Moldova," April 22, 2026, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/04/22/republic-of-moldova-council-appoints-new-head-of-mission-for-european-union-partnership-mission/.

Reziliența societală

Nicio infrastructură tehnică nu poate compensa singură fragilitatea încrederii publice. Reziliența societală presupune cetățeni capabili să evalueze surse, instituții capabile să comunice transparent, presă independentă și rezultate palpabile ale modernizării europene. În România și Republica Moldova, programele de alfabetizare media trebuie orientate nu doar spre tineri, ci și spre grupuri vulnerabile, comunități rurale, diaspora, funcționari locali, profesori și lideri comunitari.

Educația digitală trebuie să includă verificarea informațiilor, recunoașterea tehnicilor de manipulare emoțională, înțelegerea modului în care algoritmii pot amplifica conținutul conflictual, protejarea datelor personale și identificarea conținutului audiovizual falsificat/manipulat. Această agendă este urgentă într-un mediu în care folosirea intensă a internetului nu garantează capacitatea de evaluare critică a conținutului. La nivelul UE, 85,9% dintre persoanele între 16 și 74 de ani accesau internetul zilnic în 2023, însă numai 55,6% declarau competențe digitale de bază.[12]

Comunicarea publică despre integrarea europeană este, de asemenea, cu atât mai eficientă cu cât este mai concretă. Apartenența la familia europeană poate fi asumată mai rapid prin corelarea standardelor europene cu efecte verificabile: servicii publice mai bune, protecție a datelor, conectivitate, securitate energetică, investiții, mobilitate și instituții mai responsabile. În această privință, România poate oferi atât expertiză, cât și lecții învățate din eșecuri. Cooperarea între cele două state trebuie să rămână una de parteneriat și co-proprietate instituțională, evitând capcana paternalistă.

Amenințările hibride vor rămâne o caracteristică structurală a mediului de securitate din Europa de Est. Ele nu pot fi eliminate complet, însă costul lor poate fi crescut, în timp ce eficiența lor pot fi redusă prin dezvoltarea transparenței și capacității instituționale, pregătire tehnică, reziliență societală. Consolidarea rezilienței Republicii Moldova reprezintă nu doar un act de solidaritate al țării noastre, ci o investiție directă în reziliența democratică a României și a Uniunii Europene.

Bibliografie

Council of the European Union. "Republic of Moldova: Council Appoints New Head of Mission for the European Union Partnership Mission in Moldova." April 22, 2026. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/04/22/republic-of-moldova-council-appoints-new-head-of-mission-for-european-union-partnership-mission/.

European Commission. Moldova Report 2024. SWD(2024) 699 final. Brussels: European Commission, October 30, 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf.

[12] Eurostat, "Urban-Rural Europe–Digital Society," Statistics Explained, accessed August 16,2026,https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_digital_society.

European Commission. Moldova Report 2025. Brussels: European Commission, November 4, 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf.

European Commission. "2025 Communication on EU Enlargement Policy." November 4, 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb69a890-40d6-4696-801e-612d51709fdd_en?filename=2025%20Communication%20on%20EU%20Enlargement%20Policy.pdf.

Eurostat. "Digital Skills in 2023: Impact of Education and Age." February 22, 2024. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240222-1.

Eurostat. "Urban-Rural Europe–Digital Society." Statistics Explained. Accessed August 16, 2026. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_digital_society.

Organisation for Economic Co-operation and Development. Facts Not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity. Paris: OECD Publishing, 2024. https://doi.org/10.1787/d909ff7a-en.

Organization for Security and Co-operation in Europe, Office for Democratic Institutions and Human Rights. "Moldova 2024 Presidential Election and Constitutional Referendum: Final Report." March 14, 2025. https://odihr.osce.org/odihr/elections/moldova/587451.

Organization for Security and Co-operation in Europe, Office for Democratic Institutions and Human Rights. "Moldova Parliamentary Elections 2025: ODIHR Final Report." February 18, 2026. https://odihr.osce.org/news/odihr/662254.

Lecții învățate în urma unui exercițiu de simulare a implementării NIS2 la Chișinău: reziliența cibernetică și pregătirea instituțională în contextul alinierii Republicii Moldova la standardele de reglementare ale Uniunii Europene

Kari-Pekka Rannikko, Markus Ilmar Münzer

Context

Inițiativa se bazează pe o relație de cooperare pentru dezvoltare de lungă durată și substanțială între Estonia și Moldova. Estonia a sprijinit proiecte de cooperare pentru dezvoltare în Moldova încă din anul 2000, iar Moldova este o țară parteneră prioritară încă din 2006. Aceasta rămâne al doilea partener ca mărime al Estoniei în ceea ce privește cheltuielile pentru dezvoltare, după Ucraina, cu investiții de 10,4 milioane de euro care au sprijinit 261 de proiecte până în prezent. Parteneriatul este prevăzut în Strategia națională pentru cooperarea pentru dezvoltare dintre Estonia și Moldova 2021–2024, ale cărei obiective sunt aliniate la Acordul de asociere dintre Moldova și Uniunea Europeană, și se înscrie în cadrul mai larg al Strategiei de cooperare pentru dezvoltare și ajutor umanitar 2024–2030, în temeiul căreia dezvoltarea e-guvernării și a securității cibernetice este o prioritate recunoscută. În cadrul acestor inițiative, Estonia s-a concentrat pe împărtășirea propriei experiențe în construirea unui stat digital și în realizarea reformelor necesare pentru o guvernare democratică și eficientă, ceea ce o plasează într-o poziție favorabilă pentru a sprijini Moldova în consolidarea rezilienței sale cibernetice.

Importanța acestei activități este accentuată de contextul de securitate regională. Moldova se învecinează cu Ucraina și se află în imediata apropiere a unui conflict activ în care operațiunile cibernetice au devenit un instrument central de agresiune. Această expunere face ca reziliența infrastructurii sale critice și a instituțiilor publice să devină o chestiune de securitate națională.

În acest context, alinierea la Directiva NIS2 are o importanță deosebită. Transpunerea cerințelor acesteia în legislația națională ridică nivelul de securitate cibernetică la nivel național și reprezintă un pas concret în procesul de aderare a Moldovei la Uniunea Europeană, în urma statutului de țară candidată acordat în iunie 2022, demonstrând angajamentul țării față de standardele europene.

Prezentare generală

Exercițiul intitulat „Consolidarea pregătirii cibernetice a Moldovei în perspectiva aderării la Uniunea Europeană, cu accent pe alinierea la standardele de reglementare (NIS2)" a avut loc pe 11 septembrie 2025 la Chișinău, Moldova, fiind primul exercițiu național de simulare a implementării NIS2.

Evenimentul a fost organizat printr-un efort comun al Ministerului Economiei și Digitalizării din Moldova (MDED), Inițiativei Europene pentru Securitate Cibernetică (ECSI), RiskSight OÜ (RiskSight), Institutul European de Studii Politice din Moldova (IESPM), Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare în Informatică din România (ICI București) și Direcția Națională de Securitate Cibernetică din România (DNSC).

Proiectul s-a axat pe Directiva NIS2 (Directiva UE privind securitatea rețelelor și a informațiilor 2) și pe punerea sa în aplicare – în primul rând, identificarea provocărilor, a deficiențelor și a aspectelor-cheie în elaborarea proiectului de lege prin transpunere.

Acest articol prezintă în detaliu planificarea și desfășurarea exercițiului de simulare a implementării NIS2.

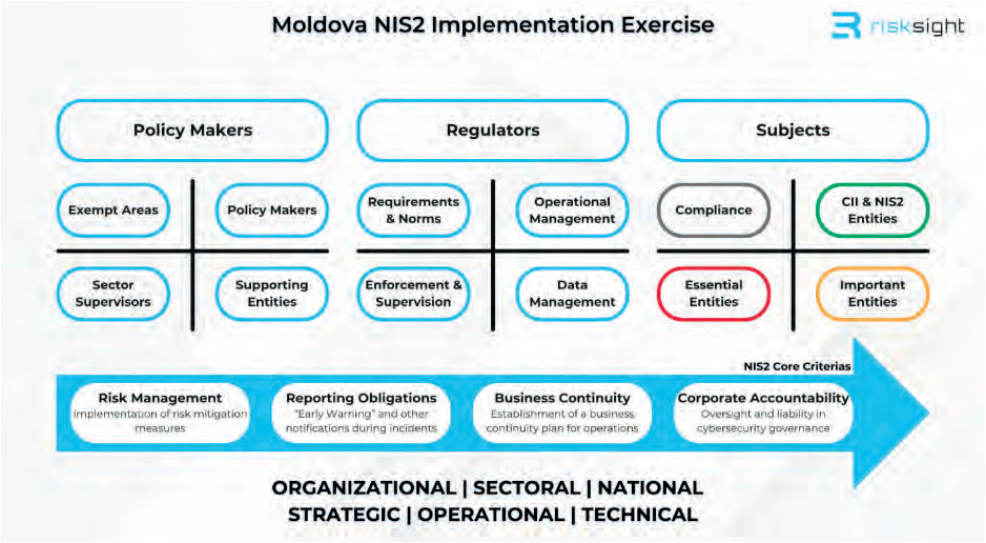
Obiective și concept

Scopul proiectului a fost îmbunătățirea nivelului de securitate cibernetică al Moldovei, concentrându-se în primul rând pe gradul de pregătire al țării pentru adoptarea și punerea în aplicare a reglementărilor Uniunii Europene, ca urmare a statutului de țară candidată acordat Moldovei în iunie 2022.

Obiectivele exercițiului au fost următoarele:

- Elaborarea unei foi de parcurs în Republica Moldova pentru implementarea NIS2
- Evaluarea legislației și a cerințelor locale pentru a asigura o implementare fără probleme
- Evaluarea Legii privind securitatea cibernetică, recent adoptată
- Identificarea eventualelor deficiențe și provocări din perspectiva factorilor de decizie, a autorităților de reglementare și a entităților vizate în domenii precum cel de reglementare, organizațional, tehnic etc.
- Sprijinirea aderării Moldovei la UE
- Creșterea gradului de conștientizare

Conceptul exercițiului a combinat aspectele critice ale celor trei grupuri de lucru, păstrând în același timp cele patru criterii de bază ale NIS2 – gestionarea riscurilor, obligațiile de raportare, continuitatea activității și responsabilitatea corporativă – pe tot parcursul exercițiului. Domeniul de aplicare al exercițiului s-a situat la nivel organizațional, sectorial și național, abordând în mod transversal aspecte strategice, operaționale, dar și tehnice.

Scenariul și conținutul exercițiului

Exercițiul a acoperit mai multe sectoare ale societății, evidențiate în Directiva NIS2. Întrucât obiectivul Directivei NIS2 este, în primul rând, atingerea unui nivel comun ridicat de securitate cibernetică în întreaga UE și îmbunătățirea funcționării pieței interne, statele naționale trebuie protejate împotriva oricăror amenințări cibernetice. Scenariul exercițiului a reflectat acest lucru, oferind un mediu cu amenințări multiple. Prin urmare, exercițiul a inclus actori reali, referințe și orice alte observații legate de entitățile reprezentate.

Exercițiul a fost structurat în 4 faze, după cum urmează:

- **Sesiunea introductivă a exercițiului,** în cadrul căreia obiectivul întrebărilor a fost acela de a crea o imagine de ansamblu a guvernanței în domeniul securității cibernetice și a situației actuale dintre entitățile participante, legislația în domeniul securității cibernetice și oportunitățile sale viitoare
- **Prima sesiune de exerciții privind amenințările organizaționale (ransomware),** în cadrul căreia obiectivul scenariului a fost acela de a oferi o imagine de ansamblu asupra capacităților interne ale participanților și asupra gradului lor de pregătire în ceea ce privește adoptarea cerințelor legate de NIS2.
- **A doua sesiune de exerciții privind amenințările sectoriale (specifice sectorului),** în cadrul căreia obiectivul scenariului a fost evaluarea gradului de pregătire sectorială, a interdependențelor și a posibilelor scheme de substituire pentru entitățile critice și esențiale.
- **A treia sesiune de exerciții privind amenințările naționale (vulnerabilitate de tip „0-day"),** în cadrul căreia obiectivul scenariului a fost

rezilienta societății ca parte a securității cibernetice naționale și a continuității operaționale, acoperind toate sectoarele esențiale și importante.

Fiecare fază a prevăzut un atac cibernetic izolat sau un set de atacuri cibernetice care au avut loc în contextul Republicii Moldova. Fiecare dintre scenarii a constat în „injectări" specifice, care sunt fragmente de informații de tip „ " (informații de tip „dacă... atunci...") care fie furnizează, fie solicită informații de la participanți, facilitând astfel evoluția scenariului în timp. Injectările în sine s-au concentrat pe cei patru piloni-cheie ai NIS2. Aceste teme au fost prezentate prin intermediul Cadrului de integrare NIS2, care a asigurat acoperirea diferitelor domenii legate de cei patru piloni-cheie: politici și eforturi comune coordonate, proceduri operaționale, resurse umane și tehnologie.

Abordarea bazată pe scenariul-model

Planificarea evenimentului a dus la elaborarea unui scenariu model, ca prim model de referință, pentru un astfel de exercițiu destinat oricărui alt stat membru al UE sau țări cu statut de aderare, care au sarcina de a transpune cerințele Directivei NIS2 în legislația națională în domeniul securității cibernetice. Scenariul-model poate fi adaptat în funcție de contextul legislativ local, de prioritățile sectoriale și de aranjamentele instituționale ale țării gazdă, asigurând coerența în ceea ce privește calitatea și abordarea pedagogică în cadrul tuturor activităților, permițând în același timp înlocuirea detaliilor juridice și de reglementare, cum ar fi desemnarea autorităților competente, termenele de raportare și schemele de guvernanță, fără a fi necesară reproiectarea cadrului de bază. Scenariul-model servește, de asemenea, ca punct de referință comun în procesul de evaluare comparativă, permițând comparații între țări și schimbul de lecții învățate în diferite jurisdicții.

Participanți și parteneriate public-privat

Analiza juridică

S-a identificat un grad ridicat de aliniere între cadrul moldovean și NIS2 în ceea ce privește structura și cerințele de bază, ceea ce indică faptul că s-a făcut deja un pas semnificativ către armonizarea juridică. De exemplu, s-a constatat că termenele de raportare a incidentelor sunt în concordanță cu cele stabilite de NIS2.

Determinarea domeniului de aplicare și identificarea entităților vizate au fost recunoscute ca fiind o provocare cheie în implementarea NIS2 în statele membre ale UE. În contextul moldovenesc, domeniul de aplicare este descris în termeni generali, lista entităților vizate fiind lăsată deschisă pentru desemnarea ulterioară de către guvern și autoritatea competentă. Cu toate acestea, criteriile de bază (cum ar fi faptul de a fi o entitate de dimensiuni medii care își desfășoară activitatea

într-un sector critic sau care furnizează un serviciu esențial) au fost deja definite prin lege. În consecință, este probabil ca o proporție semnificativă dintre entitățile vizate să fie deja familiarizate cu așteptările de reglementare înainte de punerea în aplicare deplină a legislației aliniate la NIS2.

Rezultate cheie

Ca urmare a exercițiului, pe baza scenariului model, au fost identificate următoarele rezultate cheie pentru sprijinirea statelor membre ale Uniunii Europene sau a altor țări cu statut de aderare în transpunerea Directivei NIS2 în legislația națională privind securitatea cibernetică.

Este necesară instituirea unui sistem de supraveghere a gestionării riscurilor, sub coordonarea autorităților de reglementare, pentru a se asigura că entitățile își respectă cerințele de securitate cibernetică.

Formarea în domeniul continuității activității, sub forma unei cooperări intersectoriale, este esențială.

Măsurile de responsabilizare a întreprinderilor ar trebui convenite în cadrul unui cadru comun al factorilor de decizie, al autorităților de reglementare și al entităților vizate, pentru a asigura o abordare sensibilă, cu consecințe adecvate în cazul practicilor necorespunzătoare.

Sprijinul acordat de autoritățile de reglementare sectorului privat în combaterea amenințărilor cibernetice este esențial pentru sustenabilitatea pe termen lung. În loc de o reglementare excesivă, ar trebui oferită asistență practică și bazată pe capacități.

Trebuie dezvoltate capacitățile de infrastructură pentru a stabili și menține sistemul de gestionare a datelor privind evaluarea riscurilor și obligațiile de raportare legate de securitatea cibernetică.

Sectoarele cele mai critice (energie, sănătate, finanțe, aprovizionarea cu apă) ar trebui abordate printr-o abordare specială, cu o atenție și eforturi suplimentare (cum ar fi formarea) îndreptate către acestea din partea factorilor de decizie și a autorităților de reglementare.

Beneficiile exercițiilor

Exercițiile și simulările bazate pe scenarii, precum Exercițiul de simulare a implementării NIS2 din Moldova, oferă o valoare semnificativă în timpul elaborării și perfecționării legislației naționale în conformitate cu Directiva NIS2 și alte transpuneri legislative. Testarea dispozițiilor propuse în raport cu scenarii realiste de criză cibernetică înainte de materializarea acestora permite factorilor de decizie să identifice lacune, ambiguități și cerințe nepractice, propunând modificări fezabile; autorităților de reglementare să evalueze supravegherea și aplicabilitatea cerințelor

propuse într-un mediu controlat; iar entităților vizate să înțeleagă și să-și adapteze obligațiile printr-o oportunitate timpurie de a găsi un echilibru între fezabilitate și cerințele impuse.

Pe scurt, exercițiul:

- Identifică lacunele în ceea ce privește capacitățile naționale, infrastructura și cooperarea intersectorială care trebuie remediate pentru o punere în aplicare eficientă.
- Validează concepția generală a transpunerii la nivel național, confirmând că cadrul propus este coerent și adecvat scopului înainte de a fi adoptat.
- Asigură alinierea factorilor de decizie, a autorităților de reglementare și a entităților implicate în ceea ce privește obligațiile și măsurile de responsabilizare, garantând că acestea sunt convenite în mod colaborativ, și nu impuse.
- Verifică caracterul practic și aplicabilitatea unor obligații specifice, evidențiind care cerințe sunt viabile și care necesită modificări, atât timp cât acestea sunt încă posibile.
- Consolidează încrederea și înțelegerea comună între autoritățile de reglementare și entitățile reglementate, reducând tensiunile în timpul punerii în aplicare.
- Generează o bază de date pentru revizuirea periodică a legislației, pe măsură ce amenințările și nevoile sectoriale evoluează.

Concluzie

Exercițiul de simulare a punerii în aplicare a NIS2 în Republica Moldova a confirmat un grad ridicat de aliniere între cadrul existent al Republicii Moldova și Directiva NIS2, identificând în același timp priorități clare pentru transpunere, inclusiv un sistem de supraveghere condus de autoritatea de reglementare, o cooperare intersectorială mai puternică și sprijin practic pentru sectorul privat. De asemenea, acesta a demonstrat valoarea simulării bazate pe scenarii pentru testarea legislației propuse înainte de adoptare și pentru consolidarea încrederii și a înțelegerii comune de care depinde o punere în aplicare eficientă, scenariul model rezultat oferind un model reutilizabil pentru alte state membre și țări candidate la aderare. Pentru Moldova, exercițiul reprezintă o contribuție concretă la reziliența cibernetică națională într-un moment în care contextul de securitate regională o face esențială, reflectând totodată puterea parteneriatului Estonia–Moldova și angajamentul continuu al Estoniei de a sprijini aderarea Moldovei la Uniunea Europeană.

Inteligența artificială ca activ strategic: cooperarea România–Republica Moldova în contextul actului european privind IA și al agendei NATO pentru tehnologii emergente

Elena-Anca Paraschiv

Introducere

Inteligența artificială (IA) a încetat să mai fie doar un subiect de agendă tehnologică și a devenit, în ultimii ani, un factor de putere pe care statele îl tratează cu aceeași seriozitate cu care tratează securitatea energetică sau apărarea. Pentru România și Republica Moldova, momentul este cu atât mai relevant cu cât cele două state parcurg simultan un proces de integrare mai profundă: România își consolidează poziția în arhitectura tehnologică a Uniunii Europene și a NATO, iar Republica Moldova a intrat, în vara anului 2026, într-o etapă concretă a negocierilor de aderare la UE. Deschiderea, la 15 iunie 2026, a primului cluster de negociere – „Fundamente", care acoperă funcționarea instituțiilor democratice, reforma administrației publice și criteriile economice – marchează un moment de referință. În acest context, IA nu mai poate fi privită doar ca instrument de eficientizare administrativă, ci ca activ strategic prin care cele două state își pot consolida reziliența instituțională, competitivitatea economică și poziția în cadrul euroatlantic.

Textul de față propune o lectură integrată a trei planuri care, deși tratate adesea separat, converg practic: cadrul de reglementare european al IA, agenda NATO pentru tehnologiile emergente și disruptive, și cooperarea bilaterală România–Republica Moldova. Argumentul central este că trecerea de la simpla interconectare a sistemelor digitale la o interdependență strategică autentică – economică, socială și de securitate – are în IA unul dintre cele mai eficiente instrumente de accelerare.

Actul European privind IA: un cadru și o miză pentru Republica Moldova

Actul European privind Inteligența Artificială (AI Act), intrat în vigoare la 1 august 2024, devine aplicabil în cea mai mare parte începând cu 2 august 2026, dată la care intră în vigoare, printre altele, regulile de transparență pentru sistemele de IA. În mai 2026, Consiliul și Parlamentul European au ajuns la un acord asupra unui „Omnibus digital" care amână unele termene: obligațiile pentru sistemele de IA cu risc ridicat prevăzute în Anexa III sunt amânate de la august 2026 la decembrie

2027, iar cele din Anexa I (produse reglementate, precum dispozitivele medicale) la august 2028. Totodată, este amânat cu un an – până în august 2027 – și termenul pentru înființarea de către statele membre a cel puțin unui „sandbox" de reglementare pentru testarea aplicațiilor de IA. Aceste ajustări arată o Uniune Europeană care încearcă să găsească echilibrul între rigoarea reglementării și nevoia de a nu frâna inovația într-un moment în care competiția globală pe IA se intensifică.

Pentru România, ca stat membru, această arhitectură normativă este deja un fapt asumat: Strategia Națională în domeniul Inteligenței Artificiale 2024-2027 este construită explicit pe patru piloni – cercetare de excelență orientată spre o „IA de încredere" (care respectă criteriile de etică, explicabilitate și siguranță impuse de AI Act), transfer tehnologic accelerat, creșterea competitivității companiilor românești și cooperare structurată între cercetători, antreprenori și instituții publice. România a obținut și statutul de „AI Factory" în cadrul programului european EuroHPC, iar Hubul Român de Inteligență Artificială (HRIA), coordonat de Universitatea Politehnica din București împreună cu alte șase universități și opt IMM-uri inovative, va mobiliza aproximativ 67 de milioane de euro în perioada 2025-2029.

Pentru Republica Moldova, relevanța Actului European privind IA este de altă natură, dar nu mai puțin importantă. Ca stat aflat în negocieri de aderare, Chișinăul va trebui, în timp, să alinieze cadrul său normativ la acquis-ul UE, inclusiv în domeniul digital. Semnalele sunt deja vizibile: autoritățile de la Chișinău au anunțat intenția de a reglementa IA până la finalul anului 2026. În septembrie 2025, Republica Moldova a semnat memorandumul de constituire a Moldova AI Hub, o inițiativă națională public-privată și academică menită să accelereze ecosistemul autohton de IA, iar recent Republica Moldova a fost conectată la rețeaua europeană de supercalcul (EuroHPC JU), iar prin această inițiativă, Chișinăul va înființa antena FAIMA (Factory Antenna Moldova), una dintre cele 13 antene regionale selectate de EuroHPC, care va asigura conectarea directă la „fabrica de inteligență artificială" PIAST din Poznań, Polonia. Acești pași înseamnă, în esență, o pre-armonizare voluntară cu standardele europene, cu mult înainte ca aderarea formală să fie finalizată – exact tipul de convergență timpurie pe care România o poate sprijini activ, prin transfer de expertiză de reglementare și prin experiența acumulată în implementarea propriei strategii naționale.

Agenda NATO pentru tehnologii emergente: miza de securitate

Dimensiunea de securitate a IA este la fel de importantă ca cea economică sau administrativă. NATO tratează tehnologiile emergente și disruptive (Emerging and Disruptive Technologies – EDT) ca pe un domeniu prioritar încă de la Summitul de la Bruxelles din 2021, când a fost lansat programul DIANA (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic), menit să valorifice inovația civilă – academică

și antreprenorială – pentru avantajul competitiv al Alianței în domenii precum inteligența artificială, autonomia, tehnologiile cuantice, biotehnologiile, sistemele hipersonice și materialele noi. Programul DIANA din 2026 este cel mai amplu de până acum și reprezintă un efort masiv de a sprijini tehnologiile dual-use (civile și de apărare): din peste 3.600 de candidaturi primite de la companii din statele membre NATO, au fost selectate 150 de companii din 24 de țări, care intră într-un program de accelerare structurat pe etape – fiecare companie primește inițial 100.000 de euro în finanțare nerambursabilă, urmând ca cele mai performante să acceseze, în etapa următoare, finanțare suplimentară de până la 300.000 de euro. DIANA oferă, totodată, prin Rapid Adoption Service (RAS), o cale accelerată prin care utilizatorii finali din domeniul militar pot testa, valida și achiziționa mai rapid tehnologiile dezvoltate de aceste companii.

Pentru România, poziția geografică – la granița estică a NATO și a UE, în vecinătatea directă a Republicii Moldova și a Ucrainei – transformă participarea activă la agenda EDT dintr-o opțiune într-o necesitate. Reziliența digitală, capacitatea de a detecta și contracara amenințările hibride, precum și interoperabilitatea sistemelor cu aliații sunt cu atât mai importante într-un spațiu de securitate marcat de războiul din Ucraina și de presiunea hibridă constantă asupra Republicii Moldova. Deși Republica Moldova nu este membră NATO și își menține statutul de neutralitate constituțională, ea nu este izolată de această agendă: rezistența la dezinformare, securitatea infrastructurilor critice și protecția spațiului informațional sunt teme pe care le poate dezvolta prin cooperare bilaterală cu România și prin sprijinul UE, fără a implica o relație formală cu Alianța. România poate juca, în acest sens, rolul de intermediar și de furnizor de know-how, transferând către Chișinău bune practici de reziliență cibernetică dezvoltate în context NATO, adaptate, desigur, la statutul specific al Republicii Moldova.

De la interconectare la interdependență strategică

Relația bilaterală România–Republica Moldova a evoluat semnificativ dincolo de proiectele clasice de interconectare – energetică, de transport, de telecomunicații – către o logică de interdependență strategică, iar IA este unul dintre vectorii cei mai vizibili ai acestei tranziții. Memorandumul semnat la Chișinău privind spațiul digital comun prevede cooperare pe automatizarea proceselor administrative, interoperabilitatea sistemelor informatice, dezvoltarea platformelor și infrastructurilor digitale și securitatea cibernetică. La nivel de eveniment și ecosistem, Moldova Digital Summit, ajuns în 2026 la a 15-a ediție, a reunit aproximativ 4.000 de participanți și peste 100 de vorbitori locali și internaționali, semn al maturizării unui ecosistem digital moldovenesc din ce în ce mai racordat la standardele europene. Lansarea portofelului de identitate digitală EVO 2.0 și extinderea platformei de

e-democrație arată o direcție clară: statul moldovenesc își construiește infrastructura digitală având ca reper explicit interoperabilitatea cu UE.

Din perspectivă românească, miza este dublă. Pe de o parte, sprijinirea Republicii Moldova în digitalizare și în adoptarea responsabilă a IA este un instrument de soft power – un mod concret prin care România își demonstrează rolul de partener strategic și de „ambasador" al parcursului european al Chișinăului, inclusiv prin susținerea politică pentru deschiderea celorlalte clustere de negociere. Pe de altă parte, o Republică Moldova digitalizată, cu instituții reziliente și interoperabile, reduce riscurile de instabilitate la granița estică a României și a UE, ceea ce este, în sine, un beneficiu de securitate direct pentru București. Cele două planuri – dezvoltare și securitate – nu sunt separate, ci se hrănesc reciproc: fiecare progres al Chișinăului în direcția guvernării digitale de tip european este simultan un pas către o regiune mai stabilă și mai greu de destabilizat prin mijloace hibride.

Concluzii și direcții de acțiune

Convergența dintre Actul European privind IA, agenda NATO pentru tehnologii emergente și cooperarea bilaterală România–Republica Moldova conturează o oportunitate rară: aceea de a construi, din timp, o arhitectură comună de guvernanță a IA, înainte ca presiunea aderării formale să impună soluții de compromis. Câteva direcții concrete se desprind din analiza de mai sus. În primul rând, România ar putea extinde asistența tehnică oferită Chișinăului dincolo de memorandumul-cadru actual, printr-un program dedicat de transfer de expertiză în reglementarea IA, bazat pe experiența Comitetului Român pentru Inteligență Artificială și pe lecțiile din implementarea Strategiei Naționale 2024–2027. În al doilea rând, accesul Republicii Moldova la infrastructura europeană de calcul de mare performanță – prin conectarea la rețeaua EuroHPC și la fabrica de IA PIAST – ar trebui dublat de programe comune de formare a specialiștilor, pentru a evita ca infrastructura să rămână subutilizată din lipsă de capital uman. În al treilea rând, dimensiunea de securitate cibernetică și reziliență informațională merită un cadru de cooperare mai explicit, care să valorifice experiența română acumulată prin proximitatea cu agenda NATO, adaptată realist la statutul de neutralitate al Republicii Moldova. În final, la nivel european și euroatlantic, România are interesul să susțină activ, în forurile UE și NATO, ideea că sprijinirea Republicii Moldova pe dimensiunea tehnologică nu este un cost, ci o investiție în stabilitatea flancului estic.

IA nu va decide, singură, viitorul relației româno-moldovenești sau ritmul aderării la UE. Dar modul în care cele două state aleg să o guverneze, să o reglementeze și să o folosească împreună poate deveni un test timpuriu – și un exemplu – al capacității lor de a construi o interdependență strategică autentică, într-un moment în care atât Bruxelles-ul, cât și Alianța Nord-Atlantică privesc tehnologia ca pe o miză de prim rang.

Special

Interconectivitatea pieţelor Republicii Moldova şi României în procesul integrării europene

Vasile Puşcaş

Rândurile care urmează nu intenţionează să prezinte rezultatul unei cercetări comprehensive, ci doar să semnaleze importanţa unui fenomen cu dovedită greutate în înţelegerea procesului integrării europene – **interconectivitatea ca element integrativ major al Pieţei Unice a Uniunii Europene.** Aceasta pentru că adesea se insistă asupra rolului şi semnificaţiei deosebite a Pieţei Unice în configurarea construcţiei europene care a fost iniţiată după Al Doilea Război Mondial. Iar dacă evocăm evoluţia istorică a Comunităţii/Uniunii Europene, atunci trebuie să adăugăm imediat că această inovaţie organizaţională postbelică a avut şi păstrează **obiectivul fundamental al integrării europene**. Ca atare, atunci când amintim de construcţia europeană = Uniunea Europeană este obligatoriu să analizăm care au fost etapele, formulele, factorii structurării şi definirii integrării europene. Iar pe măsură ce a sporit convergenţa şi s-au intensificat **interdependenţele** la nivelul Pieţei Unice, dar şi pe alte paliere ale politicilor europene, s-a amplificat şi fenomenul interconectivităţii în Uniunea Europeană şi în Spaţiul Economic European.

Ca observaţie empirică aduc şi propria experienţă de Negociator Şef al României pentru aderarea la Uniunea Europeană(2000-2004). În acea vreme, teza principală a Comisiei Europene pentru desfăşurarea pregătirii şi negocierii aderării cu statele candidate („al 5-lea val") era **„aderare şi adâncirea integrării"**. De această „condiţionalitate" informală a trebuit să ţină seamă, în primul rând, fiecare stat candidat aflat în procesul negocierii aderării la Uniunea Europeană, dar se găsea şi la baza evaluărilor Comisiei Europene şi statelor membre, a dat posibilitate de politizare în Parlamentul European şi, nu în ultimă instanţă, de dezbateri publice în societatea europeană. Majoritatea statelor candidate, care atunci îşi negociau aderarea la Uniunea Europene, au înţeles sensul respectivei teze şi au căutat să dea pregătirii aderării un ton integrativ cât mai intens, iar unele doar au simulat procesul integrationist, ceea ce s-a răsfrânt asupra atitudinii lor integraţioniste şi în perioada post-aderare. Dar nici statele membre vechi ale Uniunii Europene post-2004 nu au excelat în adâncirea integrării, întregul proces de integrare europeană

diminuându-și intensitatea din motive pe care nu le detaliem aici. În ultimele două decenii, Uniunea Europeană a fost zguduită de multiple crize, unele având-și originea în deficiențele proprii ale construcției europene, iar altele în fenomene critice internaționale. Pieţele globale, inclusiv cea a Uniunii Europene, au reacționat virulent și, cu toate calitățile adesea invocate ale Pieței Interne, și aceasta și-a dovedit neajunsurile în fața efectelor locale și regionale ale **interdependențelor complexe globale**. Chiar dacă s-a propus o mai riguroasă monitorizare a convergenței în Piața Unică, s-a încurajat interconectarea infrastructurilor de transport, energetice, digitale barierele în calea libertăților fundamentale ale pieței s-au înmulțit la nivel local și ineficiența unor reglementări europene au diminuat capacitățile ei de performanțe regionale și internaționale. Nici propunerile de reformare a Pieței Unice europene (vezi intervențiile lui Monti, Draghi, Letta etc.) nu au sensibilizat suficient Comisia Europeană și liderii statelor membre pentru o abordare hotărâtă a cauzelor care au agravat crizele economice și structurale din ultimele două decenii ale Uniunii Europene. Abia în primăvara anului 2026, Comisia Europeană a propus o reevaluare a reglementărilor și politicilor care structurează funcționarea Pieței Unice *(O Europă, O Piață)*, sperându-se la o intensificare a integrării,competitivității și coeziunii Uniunii Europene. Iar în viitorul cadru de operare a Pieței Unice, **convergența reală** și interconectivitatea tuturor sferelor pieței ar putea relansa și procesul integrării europene, făcând din Uniunea Europeană o arie de dezvoltare sustenabilă accelerată, competitivă la nivel global.

O analiză asumată de Asociația pentru Politică Externă de la Chișinău (ape.md/2025/07) prezintă apologetic relațiile între Republica Moldova și România, constatând că anul 2025 a fost unul al „cooperării intense" în cele mai multe domenii, excelând cel politico-diplomatic, comercial-investițional, energetic, infrastructură, integrare europeană și securitate. Având la bază un obiectiv de parteneriat strategic între cei doi actori statali, comentariul final subliniază potențialul și interesul Republica Moldova de a spori „cooperarea comună" cu România, Chișinăul văzând în această direcție „o ancoră de stabilitate, dezvoltare și apartenență la spațiul european", aceasta din postura de **„aliați într-un proiect comun european"**. Deși este clar perceput statutul fiecărei țări, repet pentru o corectă înțelegere a demersului „cooperării comune" la care se face referire: România este stat membru al Uniunii Europene, de aproape două decenii, iar Republica Moldova este stat candidat la aderare, aflându-se la începutul procesului de negociere a aderării la Uniunea Europeană. Din această perspectivă, un parteneriat cu substanță între România și Republica Moldova se poate derula pe palierul INTEGRĂRII EUROPENE, în cazul când politicile care se decid la București ar urmări cu consecvență o intensificare a integrării europene, iar Chișinăul ar susține politici publice pregătitoare pentru aderare care să accentueze o sustenabilitate a integrării europene. Iar dacă politicienii de pe o parte și alta a Prutului nu ar prefera scenete declamatorii și politicianiste

ale procesului integrării europene, ar trebui să-și concentreze atenția asupra **participării integrative** (bilaterale și multilaterale) la Piața Unică a Uniunii Europene, atât în ceea ce privește realizarea cadrului instituțional-decizional pentru operarea în contextul și politicile europene, dar, mai ales, constituirea structurilor de piață apte să opereze interconectat, convergent și integrativ în Piața Internă. Această modalitate de operare bilaterală-europeană ar oferi Republica Moldova cel mai consistent suport din partea României în pregătirea pentru aderare și, totodată, de circumscriere eficient-benefică individuală și comună în procesul integrării europene. Ceea ce ar solicita o abordare strategică în care ambii actori statali să definească și zonele de intensificare a interdependențelor reciproce și europene.

Susținând cele de mai sus nu înseamnă că negăm existența numeroaselor interconectări realizate până acum între cele două state, inclusiv în domeniul pieței. Există documente oficiale bilaterale, programe și experiențe ale interconectărilor infrastructurilor transportului și energetice, dar și în materie socio-culturală, educațională, financiară etc. Toate acestea au fost determinate de relaționarea bilaterală datorată geografiei, etnicității, culturii și istoriei comune, dar și unor contextualități care au făcut ca anumite interconectivități să apară drept naturale sau chiar obligatorii. De ex., datorită vecinătății, istoriei și culturii comune, secvențe comerciale, economice și investiționale bilaterale au impus de la sine interconectivități cu intensități diferite. Sau anumite crize socio-economice în Republica Moldova au avut nevoie pentru rezolvare în durată medie și lungă de interconectivitatea cu piața energetică, agricolă etc. din România. Ceea ce subliniez este necesitatea de a gândi strategic, la București și la Chișinău, arii de interconectare care să servească atât interesul individual și interesul național al fiecărei țări, cât și interesul comun al ambelor state de a performa cât mai bine în Piața Unică a Uniunii Europene.

Experiența post-aderare a României este relevantă atât pentru Chișinău, cât și pentru București. Societatea românească a fost lipsită de o strategie clară, un program coerent de integrare europeană după data aderării la Uniunea Europeană. Structurile locale de piață s-au acomodat greu și haotic la principiile și mecanismele Pieței Interne, factorul principal de participare la Piața Unică fiind dat de fenomenul contagiunii pieței, iar nu de acțiunea sistematică a operatorilor de piață într-un cadru favorizator creat de acțiunea guvernamentală și principalele centre decizionale din piața românească, împreună cu Comisia Europeană și partenerii statali și instituționali comunitari. România a acționat modest/mediocru, spre exemplu, la programele europene de interconectivitate infrastructurală, ceea ce a impietat destul de negativ asupra dezvoltării generale a pieței locale și la integrarea ei în Piața Internă a Uniunii Europene. Guvernele românești post-2007 nu au urmat o abordare strategică a participării țării la procesul integrării europene și nici la politicile europene, nu au acționat pentru realizarea unor obiective integraționiste clare, priorități și programe de interconectare sectorială și de obținere a avantajelor

competitive din Piața Unică, ceea ce a îngreunat procesul de programare și gestionare a investițiilor din bugetul european, cu efecte de diminuare a beneficiilor pentru cetățeni, instituții publice și firme la capitolul absorbția fondurilor europene.

Sper că acum traversăm o etapă de conștientizare a nevoii de resetare a întregii arhitecturi a construcției europene, a politicilor comune europene, dar și a modalităților de **coordonare-cooperare partenerială** între toți actorii guvernamentali și non-statali participanți la procesul de integrare europeană. De aceea, guvernele de la București și Chișinău trebuie să-și regândească strategiile de interacționare cu Piața Unică a Uniunii Europene. Autoritățile românești au acum ocazia să se repoziționeze mult mai integrativ și eficient în politicile și programele comune europene, să-și definească mai convingător conturul de actor participant la viitoarea construcție europeană și la reașezarea acesteia în sistemul internațional în curs de reconfigurare. Guvernanții Republica Moldova, angajați în procesul de pregătire a societății pentru aderarea la Uniunea Europeană, au obligația de a-și circumscrie programul național de pregătire și negociere a aderării în dinamica schimbărilor care se întrevăd la nivelul Uniunii, astfel încât țara să devină, la momentul aderării, perfect compatibilă cu ansamblul proceselor integraționiste europene. Într-un astfel de context european și internațional, România și Republica Moldova pot găsi motive rezonabile și resurse de interconectare nu doar în anumite segmente ale Pieței Unice, ci în marea majoritate a politicilor europene care vor înregistra multiple schimbări/reforme. Dacă guvernele de la Chișinău și București vor avea voință politică pentru o astfel de **abordare strategică** (eu o numesc strategia integraționistă „BBC", adică Bruxelles-București-Chișinău), Republica Moldova va primi cel mai potrivit sprijin românesc în pregătirea pentru aderarea la Uniunea Europeană și-și va putea proiecta cea mai eficientă formulă de integrare în politicile europene, inclusiv în Piața Unică reconstituită. La rândul ei, România va contribui la construcția unui set de interdependențe europene cu rezultate benefice pentru ambele părți, dar și pentru Uniunea Europeană, își va întări propria securitate și pe cea a subregiunii în care se află.

Firește că aș putea exemplifica enunțurile de mai sus prin numeroase cazuri la care s-ar preta **interconectivitățile între Republica Moldova și România**, dar nu este locul și menirea să o fac acum. Mă voi referi doar la piața energetică,-deoarece aceasta este acum în prim-planul atenției guvernelor statelor membre, instituțiilor europene și tuturor operatorilor din Piața Unică din cauza multiplelor bulversări geopolitice, geostrategice și geoeconomice care afectează nu doar Uniunea Europeană, ci întregul sistem global. Spre finalul anului 2025, Comisia Europeană s-a hotărât, în sfârșit, să pună în fața statelor membre și firmelor chestiunea păguboaselor dependențe energetice pe care decidenții europeni le-au acceptat și chiar favorizat până la sfârșitul deceniului trecut. A recurs, finalmente, la sugestiile Draghi-Letta și și-a îndreptat atenția spre neajunsurile structurale ale

Pieței Unice, între care și **strategia pieței energetice.** A trebuit să constate că e nevoie de o piață energetică integrată la nivel european, că securitatea energetică era afectată nu doar intern, ci și dinspre mediile externe; că integrarea energetică va putea susține nu doar securitatea europeană și din vecinătate, dar și **dezideratul competitivității, al sustenabilității**. S-au identificat opt arii sub-regionale critice care sunt într-o relație evidentă de dependență, purtătoare de vulnerabilități, soluția fiind doar realizarea unui sistem energetic european integrat care să ofere certitudinea evoluției competitive și sustenabile a întregii Uniuni Europene. Între barierele în calea integrării pieței energetice europene, comisarul pentru energie Dan Jorgensen a expus și stadiul interconectării în sistemul energetic european. În decembrie 2025, acesta spunea: „Un sistem energetic interconectat și integrat este fundamental pentru o Europă puternică și independentă." Așadar, la Bruxelles, acum se consideră că prin dezvoltarea interconectivității rețelelor infrastructurii de transport și producere a energiei (de toate felurile) se poate realiza o reală integrare a pieței energetice europene care, la rândul ei, va susține perfecționarea și eficientizarea Pieței Unice a Uniunii Europene.

Studii recente (vezi și Samantha Gross, Constanze Stelzenmuller, *System integration: the key to Europe's energy trilemma,* brookings.edu, April 23, 2026) arată că **interconectivitatea energetică** va fi însoțită de provocări economice și politice în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene deoarece aceasta va fi însoțită de multe necesități de modernizare în sistemul energetic care vor ridica probleme sensibile de finanțare, afectând bugetele publice și private. Dar după ce investițiile adecvate vor fi realizate, efectul va fi și o scădere a costului energiei, cu beneficii pentru consumatorii individuali și companii. De aceea, este imperativ ca liderii politici și din afaceri să comunice convingător despre această strategie energetică europeană, pentru a obține susținerea constituenților politice și sociale, să fie evitate rețineri sau blocaje ale procesului integrării europene. Dar este absolut sigur că, în actuala conjunctură europeană și internațională, tot mai multă lume a conștientizat faptul că securitatea energetică trebuie recunoscută ca fiind un **bun public european** care nu poate fi lăsat doar în seama pieților, contribuția la finanțarea realizării lui din partea statelor membre și Uniunii Europene fiind absolut necesară. Așadar, modul cum este concepută și realizată strategia energetică europeană, stabilirea ordinii priorităților și calitatea potrivită a actorilor implicați în implementarea ei sunt factori esențiali în managementul pieței energetice integrate a Uniunii Europene care poate asigura succesul ei economic și social.

România face parte din așa-numita piață energetică balcanică, în care sunt incluse 5 state membre și 6 state non-membre din regiune. Asocierea Republica Moldova la această piață energetică se poate face prin interconectarea cu infrastructura energetică a României, în felul acesta ajutând țara din vecinătatea noastră estică să se desprindă de vechiul sistem al CSI. În același timp, prin interconectivitatea

piețelor energetice România-Republica Moldova, Chișinăul își pregătește mai bine intrarea în viitoarea piață energetică integrată a Uniunii Europene, asociindu-se la potențiale programe de dezvoltare susținute în Piața Unică. Depinde de guvernările celor două state să prioritizeze investițiile necesare și, totodată, să convingă instituțiile europene, alte state membre și ne-membre, dar și grupuri financiare de pe piața internațională de capital despre utilitatea și viabilitatea unor astfel de proiecte de interconectare a piețelor energetice locale și regionale.

Interconectivitatea transeuropeană este un mecanism esențial al implementării procesului de integrare europeană. Uniunea Europeană pune deja la dispoziția statelor membre și companiilor instrumente financiare de realizare a interconectivității, îndeosebi în sectoarele energetic, transporturi și digitalizării. Desigur, suma atribuită acestui mecanism este neîndestulătoare, fiind mai mult decât evident că bugetul european va trebui să aloce finanțări mai mari acestuia, dar și interconectivității în alte domenii care nu aparțin doar politicilor comune. Spun aceasta pentru că m-am referit deja la necesitatea ca actorii Pieței Unice, dar și statele membre etc. să investească mai mult pentru interconectivitatea transeuropeană, inclusiv pentru eliminarea barierelor care mai stau în calea liberei circulații a mărfurilor,persoanelor, serviciilor și capitalului. După cum eu cred că ar fi necesară o mai intensă interconectivitate europeană în materia cunoașterii, cercetării, inovării și transferurilor tehnologice.

Pledoaria noastră pentru o intensificare a interconectivităților între Republica Moldova și România se înscrie și în avertismentul deja lansat în spațiul european că noile state membre și statele în curs de pregătire a aderării la Uniunea Europeană vor trebui să insiste mai mult pe **strategiile de interconectivitate** pentru a-și rezolva anumite probleme de acomodare cu Piața Unică, dar mai ales pentru a accentua opțiunea pentru integrare europeană. Insist asupra faptului că o atitudine mecanicistă, de tip *laissez faire,* de contagiune în timp, ar face ca rezultatele să fie îndoielnice și de cele mai multe ori nesincronice cu etapele în derulare ale procesului integrării europene. De aceea am subliniat că pentru promovarea mecanismului interconectivității de piață, și nu numai,între România și Republica Moldova s-ar impune o **abordare strategică a guvernelor și parlamentelor** celor două țări, antrenate fiind autoritățile locale interesate și operatorii de piață de pe o parte și cealaltă a Prutului. Mai ales că cele două țări se află în stadii referențiale diferite față de procesul integrării europene, așa cum precizam la începutul prezentului eseu, dar efortul lor poate fi sinergetic și cu eficacitate maximă în ceea ce privește edificarea unui sistem de interdependențe complexe care să maximizeze beneficii mutuale și să intensifice integrarea europeană la frontiera estică a Uniunii Europene.

Special

Construcția unui Spațiu Economic și de Dezvoltare Comun între România și Republica Moldova

Mihai Mîțu

Relația dintre Republica Moldova și România este o relație construită nu doar în jurul unor interese conjuncturale, dar pe fundamentul unei istorii comune, al unei proximități culturale și al unei viziuni împărtășite asupra viitorului.

Peste trei decenii, cooperarea dintre cele două state a fost definită în mare măsură prin solidaritate frățească. România a susținut constant independența, suveranitatea și parcursul european al Republicii Moldova, oferind sprijin politic, financiar și instituțional într-o perioadă marcată de numeroase provocări regionale. Acest sprijin a fost firesc și necesar. El a reflectat nu doar apropierea dintre cele două state, ci și convingerea că stabilitatea și prosperitatea Republicii Moldova sunt inseparabile de România.

Privind retrospectiv, este remarcabil cât de mult s-a schimbat relația dintre cele două state în ultimii treizeci și cinci de ani.

La începutul anilor '90, prioritățile erau fundamental diferite de cele de astăzi. Republica Moldova își construia instituțiile unui stat independent, traversa dificultăți economice severe și se confrunta cu provocări de securitate care persistă până în prezent. În acel context, România a fost primul stat care a recunoscut independența Republicii Moldova și a devenit principalul său susținător pe plan internațional.

În primii ani ai relației bilaterale, cooperarea a avut în principal o dimensiune culturală și educațională. Bursele acordate studenților moldoveni, proiectele culturale comune și susținerea limbii române au reprezentat instrumente importante de apropiere între cele două societăți.

Ulterior, pe măsură ce România însăși a avansat pe drumul integrării europene și euroatlantice, cooperarea bilaterală a început să capete o dimensiune instituțională și economică tot mai pronunțată.

Aderarea României la Uniunea Europeană în 2007 a schimbat fundamental ecuația relației bilaterale. Pentru Republica Moldova, România a devenit nu doar un vecin apropiat, ci și principalul său punct de acces către Uniunea Europeană. În

același timp, Bucureștiul a început să joace rolul de promotor al intereselor europene ale Chișinăului în cadrul instituțiilor europene.

În ultimul deceniu, această relație a cunoscut o accelerare fără precedent. România a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova și unul dintre cei mai importanți investitori străini. În paralel, au fost dezvoltate proiecte de infrastructură cu impact strategic, în special în domeniul energiei.

Poate cel mai bun exemplu este gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău. La momentul lansării sale, proiectul era privit în principal prin prisma securității energetice. Astăzi, putem afirma că el a avut și o valoare geopolitică majoră, contribuind la reducerea dependenței Republicii Moldova de un singur furnizor și la consolidarea capacității sale de a lua decizii suverane.

Invazia Federației Ruse împotriva Ucrainei a modificat profund contextul de securitate din Europa de Est, generând atât riscuri majore pentru Republica Moldova, cât și oportunități geopolitice care anterior păreau dificil de realizat. Unul dintre cele mai neașteptate, dar importante efecte ale acestei transformări a fost accelerarea perspectivei europene a Republicii Moldova. În contextul în care Ucraina a depus cererea de aderare la UE, autoritățile de la Chișinău au decis să urmeze aceeași direcție strategică.

Republica Moldova a făcut pași importanți către integrarea europeană, obținând statutul de țară candidată și deschizând negocierile de aderare. În acest proces, România a avut un rol deosebit de important, manifestându-se ca unul dintre principalii susținători ai aspirațiilor europene ale Republicii Moldova. Prin intermediul unei activități diplomatice intense desfășurate atât la nivel bilateral, cât și în cadrul instituțiilor europene, Bucureștiul a pledat constant pentru acordarea unui sprijin politic, economic și financiar sporit Chișinăului. Obiectivul principal al acestor demersuri a fost consolidarea rezilienței Republicii Moldova și integrarea sa progresivă în mecanismele europene de cooperare și securitate.

Totodată, sprijinul oferit de România nu s-a limitat la susținerea parcursului european al Republicii Moldova. Autoritățile române au contribuit activ la facilitarea accesului Republicii Moldova la instrumente și resurse destinate gestionării provocărilor de securitate, inclusiv în domeniul protecției civile, al gestionării situațiilor de urgență și al combaterii efectelor generate de crize regionale, dezastre naturale sau accidente tehnologice. Aceste acțiuni s-au înscris în cadrul efortului colectiv european de sprijinire a statelor afectate de consecințele războiului declanșat de Federația.

Din perspectiva Uniunii Europene, menținerea Republicii Moldova în afara proceselor de integrare europeană ar fi creat premise favorabile consolidării influenței Federației Ruse în spațiul ex-sovietic. În aceste condiții, apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană a devenit nu doar un obiectiv de politică externă al Chișinăului, ci și o necesitate strategică pentru securitatea continentului european.

Confruntată cu multiple focare de instabilitate în vecinătatea sa estică Uniunea Europeană a fost determinată să își reconfigureze politica de extindere și de vecinătate. În acest context, integrarea treptată a Republicii Moldova în structurile europene reprezintă unul dintre cele mai eficiente instrumente de promovare a stabilității regionale și încercare de reducere a vulnerabilităților geopolitice existente.

România a acționat ca principal promotor al acestui proces, valorificând relațiile istorice, culturale și lingvistice care o leagă de Republica Moldova. Prin susținerea activă a parcursului european al Chișinăului, Bucureștiul și-a consolidat profilul de actor regional responsabil și de furnizor de securitate la frontiera estică a Uniunii Europene. În același timp, succesul procesului de aderare a Republicii Moldova ar putea contribui la întărirea securității regionale, la dezvoltarea economică a întregii zone și la consolidarea rolului României în arhitectura europeană de securitate și cooperare.

În consecință, relația dintre România și Republica Moldova depășește dimensiunea tradițională a cooperării bilaterale și dobândește o relevanță strategică pentru stabilitatea întregii regiuni. Susținerea în continuare de către autorităților române a procesului de reformă și integrare europeană a Republicii Moldova va reprezenta un factor important atât pentru politica din România, securitatea regională, cât și pentru succesul politicii de extindere a Uniunii Europene.

Aceste evoluții obligă atât Chișinăul, cât și Bucureștiul să privească relația bilaterală dintr-o perspectivă nouă. Dacă până acum obiectivul principal este consolidarea rezilienței Republicii Moldova și apropierea sa de spațiul european, în următorul deceniu provocarea va fi integrarea în spațiul comun de dezvoltare, conectat la piața unică europeană. Cu alte cuvinte, relația româno-moldoveană trebuie să evolueze de la logica solidarității către logica interdependenței strategice.

Această schimbare de paradigmă este esențială. Solidaritatea este valoroasă, însă ea rămâne vulnerabilă la schimbările politice și la fluctuațiile contextului internațional. Interdependența strategică, în schimb, creează legături structurale care generează beneficii reciproce și care devin tot mai greu de inversat. Cu cât economiile, infrastructurile, instituțiile și societățile celor două state sunt mai conectate, cu atât proiectul european al Republicii Moldova devine mai solid și mai ireversibil.

Mai mult decât atât, integrarea Republicii Moldova nu trebuie privită exclusiv prin prisma intereselor Chișinăului. Ea reprezintă și o oportunitate strategică majoră pentru România. Pentru prima dată de la aderarea sa la Uniunea Europeană, România are posibilitatea de a juca un rol determinant într-un proces de extindere europeană și de a contribui în mod direct la configurarea viitoarei arhitecturi politice și economice a Europei de Est.

În acest context, începând cu anul 2022, relațiile dintre România și Republica Moldova au cunoscut o transformare semnificativă, depășind dimensiunea predominant simbolică și identitară care le-a caracterizat mult timp. Cooperarea

bilaterală s-a orientat tot mai mult către obiective concrete, fundamentate pe interese strategice comune.

Bucureștiul a intensificat cooperarea instituțională cu Chișinăul printr-o serie de inițiative menite să sprijine dezvoltarea economică și apropierea de Uniunea Europeană. Printre acestea se numără revitalizarea mecanismelor de cooperare economică, inclusiv prin semnarea unor noi acorduri care facilitează accesarea și utilizarea fondurilor europene. În paralel, România a continuat să ofere sprijin politic și tehnic autorităților moldovenești în vederea gestionării efectelor generate de campaniile de destabilizare și de presiunile hibride asociate Federației Ruse.

Deteriorarea mediului regional de securitate a impus, de asemenea, identificarea unor resurse financiare suplimentare care să permită Republicii Moldova să facă față provocărilor economice, sociale și umanitare rezultate din conflictul din Ucraina. În acest scop, România, alături de Franța și Germania, a inițiat Platforma de Sprijin pentru Moldova, un mecanism internațional destinat coordonării asistenței oferite Chișinăului. Prin intermediul acestei platforme au fost mobilizate fonduri importante pentru susținerea stabilității interne a Republicii Moldova și pentru reducerea impactului indirect al războiului asupra societății și economiei sale.

O parte semnificativă a resurselor atrase a fost orientată către gestionarea fluxului de refugiați și consolidarea capacităților instituționale necesare răspunsului la diverse riscuri de securitate. În același timp, platforma a urmărit să stimuleze investițiile în proiecte de dezvoltare și infrastructură, considerate esențiale pentru creșterea rezilienței economice și pentru accelerarea procesului de modernizare a statului. Deși transferul fondurilor nu a fost întotdeauna realizat conform calendarului inițial, din cauza unor constrângeri interne existente în statele donatoare, mecanismele de monitorizare și raportare instituite de autoritățile moldovenești au contribuit la asigurarea unui nivel sporit de transparență privind utilizarea resurselor financiare primite.

În plan politic, raporturile dintre cele două state au evoluat către un model de cooperare mai echilibrat. Dacă în trecut discursul bilateral era adesea caracterizat printr-o relație asimetrică, în care România era percepută predominant ca principal susținător și donator, în prezent se conturează treptat o logică a parteneriatului între doi actori care urmăresc obiective strategice convergente. Republica Moldova își afirmă tot mai clar capacitatea de a lua decizii autonome, în timp ce România încearcă să își adapteze rolul, asumându-și funcția de facilitator al integrării europene și de promotor al intereselor moldovenești în cadrul Uniunii Europene.

Cu toate acestea, această transformare nu este încă pe deplin consolidată. Persistă dificultăți legate de comunicarea publică a obiectivelor și beneficiilor cooperării bilaterale, atât în România, cât și la nivel european.

În noul context regional, marcat de modificarea profundă a raporturilor de putere, inclusiv în ceea ce privește perspectiva de soluționare a conflictului transnistrean, România dispune de oportunitatea de a-și consolida statutul de actor regional relevant. Valorificarea acestei oportunități presupune promovarea unei politici externe coerente, predictibile și orientate către parteneriat, bazată pe solidaritate strategică și respect reciproc, depășind abordările paternaliste care au marcat uneori discursul bilateral în trecut.

Anume din acest considerent, proiectele de interconectare electrică și dezvoltarea infrastructurii de transport nu reprezintă simple investiții tehnice. Ele sunt elemente ale unei arhitecturi de integrare care apropie cele două state într-un mod concret și măsurabil.

În ultimii ani s-a vorbit frecvent despre interconectare. În multe privințe, aceasta a devenit cuvântul-cheie al cooperării româno-moldovene.

Interconectarea energetică, interconectarea infrastructurilor de transport, interconectarea sistemelor digitale sau a piețelor economice sunt obiective legitime și necesare. Totuși, simpla existență a unor conexiuni nu garantează automat apariția unei integrări profunde.

Provocarea următoarei etape este transformarea acestor conexiuni într-o relație de interdependență strategică.

Aceasta înseamnă construirea unui spațiu economic în care companiile românești și moldovenești să funcționeze ca parte a acelorași lanțuri de producție și distribuție, în care infrastructurile să fie planificate complementar, iar politicile publice să urmărească obiective convergente.

În esență, nu este suficient să existe poduri peste Prut. Este nevoie ca aceste poduri să susțină fluxuri economice, investiții și proiecte comune care să genereze prosperitate pe ambele maluri.

Infrastructura este doar mijlocul; obiectivul final trebuie să fie apariția unui spațiu comun de dezvoltare.

Privind evoluțiile din ultimul deceniu, observăm că o parte semnificativă a economiei Republicii Moldova este deja orientată către Uniunea Europeană. Astăzi, majoritatea exporturilor moldovenești sunt destinate pieței europene, iar România ocupă poziția de principal partener comercial al Republicii Moldova. Aceste cifre nu reprezintă doar indicatori statistici. Ele reflectă o transformare profundă a modelului economic al țării.

Pentru prima dată după independență, dezvoltarea Republicii Moldova este legată într-o măsură mai mare de economia europeană decât de spațiul post-sovietic. Această schimbare nu a avut loc peste noapte. Ea este rezultatul unor decizii politice, al adaptării mediului de afaceri și al eforturilor întreprinse de antreprenori care au înțeles că viitorul se află în integrarea în lanțurile economice europene.

În acest proces, România joacă un rol aparte. Dincolo de proximitatea geografică, România reprezintă pentru multe companii moldovenești prima experiență de integrare pe piața europeană. Pentru numeroși exportatori, accesul la piața românească a constituit primul pas către extinderea pe alte piețe ale Uniunii Europene.

Din această perspectivă, următoarea etapă a cooperării ar trebui să urmărească dezvoltarea unui veritabil spațiu economic româno-moldovean. Nu este vorba despre crearea unor structuri paralele cu Uniunea Europeană și nici despre formule excepționale. Este vorba despre valorificarea tuturor instrumentelor disponibile pentru a reduce costurile administrative, pentru a facilita investițiile și pentru a încuraja integrarea mediilor de afaceri.

Există încă numeroase bariere birocratice, proceduri diferite și costuri de tranzacție care limitează potențialul cooperării economice. Reducerea acestor obstacole ar putea genera beneficii semnificative pentru ambele state. Într-o perioadă în care competitivitatea economică devine una dintre principalele provocări ale Europei, apropierea economică dintre România și Republica Moldova trebuie privită ca o investiție strategică și nu ca un simplu exercițiu de bună vecinătate.

Un alt domeniu cu un potențial considerabil este cel al investițiilor. În prezent, multe investiții românești în Republica Moldova sunt concentrate în anumite sectoare-cheie. În viitor, ar fi utilă extinderea acestora către domenii precum industria prelucrătoare, agricultura cu valoare adăugată ridicată, economia digitală, cercetarea și inovarea.

Experiența ultimilor ani demonstrează că atunci când capitalul românesc investește în Republica Moldova, efectele depășesc dimensiunea strict economică. Apar locuri de muncă, se transferă competențe, se dezvoltă noi standarde de management și se consolidează conexiunile dintre cele două economii. În timp, aceste procese contribuie la reducerea decalajelor de dezvoltare și la apropierea celor două spații economice.

Integrarea europeană

În dezbaterile privind extinderea Uniunii Europene, accentul este pus aproape exclusiv pe beneficiile pe care le-ar obține statele candidate. Este o perspectivă firească, dar incompletă.

În cazul Republicii Moldova, integrarea europeană nu reprezintă doar un obiectiv național al Chișinăului. Ea constituie și o oportunitate strategică pentru România.

În primul rând, succesul Republicii Moldova ar consolida stabilitatea întregii regiuni. În contextul actual, securitatea nu mai poate fi analizată exclusiv prin prisma capacităților militare. Reziliența economică, funcționarea instituțiilor democratice și capacitatea statelor de a rezista presiunilor externe sunt la fel de importante.

O Republică Moldova prosperă, conectată la economia europeană și ancorată în sistemul de valori al Uniunii Europene este un factor de stabilitate pentru întreaga regiune a Mării Negre. În egală măsură, ea reduce vulnerabilitățile existente pe flancul estic al Uniunii Europene și contribuie la consolidarea securității europene.

În al doilea rând, integrarea Republicii Moldova poate amplifica influența României în cadrul Uniunii Europene. În ultimii ani, rolul statelor membre nu mai este determinat exclusiv de dimensiunea lor economică sau demografică. Influența este legată și de capacitatea de a genera proiecte strategice și de a contribui la soluționarea provocărilor europene.

În acest sens, România are șansa de a deveni susținătorul lider al integrării europene a Republicii Moldova. Un asemenea rol ar consolida profilul european al Bucureștiului și ar demonstra capacitatea României de a produce valoare strategică pentru întregul proiect european.

Nu este exagerat să afirmăm că succesul integrării europene a Republicii Moldova ar putea deveni una dintre cele mai importante realizări ale politicii externe românești.

Reconstrucția Ucrainei

În contextul procesului de integrare europeană există și un alt element care schimbă profund perspectiva asupra regiunii: reconstrucția Ucrainei.

Deși atenția este concentrată în mod firesc asupra conflictului aflat încă în desfășurare, este evident că procesul de reconstrucție va reprezenta una dintre cele mai ample operațiuni economice și de dezvoltare din Europa ultimelor decenii.

Valoarea investițiilor necesare va fi uriașă. Vor fi reconstruite drumuri, căi ferate, poduri, rețele energetice, facilități industriale, spitale, școli și infrastructuri digitale. Acest proces va genera oportunități economice semnificative pentru întreaga regiune.

În acest context, România și Republica Moldova nu trebuie să se limiteze la rolul de observatori. Ele au potențialul de a deveni actori importanți ai reconstrucției.

Poziția geografică, infrastructura aflată în dezvoltare și conexiunile economice existente oferă ambelor state oportunitatea de a se transforma într-un coridor logistic și economic care să conecteze Uniunea Europeană cu Ucraina.

Mai mult decât atât, experiența Republicii Moldova în procesul de reformă și apropiere de standardele europene poate deveni relevantă inclusiv pentru anumite regiuni ale Ucrainei care vor traversa procese similare de modernizare instituțională și economică.

Din această perspectivă, investițiile realizate astăzi în infrastructura dintre România și Republica Moldova trebuie privite și prin prisma rolului pe care regiunea îl va juca în perioada post-conflict.

Dacă ne uităm către următorii zece ani, există câteva direcții care ar trebui să devină prioritare. Accelerarea conectivității fizice: numărul proiectelor comune de infrastructură trebuie să reflecte nivelul ambițiilor politice exprimate de cele două capitale. Integrarea energetică complete: funcționarea între Republica Molodva și România a unei piețe energetice compatibile și integrate în sistemul european. Dezvoltarea unui ecosistem economic comun care să stimuleze investițiile, inovarea și cooperarea dintre companii. Cooperarea instituțională: valorificarea de către autoritățile moldovenești a bunelor practici acumulate de România în procesul de aderare la Uniunea Europeană. Consolidarea legăturilor dintre oameni, mobilitate academică, cooperare profesională și contacte directe dintre cetățeni.

Parteneriatul dintre Republica Moldova și România a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale. După decenii în care accentul a fost pus pe solidaritate și sprijin politic, contextul actual oferă posibilitatea construirii unei relații bazate pe integrare funcțională și interdependență strategică.

Această transformare nu este importantă doar pentru cele două state. Ea are implicații pentru întreaga regiune și pentru viitorul proiectului european în Europa de Est.

Succesul integrării europene a Republicii Moldova va depinde, în mare măsură, de capacitatea Bucureștiului și a Chișinăului de a transforma apropierea istorică și culturală într-un spațiu comun de prosperitate, securitate și dezvoltare. Dacă acest obiectiv va fi atins, relația dintre România și Republica Moldova ar putea deveni unul dintre cele mai reușite exemple de solidaritate europeană din ultimele decenii.

Scopul parteneriatului moldo-român nu trebuie să fie doar apropierea dintre două state vecine. Miza este construirea unui viitor european comun, capabil să ofere generațiilor următoare mai multă stabilitate, mai multă prosperitate și mai multă încredere.

Economia Republicii Moldova: elemente de complementaritate și compatibilitate cu economia României în perspectiva aderării la UE

Dumitru Alaiba

Aproape o treime din totalul exporturilor Republicii Moldova merge spre România și doar 3% din exporturile românești ajung în Republica Moldova. De ani de zile, spunem că Republica Moldova are nevoie de România și nu prea spunem că și România poate trage beneficii din această relație. Chiar și analiști proeminenți de pe ambele maluri ale Prutului alunecă spre narațiuni care sugerează că Republica Moldova este unica parte câștigătoare. Este o imprecizie, în cel mai bun caz. Nu doar Moldova câștigă, ci și România.

Această relație economică a evoluat în ultimii ani de la una de simplă proximitate la un apogeu istoric de adevărată complementaritate. Aprofundarea ei în continuare aduce mari beneficii viitoare, capabile să accelereze nivelul de dezvoltare și prosperitate. În perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, simbioza economică a celor două țări devine un avantaj strategic pentru ambele.

Pentru Republica Moldova, România este principala poartă de acces către **piața europeană**. Datele comerciale confirmă această realitate: România e principalul partener comercial al Republicii Moldova, cu un volum comparabil cu restul 26 state membre ale UE. Peste 67% din exporturile moldovenești merg spre UE, dintre care aproape jumătate spre România.

Pentru România, Republica Moldova este mai mult decât o piață de export: este un spațiu economic natural în care firmele românești au un avantaj clar, pot investi, se pot extinde, își pot integra lanțurile de producție și pot câștiga din timp o poziție importantă într-un viitor stat membru al UE.

Încet dar sigur, România ajunge la etapa în care trebuie să se transforme dintr-un recipient într-un furnizor de **investiții străine directe**, etapă în care statul român trebuie să încurajeze companiile proprii să iasă peste hotarele țării, să se extindă, să se internaționalizeze. Astfel România își poate continua creșterea prosperității și a nivelului de trai proprii, asigurându-și dezvoltare economică de durată și un PIB în creștere. Republica Moldova, care se află fix alături, vorbește aceeași limbă, urmează calea spre UE bătută de România aproape două decenii în

urmă, este destinația firească a investițiilor române. Iar ultimii ani au văzut un val de investiții române strategice în sectoare-cheie ale economiei Republicii Moldova. Bursa de Valori București a trecut Prutul, pentru a contribui la edificarea unei piețe de capital la Chișinău în calitate de investitor principal în Bursa Internațională a Moldovei. Bursa Română de Mărfuri a devenit prima și unica bursă de mărfuri licențiată în Moldova doi ani în urmă. Transgaz prin subsidiara moldovenească VestMoldTransgaz a preluat distribuția de gaze naturale pe teritoriul Republicii Moldova. OPEM, sucursala OPCOM, este vitală pentru siguranța livrărilor de electricitate și securitatea energetică a Moldovei. Banca Transilvania deține una din băncile sistemice din Moldova. Dedeman se pregătește să treacă Prutul. Republica Moldova este acel spațiu suplimentar de creștere rapidă pentru companiile românești, ușor de cucerit. Investitorii români trebuie să nu piardă timp, să accelereze să valorifice acest avantaj competitiv cât mai curând, până când nu au ocupat alții spațiul.

Mai mult, pe lângă o piață naturală pentru exporturi și investiții, prin Moldova România câștigă un acces mai simplu către **piețele din est.** Moldova poate fi un cap de pod, un partener de producție și extindere comună către Caucaz, Asia Centrală și, desigur Ucraina, nu doar în contextul efortului de reconstrucție a Ucrainei, ci și într-un spectru mai larg de oportunități.

Economia Republicii Moldova are o **industrie** prelucrătoare adaptabilă și flexibilă, capabilă să asimileze noi investiții productive, în timp ce România dispune de o bază industrială extinsă, capital și acces la finanțare. Împreună, cele două economii pot construi lanțuri valorice regionale mai robuste și mai competitive: componente produse într-o parte, asamblate în cealaltă; servicii externalizate de o parte, integrate industrial de cealaltă. Pentru Republica Moldova, acest lucru înseamnă dezvoltare industrială accelerată. Pentru România, asta înseamnă capacitate suplimentară, diversificare și mai multă reziliență. Iar în contextul avansării Moldovei pe drumul european, acest format va contura în următorii ani tot mai multe avantaje competitive comune.

Republica Moldova a demonstrat că poate construi rapid ecosisteme competitive, fiind un lider regional recunoscut la capitolul **digitalizare** și un exemplu apreciat. România și Republica Moldova au cel puțin un milion de cetățeni comuni, iar contactele dintre cele două maluri ale Prutului se intensifică an de an: de afaceri, turism, tot mai multe familii comune. Digitalizarea poate accelera semnificativ această integrare. E necesară implementarea interoperabilității serviciilor publice între cele două țări prin interconectarea registrelor de stat: recunoașterea diplomelor de studii fără necesitatea perfectărilor notariale, recunoașterea documentelor de identitate, a celor de proprietate și multe alte scenarii de viață. Iar asta nu e doar comoditate, ci și noi oportunități economice: eliminând la maxim fricțiunea,

curățăm drumul pentru și mai multe afaceri comune, și mai multe relații comerciale, și mai multe parteneriate, nu doar pentru companiile mari, ci și pentru antreprenorii mici în căutare de noi conexiuni.

În IT și servicii cu valoare adăugată înaltă, complementaritatea e și mai evidentă. Împreună, cele două țări pot oferi un spațiu digital comun, regimuri fiscale foarte atractive, servicii publice 100% digitalizate, educație de calitate înaltă, talente și capacitate de creștere accelerată. În această industrie globală, concurența nu este și nu a fost între România și Moldova. Concurența este între regiunea noastră și alte zone ale planetei. Împreună acestea două state au o ofertă greu de bătut, capabilă să concureze cu alte regiuni, să atragă investiții, inovație, proiecte de cercetare, să genereze startupuri și servicii exportabile. România vine cu dimensiune de piață, universități, fonduri europene și companii mature. Republica Moldova vine cu viteză, flexibilitate, fiscalitate atractivă și un sector tech care s-a dezvoltat peste așteptări. Împreună, integrate, acestea pot fi mult mai puternice decât separat.

Unul din cele mai bune exemple de complementaritate este **agricultura**. Privită nu doar din perspectiva oportunității economice, cât și din perspectiva securității alimentare și a rezilienței, o convergență de standarde și procese este o altă mare oportunitate. Republica Moldova are avantaj în anumite nișe agroalimentare (horticultură, viticultură, industria alimentară, vinificație). România are o piață internă mare, infrastructură comercială amplă și capacitate superioară de absorbție investițională. Compatibilizarea standardelor fitosanitare și de calitate, modernizarea, efectiv unificarea lanțurilor logistice, creșterea capacităților de depozitare și procesare pot aduce beneficii ambelor părți: agricultorii moldoveni obțin acces mai bun la piață, companiile românești câștigă furnizori apropiați și integrați în standardele europene, iar consumatorii de pe ambele maluri ale Prutului primesc produse calitative la prețuri optime. Și aici, cu forțe unificate, avem mai multe șanse să ne creștem competitivitatea comună a sectorului agricol.

În **energetică**, relația dintre Republica Moldova și România a depășit demult zona simbolică. Și acest sector transcende simpla oportunitate economică și investițională. E vorba de reziliență economică și securitate energetică.

Interconectările la gaze și energie electrică reduc vulnerabilitățile pe ambele maluri ale Prutului, cresc concurența și creează o piață regională mai sigură, mai mare și mai atractivă. O piață dominată de companii românești. Finalizarea și integrarea infrastructurii de gaze pe direcția Iași - Ungheni - Chișinău, precum și noile investiții în interconexiunile electrice, arată că securitatea energetică a Republicii Moldova și cea a României sunt tot mai legate între ele. Pentru Republica Moldova, aceasta înseamnă autonomie și stabilitate. Pentru România, înseamnă consolidarea rolului său de furnizor de securitate și nod energetic regional. Într-o Europă

care pune tot mai mult accent pe reziliență și autonomie strategică, acesta este un câștig major pentru ambele state.

Republica Moldova și România au o frontieră comună de aproape 700 km. Pentru accelerarea procesului de integrare în beneficiul ambelor părți, această proximitate trebuie convertită în conexiuni mai rapide, mai frecvente și mai ieftine: poduri, drumuri, cale ferată, puncte de trecere modernizate, logistică vamală digitalizată.

În ultimii 35 de ani nu s-a construit nici un pod, oricât de mic, peste Prut. Totuși, în ultimii ani, au fost făcute salturi imense, cu planuri ambițioase și investiții masive în infrastructură.

Investițiile în infrastructură comună vor decide cât de repede complementaritatea economică pe care o discutăm se transformă în prosperitate reală. Pentru ca economiile de pe cele două maluri ale Prutului să se integreze accelerat, investițiile în infrastructură (digitală, rutieră, energetică) sunt cel mai puternic accelerator.

Proiectele de peste Prut, inclusiv noul pod rutier de la Ungheni și conexiunile cu viitoarele coridoare rutiere, nu sunt simple lucrări de infrastructură. Ele sunt multiplicatori economici. Fiecare oră economisită la frontieră înseamnă competitivitate pentru companii și economie, iar aceste costuri reduse de timp și bani facilitează și mai mult fluxurile de comerț și investiții.

Nu doar din perspectiva de securitate, ci și din considerente de creștere economică, România este actorul cel mai interesat într-o Republica Moldova stabilă, liniștită, ancorată în UE și NATO. România are de beneficiat, inclusiv economic, de fiecare pas al Moldovei spre UE. Fiecare reformă reușită la Chișinău reduce costul de intrare pentru capitalul românesc. Fiecare proiect de aliniere la acquis-ul european transformă Republica Moldova într-o destinație mai sigură pentru afacerile românești. Planul de Creștere susținut de Uniunea Europeană, în valoare de 1,9 miliarde de euro pentru anii 2025–2027, absorbția eficientă a acestor fonduri și ale celor din viitor, nu e oportunitate economică doar pentru Moldova, ci și pentru România, și pentru companiile românești. Dezvoltarea economică are toată capacitatea să edifice o regiune mai stabilă, mai conectată, rezilientă și predictibilă, unde ambele state au noi forțe de a livra oportunități și prosperitate pentru cetățenii lor.

În perspectiva aderării la UE, compatibilitatea economică dintre Republica Moldova și România devine și mai valoroasă. România poate juca un rol esențial de accelerator: prin transfer de experiență instituțională, prin sprijin pentru alinierea la normele europene, prin conectarea mediului de afaceri și prin parteneriate între autorități, universități și companii. Iar pentru România, succesul european al Republicii Moldova nu este doar o miză politică sau de vecinătate. Este o investiție economică inteligentă. O Moldovă care converge spre standardele europene înseamnă o piață mai sigură pentru exportatorii români, un teritoriu mai atractiv

pentru investitori, o frontieră a Uniunii mai bine gestionată și o regiune mai stabilă pentru dezvoltare.

România are de câștigat foarte mult de la dezvoltarea economică a Republicii Moldova. Când România investește în conectarea economică, energetică și instituțională a Republicii Moldova la spațiul european, câștigă și economia românească. Nu vorbim despre un joc în care o parte câștigă și alta pierde. Vorbim despre o relație în care apropierea produce valoare, iar compatibilitatea produce oportunitate.

Miza următorilor ani este să transformăm această relație excelentă într-o platformă comună de dezvoltare. În următorii 10 ani, Prutul nu ar trebui să mai fie o frontieră, ci o axă de dezvoltare similară cu zona Rinului între Franța și Germania, în interiorul Uniunii Europene. Comerț, investiții, infrastructură, energie sigură. Mai multă integrare a companiilor și a instituțiilor. În fond, aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană nu va însemna doar apropierea unei țări de un proiect politic. Va însemna și consolidarea unui spațiu economic comun mai competitiv, mai conectat și mai pregătit pentru viitor. Un spațiu în care cetățenii și afacerile pot să valorifice oportunități în creștere.

De la aliniere la implementare: Legislația economică și guvernanța corporativă în parcursul european al Republicii Moldova

Ana Groza

Introducere: Dincolo de adoptarea legilor

Integrarea europeană a Republicii Moldova este adesea discutată în termeni de reforme adoptate, capitole de negociere deschise și transpunere a acquis-ului comunitar. Adevărata provocare, însă, începe abia după adoptarea legilor. Nu este vorba doar despre ce norme sunt aprobate, ci și despre modul în care acestea funcționează în practică – în economie, în relația dintre instituții și contribuabili, în deciziile zilnice ale companiilor.

Datele recente confirmă această perspectivă. Conform Studiului FIA 4.0 privind impactul investițiilor străine directe asupra economiei Republicii Moldova, 86% din capitalul străin investit în țară provine din Uniunea Europeană, iar întreprinderile cu capital străin plătesc salarii aproape duble față de media națională. Aceste cifre demonstrează că europenizarea economiei moldovenești este deja o realitate, nu un proiect viitor. Întrebarea relevantă astăzi nu mai este dacă Republica Moldova se integrează economic în spațiul european, ci cum va fi asigurată sustenabilitatea acestei integrări într-un mod care să mențină încrederea investitorilor existenți și să atragă investiții noi.

Pe măsură ce Republica Moldova avansează în implementarea efectivă a reformelor europene, trebuie să schimbăm treptat accentul de pe viteza alinierii legislative pe calitatea aplicării acesteia. Convergența reală cu Uniunea Europeană nu se construiește exclusiv în Parlament sau în documente strategice, ci în capacitatea instituțiilor de a aplica regulile într-un mod coerent, predictibil și credibil.

Din perspectiva comunității investitorilor internaționali reuniți în cadrul Asociației Investitorilor Străini (FIA) – companii membre care gestionează peste 2,6 miliarde de euro investiții și contribuie cu aproximativ 19% la PIB-ul Republicii Moldova – acest aspect este esențial. Investitorii nu evaluează doar existența unui cadru legal modern, ci stabilitatea sa, consistența aplicării și capacitatea statului de a genera încredere pe termen lung.

I. Predictibilitatea și transparența decizională – fundamentele încrederii

Pentru un investitor, predictibilitatea este adesea mai valoroasă decât facilitățile fiscale pe termen scurt. Din experiența FIA și a membrilor săi, una dintre provocările recurente nu ține de lipsa legislației moderne, ci modul diferit în care aceleași reguli sunt interpretate și aplicate.

Membrii FIA susțin ferm parcursul european al Republicii Moldova și transpunerea acquis-ului comunitar – este o alegere strategică pe care comunitatea investitorilor o împărtășește deplin. Totuși, în practică, ritmul de preluare a acquis-ului este adesea prea rapid, iar termenele oferite mediului de afaceri pentru a analiza proiectele și a formula poziții sunt prea scurte. Acest fapt face dificilă o contribuție substanțială și responsabilă la procesul decizional.

În acest context, este esențial ca autoritățile să respecte riguros principiile transparenței și consultării. Consultările trebuie să fie timpurii, însoțite de documente complete, cu timp rezonabil pentru feedback și cu o valorificare clară a observațiilor primite. În caz contrar, adoptarea accelerată a unor decizii cu impact economic major afectează predictibilitatea și încrederea, crescând riscul investițional și costurile de conformare pentru companii.

Cartea Albă FIA 2025, ajunsă la cea de-a noua ediție, reflectă tocmai această filosofie a dialogului structurat. Rata de preluare de către autoritățile statului a recomandărilor formulate în edițiile anterioare depășește 80%, iar conținutul ediției 2025 reflectă în proporție de 85-90% prioritățile Agendei de Reforme aferente Planului de Creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 260/2025) și ale Programului Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029 (Hotărârea Guvernului nr. 306/2025). Aceste cifre demonstrează că dialogul public-privat funcționează atunci când este abordat ca proces structural, nu ca formalitate procedurală.

Evoluția investițiilor străine directe reflectă, la rândul său, importanța predictibilității. Reinvestirea profiturilor a devenit principala sursă de creștere a ISD în Republica Moldova – un semnal important de încredere din partea investitorilor existenți, care aleg să își continue dezvoltarea locală. În același timp, această evoluție indică și o anumită prudență a investitorilor noi, care analizează atent stabilitatea mediului de afaceri înainte de a lua decizii de intrare pe piață.

II. Factorii structurali pentru menținerea competitivității

Dincolo de dimensiunea procedurală a consultărilor, comunitatea de afaceri reunită în cadrul FIA atrage atenția asupra unui set de factori structurali care vor influența traiectoria investițională a Republicii Moldova în perioada următoare. Aceștia nu prezintă obstacole specifice unei singure jurisdicții – reflectă realități cu care se confruntă majoritatea economiilor în proces de convergență europeană – însă

sustenabilitatea modelului investițional pe termen mediu depinde de modul în care sunt abordați, în parteneriat, de către sectorul public și cel privat.

Costurile operaționale. Costurile pentru energie, utilități, logistică, forță de muncă și conformare au cunoscut creșteri semnificative în ultimii ani, într-un context regional și global afectat de șocuri energetice, presiuni inflaționiste și reorganizarea lanțurilor de aprovizionare. Menținerea competitivității Republicii Moldova în raport cu piețele vecine – atât pe segmentul intern, cât și pe cel de export – presupune o atenție constantă acordată impactului cumulativ al costurilor de reglementare asupra companiilor și capacității acestora de a investi în creștere.

Capitalul uman. Migrația și transformările demografice continuă să exercite presiune asupra pieței muncii, iar competiția regională pentru talente devine tot mai intensă. Cartea Albă FIA 2025, în capitolul dedicat capitalului uman, propune o serie de măsuri convergente cu Pilonul 4 al Agendei de Reforme: modernizarea Codului Muncii, digitalizarea proceselor de resurse umane, încurajarea formării duale, recunoașterea competențelor non-formale și consolidarea programelor de retenție a talentelor tinere. Aceste direcții reflectă o agendă comună cu autoritățile, în care succesul depinde de coordonare instituțională și de capacitatea de implementare la nivel sistemic.

Infrastructura. Modernizarea infrastructurii de transport, logistică și de laboratoare reprezintă o prioritate strategică pentru atragerea de investiții, dezvoltarea lanțurilor de aprovizionare și consolidarea conectivității regionale. Avansul deja realizat – inclusiv prin proiecte susținute de partenerii europeni și de instituțiile financiare internaționale – trebuie continuat și extins, astfel încât ritmul investițiilor private să fie întâmpinat de o capacitate proporțională a infrastructurii publice.

Calibrarea ritmului de armonizare cu capacitatea de implementare. Procesul de transpunere a acquis-ului european avansează într-un ritm susținut, ceea ce reflectă angajamentul autorităților față de parcursul european – un angajament pe care comunitatea de afaceri îl apreciază și îl susține. În același timp, experiența europeană arată că eficiența reformelor crește atunci când transpunerea este însoțită de perioade de tranziție adecvate și de mecanisme instituționale capabile să asigure aplicarea consistentă. O bună practică recunoscută la nivel european este oferirea unor perioade de tranziție pentru sectoarele strategice sau pentru regimurile fiscale speciale instituite anterior – cum este, în cazul Republicii Moldova, regimul Parcului pentru Tehnologia Informației, garantat prin lege până în anul 2035. Astfel de calibrări asigură atât conformarea cu standardele europene, cât și predictibilitatea necesară pentru deciziile investiționale pe termen lung.

Abordarea coerentă a acestor factori – într-o logică de parteneriat real între autorități, mediul de afaceri și partenerii europeni – reprezintă cheia pentru ca

procesul de integrare să consolideze, nu să tensioneze, fundamentele economice ale Republicii Moldova. Răspunsul potrivit nu constă în temperarea ambiției europene, ci în calibrarea inteligentă a ritmului și a instrumentelor de implementare, astfel încât reforma să producă progres susținut și încredere durabilă.

III. Guvernanța corporativă – puntea dintre reguli și economie

Dacă legislația economică stabilește cadrul general, guvernanța corporativă determină modul în care acesta funcționează la nivelul companiilor. Într-o economie aflată în proces de convergență europeană, guvernanța nu mai este un element opțional sau rezervat exclusiv marilor corporații. Ea devine o condiție esențială pentru credibilitate, competitivitate și reziliență economică.

Companiile care implementează standarde solide de guvernanță – transparență decizională, responsabilitate managerială, mecanisme eficiente de gestionare a riscurilor – reușesc să construiască stabilitate internă chiar și într-un mediu extern volatil. Aceste practici contribuie la consolidarea încrederii investitorilor, la acces mai facil la finanțare și la integrarea în lanțurile economice europene.

Transparența financiară, auditul independent și raportarea non-financiară fac parte din același ecosistem al credibilității. Alinierea la standardele internaționale de raportare financiară și la noile cerințe europene privind raportarea de sustenabilitate consolidează limbajul comun al încrederii dintre companii, investitori, instituții financiare și autorități.

În același timp, consolidarea guvernanței corporative este importantă nu doar pentru sectorul privat, ci și pentru întreprinderile de stat și instituțiile publice. Calitatea administrării, transparența și responsabilitatea instituțională influențează direct percepția asupra mediului investițional și asupra capacității unui stat de a implementa reforme durabile. Organizațiile profesionale și asociațiile de business joacă, la rândul lor, un rol important în promovarea acestor standarde și în facilitarea schimbului de bune practici.

IV. ESG – noul standard al competitivității

În ultimii ani, criteriile ESG (Environment, Social, Governance) au devenit parte integrantă a agendei economice europene. Pentru Republica Moldova, această transformare reprezintă atât o provocare, cât și o oportunitate strategică.

Tot mai multe companii europene și instituții financiare solicită informații privind impactul de mediu, politicile sociale și practicile de guvernanță ale partenerilor lor. În consecință, ESG nu mai este perceput exclusiv ca un exercițiu de responsabilitate corporativă, ci ca un criteriu concret de competitivitate și acces la piețe. Pentru companiile din Republica Moldova, adaptarea la aceste standarde va deveni din ce în ce mai importantă în contextul integrării în lanțurile valorice europene.

În același timp, implementarea ESG trebuie abordată într-un mod pragmatic și proporțional, în special pentru întreprinderile mici și mijlocii. Tranziția către standarde mai avansate de sustenabilitate necesită nu doar reglementări, ci și sprijin, ghidare și transfer de bune practici. Capabilitățile de raportare ESG ale companiilor mici și mijlocii sunt încă foarte modeste și aici, mai mult decât în oricare zonă, necesităm elaborarea de ghiduri, modele și standarde de implementare, pentru a facilita procesul. Cartea Albă FIA 2025 propune, în capitolul dedicat tranziției verzi, integrarea principiilor ESG, dezvoltarea economiei circulare, introducerea sistemului de garanție-returnare și consolidarea investițiilor verzi, contribuind direct la obiectivele Pactului Verde European.

V. Moldova și România – către o interdependență economică reală

Relația dintre Republica Moldova și România are astăzi o dimensiune strategică mult mai profundă decât în trecut. Dincolo de proximitatea culturală și lingvistică, cele două state dezvoltă treptat o interdependență economică și instituțională care poate deveni unul dintre cei mai importanți factori de accelerare a integrării europene a Republicii Moldova.

Această interdependență este deja vizibilă în prezența capitalului românesc și european intermediat prin România, precum și în lanțurile economice transfrontaliere. Investitori cu rădăcini sau cu prezență consolidată în România – în sectorul bancar, energetic, în tehnologia informației și în distribuția de combustibili – operează simultan pe ambele piețe și aduc cu ei expertiză, standarde și modele de afaceri europene. Pentru un investitor care operează deja în România, un mediu de reglementare familiar și ușor de navigat în Republica Moldova reprezintă un avantaj competitiv major și un element decisiv în deciziile de extindere regională.

Investițiile comune în infrastructură, energie și conectivitate sunt esențiale, însă următoarea etapă trebuie să vizeze o sinergie funcțională dintre instituții, reguli și practici economice. Aceasta presupune cooperare instituțională concretă: schimburi de expertiză între autoritățile fiscale, vamale și de reglementare a concurenței, parteneriate pentru modernizarea sistemelor de raportare digitală, alinierea metodologiilor de calcul a impactului de reglementare și a costurilor de conformare. Cooperarea trebuie să depășească dimensiunea simbolică și să se concentreze pe transfer de expertiză instituțională și schimb de bune practici verificate în implementare.

Experiența României în implementarea acquis-ului european oferă lecții valoroase privind echilibrul dintre viteza reformelor și calitatea implementării. România, cu aproape două decenii de experiență în spațiul economic european și cu o economie semnificativ mai mare și mai integrată decât cea a Republicii Moldova, a dezvoltat un repertoriu bogat de soluții fiscale, instituționale și de reglementare

care merită studiate – de la cadrele de raportare digitală și de transparență fiscală, până la mecanismele instituționale de dialog public-privat. În același timp, lecția României include și avertismente importante: o legislație armonizată formal, dar aplicată inconsistent, sau o fiscalitate cu modificări fragmentare poate genera incertitudine și costuri suplimentare pentru economie. Republica Moldova are oportunitatea rară de a învăța din ambele dimensiuni – pozitivă și negativă – ale parcursului român.

Din această perspectivă, parteneriatul strategic dintre cele două state poate evolua dincolo de declarațiile politice către o arhitectură instituțională integrată: programe sistematice de cooperare administrativă, mecanisme comune de consultare a mediului de afaceri pe proiecte de legislație de armonizare, platforme regionale de dialog social european prin care voci moldovenești pot ajunge la Bruxelles cu sprijinul și acreditarea partenerilor români. Republica Moldova reprezintă pentru România o oportunitate strategică de a-și consolida rolul în arhitectura europeană, iar pentru Republica Moldova, România este partenerul natural pentru transferul de expertiză necesar pentru ca aderarea să fie sustenabilă, nu doar formală.

Concluzii

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu este doar un proces legislativ, ci o transformare profundă a modului în care funcționează economia, instituțiile și relația dintre stat și mediul de afaceri.

Succesul acestui parcurs nu va fi determinat exclusiv de viteza adoptării legislației europene, ci de capacitatea de a implementa reformele într-un mod coerent, predictibil și credibil. Convergența reală înseamnă instituții care aplică regulile în mod consecvent, companii care operează într-un mediu stabil și investitori care au încredere să își asume angajamente pe termen lung.

Modelul de dialog public-privat dezvoltat de FIA și autoritățile Republicii Moldova – concretizat într-o rată de preluare de peste 80% a recomandărilor Cărții Albe – demonstrează că un cadru funcțional există deja. Acest model trebuie consolidat, extins și aprofundat în următoarea etapă a parcursului european, prin includerea mai consistentă a partenerilor sociali, prin valorificarea experienței României ca partener strategic și prin angajamentul comun al sectorului public și privat față de o convergență reală, nu formală.

Trecerea de la aliniere la implementare nu este un detaliu tehnic. Este etapa care va determina dacă integrarea europeană a Republicii Moldova devine o realitate economică și instituțională durabilă. Dacă această tranziție va fi realizată în parteneriat consecvent cu mediul de afaceri și cu sprijinul instituțional al României ca partener strategic, Republica Moldova are toate șansele să transforme perioada 2025-2029 într-o etapă de convergență reală cu spațiul economic european.

România–Republica Moldova: de la apropiere la convergență, de la expectativă la distribuție de roluri

Tiberiu Andrioaiei

Europa intră într-o fază în care decizia și capitalul tind să se concentreze, în timp ce execuția și riscurile sunt împinse spre periferii. În acest context, cooperarea economică transfrontalieră nu dispare, ci devine mai selectivă și mai funcțională.

Lanțurile reale de valoare nu urmează granițe administrative, ci logici de proximitate, complementaritate și capacitate de reacție. De aceea, vedem tot mai clar o mutare a cooperării către **regiuni funcționale și istorice**, acolo unde infrastructura, energia și logistica devin instrumente de poziționare economică.

În relația cu Republica Moldova, în ultimii treizeci de ani am vorbit mult despre ceea ce ne apropie: istorie, limbă, cultură, familie, memorie. Toate acestea sunt reale și importante. Dar cred că următoarea etapă va fi definită mai puțin de ceea ce am fost și mai mult de ceea ce putem deveni împreună.

Privind din perspectiva antreprenorială, cea mai mare oportunitate nu este doar integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Adevărata oportunitate este apariția unui spațiu economic și profesional comun, suficient de puternic pentru a genera dezvoltare de ambele părți ale Prutului și suficient de deschis pentru a se conecta natural cu restul regiunii.

Integrarea începe cu oamenii

Din experiența ultimilor ani în Balcani și în alte piețe aflate în transformare, am observat că dezvoltarea nu apare atunci când există doar finanțare, infrastructură sau programe publice. Ea apare atunci când oamenii încep să lucreze împreună, când învață să construiască încredere unii în alții și când apar organizații capabile să dezvolte punți între piețe, instituții și comunități.

De aceea, cred că una dintre cele mai importante investiții pe care le putem face astăzi este pregătirea oamenilor pentru cooperare și exersarea acesteia. Elevi, studenți, antreprenori, manageri, funcționari publici. Cu cât expunerea la medii diferite începe mai devreme, cu atât colaborarea viitoare devine mai naturală. Integrarea începe cu oamenii și abia apoi, sau poate simultan, cu infrastructura.

Republica Moldova are un avantaj rar întâlnit. Este suficient de apropiată de România pentru a permite colaborarea rapidă și suficient de diferită pentru a genera învățare și adaptare. În plus, poziționarea sa între spațiul european, bazinul Mării Negre și vecinătatea estică îi oferă potențialul de a deveni un punct de conectare regională, nu doar un beneficiar al unor procese decise în altă parte.

Podul real: competența și convergența

Din experiența proprie, dezvoltarea economică durabilă este construită în primul rând de întreprinderile mici și mijlocii. Marile investiții sunt importante, dar țesutul economic este format din firme care dezvoltă competențe și construiesc relații comerciale stabile. Iar capilaritatea, ca și redundanța, sunt deopoptrivă amortizoare de șocuri în criză cât și spații pentru creativitate. Tocmai de aceea, apropierea dintre România și Republica Moldova trebuie să fie privită și prin capacitatea IMM-urilor de a coopera, de a participa la lanțuri valorice comune și de a aborda împreună piețe mai mari decât cele naționale sau locale.

Convergența reală nu înseamnă uniformizare. Înseamnă apropierea modurilor de lucru, a standardelor profesionale, a practicilor manageriale și a capacității de a construi proiecte împreună. Acesta este podul care produce efecte economice durabile.

Respectul reciproc joacă aici un rol esențial. Nu doar ca valoare, ci ca avantaj competitiv. Relațiile economice solide nu se construiesc pe raporturi de superioritate sau dependență, ci pe recunoașterea valorii pe care fiecare participant o aduce în parteneriat, pe matricea de capabilități la care contribuie împreună.

Cei care deschid drumuri

Nu toate companiile vor juca același rol în acest proces. Unele vor continua să exceleze în execuție și să consolideze activitățile existente. Altele își vor asuma rolul mai dificil de a deschide drumuri noi, de a construi relații, de a identifica oportunități și de a investi înainte ca rezultatele să fie evidente.

Aceste organizații își asumă riscuri mai mari, dar au și șansa de a participa la definirea direcției în care se dezvoltă ecosistemul economic. Ele nu valorifică doar oportunități existente, ci contribuie la apariția unora noi.

Acesta este și motivul pentru care actorii care ocupă poziții de conectare și coordonare tind să beneficieze în mod binemeritat de valoarea creată ulterior. Nu pentru că execută mai bine decât ceilalți, ci pentru că investesc mai devreme în cunoaștere, în construirea relațiilor, a încrederii și a oportunităților din care vor beneficia apoi multe alte organizații.

Acest lucru nu diminuează importanța companiilor orientate către excelență operațională. Dimpotrivă. O economie sănătoasă are nevoie și de cei care deschid drumuri, și de cei care le transformă în activitate economică sustenabilă.

De la promovare la reducerea riscului

Aici apare și rolul instituțiilor publice. Nu cred că statul trebuie să fie principalul actor al dezvoltării economice. Dar cred că poate deveni un multiplicator puternic al acesteia prin complementaritate și diminuarea fricțiunilor.

În următorii ani va fi mai important să existe instrumente de garantare a capitalului expus în piețe externe, mecanisme de împărțire a riscurilor și soluții de finanțare pentru dezvoltarea regională, dincolo de simple programe de participare la târguri și expoziții.

Instituții publice pentru comerț exterior, împreună cu mecanismele de cooperare pentru dezvoltare și cu instrumentele financiare disponibile la nivel european, pot genera efecte mult mai mari dacă sunt orientate către susținerea inițiativelor economice concrete și către conectarea ecosistemelor, nu doar către promovarea acestora.

O mai bună sincronizare între diplomația economică, instrumentele de cooperare pentru dezvoltare și mecanismele de sprijin pentru companii ar permite multiplicarea efectelor și o trasabilitate mai clară a rezultatelor obținute.

De la frontieră la platformă regională

Cred că aceasta este una dintre marile oportunități ale relației dintre România și Republica Moldova: să trecem de la apropiere la convergență. De la proiecte punctuale la ecosisteme. De la intenții la capabilități. De la avantajul unei istorii comune la avantajul unei dezvoltări comune. Să nu evităm fricțiunile, ci să le înțelegem ca un model de autenticitate și să le redistribuim pentru o mai bună calibrare a fluxurilor care poartă seva relațiilor socio-economice.

Relația România-Republica Moldova are potențialul de a deveni mai mult decât o frontieră estică a Uniunii Europene. Poate deveni o platformă de conectare între spații economice, culturale și instituționale diferite, un loc în care se întâlnesc experiențe, competențe și oportunități.

În fond, adevărata integrare nu începe atunci când două spații devin mai asemănătoare. Începe atunci când învață să creeze împreună mai multă valoare decât ar putea crea separat.

Investițiile românești în Republica Moldova: de la capital la integrare europeană

Dan Nuțiu

Volumul investițiilor românești în Republica Moldova a crescut constant în ultimii ani. În sectoare precum banking, energie, comerț și farmaceutic, capitalul românesc joacă deja un rol semnificativ între investitorii externi. Dar, cifrele spun doar o parte din poveste.

Relația economică dintre România și Republica Moldova nu se mai construiește astăzi doar la nivel politic sau instituțional. Se construiește în birouri, în fabrici, în magazine, în întâlnirile de afaceri care au loc constant peste Prut. Se construiește prin oamenii care iau decizii, alocă bugete, angajează echipe și își asumă riscuri reale.

Într-un context regional marcat de instabilitate și repoziționări strategice, dezvoltarea economică nu mai este doar un obiectiv de creștere – a devenit un instrument de reziliență, o ancoră de stabilitate în fața presiunilor externe. În acest cadru, investițiile nu mai sunt simple tranzacții financiare, ci punți concrete între două economii care se apropie mai rapid decât oricând.

Capitalul românesc funcționează astăzi ca un veritabil pod economic peste Prut. Nu unul simbolic, ci unul construit din investiții reale, din companii care operează zilnic pe teren și din relații care susțin funcționarea concretă a economiei.

De la oportunitate firească la investiție strategică

La început, intrarea pe piață a părut simplă. Multe companii românești au privit spre Republica Moldova și au identificat o piață apropiată – geografic, cultural și lingvistic. Primele investiții au urmat această logică de proximitate, iar geografia și limba au făcut ca extinderea să pară firească.

Etapa inițială a fost dominată de activități comerciale: distribuție, servicii, retail. Pentru o parte dintre companii, Republica Moldova a reprezentat o piață de testare, un spațiu în care puteau valida rapid modele de business. Dar piața s-a dovedit mai complexă decât părea la prima vedere.

Companiile care au încercat să gestioneze operațiunile de la distanță, tratând piața ca pe o extensie administrativă, nu au reușit să construiască pe termen lung. Modelele bazate exclusiv pe export sau pe prezență superficială nu au generat rezultate sustenabile. În schimb, companiile care au înțeles că această piață necesită prezență locală, echipe stabile și relații directe au reușit să dezvolte operațiuni solide.

Astăzi, în Republica Moldova sunt înregistrate peste 1.600 de companii cu capital românesc. Nu toate au același nivel de activitate, dar un nucleu stabil de investitori a trecut de faza de intrare și construiește pe termen lung. Capitalul românesc este prezent în sectoare esențiale: sectorul bancar, unde grupuri precum Banca Transilvania au dezvoltat operațiuni semnificative, energie, prin investiții ale unor companii precum Transgaz, Electrica, OMV Petrom, comerț, logistică, producție, servicii, infrastructură sau sectorul farmaceutic.

Miza nu mai este doar comercială. Capitalul românesc a trecut de la o logică de distribuție la una de investiție și dezvoltare regională.

Ce diferențiază capitalul românesc

Diferența capitalului românesc în Republica Moldova nu stă în dimensiunea investițiilor, ci în modul în care acestea funcționează în practică. Primul element este proximitatea culturală, care nu se reduce la limba comună – este vorba despre o înțelegere rapidă a contextului local, a modului de lucru și a relațiilor de business care reduce semnificativ timpul de adaptare.

Al doilea element este viteza de decizie. Companiile românești, în special cele antreprenoriale, au capacitatea de a decide rapid și de a ajusta din mers, ceea ce într-o piață în dezvoltare devine un avantaj competitiv real.

Un al treilea factor este transferul de know-how european. Pentru multe companii din Republica Moldova, colaborarea cu firme din România reprezintă primul contact direct cu standarde și procese deja aliniate la piața Uniunii Europene. Această tranziție se face natural, fără diferențe majore de cultură organizațională, ceea ce permite o integrare rapidă a unor modele de business mai structurate.

Nu în ultimul rând, capitalul românesc vine cu o toleranță adaptată la risc. În locul unor abordări prudente și distante, companiile românești construiesc gradual, testează, învață și ajustează pe parcurs. În ansamblu, aceste elemente definesc un tip de investiție diferit: nu doar capital financiar, ci capital care creează relații, înțelege contextul local și accelerează integrarea economică reală.

Obstacolele care consumă energie și timp

În ciuda progreselor evidente, ritmul investițiilor este încetinit de obstacole care pot fi corectate. Birocrația excesivă și lipsa predictibilității administrative rămân principalele dificultăți. Nu este vorba de lipsa legislației, ci de interpretările diferite

ale acelorași reglementări, de lipsa de coordonare între instituții și de proceduri care se suprapun fără o logică clară.

Există situații în care proiecte viabile sunt întârziate luni de zile nu din cauza complexității, ci din cauza fricțiunii administrative. Un proces care în România durează săptămâni poate ajunge să dureze luni în Republica Moldova. Problema nu este lipsa interesului investițional, ci consumul disproporționat de energie necesar pentru a face lucruri operaționale simple.

Deficitul de forță de muncă reprezintă un al doilea obstacol major. Deși există resurse umane bine pregătite, migrația și lipsa specialiștilor limitează capacitatea companiilor de a scala rapid, iar infrastructura limitată reduce atractivitatea unor investiții mai mari, în special în sectoarele care depind de logistică și conectivitate.

În același timp, Republica Moldova nu mai concurează doar cu propriul trecut. Țări precum Ucraina sau Georgia au accelerat procesele de simplificare administrativă și digitalizare, ceea ce ridică nivelul de așteptare al investitorilor. Direcțiile de îmbunătățire sunt clare: simplificarea procedurilor, eliminarea suprapunerilor administrative, digitalizarea completă a interacțiunii cu instituțiile și crearea unor mecanisme reale de suport pentru investitori în faza operațională.

Republica Moldova – oportunitate regională

Republica Moldova începe să fie percepută din ce în ce mai mult nu doar ca o piață de consum, ci ca o posibilă platformă regională pentru dezvoltare. Această oportunitate apare într-un moment în care fereastra de dezvoltare este limitată și necesită accelerare. În următorii 3–5 ani, diferența nu va mai fi făcută de strategii bine formulate, ci de capacitatea concretă de implementare.

Pentru ca această tranziție să devină realitate, sunt necesare câteva condiții esențiale: coridoare de transport rapide și predictibile către Uniunea Europeană, armonizare regulatorie accelerată și dezvoltarea unor centre logistice și operaționale integrate. Rolurile sunt complementare, dar clare: instituțiile statului trebuie să creeze un cadru predictibil, funcțional și coerent, în timp ce sectorul privat, în special capitalul românesc, are capacitatea de a accelera implementarea, de a testa modele în sectoare-pilot și de a construi primele exemple de succes.

Nu mai este nevoie de noi strategii – este nevoie de execuție rapidă și de eliminarea fricțiunilor administrative care blochează proiectele viabile.

Concluzie: integrarea trebuie accelerată

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu mai poate fi tratată ca un proces gradual. Contextul actual impune accelerare, iar dezvoltarea economică a devenit un instrument de stabilitate și reziliență într-o regiune marcată de incertitudine.

Relația dintre cele două economii a depășit etapa comercială și a intrat într-o logică de integrare reală. Integrarea europeană nu va începe la Bruxelles, ea se

întâmplă deja, zilnic, în relațiile economice dintre companii, în deciziile de investiție și în proiectele dezvoltate în comun.

Capitalul românesc trebuie să acționeze conștient în acest rol de catalizator, nu doar ca investitor, ci ca agent activ al integrării europene prin mecanisme economice concrete. Pentru că, în final, integrarea nu se face prin directive și documente, ci prin oamenii care construiesc împreună, prin companiile care investesc pe termen lung și prin încrederea care se câștigă zi de zi.

Rolul României în parcursul european al Republicii Moldova
Cinci piloni pentru o arhitectură de interdependență strategică

Ion Ștefanovici

Relația dintre România și Republica Moldova a intrat într-o etapă în care simbolurile, afinitățile istorice și sprijinul politic consistent trebuie completate printr-o arhitectură funcțională de cooperare. Apartenența României la Uniunea Europeană și parcursul european accelerat al Republicii Moldova creează o oportunitate rară: construirea unui spațiu de dezvoltare, securitate și prosperitate în care cele două state să devină tot mai capabile să acționeze împreună, în beneficiul cetățenilor, al companiilor și al instituțiilor lor.

Miza constă în trecerea de la interconectarea sistemelor la interdependența strategică. Interconectarea apropie infrastructuri, piețe, instituții și comunități. Interdependența strategică le pune în mișcare coerent, predictibil și reciproc avantajos, într-o logică de durată. Ea așază dezvoltarea României și dezvoltarea Republicii Moldova ca procese complementare în domeniile decisive ale cadrului european.

Un moment de cotitură europeană

Parcursul european al Republicii Moldova a depășit faza declarațiilor de intenție. Deschiderea oficială a negocierilor de aderare în iunie 2024, urmată de deschiderea Clusterului 1 - „Fundamente", la 15 iunie 2026, a mutat centrul de greutate spre capacitatea de implementare: instituții care aplică acquis-ul comunitar, administrații care proiectează și execută investiții, întreprinderi care operează în standardele pieței europene și comunități capabile să transforme reforma într-un beneficiu concret.

În acest context, România are o contribuție distinctă. Ea dispune de experiența propriei aderări, de acces direct la mecanismele europene și de resurse administrative, universitare, economice și instituționale relevante. Totodată, România este conectată organic la realitățile din Republica Moldova prin limbă, istorie, comunități, relații profesionale și interese de securitate. Această poziție exprimă o oportunitate de co-construcție. România poate deveni unul dintre principalii arhitecți ai

unei integrări europene aplicate a Republicii Moldova, prin proiecte, instrumente și rețele care apropie efectiv cele două maluri ale Prutului.

Pentru ca această contribuție să producă efecte durabile, sprijinul politic trebuie tradus într-un cadru multianual, cu priorități asumate, instituții responsabile, portofolii de proiecte, surse de finanțare și indicatori măsurabili. Europa se construiește la Bruxelles, în administrațiile locale, în universități, în companii, în infrastructurile de transport și energie, în școli, spitale, comunități de frontieră și în capacitatea oamenilor de a lucra după aceleași reguli.

Interdependența strategică: o definiție operațională

Interdependența strategică România-Republica Moldova reprezintă capacitatea celor două state de a construi interese comune suficient de solide încât stabilitatea, modernizarea și competitivitatea unuia să susțină direct progresul celuilalt. Interconectarea apropie infrastructuri, piețe, instituții și comunități. Interdependența strategică le pune în mișcare coerent, predictibil și reciproc avantajos, într-o logică de durată.

O asemenea interdependență devine vizibilă atunci când investițiile într-o infrastructură au efecte economice de ambele părți ale Prutului; când întreprinderile formează lanțuri de valoare comune și produc pentru piața europeană; când administrațiile utilizează standarde compatibile pentru pregătirea și managementul proiectelor; când universitățile, școlile profesionale și comunitățile locale creează împreună competențe; când infrastructura energetică crește simultan reziliența și securitatea ambelor societăți; când cetățenii percep cooperarea ca pe o îmbunătățire vizibilă a vieții de zi cu zi.

Din această perspectivă, relația bilaterală are nevoie de o nouă metrică. Evaluarea va urmări instituțiile care lucrează pe proceduri compatibile, investițiile care creează piață de ambele părți ale frontierei, oamenii care dobândesc competențe comune, comunitățile conectate prin servicii, mobilitate și inițiative economice și rapiditatea cu care nevoile locale se transformă în proiecte finanțabile.

Cinci piloni pentru o arhitectură de interdependență

Primul pilon este conectivitatea fizică, energetică și digitală. Drumurile, podurile, căile ferate, punctele de trecere a frontierei, rețelele de energie, comunicațiile și platformele digitale formează infrastructura de bază a unei piețe comune funcționale, pregătite pentru etapa aderării formale. Prioritatea este continuitatea: investițiile trebuie corelate cu zonele economice, centrele universitare, coridoarele logistice, comunitățile de frontieră și nevoile strategice de securitate energetică.

În domeniul energiei, interdependența strategică se bazează pe capacități de interconectare, piață funcțională, securitate a aprovizionării, pregătire pentru

situații de criză, investiții în eficiență energetică, surse regenerabile și sisteme de management compatibile. O Republică Moldova mai rezilientă energetic contribuie direct la securitatea regională, iar România poate valorifica poziția sa de stat membru al Uniunii Europene, capacitățile sale tehnice și experiența de reglementare pentru a susține această transformare.

Al doilea pilon este integrarea economică prin investiții productive, lanțuri de valoare și piață. Economia trebuie să devină principalul vector de stabilitate. Investițiile românești în Republica Moldova trebuie încurajate în sectoare de consum, producție, logistică, agricultură cu valoare adăugată, industrie ușoară, servicii digitale, sănătate, educație, energie și turism. În același timp, companiile moldovenești au nevoie de o rută mai clară către piața europeană, prin parteneriate comerciale, certificare, transfer de know-how, participare la târguri, clustere și lanțuri de aprovizionare.

Sunt necesare mecanisme de matching economic: baze de date de oportunități, consultanță pentru investiții și export, parteneriate între camere de comerț, universități și asociații profesionale, precum și instrumente financiare care să reducă riscul pentru proiectele comune. România poate transforma apropierea economică într-un avantaj european concret, iar Republica Moldova poate deveni o platformă de creștere, inovare și conectare regională.

Al treilea pilon este convergența administrativă și instituțională. Integrarea europeană se câștigă prin capacitate administrativă. Legislația adoptată la nivel central devine realitate numai atunci când instituțiile publice dispun de oameni formați, proceduri clare, instrumente digitale, date utilizabile și cultura managementului de proiect. De aceea, cooperarea dintre administrațiile centrale, regionale și locale din România și Republica Moldova trebuie organizată sistematic.

Este nevoie de programe de transfer de experiență, parteneriate între administrații, școli de formare, manuale operaționale, schimburi de specialiști și platforme digitale comune pentru proiecte, finanțări, nevoi și rapoarte. Acest efort trebuie armonizat cu mecanismele statului și instituțiilor europene. Forța lui stă tocmai în apropierea de teren: primării, consilii raionale, consilii județene, instituții de sănătate, universități și organizații profesionale pot accelera înțelegerea practică a standardelor europene.

Al patrulea pilon este investiția în oameni și în capitalul social al integrării. Republica Moldova va adera la Uniunea Europeană prin instituții, dar va rămâne europeană prin competențele, încrederea și mobilitatea oamenilor săi. România poate susține creșterea acestui capital prin extinderea cooperării universitare, programe profesionale comune, burse, stagii, rețele de cercetare, formare pentru administrație și antreprenoriat, proiecte culturale și dezvoltarea legăturilor dintre comunități.

Relația trebuie orientată și spre tineri. Ei trebuie să poată studia, lucra, cerceta, crea afaceri și reveni în comunitățile lor cu sentimentul că dezvoltarea profesională se deschide în spațiul românesc și european din care fac parte. O politică bilaterală matură are obligația de a transforma mobilitatea într-o circulație de competență, investiție și inițiativă, generatoare de capital uman pentru ambele state.

Al cincilea pilon este reziliența societală și securitatea democratică. În actualul context regional, infrastructura, energia, economia și administrația formează împreună fundamentul securității. Reziliența înseamnă instituții credibile, acces la informație de calitate, capacitate de reacție la crize, comunități pregătite pentru dialog public responsabil și perspective economice pentru cetățeni. România și Republica Moldova pot construi împreună proiecte care leagă dezvoltarea de securitate: modernizarea serviciilor publice, digitalizarea responsabilă, cooperarea în sănătate, pregătirea pentru situații de urgență, protecția infrastructurilor critice și întărirea comunităților locale.

De la proiecte disparate la un program multianual

Coerența reprezintă una dintre condițiile esențiale ale cooperării bilaterale. Inițiativele valoroase își amplifică impactul prin integrarea într-o viziune comună. România și Republica Moldova au nevoie de un program multianual de interconectare sustenabilă, corelat cu negocierile de aderare, cu prioritățile europene și cu nevoile reale ale comunităților.

Un asemenea program ar trebui să cuprindă o hartă a proiectelor prioritare, o listă de investiții mature și pregătite pentru finanțare, un calendar de reforme și transfer de experiență, mecanisme de coordonare și o structură transparentă de raportare. El trebuie să combine finanțări europene, bugete publice, resurse ale instituțiilor financiare internaționale, capital privat și contribuții ale autorităților locale. Important este ca fiecare proiect să fie analizat prin trei filtre: compatibilitatea cu parcursul european al Republicii Moldova, valoarea sa pentru dezvoltarea ambelor state și capacitatea de a produce efecte pe termen lung.

Regiunile pot deveni laboratoare ale acestei abordări. Regiunea Moldovei din România, aflată în proximitatea directă a Republicii Moldova și conectată istoric, economic și uman cu aceasta, are capacitatea de a genera proiecte-pilot în administrație, infrastructură, educație, sănătate, turism, energie și antreprenoriat. Cooperarea teritorială completează politica externă și negocierile de aderare, oferindu-le substanță, proiecte concrete și o bază socială de susținere.

România: partener strategic și actor european

Sprijinul pentru Republica Moldova este în același timp o investiție în securitatea și dezvoltarea României. O Republică Moldova stabilă, conectată, prosperă și

pregătită pentru apartenența la Uniunea Europeană înseamnă mai multă siguranță la frontiera estică a Uniunii, perspective economice extinse pentru companiile românești, coridoare comerciale mai robuste și o capacitate mai mare a României de a contribui la agenda europeană de extindere și vecinătate.

România trebuie să își asume această contribuție cu claritate, profesionalism și consecvență. Ea își poate afirma rolul de avocat al Republicii Moldova în capitalele europene, constructor de capacitate, facilitator de investiții, organizator de parteneriate și promotor al proiectelor transfrontaliere și interregionale. Influența într-o arhitectură europeană se consolidează prin poziții publice, rezultate, competență instituțională și capacitatea de a aduce soluții la masa europeană.

În această logică, parteneriatul România-Republica Moldova poate deveni un model european de integrare graduală, bazată pe proiecte, oameni și instituții. El poate demonstra că extinderea reprezintă un proces geopolitic și de modernizare care produce stabilitate, coeziune și oportunitate.

Concluzie

Drumul european al Republicii Moldova este o șansă istorică, dar și un test de maturitate pentru ambele state. Pentru Republica Moldova, este testul capacității de a transforma voința politică în reforme, instituții funcționale și bunăstare. Pentru România, este testul capacității de a depăși discursul solidarității și de a construi, metodic, o interdependență strategică ce servește interesul național și european.

Trecerea de la interconectarea sistemelor la interdependența strategică este direcția firească a următoarei etape. Ea cere viziune pe termen lung, disciplină de implementare, cooperare instituțională, investiții și participarea reală a comunităților. Printr-un astfel de efort, România și Republica Moldova pot construi o relație bilaterală mai puternică și o contribuție comună la viitorul european al întregii regiuni.

Notă de context european:

Negocierile de aderare ale Republicii Moldova la Uniunea Europeană au fost deschise oficial la 25 iunie 2024. La 15 iunie 2026 a fost deschis Clusterul 1 - „Fundamente", care include, între altele, statul de drept, instituțiile democratice, reforma administrației publice și criteriile economice. Sursă: Consiliul Uniunii Europene.

Antreprenoriatul digital moldovenesc: de la platforme naționale la ecosistem regional integrat

Studiu de caz: modelul Simpals

Roman Știrbu

Integrarea europeană nu este doar despre instituții

Drumul european al Republicii Moldova este discutat, de regulă, în termenii reformei justiției, ai armonizării legislative, ai securității energetice, ai infrastructurii, ai administrației publice sau ai fondurilor europene. Este un limbaj necesar. Fără instituții funcționale, fără reguli clare și fără un cadru predictibil, integrarea europeană rămâne doar o direcție politică, nu o realitate.

Dar acest limbaj este, totuși, incomplet.

Integrarea europeană nu se întâmplă doar în birourile de la Chișinău, București sau Bruxelles. Ea se întâmplă și atunci când un om din Cahul vinde o mașină pe o platformă digitală, când un părinte din Bălți verifică situația școlară a copilului printr-un serviciu online, când un antreprenor din Ungheni emite un bon electronic, când un tânăr își caută un job online sau când o comunitate întreagă se adună în jurul unui eveniment sportiv.

Există o integrare prin tratate și una prin practică. Prima se negociază. A doua se construiește.

Cea de-a doua este, de multe ori, opera unor companii private, a unor echipe tehnologice, a unor antreprenori și a unor comunități care nu așteaptă ca toate condițiile să fie perfecte. Ei văd o problemă, o simt direct și încearcă să construiască o soluție. Uneori soluția este o platformă. Alteori este un produs fizic. Alteori este un serviciu public digital, un eveniment, o inițiativă socială sau un nou mod de a conecta oamenii.

Europa nu este doar un loc în care vrem să ajungem. Europa este și un mod de lucru: respect pentru timp, transparență, standarde, responsabilitate, încredere și servicii care funcționează. Din această perspectivă, antreprenoriatul digital nu este un capitol secundar al integrării europene. Este una dintre formele prin care integrarea devine vizibilă în viața de zi cu zi.

O piață mică poate fi un laborator rapid

Republica Moldova este o piață mică. Are o populație limitată, o diasporă numeroasă, resurse restrânse, capital local insuficient și o volatilitate politică pe care antreprenorii o cunosc foarte bine. Pentru mulți investitori, aceste realități pot părea descurajante. Pentru cine construiește produse digitale, ele pot fi, paradoxal, și un avantaj.

O piață mică înseamnă feedback rapid. Dacă lansezi un produs luni, până vineri începi deja să înțelegi ce funcționează și ce nu. O greșeală se vede repede. O intuiție bună se confirmă repede. Utilizatorii nu îți dau mult timp să te ascunzi în spatele prezentărilor frumoase. Ei îți spun direct, prin comportamentul lor, dacă ai rezolvat o problemă reală sau doar ai produs zgomot.

Într-o piață mare, ciclurile pot fi lungi. Într-o piață mică, realitatea te ajunge din urmă imediat. Din acest motiv, în Moldova viteza nu este un lux. Este o condiție de supraviețuire.

Această presiune formează un anumit tip de antreprenor: obișnuit să facă mult cu puțin, să prioritizeze fără iluzii, să repare din mers, să schimbe direcția când este nevoie și să trăiască cu incertitudinea ca parte normală a muncii. Nu este întotdeauna confortabil. Dar este o școală bună.

Pentru antreprenoriatul digital, Moldova poate deveni un laborator regional tocmai pentru că nu oferă condiții perfecte. Inovația nu apare mereu din abundență. Uneori apare din constrângere, din nevoie, din lipsa unei soluții mai bune. Iar atunci când un produs funcționează într-un mediu dificil, el capătă o robustețe pe care o piață mai confortabilă nu o produce întotdeauna.

Nu este suficient să avem programatori buni

În ultimele două decenii, Republica Moldova a fost asociată tot mai des cu sectorul IT. Avem programatori buni, echipe tehnice capabile, oameni care lucrează pentru clienți din Europa de Vest, Statele Unite și alte piețe dezvoltate. Outsourcingul a fost și rămâne o industrie importantă. A adus bani, experiență, disciplină de lucru și conexiuni internaționale.

Dar nu este suficient să fim o țară cu programatori buni. Trebuie să devenim o țară care construiește produse proprii.

Diferența nu este doar de formulare. Outsourcingul înseamnă să vinzi ore de muncă. Produsul înseamnă să construiești un activ. Outsourcingul te învață să livrezi pentru altcineva. Produsul te obligă să înțelegi utilizatorul, piața, distribuția, brandul, suportul, legislația, finanțarea și responsabilitatea completă pentru deciziile tale.

Primul model este mai predictibil. Al doilea este mai greu. Dar al doilea construiește valoare pe termen lung. Lasă în urmă nu doar facturi, ci platforme, branduri, echipe, date, obiceiuri și infrastructură.

Pentru o țară mică, miza este și mai mare. Un produs propriu poate fi validat local și scalat regional. Poate deveni un pod între Moldova, România și Uniunea Europeană. Poate atrage capital, parteneriate și talente. În schimb, o economie care rămâne strict în zona serviciilor externalizate va continua să exporte ore de muncă și să importe dependență.

Modelul Simpals: o companie construită din întrebări

Simpals nu a pornit cu un plan grandios desenat perfect pe hârtie. Nu am avut de la început o hartă completă a ceea ce urma să devenim. Am pornit mai degrabă de la o întrebare simplă, pe care o repetăm și astăzi: **ce problemă reală putem rezolva, aici și acum, pentru oamenii din jurul nostru?**

Răspunsurile au venit pe rând.

Oamenii voiau să vândă și să cumpere mai ușor — am construit platforme de anunțuri și servicii digitale pentru piața locală. Voiau să se informeze rapid — am construit produse media. Voiau să ajungă mai simplu la evenimente — am dezvoltat platforme de ticketing și proiecte în zona de sport și comunități. Voiau servicii publice și comerciale mai ușor accesibile — am intrat în zona B2G și a digitalizării. Voiau produse pe care să le poată folosi în sport, în apă, în condiții reale — am construit hardware cu distribuție internațională.

Astăzi, Simpals înseamnă proiecte în e-commerce, mass media, B2G, sport și evenimente, hardware, energie verde, proiecte sociale și animație. Înseamnă peste două decenii de activitate, 24 de proiecte și o echipă de peste 240 de oameni.

Privit din exterior, acest portofoliu poate părea divers până la neobișnuit. Ce legătură are o platformă de anunțuri cu un maraton? Ce legătură are un agregator de știri cu un dispozitiv pentru înotători? Ce legătură are un proiect de energie verde cu animația?

Pentru noi, legătura este simplă: toate pornesc de la aceeași energie de construcție. Vedem o problemă, o oportunitate, un gol, o nevoie — și încercăm să construim ceva acolo.

Nu cred că acest model este o rețetă universală. Dar cred că arată ceva important: într-o piață mică se poate construi un ecosistem coerent dacă regula de bază nu este tehnologia, ci problema. Tehnologia este instrumentul. Scopul este funcția pe care produsul o aduce în viața omului.

Această ordine a priorităților — problemă, produs, tehnologie — este, în experiența mea, diferența dintre companiile care durează și cele care dispar la prima furtună.

Am mai învățat ceva: un ecosistem de proiecte nu este suma unor produse. Este o cultură. O cultură în care echipele pot greși fără să fie strivite, în care decizia se ia aproape de produs, nu într-un turn de management, și în care viteza este

protejată ca o resursă strategică. Într-o piață mică, viteza, onestitatea, curajul și flexibilitatea nu sunt valori decorative. Sunt mecanisme de supraviețuire.

Platformele digitale ca infrastructură invizibilă

Când vorbim despre infrastructură, ne gândim la drumuri, poduri, rețele electrice, conducte, clădiri. Toate sunt importante. Dar în economia de astăzi există și o altă infrastructură: cea digitală.

Această infrastructură nu se vede mereu. Nu are beton, nu are asfalt, nu are macarale. Dar oamenii o folosesc zilnic. Caută, compară, vând, cumpără, se informează, plătesc, aplică, se înscriu, comunică, lucrează.

Ce fac, în fond, platformele digitale? Creează obiceiuri.

Oamenii învață că pot rezolva ceva online. Apoi se obișnuiesc. Apoi cer același nivel de simplitate și de la alte servicii. Apoi piața se schimbă. Apoi administrația este presată să se schimbe.

Digitalizarea nu începe întotdeauna cu un mare program național. Uneori începe cu un om care vrea să vândă mai ușor o mașină, cu un părinte care vrea să vadă notele copilului online, cu un antreprenor care vrea să emită un bon electronic sau cu un alergător care vrea să se înscrie la un maraton fără cozi.

Aceste gesturi par mici. Dar repetate de sute de mii sau milioane de ori, ele construiesc ceva esențial: o infrastructură de încredere. Oamenii încep să creadă că lucrurile pot funcționa, că timpul lor poate fi respectat, că o tranzacție se poate face fără intermediari opaci, că un serviciu poate fi rapid, transparent și previzibil.

Aceasta este, poate, cea mai subestimată contribuție a antreprenoriatului digital la integrarea europeană. Nu o lege nouă, ci un standard nou al așteptărilor. Odată ce un cetățean a experimentat un serviciu care funcționează bine, nu se mai întoarce ușor la opusul lui. Platformele digitale educă piața. Ridică ștacheta pentru toată lumea, inclusiv pentru instituțiile publice.

România ca partener natural și poartă spre Uniune

Pentru antreprenorii moldoveni, România nu este o piață ca oricare alta. Este prima piață naturală de scalare: limbă comună, afinitate culturală, proximitate geografică, cadru legal european, acces la capital și la instituții mai dezvoltate. Este, totodată, poarta prin care un produs moldovenesc poate intra în Uniunea Europeană cu un efort de adaptare mai firesc decât în alte piețe.

Dar relația dintre România și Republica Moldova nu poate rămâne doar la nivel emoțional. Afinitatea este un punct de plecare, nu o strategie. Ceea ce transformă apropierea într-un avantaj real sunt lucrurile practice: contracte, investiții, infrastructuri compatibile, echipe mixte, proiecte duse până la capăt, servicii care funcționează de ambele părți ale Prutului.

Trebuie să trecem de la declarații la operațiuni.

România poate fi pentru companiile moldovenești un spațiu de validare europeană, o sursă de capital, o piață mai mare și un partener de scalare. Dar Republica Moldova nu vine cu mâna goală în acest parteneriat. Aduce viteză, adaptabilitate, talent format într-un mediu dificil, creativitate născută din constrângeri reale și capacitatea de a testa idei la costuri mici.

Parteneriatul sănătos nu este cel în care unul doar ajută și celălalt doar primește. Parteneriatul sănătos este cel în care fiecare aduce ceva valoros.

România are scară, acces european și experiență instituțională. Moldova are agilitate, energie antreprenorială și capacitatea de a mișca lucrurile repede. Împreună, aceste calități pot crea un spațiu digital regional mai puternic decât fiecare separat.

Ce trebuie construit împreună

Dacă vrem ca parteneriatul România–Republica Moldova să devină un motor real de apropiere europeană, trebuie să construim mecanisme concrete. Niciunul nu este spectaculos în sine. Dar împreună pot reduce fricțiunea pentru milioane de oameni și companii.

În primul rând, trebuie conectate mai bine piețele digitale. Interoperabilitatea în plăți, identitate digitală, semnături electronice, facturare, date deschise și servicii transfrontaliere nu trebuie privită ca un detaliu tehnic. Sunt piese mici care, puse împreună, fac colaborarea mai ușoară și mai naturală.

În al doilea rând, avem nevoie de programe de soft landing pentru companii. Un antreprenor moldovean care vrea să deschidă o entitate în România nu ar trebui să descopere de la zero drumul birocratic, fiscal și juridic. Un cadru clar, susținut de camere de comerț, consultanți, investitori și instituții publice din ambele țări, poate scurta acest drum de la luni la săptămâni.

În al treilea rând, trebuie conectate mai bine capitalul și fondatorii. Capitalul românesc — privat, instituțional sau european — poate găsi în companiile moldovenești oportunități interesante. Iar companiile moldovenești pot găsi în România runde de finanțare, expertiză și parteneriate pe care piața locală nu le poate oferi suficient. Legătura există deja punctual. Trebuie făcută mai sistemică.

În al patrulea rând, avem nevoie de echipe mixte și mobilitate profesională reală. Proiectele în care ingineri, designeri, manageri, specialiști de produs, juriști și oameni de marketing din cele două țări lucrează împreună sunt cea mai rapidă formă de transfer de standarde, cultură organizațională și încredere.

În al cincilea rând, colaborarea dintre universități, companii și instituții publice trebuie să devină mai aplicată. Inteligență artificială, securitate cibernetică, energie, agricultură digitală, administrație electronică, educație, sănătate — toate sunt

domenii unde România și Republica Moldova pot testa proiecte comune. Nu doar conferințe. Nu doar fotografii. Proiecte cu livrabile, termene și responsabilitate.

Încrederea ca resursă strategică

În regiunea noastră, tehnologia este, de multe ori, mai ușor de construit decât încrederea.

Un sistem informatic se poate livra în luni. Un reflex de încredere se construiește în ani și se poate pierde într-o săptămână. Poți scrie cod. Poți lansa o platformă. Poți desena o interfață frumoasă. Dar este mult mai greu să convingi oamenii că serviciul va funcționa, că datele lor sunt protejate, că plata este sigură, că promisiunea va fi respectată, că instituția răspunde sau că partenerul livrează.

Fără încredere, digitalizarea rămâne doar o interfață frumoasă peste probleme vechi.

De aceea, cea mai valoroasă resursă pe care o companie tehnologică o construiește nu este codul, nici baza de date, nici marca. Este obiceiul oamenilor de a se întoarce. Un utilizator care revine spune, fără să scrie un manifest, că sistemul funcționează. Că merită folosit. Că a economisit timp. Că a primit valoare.

Cumulate, aceste reveniri formează o infrastructură invizibilă de încredere. Iar această infrastructură este, până la urmă, fundamentul oricărei integrări reale — economice, europene, sociale.

Pentru parteneriatul Moldova–România–UE, asta înseamnă un lucru simplu: fiecare proiect comun care livrează ce a promis contează mai mult decât zece declarații comune. Construim încredere prin rezultate, nu prin retorică.

Ce poate aduce Moldova în Europa

Republica Moldova nu trebuie să intre în Europa doar ca beneficiar. Poate intra și ca furnizor de soluții.

Poate aduce experiența unei piețe care a fost nevoită să se adapteze. Poate aduce antreprenori care au învățat să construiască fără confort. Poate aduce produse create într-un mediu în care nimic nu este garantat. Poate aduce viteză.

Aceasta este o calitate rară. În multe ecosisteme mari, viteza se pierde în procese, aprobări, comitete și frică de greșeală. În Moldova, antreprenorii nu au avut mereu acest lux. Au trebuit să se miște, să repare din mers, să învețe practic.

Sigur, viteza fără standarde poate deveni haos. De aceea integrarea europeană este importantă: aduce reguli, stabilitate, calitate, predictibilitate. Dar nici invers nu este suficient. Standardele fără energie antreprenorială pot deveni birocrație.

Avem nevoie de ambele: rigoare europeană și curaj antreprenorial.

Aici poate apărea valoarea reală a parteneriatului dintre România și Republica Moldova. România poate ajuta Moldova să intre mai bine în logica europeană. Moldova poate aduce în acest spațiu energie, viteză și capacitate de adaptare.

Parteneriatul ca realitate trăită

Europa se va consolida pentru Republica Moldova prin tratate, reforme și instituții. Dar se va confirma prin practică: prin produse care funcționează, servicii care simplifică viața, companii care creează locuri de muncă, platforme care cresc transparența și oameni care transformă problemele în soluții.

Modelul Simpals nu este o rețetă universală. Este doar o dovadă, printre multe altele posibile, că și dintr-o piață mică pot apărea proiecte mari. Că poți construi local și gândi regional. Că poți începe cu o problemă simplă și ajunge la un ecosistem. Că tehnologia, atunci când este făcută cu responsabilitate și curaj, poate deveni o punte între oameni, companii și țări.

Parteneriatul pentru Uniunea Europeană dintre România și Republica Moldova va fi, în cele din urmă, ceea ce vor face din el oamenii care se trezesc dimineața să construiască ceva. Instituțiile pregătesc terenul. Antreprenorii, echipele tehnologice, societatea civilă și cetățenii îl transformă în realitate.

Aceasta este, cred, cea mai bună veste: nu trebuie să așteptăm ca toate răspunsurile să vină de sus. Putem începe, fiecare de unde suntem, astăzi.

Piața imobiliară ca vector al convergenței economice: investițiile transfrontaliere România–Republica Moldova

Vlad Musteață

Relația economică dintre România și Republica Moldova a depășit în ultimii ani dimensiunea simbolică și intră într-o etapă de maturizare accelerată, susținută de capital privat, mobilitate investițională și inițiative antreprenoriale care operează simultan în ambele piețe. În acest context, sectorul imobiliar se conturează ca unul dintre cei mai eficienți vectori ai convergenței economice, prin capacitatea sa de a transforma rapid încrederea în investiții tangibile.

Real estate-ul funcționează ca o infrastructură invizibilă a economiei, unde viteza de execuție, accesul la informație și disciplina operațională determină performanța. În relația dintre România și Republica Moldova, aceste elemente sunt din ce în ce mai bine calibrate, iar actorii care reușesc să construiască modele de business integrate devin catalizatori ai acestei dinamici.

Voi scrie despre parcursul meu antreprenorial, care valorifică un model maturizat în peste 15 ani de activitate și îl scalează accelerat într-o piață competitivă precum București, menținând în același timp un focus strategic pe regiune.

De la un model consolidat la scalare accelerată

După mai bine de 15 ani de operare într-o piață în formare, structurile organizaționale și operaționale dezvoltate au ajuns la un nivel de maturitate care permite replicarea eficientă în alte piețe. Procesele de vânzare, selecția portofoliilor, relația cu investitorii și mecanismele de poziționare sunt deja validate și optimizate, ceea ce reduce semnificativ timpul de adaptare într-un nou context.

Extinderea în București nu a fost un exercițiu de explorare, ci unul de execuție accelerată. Modelul nu a fost construit de la zero, ci transferat și adaptat, ceea ce a permis o scalare rapidă într-un mediu competitiv, unde viteza și consistența sunt esențiale. Această capacitate de a transforma experiența acumulată într-un avantaj operațional concret definește diferența dintre prezență și performanță într-o piață matură.

Portofoliul ca motor de creștere și diferențiere

În zona de nord a Bucureștiului, una dintre cele mai dinamice piețe din România, portofoliul pe care l-am construit reflectă o poziționare strategică în segmentul rezidențial premium și mid-high. Dincolo de selecția atentă a proiectelor, dimensiunea și structura portofoliului devin un diferențiator major într-un mediu competitiv.

Platforma operațională gestionează în prezent peste 100 de proiecte active și a dezvoltat peste 80 de parteneriate solide cu dezvoltatori din București, ceea ce permite accesul la un volum consistent și diversificat de oportunități. Acest ecosistem este susținut de un pipeline de aproximativ 4.000 de unități active, care oferă predictibilitate și capacitate de livrare într-un ritm susținut.

Un indicator relevant al poziționării noastre în piață este faptul că aproximativ 40% din portofoliu se află în reprezentare exclusivă. Această pondere reflectă nivelul de încredere acordat de dezvoltatori, dar și capacitatea de a gestiona integral procesul de vânzare, de la poziționare și strategie până la conversie și închidere.

Din perspectiva investitorilor, portofoliul este structurat pentru a răspunde unor obiective variate, de la protejarea capitalului până la generarea de venit pasiv și apreciere pe termen mediu și lung . Zona de nord a Bucureștiului oferă un echilibru atractiv între stabilitate și randament, susținut de cererea constantă generată de proximitatea hub-urilor de business și de evoluția infrastructurii.

În mod relevant, se observă o creștere a interesului din partea investitorilor regionali, în special din Republica Moldova, care privesc Bucureștiul ca pe o piață naturală de extindere, accesibilă și predictibilă. Această dinamică transformă portofoliul dintr-un simplu instrument de vânzare într-o platformă de investiții structurată.

Scalarea prin disciplină operațională

Scalarea rapidă într-o piață precum Bucureștiul nu este rezultatul unei expansiuni agresive, ci al unei execuții disciplinate. Infrastructura operațională include trei birouri dedicate de sales și un headquarters central, toate integrate într-un sistem coerent, capabil să susțină volume ridicate fără a compromite calitatea.

Activitatea este susținută de o echipă de peste 200 de profesioniști specializați în real estate, atât în zona de vânzări, cât și în cea operațională. Această dimensiune permite gestionarea simultană a unui număr mare de proiecte, menținând în același timp un nivel ridicat de control și consistență.

Modelul de business este construit pe o logică de vânzare matricială, care optimizează alocarea resurselor și permite adaptarea rapidă la specificul fiecărui proiect și tip de client. Această flexibilitate operațională devine esențială într-o piață dinamică, unde capacitatea de a reacționa rapid și de a personaliza abordarea influențează direct performanța.

Integrarea piețelor și expunerea internațională

Modelul dezvoltat astfel nu se limitează la operarea în două piețe, ci creează un flux activ de capital și oportunități între acestea. Investitorii beneficiază de acces la ambele ecosisteme într-un cadru structurat, iar deciziile sunt susținute de expertiză locală și vizibilitate extinsă.

Expunerea către investitori din piețe internaționale joacă un rol important în această dinamică. Prin inițiativele dezvoltate, portofoliul beneficiază de vizibilitate dincolo de piața locală, ceea ce contribuie la creșterea lichidității și la diversificarea bazei de clienți. Această deschidere consolidează poziționarea regională și transformă platforma într-un punct de intersecție pentru capital.

Performanța este susținută și de recunoașterea obținută la nivel național și regional, unde rezultatele consistente și capacitatea de execuție au fost validate prin multiple distincții în industrie.

Leadership orientat spre execuție și viziune regională

Într-un sector în care oportunitățile sunt direct proporționale cu capacitatea de a le valorifica, leadership-ul se definește prin execuție și claritate strategică.

Scalarea într-o piață matură, în paralel cu consolidarea unei piețe în dezvoltare, presupune echilibru între viteză și control, între oportunitate și disciplină. Menținerea acestui echilibru devine un avantaj competitiv într-un context regional din ce în ce mai dinamic.

În același timp, focusul constant pe regiune indică o viziune pe termen lung, în care creșterea nu este izolată, ci integrată într-un ecosistem economic mai larg.

Sectorul imobiliar devine, în relația dintre România și Republica Moldova, un instrument concret de convergență economică. Prin investiții, transfer de know-how și integrarea piețelor, se conturează un ecosistem regional din ce în ce mai coerent.

Prin valorificarea unui model consolidat și extinderea sa accelerată într-o piață competitivă, putem contribui la definirea unei noi etape în real estate-ul regional. Accentul pe portofolii relevante, parteneriate solide și scalare disciplinată indică o direcție clară: de la oportunitate la strategie, de la prezență locală la impact regional.

Într-o piață în care diferența nu mai este dată de accesul la oportunități, ci de capacitatea de a le structura și livra, modelele de business care conectează piețele vor defini următoarea etapă de creștere. Real estate-ul devine astfel nu doar un sector economic, ci un mecanism prin care convergența se transformă în realitate.

Sectorul imobiliar din Republica Moldova ca motor al dezvoltării urbane și al convergenței cu standardele europene de construcție, reglementare și sustenabilitate

Ion Iordachi

Introducere și teza centrală: Reconceptualizarea sectorului imobiliar ca infrastructură economică

În procesul complex de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, dezbaterile macroeconomice se concentrează adesea pe reformele instituționale, armonizarea legislativă sau ajustările fiscale. Cu toate acestea, convergența reală se măsoară la firul ierbii prin calitatea infrastructurii fizice, eficiența spațiilor de producție și capacitatea orașelor de a atrage și reține capital productiv. În acest context, sectorul imobiliar nelocativ (industrial, logistic, comercial și de birouri) nu trebuie privit doar ca o simplă oportunitate de speculație financiară sau dezvoltare comercială izolată, ci ca o veritabilă infrastructură economică de suport. Fără clădiri eficiente energetic, fără depozite logistice moderne și fără parcuri industriale racordate la rețelele de utilități, Republica Moldova nu își poate maximiza potențialul de export și nici nu poate absorbi eficient investițiile străine directe (ISD).

Teza centrală a prezentei analize rezidă în faptul că sectorul imobiliar comercial și logistic reprezintă un canal practic și accelerat de convergență structurală cu standardele Uniunii Europene. Acest segment are un impact direct asupra reconfigurării urbane, creșterii productivității muncii, reducerii costurilor de distribuție și implementării de facto a obiectivelor de sustenabilitate ecologică și eficiență energetică. Decalajul actual de dezvoltare dintre Republica Moldova și statele membre UE (inclusiv România) reprezintă, dintr-o perspectivă strategică, un spațiu major de creștere economică și o oportunitate de a implementa direct tehnologii moderne, evitând etapele intermediare ineficiente.

Rezumatul situației actuale: O piață în tranziție structurală

O analiză riguroasă a pieței nelocative din Republica Moldova, bazată pe datele colectate la finele anului 2025 și începutul anului 2026, indică o economie aflată într-o mutație profundă. Deși indicatorii macroeconomici generali arată o creștere moderată, segmentele de nișă ale imobiliarului comercial manifestă o dinamică

distinctă, fiind puternic influențate de un deficit structural de ofertă modernă (Class A) și de presiunea reformelor pre-aderare.

Radiografia segmentelor de piață

Conform indicatorilor sectoriali centralizați, situația actuală a stocului imobiliar nelocativ se prezintă astfel:

- **Segmentul de Birouri (Office):** Dispune de un stoc total estimat la aproximativ 540.000 mp, concentrat aproape integral în Chișinău. Rata generală de neocupare se situează la circa 18%, însă dinamica este puternic polarizată: spațiile de Clasă A au o neocupare de doar 12%, pe când clădirile învechite de Clasă B înregistrează 22%. Cererea din sectorul IT și al serviciilor externalizate a devenit mai prudentă, determinând investitorii să se orienteze selectiv către reconversii, clădiri verzi și optimizări de locație.
- **Segmentul de Retail** și **Servicii:** Are un stoc extins de circa 2,37 milioane mp, cu o rată medie de neocupare de 10%. Cu toate acestea, piața suferă de un deficit acut de spații moderne, de tip mall sau retail park de standard european, existând doar două centre comerciale de Clasă A în întreaga țară. Această realitate blochează intrarea unor mari retaileri internaționali și deschide oportunități masive pentru proiecte de tip *redevelopment* urban.
- **Segmentul Logistic** și **Depozitare Comercială:** Reprezintă cel mai critic punct al infrastructurii de distribuție, având un stoc efectiv utilizat comercial de numai 1,09 milioane mp și o rată de neocupare extrem de scăzută în Capitală (6–7%). Stocul din regiuni este în mare parte învechit, moștenit din perioada sovietică și neadaptat lanțurilor moderne de aprovizionare. Segmentul constituie o prioritate absolută pentru dezvoltări de tip *Build-to-Suit* (BTS) și platforme de *cross-docking*.
- **Segmentul Industrial** și **Ateliere:** Deși scriptic figurează un stoc istoric masiv de 3,47 milioane mp, rata de neocupare reală este de 23%, deoarece majoritatea activelor sunt ineficiente termic și operațional. Cererea se mută accelerat către spații verzi (*greenfield*) din cadrul Zonelor Economice Libere (ZEL) și al parcurilor industriale moderne.
- **Segmentul Hotelier** și **Ospitalitate:** Înregistrează o evoluție lentă, cu aproximativ 120 de hoteluri și 3.180 de camere la nivel național, oportunitățile fiind limitate la proiecte mixte integrate în hub-uri strategice sau de afaceri.
- **Energie Regenerabilă ca Active Imobiliare (*Real Assets*):** Acest segment emergent a atins o capacitate instalată de 958 MW, acoperind 29% din consumul național în primele trei trimestre ale anului 2025, fapt ce impune integrarea obligatorie a soluțiilor solare și de stocare în noile dezvoltări industriale.

Anatomia deficitului logistic și industrial

Analiza aprofundată a datelor cadastrale și de piață relevă discrepanțe majore între stocul scriptic și cel utilizabil. Dacă din punct de vedere legal stocul total de depozite înregistrat este de circa 7,29 milioane mp, experții estimează că doar 10–15% este utilizat efectiv de mediul de afaceri modern, restul reprezentând foste baze militare, depozite vamale dezafectate sau infrastructuri publice abandonate.

Mai mult, distribuția geografică este profund dezechilibrată: peste 70% din spațiile de depozitare comercială moderne sunt concentrate în municipiul Chișinău sau pe o rază de 10 kilometri în jurul acestuia. Totuși, în ultimii șapte ani s-a înregistrat o dinamică pozitivă, fiind construiți sau modernizați circa 455.000 mp de spații logistice. Această evoluție a fost propulsată de reconfigurarea rețelelor de retail alimentar și de necesitatea distribuitorilor de a deține spații proprii (aproximativ 60% din capacitate este deținută pentru uz propriu, în timp ce doar 40% este disponibilă spre închiriere). Din perspectiva costurilor, dezvoltarea unei hale logistice standard sau de industrie ușoară necesită în prezent o investiție de 450–500 EUR/mp (fără costul terenului), în timp ce depozitele frigorifice specializate variază între 550 și 700 EUR/mp.

Rolul sectorului nelocativ ca motor economic și de dezvoltare urbană

Imobiliarele comerciale nu funcționează într-un vid; ele acționează ca un multiplicator economic prin intermediul mai multor canale strategice, contribuind direct la formalizarea economiei și la coeziunea teritorială.

Canal Economic	Mecanism de Transmitere	Impact macroeconomic estimat	Exemple Concrete în Republica Moldova
Investiții de Capital	Stimularea sectorului construcțiilor, atragerea furnizorilor de materiale, tehnologii HVAC și utilități.	Creșterea valorii adăugate brute în construcții și servicii inginerești.	Depozite, parcuri industriale, centre comerciale, medical, hoteluri.
Exporturi și Producție	Furnizarea de hale moderne, eficiente ecologic, adaptate cerințelor companiilor străine.	Diversificarea portofoliului de export și integrarea în lanțurile globale de valoare.	ZEL Bălți, ZEL Ungheni-Business, Comrat, CAAN.
Eficiență Logistică	Reducerea timpilor de stocare, optimizarea rutelor de transport și eliminarea pierderilor pe lanț (ex: frigorifice).	Scăderea prețurilor la raft pentru consumatori, creșterea competitivității FMCG.	Hub-uri logistice regionale în apropiere de Chișinău, Ungheni, Bălți, Cahul.
Formalizare și Fiscalitate	Tranziția activităților din spații improvizate sau informale în parcuri profesionale guvernate de contracte transparente.	Lărgirea bazei de impozitare, combaterea muncii la negru și transparentizarea chiriilor.	Active moderne, contracte clare, înlocuirea spațiilor vechi cu parcuri profesionale.

Canal Economic	Mecanism de Transmitere	Impact macroeconomic estimat	Exemple Concrete în Republica Moldova
Dezvoltare regională și urbană	Descentralizarea activității economice prin crearea de poli de angajare în afara Chișinăului.	Retenția forței de muncă în regiuni, reducerea presiunii demografice pe Capitală.	Platforme industriale multifuncționale, ZEL-uri regionale, locuri de muncă stabile.

Prin urmare, modernizarea sectorului imobiliar nelocativ contribuie direct la remodelarea urbană. Orașele nu se mai dezvoltă haotic, exclusiv prin extinderi rezidențiale lipsite de funcțiuni economice, ci se restructurează în jurul unor poli de activitate sustenabili, capabili să asigure locuri de muncă de înaltă calificare și să genereze venituri la bugetele locale.

Influența proiectelor infrastructurale din România (A7 și A8) asupra reconfigurării pieței din Republica Moldova

Unul dintre cei mai puternici catalizatori externi ai pieței imobiliare din Republica Moldova îl reprezintă dezvoltarea infrastructurii de mare viteză din estul României. Autostrăzile A7 și A8 nu sunt doar proiecte rutiere românești, ci reprezintă punți de reconfigurare a întregului spațiu economic de la granița estică a Uniunii Europene.

Axele conectivității europene

- **Autostrada A7 (Autostrada Moldovei):** Creează o axă rapidă Nord-Sud în estul României (Ploiești-Buzău-Focșani-Bacău-Pașcani-Suceava-Siret), facilitând conexiunea directă cu Bucureștiul, cu porturile de la Marea Neagră și cu rețelele paneuropene TEN-T. Pentru Republica Moldova, finalizarea A7 înseamnă o reducere dramatică a timpilor de transport către marile centre de consum și export din sudul României.
- **Autostrada A8 (Autostrada Unirii):** Reprezintă conexiunea vitală Est-Vest (Târgu Mureș-Târgu Neamț-Iași-Ungheni), care va ancora fizic Republica Moldova, prin noul pod de la Ungheni, direct în piața unică europeană. Ungheni devine astfel poarta de intrare a fluxurilor logistice vest-europene către spațiul basarabean și, strategic, către viitoarele culoare de reconstrucție a Ucrainei.

Transmiterea impactului în sectorul imobiliar nelocativ

Apropierea finalizării acestor coridoare generează mutații anticipate în comportamentul investitorilor imobiliari:

1. **Reducerea timpilor logistici și predictibilitatea lanțurilor de aprovizionare:** Operatorii își pot planifica stocuri regionale unificate și fluxuri de tip *cross-border* mult mai agile, optimizând nodurile strategice din Ungheni, Chișinău și Bălți.

2. **Oportunități majore de *nearshoring*:** Republica Moldova devine o destinație extrem de atractivă pentru producătorii industriali care doresc să își relocheze capacitățile aproape de piața UE, beneficiind de costuri de producție competitive, dar și de o conexiune rutieră rapidă și sigură.
3. **Aprecierea valorii terenurilor strategice:** Se constată o competiție emergentă pentru securizarea terenurilor cu acces facil la nodurile rutiere majore, în special de-a lungul coridorului Chișinău-Ungheni și în proximitatea punctelor de frontieră.
4. **Integrarea în reconstrucția Ucrainei:** Poziționarea geografică a Republicii Moldova, dublată de conectarea la A7 și A8, transformă țara într-o platformă logistică de rezerve, echipamente și producție ușoară dedicată proiectelor de reconstrucție regională.

Deși acest impact nu se va produce în mod automat-depinzând structural de viteza de execuție a autostrăzilor, de modernizarea și digitalizarea vămilor și de calitatea infrastructurii electrice și de apă interne-perspectivele sunt clare: Republica Moldova încetează să mai fie o piață periferică, izolată la marginea Europei, devenind un nod logistic de frontieră cu rol complementar în raport cu regiunea de Nord-Est a României.

Polii de creștere din România vs. Republica Moldova

La finele anului 2025, România înregistra un stoc modern de spații logistice și industriale de peste 8 milioane mp, comparativ cu stocul comercial efectiv al Republicii Moldova de 1,09 milioane mp. Această asimetrie masivă indică stadiul diferit de maturitate a piețelor, dar și potențialul uriaș de recuperare a decalajelor.

Pol urban / teritoriu	Avantaje competitive directe	Limitări structurale	Tip de dezvoltare dominantă	Implicație pentru Republica Moldova
Iași	Cel mai apropiat pol economic; centru universitar, hub IT, aeroport internațional; beneficiar direct al A8.	Costuri în creștere accelerată pentru terenuri și forță de muncă; competiție intensă.	Parcuri logistice, clădiri de birouri Clasa A, retail de amploare.	***Complementaritate:*** Moldova trebuie să atragă prin costuri mai reduse, facilități în ZEL și soluții cross-border.
Bacău	Nod strategic pe traseul A7; poziționare optimă între nordul și sudul regiunii; acces la forță de muncă regională.	Dimensiunea pieței mai redusă; dependență critică de termenele de finalizare a A7.	Logistică de distribuție raională, depozite, unități de producție ușoară.	***Avantaj de frontieră:*** Bacău va capta fluxurile românești, forțând Moldova să-și valorifice statutul de frontieră UE/ Non-UE.

Pol urban / teritoriu	Avantaje competitive directe	Limitări structurale	Tip de dezvoltare dominantă	Implicație pentru Republica Moldova
Brașov	Pol industrial matur și consolidat în centrul României; tradiție în automotive și producție cu valoare adăugată.	Costuri mai ridicate; piață mai matură; distanță geografică considerabilă față de Republica Moldova.	Spații industriale mature, logistică națională, producție cu valoare adăugată.	***Model de referință:*** Reprezintă standardul de calitate, diversificare și integrare ESG spre care trebuie să tindă Moldova.
Republica Moldova	Costuri operaționale și fiscale competitive; facilități de tip ZEL; randamente (yields) superioare mediei CEE.	Dimensiune redusă a pieței; lichiditate scăzută; deficit de personal; infrastructură în tranziție.	Parcuri industriale, depozite moderne personalizate (BTS), energie integrată.	***Platformă de convergență:*** Trebuie să devină rapidă, eficientă și nativ aliniată la standardele UE-ready.

Logica acestei rețele regionale este una de complementaritate, nu de excludere reciprocă. Iași reprezintă poarta naturală prin care Republica Moldova se conectează la rețeaua A8, în timp ce Ungheni devine extensia sa logistică imediată la est de Prut. Republica Moldova nu trebuie și nu poate să concureze cu România prin volumul brut al spațiilor logistice, ci prin oferirea unor pachete unice și integrate: acces facil la teren + utilități sigure + independență energetică + avantaje fiscale + execuție rapidă a construcției.

Matricea standardelor europene obligatorii

Conform directivelor europene actualizate, noile proiecte din Republica Moldova trebuie să internalizeze următoarele pachete normative:

- **Performanța Energetică a Clădirilor (Directiva EPBD 2024):** Stabilește ca obiectiv decarbonizarea completă a fondului construit până în anul 2050. Aceasta impune obligativitatea certificatelor de performanță energetică (EPC), anvelopă performantă, HVAC eficient, implementarea sistemelor automate de management al clădirilor (BMS) și pregătirea structurilor pentru energie solară (*solar-ready*).
- **Mobilitate Sustenabilă (EPBD - Extinderi):** Reglementează obligația ca toate spațiile de retail, clădirile de birouri și parcurile logistice să integreze stații de încărcare pentru vehicule electrice (EV), canalizări pentru cabluri electrice și spații pentru transport public sau alternative durabile.
- **Regulamentul Produselor pentru Construcții (CPR):** Impune crearea unui limbaj tehnic armonizat și utilizarea materialelor cu marcaj CE, însoțite

de declarații de performanță, asigurând trasabilitatea completă și controlul calității.

- **Taxonomia UE și Finanțarea Sustenabilă:** Definește criteriile stricte prin care o activitate economică sau o clădire este aliniată la obiectivele tranziției net-zero 2050. Băncile comerciale și fondurile de investiții europene vor acorda finanțări preferențiale exclusiv proiectelor care demonstrează monitorizarea clară a emisiilor de CO2, managementul deșeurilor și eficientizarea consumului de apă (raportare ESG).
- **Siguranță, Incendiu și Accesibilitate:** Presupune armonizarea normativelor locale cu cele europene în materie de securitate la incendiu, planuri de evacuare moderne, fluxuri clare de pietoni/marfă și audit operațional riguros.

Baza legislativă autohtonă și lacunele existente

Republica Moldova a făcut pași importanți în crearea unei structuri legislative moderne. Procesul de construcție este guvernat în prezent de noul **Cod al Urbanismului** și **Construcțiilor (Legea nr. 434/2023)**, care clarifică etapele de autorizare, documentație și supraveghere tehnică. De asemenea, regimul proprietății este reglementat prin **Codul Funciar (Legea nr. 22/2024)**, act ce permite investitorilor străini să dobândească în proprietate terenuri neagricole și neforestiere în scopul edificării de construcții.

Obținerea certificatului de urbanism pentru proiectare, avizele de utilități, expertiza tehnică calificată și recepția finală reprezintă pilonii de bază ai bancabilității oricărui proiect imobiliar modern. Mai mult, pentru proiectele cu impact de mediu este obligatorie obținerea acordului de mediu, iar clădirile publice sau industriale (hoteluri, centre comerciale) necesită obținerea autorizației sanitare operaționale înainte de utilizare.

Cu toate acestea, pentru a atrage marii investitori europeni, Republica Moldova trebuie să închidă rapid câteva vulnerabilități structurale (*lacune*):

1. **Standardizarea datelor de piață:** Lipsa unor statistici publice privind chiriile reale, ratele de neocupare (vacancy) și volumul tranzacțiilor reale blochează intrarea fondurilor mari.
2. **Sistemul de certificare energetică:** Este necesară operaționalizarea unor mecanisme independente și credibile de audit tehnic și energetic al clădirilor comerciale.
3. **Claritatea urbanistică regională:** Zonarea urbanistică clară, asigurarea publică a utilităților în extravilan și soluționarea restricțiilor de mediu.
4. **Pipeline de proiecte bancabile:** Lipsa unui stoc de proiecte gata de investit (cu teren curat, avize pre-aprobate și chiriași țintă conturați).

Direcții strategice și recomandări practice de investiții pentru 2025-2030
Pentru ca sectorul imobiliar nelocativ să devină un motor real al dezvoltării urbane și economice, agenda publică și cea privată trebuie să se alinieze pe câteva priorități strategice clare:

Priorități naționale de dezvoltare 2025-2030
Dezvoltarea de parcuri logistice moderne în Chișinău: Eliminarea deficitului structural clar de spații logistice de Clasă A prin crearea de platforme extinse (hale de 5.000-30.000 mp), adaptate accesului eficient pentru camioane.

- **Platforme industriale regionale descentralizate:** Amplasarea de noi facilități de producție în orașe cu rezervă de forță de muncă, sprijinite prin utilități publice de calitate și programe derulate de ODA sau AIPA pentru stimularea retenției populației.
- **Regenerare urbană prin reconversii de tip *Brownfield*:** Realizarea unor audituri tehnice structurale pe fostele platforme industriale sovietice ineficiente (stoc istoric mare, dar degradat) și transformarea lor în spații logistice ușoare, depozite urbane sau retail, reducând presiunea pe terenurile noi.
- **Dezvoltarea logisticii de frontieră la Ungheni:** Valorificarea conexiunii directe cu autostrada A8 prin construcția unui hub logistic-industrial integrat, dotat cu terminale vamale, platforme de *cross-docking* și facilități frigorifice.
- **Independență energetică integrată:** Reducerea costurilor operaționale și îmbunătățirea profilului ESG prin integrarea obligatorie a soluțiilor solar rooftop, a sistemelor de contorizare inteligentă și a capacităților de stocare direct din faza de proiectare.

Ghid de bune practici pentru proiecte investibile
Pentru dezvoltatorii locali și partenerii instituționali interesați de atragerea capitalului străin, se recomandă implementarea unui protocol riguros de pregătire a proiectelor:

1. **Pregătirea terenurilor „investment-ready”:** Asigurarea unui titlu de proprietate clar, destinație compatibilă, acces rutier optim, capacitate electrică garantată și rețele complete de apă/canalizare.
2. **Definirea unui standard minim pentru hale:** Alinierea la costul de construcție de bază de 450–500 EUR/mp, cu înălțime utilă standardizată, pardoseală industrială de înaltă rezistență, securitate avansată și zone administrative moderne.
3. **Flexibilitatea modelelor de afaceri:** Construirea mixtă – proiecte de tip Build-to-Suit (BTS) pentru chiriași mari și unități flexibile mai mici (300–1.000 mp) destinate IMM-urilor și producătorilor locali.

4. **Pachetul complet de prezentare pentru investitori:** Elaborarea de documentații ce conțin date de piață actualizate, modele financiare detaliate, estimări de yield, calendar de autorizare precis și strategii de mitigare a riscurilor.

Concluzii: Parteneriatul strategic România–Republica Moldova în contextul integrării europene

Modernizarea sectorului imobiliar nelocativ din Republica Moldova nu este un simplu indicator al expansiunii comerciale, ci reprezintă însăși coloana vertebrală a convergenței economice cu Uniunea Europeană. Decalajul existent în raport cu piețele mature din Europa Centrală și de Est, și în special cu dinamica din România, trebuie privit ca o oportunitate strategică unică.

Republica Moldova are șansa de a construi direct la standardele de sustenabilitate și digitalizare ale anului 2026, sărind peste etapele intermediare ineficiente.

În acest amplu proces, parteneriatul cu România joacă un rol fundamental. Conectarea fizică prin autostrăzile A7 și A8 și podul strategic de la Ungheni va restructura fundamental fluxurile de mărfuri și capital. România nu reprezintă doar un model de bune practici sau un furnizor de expertiză tehnică, ci devine principalul investitor de capital instituționalizat și poarta de acces a Republicii Moldova în circuitele economice globale.

Pentru investitori, oportunitățile majore rezidă în logistica de Clasă A, depozitarea specializată și parcurile industriale inteligente. Pentru autoritățile statului, prioritatea absolută rămâne debirocratizarea proceselor de autorizare, digitalizarea cadrului de reglementare și dezvoltarea infrastructurii primare de utilități. Printr-o strânsă colaborare public-privată și prin valorificarea inteligentă a statutului de vecinătate cu România și UE, Republica Moldova poate transforma sectorul imobiliar nelocativ într-un instrument de forță pentru industrializare, creșterea exporturilor și dezvoltare urbană durabilă.

Surse de referință utilizate

Invest Moldova / REDIA / Datalinie Business Inginerie, *„The Development of the Real Estate Market in Moldova, 2025”*, Decembrie 2025.

European Commission, *„Moldova Report 2025”*, publicat la 4 noiembrie 2025.

European Commission, *„Energy Performance of Buildings Directive (EU/2024/1275)”*-pagină oficială DG Energy.

European Commission, *„EU Taxonomy for Sustainable Activities”*-pagină oficială DG FISMA.

European Commission, *„Construction Products Regulation (CPR)”*-pagină oficială DG GROW.

CNIR / CNAIR România-informații publice despre proiectele A7 și A8, inclusiv Târgu Neamț-Iași-Ungheni și Bacău-Pașcani.

CBRE Romania, *„Romania Industrial & Logistics Figures Q4 2025”*-stoc industrial modern România 8,17 milioane mp.

ADR Nord-Est România, *„Investors Guide North-East Romania 2025”*-parcuri industriale și profilul regiunii Iași/Bacău.

Cinematografia dintre România și Republica Moldova – între convergență, identitate și strategie

Valentina Iusuphodjaev

Acest text este scris într-un moment simbolic: recent au fost decernate premiile Premiile Gopo, acel barometru anual care nu doar validează excelența cinematografiei românești, dar începe, tot mai clar, să cartografieze un fenomen mai profund — emergența unui spațiu cinematografic comun între România și Republica Moldova. Nominalizările Gopo din acest an s-au remarcat prin o pleiadă de talente originare din Moldova, coproducții bilaterale, iar regizorii Igor Cobileanschi și Lina Vdovi, actrița Marina Palii se regăsesc printre câștigătorii. Această prezență tot mai vizibilă a creatorilor din Republica Moldova în competiții, nominalizări și coproducții nu este o întâmplare conjuncturală, ci expresia unui proces firesc și organic de vibrație culturală.

Astfel cooperarea cinematografică dintre România și Republica Moldova depășește faza unor colaborări punctuale și conturează premisele unui spațiu cultural comun, aflat în plin proces de consolidare. Și în acest context este extrem de important și facem distincția esențială: conectivitatea nu este echivalentă cu interdependența, adică relația unde ruptura devine costisitoare. Astăzi cooperarea nu mai este o funcție a geografiei sau a proximității istorice, ci rezultatul unor structuri deliberate. În cinematografie, această regulă devine evidentă: coproducțiile ocazionale nu produc sisteme, pe când interdependența instituționalizată creează ecosisteme durabile și clădește arhitectura viitorului

Cei care au înțeles acest lucru au acționat: modelul CinEuro (Franța - Germania - Elveția, lansat 2018, demonstrează că o coordonare cinematografică transfrontalieră funcționează eficient, inclusiv cu state ne-membre UE, prin integrarea instrumentelor europene existente. Programa Ibermedia (Spania – Portugalia - America Latină, operațională din 1998, 22 de state membre) oferă modelul direct pentru o comunitate lingvistică unită printr-un fond cinematografic comun. Țările Nordice și Baltice reprezintă un model excelent de cooperare strategică pentru Romania și Republica Moldova, două state care au mult mai multe argumente structurale: limba comună, patrimoniul cultural partajat, complementaritate economică. Și

evident Fondul Eurimages, care a creat o interdependență profundă între cinematografiile naționale prin transformarea modului în care filmele sunt finanțate, produse și distribuite la nivel european.

Transformare viziunii în sistem: tactica pașilor concreți și a consecvenței ferme

Spațiul critic și definitoriu dintre intenție și rezultat este ocupat de tactică. În cultură, iar mai ales în cinematografie, marile idei eșuează rareori din lipsă de legitimitate simbolică. Ele eșuează, de regulă, din lipsa mecanismelor de implementare și a continuității administrative. Tocmai de aceea, diferența dintre o cooperare episodică și un ecosistem funcțional este dată de capacitatea instituțiilor de a construi instrumente stabile, predictibile și cumulative.

În cazul relației cinematografice dintre România și Republica Moldova, tactica nu trebuie înțeleasă ca o simplă succesiune birocratică de măsuri, ci ca o strategie graduală de creare a unei interdependențe ireversibile. Fiecare pas trebuie să producă un nou nivel de conectare structurală, astfel încât cooperarea să nu mai depindă exclusiv de voința politică temporară, de contexte favorabile sau de inițiative individuale. Acțiunile

1. Convergență legislativă

Primul nivel al acestei tactici îl reprezintă convergența legislativă. Niciun ecosistem cinematografic comun nu poate funcționa eficient dacă operează prin două sisteme incompatibile de finanțare, reglementare și administrare. În prezent, România și Republica Moldova împărtășesc principii generale similare în domeniul cinematografiei, însă există diferențe structurale care împiedică o cooperare predictibilă.

Modelul românesc, inspirat în mare parte din arhitectura CNC Franța, funcționează pe baza unui Fond Cinematografic alimentat prin mecanisme dedicate de colectare, ceea ce permite existența unui sistem relativ autonom și sustenabil. Republica Moldova, în schimb, continuă să opereze într-un model mult mai fragil și dependent de alocări bugetare directe, vulnerabile la schimbări administrative și politice.

O convergență legislativă reală ar presupune nu doar armonizarea normelor, ci și dezvoltarea unei filosofii comune privind rolul cinematografiei ca infrastructură strategică de interes public. Aceasta ar facilita automat coproducțiile, mobilitatea profesioniștilor, accesul la finanțări și integrarea graduală a piețelor. În același timp, ar crea pentru Republica Moldova un traseu accelerat de compatibilizare cu standardele europene și cu ecosistemele de finanțare internațională.

Mai mult decât atât, convergența legislativă produce un efect simbolic esențial: transformă cooperarea culturală dintr-un gest de bunăvoință într-o politică publică asumată și stabilă.

2. Fond de cooperare cinematografică

Al doilea pas strategic îl reprezintă instituirea unui Fond comun de cooperare cinematografică România–Republica Moldova. În lipsa unui instrument dedicat, colaborările dintre cineaști continuă să depindă de contexte sporadice, de accesări separate de finanțări sau de inițiative individuale.

Un fond bilateral ar transforma însă colaborarea într-o direcție instituțională permanentă. El ar permite dezvoltarea unor filme construite încă din faza de concept pentru ambele piețe, pentru ambele audiențe și pentru un circuit european comun. Astfel, coproducția nu ar mai fi doar o soluție financiară, ci o metodă de construire a unei identități cinematografice comune.

Experiența europeană demonstrează clar eficiența acestui model. Eurimages a reușit să creeze în Europa o adevărată cultură a interdependenței cinematografice, unde colaborarea transfrontalieră a devenit normă și nu excepție.

În cazul României și Republicii Moldova, un asemenea fond ar avea o forță și mai mare. Acesta ar acoperi atât proiecte audiovizuale și producții de film care să contribuie la dezvoltarea unui spațiu audiovizual comun, dar și alte activități care să construiască comunități profesionale, generații noi de spectatori și să genereze în timp unitate socială și sentimentul profund de apartenență la cultura românească ca parte a culturii europene.

Acest mecanism ar putea susține:

- dezvoltarea de scenarii comune;
- coproducții cinematografice și seriale;
- programe pentru debut;
- adaptări literare;
- documentare istorice și sociale;
- proiecte pentru copii și adolescenți;
- laboratoare și rezidențe creative comune;
- festivaluri și platforme de film;
- evenimente diverse;
- diplomație culturală prin film.

3. Integrarea distribuției

Una dintre cele mai mari vulnerabilități ale cinematografiei din Republica Moldova nu este lipsa producției, ci lipsa distribuției și a accesului la public. Filmele există, însă circulația lor rămâne limitată. O industrie cinematografică nu poate deveni sustenabilă fără o piață funcțională.

Din acest motiv, integrarea distribuției trebuie să devină una dintre prioritățile strategice ale cooperării româno-moldovenești.

România dispune deja de distribuitori, operatori de cinema și experiență în exploatarea comercială și culturală a filmului european. Extinderea acestor operatori în Republica Moldova, prin stimulente fiscale, programe comune sau facilități instituționale, ar contribui la formarea unei piețe audiovizuale integrate.

În același timp, circulația constantă a filmelor românești și moldovenești pe ambele piețe ar produce un efect mult mai profund decât simpla creștere a audiențelor. Ea ar contribui la normalizarea unui spațiu cultural comun. Publicul se cunoaște mai bine reciproc atunci când consumă aceleași povești, are aceeași eroi îndrăgiți, iar memoria colectivă se clădește pe aceleași modele vizuale și estetice.

În plus, dezvoltarea unei piețe comune ar putea crea premisele pentru apariția unor investiții private în domeniu, pentru extinderea rețelelor de cinematografe și pentru profesionalizarea distribuției independente.

4. Prezență internațională comună

În cinematografia contemporană, prezența internațională nu mai este doar o chestiune de prestigiu cultural. Ea reprezintă acces la finanțări, piețe, rețele profesionale și influență simbolică.

Participarea comună a României și Republicii Moldova la marile piețe internaționale – precum Cannes și Berlinale – ar transmite un mesaj strategic extrem de puternic: existența unei identități culturale și profesionale conectate.

Țările baltice au demonstrat eficiența acestui model. Deși sunt state distincte, ele funcționează frecvent ca un bloc regional coerent în cadrul piețelor internaționale de film. Acest lucru le-a crescut vizibilitatea, capacitatea de negociere și atractivitatea pentru partenerii externi.

Un stand comun România–Republica Moldova ar avea nu doar o funcție logistică sau economică, ci și una simbolică. El ar comunica ideea unui spațiu cinematografic comun aflat în proces de consolidare europeană.

În plus, o asemenea strategie ar permite Republicii Moldova să beneficieze de experiența, reputația și rețeaua internațională deja construită de cinematografia românească în ultimele două decenii.

5. Infrastructură educațională comună

Nicio cinematografie nu poate deveni durabilă fără formarea publicului și fără dezvoltarea unei culturi cinematografice autentice. Europa Occidentală a înțeles de mult că educația cinematografică trebuie să înceapă în școală.

Modelul francez este relevant tocmai pentru că tratează filmul nu doar ca divertisment, ci ca limbaj cultural și instrument pedagogic.

Republica Moldova și România ar putea dezvolta programe educaționale comune dedicate cinematografiei, atât în școli, cât și în universități și centre culturale. Aceste programe ar putea include:

- proiecții curate curricular;
- întâlniri cu cineaști;
- ateliere de analiză a imaginii;
- programe de alfabetizare media;
- introducerea istoriei cinematografiei românești și moldovenești în activități extracurriculare;
- platforme digitale educaționale comune.

Importanța acestor programe depășește însă dimensiunea culturală. Într-o epocă dominată de suprasaturație informațională și manipulare vizuală, educația cinematografică devine și un instrument de dezvoltare a gândirii critice.

Iar generațiile care cresc consumând același conținut cultural dezvoltă inevitabil forme comune de percepție și apartenență.

6. Rețea de cinematografe și platforme digitale

Accesul la conținut reprezintă condiția fundamentală a existenței unei piețe culturale. În lipsa infrastructurii de exploatare, orice politică de producție rămâne incompletă.

Republica Moldova continuă să sufere din cauza unei insuficiente infrastructuri cinematografice, mai ales în afara Chișinăului. În numeroase regiuni, publicul nu are acces constant la cinema european, românesc sau moldovenesc. Această absență produce inevitabil un gol cultural, umplut rapid de alte spații audiovizuale dominante.

Dezvoltarea unei rețele comune de cinematografe și micro-centre culturale ar putea deveni unul dintre cele mai importante proiecte strategice de cooperare. Aceste spații nu ar funcționa exclusiv ca săli de proiecție, ci ca noduri culturale regionale: locuri de educație, dialog, festivaluri și formare de public.

În paralel, dezvoltarea unor platforme digitale comune România–Republica Moldova ar permite circulația constantă a conținutului și accesul diasporei la producțiile locale. Într-o epocă în care consumul audiovizual migrează accelerat online, integrarea digitală devine esențială.

Mai ales pentru state mici, platformele digitale pot compensa limitele geografice și infrastructurale.

Raționamente finale

Cinematografia ca instrument de politică culturală și securitate simbolică

Într-un context dominat de competiția informațională globală, cinematografia nu mai este doar artă sau industrie. Ea devine un instrument strategic de soft power și un mecanism de echilibru simbolic în raport cu influențele externe. Statele care controlează imaginarul colectiv controlează, într-o anumită măsură, și capacitatea

societăților de a-și defini propriile valori, propriile repere și propriile direcții de dezvoltare.

Pentru Republica Moldova, această dimensiune este cu atât mai importantă cu cât spațiul audiovizual local continuă să fie profund influențat de conținut extern. În absența unei piețe culturale consolidate și a unei infrastructuri proprii de distribuție, societatea rămâne vulnerabilă la modele narative și simbolice importate.

Din acest motiv, dezvoltarea unei piețe cinematografice integrate european nu mai reprezintă exclusiv o prioritate culturală. Ea devine și o chestiune de securitate simbolică și reziliență democratică.

Filmul creează imaginar colectiv. Iar imaginarul colectiv modelează identitatea.

Cultura ca infrastructură de interdependență

Cultura este adesea percepută ca un spațiu abstract, simbolic și dificil de cuantificat. În realitate însă, ea funcționează asemenea unei infrastructuri invizibile care organizează percepții, relații și apartenențe.

Coproducția cinematografică nu înseamnă doar împărțirea costurilor. Ea creează lanțuri de colaborare, obligații reciproce, transfer de expertiză și dependențe funcționale între instituții, profesioniști și piețe. În timp, aceste relații produc ceva mult mai important decât un film: produc un ecosistem comun. Iar ecosistemele culturale autentice devin extrem de greu de separat odată ce sunt consolidate.

Ireversibilitatea ca obiectiv strategic

Interdependența nu este un rezultat natural. Este o construcție strategică. Ea necesită viziune, consecvență și capacitatea de a transforma proximitatea culturală în mecanisme concrete de cooperare.

Republica Moldova și România au deja toate premisele necesare: limbă comună, patrimoniu comun, talente, colaborări existente și o direcție europeană convergentă. Ceea ce lipsește este transformarea acestor elemente într-un sistem coerent și instituționalizat.

În Europa contemporană, influența reală nu mai aparține neapărat celor mai mari state, ci celor care reușesc să construiască rețele stabile de interdependență.

Iar cinematografia – prin natura ei colaborativă, transnațională și profund simbolică – poate deveni unul dintre cele mai eficiente instrumente pentru a transforma apropierea dintre România și Republica Moldova într-o arhitectură culturală ireversibilă.

Brandul personal și economia creativă în Republica Moldova

Rusanda Davideanu

Într-o economie dinamică, într-un context geopolitic ambiguu, cum reușesc antreprenorii din Republica Moldova să-și construiască vizibilitatea europeană și să transforme identitatea lor culturală într-un avantaj competitiv pe piața comună?

Integrarea Europeană a Republicii Moldova este mai mult decât un fenomen instituțional și administrativ, aceasta este, înainte de toate, un profund proces cultural, economic și un act de un simbolism special pentru noi, basarabenii. Acum este momentul, mai mult ca niciodată, să aducem în față discuții deschise despre identitate, sens și relevanță culturală și să decidem, împreună, ce, dar mai ales cine vrem să ne reprezinte în această nouă dimensiune.

În ultimii ani, antreprenorii din Republica Moldova au încercat să-și găsească locul pe piața europeană, în ciuda unui context economic și politic complicat. Pentru mulți dintre ei, integrarea europeană nu înseamnă doar acces la o piață mai mare, ci și posibilitatea de a promova peste hotare produse, valori și elemente ale identității locale.

Câteva date statistice ne arată realitatea de azi:

Uniunea Europeană rămâne principalul partener economic al Republicii Moldova. Aproximativ 65% din exporturile moldovenești sunt orientate spre piața UE, iar România este principalul său partener comercial. (1)

Chișinăul investește în infrastructură antreprenorială. Până în 2027, Republica Moldova planifică dezvoltarea a patru platforme industriale multifuncționale pentru atragerea investițiilor și susținerea companiilor locale. (2)

Printre prioritățile actuale ale politicilor publice se află antreprenoriatul feminin, startup-urile inovatoare, afacerile green, digitalizarea IMM-urilor și sprijinirea tinerilor antreprenori și afacerilor din mediul rural. (3)

În acest context, oamenii de afaceri, creatorii și specialiștii basarabeni din toate domeniile contribuie tot mai mult la construirea imaginii țării prin proiecte, colaborări și inițiative culturale sau economice, devenind astfel ambasadori ai țării noastre în spațiul european.

Deși sunt stabilită la București și în România de aproape 20 de ani, chiar și de aici, de la 450 km distanță, se observă apariția unei noi generații de antreprenori la Chișinău care reușesc să transforme patrimoniul cultural, sensibilitatea

est-europeană și experiența unei societăți aflate între două lumi într-un avantaj competitiv pe piața europeană.

Această transformare este alimentată de dezvoltarea economiei creative, de democratizarea instrumentelor digitale și de creșterea importanței Brandului Personal ca instrument de dobândire a încrederii în piață.

Se remarcă afaceri care cresc exponențial, care au depășit limitele R. Moldova și care au în față Branduri Personale de succes. Printre cei pe care îi urmăresc și îi admir se află Fagura în frunte cu Tudor Darie, Floral Soul cu Anastasia Haraz, lanțul internațional Tucano Coffee cu Ruslan Cojocaru, Tandem și Corneliu Său, MONA Minerals și Patricia Boeru.

De la industriile gastronomice și vinicole până la design, modă, educație digitală, creativitate sau tehnologie, sunt numeroși antreprenori tineri, curajoși, care și-au asumat că vor schimba regulile jocului. Se conturează frumos o generație capabilă să dezvolte simultan linii de business atât în cadre locale și internaționale, care are o capacitate de adaptare interculturală pe care o văd ca pe una dintre cele mai valoroase resurse.

Observ cum în sfera antreprenorială s-a înțeles repede că nu mai funcționează doar valoarea financiară ci că e nevoie și de influență, poziționare strategică, diferențiere, creativitate (gândire out-of-the-box) și multă vizibilitate a fondatorului. De asemenea, oamenii de afaceri din noua generație au decis să investească în comunicare digitală și storytelling de calitate, producție de conținut, fac ample campanii de educație online, publicitate smart, au apariții strategice, apoi aliniază conținutul cu ambalajul și investesc, în egală măsură, și în estetica brandului lor. Vorbim de un nou nivel de competitivitate pentru R. Moldova.

Poate că nu suntem fruntașii europeni în domeniul business-ului sau pe partea de tehnologie, dar ce nu ne lipsește este, în mod sigur, valoarea. Într-o perioadă în care, iată, uniformizarea globală ne aduce saturație și plictiseală, fuga de uniformizare ne face să căutăm noi și noi surse autentice iar R. Moldova are un avantaj unic: moștenirea culturală, tradițiile păstrate încă și rădăcinile adânci ale basarabenilor, care aduc multă AUTENTICITATE.

Această autenticitate, pusă într-un cadru strategic de Brand Personal, are potențial enorm și poate transforma felul în care vom privi, în următorii ani, antreprenorii basarabeni.

Brandul Personal nu poate fi redus la o tendință trecătoare sau la o simplă tehnică de promovare. În viziunea mea, a investi în Brand Personal înseamnă să conștientizezi că Brandul Comercial își pierde ușor-ușor din credibilitate, economia digitală transformă ireversibil mecanismele prin care se construiește credibilitatea acum și este nevoie să readucem atenția dinspre entitate comercială, fără suflet, înapoi spre om. .

Oamenii tind tot mai mult să aibă încredere în persoane înaintea instituțiilor, iar investiția în Brandul Personal înseamnă investiția într-un instrument esențial de poziționare în piață și de dezvoltarea a influenței pe nișa potrivită.

Statisticile arată că 44% din valoarea de piață a unei companii este atribuită reputației CEO-ului/fondatorului, conform unui studiu Weber Shandwick efectuat în rândul liderilor de business. (4)

Oamenii plătesc câteodată și de 13,57 ori mai mult pentru serviciile cuiva care este considerat expert de top. (5) Autoritatea într-un domeniu se transformă astfel direct în profitabilitate iar cu cât mai puternic este brandul personal, cu atât mai mult poți crește prețurile.

Pentru antreprenorii de toate vârstele din Republica Moldova, această conștientizare deschide oportunități unice: platformele digitale, comunitățile și rețelele sociale permit construirea vizibilității în spațiul european fără necesitatea unor infrastructuri tradiționale foarte dezvoltate, ca pe vremuri.

Din experiența mea de Consultant de Brand Personal am avut ocazia să lucrez cu mai mulți antreprenori, specialiști și vedete din R. Moldova. Ușor-ușor, noile generații prind avânt și înțeleg că: un Brand Personal de succes ne poate purta mai sigur spre obiective; acesta ne îndepărtează de „metricii de vanitate" și nu atrage neapărat un public mare, ci publicul compatibil cu ceea ce vindem; nu mai căutăm faimă generalizată, ci faimă selectivă; reputația este cel mai de preț bun pe care îl putem dobândi într-o viață.

Și da, pentru aceasta este nevoie de multă creativitate. Brandul Personal & antreprenoriatul creativ merg mână în mână, redimensionează lumea succesului de mâine și fentează sistemul învechit care a funcționat până acum.

Să înțelegem că anume acest „capital reputațional" face ca produsele, serviciile și proiectele să traverseze granițele și să producă vizibilitatea noastră, nu doar ca indivizi, ci în final, brand personal de succes cu brand personal de succes, contribuie la consolidarea imaginii externe a întregii societăți basarabene.

Diaspora joacă un rol esențial în procesul de expansiune: ne oferă vizibilitate, validare și credibilitate. Comunitățile basarabene din România, așa cum e cea a cărei cofondatoare sunt (Clubul Basarabencelor din România), servesc drept platforme de lansare în spațiul românesc al afacerilor basarabene valoroase.

Le oferim acces la comunitatea noastră de peste 300 de femei, le promovăm produsele, organizăm lansări, evenimente și promovare online. Astfel, antreprenorii basarabeni au oportunitatea de a testa răspunsul publicului și a-și adapta strategia de business înainte de internaționalizare.

România joacă un rol strategic mai profund decât orice altă țară din UE, fiind un puternic susținător politic al parcursului european al R. Moldova, având o relație bilaterală solidă și implantată adânc în istoria și limba noastră comună. România

ne oferă accesul la ecosisteme deja consolidate, piețe extinse, infrastructură profesională iar pe această fundație înflorește frumos cooperarea economică, culturală și creativă dintre cele două țări. Iată că vorbim tot mai des despre colaborări de succes între antreprenori sau oamenii de cultură de pe ambele maluri ale Prutului și asta consolidează cei doi jucători, atât împreună cât și separat în spațiul european.

Integrarea Europeană a R. Moldova nu se va construi doar prin reforme administrative și legislative. Se apropie momentul în care vom avea nevoie de lideri vizibili, profesioniști și capabili care să participe activ și să ghideze societatea prin procesul complex de transformare care va urma acestui pas. Antreprenorii, creatorii și liderii de opinie cu un Brand Personal solid vor avea, în acest sens, un rol esențial în noua arhitectură regională.

Surse:

1. https://agerpres.ro/economic/2025/02/07/invest-moldova-pune-romania-in-capul-listei-pentru-investitii-bilaterale-in-2025--1420518?utm_source=chatgpt.com

2. https://www.oda.md/files/rapoarte/2025/RAPORT%20privind%20evaluarea%20progresului%20pentru%20sem.%20I%2C%20anul%202025.pdf?utm_source=chatgpt.com

3. https://mded.gov.md/domenii/mediul-de-afaceri/politici-si-programe-imm/?utm_source=chatgpt.com

4. https://www.entrepreneur.com/starting-a-business/6-data-backed-reasons-a-ceo-should-take-the-time-to-build-a/334980?utm_source=chatgpt.com

5. https://www.kurogo.co.uk/post/the-power-of-personal-branding---data-trends?utm_source=chatgpt.com

Comunitățile de femei – motor și suport pentru integrarea plenară în România a femeilor venite din Republica Moldova: Rolul Clubului basarabencelor

Nadia Darie

Introducere: Dorul care adună și puterea care zidește

Se spune că atunci când o basarabeancă trece Prutul, ea își ia în bagaj nu doar hainele, diplomele sau planurile de viitor, ci și o întreagă geografie emoțională. Își ia gustul pâinii coapte de acasă, a plăcintelor delicioase, accentul dulce pe care uneori încearcă să-l tempereze din dorința de a se adapta mai repede și, mai ales, un dor adânc. Ca jurnalistă care a documentat ani la rând destinele feminine la Chișinău, iar astăzi, ca lider de comunitate la București, am înțeles un adevăr fundamental: integrarea nu este un proces birocratic, ci unul profund uman. Ea nu se rezumă la obținerea buletinului cu viză de București sau la găsirea unui loc de muncă bine plătit, ci înseamnă redobândirea sentimentului de „acasă" într-un loc nou.

În acest peisaj al regăsirii de sine, comunitățile (în cazul nostru, de femei) nu sunt doar simple grupuri de socializare; ele reprezintă un veritabil motor social, un spațiu de siguranță psihologică și o platformă de lansare profesională. Clubul Basarabencelor din România (CBR) s-a născut exact din această nevoie organică: din dorul de casă și de tot ce este specific locului de unde ne tragem, din dorința de a ne conecta, de a ne împărtăși poveștile și de a construi împreună, fiindcă doar așa, împreună, putem ajunge mai departe. De ce doar de femei? Pentru că o comunitate destinată bărbaților deja exista - Clubul Oamenilor de Afaceri Basarabia, fondat la Brașov. Dar și pentru că noi, femeile, ca să creștem și să ne înmulțim energia, avem nevoie de alte femei: cu aceleași credințe și valori. Și, să fiu sinceră, eu doar la „a aduna femeile" mă pricepeam mai bine.

I. Dinamicile migrației feminine din Republica Moldova în România. Dincolo de statistici

Migrația dintre cele două maluri ale Prutului are o încărcătură istorică, culturală și lingvistică unică. Vorbim despre aceste capitole, deoarece la număr, din cauza sau grație dublei cetățenii, nu mai știe nimeni câți suntem (basarabeni în România) și pe unde. La prima vedere, pentru o femeie venită de la Chișinău, Bălți sau Cahul,

stabilirea în România – fie că vorbim de București, Iași, Cluj sau Brașov – ar trebui să fie lipsită de obstacole majore. Împărtășim aceeași limbă, aceleași tradiții și o istorie comună. Realitatea din teren, trăită pe propria piele, dar și pe care o observ zilnic în discuțiile cu membrele noastre, ne arată însă că „șocul integrării" există și este adesea invizibil pentru societatea gazdă.

Femeile basarabence care vin în România se confruntă cu un paradox al familiarității străine. Deși vorbesc limba română, regionalismele, ritmul diferit al vieții din marile metropole românești și lipsa unui cerc social de sprijin inițial pot genera fenomene de izolare socială sau subafirmare profesională. Aveam peste 10 ani în media, vorbeam o română curată și cultă, și tot parcă nu înțelegeam din prima ce vrea să-mi spună secretara școlii unde îmi înscrisesem copiii. Multe dintre aceste femei sunt înalt calificate – antreprenoare, medici, specialiste în marketing, artiste, juriste – însă se lovesc de provocarea de a o lua de la capăt, de a-și reconstrui rețeaua de contacte de la zero. Lucru care pentru oamenii introvertiți, mai puțini sociabili sau trecând prin alte schimbări majore în viață poate fi extrem de dificil.

Aici intervine rolul asociației noastre. Misiunea Clubului Basarabencelor din România este să creeze conexiuni reale între femeile din comunitate, să ne susținem reciproc în dezvoltarea continuă, pentru o integrare ușoară și o afirmare deplină în toate sferele vieții moderne. Astfel, împletim armonios nevoia noastră de a aparține, de a ne aduna și de a comunica cu dorința de a crește profesional și social. Cel mai mare compliment, primit adesea, de altfel, după mai bine de trei ani de existență al clubului, este: „Fetelor, m-am simțit atât de bine cu voi, de parcă am tras o fugă până la mama acasa, fără să ies din București".

II. Pilonii structurali ai Clubului Basarabencelor din România

Pentru ca o comunitate să funcționeze eficient ca motor de integrare, ea are nevoie de structură, viziune și predictibilitate. Clubul a fost fondat la inițiativa Svetlanei Matvievici, alături de autoarea acestui material, Nadia Darie și de Rusanda Davideanu, expert în Brand Personal, omul cu cei mai mulți ani petrecuți în România dintre noi, vicepreședintă CBR!

La CBR (Clubul Basarabencelor din România), ne-am conceput activitățile în jurul a trei piloni esențiali, care răspund direct nevoilor de evoluție și conectare ale membrelor noastre:

1. CBR Growth – Învățare și extinderea orizonturilor

Prin acest program, organizăm periodic evenimente în cadrul cărora învățăm noi abilități și acumulăm know-how din domenii diverse: business, branding personal, investiții, dezvoltare emoțională sau controlul vocii. Scopul este clar: transformarea potențialului nativ al fiecărei basarabence în performanță adaptată la piața din

România. Acele membre cu mai multă experiență sau cu abilități exersate de mentor/trainer mai des devin speakeri și dau mai departe, la rândul lor crescând împreună pe alte paliere.

2. CBR Connect – Networking și solidaritate feminină

Sunt evenimente de interacțiune pură, schimb de contacte și creare de punți de sprijin. Aici se nasc prietenii, se semnează parteneriate de afaceri și se oferă recomandări. Fie că o membră are nevoie de un contabil bun în București, fie că își caută primii clienți pentru o afacere de familie, CBR Connect este locul unde răspunsul vine natural: „Te ajut eu!". Priceperea, dibăcia femeilor venite din Republica Moldova, dar, mai presus de toate, hărnicia și dedicația cu care se angajează în orice proces, demonstrează pe față că acestea, de rând cu bărbații conaționali, sunt manageri de top sau un middle management care livrează rezultate palpabile în toate domeniile vieții.

3. Galele CBR – Celebrarea excelenței și a autenticității

Pentru al treilea an consecutiv, întindem covorul roșu și aducem în lumina reflectoarelor oamenii-valoare și brandurile de excepție din comunitatea basarabencelor din România. Este seara în care celebrăm performanța, autenticitatea și tradiția, amintindu-ne că succesul fiecăreia dintre noi este o victorie a întregii comunități. Aici strălucește antreprenoriatul, adus de acasă sau dezvoltat în România, precum și talentele care ne duc faima mult peste granițele românolingve. Evenimentul din 2025, de exemplu, onorat de prezența Alteței Sale Regale, Principesa Sofia a României, a marcat simbolic alinierea noastră la valorile istorice comune, celebrând Anul „Regina Maria a României".

III. De la vulnerabilitate la impact economic. Promovarea antreprenoriatului feminin

Integrarea deplină nu se poate realiza fără independență financiară și afirmare economică. Femeile din Republica Moldova au un spirit antreprenorial remarcabil, caracterizat prin creativitate, reziliență și o atenție deosebită la detalii și calitate. În cadrul Clubului, am văzut zeci de idei mici devenind afaceri de succes care aduc plusvaloare economiei românești. Am admirat și susținut, în egală măsură, demersurile tuturor brandurilor dragi nouă, cunoscute acasă, care au trecut Prutul și sunt astăzi pe rafturile magazinelor din toată România: vinuri, patiserie, cosmetice de îngrijire, branduri din alimentația publică, HoReCa sau tapițerie, precum și servicii, IT sau fintech.

Gândiți-vă la branduri precum BeSweet – o afacere de familie născută în Moldova și crescută cu grijă timp de 11 ani, care astăzi produce peste 22 de tipuri

de biscuiți artizanali și cucerește marile rețele de retail din România (Mega Image, Kaufland, Auchan) și piețele internaționale, ajungând până în SUA. Drumul deschis și experiența incontestabilă a brandului de vinuri Purcari a inspirat alte zeci de vinării, mai mari sau de familie, să-și aducă producția de înaltă calitate pe piața românească (europeană): Domeniile Davidescu, Fautor Winery, Chateau Vartely, ATU Winery sau Novak, Cricova, Mileștii Mici, Aproape sau Gitana sunt pe deplin savurate în toată România. Sau la clinici stomatologice mari, cu zeci de doctori originari din Republica Moldova: EvyDent, DentPark, Smile Dent Team, Dentus Dentino sau Eurodent - centre stomatologice moderne care au tot spectrul de servicii Stomatologice și Ortodontice.

Experiența acestor ani ne-a demonstrat că putem lega toate conexiunile și crea, pentru brandurile care abia vor să penetreze piața românească, cele mai veritabile poduri peste Prut. Branduri la început de cale au beneficiat prin intermediul comunității noastre de evenimente de lansare, primii clienți, conexiuni valoroase cu furnizori sau workshopuri dedicate de testare. Prin canalele noastre de comunicare și prin evenimentele dedicate, oferim acestor afaceri o platformă de promovare în fața unei comunități de peste 300 de femei. Dar, mai multe de atât, le oferim prin membrele clubului ambasadori veritabili ai produselor moldovenești, care duc vorba și recomandarea mai departe în micro-comunitățile proprii, din care fac parte. Nu promovăm doar niște produse, ci spunem povestea din spatele lor, munca depusă, sacrificiul pe alocuri și succesul obținut, de cele mai multe ori, prin forțe proprii.

IV. Anatomia unui cerc de sprijin. Rolul entuziasmului și cum îl menținem

În peste 35 de ani de la căderea comunismului au existat mai multe inițiative de sprijin și coagulare a eforturilor basarabenilor din România. Organizațiile studențești probabil au fost, printre cele mai longevive, demonstrând implicare civică, socială și culturală la cel mai înalt nivel. Când e vorba însă de o asociație obștească de oameni cu afaceri de susținut, copii de crescut și facturi de plătit - entuziasmul nu ține mult. Managementul comunităților mari este despre cum menții un echilibru între accesibilitate și sustenabilitatea financiară a proiectelor, despre cum demonstrezi utilitatea cu eforturi comune susținute. În Clubul Basarabencelor, lucrăm cu dedicare și voluntariat, însă închirierea spațiilor pentru evenimente, logistica, tehnologia și producția de conținut de calitate implică costuri reale.

Pentru a asigura această infrastructură, am creat un sistem de membership anual, care poate fi susținut și prin instrumentele de donație din impozitele salariale sau din impozitul pe profit al companiei. În viziunea noastră, această contribuție nu reprezintă o simplă „taxă de acces", ci este o donație către asociație, un vot de încredere oferit de membrele noastre cele mai implicate, pe care alegem

să le susținem și promovăm deschis, plenar, prin toate instrumentele pe care le posedăm.

Într-o eră a comunicării exagerat de alerte și a luptei continue a milioanelor de reclame din online pentru a câștiga vizualizare, comunitățile mici, nișate, devin esențiale. Micro-comunitățile sunt influencerii de azi și formatorii de opinii de mâine, iar demersurile CBR pentru promovarea Referendumului pentru Integrarea Europeană a Republicii Moldova (evenimente comunitare în trei mari orașe din România) au demonstrat aceasta. Ne declarăm ferm neafilierea politică, însă în prag de alegeri parlamentare la Chișinău, simțind un puternic impuls de implicare civică și multă dezinformare și provocări, venite dinspre est, femeile din CBR au ieșit public si au spus ferm că direcția țării noastre este spre Uniunea Europeană. Implicarea în organizarea Alegerilor (trei scrutine în doi ani) ne-au demonstrat că entuziasmul basarabencelor e susținut mereu de acțiuni concrete și că „alertele false cu bombă" nu ne sperie. Doar împreună, încurajându-ne și sprijinindu-ne reciproc, putem menține entuziasmul noilor începuturi.

Concluzii: Împreună suntem mai puternice

Privind în urmă la anii de presă de la Chișinău: luptând pentru libertatea de exprimare, pentru afirmarea limbii române și independența media, am certitudinea că temelia s-a pus corect. Privind acum la chipurile luminoase ale femeilor care umplu sălile evenimentelor noastre din București, Brașov sau Cluj, am certitudinea că asocierile comunitare sunt cel mai scurt și mai sigur drum către o integrare de succes. Clubul Basarabencelor din România nu este doar o asociație în acte; este un organism viu, care pulsează, care plânge când cuiva îi este „greu de nu mai pot" și care aplaudă în picioare atunci când un conațional al nostru reușește să își vadă produsele pe rafturile magazinelor din România.

Forța unei comunități nu se măsoară în numărul de membri, ci în calitatea legăturilor dintre ei. Fiecare femeie care alege să susțină asociația, fie prin prezență, fie prin expertiză, fie prin membership sau donație, pune o cărămidă la temelia unei punți culturale și economice indestructibile între cele două maluri ale Prutului.

Ușa noastră rămâne larg deschisă. Ne dorim ca fiecare basarabeancă din România să știe că nu este singură, că experiența ei contează și că aici, în cadrul Clubului, are o familie extinsă gata să o susțină să zboare cât mai sus. Așa să ne ținem mereu, „grămăjoară" și unite, pentru că numai așa suntem o putere!

Republica Moldova și noua sa identitate energetică: de la vulnerabilitățile trecutului la arhitectura energetică a viitorului

Corina Popescu

De la dependență la reziliență: lecțiile unor perioade de criză și transformare

Sectorul energetic reflectă cel mai bine transformarea profundă prin care trece astăzi Republica Moldova. Timp de decenii, sistemul energetic al țării a fost construit în jurul unor dependențe externe, al unor infrastructuri moștenite și al unor decizii care nu erau întotdeauna luate la Chișinău. Astăzi, într-un context geopolitic marcat de războiul din Ucraina, volatilitate pe piețele energetice și accelerarea tranziției verzi la nivel european, Republica Moldova are oportunitatea istorică de a construi un sistem energetic mai sigur, mai rezilient și mai bine conectat la spațiul european.

Acest obiectiv trebuie să fie rezultatul unui efort colectiv, care implică factori de decizie, autorități, operatori din sectorul energetic, investitori, dar și pe consumatori. Consolidarea securității energetice reprezintă o responsabilitate comună, iar rezultatele încep deja să fie vizibile. Mobilizarea fără precedent a instituțiilor, investițiile realizate în infrastructura energetică, diversificarea surselor de aprovizionare și aprofundarea cooperării cu partenerii europeni demonstrează că Republica Moldova avansează cu pași concreți pe calea transformării sectorului energetic.

Transformarea nu este simplă și nu poate fi realizată peste noapte. Acest proces complex și necesar implică investiții consistente în infrastructură, dezvoltarea unor noi capacități de producție, consolidarea interconectărilor cu România și Ucraina, modernizarea piețelor de energie și creșterea capacității sistemului de a integra surse regenerabile, formarea unor noi capabilități la nivelul resurselor umane. În același timp, această transformare înseamnă reducerea vulnerabilităților istorice și construirea unor mecanisme capabile să gestioneze eficient riscuri tot mai complexe, de la șocuri geopolitice și atacuri cibernetice până la fenomene meteorologice extreme.

În ultimii ani, Republica Moldova a făcut pași importanți către integrarea în sistemul energetic european - sincronizarea cu rețeaua europeană, dezvoltarea proiectelor de interconectare și reformele instituționale.

Însă adevărata provocare începe acum: construirea unui sistem energetic capabil să răspundă cerințelor viitorului, în care securitatea energetică, competitivitatea economică și obiectivele de decarbonizare trebuie să evolueze împreună.

Pentru a putea evalua nevoia de transformare, este important să înțelegem punctul de plecare. Sistemul electroenergetic al Republicii Moldova era dependent în proporție de aproape 100% de Ucraina și Rusia. Înainte de începerea războiului din Ucraina, Republica Moldova participa, alături de Ucraina, la un proiect strategic care prevedea deconectarea sincronă a celor două state de la sistemul energetic rusesc și conectarea acestora la sistemul electroenergetic european.

Pentru realizarea acestui obiectiv, în cadrul ENTSO-E fusese agreat un plan complex de teste și probe, programat să se desfășoare pe o perioadă de 12 luni. Însă, în noaptea în care Ucraina și Republica Moldova au realizat prima deconectare de la sistemul energetic rusesc, a început războiul.

În mai puțin de o lună, specialiștii europeni, în colaborare cu experții din Republica Moldova și Ucraina, au reușit ceea ce până atunci părea imposibil: interconectarea sincronă a sistemelor electroenergetice ale celor două țări cu sistemul european. Această realizare a avut o importanță strategică majoră. Ea a făcut posibilă desfășurarea importurilor și exporturilor de energie electrică între Ucraina, Republica Moldova și statele membre ale Uniunii Europene, precum și tranzitul energiei între diferite regiuni ale Ucrainei. Astfel, au putut fi compensate, cel puțin parțial, problemele generate de distrugerea infrastructurii energetice ucrainene în urma atacurilor militare.

Interconectările cu Europa, investițiile strategice și dezvoltarea capacităților de producție locală

Parcursul Republicii Moldova prezintă similitudini cu cel al României. După interconectarea sincronă cu sistemul electroenergetic european coordonat de ENTSO-E în anul 2004, România a continuat procesul de integrare europeană, devenind ulterior stat membru al Uniunii Europene. În mod similar, Republica Moldova s-a interconectat sincron cu sistemul european împreună cu Ucraina, stat care între timp a dobândit statutul de membru cu drepturi depline al ENTSO-E.

Republica Moldova nu beneficiază încă de acest statut, deoarece trebuie să îndeplinească o serie de condiții tehnice suplimentare prevăzute în Catalogul de măsuri agreat la nivel european. Printre acestea se numără implementarea pieței de echilibrare, consolidarea măsurilor de securitate cibernetică și dezvoltarea capacității de raportare directă a stării sistemului electroenergetic către platformele centralizate ale Uniunii Europene.

Cu toate acestea, progresele realizate în ultimii ani au fost semnificative, iar obiectivul asumat este ca Republica Moldova să îndeplinească toate cerințele necesare și să obțină statutul de membru cu drepturi depline al ENTSO-E până

la sfârșitul acestui an. Acest pas ar reprezenta o etapă importantă în consolidarea integrării sale în piața energetică europeană și în creșterea securității energetice a țării.

Cu toate acestea, interconectarea sincronă cu sistemul european nu a eliminat instantaneu provocările istorice ale sectorului energetic din Republica Moldova. Dimpotrivă, noul context a evidențiat și mai clar vulnerabilitățile structurale moștenite de-a lungul timpului. Dependența de importurile din Rusia, inexistența unor capacități de echilibrare aflate sub controlul Operatorului Sistemului de Transport (OTS), capacitatea limitată de producție internă și existența unor infrastructuri critice aflate în afara controlului direct al autorităților de la Chișinău au reprezentat provocări permanente pentru securitatea energetică a țării. Aceste vulnerabilități au devenit tot mai evidente în ultimii ani și au subliniat necesitatea accelerării procesului de transformare și modernizare a sectorului energetic.

În realitate, Republica Moldova nu a avut niciodată un control deplin asupra sistemului său energetic. Timp de mulți ani, funcții esențiale pentru operarea și echilibrarea sistemului erau realizate în afara țării. În acest context, construcția independenței energetice nu înseamnă doar investiții în cabluri, stații și linii electrice. Înseamnă dezvoltarea competențelor, a instituțiilor, a pieților și a mecanismelor operaționale care permit unui stat să își gestioneze singur infrastructura critică.

Ultimii ani au demonstrat însă că această realitate poate fi schimbată. Subliniez faptul că unul dintre cele mai importante momente din istoria energetică recentă a Republicii Moldova a fost sincronizarea sistemului electroenergetic cu rețeaua continentală europeană. Această sincronizare a reprezentat mult mai mult decât un succes tehnic, oferind acces la o nouă arhitectură energetică și la un nou model de funcționare bazat pe cooperare, solidaritate și reguli comune.

În același timp, războiul din Ucraina a demonstrat cât de fragil poate deveni un sistem energetic într-o regiune aflată sub presiune militară și geopolitică. Atacurile asupra infrastructurii energetice ucrainene au avut efecte care s-au propagat și asupra Republicii Moldova, confirmând faptul că securitatea energetică trebuie privită astăzi într-o perspectivă regională și europeană. Aceste experiențe au arătat că independența energetică nu înseamnă izolare. Dimpotrivă. Înseamnă integrare inteligentă, diversificare și capacitatea de a avea alternative.

Din această perspectivă, dezvoltarea interconectărilor cu România reprezintă una dintre cele mai importante investiții strategice ale Republicii Moldova. Proiectele construcției de noi rețele electrice LEA 400 kV Vulcănești–Chișinău, LEA 400 kV Suceava–Bălți și LEA 400 kV Strășeni–Gutinaș nu sunt doar proiecte de infrastructură. Ele reprezintă fundația unei noi arhitecturi energetice și garanția că Republica Moldova va avea acces la surse multiple de energie și la o piață europeană competitivă.

Aceste investiții contribuie decisiv la creșterea rezilienței sistemului, la diversificarea opțiunilor de aprovizionare și la reducerea vulnerabilităților istorice. În același timp, ele consolidează integrarea economică și energetică a Republicii Moldova în spațiul european.

România este astăzi unul dintre cei mai importanți parteneri ai Republicii Moldova în domeniul energetic. Iar această colaborare înseamnă mult mai mult decât infrastructură și linii de interconectare. Înseamnă expertiză împărtășită, instituții și oameni care lucrează împreună și un angajament comun pentru integrarea în familia energetică europeană. Prin sprijinul oferit de Transelectrica, Moldelectrica avansează în procesul de aderare la ENTSO-E și în implementarea unor mecanisme moderne de piață, esențiale pentru un sector energetic competitiv, sigur și conectat la standardele europene.

În paralel cu dezvoltarea interconectărilor, Republica Moldova trebuie să continue dezvoltarea capacităților proprii de producție. Nicio țară nu poate depinde exclusiv de importuri și nici exclusiv de producția internă. Echilibrul dintre cele două componente este esențial.

Dezvoltarea producției locale va contribui la reducerea expunerii la șocurile externe și va oferi sistemului energetic o flexibilitate mai mare. În același timp, investițiile în producție pot genera beneficii economice importante, pot atrage capital și pot contribui la dezvoltarea unor noi sectoare industriale.

Rolul energiei verzi și al noilor tehnologii în construirea sistemului energetic al viitorului

La fel ca restul Europei, Republica Moldova se află și în fața provocării tranziției energetice. Energia solară și energia eoliană oferă oportunități importante pentru diversificarea mixului energetic și reducerea dependenței de combustibilii fosili. Interesul investitorilor pentru proiecte regenerabile este în creștere, iar această tendință va continua în anii următori. Pe de alta parte Republica Moldova a înțeles că acest tip de investiții nu sunt suficiente și oferă scheme suport pentru construirea de capacități noi de echilibrare (e.g. instalații de stocare și centrale pe gaz).

În fapt, marea provocare este cum va gestiona Republica Moldova tranziția verde. Riscul viitor nu vine doar din geopolitică, ci și din transformarea rapidă a sistemelor energetice. Tranziția către regenerabile ar fi trebuit făcută mai echilibrat, în paralel cu investiții serioase în flexibilitate, automatizare, controlul tensiunii și managementul puterii reactive.

Pentru o țară mică precum Republica Moldova, care dispune de puține capacități proprii de echilibrare, aceste investiții sunt critice.

Pe termen lung, obiectivul țării este integrarea completă în piața europeană de electricitate. Pentru Republica Moldova, dezvoltarea capacităților de echilibrare va reprezenta una dintre cele mai importante provocări ale următorului deceniu. În

egală măsură, digitalizarea și securitatea cibernetică vor deveni elemente esențiale ale securității energetice. Într-un sistem tot mai interconectat, riscurile nu mai sunt doar fizice ci și digitale.

Din această perspectivă, rolul Moldelectrica este unul esențial. Compania traversează astăzi un amplu proces de transformare, comparabil cu cel prin care a trecut sectorul energetic românesc la începutul anilor 2000. Nu vorbim doar despre modernizarea unei rețele electrice, ci despre construirea unei instituții capabile să opereze un sistem energetic modern, european și rezilient.

În următorii ani, prioritățile companiei sunt: consolidarea interconectărilor, dezvoltarea pieței de echilibrare, integrarea regenerabilelor, digitalizarea proceselor operaționale și întărirea securității cibernetice precum si profesionalizarea resurei umane. Obiectivul este ca Moldelectrica să devină un operator de transport și sistem complet integrat în familia europeană a operatorilor de rețea.

Rezultatele obținute până acum și proiectele aflate în derulare demonstrează că suntem pe drumul cel bun. Peste zece ani, Republica Moldova poate avea un sistem energetic rezilient, mult mai bine conectat la Europa, cu infrastructură modernizată, cu o piață energetică matură, cu o pondere semnificativ mai mare a energiei regenerabile și cu o capacitate crescută de gestionare a riscurilor. Reiterez că acest obiectiv va fi rezultatul unui efort susținut, al colaborării dintre instituții, operatori, investitori și parteneri internaționali.

Cu doar câțiva ani în urmă, obiectivul principal în Republica Moldova era asigurarea continuității alimentării cu energie. Astăzi, obiectivul este construirea unui sistem energetic modern, sigur și competitiv, capabil să participe activ la piața energetică europeană.

După decenii în care echilibrul energetic era decis la Moscova sau Kiev, Chișinăul și-a propriul destin energetic în mâini. Cu seriozitate și responsabilitate. Iar în acest proces, România a devenit principalul său partener de stabilitate și integrare europeană.

Mă bucur și mă onorează să fac parte din această transformare și să pot contribui, prin activitatea mea, la consolidarea cooperării dintre cele două maluri ale Prutului. Este un proces complex, care necesită viziune, perseverență și colaborare, dar care aduce deja rezultate concrete. Sunt convinsă că, prin eforturile comune ale tuturor celor implicați, vom continua să construim un sector energetic mai sigur, mai modern și mai bine integrat în spațiul european, în beneficiul cetățenilor și al generațiilor viitoare.

Energia verde în Republica Moldova: de la reabilitarea capacităților la independență energetică

Ana Nedea

Criza energetică din ultimii ani a schimbat profund modul în care Europa privește energia. Dacă, până nu demult, tranziția energetică era discutată aproape exclusiv prin prisma obiectivelor climatice și a reducerii emisiilor, astăzi ea este tot mai mult asociată cu securitatea economică, reziliența infrastructurii și capacitatea statelor de a-și reduce vulnerabilitățile strategice.

Războiul din Ucraina, volatilitatea piețelor energetice și presiunea tot mai mare asupra infrastructurii europene au accelerat una dintre cele mai importante schimbări de paradigmă din ultimele decenii. Energia nu mai este doar o resursă economică. A devenit o componentă critică a competitivității și stabilității regionale.

Pentru Republica Moldova, această schimbare are o semnificație aparte. Puține state europene au resimțit atât de direct efectele dependenței energetice, într-un context în care infrastructura limitată, lipsa resurselor proprii și instabilitatea regională au amplificat constant presiunea asupra economiei și a consumatorilor. Tocmai de aceea, tranziția către energia verde începe să depășească dimensiunea unei politici energetice și să devină parte a unei strategii mai ample de securitate și dezvoltare economică.

Datele oficiale arată foarte clar dimensiunea provocării. Strategia energetică a Republicii Moldova pentru perioada 2025-2050 arată că, în 2023, țara acoperea din surse interne doar aproximativ 23% din necesarul total de energie, restul fiind dependent de importuri. În același timp, documentul vorbește explicit despre necesitatea accelerării tranziției energetice și a integrării Republicii Moldova în infrastructura și piețele energetice europene.[1]

Acest context schimbă total modul în care trebuie privită energia regenerabilă. Nu mai vorbim doar despre obiective climatice sau despre o alternativă tehnologică, ci despre securitate energetică, competitivitate economică și capacitatea unei economii de a funcționa predictibil într-un mediu regional tot mai volatil.

[1] https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-guvernului-cu-privire-la-aprobarea-strategiei-energetice-a-republicii-moldova-pentru-perioada-2025-2050/14418?utm_source=chatgpt.com

De la potențial regenerabil la dezvoltare accelerată

Republica Moldova dispune de un potențial regenerabil important, în special în zona energiei solare și eoliene. Timp de mulți ani însă, acest potențial a rămas insuficient valorificat din cauza investițiilor limitate, a infrastructurii învechite și a dificultăților de integrare a noilor capacități în sistemul energetic existent.

În ultimii ani, ritmul dezvoltării sectorului regenerabil s-a accelerat vizibil. Ministerul Energiei de la Chișinău anunța recent că puterea instalată a centralelor regenerabile a crescut de peste zece ori comparativ cu anul 2020, ajungând la aproape 800 MW în vara anului 2025.[2]

Evoluția este relevantă nu doar prin dimensiunea cifrelor, ci și prin ceea ce indică la nivel de piață: energia verde începe să fie percepută ca o componentă concretă a securității energetice și a dezvoltării economice.

Energia solară are avantajul unei implementări rapide și al unor costuri în continuă scădere, în timp ce proiectele eoliene și soluțiile descentralizate pot contribui la diversificarea mixului energetic și la reducerea dependenței de importuri. În paralel, dezvoltarea segmentului de prosumatori și interesul tot mai mare al companiilor pentru producția proprie de energie indică o schimbare importantă de mentalitate. Energia regenerabilă nu mai este percepută exclusiv ca o investiție de sustenabilitate sau de imagine, ci și ca un instrument de control al costurilor și de reducere a expunerii la volatilitatea pieței energetice.

În același timp, dezvoltarea accelerată a regenerabilelor începe să evidențieze și limitele infrastructurii existente.

Adevărata provocare: infrastructura energetică

Dezvoltarea capacităților de producție reprezintă doar prima etapă a tranziției energetice. Adevărata provocare începe în momentul integrării acestora într-un sistem energetic stabil, flexibil și capabil să gestioneze volume tot mai mari de energie variabilă.

Una dintre problemele majore cu care se confruntă multe state din Europa Centrală și de Est este faptul că infrastructura energetică existentă a fost proiectată pentru un model centralizat de producție și distribuție. Energia regenerabilă schimbă însă complet această logică. Producția devine distribuită, consumul devine mai dinamic, iar rețelele trebuie să gestioneze fluxuri variabile de energie în timp real.

În lipsa unor investiții accelerate în modernizare și digitalizare, ritmul dezvoltării regenerabilelor poate depăși capacitatea sistemului de a le integra eficient. Acest lucru începe să fie vizibil și în Republica Moldova, unde nevoia de flexibilitate și echilibrare a sistemului devine tot mai importantă.

---

[2] https://energie.gov.md/ro/content/cum-s-transformat-sectorul-electroenergetic-odata-cu-impulsionarea-energiei-regenerabile?utm_source=chatgpt.com

Ministerul Energiei estimează că Republica Moldova are nevoie de cel puțin 600 MWh capacități de stocare - sisteme de baterii care să permită transferul energiei produse în timpul zilei către intervalele de consum maxim din orele de seară.[3]

De fapt, acesta este punctul în care tranziția energetică începe să se maturizeze. Nu mai este suficient să produci energie verde. Devine la fel de important să poți să o stochezi, să o distribui eficient și să gestionezi inteligent consumul.

Din experiența Simtel în dezvoltarea și integrarea proiectelor de energie regenerabilă în România și în alte piețe regionale, una dintre cele mai mari provocări nu mai este instalarea capacităților regenerabile, ci integrarea lor eficientă în infrastructură. Pe măsură ce volumele de energie verde cresc, proiectele devin semnificativ mai complexe și necesită soluții integrate care includ stocare, automatizare, infrastructură electrică, monitorizare și optimizarea consumului. În ultimii ani, piața a evoluat rapid de la proiecte punctuale către ecosisteme energetice complete, în care producția, consumul și flexibilitatea sistemului trebuie gestionate unitar. Această schimbare începe să definească tot mai clar și direcția în care evoluează piața din Republica Moldova.

În întreaga Europă, rețelele inteligente, sistemele de stocare, automatizarea și digitalizarea devin la fel de importante ca noile capacități de producție. Republica Moldova intră acum în această etapă, într-un moment în care întreaga regiune își redefinește prioritățile energetice.

România și noua arhitectură energetică regională

În acest proces, România are un rol strategic esențial. Interconectările energetice dintre România și Republica Moldova depășesc dimensiunea unor simple proiecte tehnice. Ele reprezintă infrastructură critică pentru securitatea energetică regională și pentru apropierea Republicii Moldova de piața europeană de energie.

Sincronizarea sistemelor electroenergetice ale Republicii Moldova și Ucrainei cu rețeaua continentală europeană ENTSO-E, realizată în 2022, a reprezentat unul dintre cele mai importante momente pentru stabilitatea energetică a regiunii.[4]

În paralel, Uniunea Europeană susține explicit integrarea energetică a Republicii Moldova și dezvoltarea infrastructurii necesare pentru reducerea dependențelor istorice.[5]

România poate deveni, în acest context, nu doar un partener de infrastructură, ci și un model de dezvoltare regională a sectorului regenerabil. În ultimii ani, piața

---

[3] https://www.energie.gov.md/ro/content/solutiile-care-ar-sprijini-accesul-la-finantare-si-instalarea-sistemelor-de-stocare-energiei?utm_source=chatgpt.com

[4] https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/?utm_source=chatgpt.com

[5] https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-east_en?utm_source=chatgpt.com

românească a trecut printr-un proces accelerat de maturizare, marcat de investiții consistente în energie solară și eoliană, apariția proiectelor de stocare și o atenție tot mai mare acordată digitalizării infrastructurii energetice.

Această experiență este relevantă pentru Republica Moldova, mai ales într-un moment în care întreaga regiune încearcă să își accelereze independența energetică și integrarea europeană.

Energia și competitivitatea economică

Tranziția energetică nu mai este doar o temă tehnologică sau de mediu. Ea începe să redefinească inclusiv competitivitatea economică. În Europa, accesul la energie predictibilă, stabilă și curată devine un criteriu tot mai important pentru investiții, industrie și dezvoltare economică. Costurile energetice influențează direct competitivitatea companiilor și deciziile de extindere ale investitorilor, mai ales în industriile energointensive. În cazul Republicii Moldova, acest aspect poate deveni cu atât mai important într-o economie care încearcă să accelereze integrarea europeană și să atragă investiții regionale.

În ultimii ani, companiile au început să privească energia diferit. Dacă înainte investițiile în regenerabile erau asociate în principal cu obiective de sustenabilitate, astăzi ele sunt tot mai mult legate de eficiență operațională, predictibilitatea costurilor și competitivitate.

Din perspectiva Simtel, această schimbare este deja evidentă în întreaga regiune. Companiile caută tot mai frecvent soluții integrate care combină producția proprie de energie, stocarea, infrastructura electrică și sistemele digitale de management energetic, într-un context în care volatilitatea pieței energetice continuă să influențeze puternic costurile operaționale.

Evoluția pieței din România confirmă această tendință. În ultimii ani, proiectele dezvoltate au devenit tot mai complexe și mai orientate către integrare completă, de la centrale fotovoltaice și soluții de stocare până la infrastructură electrică, management energetic și servicii de operare și mentenanță. Simtel a fost implicată în dezvoltarea unor proiecte regenerabile și de stocare la scară largă, inclusiv parteneriate pentru proiecte fotovoltaice și sisteme de baterii de ordinul sutelor de MWh, într-un context în care nevoia de flexibilitate și stabilitate a rețelelor devine tot mai importantă.[6]

În piețele aflate în dezvoltare accelerată, precum Republica Moldova, această abordare poate avea un impact important nu doar asupra consumatorilor industriali, ci și asupra ritmului de modernizare economică. Experiența proiectelor dezvoltate în România arată că tranziția energetică nu mai înseamnă doar instalarea unor

[6] https://simtel.ro/en/projects/?utm_source=chatgpt.com

capacități noi de producție, ci dezvoltarea unor ecosisteme energetice integrate, capabile să gestioneze eficient producția, consumul și flexibilitatea sistemului.

Pentru companii, energia regenerabilă nu mai este doar o componentă de sustenabilitate sau de raportare ESG. Devine un instrument de control al costurilor și de reducere a expunerii la volatilitatea pieței energetice. Această logică este relevantă și pentru Republica Moldova, unde mediul privat poate avea un rol important în accelerarea tranziției, prin proiecte care combină producția locală de energie, eficiența consumului și soluțiile digitale de monitorizare.

În același timp, dezvoltarea infrastructurii energetice poate genera efecte economice importante, de la atragerea investițiilor și dezvoltarea serviciilor tehnice și industriale până la crearea de locuri de muncă și apariția unor ecosisteme locale de tehnologie și infrastructură energetică.

Pentru Republica Moldova, energia verde poate deveni nu doar un instrument de securitate energetică, ci și un accelerator economic.

Digitalizarea - componenta invizibilă a tranziției energetice

Una dintre cele mai importante schimbări ale ultimilor ani este faptul că tranziția energetică devine tot mai strâns legată de digitalizare.

În piețele mature, diferența nu mai este făcută doar de capacitatea instalată, ci și de eficiența cu care energia este gestionată și integrată în rețea. Sistemele inteligente de management energetic, monitorizarea în timp real, automatizarea consumului și soluțiile digitale de optimizare devin componente esențiale pentru funcționarea unui sistem energetic modern.

Pe măsură ce ponderea energiei regenerabile crește, flexibilitatea și capacitatea de reacție a sistemului devin critice. Din acest motiv, digitalizarea infrastructurii energetice nu mai reprezintă doar un avantaj tehnologic, ci o condiție pentru stabilitatea sistemului.

Pentru Republica Moldova, această etapă poate reprezenta și o oportunitate. Piețele care intră mai târziu în procesul de transformare energetică au avantajul de a implementa direct tehnologii moderne, fără a parcurge toate etapele intermediare prin care au trecut alte state.

Tranziția energetică trebuie să rămână echilibrată

În același timp, transformarea energetică trebuie gestionată realist și echilibrat.

Modernizarea sistemului energetic presupune investiții consistente, reforme administrative și dezvoltarea competențelor tehnice locale. În lipsa acestora, ritmul dezvoltării poate fi încetinit de blocaje de infrastructură, dificultăți de racordare sau lipsa flexibilității sistemului.

Mai există însă o dimensiune esențială: componenta socială. O țară vulnerabilă energetic are și consumatori vulnerabili. De aceea, tranziția energetică trebuie

să însemne nu doar investiții mari în infrastructură, ci și soluții care reduc presiunea asupra consumatorilor pe termen lung - eficiență energetică, producție locală, modernizarea clădirilor și acces mai stabil la energie.

Contextul european accelerează această direcție. Uniunea Europeană și-a stabilit obiective ambițioase privind creșterea ponderii energiei regenerabile și reducerea emisiilor, iar Republica Moldova începe să își alinieze politicile și investițiile la aceste obiective.[7]

De la strategie la execuție

Republica Moldova are astăzi o oportunitate rară: aceea de a construi un sistem energetic mai modern și mai flexibil într-un moment în care întreaga regiune își redefinește prioritățile energetice.

Pentru companiile active în infrastructură energetică și tehnologie, Republica Moldova devine una dintre piețele cu cel mai mare potențial de transformare din regiune. Ritmul accelerat al investițiilor în regenerabile, apropierea de piața europeană și nevoia de modernizare a infrastructurii creează premisele unei dezvoltări rapide în următorii ani.

În cazul Simtel, extinderea regională și dezvoltarea de proiecte integrate în zona energiei regenerabile, stocării și digitalizării infrastructurii energetice reflectă tocmai această direcție de evoluție a pieței. Experiența acumulată în proiecte implementate în România și în alte piețe europene arată că tranziția energetică nu mai poate fi abordată fragmentat, ci prin soluții integrate, adaptate nevoilor reale ale infrastructurii și consumatorilor.

Dar următorii ani vor face diferența dintre strategie și execuție. Diferența va fi dată de capacitatea de a transforma obiectivele în proiecte concrete - infrastructură modernizată, capacități de stocare funcționale, rețele mai flexibile, investiții private și mecanisme eficiente de integrare regională.

Independența energetică nu este un obiectiv care poate fi atins printr-o singură investiție sau printr-o singură tehnologie. Este rezultatul unei transformări structurale care va defini nu doar viitorul sectorului energetic al Republicii Moldova, ci și capacitatea economiei sale de a deveni mai competitivă, mai rezilientă și mai conectată la piața europeană.

Pentru Republica Moldova, următorul deceniu nu va defini doar structura viitorului mix energetic. Va defini și capacitatea țării de a transforma energia verde într-un avantaj strategic real.

---

[7] https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2025/03/04.html?utm_source=chatgpt.com

Reducerea costului distanței: hub-uri logistice regionale și lanțuri de producție transfrontaliere

Veaceslav Cebotari

În era regionalizării, dar și a globalizării per general, companiile se confruntă cu provocări frecvente de optimizare a resurselor, costurilor de producție și distribuție. Reducerea costului distanței devine imperativă pentru a rămâne competitiv într-un mediu de afaceri dinamic. Voi creiona importanța hub-urilor logistice regionale și a lanțurilor de producție transfrontaliere ca și soluții eficiente pentru optimizarea costurilor și îmbunătățirea eficienței operațiunilor, la fel cum și impactul acestor strategii asupra sustenabilității și asupra economiilor locale și globale.

1. Hub-uri logistice regionale

1.1 Definirea hub-urilor logistice

Hub-urile logistice, ca și centre strategice, optimizează procesul de livrare a bunurilor. Este știut că ele funcționează nu doar ca puncte de întâlnire pentru transportul de mărfuri, dar ca și locații care facilitează consolidarea livrărilor și reducerea costurilor de transport. Acestea joacă un rol esențial în gestionarea eficientă a lanțului de aprovizionare. De exemplu, un hub logistic poate include nu doar depozite, centre de distribuție și puncte de colectare, care sunt interconectate prin rețele de transport eficiente, cu distribuție eficientă și corectă a resurselor de orice natură.

1.2 Avantajele utilizării hub-urilor logistice

Eficiență operațională: Hub-urile permit companiilor să centralizeze operațiunile de logistică, ceea ce duce la optimizarea proceselor și reducerea timpilor de livrare. Prin consolidarea mărfurilor, se minimizează numărul de transporturi (rute, drumuri) necesare, economisind astfel resurse. De exemplu, o companie de retail care utilizează un hub logistic poate reduce timpul de livrare către magazinele sale cu până la 30%.

Reducerea costurilor: Costurile de transport pot fi semnificativ reduse, deoarece hub-urile permit utilizarea unor rute mai scurte și mai eficiente. În plus, companiile pot negocia tarife mai bune cu furnizorii de transport datorită volumului

crescut de mărfuri. Studiile arată că utilizarea hub-urilor logistice poate reduce costurile de transport cu până la 20%.

Sustenabilitate: Utilizarea hub-urilor logistice contribuie la reducerea emisiilor de carbon prin optimizarea rutelor de transport și diminuarea numărului de vehicule pe drum. Aceasta se aliniază cu obiectivele de dezvoltare durabilă ale multor organizații. De exemplu, un studiu realizat de o firmă de consultanță a arătat că optimizarea logisticii prin hub-uri a dus la o reducere a emisiilor de CO2 cu 15% în rândul clienților lor.

1.3 Exemple de hub-uri logistice

Un exemplu de succes este hub-ul logistic din Rotterdam, care servește ca un punct central pentru distribuția mărfurilor în întreaga Europa. Acesta permite acces rapid la piețele din Germania, Franța și Marea Britanie, având un impact semnificativ asupra costurilor de transport și timpurilor de livrare. În altă parte a mapamondului, hub-ul din Singapore este recunoscut pentru eficiența sa în gestionarea fluxurilor de marfă între Asia și restul lumii, facilitând astfel comerțul internațional.

2. Lanțuri de producție transfrontaliere

2.1 Conceptul de lanțuri de producție transfrontaliere

Lanțurile de producție transfrontaliere implică colaborarea între diferite țări pentru a produce bunuri. Această strategie permite companiilor să beneficieze de avantajele comparative ale fiecărei regiuni, cum ar fi costurile reduse ale forței de muncă sau accesul la resurse naturale. De exemplu, multe companii din industria automobilistică își desfășoară activitatea în Turcia pentru asamblarea vehiculelor, în timp ce componentele sunt fabricate în alte țări, cum ar fi de exemplu Republica Moldova (cablaj) sau Serbia (piese din aluminiu).

2.2 Avantajele lanțurilor de producție transfrontaliere

Reducerea costurilor: Externalizarea unor procese de fabricație în țări cu costuri mai mici poate conduce la economii semnificative. De exemplu, multe companii din industria textilă mondială își desfășoară activitatea în Republica Moldova datorită costurilor relativ reduse, dar semnificativ în comparație cu țara de origine, ale forței de muncă, dar cu o calitate impecabilă, chiar peste așteptări, iar termeni de execuție – peste estimări. În mediu, fiind demonstrat, costurile de producție au venit cu până la 25% sub cel planificat, permițând companiilor să ofere prețuri competitive pe piață.

Acces la piețe noi: Colaborarea internațională deschide oportunități de afaceri în piețe emergente, permițând companiilor să își extindă operațiunile și să își diversifice sursele de venit. De exemplu, un studiu realizat pe companii din sectorul tehnologic a arătat că extinderea operațiunilor în diverse părți ale lumii a dus la o creștere cu 50% a veniturilor în primele 5 ani.

Inovație și transfer de tehnologie: Parteneriatele internaționale facilitează schimbul de idei și tehnologii, stimulând inovația. Companiile pot adopta cele mai bune practici din fiecare regiune, îmbunătățind astfel calitatea produselor și serviciilor. De exemplu, colaborarea între companiile din Statele Unite și cele din Europa, în particular partea estică (de ex. România, Republica Moldova, Ucraina) a dus la dezvoltarea unor tehnologii avansate în domeniul inteligenței artificiale.

2.3. Studii de caz relevante

Unul din exemplu relevante ar servi colaborarea dintre IBM și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România. Această inițiativă a fost orientată spre dezvoltarea de soluții inovatoare în domeniul inteligenței artificiale și al datelor mari (big data).

Structura Colaborării

Transfer de Tehnologie: IBM a oferit acces la platformele sale de AI, precum și expertiză tehnică pentru cercetători și studenți de la universitate. Aceasta a inclus cursuri de formare și workshop-uri.

Proiecte Comune: Proiectele realizate împreună au vizat dezvoltarea de aplicații AI pentru diverse industrii, cum ar fi sănătatea, agricultura și transportul. Aceste aplicații au contribuit la optimizarea proceselor și la reducerea costurilor.

Beneficiile Inovației

Adoptarea celor Mai Bune Practici: Companiile din România și Moldova au avut ocazia să învețe de la un lider global precum IBM, adoptând cele mai bune practici în dezvoltarea și implementarea soluțiilor AI. La etapa actuală, printr-o avansare fulminantă, ambele țări (RO și MD) se bucură de rezultate nemaivăzute în domeniu, acesta având cea mai mare creștere în peisajul economic statal. Despre Ucraina, tehnologii AI avansate au creat modele de drone unicate în felul său, atât constructiv, cât și după destinație (în mare partea militară de cercetare, analiză și transmitere de date exacte în timp real)

Îmbunătățirea Calității Produselor: Prin integrarea tehnologiilor avansate, atât companiile locale, cât și regionale, au reușit să îmbunătățească calitatea produselor și serviciilor oferite, crescând astfel satisfacția clienților.

Stimularea Inovației: Această colaborare a dus la crearea de noi produse și servicii, stimulând astfel inovația în sectorul tehnologic din Europa de Est, inclusiv prin crearea Centrelor de tehnologii moderne, IT parcuri, fabrici și uzine de producere etc.

Impactul Economic

Creșterea Competențelor: Parteneriatele au contribuit la dezvoltarea abilităților tehnice ale forței de muncă locale, pregătind tineri specialiști pentru o carieră în domeniul tehnologiei.

Consolidarea Relațiilor Economice: Aceste colaborări au întărit legăturile economice dintre Statele Unite și Europa de Est, dar și restul lumii, facilitând un climat de afaceri mai favorabil, noi parteneriate strategice, dar și atrăgând noi investiții.

3. Integrarea hub-urilor logistice și a lanțurilor de producție transfrontaliere

3.1 Sinergii între hub-uri și lanțuri de producție

Integrarea hub-urilor logistice cu lanțurile de producție transfrontaliere poate crea sinergii semnificative. Hub-urile pot servi drept puncte de distribuție pentru produsele fabricate în diferite locații, asigurând livrări rapide și eficiente. Aceasta permite companiilor să răspundă rapid la cererea pieței și să își optimizeze stocurile. De exemplu, o companie de automobile poate utiliza un hub logistic pentru a distribui piese din diferite țări către fabricile sale de asamblare, reducând astfel timpul de producție, relevant fiind exemplul pieselor de schimb pentru automobile chinezești.

3.2 Provocări și soluții

Implementarea acestei integrări nu este lipsită de provocări. Problemele de reglementare, diferențele culturale și barierele comerciale pot afecta eficiența operațiunilor. Totuși, prin colaborarea strânsă cu partenerii internaționali și adaptarea strategiilor de afaceri la cerințele locale, companiile pot depăși aceste obstacole. De exemplu, o companie care intră pe o nouă piață trebuie să fie atentă la reglementările locale și la preferințele consumatorilor pentru a-și adapta oferta de produse.

4. Impactul asupra sustenabilității și al economiei globale

4.1 Sustenabilitate

Adoptarea hub-urilor logistice și a lanțurilor de producție transfrontaliere contribuie la dezvoltarea sustenabilă. Prin optimizarea proceselor de logistică și reducerea emisiilor de carbon, companiile nu doar că își îmbunătățesc eficiența, dar și își asumă responsabilitatea față de mediu. De exemplu, implementarea unor soluții de transport ecologice și utilizarea energiei regenerabile în hub-uri pot reduce semnificativ impactul asupra mediului.

4.2 Impact economic

Aceste strategii au un impact semnificativ asupra economiilor locale și globale. Crearea de locuri de muncă în hub-uri logistice și în industriile de fabricație din diverse țări contribuie la creșterea economică. De asemenea, prin facilitarea schimburilor comerciale, se stimulează dezvoltarea economică în regiunile implicate. Un studiu realizat de Banca Mondială a arătat că investițiile în infrastructura logistică pot duce la o creștere a PIB-ului cu până la 2% pe an în țările în dezvoltare.

Concluzie

Reducerea costului distanței prin intermediul hub-urilor logistice regionale și al lanțurilor de producție transfrontaliere reprezintă o soluție eficientă pentru companiile care doresc să se adapteze la provocările economice moderne. Aceste strategii nu doar că optimizează costurile și îmbunătățesc eficiența operațională, dar contribuie și la dezvoltarea sustenabilă a afacerilor. Într-o lume din ce în ce mai interconectată, colaborarea internațională și integrarea logistică vor deveni din ce în ce mai importante pentru succesul pe termen lung al companiilor.

Conectivitatea ca infrastructură strategică: rolul telecomului în integrarea Republicii Moldova în economia Uniunii Europene. Perspectiva Moldcell

Carolina Bugaian

Introducere. Conectivitatea – de la serviciu comercial la infrastructură strategică europeană

Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană este, în esență, un proces de compatibilizare funcțională cu economia, instituțiile și standardele europene. Dincolo de armonizarea legislativă și de convergența politică, succesul acestui parcurs depinde de existența unor infrastructuri capabile să susțină economia digitală, mobilitatea, securitatea și interconectarea reală cu spațiul european.

În acest context, conectivitatea digitală a evoluat de la statutul de serviciu comercial la cel de **infrastructură strategică**, comparabilă cu energia, transporturile sau sistemele financiare. Telecomunicațiile nu mai reprezintă doar un sector economic distinct, ci **un facilitator transversal al dezvoltării**, cu impact direct asupra competitivității economice, coeziunii sociale și rezilienței statului.

Din perspectiva Moldcell, operator de telecomunicații joacă un rol central în economia digitală a Republicii Moldova, iar integrarea europeană nu poate fi concepută fără o infrastructură de conectivitate fiabilă, sigură și aliniată standardelor Uniunii Europene, precum și ultimilor rigori asumate prin Planul de Creștere și Agenda de Reforme. Telecomul devine astfel un actor-cheie în transformarea structurală a economiei și a societății.

Economia Uniunii Europene este, în mod fundamental, o economie digitalizată. Comerțul, industria, serviciile, finanțele și administrația publică funcționează pe baza conectivității continue, a transferului de date și a interoperabilității digitale. Pentru Republica Moldova, integrarea în această economie presupune nu doar acces la piața unică, ci și **capacitatea efectivă de a opera digital la același nivel**. Conectivitatea permite:

- participarea întreprinderilor moldovenești în lanțurile valorice europene;
- accesul IMM-urilor la piețele digitale și la platformele de comerț electronic;
- mobilitatea forței de muncă și menținerea legăturilor economice cu diaspora;
- furnizarea de servicii transfrontaliere în condiții de eficiență și securitate.

Fără o infrastructură telecom modernă, aceste procese rămân limitate, iar decalajele de productivitate și competitivitate față de UE se adâncesc. Din acest motiv, conectivitatea trebuie tratată ca **prioritate strategică de politici publice**, nu doar ca domeniu comercial.

Telecomul – catalizator al economiei digitale și al competitivității

Sectorul telecom reprezintă coloana vertebrală a economiei digitale. Prin infrastructura sa, telecomul susține digitalizarea afacerilor, automatizarea proceselor, utilizarea serviciilor cloud, dezvoltarea platformelor digitale și apariția unor noi modele de business.

Din perspectiva Moldcell, responsabilitatea unui operator telecom depășește logica investiției economice și include:

- extinderea accesului la conectivitate în zonele rurale și slab deservite;
- reducerea decalajelor digitale între regiuni și grupuri sociale;
- asigurarea continuității serviciilor esențiale pentru economie și instituții.

În anii recenți, experiențele de criză – pandemie, instabilitate regională, presiuni energetice – au demonstrat că **fără infrastructură digitală rezilientă, economia nu poate funcționa**. Telecomul este, astfel, un pilon al stabilității economice și sociale.

Integrarea europeană nu este doar un proiect economic și instituțional, ci și unul social. Accesul echitabil la tehnologie influențează capacitatea cetățenilor de a participa la economie, educație și viață civică.

Moldcell promovează incluziunea digitală ca parte a dezvoltării sustenabile, prin:

- programe de alfabetizare digitală;
- soluții accesibile pentru grupuri vulnerabile;
- reducerea barierelor tehnologice pentru vârstnici și comunități rurale.

O economie europeană competitivă este, în mod necesar, una **inclusivă**.

Moldcell și Fundația Moldcell își asumă cu toată seriozitatea rolul de catalizator, prin extinderea inițiativelor de incluziune digitală, consolidând progresele realizate în anii precedenți. Astfel proiectul național de abilități digitale a vârtnicilor prin dialog intergenerational a fost extins și în parteneriat cu UNFPA Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat din Bălți și din Cahul, a fost inaugurată Universitatea Vârstei a Treia. Acesta oferă persoanelor în vârstă acces la resurse de învățare digitală și la tablete, sprijinind dezvoltarea competențelor digitale și menținerea conectivității. Programul de alfabetizare digitală pentru seniori „Like de la Bunei” continuă, contribuind la creșterea încrederii persoanelor vârstnice în utilizarea smartphone-urilor și a serviciilor online. În paralel, Fundația Moldcell a încheiat un parteneriat cu E-Governance Academy pentru lansarea unei inițiative naționale de instruire în domeniul siguranței online. Programul a inclus

desfășurarea a peste 100 de sesiuni de instruire în regiunile de Nord, Centru și Sud ale Republicii Moldova, oferind cetățenilor competențe practice pentru utilizarea în siguranță a mediului digital.

5G și infrastructura de nouă generație – punte către economia europeană

Tehnologia 5G este recunoscută la nivelul Uniunii Europene drept infrastructură strategică pentru industrie, transport, sănătate, energie și securitate. Ea nu reprezintă doar o creștere a vitezei de transfer, ci o **schimbare de paradigmă** în modul de funcționare a economiei. La 24 aprilie 2024 Moldcell a fost primul operator din Republica Moldova care a lansat tehnologia 5G, fiind din start compatibil cu rigorile 5G tool-box solicitate de cadrul de reglementare european, având drept partener strategic gigantul tehnologic european Ericsson.

Pentru Republica Moldova, dezvoltarea 5G:

- crește atractivitatea investițională;
- permite apariția industriilor cu valoare adăugată ridicată;
- facilitează integrarea cu ecosistemele tehnologice europene;
- susține interoperabilitatea cu infrastructurile UE.

Moldcell abordează dezvoltarea rețelelor de nouă generație ca parte a unei strategii pe termen lung, orientate spre **securitate, eficiență energetică și compatibilitate cu standardele europene**, elemente esențiale pentru parcursul de integrare.

În urma lansării tehnologiei 5G în Republica Moldova în anul 2024, Moldcell a continuat în anul 2025 dezvoltarea rețelei sale mobile de nouă generație. În cadrul licitației naționale de spectru organizate de ANRCETI, compania a obținut două blocuri suplimentare de frecvențe radio în banda de 3600 MHz, cu licențe valabile pentru o perioadă de 25 de ani. Spectrul nou alocat susține extinderea suplimentară a acoperirii rețelei și îmbunătățirea serviciilor de comunicații electronice la nivel național, inclusiv continuarea dezvoltării infrastructurii 5G și extinderea conectivității de mare viteză. În prima jumătate a anului 2025, Moldcell a fost recunoscută de Ookla®, furnizor global de informații privind conectivitatea și creatorul Speedtest®, drept **Cea mai bună rețea mobilă din Republica Moldova**, pe baza datelor agregate ale utilizatorilor care măsoară viteza de descărcare și încărcare, latența, performanța navigării web și calitatea streamingului video. Această recunoaștere urmează distincției de performanță obținute în anul 2024, când Moldcell a fost desemnată cea mai rapidă rețea mobilă din țară.

Convergența telecom–fintech: infrastructura financiară a integrării

Integrarea în piața unică europeană presupune acces larg la servicii financiare digitale, plăți electronice, transferuri transfrontaliere și trasabilitate economică.

În acest context, convergența dintre telecom și fintech devine un factor structural al modernizării economice.

Prin integrarea serviciilor financiare digitale cu infrastructura telecom, se creează:

- acces mai larg la plăți moderne, inclusiv pentru populația nebancarizată;
- reducerea economiei informale;
- facilitarea remitențelor și a legăturilor economice cu diaspora;
- îmbunătățirea transparenței și incluziunii financiare.

Din perspectiva Moldcell, această convergență contribuie direct la apropierea Republicii Moldova de practicile economice europene și la funcționarea eficientă a unei economii digitale integrate.

Moldcell s-a lansat în domeniul Fintech în 2023, în anul 2024, a continuat cu integrarea plăților instant MIA și Western Union a reprezentat etape importante pentru serviciul financiar mobil Moldcell Money, susținând extinderea serviciilor financiare digitale și a capacităților de plată transfrontalieră. În anul 2025, Moldcell Money a introdus cardul digital Moldcell Visa, disponibil direct în cadrul aplicației Moldcell Money. Cardul permite efectuarea plăților online, transferurilor și tranzacțiilor contactless prin integrarea cu Google Pay, oferind utilizatorilor posibilitatea de a realiza plăți sigure utilizând dispozitive mobile. Această dezvoltare extinde gama de servicii financiare digitale disponibile prin platformă și susține evoluția continuă a ecosistemului financiar mobil al Moldcell. Cardul digital este accesibil direct prin aplicație, fără a necesita emiterea unui card fizic sau proceduri de onboarding în persoană. Această funcționalitate facilitează accesul la servicii financiare de bază, inclusiv pentru persoanele nebancarizate care nu au acces la infrastructura bancară tradițională. Prin facilitarea plăților și transferurilor digitale prin intermediul dispozitivelor mobile, Moldcell Money contribuie la îmbunătățirea accesibilității tranzacțiilor financiare cotidiene.

Telecomul și statul digital: interoperabilitate și guvernanță europeană

Un stat pregătit pentru integrarea în UE este un stat digitalizat, transparent și eficient. Telecomul furnizează infrastructura esențială pentru:

- servicii publice digitale;
- identitate electronică;
- registre și platforme interoperabile;
- comunicarea sigură între instituții.

Moldcell consideră că telecomul trebuie să fie partener strategic al statului în procesul de modernizare instituțională, contribuind la crearea unui ecosistem digital compatibil cu standardele europene de guvernanță. Încă din 2012, Republica Moldova a fost a 8-a țară din lume care a lansat serviciul Mobile ID, ca rezultat

al unui parteneriat public-privat între Guvern, Moldcell și Orange. Guvernul a demonstrat o viziune pe termen lung prin orientarea timpurie către digitalizare ca mijloc de combatere a corupției, prin reducerea interacțiunilor fizice dintre autorități, mediul de afaceri și cetățeni.

Republica Moldova a realizat progrese semnificative în dezvoltarea infrastructurii digitale și a guvernanței electronice, devenind una dintre cele mai avansate țări din Europa de Est din acest punct de vedere. Moldova a construit un ecosistem de e-Guvernare avansat, care permite cetățenilor și mediului de afaceri să acceseze servicii publice online. Printre principalele inițiative se numără:

- MConnect – o platformă de interoperabilitate care permite instituțiilor publice să facă schimb de date în mod securizat, reducând birocrația;
- MPass – un sistem de autentificare digitală pentru accesarea serviciilor electronice;
- MPay – un sistem electronic integrat de plăți pentru tranzacțiile aferente serviciilor publice;
- MCloud – platforma guvernamentală de cloud computing, care consolidează resursele IT și îmbunătățește eficiența furnizării serviciilor.

Anul trecut, Guvernul a lansat aplicația EVO, prin intermediul căreia toate aceste servicii pot fi accesate. La nivel național, acest ecosistem funcționează eficient. Noi, în calitate de operatori telecom, suntem pregătiți să asigurăm interconectivitatea necesară. Totuși, pentru o integrare deplină în ecosistemul digital al Uniunii Europene, Republica Moldova trebuie să depășească anumite provocări de ordin reglementar, tehnic și de securitate.

Provocările legate de interoperabilitatea cu UE sunt mai puțin de natură tehnologică și țin mai degrabă de alinierea reglementară și legislativă.

În ceea ce privește protecția datelor, Republica Moldova a adoptat legislație aliniată Regulamentului general privind protecția datelor (GDPR) al UE, pentru a asigura schimburi transfrontaliere de date fără sincope. Această legislație va intra în vigoare în august 2026.

În domeniul identificării electronice, Regulamentul eIDAS impune ca cadrul național de identitate digitală (MPass) să fie compatibil cu standardele europene privind autentificarea și serviciile de încredere. În prezent, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării a inițiat consultări publice asupra proiectului de lege de modificare a legislației privind semnătura electronică.

Recunoașterea identității digitale necesită un acord de recunoaștere mutuală între Republica Moldova și Uniunea Europeană, astfel încât identitățile digitale moldovenești să fie recunoscute în cadrul eIDAS, permițând cetățenilor și companiilor din Moldova să acceseze servicii electronice din UE.

Din punct de vedere tehnologic, operatorii de telecomunicații pot extinde acoperirea 5G pentru a susține servicii de e-guvernare în timp real și tranzacții transfrontaliere securizate, prin rețele bazate pe furnizori de încredere.

Securitatea cibernetică – condiție pentru încredere și integrare

În economia digitală europeană, securitatea cibernetică este inseparabilă de competitivitate și suveranitate. Telecomul, ca infrastructură critică, are un rol central în protejarea datelor, a comunicațiilor și a continuității operaționale.

Într-un context geopolitic volatil, reziliența infrastructurii telecom devine:

- element de securitate națională;
- condiție pentru încrederea investitorilor;
- prerechizit pentru integrarea în ecosistemele digitale europene.

Moldcell tratează securitatea cibernetică ca **prioritate strategică**, integrată în guvernanță, investiții și cultură organizațională.

Moldcell și-a extins portofoliul de servicii de securitate digitală printr-un parteneriat cu Bitdefender, furnizor global de soluții de securitate cibernetică. Soluția oferă protecție multiplatformă pentru dispozitive, susținând detectarea și prevenirea amenințărilor cibernetice care afectează utilizatorii și mediul de afaceri. Serviciul SafeZone, protejează la nivel de rețea și este conceput pentru a ajuta utilizatorii să reducă expunerea la amenințări online, precum site-uri malițioase, viruși și potențiale breșe de securitate a datelor. Serviciul funcționează direct prin rețeaua mobilă Moldcell și nu necesită instalarea unor aplicații suplimentare pe dispozitivele utilizatorilor. SafeZone este disponibil atât pentru clienți persoane fizice, cât și pentru clienți business, în cadrul serviciilor prepaid, abonament și internet mobil. Prin integrarea funcționalităților de securitate la nivel de rețea, Moldcell continuă să dezvolte instrumente care susțin utilizarea sigură a conectivității digitale.

Concluzii. Dincolo de interconectare, spre interdependență strategică

Conectivitatea reprezintă o infrastructură strategică fără de care integrarea Republicii Moldova în economia Uniunii Europene nu poate fi realizată în mod funcțional. Din perspectiva Moldcell, telecomul este mai mult decât un furnizor de servicii: este **un arhitect al interdependenței strategice** dintre Moldova, România și Uniunea Europeană.

Trecerea de la simple interconectări la interdependență strategică presupune infrastructuri reziliente, ecosisteme digitale integrate și parteneriate durabile. În acest proces, telecomul joacă un rol esențial, contribuind la stabilitatea, competitivitatea și europenizarea reală a Republicii Moldova.

Investițiile BERD în Republica Moldova în perspectiva susținerii procesului de aderare la UE

Cristina Buzașu

I. Introducere: investiții, reforme și convergență europeană

Republica Moldova traversează un moment decisiv al parcursului său european. Deschiderea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană nu este doar un succes diplomatic, ci și un test de maturitate instituțională, de reziliență economică și de coerență a reformelor. În acest proces, România are un rol aparte – nu doar ca stat membru al UE, ci ca cel mai apropiat partener și aliat al Republicii Moldova în susținerea aderării la Uniune.

Parteneriatul dintre România și Republica Moldova nu este unul simbolic. Acesta se construiește prin sprijin concret pentru reforme, prin transfer de expertiză și prin capacitatea de a ancora Republica Moldova în spațiul economic, financiar și normativ european. Aici, dimensiunea economică și financiară este esențială. Stabilitatea macroeconomică, credibilitatea politicilor monetare și robustețea sectorului financiar sunt pilonii de bază ai oricărui proces de aderare la UE.

În acest context, rolul Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) capătă o relevanță aparte, nu doar ca furnizor de capital, ci ca actor care influențează direcția de dezvoltare a economiei moldovenești și ritmul convergenței acesteia cu standardele europene. Analiza contribuției BERD arată că impactul său depășește dimensiunea financiară, extinzându-se asupra guvernanței, a capacității instituționale și a încrederii investitorilor, elemente esențiale pentru aderarea Republicii Moldova la UE.

II. BERD – principalul investitor instituțional în Republica Moldova

De la debutul operațiunilor sale în Republica Moldova, BERD a investit aproape 3 miliarde EUR în peste 190 de proiecte. Această cifră capătă o relevanță suplimentară dacă luăm în considerare că mai mult de jumătate din acest total – aproximativ 1,6–1,8 miliarde EUR – a fost angajat în ultimii patru ani, pe fondul agravării contextului regional generat de războiul din Ucraina. Criza geopolitică a accelerat

ritmul intervenției BERD, transformând-o dintr-un actor axat pe sprijin economic într-un partener strategic în sustinerea rezilienței economice a Republicii Moldova.

Doar în anul 2025, BERD a alocat 508 milioane EUR pentru 19 proiecte, aproape dublu față de anul precedent, cu 67% din portofoliu concentrat pe infrastructură sustenabilă. Această concentrare reflectă o prioritizare strategică: infrastructura energetică, rutieră și urbană constituie coloana vertebrală a oricărui proces de integrare europeană, întrucât standardele tehnice, de mediu și de conectivitate definite de UE sunt, în mod direct, condiții de eligibilitate în negocierile de aderare.

BERD acționează în Republica Moldova prin trei tipuri principale de instrumente: finanțare directă (împrumuturi suverane și comerciale), asistență tehnică (echipe de sprijin pentru reformă, consultanță sectorială) și legarea finanțărilor de adoptarea unor reglementări aliniate la *acquis*-ul comunitar. Combinarea acestor instrumente îi conferă Băncii un efect de levier semnificativ asupra politicilor publice moldovenești.

III. Proiecte-cheie și impact structural

3.1. Sectorul energetic: de la vulnerabilitate la reziliență

Unul dintre cele mai relevante exemple este sectorul energetic. Vulnerabilitățile istorice ale Republicii Moldova în acest domeniu – dependența de furnizori unici și lipsa interconectărilor – au reprezentat nu doar o problemă economică, ci și una de securitate. Prin finanțarea infrastructurii precum gazoductul Iași–Ungheni–Chișinău și prin sprijinul acordat actorilor strategici precum Energocom, BERD a contribuit decisiv la schimbarea acestui model. Diversificarea surselor de aprovizionare și integrarea progresivă în piața energetică europeană nu doar că sporesc reziliența economică, dar creează și premisele aplicării regulilor europene în domeniu.

Din 2021, ponderea gazului din surse europene a crescut de la 5% la 20% în iarna 2022–2023. În 2025, BERD a acordat Energocom un împrumut de 400 milioane EUR, plus 100 milioane EUR garanții, pentru achiziții strategice de gaz și energie – una dintre cele mai mari operațiuni de finanțare energetică din istoria BERD în regiune. Pe segmentul electric, proiectul *Moldova–Romania Power Interconnection Phase II*, finanțat de BERD printr-un împrumut de 32 milioane EUR, reprezintă o etapă esențială în consolidarea interconectării energetice cu România. Proiectul prevede construirea unei linii electrice aeriene de înaltă tensiune (400 kV) între municipiul Bălți și punctul de interconectare de la frontiera de vest, în zona Suceava, precum și dezvoltarea unei stații de conversie și a infrastructurii aferente de transformare. Această investiție completează prima fază a interconectării (centrată pe stația Vulcănești și linia Isaccea–Vulcănești–Chișinău) și are ca obiectiv eliminarea dependenței tehnice de sistemul electroenergetic din est, prin conectarea la rețeaua continentală europeană ENTSO-E. Dincolo de dimensiunea tehnică,

proiectul permite creșterea capacității de import de energie din piața UE, intensificarea concurenței pe piața internă și alinierea la regulile europene privind operarea sistemelor de transport și tranzacționarea energiei electrice.

3.2. Infrastructura de transport și conectivitate regională

Un argument similar poate fi adus în ceea ce privește infrastructura de transport. Integrarea într-o piață unică presupune nu doar armonizarea reglementărilor, ci și existența unor rețele fizice compatibile. Investițiile BERD în modernizarea drumurilor și conectarea acestora la coridoarele europene nu trebuie privite ca simple proiecte de dezvoltare, ci ca mecanisme prin care Republica Moldova este ancorată efectiv în economia europeană.

În 2025, BERD a semnat un împrumut de 150 milioane EUR pentru reabilitarea drumului M1 (Chișinău–Leușeni, spre granița cu România) și a centurii ocolitoare a Chișinăului (M2), ambele facând parte din coridoarele TEN-T ale UE. Reducerea costurilor logistice, creșterea mobilității și facilitarea comerțului sunt efecte directe, însă implicația mai profundă este că economia Republicii Moldova devine funcțional interoperabilă cu cea a Uniunii Europene. Proiectul *Chișinău Urban Enhancement*, finanțat tot de BERD, extinde această logică la nivelul mobilității urbane, introducând standarde de e-mobilitate compatibile cu normele europene.

3.3. Mediu urban și sustenabilitate

Aceeași logică se regăsește și în proiectele de infrastructură urbană și de mediu. Prin programe precum Orașe Verzi (*EBRD Green Cities)* – un împrumut de 11,5 milioane EUR pentru eficientizare energetică în 18 grădinițe publice din Chișinău, cu reduceri de consum de circa 55% și 3.165 tone CO_2 pe an – BERD introduce standarde europene în domenii care influențează direct calitatea vieții cetățenilor. Eficiența energetică, managementul deșeurilor (împrumut suveran de 25 milioane EUR) sau mobilitatea urbană nu sunt doar obiective de mediu, ci și criterii de convergență cu normele UE. În plus, aceste investiții contribuie la consolidarea încrederii publice în beneficiile integrării europene, oferind rezultate tangibile la nivel local.

3.4. Sectorul financiar și dezvoltarea mediului de afaceri

Poate cea mai puțin vizibilă, dar fundamentală contribuție a BERD se regăsește în consolidarea sectorului financiar și în dezvoltarea mediului de afaceri. După crizele bancare din trecut, reconstruirea încrederii în sistemul financiar a fost o condiție critică pentru stabilitatea economică. Intervențiile BERD – atât prin investiții directe în bănci, cât și prin promovarea guvernanței corporative – au contribuit la profesionalizarea sectorului și la apropierea acestuia de standardele europene.

În paralel, sprijinul pentru întreprinderile mici și mijlocii, prin linii de credit, garanții și asistență tehnică, a facilitat integrarea acestora în lanțuri de valoare regionale, inclusiv în relație cu România, accelerând astfel convergența economică. Aceasta reflectă o integrare europeană de tip „bottom-up" (de jos în sus), realizată nu prin decizii politice, ci printr-o multitudine de decizii de afaceri care consolidează interdependența economică dintre Republica Moldova și spațiul european.

IV. România: partener strategic și catalizator regional

Relația cu România este un element central în această dinamică. Dacă BERD oferă cadrul financiar și expertiza tehnică, România furnizează un model practic de integrare și o punte de legătură cu Uniunea Europeană. Experiența sa de pre-aderare, inclusiv dificultățile întâmpinate, constituie o resursă valoroasă pentru Republica Moldova. Mai mult, interconectările economice și instituționale dintre cele două state – în energie, infrastructură sau sector financiar – creează un efect de ancorare, prin care standardele europene sunt internalizate mai rapid.

România a semnat acorduri transfrontaliere și derulează proiecte comune de infrastructură – poduri peste Prut, drumuri de legătură cu Autostrada Unirii – menite să conecteze direct rețelele fizice ale celor două țări. Includerea Republicii Moldova în zona SEPA (plăți în euro), facilitată de România, este un alt exemplu de convergență financiară cu efecte directe asupra climatului de afaceri. Banca Națională a Republicii Moldova, sub conducerea Guvernatorului Anca Dragu – cu expertiză formată în sistemul european – ilustrează exact acest tip de transfer: competențe formate la standarde europene, aplicate direct în consolidarea instituțională a Republicii Moldova.

În acest sens, cooperarea trilaterală România–Republica Moldova–UE, susținută financiar de BERD, poate crea un model replicabil de sprijin pentru integrare: România furnizează expertiză și legitimitate politică în UE, BERD finanțează și structurează proiectele, iar UE oferă cadrul normativ și resursele de grant – inclusiv prin pachetul de creștere de 2,02 miliarde de euro dedicat Republicii Moldova.

V. Riscuri și limite: investițiile nu pot substitui capacitatea instituțională

Cu toate acestea, trebuie evitată o perspectivă excesiv optimistă. Investițiile, oricât de consistente, nu pot substitui capacitatea administrativă și voința politică necesare pentru implementarea reformelor. Republica Moldova continuă să se confrunte cu provocări structurale, inclusiv limitări instituționale și vulnerabilități externe. În absența unei capacități solide de absorbție și implementare, există riscul ca unele proiecte să nu genereze impactul scontat.

Din acest motiv, rolul BERD ca partener de reformă – nu doar ca finanțator – devine și mai important. Prin echipele de sprijin pentru reformă din ministere-cheie

și prin condiționalitățile legate de reglementări compatibile cu *acquis*-ul comunitar, BERD contribuie la consolidarea capacității instituționale, nu doar la finanțarea infrastructurii. Această dimensiune este, pe termen lung, poate mai valoroasă decât suma împrumutată.

VI. Concluzii: BERD ca actor structural indispensabil

Contribuția Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare la parcursul european al Republicii Moldova trebuie înțeleasă ca un proces multidimensional, în care investițiile sunt inseparabile de reforme și de consolidarea instituțională. Prin intervențiile sale, BERD nu doar finanțează dezvoltarea, ci modelează traiectoria economică a țării, orientând-o către standardele și practicile Uniunii Europene. În complementaritate, rolul României ca partener strategic conferă acestui proces o dimensiune practică și accelerată.

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană va depinde, în ultimă instanță, de capacitatea de a transforma aceste investiții în rezultate durabile: o economie competitivă, instituții funcționale și o societate care percepe concret beneficiile integrării. Locuri de muncă, stabilitate financiară, servicii publice de calitate – acestea sunt criteriile reale de evaluare a succesului. Din această perspectivă, intervenția BERD nu este doar utilă, ci structural indispensabilă pentru succesul acestui proiect european.

România și Republica Moldova nu sunt doar vecini sau parteneri economici. Sunt aliați într-un proiect european comun, care cere viziune, rigoare și solidaritate. Iar succesul Republicii Moldova pe drumul către Uniunea Europeană va fi, fără îndoială, și un succes al României.

Surse și bibliografie

Rapoarte și comunicate BERD (2025–2026) privind activitatea în Republica Moldova, inclusiv proiectele de infrastructură energetică, rutieră și urbană.

Comisia Europeană – Rapoarte de progres privind Republica Moldova în cadrul procesului de aderare la UE (2022–2025).

Planul de creștere pentru Republica Moldova, gestionat de Uniunea Europeană (2024–2027), valoare totală 2,02 miliarde EUR.

Declarații oficiale și analize strategice ale autorităților române și moldovenești privind parteneriatul bilateral în contextul integrării europene.

Agenția de Investiții din Moldova ca interfață între capitalul european și economia reală: de la promovarea investițiilor la facilitarea ancorării companiilor străine în spațiul economic comun RO-RM

Mihai Burunciuc

Într-un peisaj global marcat de o volatilitate fără precedent și de o reconfigurare accelerată a lanțurilor valorice, Republica Moldova nu mai este doar un stat la frontiera Uniunii Europene, ci devine o componentă vitală a unei noi arhitecturi de securitate economică în Europa de Est. Fenomenul de relocare a activităților economice în state aliate și reorientarea capitalului către piețe predictibile, guvernate de valori democratice și proximitate geografică față de piața unică, plasează Republica Moldova într-o poziție strategică privilegiată.

În acest context, rolul Agenției de Investiții din Moldova (AIM) transcende funcția clasică de promovare. Ne asumăm rolul de interfață dinamică între capitalul european – cu precădere cel românesc – și economia reală de la Chișinău, Bălți, Cahul sau Ungheni. Obiectivul nostru nu este doar atragerea capitalului, ci ancorarea lui într-un ecosistem economic comun, facilitând tranziția de la simpla interconectare a sistemelor la o interdependență strategică profundă între cele două maluri ale Prutului.

Contextul Strategic: România, ancora europeană a economiei moldovenești

Cifrele anului 2025 confirmă o realitate incontestabilă: România nu este doar un partener comercial, ci principalul investitor și motor de creștere pentru Republica Moldova. Stocul total al investițiilor străine directe (ISD) în Republica Moldova se ridică la **6,32 miliarde USD**, iar o proporție covârșitoare, de aproximativ **85%**, provine din statele membre ale Uniunii Europene. Această „europenizare" a capitalului este fundamentul pe care construim viitorul nostru economic.

Relația cu România reprezintă coloana vertebrală a acestei dinamici. Evoluția stocului de ISD românesc este elocventă pentru angajamentul strategic al Bucureștiului: de la **192,5 milioane USD în 2009**, am atins un prag istoric de peste **507 milioane USD în 2023**, menținându-se la un nivel robust de **459,6 milioane USD în 2024**. Mai importantă decât valoarea nominală este natura acestor

investiții: aproximativ **88%** reprezintă capital propriu. Acest indicator transformă percepția asupra pieței moldovenești dintr-o destinație de arbitraj financiar într-o vatră de consolidare industrială; investitorii români nu caută profituri speculative, ci aleg să construiască baze solide de producție și inovare pe termen lung.

Astăzi, peste **1.600 de întreprinderi cu capital românesc** activează în Republica Moldova, cu o investiție în capitalul social de circa **6,74 miliarde MDL**. Acești actori economici sunt avangarda spațiului economic comun pe care Agenția de Investiții îl gestionează și îl extinde.

Dinamica Comercială 2019-2025: Către un Spațiu Economic Integrat

Analiza schimburilor comerciale din perioada 2019-2025 relevă o integrare comercială fără precedent. Exporturile Republicii Moldova către România au crescut constant, de la **765,4 milioane USD în 2019** la un prag de **1,1 miliarde USD în 2025**. În oglindă, importurile din România au explodat de la **841,2 milioane USD la 2,5 miliarde USD** în același interval.

Deși balanța comercială indică un deficit de 1,4 miliarde USD, acesta nu reprezintă un dezechilibru pasiv, ci o investiție masivă în reziliența națională: Republica Moldova importă stabilitate energetică și resurse tehnologice esențiale pentru tranziția sa economică.

1. **Energie și Resurse:** Importurile de gaz natural (**895,3 milioane USD**), produse petroliere (**peste 710 milioane USD**) și energie electrică (**272,4 milioane USD**) demonstrează că România a devenit garantul securității energetice a Republicii Moldova.
2. **Integrare Industrială:** Pe segmentul de export, Republica Moldova livrează către piața românească și europeană produse cu valoare adăugată: conductori electrici și cabluri coaxiale (**185 milioane USD**) și piese pentru scaune auto (**42 milioane USD**).

Acesta este „spațiul economic comun" în acțiune: Republica Moldova devine un hub de procesare și producție pentru lanțurile de aprovizionare auto și electronice ale UE, în timp ce România furnizează resursele vitale pentru stabilitatea sistemului.

Instrumentele Agenției de Investiții: De la Viziune la Implementare

Pentru a transforma acest potențial în realitate palpabilă, AIM a dezvoltat două instrumente fundamentale care reduc distanța dintre investitorul european și oportunitatea locală: **Harta Investițiilor** și **One-Stop Shop (OSS)**.

1. Harta Investițiilor: Digitalizarea Oportunității

Într-o eră a vitezei, transparența este noua valută. Harta Investițiilor este o platformă digitală care centralizează proiecte pregătite pentru capital – de la

investiții în proiecte noi (greenfield) și pe platforme existente (brownfield) la parteneriate public-private și oportunități de fuziuni și achiziții (M&A).

- **Diversitate Sectorială:** Investitorii pot identifica proiecte în sectoare critice precum industria electronică, infrastructură, componente auto sau industria alimentară.
- **Descentralizare:** Platforma pune accent pe regiunile de dezvoltare ale Moldovei, încurajând capitalul să exploreze potențialul din afara capitalei, acolo unde costurile operaționale sunt mai competitive și disponibilitatea forței de muncă este ridicată.
- **Eficiență:** Pentru un investitor din România, aceasta reduce considerabil costurile de prospectare a pieței, oferind o evaluare preliminară rapidă și date geospațiale precise.

2. One-Stop Shop (OSS): Eliminarea Barierelor Administrative

Dacă Harta Investițiilor atrage atenția, One-Stop Shop-ul nostru facilitează instalarea. Agenția acționează ca un integrator de procesare, oferind un parcurs instituțional accelerat care transformă complexitatea administrativă într-un avantaj competitiv pentru investitorii care aleg Moldova. Serviciul OSS acoperă cinci dimensiuni esențiale:

- **Consultanță strategică:** Sprijinim investitorul de la etapa de idee până la planul de afaceri local.
- **Suport operațional:** Identificăm locații, spații de producție și parteneri logistici.
- **Accelerare administrativă:** Facilităm obținerea actelor permisive, acționând ca un mediator între business și birocrație.
- **Dialog B2B și B2G:** Creăm conexiuni directe cu furnizorii locali și autoritățile centrale.
- **Aftercare (Post-investiție):** Probabil cel mai critic element. Ne asigurăm că investitorii care au ales deja Moldova (cele 1.600 de firme românești) pot să se extindă, să își rezolve blocajele operaționale și să reinvestească profitul local.

De la Interconectare la Interdependență Strategică

Obiectivul nostru pe termen mediu (2025-2030) este să trecem dincolo de simpla „interconectare a sistemelor” (poduri, gazoducte, linii de înaltă tensiune) către o **interdependență strategică**. Ce înseamnă acest lucru pentru relația RO-RM în context european?

Înseamnă că economia Republicii Moldova nu mai este privită ca o entitate izolată, ci ca o extensie naturală a pieței unice europene, prin poarta de acces oferită

de România. Agenția de Investiții lucrează pentru a integra companiile moldovenești în lanțurile valorice românești. Când un producător de componente auto din Chișinău livrează către o fabrică de asamblare din România, nu asistăm doar la un act de comerț, ci la un proces de integrare europeană *de facto*.

Investițiile europene în Moldova în 2025 (67,5% din totalul exporturilor merg către UE) arată că țara este deja integrată comercial. Misiunea noastră este să creștem integrarea prin capital. Capitalul românesc în Moldova este un vector de stabilitate. El aduce cu sine standarde de guvernanță corporativă, tehnologie și, cel mai important, o voce puternică în favoarea Republicii Moldova la Bruxelles.

Provocări și Perspective: Drumul către 2030

Nu ignorăm provocările. Deficitul comercial ridicat și volatilitatea instrumentelor de datorie (care au fluctuat între 40 și 83 milioane USD în ISD-ul românesc) ne obligă să fim vigilenți. Totuși, stabilitatea capitalului propriu și creșterea robustă a investițiilor românești începând cu 2017 demonstrează că trendul este ireversibil.

Agenția de Investiții din Moldova rămâne gardianul acestui parteneriat. Suntem aici pentru a asigura investitorul european că Moldova este o destinație matură, transparentă, predictibilă și gata de business. Mesajul nostru este clar: Republica Moldova este gata să fie nu doar un beneficiar al asistenței europene, ci un partener economic activ, un furnizor de securitate industrială și un hub de inovație în cadrul spațiului economic comun cu România.

Concluzie

Integrarea Europeană a Republicii Moldova se scrie zilnic prin fiecare camion de bunuri care trece Prutul, prin fiecare megawatt de energie importat din România și prin fiecare antreprenor care utilizează serviciul One-Stop-Shop și Harta Investițiilor pentru lansarea unei noi afaceri în Moldova.

Agenția de Investiții din Moldova se poziționează ca motor de creștere economică reală, unde destinul european al Chișinăului se ancorează irevocabil prin parteneriate pragmatice și viziune comună cu Bucureștiul. România este partenerul nostru strategic, „ancora" noastră, iar împreună construim un spațiu economic în care frontiera de pe Prut devine, treptat, o simplă linie administrativă în interiorul unei piețe unice, prospere și reziliente. Viitorul Republicii Moldova este european, iar drumul trece, inevitabil și benefic, prin România.

De la companie locală la emitent european: relația cu investitorii și pregătirea pentru listare ca pași esențiali ai integrării companiilor moldovenești în piețele de capital ale UE

Daniela Maior

Integrarea europeană nu se construiește doar prin infrastructură fizică sau armonizare legislativă. Se construiește prin instituții, încredere și capacitatea unei economii de a atrage capital pe termen lung.

M-am născut în Republica Moldova într-o lume care nu știa că duce lipsă. Când eram mică, mama mă trimitea la magazin să reumplu sifonul. Intram într-o clădire mare, cu rafturi aproape goale, și mă întrebam de ce au construit un magazin atât de mare dacă era aproape mereu gol. Nu știam că se numește sărăcie. Era pur și simplu lumea în care m-am născut eu și mulți alți antreprenori ai generației mele.

Tatăl meu era chirurg și îl vedeam rar pentru că era aproape permanent la spital, dar știam că face ceva important. În casă nu se vorbea despre bani. Oamenii îl răsplăteau cu miei, brânză sau borcane cu conserve, recunoștința unui sat față de omul care îi punea pe picioare. Am crescut convinsă că lumea funcționează pe schimb: cu cât dai mai mult, cu atât primești înapoi.

Apoi sistemul s-a prăbușit.

Mama a adus acasă primul salariu în lei noi: 24 în loc de câteva sute. Ne-am uitat la ei fără să știm ce înseamnă cu adevărat. Capitalismul apăruse peste noapte. Dar nimeni nu ne pregătise pentru el. Nimeni nu ne învățase cum funcționează banii sau cum construiești prosperitate atunci când sistemul nu mai gândește pentru tine.

Nu a fost o tranziție. A fost o cădere liberă dintr-un sistem care lua decizii pentru tine într-unul care îți cerea să gândești și să decizi singur, fără să fi exersat asta vreodată.

Experiența Republicii Moldova este, într-un fel, experiența unei societăți care a trebuit să învețe capitalismul fără infrastructura culturală și instituțională necesară pentru a-l înțelege și gestiona pe deplin.

Astăzi, când stau față în față cu antreprenori și manageri care încearcă să construiască ceva, recunosc uneori același lucru: nu lipsa de muncă sau de inteligență îi ține pe loc, ci lipsa de structură, de context și de acces.

De aceea scriu acest text nu ca un ghid tehnic despre piețe de capital, ci ca o reflecție despre ceea ce trebuie construit înainte ca o companie sau o economie să devină cu adevărat atractivă pentru investitori.

În ultimele două decenii am lucrat la intersecția dintre companii și capital, de la Bursa de Valori București până la dialoguri directe cu investitori internaționali din Londra, New York, Tokyo sau Varșovia. Una dintre cele mai importante lecții pe care le-am învățat este aceasta: capitalul este consecința încrederii, nu cauza ei.

În lumea finanțelor, reputația, credibilitatea, cultura organizațională, relația cu investitorii sunt activele intangibile, care fac diferența între două companii cu aceleași cifre, dar evaluate complet diferit de piață.

Conform datelor Rivel Research, citate în analizele ARIR, 75% dintre investitorii instituționali globali consideră că o relație bună cu investitorii influențează direct evaluarea unei companii. Diferența dintre o companie cu un IR excelent și una cu un IR slab poate ajunge la aproximativ 30 de puncte procentuale din valoarea de piață.

Aceasta nu este o statistică despre comunicare. Este o statistică despre încredere.

Investitorii nu cumpără doar cifre. Cumpără convingerea că echipa de management știe ce face, că poate executa o strategie și că va comunica transparent inclusiv în momente dificile. Încrederea se construiește înainte de a avea nevoie de capital, nu în momentul în care îl cauți.

Din experiența directă cu companii aflate în diferite stadii de dezvoltare, de la pregătirea pentru investiții până la etapa post-listare, cred că există o ordine clară a lucrurilor care trebuie construite.

1. Reputația și credibilitatea instituțională

Înainte de orice instrument financiar, o companie sau o piață trebuie să fie percepută ca fiind serioasă și predictibilă. Reputația nu se cumpără și nu se construiește rapid. Ea se acumulează prin consistență: livrezi ceea ce promiți, comunici transparent și respecți reguli chiar și atunci când nu ești obligat.

Pentru Republica Moldova, acest lucru înseamnă că înainte de atragerea capitalului internațional trebuie consolidată percepția despre predictibilitate juridică, fiscală și instituțională.

2. Narativul de țară și de companie

Investitorii nu investesc doar în cifre. Investesc în povești pe care le pot înțelege și în care pot crede.

România a avut mult timp o problemă de narativ: exista pe harta investitorilor, dar nu era explicată suficient de bine. Republica Moldova are același risc, amplificat de percepțiile legate de instabilitate sau emigrare.

În realitate, există o poveste puternică de spus: o economie mică, flexibilă, aflată la granița Uniunii Europene, cu potențial agricol, oameni bine pregătiți și sectoare încă subfinanțate. Dar această poveste trebuie construită strategic și comunicată consecvent.

3. Relația cu investitorii ca disciplină strategică

Una dintre cele mai importante lecții învățate prin ARIR este că Investor Relations (IR) nu este un exercițiu administrativ. Este o funcție strategică.

Companiile care tratează relația cu investitorii doar ca pe o obligație de raportare rămân invizibile. Cele care construiesc un dialog constant cu piața dezvoltă baze de investitori mai stabile și mai rezistente în perioade dificile.

4. Accesul la capital, rezultat, nu punct de plecare

Acesta este probabil mesajul cel mai important: capitalul este consecința încrederii. Dacă reputația, narativul și relația cu investitorii sunt construite corect, accesul la capital devine mai ieftin, mai stabil și mai sustenabil. Dacă aceste fundații lipsesc, capitalul poate veni temporar, dar va fi scump și fragil.

Există o logică profundă în modul în care companiile și economiile accesează capitalul. Nu este întâmplătoare și nici nu poate fi forțată.

În teza mea de doctorat, *Factorii determinanți ai dezvoltării piețelor de capital*, susținută în 2024, am analizat modul în care piețele financiare mature se dezvoltă gradual și am argumentat, pe baza literaturii de specialitate, că sursele de finanțare urmează o ordine naturală: companiile se finanțează mai întâi din fonduri interne, urmează datoriile garantate, adică finanțarea bancară, apoi datoriile negarantate, iar abia în final emisiunile de acțiuni. Același principiu se aplică și economisirii populației: mai întâi numerarul, apoi depozitele bancare, obligațiunile, acțiunile și, în cele din urmă, instrumentele financiare complexe.

Această secvențialitate nu reprezintă o limitare, ci o condiție a maturizării financiare. Carvajal și Bebczuk (2019), citați în aceeași cercetare, arată explicit că piețele de capital apar după dezvoltarea altor forme de intermediere financiară, în special a sistemului bancar, moment în care începe să se consolideze și infrastructura de încredere necesară relației dintre companii și investitori.

Cu alte cuvinte, piața de capital nu înlocuiește sistemul bancar. Îl continuă.

Această realitate are implicații directe pentru companiile din România și Republica Moldova care aspiră la listare sau la atragerea de investitori instituționali.

Saltul direct de la finanțarea bancară la un IPO este, de multe ori, prea mare. O companie care nu a trecut prin audituri riguroase, care nu are procese clare de guvernanță și care nu a comunicat transparent cu finanțatori externi nu este încă pregătită pentru piața de capital, indiferent cât de bune sunt cifrele sale. De aceea este esențială dezvoltarea unor instrumente intermediare: obligațiuni, crowdfunding,

crowdlending, fonduri de private equity sau private debt accesibile IMM-urilor. Acestea nu concurează cu piața de capital, ci o pregătesc.

Fiecare etapă oferă companiei nu doar finanțare, ci și experiența relației cu investitorii și disciplina necesară pentru următorul nivel.

România a parcurs deja o parte din acest drum, cu multe imperfecțiuni și lecții valoroase.

Companiile care s-au listat fără o cultură reală a transparenței au plătit ulterior un cost ridicat în evaluare și credibilitate. Listarea nu este finalul unui proces. Este începutul unei relații pe termen lung cu piața.

În același timp, inițiative precum VEKTOR by ARIR, indicatorul care măsoară anual calitatea comunicării cu investitorii pentru companiile listate, arată că progresul este posibil atunci când există standarde, educație și presiune pozitivă din partea pieței.

Această logică se aplică și la nivel de țară.

Republica Moldova poate începe să construiască infrastructura de încredere înainte de a avea o piață de capital profundă sau fonduri internaționale active local. Cultura precede instrumentul.

Piețele de capital creează mai mult decât finanțare. Creează interdependență strategică între economii, instituții, investitori și antreprenori.

România poate oferi Republicii Moldova mai mult decât investiții sau expertiză tehnică. Poate oferi experiența unei construcții imperfecte și lecțiile unor greșeli care nu mai trebuie repetate. Iar Republica Moldova are șansa rară de a construi mai repede, mai lucid și mai strategic, folosind această experiență ca punct de plecare, nu ca model de copiat.

Fetița care privea rafturile goale nu știa ce este capitalul. Nu știa ce înseamnă piețe financiare, integrare europeană sau investiții instituționale. Știa doar că lumea funcționează pe încredere, pe schimb și pe capacitatea oamenilor de a construi ceva împreună.

Astăzi, după douăzeci de ani petrecuți la intersecția dintre companii și capital, cred același lucru, doar că la o scară mai mare.

Piețele de capital sunt, în esență, infrastructuri ale încrederii. Capitalul nu merge doar către randamente. Merge către predictibilitate, transparență, instituții funcționale și oameni care inspiră credibilitate pe termen lung.

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu va veni doar prin reguli comune sau investiții strategice. Va veni prin construirea unei economii capabile să inspire capitalului același lucru pe care îl inspiră cetățenilor săi: încredere în viitor.

Înainte de listare, vine cultura.

Înainte de finanțare, vine credibilitatea.

Înainte de capital, vine încrederea.

Construiți intangibilele. Restul urmează.

Crowdfunding-ul ca instrument de integrare economică europeană a Republicii Moldova: rolul României în dezvoltarea unei piețe regionale de finanțare pentru IMM-uri

Tudor Darie

1. Introducere

Integrarea europeană a Republicii Moldova este discutată, de cele mai multe ori, în termeni mari: geopolitică, securitate, reforme, legislație, instituții și sprijinul României pentru parcursul european. Toate acestea sunt importante. Dar, pentru oameni și pentru antreprenori, integrarea europeană va deveni reală atunci când se va simți în economie: în companii care cresc, în locuri de muncă mai bine plătite, în acces mai bun la finanțare și în oportunități concrete pentru cei care vor să construiască ceva acasă. De aceea, integrarea europeană a Republicii Moldova nu trebuie privită doar ca un proiect politic. Ea este și un proiect economic.

Moldova are nevoie de drumuri, poduri, conexiuni energetice și infrastructură fizică. Dar are nevoie la fel de mult și de infrastructură financiară modernă. O companie mică nu poate deveni competitivă doar prin ambiție. Are nevoie de capital, de acces la investitori, de instrumente digitale, de încredere și de șansa de a crește dincolo de limitele unei piețe mici. Aici crowdfunding-ul poate avea un rol important. Nu ca o soluție magică, ci ca un instrument practic prin care capitalul privat poate ajunge mai ușor la antreprenori.

În acest fel, crowdfunding-ul poate deveni o punte financiară între Republica Moldova, România și Uniunea Europeană. Iar România poate avea un rol esențial: nu doar să susțină politic Moldova, ci să contribuie la construirea unei piețe regionale de finanțare pentru antreprenori.

2. Accesul la finanțare pentru IMM-uri

Una dintre cele mai mari probleme ale antreprenorilor din Republica Moldova este accesul limitat la finanțare. Nu lipsesc ideile, energia sau dorința de a construi. Lipsesc, de multe ori, resursele financiare necesare pentru a trece de la supraviețuire la creștere. Pentru un IMM, diferența dintre stagnare și dezvoltare poate fi uneori un credit pentru echipamente, capital de lucru, digitalizare, extinderea producției sau intrarea pe o piață nouă. Într-o economie mică, această problemă devine

și mai vizibilă. Multe companii sunt prea mici pentru a atrage investiții clasice, dar prea active pentru a rămâne doar în zona de microbusiness. Băncile preferă, în mod natural, clienții mai mari, cu istoric financiar solid, garanții suficiente și procese bine documentate. Antreprenorii aflați în faza de creștere rămân adesea între două lumi: au potențial, au comenzi, au clienți, dar nu au încă toate condițiile cerute de sistemul financiar tradițional.

Această lipsă de capital are efecte directe asupra productivității. Fără finanțare, companiile amână investiții, lucrează cu echipamente mai vechi, nu digitalizează procesele, nu angajează oameni noi și nu pot onora comenzi mai mari. Pe termen lung, asta înseamnă o economie care crește mai lent și care se apropie mai greu de standardele pieței europene. Dacă Republica Moldova vrea să ajungă mai aproape de nivelul de productivitate și competitivitate al Uniunii Europene, IMM-urile trebuie să aibă acces la mai multe surse de capital. Nu doar granturi, nu doar credite bancare, ci și instrumente alternative, digitale și flexibile, care pot finanța economia reală acolo unde aceasta are nevoie să crească.

3. Crowdfunding-ul în piața unică europeană

Crowdfunding-ul a apărut ca o soluție simplă la o problemă veche: cum conectăm mai ușor oamenii care au capital cu antreprenorii care au nevoie de finanțare. În loc ca finanțarea să vină doar prin bănci, fonduri sau instituții publice, platformele de crowdfunding creează un spațiu digital în care mai mulți investitori pot contribui la finanțarea unei companii, a unui proiect sau a unei etape de creștere.

În cazul finanțării pentru IMM-uri, acest model este deosebit de relevant. O companie nu trebuie să depindă de un singur finanțator. Poate atrage capital de la o comunitate mai largă de investitori, iar investitorii pot participa cu sume mai mici, diversificându-și expunerea. Astfel, finanțarea devine mai accesibilă, mai distribuită și mai apropiată de economia reală. În Uniunea Europeană, crowdfunding-ul a trecut deja de etapa de experiment. Prin regulamentul european dedicat furnizorilor de servicii de finanțare participativă, acest domeniu are un cadru comun la nivelul pieței unice.

Ideea este simplă, dar puternică: o platformă autorizată într-un stat membru poate furniza servicii într-un cadru european armonizat, cu reguli clare privind protecția investitorilor, transparența proiectelor și responsabilitatea platformelor. Această logică este importantă pentru Republica Moldova. Integrarea europeană nu înseamnă doar preluarea unor norme, ci accesul la mecanisme care fac economia mai conectată.

Capitalul nu mai este limitat strict de geografie. Iar pentru IMM-uri, această deschidere poate însemna mai mult decât finanțare: poate însemna validare, vizibilitate și un prim pas către o piață mai mare.

4. România ca platformă financiară de impact între Moldova și UE

România a fost și rămâne principalul susținător al parcursului european al Republicii Moldova. Următoarea etapă ar trebui să fie construirea unor mecanisme economice care produc impact direct și măsurabil pentru cetățeni și companii. Pentru Republica Moldova, apropierea de Uniunea Europeană nu trebuie să însemne doar conectare la infrastructură, ci și conectare la capital. Un pod rutier ajută oamenii și mărfurile să circule. Un pod financiar ajută ideile, companiile și investițiile să crească. Iar aici România poate avea un rol mai ambițios: să devină platforma prin care capitalul românesc, european și al diasporei ajunge mai ușor la IMM-urile din Republica Moldova.

Integrarea economică devine reală atunci când poate fi măsurată în rezultate concrete. În acest sens, România ar putea testa câteva use case-uri clare, cu logică de pilot și potențial de scalare.

Use case 1: Fond de rezervă pentru finanțări prin crowdfunding. Un astfel de fond nu ar înlocui investitorii privați, ci ar reduce riscul perceput și ar crește încrederea în finanțarea IMM-urilor. Practic, capitalul public ar funcționa ca un catalizator: ar stimula mai mulți investitori să participe și ar permite finanțarea unui număr mai mare de companii.

Use case 2: Program-pilot de finanțare IMM prin platforme licențiate. Spre deosebire de un grant clasic, o parte importantă din bani se poate rambursa și reinvesti, creând un mecanism recurent de dezvoltare economică.

Use case 3: Cashback pentru IMM-uri care se finanțează responsabil. Un partener public ar putea acoperi o parte din costul finanțării (dobânzii) pentru companiile care rambursează la timp și folosesc capitalul pentru dezvoltare. Astfel, antreprenorii sunt stimulați să acceseze finanțare, iar costul capitalului devine mai suportabil. De ex, un program de 2 milioane de euro, cu un cashback de 1 mie de euro ar însemna finanțare mai accesibilă pentru 2 mii de companii.

Aceste use case-uri ar permite României să treacă de la sprijin strategic general la instrumente concrete de integrare economică. Pentru Republica Moldova, asta ar însemna că apropierea de UE nu se vede doar în acorduri și reforme, ci și în capital disponibil pentru antreprenori, companii care cresc și oportunități economice reale.

5. Fagura ca studiu de caz regional

Un exemplu practic al acestei direcții este Fagura, o platformă de finanțare participativă construită inițial în Republica Moldova și extinsă ulterior în România. Fagura arată că un startup financiar pornit dintr-o piață mică poate construi infrastructură compatibilă cu standardele europene și poate conecta, prin tehnologie, investitori și antreprenori din mai multe jurisdicții. Modelul este relevant nu pentru că Fagura ar fi o soluție unică, ci pentru că arată cum poate funcționa, în

practică, o piață regională de finanțare pentru IMM-uri. Platforma este autorizată de Comisia Națională a Pieței Financiare din Republica Moldova și de Autoritatea de Supraveghere Financiară din România, în baza cadrului european de crowdfunding.

Până în prezent, prin Fagura au fost intermediate finanțări de peste 20 de milioane de euro către antreprenori, freelanceri și companii mici. Dincolo de volum, important este mecanismul: investitorii pot direcționa capital către economia reală, iar IMM-urile pot accesa finanțare pentru capital de lucru, echipamente, extindere, digitalizare sau formarea unui istoric de credit. În contextul relației România-Republica Moldova, Fagura poate fi privită ca un studiu de caz despre cum tehnologia financiară poate construi punți economice.

6. Diaspora și capitalul privat

Diaspora este una dintre cele mai importante resurse economice ale Republicii Moldova. De ani de zile, moldovenii plecați peste hotare susțin familii, comunități și consumul intern prin remitențe. Acești bani au avut un rol esențial în stabilitatea socială și economică a țării. Dar următoarea etapă ar putea fi trecerea de la remitențe folosite preponderent pentru consum la capital investit în dezvoltare. Mulți oameni din diaspora vor să rămână conectați cu Republica Moldova, dar nu au întotdeauna instrumente simple, transparente și credibile prin care să contribuie la creșterea economiei locale. Crowdfunding-ul poate crea această punte. Printr-o platformă digitală, un moldovean din România, Italia, Germania sau Franța poate susține direct o companie locală, un producător, un antreprenor sau un IMM care are nevoie de finanțare pentru a crește. Această transformare este importantă. Când banii sunt trimiși doar pentru consum, impactul lor este limitat în timp. Când o parte din acești bani devine investiție productivă, ei pot finanța echipamente, stocuri, locuri de muncă, exporturi și taxe plătite în economie. Astfel, diaspora nu mai este doar o sursă de sprijin familial, ci devine un actor economic activ. România poate juca aici un rol special. Fiind parte a Uniunii Europene și având o legătură naturală cu Republica Moldova, poate deveni un hub pentru mobilizarea capitalului privat al diasporei. În acest fel, atașamentul față de țară poate fi transformat în investiții concrete în economia reală.

7. Crowdfunding-ul ca prim pas către piața de capital

Pentru multe IMM-uri, problema nu este doar lipsa finanțării de astăzi, ci lipsa unui traseu clar de creștere financiară. O companie mică poate avea vânzări, clienți și potențial, dar nu are încă istoricul, raportarea sau dimensiunea necesară pentru a atrage capital mai mare. De aceea, crowdfunding-ul poate fi privit nu doar ca o sursă punctuală de finanțare, ci ca un prim pas într-un drum mai lung către piața de capital.

În prima etapă, finanțarea prin crowdfunding poate ajuta companiile să își formeze un istoric de credit. Un antreprenor care accesează o finanțare, o folosește responsabil și rambursează la timp devine mai vizibil și mai credibil pentru alți finanțatori. Practic, compania începe să construiască o reputație financiară. Pentru multe firme mici, acest lucru este esențial. În a doua etapă, companiile care cresc pot accesa finanțări mai mari pentru extindere: echipamente, stocuri, digitalizare, deschiderea unor noi puncte de lucru sau intrarea pe piețe noi. Aici crowdfunding-ul poate funcționa ca un instrument flexibil, mai rapid și mai apropiat de nevoile reale ale antreprenorilor.

Pe măsură ce o companie devine mai matură, apare și posibilitatea de a trece spre instrumente mai complexe, cum ar fi obligațiunile private sau mini-bonds. Acestea pot pregăti compania pentru o relație mai structurată cu investitorii, pentru raportare mai bună și, în timp, chiar pentru acces la o piață organizată de capital. Astfel, crowdfunding-ul nu trebuie privit ca o alternativă izolată la sistemul financiar clasic. El poate deveni o rampă de lansare. Poate lua companii aflate la început de drum financiar și le poate ajuta să crească treptat către finanțări mai mari, investitori mai sofisticați și, în final, către o piață de capital mai activă.

8. Riscuri și politici publice necesare

Pentru ca crowdfunding-ul să devină un instrument real de dezvoltare, nu este suficient să existe platforme digitale și antreprenori care au nevoie de capital. Este nevoie și de încredere. Iar încrederea se construiește prin reguli clare, protecția investitorilor, transparență și educație financiară. Primul risc ține de modul în care investitorii înțeleg acest tip de finanțare. Crowdfunding-ul poate oferi oportunități, dar nu este lipsit de riscuri. Companiile pot întârzia rambursările, unele proiecte pot eșua, iar randamentele nu trebuie prezentate niciodată ca fiind garantate. De aceea, investitorii trebuie să primească informații clare despre proiecte, riscuri, costuri și modul în care funcționează platforma.

Al doilea element important este transparența companiilor finanțate. Pentru ca investitorii să ia decizii informate, IMM-urile trebuie să ofere date financiare relevante, informații despre activitate, scopul finanțării și capacitatea de rambursare. Această disciplină ajută nu doar investitorii, ci și companiile, pentru că le pregătește pentru relații mai mature cu băncile, fondurile sau piața de capital. Un alt element esențial este educația financiară. Antreprenorii trebuie să înțeleagă cum să folosească responsabil capitalul, iar investitorii trebuie să știe cum să își diversifice riscul.

Fără educație financiară, crowdfunding-ul poate fi înțeles greșit fie ca o promisiune de câștig rapid, fie ca o finanțare fără disciplină. Politicile publice pot ajuta mult în această direcție. Este nevoie de fiscalitate clară, tratament echilibrat pentru

investitori, mecanisme de garantare de portofoliu, raportare proporțională pentru IMM-uri și colaborare între autorități, platforme, bănci și organizații de business. Doar așa crowdfunding-ul poate crește sănătos: nu prin entuziasm necontrolat, ci printr-un cadru care combină inovația cu responsabilitatea.

9. Concluzie

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu se va construi doar prin documente, negocieri și reforme instituționale. Toate acestea sunt necesare, dar ele trebuie completate de mecanisme care se simt direct în economie. Crowdfunding-ul poate fi unul dintre aceste instrumente. Nu este o soluție universală și nu poate înlocui băncile, fondurile de investiții sau programele publice. Dar poate completa sistemul financiar și poate aduce capital acolo unde este cel mai necesar. Pentru România, aceasta este o oportunitate strategică. Dincolo de rolul său politic și diplomatic, România poate contribui la construirea unei piețe regionale de finanțare pentru antreprenori. Poate ajuta Republica Moldova nu doar să se apropie de Uniunea Europeană, ci să funcționeze treptat după logica unei economii europene: conectată, digitală, transparentă și orientată spre creștere. În acest sens, crowdfunding-ul poate deveni o infrastructură discretă, dar puternică, a integrării europene: o punte prin care încrederea, capitalul și ambiția antreprenorială circulă mai liber între Republica Moldova, România și Uniunea Europeană.

Investițiile românești în Republica Moldova și investițiile Republicii Moldova în România. Cooperări și parteneriate economice în domeniul privat[1]

Relația economică dintre România și Republica Moldova a devenit una dintre cele mai dinamice din regiune. În ultimii ani, România s-a consolidat drept principalul partener comercial al Republicii Moldova, reprezentând peste 21% din comerțul exterior al acesteia. În anul 2024, volumul schimburilor comerciale bilaterale a ajuns la aproximativ 2,7-3 miliarde de dolari, de aproape trei ori mai mult decât în urmă cu un deceniu.[2]

Mai mult decât o simplă relație comercială, cooperarea româno-moldovenească s-a transformat într-un parteneriat economic strategic, bazat pe investiții, infrastructură comună, integrare energetică și dezvoltarea mediului privat.

1. Evoluția relațiilor economice româno-moldovenești

România este astăzi principalul partener comercial al Republicii Moldova atât la export, cât și la import. Potrivit datelor internaționale, România reprezintă aproximativ 35% din exporturile moldovenești și aproximativ 15-18% din importurile Republicii Moldova.[3]

În anul 2024, peste 54% din comerțul Republicii Moldova s-a desfășurat cu statele Uniunii Europene, iar România a ocupat primul loc între partenerii europeni ai Chișinăului. (Parlamentul European)[4]

Această evoluție a fost susținută de:

- Acordul de Asociere Republica Moldova – UE;
- liberalizarea schimburilor comerciale;
- investițiile românești în infrastructură și energie;
- extinderea companiilor românești pe piața moldovenească;
- apropierea Republicii Moldova de standardele europene.

---

[1] Text generat și structurat cu asistența AI

[2] Sursa: infomarket.md

[3] https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/moldova/trade-profile?utm_source=chatgpt.com

[4] https://www.europarl.europa.eu/thinktank/et/document/EPRS_ATA%282025%29777919?utm_source=chatgpt.com

2. Investițiile românești în Republica Moldova

Energia – domeniul strategic al investițiilor românești

Cel mai important proiect investițional românesc din Republica Moldova este interconectarea energetică.

Compania Transgaz a realizat prin subsidiara sa Vestmoldtransgaz proiectul gazoductului Iași–Ungheni–Chișinău. Valoarea totală a investițiilor asociate interconectării depășește 150 milioane euro, la care se adaugă investiții suplimentare în infrastructura de transport al gazelor.[5] Astăzi, grupul Transgaz operează infrastructură de transport gaze atât în România, cât și în Republica Moldova, fiind singurul operator regional prezent integral în două state.[6]

Sistemul bancar și financiar

Una dintre cele mai importante investiții românești din Republica Moldova este cea realizată de Banca Transilvania. În 2018, grupul financiar românesc a intrat în acționariatul Victoriabank, contribuind la modernizarea și digitalizarea băncii. Potrivit datelor publice, Victoriabank a devenit unul dintre principalii promotori ai relațiilor economice dintre România și Republica Moldova, facilitând finanțarea companiilor și investițiilor transfrontaliere.

Investiții în industrie și servicii

Printre companiile românești prezente pe piața moldovenească se numără:

- Dedeman;
- Arabesque;
- TeraPlast;
- Aqua Carpatica;
- Mobexpert.

Conform Asociației Investitorilor din România în Republica Moldova, firmele românești membre ale organizației cumulează investiții de peste 200 milioane euro, dintr-un total estimat de aproximativ 380-400 milioane euro investiții românești în Republica Moldova și generează peste 12.000 de locuri de muncă. (Asociația Investitorilor)

3. Investițiile Republicii Moldova în România

Industria vinului – cel mai vizibil succes

Cele mai cunoscute investiții moldovenești din România aparțin sectorului vitivinicol. Compania Purcari Wineries este cel mai cunoscut exemplu. Grupul este listat la Bursa de Valori București și deține o poziție importantă pe piața românească.

---

[5] https://m.bvb.ro/FinancialInstruments/SelectedData/NewsItem/TGN-EBRD-shareholder-in-VMTG-the-subsidiary-of-TGN-in-the-Republic-of-Moldova/F8EF2?utm_source=chatgpt.com

[6] https://www.transgaz.ro/sites/default/files/Downloads/Prezentare%20corporate%20Transgaz_actualizat%C4%83%20RO.pdf?utm_source=chatgpt.com

Alături de Purcari[7] sunt prezente în România și alte branduri importante:

- Cricova;
- Castel Mimi;
- Vinăria Bostavan;
- Fautor.

România este una dintre principalele piețe de export pentru vinurile moldovenești și reprezintă o platformă de acces către piața europeană.

IT și servicii digitale

Companiile moldovenești din IT folosesc România ca bază pentru extinderea în Uniunea Europeană.

Printre exemplele relevante se numără:

- Endava Moldova;
- Pentalog Moldova;
- Midnight Works.

Multe dintre aceste firme și-au deschis birouri în București, Cluj-Napoca și Iași.

4. Cooperarea dintre IMM-uri

IMM-urile reprezintă baza relațiilor economice dintre cele două state. În Republica Moldova activează peste 7.800 de firme cu capital moldovenesc înregistrate în România, conform datelor privind capitalul subscris și înregistrările comerciale.[8]

În același timp, sute de companii românești operează pe piața moldovenească în domenii precum:

- construcții;
- agricultură;
- logistică;
- consultanță;
- retail;
- servicii financiare;
- tehnologie.

Exemple de colaborări includ:

- parteneriate între producători agricoli din județele Iași și Vaslui și ferme din Republica Moldova;
- proiecte logistice dezvoltate între companii din Chișinău și Iași;
- proiecte IT comune dezvoltate de firme din Chișinău și Cluj-Napoca.

---

[7] https://cursdeguvernare.ro/relatii-comert-romania-moldova-alegeri-import-export.html?utm_source=chatgpt.com

[8] https://cursdeguvernare.ro/relatii-comert-romania-moldova-alegeri-import-export.html?utm_source=chatgpt.com

5. Agricultura și industria alimentară

Agricultura reprezintă unul dintre cele mai active domenii de cooperare.

Companii românești precum:

- Norofert;
- Agricover;
- Ruris;

colaborează cu ferme și distribuitori din Republica Moldova.

De asemenea, Republica Moldova exportă către România:

- vinuri;
- fructe;
- legume procesate;
- produse de panificație;
- conserve alimentare.

6. Sectorul IT și inovarea

Industria IT este una dintre cele mai promițătoare direcții ale cooperării bilaterale. Republica Moldova a dezvoltat prin Moldova Innovation Technology Park unul dintre cele mai atractive regimuri fiscale pentru industria IT din regiune.

În paralel, România a devenit unul dintre cele mai importante hub-uri tehnologice din Europa Centrală și de Est.

Parteneriatele dintre companii precum:

- UiPath;
- Bitdefender;
- Amdaris;

și ecosistemul tehnologic moldovenesc contribuie la dezvoltarea unor proiecte regionale de digitalizare și inteligență artificială.

7. Provocări și oportunități

Deși relațiile economice sunt în creștere, există încă provocări:

- infrastructura insuficient dezvoltată la frontieră;
- proceduri administrative complexe;
- deficitul de forță de muncă;
- accesul limitat la finanțare pentru IMM-uri.

Pe de altă parte, oportunitățile sunt semnificative.

Exporturile Republicii Moldova către Uniunea Europeană reprezintă deja peste 67% din totalul exporturilor țării, iar România este principalul beneficiar al acestei orientări economice spre Vest.

Concluzii

Investițiile românești în Republica Moldova au depășit pragul de 380–400 milioane euro și sunt concentrate în energie, servicii financiare, industrie, comerț și infrastructură. Companiile românești au creat peste 10.000–12.000 de locuri de muncă și generează afaceri de aproape 1 miliard euro anual în Republica Moldova. (Asociația Investitorilor)

În paralel, companiile moldovenești investesc tot mai mult în România, în special în industria vinului, sectorul IT și distribuția alimentară. Exemple precum Purcari Wineries demonstrează că firmele moldovenești pot deveni jucători relevanți pe piața românească și europeană.[9]

Pe termen lung, integrarea europeană a Republicii Moldova va accelera investițiile reciproce și va transforma relația economică dintre cele două state într-un veritabil spațiu economic comun, bazat pe capital, tehnologie, infrastructură și antreprenoriat privat.

[9] https://cursdeguvernare.ro/relatii-comert-romania-moldova-alegeri-import-export.html?utm_source=chatgpt.com

Capitolul IV: MEDIU INFORMAȚIONAL, VALORI COMUNE ȘI REZILIENȚA DEMOCRATICĂ

Războiul fără luptă: scurte considerații despre dezinformarea și influența ostilă care vizează Republica Moldova

Alina Bârgăoanu

Dezinformarea și influența ostilă sunt adevărate *arme de confuzie în masă*. Fiind demersuri care caută să altereze integritatea informației și a sistemului informațional în ansamblul său, ele nu își propun neapărat să ne convingă de ceva, ci să ne aducă în starea în care să ne pierdem cumpătul, judecata, capacitatea de reprezentare a intereselor, să credem că totul este manipulare, că totul ne este ascuns, că nimic nu este adevărat și nu poate fi cunoscut în mod autentic, că nu mai avem control asupra vieților noastre și asupra mersului societății. Cu alte cuvinte, ele caută să creeze confuzie, dezorientare, neîncredere, suspiciune, cinism, paranoia, uzură și epuizare, să redirecționeze atenția și sentimentele publice de furie, frustrare, resentiment, anxietate de la actorii externi responsabili pentru declanșarea unor fenomene sau procese către actorii interni, către autoritățile și instituțiile interne.

În ciuda unor concepții simpliste, dar mult prea larg împărtășite, dezinformarea și influența ostilă nu au termen limită, ci sunt acțiuni destabilizatoare care nu se opresc odată cu un eveniment sau altul – nici măcar în cazul alegerilor, ele nu încetează odată cu câștigarea alegerilor de către un candidat, un partid sau o coaliție de partide –, ci interferează, într-o manieră sistematică și constantă, cu procesele de informare, comunicare și de cristalizare a opiniei publice firești într-o societate deschisă, democratică. Dezinformarea și influența ostilă nu lucrează neapărat cu falsuri, ci, de cele mai multe ori, cu acele conținuturi, mesaje, narațiuni decupate, selectate în mod strategic, decontextualizate, recontextualizate și amplificate în așa fel încât să susțină agenda și interesele actorilor care le-au pus în circulație. Selecția strategică a conținutului, manipularea vizibilității unor teme și preocupări și redirecționarea atenției și a sentimentelor publice sunt principalele metode, iar succesul demersurilor de dezinformare și influență ostilă se măsoară în credințe afectate sau distorsionate, legimitate șubrezită, încredere prăbușită, coeziune socială erodată, capacitate de decizie și acțiune diminuată, raportare la realitate confuză. De cele mai multe ori, aceste acțiuni destabilizatoare nici nu au nevoie de volume mari de conținut: arta dezinformării, a influenței ostile și a acțiunilor

care vizează planul cognitiv constă în a rămâne sub radarul public, în a selecta în mod strategic acel conținut – adevărat, fals sau o combinație între ele – care poate mișca opinia publică, poate redirecționa responsabilitatea și alimenta furia publică.

Uniunea Europeană a devenit una dintre principalele ținte ale acțiunilor de dezinformare și influență ostilă din ultimii ani, atât la nivelul țărilor membre, cât și al celor aflate în curs de aderare. Obiectivul lor este să reducă încrederea cetățenilor în instituțiile europene sau să submineze sprijinul public pentru proiectul european, să cultive ideea că acest proiect este unul pierzător, fără orizont și fără speranță („UE este pe cale să se prăbușească"). În statele membre ale UE, au fost promovate constant narațiuni despre Bruxelles-ul care ar „limita suveranitatea națională", ar „suprima drepturile și libertățile fundamentale", ar „distruge identitatea națională" și, în unele cazuri, identitatea religioasă, sau ar conduce țările membre către un „colaps economic/ ideologic/ identitar". Narațiunile ostile caută să erodeze încrederea în elitele politice, instituționale și economice europene, să alimenteze și să amplifice raportărilor anti-sistem și anti-establishment (inclusiv ideea că „Bruxelles-ul" este întruchiparea palpabilă a „sistemului", a „establishment-ului", un proiect dictatorial al „elitelor internaționale cărora nu le pasă de cetățenii obișnuiți"). Demersurile de dezinformare și de influență ostilă sunt frecvent conectate unor interese geopolitice și geoeconomice mai largi care urmăresc fărâmițarea sau blocarea deciziei, slăbirea coeziunii și unității europene, prin exploatarea unor vulnerabilități economice, culturale sau identitare interne, cât și a unor erori sau ezitări cât se poate de reale în planul deciziei strategice.

În contextul actual, Republica Moldova reprezintă unul dintre spațiile informaționale puternic vizate de dezinformarea anti-UE. În ultimul deceniu, spațiul public-informațional al Republicii Moldova a fost asaltat de diverse narațiuni menite să discrediteze sau chiar să submineze parcursul european. Trei meta-narațiuni cu caracter ostil pot fi desprinse din analizele de profil: „UE ca amenințare la adresa suveranității, statalității și identității, „relația/ presupusa unire cu România ca preambul al dizolvării statalității" și „Bruxelles-ul doar promite, Moldova va rămâne pentru întotdeauna în anticameră, va fi abandonată de către stăpânii ei occidentali".

Astfel, unele dintre cele mai frecvente narațiuni ostile susțin că integrarea europeană ar duce la pierderea suveranității, statalității sau identității, că aderarea la UE ar însemna militarizare, ar echivala în mod automat cu aderarea la NATO[1] și ar duce la atragerea Republicii Moldova într-un conflict militar cu efecte devastatoare. Alte narațiuni proeminente din aceeași categorie susțin că UE ar impune o „agendă LGBT" („Gayrope") și ar distruge valorile tradiționale, identitatea națională

[1] https://www.veridica.ro/fake-news-dezinformare-propaganda/fake-news-aderarea-la-ue-inseamna-de-fapt-aderarea-la-nato

și religioasă. Altele asociază UE cu sărăcia și declinul economic, inclusiv prin exemple strategic selectate și recontextualizate potrivit cărora România și Bulgaria ar fi pierdut forță de muncă valoroasă, chiar s-ar fi depopulat, ar fi rămas la fel de sărace după aderarea la UE[2] și chiar ar fi sărăcit ca urmare a opțiunii pentru integrarea europeană. Presupusa pierdere a avantajelor comerciale și mai ales energetice oferite de piața rusă este un argument proeminent al acestor narațiuni din registrul economic.

Și raportul European Digital Media Observatory[3] arată că narațiunile anti-UE din Republica Moldova se concentrează pe teme care amplifică anxietățile cetățenilor referitoare la pierderea suveranității și a identității, „dictarea" deciziilor de politică externă, afectarea neutralității statului sau deteriorarea situației de securitate. Raportul subliniază că, în anul electoral 2025, conținuturile promovate cu scopuri de dezinformare în Republica Moldova s-au axat pe demonizarea UE și a leadership-ului acesteia, alimentarea fricii de război și delegitimarea autorităților locale cu opțiuni pro-europene prin narațiuni care susțineau că, beneficiind de ajutorul NATO și al UE (al „Occidentului colectiv"), guvernul fraudează alegerile, pregătește un atac asupra regiunii transnistrene și implică Moldova într-un conflict militar. De altfel, narațiunile care au circulat în regiunea transnistreană au fost chiar mai radicale. Potrivit acestora, autoritățile de la Chișinău se fac vinovate de un „genocid identitar", având intenția de a distruge autonomia regiunii și de a declanșa acțiuni militare[4]. După declanșarea războiului din Ucraina și pentru a amplifica anxietățile de securitate individuală și colectivă create, firesc, de noile turbulențe geopolitice, narațiunile din această categorie sunt completate și de ideea că Ucraina ar intenționa să atace Transnistria și că autoritățile moldovenești ar complota cu Ucraina (uneori și cu România, în complicitate cu „partida globală pro-război") împotriva populației din stânga Nistrului.

În al doilea rând, relația dintre România și Republica Moldova reprezintă o țintă importantă a campaniilor de dezinformare și de influență ostilă derulate, cu intensități și instrumente diferite, în ambele state. Narațiunile care se înscriu în această categorie urmăresc să prezinte cooperarea dintre cele două state drept o amenințare pentru propria lor prosperitate și stabilitate, respectiv pentru stabilitatea regională. Spre exemplu, unele narațiuni au susținut că România și Republica Moldova ar avea intenții agresive față de Transnistria. Un alt exemplu relevant îl constituie narațiunea conform căreia România ar fi profitat de dezastrele naturale

[2] https://stopfals.md/ro/article/sarac-intri-in-ue-sarac-ramai-manipulare-despre-riscul-de-saracie-din-romania-si-bulgaria-181470

[3] https://edmo.eu/publications/summary-report-on-monitoring-and-mapping-of-anti-eu-narratives-in-moldova/

[4] https://stopfals.md/ro/article/genocid-identitar-act-umanitar-jaf-si-persecutie-politica-naratiunile-care-au-dominat-spatiul-informational-transnistrean-la-sfarsit-de-mai-181484

din Republica Moldova prin intermediul companiei Transelectrica[5]. În general, dezinformarea și influența ostilă pe aceste teme alimentează ideea unei identități moldovenești distincte („identitatea moldovenească" vs. „identitatea românească") și teama de unire cu România (integrarea europeană portretizată ca preambul al dizolvării statalității moldovenești). Astfel, interpretările și cadrajele cele mai răspândite susțin că „integrarea europeană este doar primul pas spre dispariția Republicii Moldova ca stat independent", că „Moldova va fi absorbită de România", că „integrarea europeană ar duce la românizare forțată", în special în Transnistria și Găgăuzia. România este portretizată ca având ambiții „expansioniste", „revizioniste" sau „imperialiste", acuzația fiind că, de fapt, România dorește să anexeze Republica Moldova; conex, promovarea limbii române este interpretată ca o formă de asimilare, iar cooperarea educațională și culturală este portretizată drept un preambul al anexării propriu-zise. Narațiunea „imperialismului românesc" este invocată prin reactivarea, tot prin decupaj și recontextualizare strategice, a memoriei istorice cu privire la perioada interbelică, administrația românească fiind portretizată drept una „colonială" și „represivă" („jandarmul român" pe post de simbol propagandistic și identitar al „ocupației", „opresiunii" și „represiunii" populației locale, evocând sentimente publice deosebit de puternice, precum frică, umilință, resentiment). Pigmentarea acestor narațiuni cu acuzații de „nazism" (aplicate atât României, cât și Republicii Moldova), reprezintă, cel mai probabil, o declinare a narațiunii ostile cu tracțiune globală privind presupusul caracter „nazist" al actualei conduceri ucrainene.

În sfârșit, cea de-a treia categorie de meta-narațiuni ostile proiectului european exploatează caracterul birocratic, de lungă durată, uneori în mod real ezitant, al procesului de aderare la Uniunea Europeană. Dezinformarea și influența ostilă caută să slăbească entuziasmul față de proiectul aderării, subliniind, în mod strategic, incertitudinea procesului și invocând, pe post de argument, situația țărilor din Balcanii de Vest. La fel ca în aceste state, prelungirea procesului de aderare poate conduce la instalarea unei stări de uzură la nivelul opiniei publice și la creșterea susceptibilității la mesaje ce evidențiază asimetriile de putere sau dublul standard în aplicarea regulilor și a constrângerilor. Tot în această categorie de narațiuni care caută instalarea unei stări de uzură la nivelul opiniei publice se încadrează și narațiunea „UE ca proiect economic opresiv, în care națiunile mici și cetățenii obișnuiți sunt striviți de interesele celor mari", în fapt, o declinare pe spațiul moldovenesc, ca urmare a unității lingvistice, a narațiunilor similare cu tracțiune în spațiul public românesc („suntem de mâna a doua", „interesele noastre economice sunt dictate de la Bruxelles", „nu mai avem economie, nu mai avem nimic").

[5] https://www.veridica.md/republica-moldova/dezinformare-romania-a-profitat-de-dezastrele-naturale-din-republica-moldova

Contracararea acestor narațiuni și a altora care circulă în cele două state, România și Republica Moldova, și chiar în exteriorul lor este un demers complex care, în oglindă cu procesele de dezinformare și de influență, nu are termen-limită, nu se oprește odată cu încheierea unui ciclu electoral, cu obținere unor victorii de etapă, cu închiderea unor dosare de aderare sau chiar cu aderarea propriu-zisă. După cum s-a subliniat în repetate rânduri, dezinformarea, propaganda, influența ostilă fac parte din instrumentarul războiului hibrid, al războiului fără luptă, care împrumută mai mult din caracteristicile războiului de gherilă decât din cele ale războiului tradițional. Și, așa cum afirma H. Kissinger, „gherila câștigă dacă nu pierde", adică dacă, fără a câștiga neapărat (fără a re-atrage, de exemplu, Republica Moldova într-un proiect euroasiatic de cooperare), reușește să obțină epuizarea psihologică, emoțională, cognitivă a populației vizate, dezorientarea ei până în punctul în care începe să lupte ea însăși împotriva propriilor sale interese. Dincolo de acțiuni precum comunicarea strategică, detectarea și combaterea narațiunilor ostile, restabilirea integrității sistemului informațional, educația media și informațională, menținerea opiniei publice de partea proiectului european nu poate veni decât din buna guvernare și din crearea încrederii că apartenența la Uniunea Europeană nu este un proiect incert, nerealist și că ea produce beneficii clare în planul securității, bunăstării și al dezvoltării.

Consolidăm un spațiu informațional comun România–Republica Moldova

Claudia Nicolae

Între România și Republica Moldova există o vecinătate care depășește geografia. Limba română, memoria culturală comună și circulația firească a conținutului media fac ca spațiul informațional dintre cele două maluri ale Prutului să existe deja în practică, chiar dacă nu a fost construit încă printr-o strategie coerentă și durabilă (INFOrmation Center, 2018; Media Ownership Monitor Moldova, 2023).

Din acest motiv, o analiză coerentă despre acest spațiu nu mai poate fi tratată doar ca un subiect cultural sau simbolic, ci, mai degrabă, ca o temă de interes public, de reziliență democratică și de securitate informațională (INFOrmation Center, 2018). În ultimii ani, această realitate a devenit și mai clară: știrile, dezbaterile și narațiunile politice circulă mai repede decât instituțiile care ar trebui să le înțeleagă, să le filtreze sau să le corecteze. Dacă acest spațiu comun nu este consolidat prin investiții, colaborare editorială și mecanisme de încredere, el va continua să fie modelat de algoritmi, de interese externe și de campanii de dezinformare (European Commission, 2025).

Un spațiu comun deja existent

În practică, publicul din Republica Moldova consumă de mult timp conținut media în limba română produs în România, iar publicul din România urmărește tot mai atent evoluțiile politice, sociale și culturale de la Chișinău (Media Ownership Monitor Moldova, 2023). Această circulație firească a informației nu este un proiect de viitor, ci o realitate deja instalată, doar că insuficient susținută instituțional.

În ultimii ani, redacțiile din Republica Moldova au început să ceară tot mai mult conținut în limba română: știri, interviuri și explicații care să poată fi preluate rapid și integrate direct în fluxul lor editorial. Cererea vine atât dintr-o nevoie practică, de a suplini o ofertă internă încă limitată, cât și din dorința de a contrabalansa prezența puternică a conținutului în limba rusă în spațiul public moldovean (Media Ownership Monitor Moldova, 2023).

Aici se vede mai clar de ce infrastructura mediatică și credibilitatea sursei contează. Pentru multe redacții de la Chișinău, AGERPRES nu este doar o agenție de

presă din România, ci o instituție cu greutate profesională, ale cărei materiale pot fi preluate cu încredere. Interviurile, știrile și fluxurile informative AGERPRES au o circulație foarte bună peste Prut tocmai pentru că poartă în spate reputația unei instituții credibile, stabile și respectate (AGERPRES, 2024). În acest sens, rolul AGERPRES depășește rutina jurnalistică și intră într-o logică mai largă de conectare și consolidare a spațiului informațional românesc.

De ce vulnerabilitatea rămâne ridicată

Republica Moldova rămâne una dintre țările europene cele mai expuse la campanii de influență și dezinformare venite dinspre Rusia, iar această presiune nu apare doar în perioade electorale, ci funcționează aproape permanent, printr-un amestec de narațiuni geopolitice, emoționale și identitare (BBC News, 2025; INFOrmation Center, 2018). Investigații recente au arătat existența unor rețele care au folosit cetățeni reali, recrutări prin Telegram și distribuție coordonată de conținut propagandistic pentru a influența percepții publice și procese electorale din Republica Moldova (BBC News, 2025).

Miza acestor operațiuni nu este doar schimbarea unei opinii politice punctuale. De multe ori, obiectivul real este degradarea treptată a încrederii în instituții, în presă, în procesul electoral și în orientarea europeană a societății. Propaganda nu încearcă întotdeauna să convingă; uneori încearcă doar să obosească, să relativizeze și să facă imposibilă distincția dintre informația credibilă și falsul bine ambalat (Mediacritica, 2024).

Această logică se vede și în evoluția tehnologică a dezinformării. Datele din Reuters Institute Digital News Report 2024 arată că publicul este tot mai îngrijorat de conținutul fals online și de efectele inteligenței artificiale asupra calității informației, mai ales pe platforme precum TikTok și X, unde verificarea sursei este mai slabă, iar viteza de distribuție este foarte mare (Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024). În același timp, acceptarea conținutului de știri produs automat cu ajutorul AI rămâne redusă, în special pe teme sensibile precum politica, războiul sau crizele sociale (Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024). Într-un astfel de mediu, absența reperelor clare de credibilitate creează un teren fertil pentru confuzie și manipulare.

Viitorul media și nevoia de colaborare

Discuția despre viitorul media nu mai este una abstractă despre transformare digitală. Ea privește direct modul în care societățile noastre vor separa informația verificată de conținutul manipulator într-un mediu în care imaginea, vocea și textul pot fi generate, remixate și distribuite aproape instantaneu (Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024). În acest nou ecosistem, avantajul nu îl vor avea

neapărat cei care produc cel mai mult conținut, ci cei care construiesc cele mai stabile relații de încredere cu publicul.

Cercetările internaționale arată că transparența privind modul în care este produsă știrea, standardele profesionale ridicate și percepția de independență editorială sunt printre cei mai importanți predictori ai încrederii în media (Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024). Pentru relația România–Republica Moldova, concluzia este simplă: nu este suficient să existe mai mult conținut în limba română; acel conținut trebuie să fie recognoscibil ca fiind credibil, verificat și produs după reguli clare.

În fața acestei presiuni, nici România, nici Republica Moldova nu pot răspunde eficient dacă tratează problema strict în cadre naționale. Dezinformarea este transfrontalieră și exploatează exact spațiile gri dintre instituții, legislații și piețe media (European Commission, 2025; European Digital Media Observatory, 2026). Din acest motiv, colaborarea între redacții, agenții de presă, universități, organizații de fact-checking și actori de reglementare nu mai este o opțiune secundară, ci o condiție de reziliență.

La nivel european, există deja mecanisme care pot susține această cooperare. Comisia Europeană și European Digital Media Observatory au anunțat un hub regional dedicat combaterii dezinformării în Ucraina și Republica Moldova, cu rol în monitorizarea narațiunilor toxice, sprijinirea verificării informațiilor și consolidarea capacităților locale (European Commission, 2025; European Digital Media Observatory, 2026). Pentru România, aceasta este o oportunitate concretă de a funcționa ca punte între Republica Moldova și arhitectura europeană de securitate informațională.

Rolul informației în limba română

Una dintre cele mai importante mize ale acestei analize rămâne necesitatea unei oferte consistente de informație în limba română pentru publicul din Republica Moldova. Limba nu este doar un vehicul tehnic al comunicării, ci și un mediu al încrederii, al apartenenței și al accesului la nuanță (Radio Europa Liberă Moldova, 2010; INFOrmation Center, 2018). Atunci când spațiul public este saturat de conținut manipulator, de mesaje conflictuale și de pseudo-media, informația de calitate în limba română devine o formă de infrastructură democratică (Mediacritica, 2024).

Din această perspectivă, agențiile de presă, serviciile publice media, platformele editoriale serioase și colaborările dintre redacții capătă o importanță strategică. Nu este vorba despre uniformizare și nici despre export de discurs, ci despre asigurarea accesului la conținut credibil, plural și profesionist într-o limbă comună. În acest cadru, AGERPRES poate fi văzută ca parte a unei continuități instituționale care

a menținut disponibil un flux de informație relevant pentru spațiul românesc mai larg, inclusiv pentru presa și publicul din Republica Moldova (AGERPRES, 2024).

Ce ar trebui făcut

Prima prioritate este trecerea de la proiecte punctuale la mecanisme stabile. Spațiul informațional România–Republica Moldova nu poate fi consolidat exclusiv prin granturi scurte, reacții de criză sau inițiative izolate, pentru că actorii care încearcă să-l fragilizeze operează pe termen lung și cu obiective clare (INFOrmation Center, 2018; Agence Europe, 2025). Este nevoie de infrastructură instituțională, finanțare predictibilă și o viziune comună asupra rezilienței media.

A doua direcție o reprezintă instituționalizarea colaborării. Ar fi utilă dezvoltarea unor programe permanente de schimb profesional între jurnaliști, redacții și organizații de fact-checking din cele două țări, precum și un cadru mai stabil de cooperare între autoritățile de reglementare și actorii relevanți din ecosistemul digital (European Commission, 2025; European Digital Media Observatory, 2026). În acest cadru, AGERPRES poate avea un rol pivot: prin fluxuri editoriale dedicate pentru redacțiile din Republica Moldova, prin formate comune de interviu și analiză gândite explicit pentru un public de pe ambele maluri ale Prutului sau prin proiecte de co-producție cu instituții media de la Chișinău (AGERPRES, 2024).

A treia direcție privește tehnologia. În loc să răspundă defensiv la ascensiunea AI, instituțiile media din România și Republica Moldova ar trebui să dezvolte reguli comune de utilizare responsabilă, standarde de transparență și proceduri editoriale clare privind conținutul asistat de inteligență artificială (Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024). Educația media trebuie tratată, la rândul ei, ca investiție publică pe termen lung, pentru că reziliența informațională începe cu capacitatea cetățenilor de a recunoaște sursele credibile (Mediacritica, 2024).

Iar a patra direcție poate fi consolidarea explicită a rolului AGERPRES ca nod într-o rețea informațională comună. Faptul că materialele agenției sunt deja preluate și valorizate peste Prut arată că există atât încredere, cât și o bază reală pentru o colaborare mai structurată între presa din România și cea din Republica Moldova (AGERPRES, 2024).

Pentru toate aceste direcții este nevoie de o strategie informațională comună, asumată de cele două guverne și finanțate corespunzător nevoilor mediului fragil informațional actual.

O miză mai mare decât presa

În fond, consolidarea unui spațiu informațional comun România–Republica Moldova nu este doar o discuție despre presă. Este o discuție despre capacitatea a două societăți apropiate lingvistic și cultural de a construi împreună un cadru de

încredere într-o epocă dominată de fragmentare, manipulare și competiție pentru atenție (Radio Europa Liberă Moldova, 2010; INFOrmation Center, 2018). Dacă acest spațiu rămâne slab, el va continua să fie ocupat de cei care exploatează frica, cinismul și oboseala democratică (Mediacritica, 2024). Dacă, în schimb, este tratat ca infrastructură strategică, el poate deveni una dintre cele mai solide punți dintre România și Republica Moldova: o punte făcută nu doar din limbă comună, ci și din instituții credibile, colaborare profesională și respect pentru adevăr (European Commission, 2025; AGERPRES, 2024).

Bibliografie

AGERPRES. (2024). *Spațiul informațional comun România–Republica Moldova: Accesul gratuit al presei din Republica Moldova la fluxul AGERPRES*.

Agence Europe. (2025, July 14). *New project by European Digital Media Observatory to support fight against disinformation in Ukraine and Moldova*.

BBC News. (2025, September 21). *How Russian-funded fake news network aims to disrupt election in Moldova*.

European Commission. (2025, July 14). *New European Digital Media Observatory hub fights disinformation in Ukraine and Moldova*.

European Digital Media Observatory. (2026, March 30). *European Digital Media Observatory (EDMO)*. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory

INFOrmation Center. (2018). *Provocări la adresa edificării spațiului comunicațional comun România–Republica Moldova: Elemente de război informațional*.

Media Ownership Monitor Moldova. (2023). *Media consumption in Moldova*.

Mediacritica. (2024, July 17). *De ce avem nevoie de reziliență informațională și cum o cultivăm*.

Radio Europa Liberă Moldova. (2010, April 28). *Un spațiu cultural unic în care valorile să circule nestingherit*.

Reuters Institute for the Study of Journalism. (2024). *Digital News Report 2024*. University of Oxford. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024

Câmpul informațional al Republicii Moldova. Rolul TVR Moldova în combaterea manipulărilor și dezinformărilor și promovarea liniei europene

Nicolae Mocanu

1. Introducere

Republica Moldova se află, în ultimii 10 ani, în inima unui câmp de bătălii informaționale de o complexitate fără precedent în istoria sa recentă. Fiind la intersecția dintre Est și Vest, dintre influența Rusiei, pe de o parte, și aspirațiile europene tot mai puternice ale societății civile din Republica Moldova, pe de altă parte, țara se confruntă cu o dublă provocare: pe de o parte, cu consolidarea infrastructurii media independente, iar pe de altă parte, cu rezistența la valul constant de dezinformare care vine de la exterior, în special din Federația Rusă.

Câmpul informațional al Republicii Moldova reprezintă, probabil, cel mai fragmentat și vulnerabil dintre țările din spațiul european. Lipsa resurselor financiare solide în spatele presei independente, gradul ridicat de penetrare a televiziunilor cu finanțare opacă, dar și prezența masivă a televiziunilor cu finanțare rusă în structura ofertei operatorilor de cablu au creat, în deceniile trecute, un ecosistem mediatic în care dezinformarea proliferează cu ușurință.

În acest context, prezentul studiu urmărește două obiective principale: pe de o parte, să descrie caracteristicile generale ale câmpului informațional din Republica Moldova și pe de altă parte, să evalueze rolul pe care îl joacă TVR Moldova – postul public de televiziune românesc (cu acoperire națională în Republica Moldova) – în combaterea manipulărilor, a dezinformărilor și în promovarea valorilor și perspectivei europene.

2. Câmpul informațional al Republicii Moldova – Caracteristici generale

2.1. Structura pieței media

Media din Republica Moldova se compune din câteva sute de publicații, posturi de radio și televiziune, precum și mediului online (internet). Problemele legate de concentrarea proprietății reprezintă o problemă structurată. Presa scrisă tradițională a pierdut teren în fața televiziunii și mediului online. Publicul tânăr se orientează tot mai mult către mediul rețelelor de socializare în calitate de sursă de informare inițială.

Televiziunea reprezintă cel mai influent mediu de informare a populației în general, în special populației din mediul rural și categoriilor de vârstă a treia. Potrivit datelor Consiliului Audiovizualului din Republica Moldova, în trecut, cele mai urmărite canale de televiziune erau cele cu capital sau influență rusă/pro-rusă. Aceasta explică, pe larg, vulnerabilitatea populației în fața narativelor de dezinformare.

Internetul și rețeaua de socializare au înregistrat o dezvoltare accelerată în perioada, din 2015 și până în prezent. Facebook, Telegram, YouTube, Tik Tok sunt cele mai importante rețele de socializare. Mediul virtual a devenit principalul teren de desfășurare a campaniilor coordonate de dezinformare, mai ales în perioadele electorale (în 2024 - Alegeri Prezidențiale și Referendului de Aderare la UE și 2025 - Alegerile Parlamentare).

2.2. Vulnerabilități structurale și factorii de risc

Prima și cea mai importantă vulnerabilitate a câmpului informațional din Moldova este dependența financiară a majorității instituțiilor media față de grupuri politice sau de afaceri cu interese obscure. Finanțările nesigure determină proprietarii să dicteze conținutul, transformând jurnalismul dintr-un serviciu public într-un instrument de propagandă sau lobby pentru politicieni dubioși.

A doua vulnerabilitate majoră este continuarea penetrării conținuturilor rusești în câmpul informațional din Republica Moldova. Deși autoritățile din Moldova au interzis retransmisia mai multor canale rusești, la sfârșitul anului 2022, o parte din acestea pot fi accesate prin intermediul internetului sau a operatorilor de cablu din teritoriile ocupate (regiunea transnistreană și Autonomia Găgăuză).

Narativele vehiculate în aceste emisiuni, cum ar fi ideea că occidentul exploatează Republica Moldova, ideea că integrarea în UE va aduce sărăcirea populației, pierderea identității și multe alte narative bine-cunoscute și în spațiul românesc, persistă în mintea colectivă a unui segment semnificativ al populației din Republicii Moldova.

A treia vulnerabilitate este reprezentată de alfabetizarea media relativ scăzută în rândul populației. Capabilitatea de a distinge sursă sigură de sursă partizană sau de a verifica autenticitatea unei știri rămâne limitată, mai ales în rândul generațiilor mai în vârstă, care au crescut și s-au dezvoltat sub regimul sovietic, unde presa era exclusiv un instrument de stat.

2.3. Contextul geopolitic și presiunea informațională externă

Agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei, declanșată la scară largă în luna februarie a anului 2022, a accentuat dramatic presiunile informaționale asupra Republicii Moldova. Cele mai frecvente narative de dezinformare au avut drept scop descurajarea populației de evoluția pro-europeană a guvernului de la Chișinău, amplificarea

fricilor legate de escaladarea conflictului de pe flancul de răsărit al U.E., delegitimizarea instituțiilor democratice, lipsa de încredere în instituțiile de forță și alte elemente ale războiului hibrid.

Instrumentele folosite de agenții de dezinformare au fost deosebit de sofisticate: răspândirea de știri false prin intermediul rețelelor de conturi false de socializare, crearea de documente și declarații fictive, semnate de oficiali moldoveni sau europeni, exploatarea nemulțumirilor sociale generate de prețurile la energia electrică și gaze naturale, inflație etc. Scopul final urmărit de agenții de dezinformare a fost crearea unui climat de neîncredere legată de integrarea europeană și de instituțiile statului moldovean.

Republica Moldova a răspuns agresiunilor de dezinformare prin intensificarea legislației în domeniu, prin blocarea unor site-uri de știri false identificate și printr-o colaborare mai strânsă cu partenerii europeni (mai ales cu România) în domeniul securității informaționale. Cu toate acestea, lupta împotriva dezinformării rămâne asimetrică: resursele alocate apărării democratice a spațiului informațional sunt incomparabil mai mici decât cele investite de actori externi (în special, Federația Rusă) în campanii de manipulare.

3. Rolul TVR Moldova în combaterea dezinformării și promovarea liniei europene

3.1. TVR Moldova – identitate și misiune

TVR Moldova reprezintă studioul regional al Televiziunii Române în Chișinău, din 2013 și până în prezent, în peisajul audiovizual din Republica Moldova. TVR Moldova transmite din emisiunile sale și în cadrul grilei programe TVR 1, precum și în cadrul grilei de programe TVR Internațional. Din punct de vedere instituțional, TVR Moldova funcționează în virtutea unei misiuni duble, deoarece, în calitate de organ de serviciu al serviciului public, TVR Moldova are obligația de a informa, dar și de a cultiva publicul din Republica Moldova de limbă română, contribuind în același timp, în acest sens, la afirmarea identității culturale și aspirațiilor românești și europene ale acestuia.

În timp ce posturile de televiziune cu finanțare dubioasă, precum și televiziunile cu influență rusă au o poziție ostilă, TVR Moldova beneficiază de credibilitatea unei instituții publice din cadrul Uniunii Europene, Romania fiind stat-membru UE din 2007. Aceasta îi conferă un avantaj de imagine semnificativ în fața unui public tot mai sceptic față de sursele de informare locale cu interese afiliate politic.

3.2. Combaterea manipulărilor și dezinformărilor

Rolul TVR Moldova în combaterea dezinformării se manifestă pe mai multe planuri. În primul rând, TVR Moldova oferă o alternativă credibilă față de narativele false ori distorsionate vehiculate de canalele cu influență rusă ori pro-rusă. Prin

prezentarea echilibrată ori documentată a evenimentelor din Republica Moldova, din România, ori din Uniunea Europeană, TVR Moldova contribuie la contracararea bulei informaționale în care mulți cetățeni moldoveni sunt prinși.

În al doilea rând, TVR Moldova a dezvoltat, în ultimii ani, o capacitate crescută de fact-checking ori de analiză a știrilor false. Prin rubrici dedicate verificării informațiilor, prin pregătirea continuă de specialiști, ori prin invitarea unor experți în domeniu, TVR Moldova a contribuit, la educarea cetățenilor în spiritul gândirii critice față de sursele de informare, fidelizându-și continuu publicul.

În al treilea rând, acoperirea extinsă a evenimentelor europene, summiturile UE, procesul de aderare a Republicii Moldova, mecanismele de solidaritate europeană în contextul crizei energetice și al refugiaților ucraineni – oferă societății din R. Moldova un cadru de referință coerent și documentat despre ce înseamnă, în concret, parcursul european și beneficii aderării. Aceste lucruri fiind posibile prin diversitatea emisiunilor dedicate subiectelor importante precum: lupta cu dezinformarea (Fact or Fake, Fake News Alert), falsuri istorice (Lectia de Istorie), integrarea europeană (Europa Azi, Obiectiv Comun, Impact Global), războiul din Ucraina (Impact Plus), dezvoltarea capacităților de apărare și securitate (Info Armat, Podcast Militar) și multe altele.

3.3. Promovarea liniei europene

Peste toate acestea, TVR Moldova are un rol important în promovarea valorilor și perspectivei europene. Nu ne referim aici la o formă de propagandă unilaterală pro-europeană, ci mai degrabă la promovarea unor informații concrete asupra beneficiilor oferite de integrarea în UE – acces la fondurile europene, vizelor libere, un nivel mai ridicat de civilizație în domenii precum sănătatea, educația, protecția mediului, precum și oportunitatea oferită de piețele unice.

Prin intermediul emisiunilor culturale, documentare sau dezbateri, TVR Moldova contribuie la crearea unui narativ identitar în care cetățenii se poate regăsi ca parte a unui spațiu cultural și civilizațional european. Aici ne referim la o contribuție importantă într-o societate în care identitatea națională a fost politizată și fragmentată în mod conștient de către diverse persoane interesate de menținerea Republicii Moldova într-o zonă gri, departe de ancorele democratice occidentale.

Pentru toate acestea, nu ne putem abține de la a sublinia că, printr-o colaborare cu rețeaua de posturi publice europene și cu instituțiile de presă ale UE, TVR Moldova aduce în spațiul public basarabean un standard profesional de jurnalism la care posturile locale au dificultăți să se ridice, dată fiind lipsa resurselor și a independenței editoriale.

4. Concluzii

Câmpul informațional din Republica Moldova se află în continuare printre cele mai vulnerabile din Europa, în ceea ce privește fenomenele de dezinformare și manipulare. Proprietatea fragmentată a mediului, finanțarea opacă a multor instituții media, penetrarea conținutului rusesc și gradul scăzut de alfabetizare media fac acest ecosistem unul fragil, în care falsele narative pot pătrunde cu ușurință.

TVR Moldova reprezintă, în acest context, un nou actor media, cu o contribuție importantă în lupta pentru combaterea fenomenelor de dezinformare și în promovarea valorilor și perspectivei europene. Avantajele sale competitive, cum ar fi credibilitatea unui serviciu public european, accesul la resurse și expertiză din România, precum și independența editorială de interese politice, fac din acest media un instrument esențial al rezilienței informaționale din societatea moldovenească.

Consolidarea prezenței TVR Moldova, dezvoltarea capacităților sale de producător local și investițiile în programe de alfabetizare media pentru publicul din Republica Moldova, reprezintă direcții strategice care trebuie să fie susținute atât de autoritățile române, cât și de partenerii europeni ai Republicii Moldova.

Într-o epocă în care informația a devenit o armă de război hibrid, rezistența democratică începe cu o presă liberă, credibilă și ancorată în valorile europene.

Academia Română și Academia de Științe a Moldovei pe drumul unității și al identității

Ioan-Aurel Pop

La scurt timp după unirea Principatelor, printr-un decret pregătit încă sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza și emis de Locotenența domnească în 1866, s-a înființat Societatea Literară, devenită curând Academia Română. Prin urmare, venerabila instituție a împlinit peste un o sută cincizeci de ani. Dacă sunt mulți sau puțini rămâne de cugetat, în funcție de perspectiva din care sunt privite lucrurile.

Academia Română avusese vocația României unite încă înainte de a exista această Românie ca realitate recunoscută pe harta Europei. Proiectul național s-a aflat la bazele Academiei Române din secolul al XIX-lea, când părinții săi fondatori au unificat România mai întâi sub aspect cultural, oferind conducătorilor modelul unificării politico-teritoriale. Astfel, la 1866, când Locotenența Domnească decidea crearea Societății Literare Române și-i numea pe cei dintâi membri – 14 la număr – ai marelui for academic, toți acești fondatori proveneau din provincii aflate sub dominații străine: trei erau din Transilvania propriu-zisă (George Barițiu, Timotei Cipariu și Gavril Munteanu), doi din Banat (Andrei Mocioni și Vincențiu Babeș), doi din Maramureș (Iosif Hodoș și Alexandru Roman), doi din Bucovina (Alexandru Hurmuzaki și Ambrosiu Dimitrovici), trei din Basarabia (Alexandru Hasdeu, Constantin Stamati și Ioan Străjescu), doi din Vlahiile sud-dunărene (Ioan Caragiani și Dimitrie Cozacovici). Abia în anul următor (1867) li s-au alăturat acestora și reprezentanții Moldovei unite la 1859 (Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, V. A. Urechea, Nicolae Ionescu) și ai Țării Românești (Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, C. A. Rosetti, Ion C. Massimu, Titu Maiorescu). Doi dintre „munteni", adică Laurian și Maiorescu, proveneau din Transilvania sau din familii de origine transilvană. Prin urmare, Academia Română s-a întemeiat la 1866 cu forțele intelectuale ale „celeilalte Românii", cea care era încă în așteptare, cea care urma să dea la 1918 dimensiunea adevărată a patriei. Se împlinea astfel predicția lui Mihail Kogălniceanu – alt membru al Academiei originar prin familie dintr-o provincie înstrăinată – de la 1843, când, la deschiderea cursului de istorie națională la Academia Mihăileană din Iași, definea patria ca toată acea întindere de loc pe care se vorbește românește. Până la Marea Unire,

transilvănenii, bucovinenii și basarabenii și-au dat măsura valorii lor intelectuale, a capacității de creație, a talentului organizatoric, a vocației europene. Astfel, istorici precum Papiu-Ilarian, Eudoxiu de Hurmuzaki, Vasile Maniu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Densușianu, Ioan Pușcariu, Ioan Bogdan, Dimitre Onciul, Augustin Bunea, Ioan Mihalyi de Apșa, Ion Nistor, Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Silviu Dragomir, Ioan Ursu, folcloriști ca Simeon Florea Marian, Enea Hodoș, botaniști ca Florian Porcius, literați și filologi ca Iosif Vulcan, Sextil Pușcariu, Ioan Bianu, Ioan Slavici, George Coșbuc, Ovid Densușianu, Gheorghe Bogdan-Duică, Octavian Goga, medici ca Victor Babeș, teologi ca Ioan Micu Moldovanu sau Andrei Șaguna au intrat oficial sub cupola înaltului for înainte de 1918.

Împreună cu universitățile moderne din Iași și București, fondate de Alexandru Ioan Cuza la 1860 și, respectiv, 1864, cu ASTRA și cu alte organizații similare din provinciile înstrăinate și cu anumite instituții de profil din țară, Academia Română a desfășurat, de la fondare și până la 1918, o adevărată operă de educare a poporului în spirit național. Mijloacele principale au fost limba română, literatura, istoria națională, etnografia și folclorul, dar și științele, puse toate în serviciul națiunii române, care avea nevoie stringentă de un „adăpost" pentru toți românii, adică de statul național. Învățământul primar, secundar și superior – organizate așa de clar și de eficient prin reforma școlară (concretizată în legea instrucțiunii publice) a lui Cuza – au fost ghidate după 1866 de către Academie, care a știut să traseze calea unei educații naționale de nivel european. Sistemul a fost mult îmbunătățit apoi prin noua reformă școlară a lui Spiru Haret, membru al Academiei Române, ale cărei acte principale s-au derulat între 1898 și 1904.

În ciuda marilor dificultăți legate de criza de la finele Primului Război Mondial și de integrarea provinciilor istorice în Regatul României, Academia Română începea în 1919 cea mai înfloritoare perioadă din istoria sa. Țara trecea prin momente unice: teritoriul său crescuse mai mult decât dublu; cu alte cuvinte, nu provinciile se uniseră cu România, ci România se alăturase provinciilor. Era un preaplin de realizări teritorial-demografice și spirituale, existând riscul ca acest preaplin să se reverse. Se auzeau voci, mai ales din partea unor state din jur, frustrate de marile pierderi suferite, voci care susțineau că România nu va fi capabilă să administreze în chip european și să integreze noile teritorii și populații, că nu va putea organiza temeinic imensul stat. Mai grav, se spunea că, sub aspect intelectual și cultural, „provinciile mai avansate" din vest nu vor putea fi tratate la nivelul cerut, că nu se vor putea întreține universități și instituții academice românești, românii – supuși de o istorie întreagă altora – neavând capacități și abilități de acest gen. A fost exemplar răspunsul clasei intelectuale românești în acest sens, mai ales efortul Academiei Române, care a trimis la Cluj, Cernăuți, Timișoara pe cei mai importanți membri ai săi, pentru organizarea vieții academice românești din aceste locuri.

Provinciile unite au adus de la început în Academie țara profundă, la început doar virtuală în raport cu regulile artificiale ale unei lumi aleatoriu sau strâmb alcătuite, foarte reală pentru locuitorii săi. Iar Academia Română, în ciuda rolului său de for cultural și științific suprem, de ateneu erudit – sau, poate, tocmai de aceea – a simțit mereu România simplă, aceea a țăranilor. Când s-a format în 1866, dar și când și-a sărbătorit jubileul în 1916-1919, Academia era elita intelectuală a unei țări de țărani. De altminteri, așa a fost în mai toată istoria noastră, de aceea numele dat tuturor locuitorilor țării, adică numele de țăran, înseamnă în limba română și agricultor, sătean. A fost o vreme când toate țările noastre erau formate din săteni și agricultori. Așadar, nu este o întâmplare, o coincidență sau un capriciu de literat faptul că Rebreanu și Blaga, sub cupola înaltului for al Academiei, au evocat și invocat țăranul și satul ori că Iorga a văzut esența istoriei Transilvaniei în satele și preoții săi (vezi inspirata sa carte „Sate și preoți din Ardeal"). Majoritatea membrilor Academiei proveniți din provinciile înstrăinate și revenite apoi la matcă în 1918 erau fii, nepoți sau strănepoți de țărani sau de preoți-țărani. Era cel mai frumos certificat de nobilitate pe care l-au adus țării celei mari care se făcea sub ochii lor. Din țărani, au ajuns treptat, prin muncă stăruitoare – știau de la Vergiliu că *labor omnia vincit improbus* – să mânuiască cele mai subtile concepte filosofice și istorice, să vorbească mai multe limbi, să inventeze mecanisme și medicamente sau să formuleze teoreme complicate. În epoca interbelică, Academia Română a fost ca țara însăși, a cărei chintesență era: a trăit cu frenezie marea împlinire, fără complexe și fără rețineri, cu convingerea că „se potolise furtuna" (cum spusese, cu glas tunător, Zaharia Bârsan) și că venise timpul „poemelor luminii" (cum scrisese Blaga).

Astăzi însă, datorită unor împrejurări istorice situate mai presus de dorințele românilor, funcționează două academii române, una cu sediul la București și alta cu sediul la Chișinău. Mulți dintre savanții și oamenii de cultură români fac parte concomitent din amândouă aceste academii, punând în lumină ideea unității și transmițând în acest fel un mesaj clar conaționalilor lor și lumii.

Academia Română și Academia de Științe a Moldovei duc mai departe aceste mesaje, cu gândul la identitatea și unitatea noastră, la efortul necesar de a strânge mai bine toate energiile intelectuale ale poporului. Identitatea și unitatea noastră ne fac să fim noi înșine oameni între oameni, europeni și cetățeni ai lumii globale pe care o trăim și pe care vrem s-o perpetuăm cu demnitate, împreună cu celelalte națiuni.

Apel al Consiliului Academic Român către autoritățile publice, comunitatea intelectuală și societatea românească de pe ambele maluri ale Prutului

Consiliul Academic Român (C.A.R.), constituit la 26 martie 2026 de Academia Română, Academia de Științe a Moldovei și patru academii de ramură din România – Academia de Științe Juridice, Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Tehnice și Academia de Științe Agricole și Silvice „Gheorghe Ionescu-Șișești" – își asumă, prin însăși rațiunea existenței sale, misiunea de a consolida spațiul comun al științei, culturii, educației și responsabilității publice românești.

Constituirea Consiliului Academic Român a reprezentat un moment de referință pentru convergența instituțiilor academice din spațiul românesc, întemeiată pe unitatea de limbă, cultură și istorie, precum și pe rolul științei ca fundament durabil al dezvoltării societății. C.A.R. a fost conceput ca o platformă de cooperare științifică la cel mai înalt nivel, având menirea de a reuni eforturile instituțiilor academice românești și de a contribui la elaborarea de studii, analize și recomandări privind teme majore de interes public. În acest spirit, Consiliul Academic Român salută Apelul comun lansat la 1 mai 2026 de Uniunea Scriitorilor din România și Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, prin care se solicită trecerea de la declarații de intenții la fapte concrete și la elaborarea unui scenariu realist, bine întemeiat politic, legislativ, financiar, economic, educațional și cultural, privind obiectivul Unirii Republicii Moldova cu România. Vocea scriitorilor, a oamenilor de cultură, a intelectualității românești în ansamblu confirmă faptul că această temă nu aparține conjuncturii, ci conștiinței istorice și responsabilității față de viitor. C.A.R. cheamă cele două uniuni ale scriitorilor de pe ambele maluri ale Prutului să meargă împreună și să atragă toate instituțiile culturale de interes național pe calea unității românești.

Consiliul Academic Român constată că, în ultimii ani, relația dintre România și Republica Moldova a intrat într-o etapă nouă, marcată de apropiere instituțională, solidaritate strategică și reafirmare a apartenenței la același spațiu de limbă, cultură, istorie și valori europene. Republica Moldova își continuă parcursul european într-un context geopolitic dificil, influențat de războiul din vecinătatea imediată, de presiuni externe și de provocări regionale complexe, fapt subliniat și în Apelul din 15 ianuarie 2026 către oamenii de știință și cultură din România și Republica

Moldova. În asemenea împrejurări, comunitatea academică are datoria de a vorbi limpede, responsabil și întemeiat pe adevăr. Academia Română, fondată în anul 1866, s-a născut ca instituție a unității de cultură, prin limbă și istorie, având încă de la început vocația integratoare a tuturor românilor. Academia de Științe a Moldovei, creată în 1961 într-un context istoric dificil, a păstrat și transmis tradiția științifică și culturală a românilor din stânga Prutului. Cele două academii-surori au avut și continuă să aibă un rol fundamental în apărarea adevărului privind identitatea românească a populației de pe ambele maluri ale Prutului. Declarația comună a Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei din 30 decembrie 2025 – calificată de analistul politic și istoricul Anatol Țăranu drept un „Manifest al identității" – a reafirmat un principiu esențial: unitatea politică durabilă nu poate fi clădită decât pe reîntregirea spirituală, culturală, educațională și științifică a poporului român. România culturală a precedat România politică, iar această lecție a istoriei rămâne actuală și astăzi.

Pornind de la această continuitate de idei și acțiuni, Consiliul Academic Român adresează prezentul Apel către autoritățile publice din România și Republica Moldova, către instituțiile academice, universitare, culturale și educaționale, către societatea civilă și către toți cetățenii conștienți de responsabilitatea momentului istoric și este de acord cu trecerea la fapte. Considerăm că a venit timpul ca apropierea dintre România și Republica Moldova să fie asumată nu doar ca aspirație afectivă și identitară, ci și ca proiect de construcție instituțională, elaborat cu rigoare, realism și responsabilitate. Este necesară trecerea de la evocare la planificare, de la declarații simbolice la acțiuni coordonate, de la solidaritate firească la mecanisme concrete de convergență. În acest sens, Consiliul Academic Român propune inițierea unui amplu proces de analiză și fundamentare științifică privind perspectivele apropierii accelerate dintre România și Republica Moldova, inclusiv prin elaborarea unui cadru de convergență academică, educațională, culturală, juridică, economică, administrativă și socială. Unificarea în plan academic și cultural general trebuie să asigure fundamentul unificării tuturor instituțiilor și al unificării politice. Acest proces trebuie să fie unul democratic, transparent și european, așezat pe respectul voinței cetățenilor, pe adevărul istoric, pe dreptul la identitate și pe valorile fundamentale ale civilizației europene. El nu trebuie să fie expresia unei conjuncturi politice trecătoare, ci a unei strategii naționale și europene de lungă durată.

Consiliul Academic Român consideră necesară constituirea, sub egida instituțiilor academice membre, a unor grupuri de experți din România și Republica Moldova, care să elaboreze studii, analize și recomandări privind armonizarea treptată a sistemelor educaționale, academice și de cercetare; recunoașterea și valorificarea comună a patrimoniului cultural și științific românesc; apropierea cadrului juridic și instituțional; dezvoltarea infrastructurii comune de cercetare, inovare, educație și cultură; elaborarea unei strategii de comunicare publică și internațională

privind unitatea de limbă, cultură, istorie și destin european a românilor; evaluarea obiectivă a beneficiilor, provocărilor și etapelor posibile ale unui proces de reîntregire națională, în deplină concordanță cu normele democratice și cu parcursul european al Republicii Moldova.

Consiliul Academic Român subliniază că deciziile majore privind viitorul Republicii Moldova și al relației sale cu România aparțin cetățenilor, în spirit democratic. Totodată, elitele academice, culturale, științifice și intelectuale au datoria de a pregăti temeinic terenul cunoașterii, al dialogului public și al responsabilității istorice, pentru ca asemenea decizii să fie luate în cunoștință de cauză, fără manipulări, fără frică și fără falsificarea trecutului. Experiența istorică arată că marile acte de unitate au fost pregătite de cultură, educație, știință, limbă, conștiință și solidaritate. Unirea de la 1918 a fost precedată de o lungă lucrare spirituală și intelectuală. Astăzi, în condițiile secolului al XXI-lea, această lucrare trebuie continuată prin instrumentele timpului nostru: cercetare, expertiză, dialog instituțional, educație, comunicare publică, cooperare europeană și asumare democratică.

Consiliul Academic Român cheamă autoritățile de la București și Chișinău să trateze apropierea dintre România și Republica Moldova ca pe o prioritate strategică, să susțină instituțiile academice și culturale în elaborarea analizelor necesare și să creeze cadrul politic și administrativ pentru transformarea solidarității istorice într-un program coerent de acțiune.

Chemăm, de asemenea, entitățile de cercetare științifică, universitățile, uniunile de creație, organizațiile culturale, comunitățile profesionale și societatea civilă să contribuie la acest proces prin competență, echilibru și devotament față de adevăr. Consiliul Academic Român reafirmă că știința, cultura și educația sunt temelia cea mai sigură a unității durabile. Prin adevăr istoric, competență academică, solidaritate instituțională și voință democratică, spațiul românesc poate deveni mai coerent, mai puternic și mai pregătit pentru provocările viitorului. Astăzi, mai mult ca oricând, avem datoria să înțelegem că ceea ce istoria a despărțit prin forță poate fi apropiat prin adevăr, cunoaștere și voință comună.

Consiliul Academic Român își exprimă disponibilitatea de a contribui, prin expertiza instituțiilor sale membre, la elaborarea unui cadru coerent de analiză și acțiune, menit să sprijine apropierea ireversibilă dintre România și Republica Moldova, în spirit european, democratic și românesc.

Unitatea nu este doar moștenirea înaintașilor noștri. Ea este responsabilitatea generației noastre față de generațiile care vin.

În numele Consiliului Academic Român:

Acad. Ioan-Aurel Pop
Președintele Consiliului Academic Român

Acad. Ion Tighineanu
Vicepreședintele Consiliului Academic Român

O viziune asupra consolidării spațiului cultural comun România–Republica Moldova: politici și instrumente

Ionuț Vulpescu

Există momente în istoria unei relații bilaterale când documentele semnate nu sunt simple formalități administrative – ele sunt acte fondatoare. Memorandumul de înțelegere semnat la 10 octombrie 2014 între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Culturii al Republicii Moldova reprezintă unul dintre acele momente. Un grant nerambursabil în valoare de 2.800.000 de euro, alocat pentru restaurarea și edificarea unor obiective de patrimoniu de importanță națională, a dat formă concretă unui parteneriat care, de prea multe ori, risca să rămână în sfera declarațiilor solemne și a retoricii fraternității fără acoperire.

Acest text nu este un bilanț tehnic, nici un raport de activitate. Este o meditație despre ce înseamnă să construiești împreună, dincolo de granițe administrative și de calcule politice conjuncturale. Este o reflecție despre puterea simbolică a actului cultural ca instrument de diplomație reală, nu de paradă.

I. Geopolitica culturii: când zidurile vorbesc

Cultura nu a fost niciodată un simplu ornament al politicii externe. Ea este, în cel mai profund sens al cuvântului, politica externă în sine – atunci când este înțeleasă corect. România și Republica Moldova împart o identitate culturală sedimentată în secole de limbă comună, de tradiții, de credință și de memorie colectivă. Această identitate nu are nevoie de demonstrații academice – ea există în vorbă, în poezie, în cântec, în arhitectura orașelor care au crescut din același spirit.

Dar identitatea comună nu produce singură, în mod automat, coeziune instituțională și colaborare sustenabilă. Ea are nevoie de instrumente, de politici, de resurse. Are nevoie de voință politică și de curaj administrativ. Parteneriatul cultural dintre România și Republica Moldova s-a construit tocmai prin această conjuncție rară: identitate asumată, voință politică și instrumente financiare concrete.

Când guvernul condus de Victor Ponta, prin ministrul de externe Titus Corlățean, a semnat cu guvernul Republicii Moldova, condus de Iurie Leancă, prin ministrul culturii Monica Babuc, acel Memorandum de înțelegere, nu se semna doar un acord de finanțare. Se semna un angajament față de istoria comună, față

de datoria pe care statele o au față de patrimoniul lor și față de cetățenii care trăiesc în preajma acestui patrimoniu. Era un gest de responsabilitate asumată.

II. Trei edificii, trei povești, un singur mesaj

Muzeul Național de Artă al Moldovei — Edificiul Central (blocul Dadiani, Chișinău), 2014–2016

Există clădiri care nu sunt doar adăpost pentru colecții – ele sunt ele însele opere de artă în piatră. Edificiul central al Muzeului Național de Artă al Moldovei, cunoscut drept blocul Dadiani, este una dintre aceste clădiri. Ridicat în 1901 după proiectul arhitectului Alexandru Bernardazzi, la inițiativa și din fondurile prințesei Natalia Dadiani drept gimnaziu pentru fete, clădirea îmbina trăsăturile eclectismului european cu o ușoară influență a goticului florentin. După decenii în care a adăpostit diverse instituții sovietice și după daunele cutremurului din 1986, clădirea a fost predată Muzeului Național de Artă în 1989 într-o stare avansată de degradare.

Restaurarea sa, finanțată prin grantul acordat de România, nu a fost o simplă intervenție de conservare. A fost o declarație de principiu: că un muzeu de artă dintr-un stat partener merită să fie tratat cu aceeași seriozitate cu care România tratează propriile sale instituții culturale de prim rang. Lucrările desfășurate între 2014 și 2016 au readus o secțiune semnificativă a edificiului la o demnitate arhitecturală care îi permite să fie, cu adevărat, un spațiu în care arta se poate întâlni cu publicul în condiții demne.

Este o lecție pe care nu ar trebui s-o uităm: a investi în spațiile culturale înseamnă a investi în calitatea vieții culturale a oamenilor. Un muzeu bine conservat nu este un lux – este o necesitate civilizațională.

Edificiul Sălii cu Orgă, Chișinău, 2015–2017

Muzica clasică are nevoie de spații. Nu de orice spații, ci de acelea care îi permit să respire, să rezoneze, să ajungă la ascultător cu toată forța sa. Sala cu Orgă din Chișinău este unul dintre acele spații privilegiate în care muzica și arhitectura se întâlnesc într-un dialog fertil. Edificiul – monument de arhitectură luat sub ocrotirea statului – a fost construit la sfârșitul secolului al XIX-lea și dat în exploatare în 1901, sub conducerea inginerului Mihail Cekerul-Cuș, în forme monumentale de stil clasic cu elemente romantice. Până în 1974 a găzduit Banca de Stat a RSSM, după care interiorul a fost reconvertit în sală de concerte de muzică de cameră și de orgă, inaugurată solemn la 15 septembrie 1978.

Proiectul de restaurare finanțat de România, desfășurat între 2015 și 2017, a intervenit asupra unui edificiu care acuza deteriorări semnificative. Nu era vorba doar de estetică – era vorba de funcționalitate, de siguranță, de capacitatea acestui spațiu de a continua să ofere publicului experiența muzicală la care are dreptul.

Restaurarea a reconfirmat Sala cu Orgă în rândul instituțiilor culturale de prim rang din regiune.

Este, și aceasta, o victorie a parteneriatului cultural: să oferi unui spațiu muzical șansa de a-și continua misiunea, de a aduna în jurul său comunități, de a face din muzica simfonică și din cea de orgă un bun accesibil, nu un privilegiu al celor câțiva.

Teatrul Republican Muzical-Dramatic „Bogdan Petriceicu Hașdeu" din Cahul, 2015–2018

Cahulul nu este Chișinăul. Dar aceasta nu înseamnă că merită mai puțin. Una dintre marile capcane ale politicilor culturale – atât la nivel național, cât și bilateral – este tendința de a concentra resursele în capitalele și în marile centre urbane, lăsând orașele medii și comunitățile periferice într-o sărăcie culturală instituționalizată. Alegerea de a include în proiectul de finanțare română edificarea din temelie a unui teatru la Cahul a fost, din această perspectivă, o decizie curajoasă și vizionară.

Teatrul Republican Muzical-Dramatic „Bogdan Petriceicu Hașdeu" nu a fost restaurat – a fost construit. De la zero. Între 2015 și 2018, pe un teren din inima unui oraș din sudul Republicii Moldova, a crescut o instituție culturală nouă, capabilă să găzduiască spectacole de teatru, de muzică și de dans pentru o comunitate care așteptase de prea multă vreme un asemenea spațiu.

Alegerea numelui nu este întâmplătoare. Bogdan Petriceicu Hașdeu – poet, prozator, dramaturg, filolog, folclorist, jurist și istoric – s-a născut în 1838 la Cristinești, în ținutul Hotin din Basarabia, și și-a făcut liceul la Chișinău. Este una dintre acele personalități enciclopedice care traversează granițele și aparțin deopotrivă culturii române și celei moldovenești. A numi un teatru din Cahul după el înseamnă a face un gest de recunoaștere a apartenenței comune la o tradiție culturală profundă.

III. Memorandumul din 10 octombrie 2014: un act fondator

Documentele oficiale au, uneori, o ariditate care ascunde semnificația lor profundă. Memorandumul de înțelegere semnat la 10 octombrie 2014 între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Culturii al Republicii Moldova este, în litera sa, un document tehnic: specifică valoarea grantului nerambursabil (2.800.000 de euro), identifică cele trei obiective finanțate și stabilește modalitățile de implementare. Dar în spiritul său, el este mult mai mult.

El este dovada că relația bilaterală dintre România și Republica Moldova poate să treacă de la declarații la fapte. Că există mecanisme prin care solidaritatea culturală se poate transforma în acțiune concretă, cu efecte vizibile, durabile, măsurabile. Că banii publici românești pot fi investiți dincolo de granițele statului, acolo unde există o nevoie reală și o voință politică sinceră de colaborare.

Parteneriatul dintre cele două guverne a arătat că, atunci când există consens politic și voință instituțională, birocrația poate fi depășită, iar proiectele pot să prindă viață. Este un model care merită replicat, aprofundat și instituționalizat. Dialogul care a început atunci și pe care l-am continuat și pe alte planuri, ca Ministru al Culturii, împreună cu doamna Ministru Monica Babuc, reprezintă o continuitate și o obligație istorică.

IV. Instrumente pentru un parteneriat durabil

Cele trei proiecte de patrimoniu reprezintă un precedent, nu un plafon. Ele au demonstrat că parteneriatul cultural dintre România și Republica Moldova poate funcționa la nivel înalt, cu finanțări substanțiale, cu obiective clar definite și cu rezultate concrete. Dar un precedent nu devine tradiție de la sine – el trebuie consolidat, extins, instituționalizat.

Ce instrumente sunt necesare pentru a construi un parteneriat cultural durabil între cele două state? În primul rând, un cadru juridic și instituțional stabil, care să permită finanțări bilaterale regulate, fără a depinde exclusiv de conjunctura politică a momentului. Acordurile-cadru pe termen lung, fondurile bilaterale dedicate culturii și patrimoniului, mecanismele de monitorizare și evaluare a proiectelor – toate acestea sunt ingrediente esențiale.

În al doilea rând, este nevoie de o viziune strategică care să depășească orizontul mandatelor politice. Cultura nu se construiește în patru ani. Ea se construiește în decenii. De aceea, politicile culturale bilaterale trebuie să aibă consistență și continuitate, indiferent de cine se află la putere la București sau la Chișinău.

În al treilea rând, este esențial să se depășească modelul centralist. Proiectul de la Cahul este un exemplu de bune practici în această privință: cultura nu se face doar în capitale. Comunitățile mici și mijlocii au aceeași nevoie de infrastructură culturală, de instituții funcționale, de spații în care viața culturală să poată înflori.

Nu în ultimul rând, parteneriatul cultural trebuie să fie înțeles și ca un instrument de pregătire pentru integrarea europeană. Republica Moldova a pornit pe calea europeană, iar România are responsabilitatea și capacitatea de a o însoți pe această cale, inclusiv prin consolidarea infrastructurii sale culturale și a instituțiilor care vor reprezenta valorile europene în fața cetățenilor.

V. Concluzie: cultura ca punte

Există o sintagmă uzată, dar nu lipsită de adevăr: cultura unește acolo unde politica divide. Parteneriatul cultural dintre România și Republica Moldova, concretizat în cele trei proiecte de patrimoniu finanțate prin grantul din 2014, este mai mult decât o sumă de intervenții tehnice. Este un mesaj – adresat cetățenilor, instituțiilor și

viitorului – că există o voință comună de a construi împreună un spațiu cultural viu, autentic, demn de moștenirea comună pe care o purtăm.

Muzeul Național de Artă din Chișinău, Sala cu Orgă și Teatrul „Bogdan Petriceicu Hașdeu" din Cahul nu sunt doar clădiri renovate sau construite. Sunt argumente arhitecturale pentru un parteneriat care are sens, care are rădăcini și care are viitor. Sunt dovada că, atunci când statele frățești acționează cu responsabilitate și cu viziune, cultura poate deveni cea mai solidă dintre punți.

Caietul Documentar Club România dedicat parteneriatului România–Republica Moldova pentru UE adaugă, în acest context, o dimensiune esențială: aceea a perspectivei europene. Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană nu este doar un proiect politic – este un proiect cultural și civilizațional. Iar România, ca stat membru și ca partener privilegiat, are datoria de a fi prezentă și activă pe această cale, cu toate instrumentele de care dispune, inclusiv cu cel mai vechi și mai autentic dintre toate: cultura.

Cultura ca nucleu al actului guvernamental. O viziune asupra consolidării spațiului cultural comun România–Republica Moldova

Petre Guran

O reflecție asupra politicilor destinate consolidării spațiului cultural comun România-Republica Moldova în perspectiva integrării europene ar câștiga în precizie și eficacitate dacă ar porni de la o definire riguroasă a actului cultural însuși. Cultura reprezintă ansamblul valorilor, normelor, practicilor și reprezentărilor sociale comune unui grup uman care fac posibilă conviețuirea și perpetuarea în timp a unei comunități politice. Așadar, cultura este mediul în care se formează încrederea socială, solidaritatea, memoria colectivă și capacitatea unei societăți de a-și proiecta viitorul. De aceea, cultura nu poate fi un sector administrativ printre altele, comparabil cu energia, agricultura sau transporturile, care poate fi organizat și administrat separat de restul vieții publice.

Pentru ca actul de cultură să fie relevant la nivelul întregii societăți, acesta nu poate cădea în responsabilitatea unică a unui minister, minor din punct de vedere al bugetului, ci trebuie să se exprime prin ansamblul activității guvernamentale. Fiecare politică publică are potențial și o componentă culturală, chiar dacă aceasta nu este întotdeauna recunoscută. Agricultura, de exemplu, nu înseamnă doar producție și piață, ci și conservarea unor peisaje, cultivarea unor soiuri tradiționale, protejarea unor tehnici de cultivare și a unor produse care exprimă identitatea unei regiuni. Aceste inițiative sunt administrate firesc de Ministerul Agriculturii, dar ele sunt în egală măsură acte de cultură. Cel mai elocvent exemplu este relația dintre produsele agricole, căzute în desuetudine, fiindcă produsul final este degradat social, cum ar fi dintre lână, cânepă, in și alte fibre naturale, al căror produs final erau scoarța, cerga, hainele de lână și in, pe care costurile de producție, dar și moda le-au scos din uzul societății. Astfel, ajutorul dedicat actului cultural al unui produs de manufactură casnică ar avea în același timp impact economic, ecologic și social. Întreaga societate, deci în primul rând cea urbană poate contribui la astfel de investiții culturale cu impact în zona de producție agricolă, cum a fost cazul în campania amplu îmbrățișată de public de a promova ia pe ambele maluri ale Prutului. Același lucru este valabil pentru educație, infrastructură, sănătate, energie sau dezvoltare

urbană. Cultura trebuie înțeleasă ca o dimensiune prezentă în toate ministerele și în toate politicile publice.

O asemenea schimbare de perspectivă presupune și depășirea concepției potrivit căreia cultura ar fi doar un domeniu al divertismentului sau al timpului liber, dependent structural de subvențiile statului. Cultura nu este un lux și nici un cadou oferit cetățenilor de guvern. Prin muzică, artă, literatură, ritual și procesiune publică cultura ar trebui să vină în primul rând în întâmpinarea nevoilor intelectuale, emoționale și afective, iar abia secundar, inevitabila funcție socială, de afirmare a unui statut social. Aceste nevoi sunt la fel de reale ca nevoile materiale și fac parte din însăși condiția umană indiferent de forma în care sunt practicate. Costul lor este integrat firesc în viața unei comunități și nu trebuie tratat ca o cheltuială excepțională pe care statul o suportă din generozitate. În schimb, educația națională poate avea un rol în formarea gusturilor culturale. Din această perspectivă, viața culturală trebuie să se nască cât mai aproape de cetățeni. Familia, comunitatea locală, școala, asociațiile, fundațiile și organizațiile civice trebuie să fie principalii producători ai culturii vii. Statul are datoria de a crea cadrul în care această viață culturală să se dezvolte, nu de a o substitui printr-un aparat administrativ centralizat. Spațiul cultural comun rezultă dintr-o tratare nediscriminatorie a acestor.

De aici rezultă o concluzie instituțională importantă. Într-o societate matură, Ministerul Culturii, în forma sa tradițională, își pierde treptat rațiunea de a fi. Instituția care trebuie consolidată este mai degrabă un minister al Patrimoniului și al Spațiului Public. Misiunea lui fundamentală nu este organizarea vieții culturale, ci administrarea patrimoniului comun al societății: monumentele istorice, arhitectura de autor sau cu funcție identitar-culturală, peisajele culturale, colecțiile publice și ansamblurile urbane care aparțin întregii comunități. Statul este garantul conservării acestui patrimoniu și al transmiterii lui către generațiile viitoare.

Gestionarea patrimoniului reclamă competențe profesionale specifice. Profesia centrală este arhitectura, deoarece arhitectul este cel care integrează dimensiunea istorică, estetică, funcțională și civică a mediului construit. Alături de arhitecți se află inginerii constructori, artiștii vizuali, peisagiștii și restauratorii. Lor li se adaugă, pe latura de explicare a actului de gestiune a patrimoniului, istoricii, istoricii de artă, arheologii și filologii, care au capacitatea de a integra patrimoniul material în memoria și tradiția culturală, de a pune în dialog monumentul cu documentul, piatra cu textul și obiectul cu semnificațiile sale istorice.

Aceste profesii nu trebuie însă absorbite într-o birocrație de carieră. Dimpotrivă, ele trebuie să rămână parte a societății civile, a universităților, a institutelor de cercetare și a mediului profesional. Instituția publică de gestiune a patrimoniului trebuie să fie una suplă, capabilă să coopteze periodic specialiști pentru proiecte și pentru mandate limitate. O asemenea rotație permanentă împiedică formarea

unor corpuri administrative închise și reduce riscul birocratizării, al monopolurilor profesionale și al standardizării actului cultural. În aceeași logică, conducerile muzeelor ar trebui să fie reînnoite periodic și deschise unor personalități provenite din întregul spectru al profesiilor relevante, nu doar din interiorul muzeografiei.

Trebuie operată distincția între asigurarea costului specific al actului cultural și gestiunea instituțiilor culturale. Cea dintâi revine ca obiectiv bugetar statului, în timp ce cea de a doua poate fi contractată pe piața serviciilor culturale. În domeniile artistice – muzică, teatru, arte vizuale, dans, literatură și patrimoniu imaterial – finanțarea publică trebuie orientată preponderent spre competiții deschise de proiecte, adresate organizațiilor societății civile, fundațiilor, asociațiilor și inițiativelor independente. Astfel, prioritățile culturale nu mai sunt dictate de administrație, ci rezultă din jocul cererii și ofertei, astfel încât inițiativa și creativitatea culturală să revină societății.

Statul rămâne gestionarului spațiului public și garantul interesului comun, dar serviciile necesare administrării acestuia – cercetare, expertiză, proiectare, restaurare, arheologie, amenajare peisagistică și managementul integrat al acestora – trebuie contractate transparent de pe piața liberă a competențelor. Arheologia constituie un exemplu semnificativ: ea este un serviciu indispensabil conservării patrimoniului și dezvoltării infrastructurii, dar nu presupune existența unui aparat birocratic. Orice arheolog trebuie să fie simultan cercetător și cadru didactic. Ministerele și autoritățile responsabile pentru domeniu anume trebuie să poată contracta aceste servicii ori de câte ori proiectele publice o impun.

Pentru ca un asemenea sistem să fie credibil, mecanismele de evaluare trebuie să fie independente de orice influență politică sau de fenomenul de monopol al unui corp profesional. Comisiile care selectează proiectele trebuie schimbate periodic, iar desemnarea membrilor lor să fie complet transparentă, eventual prin tragere la sorți din registre publice ale profesioniștilor eligibili, înaintea fiecărei sesiuni de evaluare. În acest fel pot fi limitate conflictele de interese și capturarea instituțiilor de către grupuri de interese profesionale sau rețele de influență.

Această concepție schimbă radical locul culturii în administrația publică. Cultura încetează să mai fie o „Cenușăreasă" bugetară și devine o dimensiune constitutivă a tuturor politicilor publice. Chiar și politicile energetice trebuie să ia în considerare efectele estetice și culturale ale infrastructurii pe care o gestionează. Modul în care sunt integrate liniile electrice în peisaj, calitatea arhitecturală a instalațiilor sau relația dintre infrastructură și mediul natural reprezintă nu doar probleme tehnice, ci și culturale. La fel, toate proiectele de dezvoltare urbană și toate investițiile publice trebuie să includă încă din faza de proiectare criterii estetice și culturale asumate ca parte a investiției, nu ca simple intervenții decorative

ulterioare. Astfel sectorul cultural trăiește din proiectele de dezvoltare economică a societății, iar costul culturii este integrat în valoare de investiție.

Desigur, vor continua să existe anumite responsabilități culturale pe care statul și le asumă în mod direct. Ele pot fi numite funcții cultural-regaliene, deoarece exprimă continuitatea și prestigiul comunității politice. Conservarea marilor monumente și susținerea unor instituții simbolice pot justifica o gestiune directă a statului. Totuși, chiar și în aceste cazuri, principiul călăuzitor trebuie să rămână pluralismul. Societățile europene contemporane nu mai pot fi reduse la o singură expresie culturală oficială. Vitalitatea lor constă în diversitatea inițiativelor și a formelor de expresie pe care statul trebuie să le facă posibile, nu să le înlocuiască.

Această schimbare de perspectivă privește și funcția identitară a culturii. În Europa secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea, construcția identităților naționale a fost un apanaj al statului. Marile proiecte culturale au fost inițiate de monarhiile naționale și de elitele care exercitau simultan puterea politică, economică și culturală. În acea etapă exista o suprapunere aproape firească între elita culturală și elita conducătoare, iar statul nu avea alt instrument social pentru a formula și reprezenta identitatea colectivă.

Astăzi această suprapunere nu mai există. Funcționarul public și omul politic fac parte din elită, dar nu o mai reprezintă în întregime și nici nu mai pot revendica monopolul definirii identității culturale. Societatea contemporană așteaptă de la administrație neutralitate și imparțialitate, în timp ce resursele creatoare de identitate se găsesc în universități, în mediile artistice, în profesiile liberale, în institutele de cercetare și în societatea civilă. Tocmai de aceea, reforma politicilor culturale trebuie să transfere inițiativa către această elită plurală și difuză, oferindu-i mecanisme transparente prin care să participe la definirea interesului cultural comun.

Pentru Republica Moldova, această schimbare are o importanță strategică. În primul rând dispare antagonismul rusificare versus românizare. Iar simplul fapt de te angaja într-una din aceste două tabere nu ar mai fi sursă de legitimare, dar nici motiv de ostracizare. Integrarea în Uniunea Europeană nu înseamnă doar armonizarea legislației sau adaptarea instituțiilor administrative, ci presupune construirea unui nou ethos civic, compatibil cu valorile europene și, în același timp, fidel propriei tradiții istorice. Acest ethos nu poate fi produs prin decret administrativ și nici monopolizat de aparatul guvernamental, ci trebuie să rezulte din creativitatea și responsabilitatea societății însăși.

Integrarea europeană a Republicii Moldova în domeniul politicilor culturale este, înainte de toate, un proces de reorganizare a producției culturale și o negociere temperată, dar constantă a identității colective. Orice încercare de a identifica o parte a societății ca aliat al României și deci beneficiar al unei investiții a statului român, produce antagonism în cei care se văd excluși din grupul de beneficiari.

Din perspectiva efortului de coeziune europeană, statul nu mai este decât într-o proporție mică comanditarul unui act cultural. În schimb el este arhitectul instituțiilor care permit societății să-și exprime propria creativitate și să-și formuleze propriul ethos. Spațiul cultural comun rezultă dintr-o tratare nediscriminatorie a acestor actori culturali din ambele state în efortul de a produce servicii culturale către fiecare sector al vieții sociale. România a aplicat în mare parte acest principiu având în vedere că majoritatea actorilor culturali din Republica Moldova au cetățenie românească.

Principiile de reorganizare a investiției culturale expuse în aceste rânduri se aplică în mod simultan României și Republicii Moldova și ar produce de la sine armonizarea și integrarea spațiilor culturale din cele două state românești.

Construcția spațiului cultural european comun România-Republica Moldova
Contribuția Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” la promovarea valorilor europene și a cooperării culturale

Mireille Rădoi

I. Introducere

Libertatea de gândire, accesul neîngrădit la educație și cultură, dialogul critic și respectul față de diversitatea patrimoniului comun: acestea sunt valorile care definesc spațiul cultural european și îi conferă coeziune dincolo de frontierele naționale. Ele sunt proclamate atât prin tratate, cât și prin practica zilnică a instituțiilor academice și culturale care le întrupează în activitatea lor cotidiană. Bibliotecile universitare aparțin acestei categorii esențiale fiind spații ale formării intelectuale, ale dialogului liber și ale memoriei colective – infrastructuri vii ale civilizației europene.

România și Republica Moldova împart, în acest spațiu cultural european, o poziție cu totul particulară – una care precede orice instituție și depășește orice demarcație circumstanțială. Aceeași limbă română, aceeași tradiție literară în care Mihai Eminescu este poet național al ambelor popoare, aceleași datini și obiceiuri populare, aceleași figuri istorice venerate de ambele maluri ale Prutului, aceeași credință care a dat coeziune comunităților de-a lungul veacurilor: acestea sunt valorile incontestabile ale unui patrimoniu comun, mai adânc decât orice separare. Recunoașterea internațională vine și din dosarele comune înscrise în Lista Reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial: tehnicile tradiționale de realizare a scoarței (2016), Mărțișorul (2017) și Arta cămășii cu altiță (dosar comun acceptat spre analiză în 2021)[1]. Instituțiile fac vizibilă această realitate: îi oferă infrastructură și îi creează contextele în care ea, din moștenire pasivă, devine resursă activă.

BCU „Carol I” și-a asumat, în această ecuație, un rol pe care puține instituții românești îl pot revendica: acela de a conserva și promova spațiul cultural european comun România–Republica Moldova, punând la dispoziție resurse documentare,

[1] Ministerul Afacerilor Externe al României, *Patrimoniu universal și prezențe românești pe listele Patrimoniului mondial*, disponibil la www.mae.ro. Cele trei dosare comune confirmă recunoașterea internațională a unui patrimoniu cultural imaterial împărtășit de România și Republica Moldova.

platforme de dialog și programe de cooperare. O instituție fondată ca proiect explicit de aliniere la valorile europene, reconstruită după un incendiu devastator cu solidaritatea comunității internaționale și capabilă astăzi să funcționeze simultan ca bibliotecă academică, spațiu de dezbatere civică și actor de diplomație culturală, BCU „Carol I" recunoaște o punte româno-moldovenească, o onorează și îi oferă substanță instituțională.

II. Identitatea instituțională a BCU „Carol I" – un proiect civilizațional

Accesul liber la cunoaștere, dialogul critic și formarea unei cetățenii responsabile sunt valori fondatoare ale proiectului european – valori pe care BCU „Carol I" le-a materializat cu mai bine de un secol înaintea formulărilor lor oficiale. Când, la 3 mai 1891, regele Carol I și-a exprimat dorința de a înființa un așezământ înzestrat cu o bibliotecă deschisă permanent, destinat tinerimii universitare, a pus piatra de temelie a modernizării românești din secolul al XIX-lea: tranziția deliberată a societății noastre de la periferia otomană spre nucleul civilizației europene. Era o tranziție asumată în comun de elitele de pe ambele maluri ale Prutului: generații de tineri din principatele române se îndreptau deja spre universitățile de prestigiu din Paris, Viena sau Berlin, purtând cu ei aceleași aspirații și întorcându-se cu aceleași valori. Mihai Eminescu, format la Viena și Berlin, a fost contemporanul și interlocutorul intelectual al unor figuri culturale care aveau să modeleze deopotrivă cultura română și cea basarabeană. Fenomenul nu s-a stins odată cu modernizarea – el a continuat, de la generația lui Enescu și Brâncuși până la Sergiu Celibidache, confirmat la Berlin și Paris ca una dintre marile baghete ale secolului XX. Această mobilitate intelectuală trans-frontalieră este expresia unui proiect de civilizație comun, în care BCU „Carol I" joacă rolul unuia dintre pilonii de referință.

Inaugurată pe 14 martie 1895 sub numele de Fundația Universitară „Carol I" și extinsă între 1911 și 1914, biblioteca a devenit rapid unul dintre puținele locuri din București unde ideile puteau circula liber și public: conferințele grupărilor culturale Forum, Poesis și Criterion, ședințele Institutului Social Român conduse de Dimitrie Gusti, reuniunile Institutului de Literatură prezidat de Mihail Dragomirescu – toate s-au desfășurat sub același acoperiș, configurând o geografie intelectuală în care biblioteca era interfața unui centru de gândire, respectiv un forum al studiului și al dialogului critic.

Această identitate a trecut prin cea mai grea încercare în decembrie 1989, când incendiul din timpul Revoluției anticomuniste a distrus peste jumătate de milion de volume și colecții bibliofile, ex librisuri, incunabile și corespondență de valoare inestimabilă. Răspunsul a fost pe măsura pierderii: amplul proces de reconstrucție și refacere a colecțiilor a fost susținut printr-un apel internațional al UNESCO, atrăgând solidaritatea comunității academice și culturale mondiale. Faptul că o

bibliotecă universitară din București a mobilizat un răspuns global este dovada că instituția acumulase, într-un secol de existență, un capital simbolic recunoscut dincolo de granițele naționale – un capital construit, în parte, tocmai prin legăturile pe care le întreținuse cu întreaga lume românească. Reconstrucția s-a încheiat în 2006, an în care biblioteca și-a redobândit și identitatea istorică sub numele actual.

Misiunea contemporană a BCU „Carol I" păstrează logica fondatoare, traducând-o în termenii unui secol în care accesul la cunoaștere, digitalizarea colecțiilor, conservarea patrimoniului documentar și integrarea noilor tehnologii în educație și cercetare sunt expresia aceluiași angajament față de formarea intelectuală a comunității universitare – o comunitate care, în era inteligenței artificiale, include cercetători și studenți inclusiv din Republica Moldova, pentru care resursele BCU „Carol I" sunt accesibile fără restricții geografice. La acestea se adaugă o dimensiune publică tot mai pronunțată, prin conferințe, expoziții, lansări de carte și tururi ghidate, dar mai ales prin festivalul „Strada de C'Arte" – evenimentul emblematic al BCU, care reunește anual mii de vizitatori în jurul cărții și al artei. De-a lungul edițiilor sale, festivalul a creat în mod constant spații de dialog cultural cu și despre Republica Moldova: lansarea antologiei Mihai Eminescu – Basarabia și Bucovina, ediție realizată de Cassian Maria Spiridon și Ioan Cristescu cu sprijinul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, lansări de carte și lecturi publice moderate de Valeriu Matei, directorul Editurii Academiei Române, au adus în fața publicului bucureștean voci și teme ale spațiului cultural basarabean. Prezența artistică a Republicii Moldova în Aula BCU depășește însă cadrul festivalului. Lansările de carte găzduite în această sală au prilejuit și momente muzicale de excepție: soprana Valentina Naforniță, originară din Republica Moldova, și Paula Seling, care a interpretat capodopere ale compozitorului Eugen Doga, au transformat seri literare în întâlniri culturale al căror ecou depășea cu mult perimetrul unui eveniment editorial. Ediția din 2025 a festivalului a adăugat acestui fir o dimensiune artistică memorabilă: cel mai mare concert a aparținut trupei The Motans, originari din Republica Moldova, iar pe scena Aulei BCU a răsunat din nou muzica lui Eugen Doga, în interpretarea ansamblului MomentuM[2] – prezențe care au demonstrat, mai elocvent decât orice protocol de cooperare, că spațiul cultural comun al României și Republicii Moldova este, înainte de orice, o realitate trăită.

Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" poartă numele suveranului care a înțeles, poate mai devreme decât mulți contemporani ai săi, că modernizarea unei societăți se sprijină pe instituții politice și economice, dar mai ales pe instituții

[2] Ansamblul Coral MomentuM, înființat în 2023 sub bagheta dirijorului Victor Stoica, este un ansamblu vocal a cappella cunoscut pentru interpretări vocale complexe, fără acompaniament instrumental, în care îmbină armonii moderne cu influențe pop, jazz și tradiționale. La ediția a XIV-a a festivalului Strada de C'Arte (septembrie 2025), ansamblul a susținut concertul „Those were the days, my friend" – un spectacol de armonii nostalgice într-o interpretare modernă.

ale cunoașterii, fiind o infrastructură a culturii și a memoriei colective. Un așezământ ridicat pe locurile unde Eminescu a citit pentru prima dată Scrisoarea a III-a[3] și care adăpostește astăzi în același fond documentar versurile sale alături de cele ale lui Grigore Vieru, istoria Fundației Regale și colecțiile de carte basarabeană, întruchipează exact această definiție: dovada materială că spațiul cultural comun al României și Republicii Moldova a existat înainte ca cineva să îl proclame și va continua să existe indiferent de fluctuațiile istoriei mai mult sau mai puțin recente.

III. Diplomație culturală și cooperare România – Republica Moldova

Cooperarea culturală, dincolo de manifestările diplomației de stat, se construiește tot mai mult prin rețele profesionale, instituții academice și programe de schimb care operează independent de conjuncturile politice – și, tocmai de aceea, mai durabil decât acestea. În această logică, soft power-ul cultural – definit de politologul american Joseph S. Nye Jr. drept capacitatea de a influența prin atracție și persuasiune, prin cultură, valori și legitimitate mai degrabă decât prin constrângere[4] – devine instrumentul cel mai eficient al apropierii dintre comunități care împart deja un fond comun.

BCU „Carol I" și-a asumat constant această misiune și a devenit treptat un actor activ al dialogului cultural european, în mod deosebit datorită evenimentelor pe care le desfășoară. În martie 2026, BCU „Carol I" a organizat, în parteneriat cu Expert Forum și Editura Litera, prezentarea raportului anual „Democrația și societatea civilă în Europa de Est" și un dialog public cu istoricul și jurnalistul american Anne Applebaum – laureată a Premiului Pulitzer și una dintre cele mai influente voci contemporane în analiza autoritarismului. Subiectele discutate și cărțile prezentate cu acest prilej – *Axa Autocraților* și *Foametea Roșie*. Războiul lui Stalin împotriva Ucrainei – au abordat direct mecanismele prin care regimurile autoritare subminează democrațiile vecine și instrumentalizează memoria istorică. Într-o regiune în care Republica Moldova rămâne una dintre țintele prioritare ale dezinformării, găzduirea unui astfel de dialog a reprezentat o luare de poziție salutară.

Convingerea că limba și cartea sunt instrumente de coeziune culturală se concretizează în programul mai larg de donații de carte al BCU „Carol I", care urmărește

[3] Casa lui Grigore Păucescu – avocat, om politic conservator și unul dintre cei mai prețuiți mecenați ai literaturii române – se afla pe actuala stradă C.A. Rosetti. Aici, în 1881, Eminescu a citit pentru prima dată Scrisoarea a III-a în fața unui auditoriu de oameni de cultură, alături de alte opere importante ale epocii. I.L. Caragiale, la moartea lui Păucescu în 1897, îl evoca drept omul în casa căruia „un literat ori un artist era întâmpinat cu onorurile datorite unui nobil din partea unui nobil". În mai 1911, regele Carol I cumpără casa de la văduva lui Păucescu, pentru extinderea Fundației Universitare. Arhitectul Paul Gottereau integrează terenul în noul corp al clădirii, inaugurat în 1914. Astăzi, această aripă adăpostește corpul Boema al BCU „Carol I".

[4] Nye, Joseph S. Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, PublicAffairs Books, New York, 2004, pp. 5–11. În română: *Viitorul puterii*, trad. Simona Drăghici, Editura Polirom, Iași, 2012.

să extindă accesul la cultura scrisă în limba română atât în interiorul țării, cât și în comunitățile românești din afara granițelor. Biblioteci școlare din zone precum Giurgiu, Ilfov, Câmpulung Muscel, Odorheiul Secuiesc, Focșani și din alte regiuni au primit fonduri documentare cuprinzând literatură română și universală, antologii și dicționare. Același impuls a ghidat și participarea BCU la proiectul „Cartea de identitate", derulat de Muzeul Național al Literaturii Române în colaborare cu Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, prin care volume în limba română au ajuns la comunitatea românească din Roma. Sub motto-ul „Limba este casa Ființei"[5], mai concis decât orice program strategic, aceste campanii au confirmat principiile care guvernează și relația noastră cu Republica Moldova: dacă limba română este, pentru diaspora din Occident, o punte spre identitate, ea este, pentru Moldova, un fundament comun care nu are nevoie de nicio legitimare suplimentară.

Același obiectiv al întâlnirii culturale animă și Festivalul Internațional de Poezie București, cel mai important eveniment poetic din România și unul dintre cele mai vizibile din Europa de Est, a cărui ceremonie de deschidere are loc, în mod tradițional, în Aula BCU „Carol I". De-a lungul mai multor ediții ale festivalului, vocea poeziei basarabene a fost prezentă constant în program: Arcadie Suceveanu, Maria Șleahtițchi, Leo Butnaru, Moni Stănilă, Alexandru Vakulovski și Alexandru Cosmescu sunt doar câteva dintre numele care au urcat la pupitrul Aulei BCU, transformând biblioteca într-un spațiu în care literatura română dincoace și dincolo de Prut dialoghează firesc, în fața unui public (pro)venit din zeci de țări.

Dimensiunea istorică a acestui dialog se regăsește și în programul expozițional al BCU „Carol I". Ciclul „Marea Unire", desfășurat între 2022 și 2025, a adus în spațiile bibliotecii documente privind istoria Basarabiei și contribuția sa la actul de la 1918, completat în decembrie 2024 și decembrie 2025 de expoziția „Marea Unire. Ziua Națională a României" – o celebrare anuală a unui moment fondator care aparține, în egală măsură, istoriei ambelor popoare. Expoziția „Mari Familii Boierești Românești"[6] a adus în prim-plan reprezentări heraldice inspirate din manuscrisul genealogului Ioan I. Cârlova și desene realizate de artistul Aurel Jiquidi; un cercetător care și-a dedicat o mare parte din activitate familiilor istorice din Valahia,

[5] Heidegger, Martin, *Scrisoare despre umanism* (1947), în *Repere pe drumul gândirii*, trad. Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Editura Politică, București, 1988, p. 296: „Limba este Casa Ființei și în această casă locuiește omul. Gânditorii și poeții sunt paznicii acestei case."

[6] Expoziția „Mari Familii Boierești Românești" a fost prezentată publicului larg cu prilejul celei de-a 22-a ediții a Nopții Muzeelor (23 mai 2026), eveniment care a adus la BCU „Carol I" peste 1.500 de vizitatori într-o singură seară. Aproximativ o treime din tururile ghidate au fost susținute în limba engleză pentru turiști veniți din Regatul Unit, Germania, Belgia, Italia, Grecia, Ucraina, Franța și mai multe țări francofone de pe continentul african – o prezență internațională care confirmă dimensiunea europeană a patrimoniului expus. „Noaptea Muzeelor reprezintă, pentru Biblioteca Centrală Universitară «Carol I», una dintre cele mai importante ocazii de a deschide patrimoniul cultural către publicul larg"

Oltenia, Moldova, Bucovina și Basarabia. Familii precum Cantemir și Callimachi, Cazimir sau Bothezat, ale căror destine sunt indisolubil legate de spațiul moldav și basarabean, au fost readuse în memoria publică prin blazoane și genealogii care demonstrează că istoria nobilimii române a ignorat dintotdeauna granițele trasate din rațiuni politice.

Același spirit al dialogului profesional animă participarea BCU „Carol I" la conferințele Asociației Bibliotecarilor din România – un forum anual care reunește bibliotecari din toată țara, dar și din Polonia, Ungaria și, desigur, din Republica Moldova. Schimburile de experiență prilejuite de aceste întâlniri – privind digitalizarea colecțiilor, conservarea patrimoniului documentar, adaptarea la noile tehnologii și modelele de bibliotecă universitară modernă – reprezintă poate cel mai organic mod de cooperare profesională, prin dialog între specialiști care împărtășesc aceleași valori și se confruntă cu aceleași provocări.

Această filosofie se concretizează și în dimensiunea patrimonială a cooperării. Fondul BCU „Carol I" include opere ale unor autori care aparțin deopotrivă literaturii române și celei basarabene – de la Grigore Vieru și Nicolae Dabija la Spiridon Vangheli și Aureliu Busuioc –, autori ale căror scrieri reprezintă valoare literară și mărturie a rezistenței culturale românești în deceniile de separare forțată. Prezența lor în colecțiile celei mai importante biblioteci universitare din România este, în sine, un act de recunoaștere și de asumare a unui patrimoniu comun. Aceeași logică animă și revista „De Spiritu et Anima", publicație a BCU „Carol I" care a creat constant spații de dialog între autori și cercetători din România și Republica Moldova, consolidând o rețea intelectuală informală, dar consistentă.

Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind contribuția educației și a culturii la construcția identității europene subliniază tocmai necesitatea extinderii cooperării bazate pe valori comune cu țările vizate de politica de vecinătate[7]. BCU „Carol I" se înscrie în această direcție prin participarea la schimburi de experiență cu specialiști din bibliotecile moldovene, prin accesul deschis al cercetătorilor și studenților din Republica Moldova la colecțiile și resursele documentare ale instituției și prin continuarea dialogului profesional în cadrul platformelor comune deja consacrate.

În ansamblul său, angajamentul BCU „Carol I" față de relația cu Republica Moldova reflectă o înțelegere precisă a rolului instituțional de a onora și de a da substanță unui patrimoniu comun care a existat dintotdeauna – în limbă, în literatură, în tradiție și în memoria comună. Cartea și dialogul sunt, în această viziune, vehiculele cele mai sigure ale unei apropieri care se întemeiază pe un fond cultural unitar mai durabil decât orice separare.

[7] Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind contribuția educației și a culturii la construcția identității europene și la politica de vecinătate, EUR-Lex, OJ:C_202301339, 2023.

IV. Nu doar concluzii, ci și perspective

Există un tip de legătură între comunități care depășește acorduri internaționale și care nu slăbește în absența instituțiilor care o proclamă, fiind întemeiată pe o memorie a valorilor culturale comune sedimentate de-a lungul veacurilor. România și Republica Moldova beneficiază de această legătură și, odată cu ea, de un avantaj pe care puține perechi de state europene îl posedă: un fond comun bogat în baza căruia moștenirea culturală așteaptă doar să fie valorificată. Instituțiile care au contribuit la această continuitate sunt biblioteci, universități, reviste, edituri – structuri ale cunoașterii care au funcționat, adesea discret, ca vectori ai coeziunii culturale.

BCU „Carol I" ocupă un loc distinct în acest peisaj pentru că reunește, într-un profil instituțional singular, trei calități simultan: profunzimea istorică a unui proiect de civilizație gândit de la origini cu orientare europeană, capacitatea operațională a unei biblioteci universitare moderne și vocația unui spațiu public de dezbatere, capabil să găzduiască atât conferințe despre rezistența democratică în Europa de Est, cât și lansări ale unor autori basarabeni sau schimburi de experiență cu bibliotecari din Chișinău.

Perspectivele acestei cooperări sunt, în egală măsură, promițătoare și exigente. Promițătoare, pentru că terenul comun există și este solid: o limbă, un patrimoniu recunoscut internațional, o tradiție intelectuală împărtășită și o comunitate academică din ce în ce mai conectată transfrontalier. Exigente, pentru că existența acestui teren comun necesită voință instituțională, resurse și consecvență. Cooperarea culturală durabilă se construiește prin structuri care funcționează discret, sistematic și eficient.

Direcțiile pe care BCU „Carol I" le-a identificat și le urmărește sunt coerente cu ce înseamnă cooperare culturală autentică[8]: accesul deschis al cercetătorilor și studenților din Republica Moldova la colecțiile și resursele documentare ale BCU „Carol I", participarea la evenimente culturale și academice comune, schimbul de experiență profesională în cadrul conferințelor de specialitate și invitația permanentă de a veni, de a consulta, de a colabora.

Există, în cele din urmă, ceva mai simplu și mai rezistent decât orice strategie sau protocol de cooperare: convingerea că o carte bună, un dialog autentic și accesul neîngrădit la cunoaștere construiesc punți acolo unde circumstanțele istorice au ridicat bariere. BCU „Carol I" există de peste un secol ca dovadă vie a acestei convingeri. Contribuția sa la conservarea și promovarea spațiului cultural european comun România–Republica Moldova este continuarea, în condiții noi și cu

[8] Nye, Joseph S. Jr., op. cit., pp. 107–110. Nye distinge între simpla proiecție culturală și construcția interdependenței ca formă superioară de soft power, care generează efecte pe termen lung tocmai prin crearea unor interese reciproce între actori.

instrumente noi, a aceluiași scop al fondării sale: să fie un așezământ al cunoașterii deschis permanent spre binele tinerimii universitare în care cultura română și valorile europene se împletesc armonios și se completează reciproc.

Bibliografie

Surse primare și documente instituționale

Biblioteca Centrală Universitară „Carol I", Comunicat de presă: Anne Applebaum la BCU „Carol I" – dialog despre autoritarism, propagandă și democrație, Agerpres, 10 martie 2026. Disponibil la: agerpres.ro

Biblioteca Centrală Universitară „Carol I", BCU donează aproape 250 de volume pentru românii din Roma – proiectul „Cartea de identitate", Agerpres, 21 octombrie 2025. Disponibil la: agerpres.ro

Ministerul Afacerilor Externe al României, Patrimoniu universal și prezențe românești pe listele Patrimoniului mondial. Disponibil la: www.mae.ro

Consiliul Uniunii Europene, Concluziile Consiliului privind contribuția educației și a culturii la construcția identității europene și la politica de vecinătate, EUR-Lex, OJ:C_202301339, 2023. Disponibil la: eur-lex.europa.eu

Lucrări de referință

Heidegger, Martin, Scrisoare despre umanism (1947), în Repere pe drumul gândirii, traducere de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Editura Politică, București, 1988.

Nye, Joseph S. Jr., Soft Power: The Means to Success in World Politics, PublicAffairs Books, New York, 2004. În română: Viitorul puterii, traducere de Simona Drăghici, Editura Polirom, Iași, 2012.

Surse secundare

Applebaum, Anne, Axa autocraților, Editura Litera, colecția Kronika, București, 2025.

Applebaum, Anne, Foametea roșie. Războiul lui Stalin împotriva Ucrainei, Editura Litera, colecția Kronika, București, 2025.

Diplomație culturală (I) și (II), Observator Cultural. Disponibil la: www.observatorcultural.ro

Rolul unor literați români și moldoveni contemporani în aderarea Republicii Moldova la valorile europene

Flaviu George Predescu

Diplomația culturală reprezintă un instrument strategic esențial în procesul de reintegrare a Republicii Moldova în spațiul valorilor europene. Aceasta depășește granițele tratatelor politice rigide, acționând direct asupra conștiinței colective, a identității lingvistice și a patrimoniului spiritual comun. În contextul geopolitic actual, dialogul cultural dintre România și Republica Moldova este mai mult decât o manifestare a spiritului fratern, fiind o componentă fundamentală a politicii de extindere și consolidare a democrației de tip european la Est de Prut.

Prin intermediul literaturii, al schimburilor academice și al structurilor asociative, se încearcă realizarea și menținerea unei infrastructuri identitare solide, capabilă să reziste presiunilor externe și să ancoreze definitiv Chișinăul în marea familie europeană. M-aș rezuma doar la activități de dată recentă, pe care le cunosc bine și aș da un prim exemplu important de diplomație culturală activă. Aș începe cu activitatea criticului și istoricului literar Daniel Cristea-Enache, conferențiar universitar la Facultatea de Litere a Universității din București. Prin demersurile sale constante, acesta a sprijinit proiecte educaționale de peste Prut, devenind un vector de coeziune transfrontalieră. Colaborarea sa strânsă cu profesori, cercetători și doctoranzi din Republica Moldova, precum cei din cadrul Școlii Doctorale de Științe Umaniste a Universității de Stat din Moldova, a generat o platformă de dialog academic riguros.

Un fapt concret al acestei strânse interacțiuni este volumul său, ***Scriitori din Basarabia. Studii literare*** (Editura Știința, 2024). Cartea se remarcă prin rigoarea metodologică și prin obiectivitatea cu care abordează fenomenul literar din Moldova. Structurat simetric în două părți distincte, volumul analizează în prima secțiune autori de referință din spațiul strict basarabean – precum Ion Druță, Vladimir Beșleagă, Grigore Vieru, Eugen Cioclea, Grigore Chiper, Dumitru Crudu și Liliana Corobca. Cea de-a doua parte se concentrează pe scriitori fundamentali ai literaturii române care au origini basarabene, cum ar fi A.E. Baconsky.

Prin această lucrare, Daniel Cristea-Enache propune conceptual și faptic teza unei literaturi române unice și indivizibile. Profesionalismul analizelor sale,

remarcat și de critica de specialitate ca o formă de mare respect intelectual, oferă profesorilor și studenților din Republica Moldova un instrument didactic esențial. Această abordare consolidează conștiința apartenenței la un spațiu valoric comun, demonstrând că din punct de vedere estetic și lingvistic, Prutul a încetat demult să fie o frontieră.

Literatura pentru copii

Această unificare structurală își găsește o prelungire vitală la nivelul noilor generații prin intermediul literaturii pentru copii și tineret. Scriitorii Petre Crăciun și Sergiu Afanasiu joacă un rol activ în consolidarea identității lingvistice și spirituale comune. În calitatea sa de președinte al Filialei București Literatură pentru Copii și Tineret a Uniunii Scriitorilor din România, scriitorul Petre Crăciun colaborează strâns cu instituții de învățământ de peste Prut, precum școala „Abeceluș" din Republica Moldova, unde susține ateliere de lectură și promovează volume esențiale care reunesc portretele marilor povestitori români.

La rândul său, scriitorul și editorul basarabean Sergiu Afanasiu, membru al aceleiași filiale a scriitorilor, extinde acest efort prin proiecte de anvergură care depășesc granițele Moldovei. Prin intermediul editurii sale și al Campaniei Naționale „Să citim împreună!", personajele lor de poveste călătoresc atât în localitățile din Republica Moldova, cât și în România, desființând barierele geografice prin joc, basm și poezie. Angajamentul comun al celor doi autori pentru organizarea de concursuri literare, reviste și festivaluri dedicate copiilor români de pretutindeni demonstrează că diplomația culturală aplicată timpuriu construiește punți, asigurând transmiterea organică a valorilor europene și românești către viitorii adulți ai spațiului comun.

Scriitorii din România și Moldova– de la intenții la fapte

Dacă proiectele editoriale, universitare și cele dedicate tinerilor construiesc legăturile de substanță ale diplomației culturale, instituțiile de cultură vor să le ofere reprezentare politică și vizibilitate publică. Un moment important în acest sens îl reprezintă acțiunile comune și comunicatul oficial semnat de președinții Uniunii Scriitorilor din România și Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. În luna mia, 2026, Varujan Vosganian, președintele Uniunii Scriitorilor din România, și Teo Chiriac, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, au asumat public un angajament ferm ce vizează susținerea obiectivului strategic al Unirii celor două state. Scriitorii de pe ambele maluri ale Prutului subliniază că a sosit momentul trecerii de la simple declarații de intenție la fapte concrete și strategii guvernamentale coordonate. Aceștia au solicitat „formarea unei echipe de specialiști de la București și Chișinău care să analizeze unificarea sub aspect politic, legislativ, financiar și

economic" dar și conceperea unui plan de promovare a acestui „Proiect de Țară" atât pe plan intern, cât și în relația cu partenerii externi.

Această poziționare vine ca o reacție de sprijin direct pentru afirmațiile președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, care a arătat în repetate rânduri că reunificarea cu România reprezintă calea cea mai rapidă și sigură pentru integrarea deplină și definitivă în Uniunea Europeană. Intelectualii demonstrează astfel că integrarea europeană a Republicii Moldova și unirea cu România nu sunt proiecte divergente, ci două fațete ale aceluiași proces istoric ireversibil de reparare a fracturilor trecutului.

Apelul curajos al breslei literare a generat o undă complexă de reacții politice pe ambele maluri ale Prutului, generând o nouă temă de discuții. La București, pe fondul unei dinamici parlamentare agitate și a schimbărilor guvernamentale de pe scena politică românească, se pare că propunerea a găsit un ecou favorabil în rândul liderilor locali și naționali deschiși spre cooperarea strategică, dar a riscat totodată să fie temporar trecută în plan secund din cauza crizelor politice interne. Cu toate acestea, societatea civilă din România și-a manifestat imediat solidaritatea structurală, Consiliul Academic Român chemând public autoritățile statului să sprijine demersul celor două uniuni de scriitori.

La Chișinău, pare că impactul a fost analizat cu o atenție sporită, în special din prisma eforturilor executive de aderare la Uniunea Europeană. În timp ce Administrația Prezidențială din Republica Moldova vede în corelarea cu România cel mai solid motor de securitate și reziliență geopolitică în fața interferențelor externe, reacția generală a clasei politice moldovenești rămâne nuanțată. O parte a spectrului politic tratează unificarea legislativă și instituțională drept o prioritate transpartinică vitală, în timp ce forțele de opoziție și analiștii moderați atrag atenția asupra complexității administrative, a situației din regiuni specifice precum Transnistria sau Găgăuzia, și a sensibilității opiniei publice locale reflectate în barometrele sociologice. Reacțiile politice demonstrează că, deși viziunea scriitorilor oferă un fundament moral incontestabil, transpunerea sa legislativă necesită o sincronizare guvernamentală perfectă, imună la fluctuațiile politice de moment.

Istoricul Liviu Maior și sublinierea puterii asociaționismului

Pentru a înțelege profunzimea și eficiența acestor demersuri culturale contemporane, trebuie să facem o paralelă istorică, analizând perioada premergătoare anului 1918. Procesul actual de convergență dintre România și Republica Moldova reflectă în mod fidel mecanismele prin care s-a pregătit, pe parcursul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, unirea Transilvaniei cu Regatul României. Reputatul istoric și profesor Liviu Maior, iscusit analist al mișcărilor naționale din spațiul central-european, a demonstrat în lucrarea sa ***Asociaționism și naționalism la***

românii din Transilvania (Editura Școala Ardeleană, 2018) importanța decisivă a structurilor societății civile în realizarea idealului politic. Liviu Maior a evidențiat faptul că, în condițiile unui regim politic restrictiv sau ostil, rețeaua de asociații culturale, academice, economice și confesionale a suplinit lipsa unor instituții statale proprii.

Organizații istorice precum ASTRA (*Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*) nu au fost simple nume. Ele au reprezentat adevărate ateliere de coeziune națională, cu roluri bine determinate. Prin conferințe, editarea de manuale, acordarea de burse studențești și strângerea de fonduri, aceste structuri asociative au unificat spiritual populația românească cu mult înainte ca realitățile militare și diplomatice de la sfârșitul Primului Război Mondial să permită trasarea noilor frontiere politice. Liviu Maior arată cum solidaritatea culturală a creat o masă critică de intelectuali și lideri locali capabili să gestioneze momentele astrale ale istoriei, transformând un deziderat teoretic într-o realitate administrativă durabilă.

Aplicată la realitatea curentă a relațiilor dintre București și Chișinău, teza lui Liviu Maior își păstrează și astăzi întreaga valabilitate și forță explicativă. Activitățile universitare conduse de istorici literari, editarea de cărți comune finanțate de ambele state, reuniunile Uniunilor de Scriitori, proiectele editoriale pentru copii și inițiativele transfrontaliere reprezintă asociaționismul secolului XXI. Acestea funcționează ca o formă de *soft power*, extrem de eficientă, de omogenizare a spațiului public. Ele creează reflexe identitare și instituționale comune, demonstrând populației că standardele europene de libertate și cultură sunt indisolubil legate de asumarea identității românești.

Literații sunt conștienți că integrarea Republicii Moldova în spațiul valorilor europene nu se poate reduce la simpla adoptare a unui acquis comunitar sau la reforme economice de suprafață. Ea necesită o transformare structurală a mentalităților și o consolidare a pilonilor identitari. Diplomația culturală, manifestată prin studii literare de înaltă ținută academică, prin luări de poziție instituționale ferme și prin implicarea directă a scriitorilor în formarea noilor generații, dovedește că are capacitatea de a devansa deciziile politice adesea ezitante. Prin validarea reciprocă a valorilor spirituale și prin asumarea deschisă a unui destin comun, oamenii de cultură de pe ambele maluri ale Prutului împlinesc, într-un cadru democratic și european modern, un proces natural de reintegrare istorică. Cultura rămâne, astfel, cea mai eficientă formă de diplomație: ea nu cucerește teritorii, ci recuperează și revitalizează conștiințe.

Bibliografie

Consiliul Academic Român. (2026, februarie 12). *Apel pentru susținerea comunității de valori și a convergenței culturale strategice*. Academia Română. acad.ro

Cristea-Enache, D. (2024). *Scriitori din Basarabia. Studii literare*. Editura Știința.

Deutsche Welle. (2026, ianuarie 29). *Analiză: Scriitorii români susțin proiectul unionist în contextul provocărilor europene*. dw.com

Deutsche Welle. (2026, februarie 2). *Cum afectează criza politică de la București dosarele strategice ale Chișinăului*. dw.com

Maior, L. (2018). *Asociaționism și naționalism la românii din Transilvania*. Editura Școala Ardeleană.

Uniunea Scriitorilor din România. (2026, ianuarie 25). *Uniunea Scriitorilor din România și Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova salută declarațiile în susținerea integrării valorice și politice*. uniuneascriitorilor.ro

Economia creativă și politicile culturale: ecosistemul din Republica Moldova și accesul la piața europeană

Boris Cremene

Economia creativă s-a impus, în ultimele decenii, drept unul dintre cele mai dinamice și inovatoare sectoare ale economiei globale. Bazată pe valorificarea capitalului intelectual, a creativității și a patrimoniului cultural, aceasta contribuie nu doar la dezvoltarea economică, ci și la consolidarea identității culturale și la stimularea inovării. În contextul globalizării și digitalizării accelerate, industriile creative devin un pilon esențial al competitivității statelor, oferind oportunități de creștere sustenabilă și integrare internațională.

Pentru Republica Moldova, economia creativă capătă o importanță strategică în procesul de apropiere de Uniunea Europeană. Acest sector reprezintă un domeniu în care convergența cu politicile europene este vizibilă și relativ rapidă, iar accesul la programe și piețe externe deschide perspective promițătoare pentru dezvoltare.

Economia creativă include o gamă variată de domenii, precum artele vizuale și spectacolul, muzica, filmul, designul, arhitectura, literatura, editarea și industriile media și digitale. Acestea generează valoare economică prin exploatarea proprietății intelectuale și a creativității umane. La nivel european, sectorul creativ este recunoscut drept motor al inovării și al dezvoltării economice, iar această tendință începe să se reflecte și în Republica Moldova, unde domeniul este în creștere și capătă recunoaștere instituțională.

Un element esențial care confirmă potențialul și maturizarea ecosistemului creativ din Republica Moldova este reprezentat de succesele individuale ale artiștilor săi pe scena internațională. Aceste realizări nu doar sporesc vizibilitatea culturii românești din Republica Moldova , ci contribuie și la consolidarea imaginii țării ca un spațiu al creativității autentice și al expresiei artistice contemporane.

În domeniul literaturii, un exemplu remarcabil este Tatiana Țîbuleac, autoare apreciată la nivel european pentru romane precum *Vara în care mama a avut ochii verzi*. Tradusă în numeroase limbi și recompensată cu premii importante, ea a

reușit să aducă literatura moldovenească în atenția publicului internațional, devenind una dintre cele mai puternice voci literare ale generației sale.

În cinematografie, Ion Borș se afirmă ca un reprezentant al noului val de cineaști moldoveni. Filmele *Carbon* și *Hotarul* au fost selectate și premiate în cadrul unor festivaluri internaționale, reflectând o estetică modernă și o abordare profundă a realităților sociale, contribuind la poziționarea cinematografiei moldovenești pe harta europeană.

În sfera artei contemporane, Pavel Brăila reprezintă un reper important. Participarea sa la Bienala de la Veneția constituie un moment de referință pentru cultura românească de dincolo de Prut, oferind o platformă de vizibilitate globală și confirmând relevanța discursului artistic din Republica Moldova în context internațional.

Domeniul muzical este, de asemenea, marcat de prezențe valoroase pe scenele internaționale. Violonista Alexandra Conunova s-a remarcat prin premii la competiții prestigioase și prin apariții pe marile scene ale lumii, fiind considerată una dintre cele mai promițătoare artiste ale generației sale. Alături de ea, artiști precum Martina Meola și Ilian Gârneț contribuie la diversificarea și internaționalizarea expresiei muzicale moldovenești, fie prin proiecte individuale, fie prin colaborări cu muzicieni de talie mondială.

Aceste exemple demonstrează că, în pofida provocărilor structurale, scena artistică din Republica Moldova dispune de resurse creative autentice și competitive. Succesul acestor artiști confirmă faptul că integrarea în circuitul cultural european nu este doar o aspirație, ci o realitate în curs de consolidare, susținută de talent, perseverență și deschidere către dialog internațional.

Ecosistemul creativ din Republica Moldova este alcătuit dintr-o diversitate de actori: instituții culturale publice precum teatrele și muzeele, organizații independente și ONG-uri culturale, artiști și freelanceri, întreprinderi creative și instituții educaționale. Acest ecosistem prezintă însă o serie de particularități: este fragmentat instituțional, dependent într-o mare măsură de finanțare publică sau externă și caracterizat de un nivel relativ redus de comercializare a produselor culturale. În același timp, potențialul creativ este considerabil, iar în mediul urban se observă o creștere a inițiativelor independente și a antreprenoriatului cultural.

Politicile culturale joacă un rol central în dezvoltarea acestui sector. Ele vizează protejarea patrimoniului cultural, susținerea artiștilor, dezvoltarea infrastructurii culturale și internaționalizarea sectorului. Un obiectiv major îl constituie alinierea la standardele și practicile europene. Instrumentele utilizate includ finanțarea publică, programe de granturi, parteneriate internaționale și inițiative de digitalizare. Cu toate acestea, persistă provocări semnificative, precum finanțarea insuficientă, lipsa unor mecanisme eficiente de piață și migrarea resursei umane creative.

Un moment esențial pentru dezvoltarea ecosistemului creativ moldovenesc îl reprezintă participarea la programul Europa Creativă. Acest program european, cu un buget substanțial pentru perioada 2021–2027, sprijină cooperarea culturală, mobilitatea artiștilor și dezvoltarea industriilor creative. Prin intermediul acestuia, artiștii și organizațiile din Republica Moldova pot accesa finanțări, pot participa la proiecte internaționale și își pot crește vizibilitatea pe scena europeană. Beneficiile sunt multiple: de la acces la resurse și expertiză, până la integrarea în rețele culturale și dezvoltarea competențelor profesionale.

Accesul la piața europeană reprezintă o altă dimensiune esențială a dezvoltării economiei creative. Acesta presupune exportul de produse culturale, participarea la festivaluri și târguri internaționale, realizarea de coproducții și colaborări artistice, precum și accesul la un public diversificat. Acordurile cu Uniunea Europeană facilitează această integrare, însă există în continuare obstacole importante: capacitate instituțională limitată, experiență redusă în gestionarea proiectelor internaționale și o infrastructură culturală insuficient dezvoltată.

Privind spre viitor, dezvoltarea economiei creative în Republica Moldova depinde de adoptarea unor politici publice coerente și sustenabile. Este necesară stimularea antreprenoriatului cultural, investiția în educație și competențe creative, susținerea digitalizării și consolidarea parteneriatelor internaționale. În acest context, economia creativă poate deveni un pilon al dezvoltării durabile și un instrument eficient de integrare europeană.

În concluzie, sectorul creativ din Republica Moldova se află într-o etapă de transformare profundă, marcată de oportunități semnificative și provocări structurale. Politicile culturale și deschiderea către spațiul european joacă un rol decisiv în această evoluție. Succesul pe termen lung va depinde de capacitatea țării de a valorifica potențialul creativ intern și de a se integra activ și competitiv în piața culturală europeană.

Diplomația culturală ca infrastructură axiologică a integrării europene a Republicii Moldova

Proiectul cinematografic „Grigore Vieru – Poetul neamului" ca manifest al rădăcinilor comune

Mădălina Otovescu

1. Introducere

Discursul public despre apropierea Republicii Moldova de România și despre traiectoria sa europeană se mișcă, de aproape trei decenii, în jurul a două registre dominante: cel al asistenței instituționale - transferul de expertiză, susținerea reformelor administrative, finanțarea proiectelor de *capacity building* - și cel al interconexiunilor materiale: gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău, liniile electrice Isaccea-Vulcănești-Chișinău, podurile, drumurile, broadband-ul.

Limita celor două registre constă în faptul că niciuna dintre aceste forme de interdependență nu produce, prin sine, motivația care să le susțină. O conductă rămâne o conductă; o reformă instituțională poate fi inversată printr-un ciclu electoral; o investiție rutieră capătă sens doar în măsura în care există voința politică și socială de a o folosi. Stratul fundamental al oricărei interdependențe durabile este altul: el constă în legătura simbolică prin care două societăți ajung să se recunoască reciproc ca aparținând aceluiași orizont de valori. Această legătură se construiește cu instrumente specifice, iar disciplina care le studiază sistematic se numește diplomație culturală.

Articolul de față pleacă de la următoarea întrebare: cum poate România să consolideze trecerea de la simpla interconectare cu Republica Moldova la o interdependență strategică reală, capabilă să o ancoreze ireversibil în spațiul european al valorilor? Răspunsul pe care îl propunem identifică în **diplomația culturală** - și, în interiorul ei, în filmul sociologic ca instrument operațional - mecanismul cel mai potrivit pentru această tranziție. Studiul de caz prin care testăm ipoteza este proiectul cinematografic *Grigore Vieru – Poetul neamului* (2025), realizat cu sprijinul Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (D.R.R.M.).

2. Cadrul teoretic: diplomația culturală și filmul sociologic ca infrastructură axiologică

Diplomația culturală a fost definită de Nicholas Cull (2008) drept „efortul unui actor de a-și gestiona mediul internațional prin punerea la dispoziția publicului străin a

propriilor resurse și realizări culturale" (p. 33). Spre deosebire de propaganda culturală, care urmărește persuasiunea prin distorsionare, diplomația culturală operează prin participare, schimb și recunoaștere reciprocă, fiind, în taxonomia lui Joseph Nye (2004), instrumentul prin excelență al puterii blânde.

Această distincție capătă o importanță aparte în cazul româno-moldovean. Spre deosebire de raporturile bilaterale dintre state cu trecuturi disjuncte, relația România-Republica Moldova se desfășoară pe un fundament cultural și lingvistic comun, fragmentat istoric prin mecanismele rusificării, sovietizării și moldovenismului instituțional. Diplomația culturală, în acest caz, are sarcina de a recupera, rearticula și retransmite afinități deja existente, dar adesea suprimate, deformate sau lăsate în uitare.

În registrul metodologic, articolul se bazează pe aparatul sociologiei vizuale, pentru care filmul are o funcție constitutivă în raport cu realitatea socială: el o produce activ prin selecție, cadrare, montaj și narativizare (Becker, 1974; Pauwels, 2010). Stuart Hall (1989) a formulat pentru prima dată teza că reprezentarea cinematografică produce identități, ea nu le oglindește pasiv. Această capacitate constitutivă a filmului are la bază un dublu mecanism de transmitere identitară. Pe de o parte, „memoria protetică" descrisă de Alison Landsberg (1995) - capacitatea cinemaului de a induce, prin imersiune senzorială, amintiri ale unor evenimente netrăite, internalizate ca personale. Pe de altă parte, „memoria călătoare" teoretizată de Astrid Erll (2011, 2017) – proprietatea memoriei culturale de a circula transnațional prin medii, texte și forme culturale, transformându-se în fiecare act de re-mediere.

3. „Grigore Vieru - Poetul neamului"

Documentarul *Grigore Vieru – Poetul neamului* (Beladi, 2025), realizat cu finanțare de la D.R.R.M., reprezintă o instanță paradigmatică a tezei pe care o susținem.

Alegerea lui Grigore Vieru ca figură-pivot constituie, ea însăși, primul argument al diplomației culturale a proiectului. Vieru reprezintă o figură deja consacrată cultural, articulând în propria sa biografie tensiunile pe care diplomația culturală româno-moldoveană trebuie să le abordeze: copilărie sub regimul sovietic, formare în limba română păstrată prin familie și biserică, lupta pentru revenirea la alfabetul latin, participarea la mișcările naționale din 1988-1992, prezența la Podul de Flori din 1990. Forța lui simbolică derivă din imposibilitatea de a-l reduce la o singură agendă politică: poet creștin, autor pentru copii, deputat în Sovietul Suprem care a militat pentru limba română, voce a renașterii identitare și interlocutor al elitei culturale românești de pe ambele maluri ale Prutului. Această polifonie biografică face din Vieru o ancoră simbolică greu delegitimabilă și un punct care leagă registrul intim - mama, limba, dorul - de registrul politic al suveranității culturale și al opțiunii europene.

Proiectul s-a desfășurat în cinci etape distincte, articulate ca un dispozitiv unitar de cercetare și comunicare: documentare academică (peste 50 de surse de arhivă, 60 de surse bibliografice, 8 interviuri exploratorii), filmare în teren (Pererîta, Lipcani, Chișinău, plus locațiile de relevanță simbolică - Casa Limbii Române, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă", sediul I.C.R. Chișinău, Piața Marii Adunări Naționale), interviuri structurate cu martori-cheie (Călin Vieru, acad. Mihai Cimpoi, Tudor Nedelcea, Ion Hadârcă, Tudor Gheorghe, Paul Surugiu/Fuego, Constantin Rusnac, Ion Dascăl, directoarele instituțiilor culturale din Chișinău, preotul duhovnic), montaj și post-producție profesională (Adobe Premiere Pro, After Effects, Audition, DaVinci Resolve), difuzare integrată multi-platformă. În total, peste 15 ore de material brut au fost condensate într-un documentar de aproximativ o oră, exportat în format 4K (3840×2160).

4. Cinci capitole, cinci paliere ale diplomației culturale

Structura narativă a filmului - cinci capitole tematice - corespunde unui palier distinct al diplomației culturale operate prin imagine.

Capitolul *Rădăcini și copilărie* construiește baza axiologică a întregului demers prin documentarea satului Pererîta, a casei părintești și a figurii mamei Eudochia. Prin cadre largi cu Prutul, prim-planuri pe icoane și pe pictura originală păstrată pe pereții casei memoriale, filmul reactivează un repertoriu simbolic comun: satul românesc, biserica veche atribuită epocii lui Ștefan cel Mare, mama, foametea postbelică, alfabetul interzis. Acest repertoriu funcționează ca mecanism de memorie protetică în sensul lui Landsberg (1995): spectatorul român care nu a trăit personal aceste experiențe le internalizează totuși ca parte a propriei sale memorii colective, prin imersiunea senzorială pe care filmul o oferă.

Capitolul *Poezia* și *muzicalitatea* extinde baza axiologică prin demonstrarea continuității culturale româno-moldovene în plan literar și muzical. Volumele *Albinuța* și *Abecedarul*, mărturiile despre colaborările cu Ion Aldea-Teodorovici, Constantin Rusnac, Tudor Gheorghe, Paul Surugiu (Fuego) și Ion Dascăl probează empiric ceea ce diplomația oficială afirmă declarativ: existența unui spațiu cultural comun, în care produsele literare și muzicale circulă firesc între cele două maluri, fără să necesite traducere sau adaptare. Pentru o publicistică românească obișnuită cu pledoarii abstracte despre românism, filmul oferă o demonstrație tangibilă: cultura celor două țări este aceeași, iar acest fapt poate fi văzut și auzit. Capitolul *Poezia ca armă* mută diplomația culturală în registrul ei politic explicit.

Documentând perioada 1988-1992 – mișcarea pentru revenirea la alfabetul latin, mitingurile din Piața Marii Adunări Naționale, Podul de Flori din 6 mai 1990, prima Zi a Limbii Române din 31 august 1992, filmul reactivează o memorie politică ce leagă lupta pentru limba română de aspirația europeană. Mărturia lui Ion

Hadârcă, fost lider al Frontului Popular, pune în evidență arcul direct dintre revendicarea identitară din anii ’90 și alegerea europeană contemporană: revenirea la alfabetul latin a fost, de la bun început, o opțiune pentru spațiul cultural occidental și, implicit, european. Filmul re-mediază această memorie în sensul lui Erll (2011), făcând-o accesibilă unei generații care nu a trăit-o direct și care, în lipsa unor astfel de medieri, ar înțelege opțiunea europeană doar ca proiect tehnocratic.

Capitolul *Poetul printre oameni* introduce dimensiunea afectivă a diplomației culturale. Mărturiile despre vizitele lui Vieru în școli și grădinițe, despre lista de pomenire ținută cu o lumânare și o bancnotă românească între file, despre prietenia cu Tudor Gheorghe, Adrian Păunescu și soții Aldea-Teodorovici construiesc imaginea unei comunități culturale româno-moldovene practicate la nivel cotidian. Această dimensiune are însemnătate strategică: diplomația culturală se sedimentează prin practici cotidiene de afecțiune, încredere și recunoaștere reciprocă, dincolo de evenimentele protocolare.

Capitolul *Moartea* și *moștenirea* oferă documentarea funeraliilor din 2009 (peste o sută de mii de oameni la Chișinău) și a Casei Memoriale din Pererîta, deschisă la 31 august 2015 cu sprijinul Guvernului Republicii Moldova, al Ministerului Culturii și al României, prin înfrățirea cu Dumbrăveni, Suceava. Acest capitol demonstrează capacitatea memoriei culturale comune de a institui infrastructură fizică: o casă-muzeu finanțată trans-frontalier, restaurată cu munca sătenilor și expunând obiecte autentice (costumul, basca, dicționarul rus–român, manuscrisele) devine, ea însăși, instanță materială a interdependenței dintre cele două culturi.

5. Difuzarea ca diplomație

Produsul cinematografic ar fi rămas inert fără strategia de difuzare care îl transformă în act de diplomație culturală operativă. Raportul de promovare al proiectului indică cifre care, traduse în vocabularul diplomației publice, capătă sens strategic: 3.815 vizualizări organice pe YouTube în primele luni, 15.331 afișări pe Facebook, 1.655 conturi atinse și 2.048 redări pe Instagram, 3.741 vizualizări pe TikTok, totalul estimat de 24.527 utilizatori unici impactați. Aceste cifre au fost obținute fără campanie plătită, exclusiv prin distribuție organică multi-platformă.

Strategia de promovare a articulat trei niveluri de prezență: evenimentul-pivot (proiecția de la Cineplex Loteanu din 27 septembrie 2025, cu peste 200 de participanți, în prezența directorului general al D.R.R.M., Constantin-Valentin Răducanu, și a fiului poetului, Călin Vieru), parteneriatele media tradiționale (TVR Moldova prin emisiunea *Tele Matinal*, M1 Moldova, Realitatea Moldova, A10 by Artmark, Monitorul de Oltenia) și campania digitală multi-platformă (YouTube ca arhivă, Facebook pentru publicul matur, Instagram pentru segmentul vizual estetic, TikTok

pentru publicul tânăr, cu adaptarea conținutului la specificul fiecărei platforme). Această arhitectură funcționează, în sine, ca model operațional pentru diplomația culturală contemporană: ea acoperă simultan registrul protocolar, registrul mediatic instituțional și registrul digital cotidian, ajungând astfel la publicuri eterogene generațional și sociologic.

6. Implicații strategice pentru politica românească

Citit în cheia întrebării de cercetare - cum poate România să consolideze trecerea de la interconectare la interdependență strategică cu Republica Moldova - proiectul *Grigore Vieru – Poetul neamului* oferă **cinci lecții** operaționale.

Prima privește scara investiției. Bugetul unui asemenea proiect cinematografic reprezintă o fracțiune marginală din costul oricărei investiții infrastructurale, iar randamentul lui simbolic - măsurat în reach digital, în recepție mediatică și în efect de memorie - este incomparabil mai mare. Diplomația culturală operează cu un raport cost-eficiențe pe care diplomația infrastructurală nu îl poate atinge.

A doua privește beneficiarul instituțional. Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova, ca finanțator, capătă vizibilitate strategică prin asocierea cu un produs cultural de înaltă calitate, recunoscut și internalizat afectiv de publicuri largi. Această formă de vizibilitate este calitativ superioară celei obținute prin afișarea siglei pe panouri sau prin comunicate seci de presă.

A treia privește parteneriatul universitar. Colaborarea cu Laboratorul de Sociologie Vizuală al Universității din Craiova, descendent metodologic al școlii lui Dimitrie Gusti, conferă proiectului legitimitate academică, asigură rigoare metodologică și creează un precedent productiv: cercetarea sociologică doctorală poate produce, în paralel cu lucrările științifice, instrumente de diplomație culturală cu impact public direct. Ministerul Educației și ministerele de resort ar putea încuraja sistematic acest tip de articulare între cercetarea universitară și producția culturală finanțată public.

A patra privește multiplicarea. Proiectul *Grigore Vieru – Poetul neamului* face parte dintr-un ecosistem mai amplu de producții recente care articulează, împreună, o cartografie cinematografică a apartenențelor românești și europene.

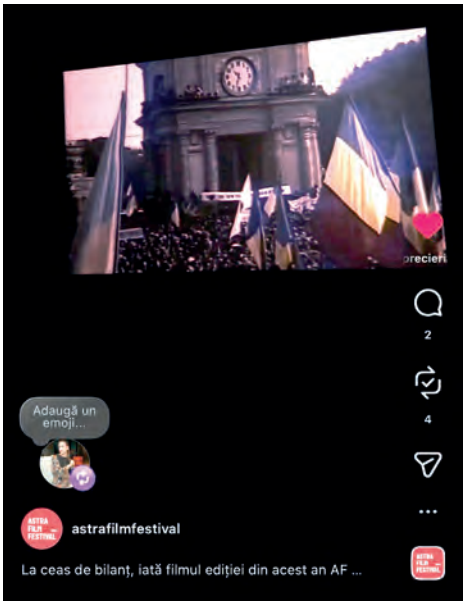
A cincea, și **cea mai importantă lecție, privește orizontul strategic**. Interdependența axiologică, odată constituită prin produse culturale internalizate de publicuri largi, devine ireversibilă în orizonturi de timp pe care interdependența infrastructurală nu le poate atinge. O conductă poate fi închisă printr-o decizie politică; o memorie colectivă re-mediată cinematografic, odată sedimentată, persistă transgenerațional.

Adrian Otovescu și Mădălina Otovescu, alături de Călin Vieru și soția sa, de maestrul regizor și scenarist Olărescu, de Valentin Răducanu, reprezentant al Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova, și de Monica Babuc, directoarea Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu" din Chișinău.

Adrian Otovescu, producătorul documentarului, și Mădălina Otovescu, regizoarea acestuia, alături de Petru Lucinschi, fost președinte al Republicii Moldova, și Călin Vieru, fiul poetului Grigore Vieru, la premiera filmului Grigore Vieru – Poetul Neamului, la Cinematograful „Loteanu" din Chișinău.

Teaserul filmului documentar „Grigore Vieru – Poetul Neamului", preluat și promovat de Astra Film Festival, unul dintre cele mai prestigioase festivaluri internaționale de film documentar.

Concluzii

Proiectul *Grigore Vieru – Poetul neamului* demonstrează faptul că diplomația culturală româno-moldoveană are deja la dispoziție instrumentele metodologice necesare (școala monografică gustiană, recuperată instituțional la Craiova), figurile simbolice potrivite (Vieru ca ancoră greu delegitimabilă), capacitățile tehnice profesionale și arhitectura comunicațională adecvată pentru a produce infrastructură axiologică în sprijinul integrării europene a Republicii Moldova. Ceea ce lipsește, deocamdată, este recunoașterea politică explicită a acestei capacități și transformarea ei într-o agendă strategică sistematică.

Întrebarea de cercetare - cum poate România să accelereze dosarul european al Republicii Moldova prin trecerea de la interconectare la interdependență strategică - primește un răspuns operațional. România poate face acest pas asumând explicit diplomația culturală ca pilon strategic de prim rang, finanțând sistematic ecosisteme de producție culturală. Filmul despre Grigore Vieru demonstrează că această agendă este deopotrivă dezirabilă și fezabilă, cu costuri rezonabile și cu rezultate verificabile.

Bibliografie

Becker, H. S. (1974). Photography and Sociology. *Studies in the Anthropology of Visual Communication*, 1(1), 3–26.

Cull, N. J. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31–54.

Erll, A. (2011). Travelling Memory. *Parallax*, 17(4), 4–18.

Erll, A. (2017). Travelling Memory in European Film: Towards a Morphology of Mnemonic Relationality. *Image & Narrative*, 18(1), 5–19.

Habermas, J. (2012). *The Crisis of the European Union: A Response*. Cambridge: Polity Press. Hall, S. (1989). Cultural Identity and Cinematic Representation. *Framework: The Journal of Cinema and Media*, 36, 68–81.

Landsberg, A. (1995). Prosthetic Memory: Total Recall and Blade Runner. *Body & Society*, 1(3–4), 175–189.

Mark, S. (2009). *A Greater Role for Cultural Diplomacy*. Discussion Papers in Diplomacy, No.

114. The Hague: Netherlands Institute of International Relations „Clingendael". Nichols, B. (1983). The Voice of Documentary. *Film Quarterly*, 36(3), 17–30.

Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.

Pauwels, L. (2010). Visual Sociology Reframed: An Analytical Synthesis and Discussion of Visual Methods in Social and Cultural Research. *Sociological Methods & Research*, 38(4), 545–581.

Rouch, J. (1975). The Camera and Man. In P. Hockings (Ed.), *Principles of Visual Anthropology* (pp. 83–102). Berlin: De Gruyter Mouton.

Rolul Mitropoliei Basarabiei în reconectarea Republicii Moldova la spațiul cultural și spiritual românesc și la valorile europene

Maxim Melinti

Introducere

Procesul de apropiere a Republicii Moldova de spațiul european nu reprezintă doar un parcurs politic, economic și instituțional, ci și unul profund cultural, identitar și spiritual. Integrarea europeană presupune asumarea unui sistem de valori fundamentat pe demnitatea persoanei umane, libertate, solidaritate, respect pentru diversitate, responsabilitate civică și memoria istorică. În acest context, rolul instituțiilor culturale și religioase devine esențial, întrucât acestea contribuie la formarea conștiinței colective, la consolidarea identității și la cultivarea unei culturi democratice.

În Republica Moldova, una dintre instituțiile care a avut și continuă să aibă un rol important în reconectarea societății dintre Prut și Nistru la spațiul cultural și spiritual românesc este Mitropolia Basarabiei. Reactivată oficial în anul 1992, după decenii de persecuție și marginalizare în perioada sovietică, această structură eclezială a devenit nu doar un simbol al continuității istorice și canonice românești în Basarabia, ci și un actor relevant în procesul de reafirmare a valorilor europene și democratice.

Mitropolia Basarabiei reprezintă astăzi mai mult decât o instituție religioasă. Ea constituie un spațiu de recuperare a memoriei istorice, de promovare a limbii române, de educație morală și civică, de consolidare a solidarității sociale și de apropiere spirituală dintre Republica Moldova și România. În același timp, prin activitatea sa pastorală, culturală și social-filantropică, Mitropolia Basarabiei contribuie la întărirea unei viziuni europene asupra societății, bazată pe libertate, demnitate umană și responsabilitate comunitară.

Context istoric și identitar

Pentru a înțelege rolul actual al Mitropoliei Basarabiei, este necesară o privire asupra contextului istoric al spațiului basarabean. După anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist în anul 1812, autoritățile ruse au inițiat un amplu proces de

deznaționalizare și rusificare, care a afectat atât viața culturală, cât și cea religioasă. Biserica a devenit un instrument al politicii imperiale, iar limba română a fost treptat eliminată din administrație, educație și cult.

Perioada interbelică a reprezentat o etapă de reintegrare a Basarabiei în spațiul spiritual și cultural românesc, inclusiv prin reorganizarea vieții bisericești sub jurisdicția Patriarhiei Române. După ocupația sovietică din 1940 și reocuparea din 1944, regimul comunist a reluat politica de dezrădăcinare identitară, promovând ateismul militant și izolarea populației de valorile românești și europene.

În acest context, reactivarea Mitropoliei Basarabiei după proclamarea independenței Republicii Moldova a avut o semnificație profundă. Ea a reprezentat nu doar restabilirea unei structuri canonice istorice, ci și reafirmarea continuității identitare românești într-un spațiu supus timp de decenii unui proces sistematic de deformare istorică și culturală.

Recunoașterea oficială a Mitropoliei Basarabiei, obținută în urma hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului din 2001, a constituit totodată o victorie importantă pentru libertatea religioasă și pentru principiile democratice europene. Decizia CEDO a demonstrat că respectarea drepturilor fundamentale și a pluralismului religios reprezintă condiții esențiale pentru dezvoltarea unui stat democratic.

Mitropolia Basarabiei și reconectarea la spațiul cultural românesc

Unul dintre cele mai importante roluri ale Mitropoliei Basarabiei este acela de reconectare a societății moldovenești la patrimoniul cultural și spiritual românesc. Această reconectare se realizează prin mai multe dimensiuni complementare.

Promovarea limbii române și a patrimoniului liturgic românesc

Mitropolia Basarabiei a contribuit semnificativ la păstrarea și promovarea limbii române în cult, educație religioasă și activități culturale. În perioada sovietică, limba română fusese marginalizată sau înlocuită artificial prin diverse politici ideologice. Revenirea la limba română în slujbele religioase și în publicațiile bisericești a reprezentat un act de recuperare identitară și de normalitate culturală.

Prin editarea de cărți religioase, manuale catehetice, reviste și materiale pastorale în limba română, Mitropolia Basarabiei a contribuit la consolidarea conștiinței apartenenței la spațiul cultural românesc. Totodată, valorificarea tradițiilor liturgice și spirituale românești a favorizat redescoperirea rădăcinilor istorice comune dintre cele două maluri ale Prutului.

Recuperarea memoriei istorice

Mitropolia Basarabiei joacă un rol important în recuperarea memoriei istorice și în promovarea adevărului privind trecutul Basarabiei. Prin comemorări, conferințe, proiecte editoriale și activități educaționale, instituția contribuie la cunoașterea

istoriei persecuțiilor religioase și a suferințelor provocate de regimul totalitar sovietic.

Această recuperare a memoriei nu are un caracter revanșard, ci unul educativ și moral. Ea urmărește cultivarea unei conștiințe istorice bazate pe adevăr, reconciliere și respect pentru demnitatea umană. În același timp, asumarea trecutului reprezintă o condiție necesară pentru consolidarea unei societăți democratice și europene.

Consolidarea legăturilor culturale și academice cu România

Mitropolia Basarabiei întreține legături active cu instituții culturale, academice și ecleziale din România. Aceste colaborări se concretizează prin proiecte comune, schimburi educaționale, restaurarea patrimoniului religios, organizarea de conferințe și evenimente culturale.

Sprijinul oferit de Patriarhia Română și de instituțiile românești pentru restaurarea bisericilor, construirea de centre sociale și susținerea educației teologice a contribuit la consolidarea unei punți spirituale și culturale între Republica Moldova și România.

Prin aceste inițiative, Mitropolia Basarabiei nu promovează o simplă apropiere simbolică, ci contribuie efectiv la integrarea spațiului dintre Prut și Nistru într-un circuit cultural și intelectual european, în care identitatea românească este parte organică a patrimoniului european.

Mitropolia Basarabiei și valorile europene

În contextul actual, contribuția Mitropoliei Basarabiei la promovarea valorilor europene este una relevantă și complexă. Deși integrarea europeană este adesea percepută exclusiv prin prisma reformelor economice și administrative, dimensiunea spirituală și morală rămâne esențială pentru succesul acestui proces.

Apărarea demnității umane și a libertății religioase

Valorile europene sunt întemeiate pe respectul față de persoana umană și pe protejarea drepturilor fundamentale. Mitropolia Basarabiei promovează constant aceste principii prin activitatea sa pastorală și socială.

Experiența istorică a persecuțiilor suferite în perioada sovietică a făcut ca această instituție să devină un simbol al rezistenței împotriva totalitarismului și al apărării libertății religioase. Hotărârea CEDO privind recunoașterea Mitropoliei Basarabiei a demonstrat importanța respectării pluralismului și a drepturilor omului într-o societate democratică.

În același timp, activitatea pastorală a Mitropoliei pune accent pe valoarea persoanei, pe solidaritate și pe responsabilitate față de aproapele, contribuind astfel la dezvoltarea unei culturi civice compatibile cu idealurile europene.

Implicarea socială și filantropică

Mitropolia Basarabiei desfășoară numeroase activități sociale și filantropice dedicate persoanelor vulnerabile: copii, bătrâni, familii defavorizate, refugiați sau persoane aflate în situații de criză. Prin aceste acțiuni, Biserica devine un actor important al solidarității sociale și al coeziunii comunitare.

Valorile europene nu se reduc la dimensiunea instituțională, ci presupun și dezvoltarea unei societăți bazate pe empatie, sprijin reciproc și responsabilitate socială. În acest sens, activitatea filantropică a Mitropoliei Basarabiei contribuie la consolidarea unei culturi a solidarității și a implicării civice.

Educația morală și combaterea manipulării ideologice

Societatea contemporană este marcată de multiple forme de manipulare informațională, propagandă și discurs al urii, care afectează coeziunea socială și încrederea publică. În Republica Moldova, aceste fenomene sunt amplificate de confruntările geopolitice și de influențele propagandistice provenite din spațiul ex-sovietic.

În acest context, Mitropolia Basarabiei poate avea un rol important în promovarea discernământului, a spiritului critic și a unei culturi a dialogului și responsabilității. Prin activitățile educaționale și pastorale, Biserica poate contribui la formarea unei conștiințe civice capabile să distingă între adevăr și manipulare, între libertate și propagandă.

În același timp, valorile creștine autentice – iubirea aproapelui, respectul pentru demnitatea umană, pacea și responsabilitatea – sunt compatibile cu idealurile democratice europene și pot constitui un antidot împotriva radicalismului, extremismului și polarizării sociale.

Provocări și perspective

Deși rolul Mitropoliei Basarabiei este unul important, instituția se confruntă și cu numeroase provocări. Persistența unor mentalități moștenite din perioada sovietică, polarizarea geopolitică a societății, propaganda anti-europeană și insuficienta cultură democratică afectează procesul de apropiere a Republicii Moldova de spațiul european.

În plus, Biserica însăși trebuie să găsească un echilibru între fidelitatea față de tradiția spirituală și necesitatea dialogului cu societatea contemporană. Tinerii generației actuale caută autenticitate, implicare și răspunsuri concrete la problemele sociale și morale ale prezentului. Din acest motiv, instituțiile religioase sunt chemate să devină spații ale dialogului, ale solidarității și ale responsabilității civice.

O altă provocare constă în combaterea tentativelor de instrumentalizare politică a religiei. Într-o societate democratică și europeană, Biserica nu trebuie transformată într-un instrument ideologic sau geopolitic, ci trebuie să rămână un spațiu al libertății spirituale, al reconcilierii și al slujirii aproapelui.

În perspectivă, Mitropolia Basarabiei poate deveni un factor și mai important de apropiere între Republica Moldova și România, precum și între societatea moldovenească și valorile europene. Prin promovarea culturii, educației, solidarității și memoriei istorice, instituția poate contribui la formarea unei societăți mai libere, mai responsabile și mai ancorate în patrimoniul european.

Concluzii

Mitropolia Basarabiei reprezintă astăzi una dintre instituțiile-cheie în procesul de reconectare a Republicii Moldova la spațiul cultural și spiritual românesc și la valorile europene. Prin activitatea sa pastorală, culturală, educațională și socială, această instituție contribuie la recuperarea memoriei istorice, la promovarea limbii române, la consolidarea identității culturale și la cultivarea unei culturi democratice bazate pe libertate și demnitate umană.

Rolul Mitropoliei Basarabiei nu trebuie înțeles exclusiv în dimensiune religioasă, ci și ca parte a unui proces mai amplu de reconstrucție identitară și morală a societății dintre Prut și Nistru. Într-un context regional marcat de instabilitate, propagandă și confruntări geopolitice, această instituție poate contribui la consolidarea unei orientări europene bazate nu doar pe interese politice sau economice, ci și pe valori spirituale și culturale comune.

Integrarea europeană a Republicii Moldova va depinde nu doar de reformele administrative și economice, ci și de capacitatea societății de a-și asuma valorile libertății, solidarității, responsabilității și respectului pentru demnitatea umană. În acest proces, Mitropolia Basarabiei are potențialul de a rămâne un important factor de echilibru, memorie și reconectare spirituală cu spațiul românesc și european.

Consolidarea participării democratice în Republica Moldova și întărirea alinierii la valorile UE -Mecanisme europene de sprijin a societății civile din Republica Moldova[1]

Mihai Sebe

Republica Moldova, în calitate de stat candidat la Uniunea Europeană, se află într-un proces complex de transformare democratică și de consolidare instituțională menite să pregătească societatea pentru integrarea în Uniunea Europeană și alinierea deplină cu valorile europene. Societatea civilă are astfel un rol cheie în acest proces, fiind esențială pentru monitorizarea reformelor și facilitarea dialogului cetățenesc.

După obținerea statului de țară candidată în iunie 2022 și deschiderea oficială a negocierilor de aderare în iunie 2024 procesul de aderare la UE presupune adoptarea unui cadru juridic și politic care să garanteze participarea democratică inclusivă, acestea fiind sprijinită printr-o serie de mecanisme europene menite să susțină buna guvernanță. Aceste reforme presupun implicit o societate civilă puternică, care să realizeze și să sprijine reformele structurale cu o abordare de „jos în sus", menită să combată concentrarea puterii.

În acest sens Uniunea Europeană oferă diferite burse și granturi destinate societății civile și activiștilor civici pentru a colabora în cadrul societății. Fie că vorbim de organizații din capitală sau din alte regiuni, finanțările care abordează o largă gamă de domenii, inclusiv aspecte privind inovarea socială și economia socială, contribuie la un ritm susținut al reformelor[2].

Cu titlu de exemplu putem menționa proiectul „Parteneriate Locale pentru Eficiența Energetică în Servicii Sociale", finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat și implementat de Fundația Soros Moldova, în parteneriat cu IP Keystone Moldova și AO Fondul de Inovații Sociale din Moldova, prin care se alocă granturi de aproximativ 87.000 de euro fiecare, organizațiilor societății civile. Bugetul total

[1] Opiniile exprimate nu angajează decât autorul și nu pot fi considerate ca reprezentând o luare de poziție oficială a organizațiilor cu care acesta este afiliat.

[2] „Moldova: EU Grant Call to Strengthen Civil Society Organisations", EU NEIGHBOURS east, 12 februarie 2026, https://euneighbourseast.eu/opportunities/moldova-eu-grant-call-to-strengthen-civil-society-organisations/, accesat la 12 iulie 2026.

al proiectului este de peste 4,8 milioane de euro, din care circa 4,2 milioane de euro sunt alocați de Uniunea Europeană iar proiectul are o durată de 36 de luni, începând din februarie 2024. „Prin intermediul acestor granturi, clădirile unde se prestează servicii sociale vor fi transformate în spații eficiente energetic, sustenabile și sigure, contribuind astfel la reducerea costurilor de întreținere și reinvestirea resurselor economisite."[3]

Totodată UE finanțează o serie de proiecte destinate consolidării societății civile, implementate prin structuri precum Fundația Est-Europeană, precum proiectul „Implicarea civică pentru împuternicirea tinerilor și a femeilor" care are ca obiectiv de bază să avanseze egalitatea de gen și incluziunea tinerilor în Moldova. Proiectul urmărește să sporească participarea organizațiilor societății civile în elaborarea, implementarea, monitorizarea negocierilor de aderare la UE și a politicilor legate de egalitatea de gen și incluziunea tinerilor la nivel național și regional. Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Suedia [4]și are ca perioada de implementare 01 octombrie 2024 – 30 septembrie 2027.

O sursă majoră de finanțare este Planul de creștere pentru Republica Moldova, în valoare de 1,8 miliarde EUR, susținut de un Mecanism de reformă și creștere pentru perioada 2025-2027 care vizează inclusiv finanțarea acțiunilor menite să ducă la modernizarea serviciilor publice sau combaterea corupției[5]

„Fondurile sunt eliberate etapizat, în funcție de reformele finalizate: pachetul conține 56 de reforme și 153 de măsuri concrete. Acestea vizează infrastructura majoră, susținerea mediului de afaceri, conectivitatea energetică etc. Negocierile s-au concretizat prin proiecte de infrastructură: repararea drumurilor locale din 100 de sate, modernizarea a 200 km de drumuri regionale, renovarea cantinelor școlare și investiții în energie regenerabilă, toate cu bani europeni. Planul prevede ca granturile să acopere cofinanțările și asistența tehnică, restul fiind asigurat prin împrumuturi. Finanțarea condiționată de reforme a devenit un vector de disciplină: UE a cerut rapoarte periodice, iar Guvernul a creat o schemă de monitorizare." [6]

---

[3] „Energie sustenabilă pentru servicii sociale: 35 de organizații ale societății civile sprijinite de Uniunea Europeană și Fundația Soros Moldova", Ministerul Energiei al Republicii Moldova, 3 aprilie 2025, https://www.energie.gov.md/ro/node/45566, accesat la 12 iulie 2026.

[4] „Implicarea civică pentru împuternicirea tinerilor și a femeilor", Fundația Est-Europeană, f.d., https://eef.md/ro/implicarea-civica-pentru-imputernicirea-tinerilor-si-a-femeilor/738, accesat la 12 iulie 2026.

[5] Comisia Europeană, „Planul de creștere pentru Republica Moldova: Comisia adoptă un pachet de sprijin în valoare de 1,8 miliarde EUR pentru a susține planul de creștere economică al Republicii Moldova în parcursul său către UE", comunicat de presă, 9 octombrie 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_24_5124, accesat la 12 iulie 2026.

[6] Ioana-Elena Bădescu-Secu, „Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană: între necesitate geopolitică și transformare instituțională", opinie, Institutul European din România, mai 2026, p. 2, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2026/05/Opinie-Rep-Moldova-final.pdf, accesat la 12 iulie 2026.

Pe lângă instrumentele Uniunii europene, există de asemenea o serie de alte resurse internaționale active în Republica Moldova :

- finanțarea norvegiană: Norvegia alocă fonduri pentru consolidarea democrației, a drepturilor omului și a coeziunii sociale[7]
- fundația Soros Moldova: oferă finanțare pentru sprijinirea dezvoltării societății civile, a implicării civice și a democrației participative[8]

În acest context a apărut necesitatea implementării unei strategii naționale dedicate societății civile și anume: *Programul de dezvoltare a organizațiilor societății civile (PDOSC) pentru perioada 2024 – 2027,* menit să ofere o monitorizare mai precisă și o foaie de parcurs coerentă. Raportul intermediar dedicat acestui Program a evidențiat o serie de probleme precum: absența unei viziuni clare; consultări realizate dar decizii selective respectiv dependența de donatorii externi. Drept urmare, pe termen mediu au fost oferite o serie de recomandări precum: „viziune strategică clară pentru dezvoltarea societății civile; programe construite pornind de la rezultate, nu doar de la liste de acțiuni; finanțare publică dedicată, completată, nu înlocuită, de sprijin extern; măsuri concrete pentru reducerea inegalităților dintre organizații".[9]

Din această perspectivă reiese importanța aprofundării dialogului într-o formulă coerentă și stabilă la nivel național și european. În acest sens Platforma societății civile UE-Moldova[10] poate să ofere un cadru instituțional care să gestioneze atât aspectele legate de buna funcționare cât și de fondurile aferente.

Această lucrare nu își propune atât să ofere un inventar al surselor de finanțare europene, relativ ușor accesibil pe site-urile instituționale, cât să ofere o serie de repere pentru o analiză aprofundată dar și posibile recomandări menite să consolideze reziliența societății civile.

---

[7] Centrul CONTACT, „Program de sprijin pentru consolidarea societății civile din Republica Moldova", ONG Moldova, 23 decembrie 2025, https://ngo.md/blog/program-de-sprijin-pentru-consolidarea-societatii-civile-din-republica-moldova, accesat la 12 iulie 2026.

[8] Serviciul European de Acțiune Externă (EEAS), EU Roadmap for Engagement with CSOs, document oficial, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_roadmap_for_engagement_with_csos.pdf, accesat la 12 iulie 2026. și „Prima pagină", Fundația Soros Moldova, f.d., https://soros.md/, accesat la 12 iulie 2026.

[9] „Societatea civilă are un program național: produce acesta schimbarea așteptată?", Centrul CONTACT, https://www.contact.md/noutati/societatea-civila-are-un-program-national-produce-acesta-schimbarea-asteptata, accesat la 12 iulie 2026 și Guvernul Republicii Moldova, Raport privind implementarea Programului de dezvoltare a organizațiilor societății civile (PDOSC) pentru perioada 2024-2027 (anul 2024), document oficial, Cancelaria de Stat, https://gov.md/sites/default/files/Filepdf/RAPORT%20implimentarea%20PDOSC%20anul%202024%20.pdf, accesat la 12 iulie 2026.

[10] Comitetul Economic și Social European, „Platforma societății civile UE-Moldova", f.d., https://www.eesc.europa.eu/ro/sections-other-bodies/other/platforma-societatii-civile-ue-moldova, accesat la 12 iulie 2026.

Astfel o primă recomandare ar fi diversificarea surselor de finanțare. Finanțarea europeană contează dar nu ar ar trebui să fie dominantă. Identificarea unor noi surse de finanțare este esențială. La aceasta se adaugă utilizarea resurselor interne pentru societatea civilă, a fondurilor oferite de actori economici privați și nu numai, care sporesc responsabilizarea tuturor actorilor implicați.

Importanța granturilor de operare nu poate fi subestimată. Acestea sunt esențiale pentru funcționarea societății civile și sunt esențiale în momente de criză.

Totodată societatea civilă ar trebui să depună eforturi continue pentru o profesionalizare accelerată și dezvoltarea capacităților de atragere a finanțărilor. Tranziția de la proiecte izolate la rețele profesionale și coaliții este esențială pentru atragerea de finanțare.

Realizarea unor eforturi constante pentru actualizarea legislației în domeniu și simplificarea procedurilor administrative.

Societatea civilă ca motor al reformelor: monitorizarea integrării din perspectiva think-tank-urilor – o viziune de la Chișinău

Iulian Groza

La patru ani de la depunerea cererii de aderare la Uniunea Europeană, în martie 2022, și în vecinătatea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, Republica Moldova ajunge în 2026 într-un moment de cotitură: pragul lansării negocierilor pe substanța capitolelor, sub președințiile cipriotă și irlandeză ale Consiliului UE. Sub o presiune externă neconvențională crescândă dinspre Kremlin, țara reușește să stea dreaptă, se integrează gradual în UE, se bucură de un sprijin internațional fără precedent, își redresează vulnerabilități istorice și își întărește, chiar dacă rămâne încă fragilă, reziliența instituțională și societală. Orizontul aderării la UE în 2030 este unul ambițios, dar rămâne realist. Argumentul prezentei analize este că, în această fereastră de oportunitate, calitatea reformei nu va fi garantată de viteza tehnică a procesului, ci de robustețea contraponderii civice și de implicarea actorilor neguvernamentali care sprijină și însoțesc procesul. Centrele de cercetare independente, jurnalismul profesionist și organizațiile societății civile din Republica Moldova au devenit, în ultimul deceniu, un activ instituțional matur. Eseul ilustrează prin experiența Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) de la Chișinău, pe care am onoarea să îl conduc, rolul think-tank-urilor în acest proces și propune trei recomandări operaționale către orizontul european al anului 2030.

Republica Moldova la pragul negocierilor de aderare la UE: contextul anului 2026

Patru ani s-au scurs de la depunerea cererii de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, în martie 2022, într-o săptămână în care Rusia pornise războiul nedrept la scară largă împotriva Ucrainei. În doar câteva luni, în vara aceluiași an, Republica Moldova și Ucraina au obținut statutul de țări candidate. În următorii ani au fost îndeplinite condițiile prealabile, astfel încât în vara anului 2024 să fie lansate negocierile oficiale cu UE. În puțin peste un an, Republica Moldova a parcurs ciclul de screening european pe toate cele șase clustere și a fost recunoscută public de Comisia Europeană drept *cel mai bun performer* dintre statele

candidate[1]. Comisara pentru extindere, Marta Kos[2], a anunțat recent că deschiderea Clusterului 1, „Valori Fundamentale", este așteptată în iunie 2026, sub președinția cipriotă a Consiliului UE, urmând ca celelalte cinci clustere să fie deschise sub președinția irlandeză.

Această configurație a fost facilitată și de o evoluție politică regională. După alegerile parlamentare din Ungaria din primăvara anului 2026 și formarea unui nou guvern la Budapesta, blocajul exercitat anterior asupra avansării negocierilor de aderare cu Ucraina, care indirect afecta și parcursul Republicii Moldova, a început să fie revizuit, semnalând o revenire a Ungariei la solidaritatea europeană. Sprijinul plenar al celor 27 de state membre UE pentru Chișinău rămăsese, oricum, neclintit. În paralel, mecanismul de *front-loading* implementat de Comisia Europeană cu mandatul statelor membre a accelerat tehnic procesul: până la începutul anului 2026, Republica Moldova și Ucraina deopotrivă au primit informal criteriile de referință, așa-numitele jaloane pentru toate cele 33 de capitole ale acquis-ului european. Rămân acum de luat deciziile politice formale ale Consiliului UE pentru deschiderea efectivă a negocierilor pe capitole.

Pe plan intern, Republica Moldova și-a constituit echipa națională de negociatori, condusă de Cristina Gherasimov, Viceprim-ministru pentru Integrare Europeană, și a consolidat Biroul pentru Integrare Europeană din cadrul Guvernului[3], responsabil de coordonarea negocierilor de aderare și de implementarea condiționalităților pentru avansarea integrării europene. Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la UE pentru perioada 2025-2029[4] stabilește acțiunile principale pentru racordarea legislației și a instituțiilor naționale la standardele europene.

Strategia Securității Naționale, adoptată în decembrie 2023, ancorează aderarea la UE până în 2030 ca obiectiv strategic[5]. Alinierea la Politica Externă și de Securitate Comună a UE a depășit pragul de 90%, una dintre cele mai înalte rate vreodată înregistrate de un stat candidat. Planul UE de creștere economică pentru

---

[1] Comisia Europeană, Raportul de Țară pentru Republica Moldova 2025, 4 noiembrie 2025: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

[2] Politico, EU forges ahead with membership for Ukraine and Moldova after Orbán's exit, 23 aprilie 2026: https://www.politico.eu/article/eu-forges-ahead-membership-ukraine-moldova-after-orban-exit/

[3] Guvernul Republicii Moldova, Biroul pentru Integrare Europeană, instituția responsabilă de coordonarea negocierilor de aderare la UE: https://old.gov.md/ro/content/biroul-pentru-integrare-europeana

[4] Guvernul Republicii Moldova, Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană 2025-2029: https://old.gov.md/ro/advanced-page-type/2025-2029-national-programme-accession-republic-moldova-eu

[5] Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, adoptată în decembrie 2023: https://presedinte.md/app/webroot/Strategia_Securitatii_Nationale_a_Republicii_Moldova.pdf

Moldova, de 1,9 miliarde de euro, este în plină implementare[6]. Această arhitectură a fost cimentată politic la cel mai înalt nivel prin primul Summit UE-Republica Moldova, găzduit la Chișinău pe 4 iulie 2025 de președinții António Costa și Ursula von der Leyen[7]. Dialogul la nivel înalt, axat pe consolidarea parcursului european al Republicii Moldova, va continua la al doilea Summit UE-Republica Moldova din iulie 2026.

În tot acest timp, sub presiune externă neconvențională crescândă dinspre Kremlin, prin operațiuni informaționale, ingerință electorală și finanțare ilicită prin filiere offshore, Republica Moldova reușește să stea dreaptă. Avansează în reforme complexe, își întărește instituțiile, își redresează vulnerabilități istorice. Și totuși rămâne, în chip evident, fragilă. Fragilitatea trebuie spusă cu onestitate: nu pentru a relativiza progresul, ci pentru a justifica de ce calitatea reformei rămâne mai importantă decât viteza ei. Iar procesul de aderare la UE este deopotrivă calea și garanția transformării într-o țară modernă europeană, prosperă, sigură, întemeiată pe valorile fundamentale ale democrației și statului de drept.

Aceste evoluții nu sunt rezultatul unui efort guvernamental singular. Sunt produsul unei convergențe între voință politică puternică, sprijin european și o societate civilă tot mai vibrantă. Centrele de cercetare independente, jurnalismul profesionist și organizațiile neguvernamentale au construit, în peste un deceniu, o infrastructură de monitorizare, expertiză și pledoarie care completează, dar și responsabilizează acțiunea guvernamentală, atât a celor de la putere, cât și a celor din opoziție. Orizontul de aderare în 2030 depinde, în egală măsură, de capacitatea acestui ecosistem civic de a păstra rigoarea reformei substanțiale.

Think-tank-urile: trei funcții într-un proces de aderare

Cine activează profesional într-un centru de cercetare independent din Europa de Est cunoaște trei realități constante. Resursele financiare sunt mereu disproporționate față de complexitatea agendei. Cercetătorul competent ocupă o poziție distinctă, atât de activismul civic, cât și de consultanța comercială: este un practician al politicilor publice care păstrează distanța critică fără să cadă în cinism. Iar într-o democrație tânără, think-tank-ul nu reprezintă un lux academic, ci o necesitate funcțională a guvernării responsabile. Activitatea sa se așează pe trei paliere complementare.

Analiza independentă și monitorizarea politicilor publice. Centrele de cercetare produc evaluări sectoriale, benchmarking comparativ cu alte state candidate

[6] Comisia Europeană, Planul de Creștere pentru Republica Moldova, 1,9 miliarde euro (2025-2027): https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/moldova-growth-plan_en

[7] Consiliul European, Declarația comună a primului Summit UE-Republica Moldova, Chișinău, 4iulie2025:https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/07/04/joint-declaration-following-the-first-republic-of-moldova-eu-summit/

și identificarea sistematică a lacunelor de implementare. Un think-tank serios nu se limitează la a constata *ce este*. Explică *de ce este așa* și *ce ar putea fi altfel*. La IPRE, această componentă include instrumente publice precum *EU Accession Tracker* și dashboard-ul interactiv de recomandări pe cele șase clustere[8], rapoarte tematice de monitorizare a strategiilor sectoriale. Sau cel mai recent, în mai 2026, Raportul Alternativ de monitorizare a Strategiei sectorului justiției[9], precum și sondaje de opinie[10] ancorate în realitatea momentului. Acolo unde devine necesar, intervenția trece pragul rapoartelor tematice și folosește instrumentele formale ale dreptului, inclusiv opinii *amicus curiae* depuse la Curtea Constituțională[11].

Pledoria de politici publice. A doua funcție traduce analiza în recomandări operaționale, amendamente legislative, poziții publice și dialog continuu cu Parlamentul, Guvernul și instituțiile europene. Un think-tank serios nu dictează politica. O informează. Iar atunci când este necesar, o contestă public, cu argumente, fără ezitare. Pledoriile se promovează prin reuniuni de specialiști, coaliții de cercetători și vizite sistematice de advocacy în capitalele europene și transatlantice[12]. Forumuri precum *Moldova Security Forum*[13] sau *Formului de integrare europeană*[14] platforme de referință pentru dialogul strategic la Chișinău, în formate care reunesc factori de decizie, parteneri europeni și experți. Calitatea acestei funcții se măsoară nu în numărul de note de poziție publicate, ci în capacitatea de a inflexa textura unei decizii publice, prin argumente solide, prezentate la momentul potrivit, factorilor care iau decizia.

Comunicarea publică, capacitarea și StratCom. A treia funcție explică publicului larg, în limbaj accesibil, ce se întâmplă în procesul de aderare și de ce contează. Activitatea include parteneriate cu mass-media independentă, podcast-uri, comunicare pe rețelele sociale și dialog direct, la firul ierbii, în comunitățile locale.

---

[8] IPRE, EU Accession Tracker și dashboard-ul de recomandări pe cele șase clustere: https://ipre.md/eu-tracker/ipre_eu_tracker.html

[9] IPRE, Raportul Alternativ de Monitorizare a Strategiei pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției, Raportul Shadow nr. 2, mai 2026: https://ipre.md/justitie-shadow-report/

[10] Al doilea Sondaj de opinie național privind precepția în sectorul justiției, februarie 2026, https://ipre.md/wp-content/uploads/2026/02/2025-IPRE-w2-Sondaj-Justice4Moldova_RO_final.pdf

[11] https://ipre.md/category/opinii/

[12] IPRE, vizită de advocacy transatlantic, Moldova își face auzită vocea în dialogul transatlantic, Washington D.C., noiembrie 2025: https://ipre.md/2025/11/05/vizita-la-washington-moldova-isi-face-auzita-vocea-in-dialogul-transatlantic/

[13] IPRE, Moldova Security Forum, platformă anuală de dialog strategic, ediția a doua, noiembrie 2025: https://securityforum.md/

[14] https://ipre.md/2025/12/11/principalele-progrese-si-provocari-ce-vizeaza-agenda-de-reforme-in-contextul-procesului-de-aderare-la-ue-discutate-in-cadrul-celei-de-a-11-a-editie-a-forumului-de-integrare-europeana-a-republicii-mol/

Emisiuni precum *Paralela 47*[15], parteneriat al IPRE cu Radio Moldova, sau podcastul *Briefing*, realizat în colaborare cu TVR Moldova[16], traduc săptămânal agenda europeană pentru cetățean. Campaniile de comunicare strategică susținute de IPRE, *Moldova e Mea*[17] și *Punem viitorul la adăpost*[18], completează această ecuație cu instrumente moderne, calibrate pentru un spațiu informațional contestat. La acestea se adaugă programele de formare pentru actori-cheie ai schimbării: jurnaliști, prin *#Natolin4MediainEU* în parteneriat cu Colegiul Europei la Natolin[19]; tineri din regiuni; reprezentanți ai societății civile de la firul ierbii; profesioniști în politici publice, prin programe ca *#CAPACITY4EU*[20].

Maturitatea instituțională a unui think-tank serios se traduce, în 2026, și în standarde proprii de guvernanță, transparență și responsabilitate socială, comparabile cu cele ale partenerilor europeni. La IPRE, această orientare a luat formă în publicarea primului raport ESG, elaborat conform Global Reporting Initiative și aliniat la prioritățile europene de sustenabilitate[21]. Sunt detalii care par tehnice, dar contează: într-o democrație tânără, credibilitatea sectorului civic se construiește din transparență internă, nu doar din critică externă.

În acest moment, think-tank-urile sunt printre puținele structuri capabile să semnaleze, în timp real și cu date verificabile, diferența dintre o reformă bine proiectată și una bifată formal. Pe lângă rolul de gardian, ele construiesc coaliții. Inițiativa *#ThinkTanks4EUMembership*, lansată în 2024 de IPRE împreună cu parteneri din statele candidate și UE, oferă deja un model funcțional care poate fi extins[22]. La nivel european, IPRE este membru al Platformei Societății Civile UE-Moldova, al Forumului Societății Civile a Parteneriatului Estic, al Rețelei de Think-Tank-uri a Parteneriatului Estic și partener al TEPSA[23]. Cooperarea structurată în cadrul

---

[15] IPRE, emisiunea radio săptămânală Paralela 47, parteneriat cu Radio Moldova: https://www.youtube.com/watch?v=F3k7Wkj3K94

[16] Briefing – primul Podcast Geopolitic la TVR Moldvoa, https://www.youtube.com/watch?v=L-pcgxoslW0

[17] IPRE, campania de comunicare strategică Moldova e Mea, 2025: https://ipre.md/moldova/

[18] IPRE, campania de comunicare strategică Punem viitorul la adăpost, 2025: https://ipre.md/adapost/

[19] Colegiul Europei la Natolin, #Natolin4MediainEU, program de formare a jurnaliștilor moldoveni privind negocierile de aderare: https://www.coleurope.eu/training-accession-negotiations-college-europe-natolin-strengthening-media-capacity-moldovas-eu

[20] IPRE și parteneri, proiectul CAPACITY4EU, schimburi de experiență pentru reprezentanții societății civile din Moldova: https://ipre.md/2025/07/02/vizita-de-schimb-de-experienta-capacity4eu-pentru-reprezentantii-societatii-civile-din-moldova/

[21] IPRE, Raport ESG 2025, primul raport ESG al unui think-tank din Republica Moldova: https://ipre.md/2026/03/11/raport-esg-environmental-%c2%b7-social-%c2%b7-governance-2025/

[22] IPRE, inițiativa #ThinkTanks4EUMembership, platformă de cooperare a centrelor de cercetare din statele candidate: https://ipre.md/

[23] IPRE este membru al Platformei Societății Civile UE-Moldova, al Forumului EaP CSF, al EaP Think Tanks Network și partener TEPSA: https://www.euromonitor.md/en/rm-eu/

acestor rețele transformă voci singulare în coaliții capabile să modifice traiectoria unei politici publice.

Provocările de securitate: presiunea Kremlinului și răspunsul rezilient

Republica Moldova nu se apropie de aderare într-un vacuum. Războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, ajuns în al cincilea an, a transformat extinderea Uniunii dintr-un proces preponderent tehnic și economic într-un instrument cu vocație strategică de securitate. Această reorientare este, ea însăși, o premisă fără precedent.

Presiunea hibridă asupra Republicii Moldova a devenit rutină. Operațiunile de manipulare informațională coordonată au evoluat, în ultimii doi ani, către forme tot mai sofisticate, exploatând empatia naturală a publicului, polarizarea politică și vulnerabilitățile sociale. Analizele recente publicate de IPRE[24] au documentat cazuri tipice, de la amplificarea coordonată a unor povești emoționale transformate în vectori de destabilizare, la atacuri sistematice asupra credibilității instituțiilor democratice. Răspunsul nu poate fi cenzura. Răspunsul este reziliența cognitivă, construită prin educație mediatică, jurnalism profesionist și think-tank-uri care explică fenomenele în timp real.

Răspunsul instituțional a fost articulat strategic. Misiunea civilă a UE în Moldova (EUPM), lansată în 2023, oferă consiliere și suport operațional pentru consolidarea sectorului de securitate internă, cu accent pe contracararea amenințărilor hibride și a interferenței informaționale (FIMI)[25]. În mai 2024, Republica Moldova a devenit primul stat care a semnat un Parteneriat de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană, un instrument fără precedent în relația UE cu un stat terț[26]. Strategia Securității Naționale a fost revizuită, iar cooperarea bilaterală cu statele membre UE și cu partenerii euro-atlantici s-a aprofundat semnificativ. Reformele complexe, cea din justiție în primul rând, dar și cele din zona anti-corupție, a integrității procuraturii și a vetting-ului actorilor din justiție, încep să dea primele rezultate verificabile[27]. Procesul, însă, continuă. O reformă nu se măsoară în titluri de presă, ci în consolidarea acelor instituții care, odată trecute prin filtrul

---

[24] IPRE, analize privind reziliența informațională și contracararea FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference), 2025-2026: https://ipre.md/category/rapoarte/

[25] Serviciul European pentru Acțiune Externă, Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM), mandat de consiliere pe reziliență hibridă și securitate cibernetică: https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova_en

[26] Serviciul European pentru Acțiune Externă, Parteneriatul UE-Moldova privind Securitatea și Apărarea, semnat la 21 mai 2024, primul de acest tip cu un stat terț: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-moldova-security-defence-partnership_en

[27] IPRE, Condamnarea oligarhului arată că reforma justiției din Moldova dă roade, comentariu, mai 2026:https://ipre.md/2026/05/04/condamnarea-oligarhului-arata-ca-reforma-justitiei-din-moldova-da-roade/

de integritate, devin capabile să își exercite mandatul fără presiune politică. Iar aceasta este o construcție care cere ani, nu luni.

Răspunsul societal contează la fel de mult. Întărirea unității interne, comunicarea publică responsabilă, colaborarea instituțională între autorități și societatea civilă, capacitarea cetățenilor, toate sunt componente ale aceleiași arhitecturi de reziliență. Lecțiile învățate în Moldova sunt astăzi împărtășite la nivel european, în special în contracararea FIMI și a vulnerabilităților electorale. Sectorul energetic ilustrează că redresarea vulnerabilităților este posibilă: cu sprijin european și expertiză românească, Moldova a eliminat în doi ani dependența istorică de o singură sursă de aprovizionare cu gaze și a integrat sistemul energetic național în piața europeană ENTSO-E. Modelul trebuie replicat în alte sectoare în care agresorul exploatează încă dependențe, cum ar fi cele informaționale, financiare sau demografice, până când vulnerabilitățile interne sunt redresate și instrumentele exploatate de Kremlin sunt sistematic închise.

Fragilitatea, însă, persistă și trebuie spusă onest. Indexul Democrației publicat de The Economist Intelligence Unit[28], în aprilie 2026, a reîncadrat Republica Moldova în categoria „regim hibrid". Argumentul metodologic este real: există un paradox prin care măsurile defensive împotriva ingerinței externe coordonate sunt penalizate de metodologii care nu disting între restrângerea autentică a spațiului democratic și reziliența reactivă a unei democrații sub atac. Dar acest argument nu absolvă autoritățile moldovenești de obligația de a aborda semnalele subiacente: polarizarea politică, presiunea asupra justiției independente, îngustarea punctuală a spațiului civic. Sunt provocări reale, care cer răspunsuri instituționale, nu doar contra-argumente[29].

Există însă un scenariu pe care nicio analiză onestă nu îl poate evita. O pace nedreaptă în Ucraina, dacă s-ar produce fără garanții aplicabile și fără ancorarea instituțională clară a Republicii Moldova și a Ucrainei în structurile europene, ar transforma actualul moment de oportunitate într-o fereastră ratată. Pentru Moldova nu există un plan alternativ care să nu presupună accelerarea integrării europene, dublată de o arhitectură de securitate credibilă, construită în parteneriat cu Uniunea Europeană și cu aliații săi.

Rolul Uniunii Europene și al României: integrarea graduală ca politică de stat

Una dintre cele mai semnificative transformări ale ultimilor ani este conversia parteneriatului UE-Republica Moldova din declarație politică în arhitectură operațională

[28] The Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2025: https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2025/

[29] Iulian Groza, op-ed despre EIU Democracy Index 2025, IPRE, aprilie 2026: https://ipre.md/2026/04/09/iulian-groza-director-executiv-ipre-despre-eiu-democracy-index-2025/

de integrare graduală. Republica Moldova este, în 2026, una dintre cele mai integrate țări candidate în piața internă europeană[30]. La 6 octombrie 2025, Republica Moldova a devenit parte operațională a Spațiului Unic de Plăți în Euro (SEPA), cu peste 60% din exporturile naționale orientate către UE[31]. De la 1 ianuarie 2026, cetățenii moldoveni și europeni beneficiază de regimul *Roam Like at Home*, în baza deciziei Consiliului UE din 25 iulie 2025[32]. Pachetul de creștere pentru Moldova de 1,9 miliarde de euro, semnat în martie 2025, finanțează în paralel reforme structurale și investiții în infrastructură, sănătate și educație[33].

Această arhitectură a integrării graduale ar fi de neimaginat fără rolul fundamental jucat de România. Bucureștiul a acționat sistematic ca avocat natural al Chișinăului la Bruxelles, contribuind la convingerea statelor membre reticente atât în privința acordării statutului de candidat în 2022, cât și în privința deschiderii negocierilor. Această poziție s-a menținut, cu intensitate constantă, sub guverne politice de orientări diferite la București, o confirmare a caracterului de politică de stat al sprijinului românesc.

Specificul relației bilaterale ține de mai mult decât suma proiectelor sectoriale. Cele două state împărtășesc o comunitate de istorie, limbă și națiune fără echivalent în alte relații bilaterale europene contemporane. Această comuniune constituie deopotrivă fundament emoțional și activ strategic, conferind cooperării o profunzime pe care simpla logică a interesului bilateral nu o poate produce singură.

Pe planul rezultatelor concrete, ultimul deceniu a consemnat o transformare structurală. În sectorul energetic, gazoductul Iași-Ungheni cu extensia Ungheni-Chișinău și linia electrică de înaltă tensiune Chișinău-Vulcănești-Isaccea contribuie la eliminarea dependenței istorică de o singură sursă. În domeniul transporturilor, modernizarea podurilor, drumurilor și căilor ferate avansează cu finanțare europeană coordonată bilateral. Sistemul SMURD a fost integrat și extins în Republica Moldova. Controlul comun la frontiera moldo-română este pilotat și va putea fi extins pe măsură ce Moldova avansează spre UE. În sectorul financiar, interconectarea Bursei de Valori București cu Bursa de Valori Moldova pregătește terenul pentru

---

[30] Delegația UE la Chișinău, Republica Moldova, una dintre cele mai integrate țări candidate în piața internă a UE: https://eu4moldova.eu/en/enlargement/

[31] Banca Națională a Moldovei, Aderarea Republicii Moldova la SEPA, Single Euro Payments Area, 6 octombrie 2025: https://www.bnm.md/en/content/today-republic-moldova-connected-sepa-fast-secure-and-low-cost-euro-payments-just-european

[32] Consiliul Uniunii Europene, Extinderea regimului „Roam Like at Home" asupra Republicii Moldova și a Ucrainei începând cu 1 ianuarie 2026, Decizia din 25 iulie 2025: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/07/25/eu-mobile-roaming-benefits-extended-to-moldova-and-ukraine-as-of-2026/

[33] Comisia Europeană și Guvernul Republicii Moldova, Planul de Creștere pentru Moldova, finanțare 2025-2027, instrument de integrare graduală în piața internă a UE: https://eu4moldova.eu/en/enlargement/

piața unică a serviciilor financiare. În cel educațional, programele de mobilitate și schimburile academice au reconfigurat orizontul tinerei generații moldovenești.

Momentul actual cere un salt calitativ. Distincția pe care prezenta analiză o propune este între *interconectare* și *interdependență strategică*. Interconectarea descrie fluxurile: energie, mărfuri, oameni și date. Este indispensabilă, dar, într-o logică adversarială, reversibilă. Interdependența descrie structurile: instituțiile, regulile, piețele, lanțurile de valoare, comunitățile de profesioniști. Este mai greu de construit, dar exact din acest motiv mai greu de destructurat. România este, în această arhitectură, atât vehicul, cât și punctul intermediar al procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

În această ecuație, dimensiunea civică devine tot mai vizibilă. Cooperarea dintre think-tank-uri, centrele de cercetare și organizațiile media din cele două țări, prin proiecte comune de cercetare, evenimente, publicații, programe de formare și pledoarii coordonate, a devenit una dintre cele mai dinamice componente ale relației bilaterale, conferind procesului de aderare o profunzime pe care diplomația singură nu o poate produce.

Concluzii și recomandări

Republica Moldova ajunge în 2026 la o etapă pe care, în 2013, când am preluat mandatul de viceministru pentru afaceri externe și integrare europeană, puțini dintre arhitecții procesului european îndrăzneau să o schițeze pe o foaie de hârtie. Lansarea iminentă a negocierilor pe substanța capitolelor în vara anului 2026. Orizontul de aderare în 2030. Un parteneriat bilateral cu România care nu mai are nevoie de retorică pentru a fi credibil, pentru că are rezultate verificabile. Un parteneriat de securitate fără precedent cu Uniunea Europeană. Toate acestea, în patru ani, sub presiunea unui război la granițele țării.

Moldova stă dreaptă astăzi. Dar fragilitatea nu a dispărut, a fost doar mutată într-un alt registru, mai subtil. Ne separă, însă, câțiva ani de muncă serioasă. Ani care vor decide nu doar dacă aderarea se va produce, ci *ce fel de Moldovă va adera*. O Moldovă reformată în substanță, integrată genuin în arhitectura politică, economică și de securitate a Uniunii. Sau o Moldovă conformă doar pe hârtie, vulnerabilă la presiunile care testează deja, periodic, reziliența instituțiilor sale. Responsabilitatea acestei alegeri nu o poartă, singură, nicio instituție. Nici Guvernul, nici Parlamentul, nici România, nici Comisia Europeană, oricât de dedicate ar fi, nu pot suplini procesul intern de internalizare a normelor europene. Societatea civilă reprezintă veriga fără de care lanțul nu rezistă presiunilor pe care această etapă le va aduce.

Pasul firesc, în următorii câțiva ani, este consolidarea a ceea ce s-a construit deja. Aceasta înseamnă întărirea constantă a punților și a rolului societății civile, al centrelor de cercetare independente și al mass-mediei profesioniste, atât la Chișinău

cât și la București. Pentru un motiv simplu: aderarea la Uniunea Europeană în 2030 nu se va decide doar prin viteza tehnică a negocierilor, ci prin densitatea unei coaliții civice transfrontaliere care păstrează rigoarea reformei substanțiale și care responsabilizează deopotrivă politicul de la guvernare și pe cel din opoziție.

Acolo unde dialogul cu autoritățile este structurat și pozițiile civice sunt solicitate înainte de adoptarea celor oficiale, procesul de aderare câștigă în transparență fără să piardă în coeziune. Acolo unde sprijinul pentru ecosistemul civic este predictibil și multianual, devine instrument strategic de politică externă. Acolo unde instituțiile europene tratează think-tank-urile din statele candidate ca parteneri în mecanismul de monitorizare, calitatea procesului de *peer review* crește vizibil. Iar acolo unde sectorul civic însuși cooperează în consorții și platforme comune, păstrând independența metodologică a fiecărei structuri, vocile singulare devin coaliții capabile să schimbe o traiectorie de stat.

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană nu va fi decisă, în cele din urmă, la masa Bruxelles. Va fi decisă acasă. În calitatea fiecărei reforme livrate. În transparența fiecărei decizii publice. În independența fiecărei instituții. Va fi decisă în capacitatea acestui efort european de a clădi punți acolo unde diplomația singură nu ajunge, de a dărâma gardurile rămase din alte epoci și de a instala pilonii de siguranță pe care democrația și statul de drept să se sprijine neclintit, atât la București cât și la Chișinău. Iar think-tank-urile, cu modestia care se cuvine acestei recunoașteri, sunt printre puținele structuri capabile să spună, simultan și consecvent, ce s-a făcut, ce nu s-a făcut și ce ar putea fi făcut mai bine. Fără agendă electorală. Fără interes comercial. Cu un singur angajament: reforma reală, în beneficiul cetățeanului. Anume în această ordine de priorități se așază miza parcursului european al Republicii Moldova în etapa decisivă până în anul 2030.

Sinergii pentru integrarea europeană și reziliență democratică - Platforma civică „Parteneriat pentru Europa”

Cristian David

Preambul

În contextul noilor provocări economice și de securitate, a creșterii polarizării politice și a amplificării inegalităților sociale, reziliența societății civile a devenit un factor crucial pentru stabilitatea democratică, dezvoltarea sustenabilă și menținerea coeziunii sociale.

De cele mai multe ori, analizele socio-economice sau proiecțiile de securitate se limitează la matrici ale indicatorilor de evoluție, lăsând în afara calculelor elementele dinamicii societale. Analiștii discută despre state, sisteme și instituții într-un mod impersonal iar comunicarea decidenților politici este concentrată în jurul obiectivelor strategice sau țintelor macroeconomice, în timp ce cetățenii decodifică și interpretează mesajele primite în raport de realitățile obiective cu care se confruntă în viața cotidiană.

Mijloacele de comunicare în masă și în special rețelele de socializare s-au transformat în câmpuri de bătălie în care dezinformarea și manipularea joacă un rol tot mai important, influențând în mod determinant opiniile și deciziile cetățenilor.

Pe aceste considerente, proiectele naționale trebuie să își găsească locul prioritar în agenda publică și claritatea strategică necesară pentru asigurarea unui sprijin popular cât mai larg. Integrarea europeană este unul dintre aceste proiecte, unind România și Republica Moldova dincolo de granițele teritoriale sau de actualul statut al fiecărui stat în raport cu Uniunea Europeană. Acest imperativ național trebuie construit pe o bază solid ancorată în profunzimea societăților noastre, valorificând nu doar istoria și limba comună ci și experiențele noastre recente europene.

Contextul geopolitic al extinderii Uniunii Europene

Asumarea proiectului european de către noile state independente din Europa Centrală și de Est a reprezentat deopotrivă reorientarea acestora către modelul de democrație și prosperitate occidentală cât și mijlocul de consolidare a suveranității și independenței față de Federația Rusă.

Chiar dacă nu a avut forța necesară de a împiedica primele două valuri ale extinderilor din 2004 și 2007 (și mai apoi cel din 2013), Federația Rusă a considerat în mod constant extinderea Uniunii Europene spre est ca o încălcare a sferei sale tradiționale de influență.

Conflictul din sud-estul Ucrainei și anexarea ilegală a peninsulei Crimeea în 2014 au avut loc pe fondul protestelor pro-europene Euromaidan și a demersurilor ulterioare ale Ucrainei de semnare a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Războiul ilegal împotriva Ucrainei declanșat în 2022 a accelerat și mai mult redefinirea geopolitică a vecinătății estice a UE, făcând din integrarea europeană un proiect de securitate existențial pentru Ucraina și Republica Moldova.

Odată cu acordarea în 2022 a statutului de țări candidate Ucrainei și Republicii Moldova, Uniunea Europeană a adăugat registrului integrării în spațiul valorilor comune europene noi elemente care pun accent pe securitatea regională, cooperarea strategică și reziliența democratică.

Integrarea europeană a Republicii Moldova

Pentru Republica Moldova, Uniunea Europeană nu este o simplă opțiune strategică. Este un destin firesc, un drum care vine din rădăcina istoriei și din aspirațiile profunde ale unui popor care atunci când a putut cu adevărat să aleagă, a făcut alegerea corectă. Integrarea europeană nu este doar un obiectiv politic, ci șansa pentru modernizare, dezvoltare, stabilitate, securitate și prosperitate.

Cu toate acestea, procesul de integrare europeană nu este unul ușor. Eforturile remarcabile ale actualei guvernări proeuropene de la Chișinău trebuie promovate și susținute de întreaga societate. Capacitatea societății civile de a sprijini procesul de integrare europeană este determinată de accesul la surse de finanțare și parteneriate extinse, care pot aduce resurse și expertize adiționale.

Reziliența democratică a Republicii Moldova înseamnă implicarea societății civile pentru creșterea încrederii publice în modelul european, extinderea cooperării cu organizații similare din UE și transformarea impulsului integrării în Uniunea Europeană într-o guvernare consecventă și responsabilă, bazată pe deschidere politică internă și voință politică constant susținută.

Republica Moldova a făcut pași notabili în consolidarea rezilienței sale democratice, în special după desemnarea sa ca țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană în 2022. Sub conducerea președintei Maia Sandu, guvernul PAS a prioritizat măsurile pentru alinierea la standardele UE.

Societatea civilă în Republica Moldova

După obținerea independenței în 1991, societatea civilă din Republica Moldova a beneficiat de sprijin extern considerabil, în special din partea Uniunii Europene și

a organizațiilor internaționale. Cu toate acestea, evoluția nu a fost liniară, iar perioadele de instabilitate politică și influența intereselor oligarhice au limitat uneori eficiența și independența organizațiilor civice.

Consolidarea societății civile în Republica Moldova întâmpină o serie de provocări persistente. În primul rând, participarea civică rămâne relativ scăzută, în special în mediul rural, unde resursele și nivelul de informare sunt limitate. În al doilea rând, neîncrederea publicului în organizațiile non-guvernamentale reduce capacitatea acestora de mobilizare și reprezentare. Un alt obstacol important îl constituie politizarea excesivă a spațiului public, care poate afecta percepția asupra neutralității societății civile.

Consolidarea societății civile are implicații directe asupra parcursului european al Republicii Moldova. Uniunea Europeană acordă o importanță deosebită participării societății civile în procesul de reformă, considerând-o un indicator al maturității democratice.

În 2024 moldovenii au spus 'DA' Europei printr-un referendum curajos care a arătat maturitatea înțelegerii și asumării responsabile a angajamentului privind menținerea pe drumul aderării la UE.

Susținerea României pentru aderarea Republicii Moldova

România a fost primul stat care a recunoscut independența Republicii Moldova, imediat după proclamarea acesteia la 27 august 1991. Momentul istoric a fost sărbătorit cu entuziasm pe ambele maluri ale Prutului, aprinzând speranța realizării marelui vis al unirii celor două state. Chiar dacă contextul politic nu a favorizat înfăptuirea acestui deziderat, România și Republica Moldova au urmat logica unei relații de frățietate în care tema unirii a fost reproiectată sub forma unui viitor comun în Uniunea Europeană.

Toate guvernele României au susținut ferm și constant dezvoltarea relațiilor politice, economice și cultural-identitare, oferind mai apoi întregul sprijin diplomatic pentru acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova și susținerea deschiderii negocierilor de aderare la UE. Pe lângă relațiile guvernamentale au fost dezvoltate, la nivelul autorităților publice locale, proiecte de asistență și înfrățire care au extins cooperarea în proiecte comune de educație, infrastructură și energie, agricultură și dezvoltare rurală sau parteneriate pentru dezvoltarea comunităților locale.

Pe aceste considerente, complementar cooperării la nivelul autorităților publice centrale și locale, s-a născut inițiativa creării Platformei Civice „Parteneriat pentru Europa", care urmărește extinderea și adâncirea cooperării bilaterale la nivelul societății civile, comunităților și cetățenilor.

Sinergii pentru integrarea europeană și reziliență democratică

Platforma Civică „Parteneriat pentru Europa" vizează cooperarea reprezentanților societății civile din România și Republica Moldova pentru consolidarea unui spațiu comun de libertate, democrație, prosperitate și securitate. Parteneriatul se fundamentează pe angajamentul de a respecta, apăra și promova drepturile și libertățile fundamentale ale omului, recunoscând democrația și statul de drept ca piloni fundamentali ai unui stat modern, în spiritul și litera Tratatelor Uniunii Europene.

Obiectivul general al parteneriatului este promovarea unei înțelegeri depline și profunde a valorilor comune europene la nivelul ambelor societăți, valorificând sinergic experiența de pregătire de aderare și cea de stat membru UE a României și cea recentă a Republicii Moldova. Obiectivul specific este promovarea și susținerea reciprocă, la nivel european, a inițiativelor și proiectelor de cooperare bilaterală și multilaterală, vizând consolidarea democratică, întărirea rolului societății civile, creșterea rezilienței societale și dezvoltarea sustenabilă.

Activitățile platformei sunt structurate pe două paliere care vizează democrația și dezvoltarea. Primul palier urmărește consolidarea democratică prin: (a) promovarea activă a valorilor democratice europene și a spiritului de solidaritate comunitară;(b) dezvoltarea de mecanisme pentru promovarea intereselor Republicii Moldova și ale României în instituțiile Uniunii Europene prin intermediul rețelelor de think-tank-uri și al societății civile; (c) susținerea independenței justiției, a statului de drept și a transparenței instituționale. Al doilea palier urmărește dezvoltarea sustenabilă prin: (a) adaptarea societății la standardele UE, punând accent pe competitivitate și economia de piață; (b) susținerea dezvoltării durabile prin gestionarea echilibrată a resurselor, economie circulară și inițiative locale care vizează dezvoltarea comunităților creativ-inteligente; (c) încurajarea legăturilor economice care promovează interesele comune ale mediului de afaceri din România și Republica Moldova în plan european.

O astfel de inițiativă la nivelul societății civile răspunde nevoii de adaptare și reacție civică la provocările contextului economic și geopolitic regional. România poate oferi Republicii Moldova experiența rolului jucat de societatea civilă pe parcursul procesului de pregătire pentru aderare precum și a contribuției zonei negu-vernamentale la integrarea aprofundată post-aderare. Republica Moldova poate oferi României modelul său de reziliență democratică, bazat pe afirmarea cu demnitate a valorilor naționale și determinare în lupta împotriva influențelor străine.

Concluzii

Reziliența societală este o luptă constantă pentru stabilitate și un echilibru continuu între rezistență și adaptare. În acest mediu, democrația supraviețuiește și câștigă prin capacitatea durabilă a societăților de a-și reafirma responsabilitatea prin participarea cetățenilor la procesul decizional.

Experiența României ne-a arătat că societatea civilă este un agent strategic al transformării, a cărui implicare susținută a fost vitală pentru integrarea normelor europene și asigurarea legitimității sociale a procesului de integrare. Societatea civilă a fost o piatră de temelie a tranziției democratice, acționând atât ca un catalizator pentru schimbare, cât și ca un gardian al democrației prin crearea fundamentelor sociale pentru pluralism și responsabilitate.

Societatea civilă rămâne o forță critică pentru apărarea valorilor democratice, iar reziliența sa determină nu doar profunzimea democrației, ci și capacitatea de a face față unor provocări precum disparitățile economice, dezechilibrele sociale sau riscurile hibride de securitate.

Prin mobilizarea sprijinului public și promovarea dialogului politic, societatea civilă contribuie la legitimarea și integrarea socială a agendei de integrare în Uniunea Europeană. O societate civilă rezilientă contribuie la sustenabilitatea proiectului european prin medierea între cetățeni și instituții. În fața noilor provocări și a riscurile de securitate, consolidarea rezilienței societății civile este esențială pentru aprofundarea integrării europene și asigurarea stabilității democratice, deopotrivă pentru România și Republica Moldova.

Integrarea europeană a Republicii Moldova este vitală pentru ambele maluri ale Prutului. Succesul demersului nu ține doar de determinarea autorităților de la Chișinău sau de suportul popular. Evoluțiile geopolitice regionale sau schimbările politice la nivel european pot modifica traiectoria acestui proces. Într-o astfel de situație, reziliența societății civile ar putea determina o catalizare a resurselor comune pentru remodelarea proiectului european odată cu împlinirea aspirației istorice.

Percepțiile cetățenilor privind calitatea alegerilor și funcționarea proceselor democratice în Republica Moldova

Ion Manole

Context

Necesitatea unor alegerile libere și corecte reprezintă fundamentul oricărui sistem democratic autentic modern. La rândul lor, acestea asigură legitimitatea puterii politice, oferind cetățenilor posibilitatea reală de a-și exprima voința și de a influența direcția guvernării. Teoretic și practic, în absența unor procese electorale transparente, competitive și incluzive, democrația riscă să devină formală și lipsită de conținut substanțial.

În spațiul post-sovietic, deja de peste trei decenii, aceste noțiuni, valori, principii și reguli au fost atacate constant și respectiv alterate practic prin diverse metode de ingerință străină în procesele socio-politice. Spre exemplu, considerăm că Republica Moldova poate fi un caz de studiu extrem de concludent și valoros în acest sens. Fiind un stat mic, dependent și vulnerabil din perspectivă economică (mai ales energetic), a devenit un soi de „laborator", pentru diverse tehnologii electorale, testate aici de Federația Rusă și ulterior adaptate în alte state. Dezinformarea, manipularea, șantajul economic și energetic, pierderea controlului asupra unei părți din teritoriul național și prezența militară străină au avut întotdeauna un impact considerabil asupra proceselor politice. Din cauza acestor riscuri, Republica Moldova a devenit una dintre cele mai sărace țări ale Europei, în consecință, confruntându-se cu cel mai grav fenomen ce afectează dezvoltarea pe termen lung – depopularea. Divizarea teritorială dar și a societății a contribuit la vulnerabilizarea țării și apariția unor fenomene periculoase precum statul capturat de grupări oligarhice, spre exemplu.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem faptul, că societatea din Republica Moldova nu a renunțat niciodată la idealurile sale de eliberare, democratizare și dezvoltare. În aceste condiții, cetățenii au continuat lupta făcând uz de toate instrumentele și metodele democratice, iar cei plecați peste hotare au participat activ la toate scrutinele electorale, uneori având un rol decisiv.

Astfel, în ultimii ani, Republica Moldova a reușit să înregistreze progrese semnificative în păstrarea cursului european de dezvoltare și de consolidare a

democrației. Acest fapt, în contextul agresiunii militare rusești la scară largă împotriva Ucrainei, *nolens volens* a contribuit enorm și la securitatea din sud-estul Europei. Presupusa Operațiune Militară Specială a Rusiei împotriva Ucrainei a eșuat, transformându-se într-un război violent și de uzură, care durează deja de peste 4 ani de zile și a provocat un număr extrem de mare de victime și distrugeri. În aceste circumstanțe, poziția geografică și geostrategică a Republicii Moldova devine tot mai necesară pentru obiectivele militare ale Federației Ruse în războiul dus împotriva Ucrainei. Trupele rusești în estul Republicii Moldova controlat de Federația Rusă, numeroase grupuri, inclusiv minorități etnice, precum și diverse grupări din Republica Moldova loiale Rusiei, rămân inutile și nu pot fi folosite de Federația Rusă, deși i-ar folosi enorm de mult.

Prin urmare, în joc au fost aruncate sume colosale de bani pentru influențarea opiniei publice, influențarea și vicierea rezultatelor alegerilor, încercându-se astfel preluarea controlului asupra Republicii Moldova prin metode pașnice sau în cel mai rău caz prin destabilizarea țării.

- Deturnarea situației din Republica Moldova nu reușește nici la referendumul și alegerile prezidențiale din 2024 și nici la scrutinul parlamentar din 2025, deși metodele și sumele folosite au fost impresionante. În continuare ne vom opri la cele mai importante riscuri și fenomene ale războiului hibrid, cu care s-a confruntat societatea Republicii Moldova în perioada 2023-2025.
- Interferența externă: implicarea externă sistematic, asociată cu Federația Rusă, manifestată prin campanii de influență coordonate și ,,atacuri hibride" asupra proceselor democratice și eforturi de compromitere a alegerilor și referendumului privind integrarea în UE;
- Dezinformare și manipulare informațională: răspândirea masivă a narațiunilor anti-Occident și anti-guvernamentale și a știrilor false. La rândul lor, acestea au contribuit la maximă polarizare în societate și erodarea încrederii în instituții;
- Corupție electorală și finanțare ilegală: fiind semnalate fenomene de cumpărare a voturilor și utilizarea ilegală a resurselor financiare de proveniență obscură (din exterior), precum și finanțarea ascunsă a protestelor, unor resurse media a partide politice. Toate acestea afectând considerabil corectitudinea competiției electorale și șansele egale ale participanților la scrutine;
- Proteste organizate și destabilizare socială: organizarea protestelor plătite și orchestrate politic, precum și tentative de a provoca instabilitate și tensiuni interne, care ar fi avut drept scop să submineze legitimitatea proceselor electorale;

- Atacuri cibernetice asupra infrastructurii statului și sabotaj instituțional, precum și tentative de perturbare a votului, inclusiv în diasporă, prin suport indirect actorilor politic și rețelelor oligarhice;
- Polarizare geopolitică și societală: divizare profundă între vectorul pro-european și orientarea pro-rusească, fiind amplificată deliberat prin intervenții externe și campanii mediatice eficiente.

În final, eforturile comune ale autorităților și societății au asigurat condiții optime pentru alegeri, iar votul alegătorilor a fost totuși unul pro-european, conștient și bazat în mare parte pe frica unor destabilizări și eventual antrenarea țării în acțiuni periculoase la adresa securității regionale.

Experiența Republicii Moldova în aceste scrutine a demonstrat vulnerabilitatea structurală a proceselor democratice moderne. Fenomenele descrise aici afectează nu numai integritatea alegerilor, ci și reflectă competiția geopolitică pentru influență asupra direcției strategice a statului. Această tendință se observă tot mai frecvent și se răspândește îngrijorător și extrem de periculos în diverse zone ale lumii.

Așadar, Republica Moldova a primit de la alegătorii săi o nouă șansă de a păstra pacea și securitatea în această parte a Europei și a evita o deturnare periculoasă spre instabilitate, haos și regres. Adică încă 4 ani decisivi pentru reforme eficiente și consolidarea instituțiilor democratice, care la rândul lor, ar oferi oportunitatea integrării europene a Republicii Moldova, asigurând securitate și dezvoltare pe termen mediu și lung.

Însă, rezultatele nefavorabile pentru Federația Rusă la alegerile din 2024 și 2025 nu a determinat Kremlinul să renunțe la obiectivele sale și cu siguranță își va adapta metodele la noile realități. Din aceste considerente este extrem de important de a măsura periodic percepția cetățenilor, care au oferit pentru 8 ani întreaga putere, respectiv responsabilitate, unui singur actor politic, asigurându-i confortul unui proces decizional politic corect, democratic și durabil.

În martie 2026, Asociația Promo-LEX a realizat un Studiu Sociologic „Percepțiile cetățenilor privind calitatea alegerilor și funcționarea proceselor democratice în Republica Moldova", care să ofere opiniei publice o imagine amplă asupra proceselor electorale, funcționării instituțiilor democratice și respectării drepturilor omului, inclusiv în spațiul aflat în afara controlului autorităților constituțional - regiunea transnistreană. Scopul cercetărilor este de a analiza percepțiile cetățenilor privind procesele electorale și democratice, cu accent pe corectitudinea alegerilor, încrederea în instituții, participarea politică și impactul mediului informațional. Rezultatele Studiului Scoiologic realizat de Promo-LEX oferă o perspectivă relevantă asupra modului în care cetățenii evaluează calitatea alegerilor și funcționarea

democrației și evidențiază existența unor tensiuni între cadrul formal democratic și nivelul de încredere publică în instituții.

În continuare, vom analiza rezultatele Studiului:

Din perspectiva ***percepțiilor asupra proceselor electorale***, constatăm faptul că alegerile din R. Moldova s-au desfășurat într-un context marcat de polarizare politică și de influențe externe, care afectează percepțiile publice asupra corectitudinii procesului electoral. Potrivit analizelor Promo-LEX, în ultimii ani au devenit tot mai frecvente preocupările legate de dezinformare, corupere electorală și finanțare obscură a campaniilor. Aceste fenomene nu influențează doar desfășurarea propriu-zisă a alegerilor, ci și modul în care cetățenii le percep. În consecință, evaluarea alegerilor este adesea mediată de informațiile din spațiul public, mai degrabă decât de experiența directă a alegătorilor în ziua votului.

Percepțiile asupra corectitudinii alegerilor: Un element central în evaluarea proceselor democratice îl constituie percepția privind caracterul liber și corect al alegerilor. Doar cca.43% din cetățeni consideră că alegerile parlamentare din 2025 au fost libere și corecte. La rândul său, Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte (CALC), cu experiență vastă în aprecierea scrutinelor, a calificat de asemenea alegerile drept ”parțial libere și parțial corecte”.[1] Nivelul scăzut de încredere al alegătorilor și nota medie acordată de organizațiile de specialitate, reflectă existența unor probleme percepute la nivel sistemic, iar printre îngrijorări vom enumera dezinformarea, manipularea informațională, utilizarea resurselor administrative și influențele externe asupra procesului electoral. Un alt aspect, la fel de relevant aici, ar fi și diferența dintre percepția la nivel individual și cea la nivel național. Spre exemplu, alegătorii de regulă nu se ciocnesc la secțiile de votare de probleme sau abuzuri, respectiv nu raportează nereguli, însă consideră că la nivel general alegerile sunt afectate de fraude. Discrepanța sugerează un rol important al presei dar și al unor actori politici în modelarea percepțiilor.

Încrederea în instituțiile democratice rămâne o țintă esențială pentru obiectivele războiului hibrid, deoarece nivelul de încredere în instituțiile statului constituie un indicator de bază pentru funcționarea democrației și respectarea regulilor sale. Constatăm că rezultatele Studiului Sociologic realizat de Promo-LEX indică un nivel scăzut de încredere în instituțiile centrale (Parlament, Guvern, partide politice), fapt ce relevă totuși o eficiență sporită a metodelor de dezinformare și manipulare. În mod special, rezultatele sunt diferite în unele regiuni, cum ar fi de exemplu UTAG[2], unde majoritatea cetățenilor consideră că nu pot influența

[1] https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/10/calc.-declaratie-alegeri-parlamentare-2025.pdf

[2] Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia

deciziile adoptate la nivel național sau regional. Pe lângă eficiența metodelor de manipulare, percepția dată reflectă de fapt și un sentiment de alienare politică și o distanță semnificativă între cetățeni și instituțiile statului. Totodată, percepția asupra direcției generale a țării este predominant negativă, majoritatea respondenților considerând că țara se îndreaptă într-o direcție greșită, fapt ce rezultă că autoritățile în primul rând, continuă să comunice insuficient de bine cu populația și să consulte ori să argumenteze clar deciziile luate sau să explice fenomenele care au loc în lume și care influențează direct situația din țară. Consider că ignorarea acestor aspecte și lipsa unor eforturi în acest sens, vor contribui la diminuarea legitimității instituțiilor democratice și la creșterea scepticismului față de eficiența acestora, fapt care ar vulnerabiliza pe termen lung situația socio-economică, securitatea și stabilitatea Republicii Moldova.

Participarea politică reprezintă un element fundamental al democrației, însă depinde în mare măsură de percepția cetățenilor asupra eficienței implicării lor în procesele democratice. Revin aici prin a insista asupra importanței consultărilor publice și a comunicării eficiente cu populația, care joacă un rol esențial în sporirea încrederii în democrație și instituțiile statului, implicit participarea activă la vot și mai ales un impact major asupra votului conștient al alegătorului. Datele Promo-LEX arată că, deși există un interes relativ ridicat pentru politică, acest interes nu se traduce și într-un sentiment de influență reală asupra deciziilor publice, iar această discrepanță vizibilă, generează un fenomen de participare limitată sau selectivă, în care cetățenii votează, însă nu se implică activ și eficient în alte forme de participare civică. În consecință, scade încrederea în procesele democratice, crește apatia politică și predispunerea sau vulnerabilitatea față de mesaje populiste ori manipulative. Amintim aici și despre faptul că alegătorii au responsabilizat în Republica Moldova un singur actor politic, oferindu-i puterea decizională pentru 8 ani, fapt ce presupune și responsabilizarea acestui actor politic nu numai pentru perioada mandatelor, dar mai ales după.

Impactul ***mediului informațional*** a jucat și va juca un rol tot mai decisiv în formarea percepțiilor cetățenilor, iar rețelele de socializare, în R. Moldova, au devenit o sursă importantă de informare politică, fapt ce amplifică riscurile dezinformării. Promo-LEX evidențiază faptul că platformele on-line sunt frecvent utilizate pentru informare politică, mesajele și informațiile fiind adaptate și promovate pentru anumite regiuni specifice ori categorii de persoane, grupuri de cetățeni, etc. Aceste metode noi sunt extrem de eficiente și contribuie la răspândirea rapidă a informațiilor false sau manipulative, afectând percepția asupra corectitudinii alegerilor, cu toate consecințele sale de rigoare. Totodată, au fost semnalate practici precum publicarea de sondaje neautorizate, care pot influența comportamentul electoral și pot crea percepții distorsionate asupra preferințelor alegătorilor. Toate acestea,

realmente pot avea impact major asupra deciziilor alegătorului, afectează calitatea votului conștient și sunt în stare să influențeze rezultatele finale ale votului.

Un alt aspect important la care aș dori să reflectăm aici ar fi ***diferențe regionale în percepere***. Deși este un stat mic, Republica Moldova rămâne, de peste 3 decenii, extrem de divizat și fragmentat. În acest context, societatea rămâne vulnerabilă în mod special la ingerințele și interferențele externe, iar percepțiile privind democrația și alegerile variază semnificativ în funcție de regiune. De exemplu în mod tradițional deja și inclusiv studiile Promo-LEX arată că în UTAG există un nivel mai scăzut de încredere în instituțiile statului dar și o identificare mai redusă cu Republica Moldova. Diferențele respective sunt influențate de factori istorici, culturali și geopolitici, precum și de mediul informațional specific regiunii. În consecință, percepțiile asupra democrației dar și asupra altor aspecte importante, nu sunt uniforme, fapt ce complică procesul de consolidare democratică la nivel național și nu oferă o perspectivă de durată securității naționale. Problemele enunțate aici mai scot în evidență incapacitatea statului și a societății de a propune soluții viabile și într-un final a rezolva pașnic pas cu pas ecuația transnistreană.

Vom încheia această analiză prin a reflecta, în continuare asupra unor ***concluzii relevante*** și sperăm destul de utile. Analiza percepțiilor cetățenilor Republicii Moldova, elaborate în urma Studiului Sociologic realizat de Promo-LEX, privind calitatea alegerilor și funcționarea proceselor democratice evidențiază existența unor provocări structurale importante, chiar pe alocuri a-și îndrăzni să spun existențiale.

În primul rând, nivelul de încredere în corectitudinea alegerilor este destul de moderat, fiind afectat de percepțiile privind fraudele și influențele externe. În al doilea rând, instituțiile democratice se confruntă cu un deficit de legitimitate, determinat de nivelul scăzut de încredere publică. Nivelul de încredere în instituțiile democratice poate și trebuie crescut, fiind posibil printr-o comunicare eficientă cu populația, implicarea eficientă a cetățenilor în procesele decizionale dar și prin realizarea eficientă și durabilă a reformelor, combaterea fenomenelor precum corupția și impunitatea.

De asemenea, există o discrepanță între interesul pentru politică și percepția asupra capacității de influență, fapt ce limitează participarea civică. Nu în ultimul rând, mediul informațional și dezinformarea joacă un rol esențial în modelarea percepțiilor cetățenilor, iar acest lucru presupune acțiuni și eforturi imediate pentru a face ordine în acest sens prin oprirea dezinformării și manipulării, inclusiv și combaterea efectelor lor. Altfel spus, consolidarea democrației pe termen lung în Republica Moldova necesită nu numai reforme instituționale, ci și măsuri eficiente orientate spre creșterea încrederii cetățenilor, implicarea lor efectivă în procese

decizionale și stimularea participării civice active, informarea lor și combaterea dezinformării.

Toate acestea fiind subliniate, vom încheia probabil cu cea mai importantă concluzie, incapacitatea statului de a integra plenar minoritățile în societate, ceea ce poate reduce sau compromite eforturile de democratizare și integrare europeană. Dacă nu reușim să ne implicăm eficient în rezolvarea problemelor și diferențelor din anumite regiuni ale țării, aflate sub controlul autorităților constituționale, semnalează un fapt îngrijorător și anume incapacitatea aproape totală de a reintegra un teritoriu, care se află de cca 34 ani în afara controlului constituțional, informațional, economic sau de orice altă natură – regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Capitolul V: GEOPOLITICA REINTEGRĂRII, DOSARUL TRANSNISTREAN

Republica Moldova, între Bruxelles și București

Radu Carp

Se discută foarte mult în ultima vreme, atât în Republica Moldova, cât și în România, despre posibilitatea unificării celor două state. Sentimentul favorabil unificării este din ce în ce mai prezent pe ambele maluri ale Prutului. Totuși, acest sentiment nu a depășit în Republica Moldova pragul critic de 50% + 1. În general, se consideră că dacă opinia publică din Republica Moldova ar opta majoritar pentru unire, ar fi întrunite condițiile desfășurării unui referendum în acest sens. Organizarea unui referendum în Republica Moldova în acest moment ar avea, mai mult ca sigur, un rezultat nefavorabil unificării cu România dar ar avea cu certitudine mai multe voturi în favoarea unificării decât ar fi avut în 2009 - anul în care a început să apară ideea că la guvernare pot fi forțe politice pro-europene care ar putea desprinde Republica Moldova din Comunitatea Statelor Independente.

Parcursul european al Republicii Moldova a fost până în prezent lent, cu suișuri și coborâșuri, cu rezultate remarcabile dar și cu întoarceri de situație și reveniri la punctul inițial. Republica Moldova este un stat dificil, având probleme etnice și politice cu UTA Găgăuzia și cu Transnistria. UTA Găgăuzia constituie o problemă din perspectiva atracției pe care o au locuitorii săi față de Federația Rusă și a respingerii oricărei forme de exercitare a puterii de la Chișinău. În perioada interbelică, în România Mare, nu a existat această problemă a minorității găgăuze. Aceasta a fost artificial creată după dobândirea independenței de către Republica Moldova în 1991 și a fost exacerbată artificial. O eventuală reunificare a celor două state ar aduce la lumină și mai intens problema găgăuză, o soluție de integrare a acestei minorități nefiind deloc simplă.

Problema cea mai delicată în calea reunificării României și Republicii Moldova este Transnistria. Sentimentele anti-europene din Transnistria sunt mult diminuate în prezent față de ce se întâmpla în primul deceniu de după războiul de pe Nistru. Acest război, chiar dacă nu a fost atât de sângeros și de îndelungat precum alte războaie de după sfârșitul Războiului Rece, a rămas adânc în memoria celor de pe ambele maluri ale Nistrului. Treptat, Federația Rusă nu a mai avut resursele să

susțină această exclavă rusofonă. Odată ce ajutoarele de la Moscova, gazul ieftin și pensiile sigure s-au epuizat, transnistrenii au început să se reorienteze în direcția Vest. Orientarea este de dată recentă, nu este încă sigură dar tot ce se întâmplă în prezent în Transnistria este de bun augur pentru integrarea acestei regiuni într-o formă de cooperare europeană.

Deocamdată, Republica Moldova este ferm angajată pe calea integrării europene, considerând varianta unificării cu Romania ca un fel de soluție de urgență, dacă drumul integrării europene se blochează.

Unde se află de fapt Republica Moldova pe drumul integrării europene? Cererea de aderare la UE a fost făcută în februarie 2022, imediat după cea a Ucrainei. Republica Moldova ar fi putut face această cerere de aderare cu câțiva ani mai devreme dar a ezitat - probabil din motivul că nu se considera pregătită. Cele două state sunt acum legate ombilical pe drumul integrării europene, deși profilul lor este foarte diferit - în termeni de populație și teritoriu, Ucraina este de cel puțin patru ori mai mare decât Republica Moldova.

Alăturarea Republicii Moldova de Ucraina prezintă avantaje dar și dezavantaje. Orice pas înapoi al Kyiv-ului poate afecta Republica Moldova dar, în egală măsură, orice progres al Kyiv-ului va ajuta Republica Moldova. Orice opoziție față de Ucraina va afecta Republica Moldova și de fapt acest lucru s-a și întâmplat. Refuzul Ungariei condusă de Viktor Orban de a avansa în dosarul aderării Ucrainei la UE s-a răsfrânt, implicit, și asupra Republicii Moldova. Schimbarea de guvern la Budapesta poate aduce o nouă atitudine, mai favorabilă față de lărgirea UE dar suntem încă destul de departe de a trage concluzii.

Problema aderării Ucrainei și Republicii Moldova la UE nu ține doar de opoziția sau agrementul de la Budapesta. Statele membre UE sunt în general reticente în privința aderării Ucrainei: ar însemna resetarea regulilor Uniunii Europene. O țară prea mare care aduce multe avantaje - o piață mai mare de desfacere - dar creează totodată multiple incertitudini. Se discută în ultima vreme diverse formule de integrare a statelor candidate care să nu ofere statutul de membru - Ucraina a respins ferm aceste propuneri, chiar și fără a fi transpuse în documente, Republica Moldova a cultivat un fel de „ambiguitate strategică" referitor la aceste propuneri.

Nu există așadar o soluție pe deplin conturată referitor la aderarea Ucrainei și Republicii Moldova la UE. Decuplarea Republicii Moldova de Ucraina nu este deocamdată luată în calcul, deși ar rezolva o aderare mai rapidă a Republicii Moldova.

Marea problemă a aderării Ucrainei și Republicii Moldova la UE nu este una tehnică, legată doar de relația celor două țări cu Comisia Europeană. Marea problemă rezidă în felul în care statele membre privesc extinderea UE.

Momentul ales pentru extinderea UE nu este cel mai potrivit. Multiplele crize economice din statele europene au generat un scepticism enorm față de orice

extindere, mai ales in cazul unor state, aflate sub media nivelului de dezvoltare al UE-27. Guvernele din statele membre sunt extrem de reticente în a cheltui nai mult pentru extindere, câtă vreme resursele sunt din ce in ce mai limitate.

Acesta este punctul în care ne aflăm. Republica Moldova, cu toate eforturile pe care le depune în acest sens, nu reușește să avanseze pe calea integrării europene mai rapid, așa cum își dorește, iar cauzele nu țin de ea, ci mai degrabă de scepticismul general legat de extindere.

Marea problemă a Republicii Moldova în acest moment este că, pe măsură ce se apropie termenul la care autoritățile au anunțat că este posibil să aibă loc aderarea la UE și devine vizibil ca acest termen nu este fezabil, forțele politice anti-europene pot găsi în acest eșec motivul pentru a începe lupta în vederea revenirii la putere.

Pentru a evita acest moment care ar face ca șansele aderării la UE să fie definitiv compromise, iar Republica Moldova sa redevină captivă Federației Ruse, există varianta salvatoare a unirii cu România. Un astfel de proiect este de asemenea de durată dar este nevoie de a vedea concret ce ar însemna această unificare, în termen de costuri și dacă nu cumva UE și-ar asuma o parte din aceste costuri pentru a grăbi aderarea deplină a Republicii Moldova la spațiul european. Ar fi vorba de o unificare gândită nu doar pe direcția București – Chișinău, ci o unificare gândită în comun la Bruxelles, la București și la Chișinău.

Totul depinde de evoluția războiului din Ucraina și de agresivitatea Federației Ruse la adresa Europei. Cu cât Moscova va fi mai puțin tentată să încerce o agresiune în Europa și cu cât perspectiva păcii în Ucraina devine mai apropiată, cu atât șansele ca Republica Moldova să aibă un statut pe măsura meritelor sale vor fi mai ridicate. În orice caz, spațiul comun cultural dintre România și Republica Moldova a devenit o realitate și niciun factor politic nu va reuși de acum încolo să ignore această realitate.

Integrarea europeană a Republicii Moldova prin reunirea cu România – scenarii și implicații

Andrei Vlăsceanu

„Istoria nu se repetă, dar rimează" – Mark Twain

Este un dicton valabil pentru realitatea zilelor noastre în care trăim un nou proces de reașezare a ordinii internaționale, iar istoria europeană abundă de dovezi clare privind crearea unui fenomen de ciclicitate permanentă privind echilibrul puterilor în Europa. Acest proces a fost ulterior "exportat" pe toate continentele lumii prin colonialismul european fapt care a dus la lărgirea arenei internaționale și a extins numărul de participanți direcți și indirecți la acest fenomen permanent de "ordo ab chao". Astfel, acest proces istoric și ciclic a însemnat că marile puteri, la momentele cheie "în care pacea este continuarea războiului", s-au reunit la aceeași masă și au trasat și retrasat liniile geopolitice de demarcație, rezultând în crearea unor state noi. Pe baza acestui proces, poporul român a fost beneficiarul unor astfel de decizii, iar România s-a dovedit a fi un "proiect" geopolitic al marilor puteri începând cu sec XIII prin nașterea statelor medievale.

La momentul respectiv, Europa medievală, în special cea centrală și estică, a fost lovită de penultimul "tsunami" asiatic prin marea invazie mongolă care a spulberat din calea ei toată statalitatea post-kieveană dintre Urali și Nipru. Armata mongolă învinge armatele regatelor Poloniei și Ungariei și cucerește întreagă câmpie est-europeană, reușind să obțină "bijuteria coroanei" prin cucerirea peninsulei Crimeea. Ulterior, imperiul mongol s-a spart în hoarde separate, iar Crimeea a rămas în cadrul Hoardei de Aur de pe Volga, fiind folosită ca baza de atac asupra Ungariei și Balcanilor. Pe acest fond geopolitic, regatul maghiar, voit sau nevoit, decide să-și articuleze o politică de apărare pe linia munților Carpați, având însă și o extensie militară extracarpatină prin cele două "descalecate" ale lui Dragoș Vodă în N-E și a lui Negru Vodă în sud-vest. Astfel, au fost create două "mărci de apărare" care să devină zona de tampon în față amenințării tătarilor crimeeni; în același timp, cele două entități devin "nucleele" viitoarelor state independente medievale ale Moldovei și Ungrovlahiei, care s-au delimitat cu timpul în spațiul carpato-danubiano-nistrean și pontic pentru o scurtă perioada, dar menținându-și rolul de state-tampon între marile puteri est-europene. Inițial au fost Ungaria – Polonia – Imperiul Otoman

vreme de câteva secole, urmând că actorii să se schimbe, dar scenariul geopolitic să rămână neschimbat. Astfel, apariția Vienei și a Moscovei în ecuația regională a menținut echilibrul triumviratului est-european până în momentul cuceririi Crimeei de către Rusia putând fi considerat momentul de ascensiune și reușind să atingă statutul de hegemon European prin învingerea lui Napoleon și ocuparea Parisului. Timp de 40 ani, mai ales în perioada 1848-1849, Rusia a fost "jandarmul Europei" conservatoare și garantul status-quo-ului post-1815. Aflându-se în această poziție de hegemon, autosuficiența imbatabilă și dorința de expansiune continuă către Balcani, inclusiv ocuparea celor două principate românești, plus episodul raptului teritorial al Moldovei, și instituirea Regulamentelor Organice, au determinat puterile europene să se coalizeze împotriva Rusiei. Astfel, puterea combinată a imperiilor otoman, francez și britanic au dus la înfrângerea Moscovei pe teren propriu in peninsula Crimeea, fapt care i-a spulberat statutul de supremație politico-militar în arealul European. În același timp învingătorii și observatorii neutri, decid să restabilească echilibrul European, plus să blocheze expansionismul rusesc către Balcani și strâmtori, așa că decid să creeze un "stat-tampon" prin Unirea Moldovei cu Țară Românească. Inițial, puterile europene, sub influență Franței, credeau că vor crea o "Belgie orientală", însă realitatea din teren a fost diferită de țelul inițial, iar politicienii pașoptiști reușesc să impună dublă alegere a unui singur domnitor, fiind factorul declanșator al unificării politico-administrative a celor două principate într-un singur stat de sine stătător: România. Acest proces de coagulare trebuie aparat printr-o politică diplomatică abilă între cele 3 imperii înconjurătoare, astfel încât Bucureștiul își afirmă independența față de Istanbul printr-o alianța militară cu Rusia, dar și-o apară timp de decenii printr-o alianța defensive cu puterile centrale reprezentate de Imperiul German și Imperiul Austro-Ungar.

În perioada de neutralitate 1914-1916, purtăm negocieri cu Antanta în ideea de a obține ajutor militar vestic prin ofițerii francezi și suport material britanic trimis via Rusia, dar mai ales să primim asigurări suplimentare și ferme că orice câștig teritorial este garantat și că nouă alianța cu Moscova nu ne va aduce alte rapturi teritoriale. La momentul 1920, când pacea a fost încheiată, semnată și parafată, România a reușit să-și extindă teritoriul cu mult mai mult față de calculele inițiale din 1914, nefiind luată în calcul disoluția Rusiei, un fenomen ciclic încă de la formarea Rusiei kievene, urmând ca la 27 martie 1918, Sfatul Țării de la Chișinău să voteze Unirea cu România după o perioada de ocupație rusească de 106 ani.

Din păcate, Tratatul de la Versailles a fost doar un "armistițiu" de 20 ani, iar ordinea postbelică a fost spulberată de către panzerele Germaniei și tancurile URSS-ului care și-au împărțit Europa de Est după capitularea Franței, în timp ce Londra era supusă unui bombardament agresiv al Luftwaffe. Astfel, România a fost prinsă între "ciocanul" nazist și "nicovala" sovietică, teritoriul a fost împărțit între URSS,

Bulgaria și Ungaria, urmând ca restul Românie să fie de fapt o baza de aprovizionare petrolieră și agroalimentară pentru armata germană, care deja se pregătea de invazia URSS. Neavând opțiuni suplimentare, România devine aliatul Axei, reușind să elibereze Basarabia în vara lui 1941, trece Nistrul și ajunge până la Stalingrad, ocupând Odesa și Crimeea, urmând să fie împinsă înapoi de contraofensivă sovietică care va reocupa Chișinăul și va trece Prutul în vara lui 1944. Pe acest fond, se va produce întoarcerea armelor din august 1944, iar România va lupta alături de armata sovietică până în Cehoslovacia, însă triplă înțelegere a SUA-UK-URSS va fi mai puternică, urmând ca toată Europa de Est (minus Grecia) să intre sub control sovietic direct. România devine un "stat-satelit", este obligată să accepte pierderea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Hertei, plus să plătească despăgubiri de război și să fie jefuită prin SovRom-uri de resurse și alte bunuri materiale. "VAE VICTIS"!

Dezideratul Moscovei era revenirea la statutul din 1815, însă realitatea din teren era total diferită, astfel încât se pun bazele confruntării strategice dintre SUA și URSS, iar cele două superputeri se vor lupta prin proxy pe toate continentele lumii. România reușește să ducă o politică abilă în relația bilaterală cu Moscova, iar rezultatul cel mai concret este retragerea trupelor Armatei Roșii în vara lui 1958. Descătușată de prezența militară sovietică, politică României navighează "între Scila și Caribda" prin redeschiderea diplomatică către Franța, ulterior către UK și SUA, dar mai ales profitând de o breșă în sistemul comunist cauzată de scinziunea sino-sovietică (fapt salvator în august 1968 pe fondul Primăverii de la Praga și a intervenției Pactului de la Varșovia). Ulterior, această breșă va fi exploatată de către SUA prin reluarea relațiilor bilaterale cu China continentală și va duce la implementarea completă a politicii de containment față de URSS.

La momentul invaziei sovietice în Afghanistan, începe numărătoarea inversă până la momentul imploziei "uriașului cu picioare de lut" din Eurasia. Perestroika și glasnostul, plus liberalizarea internă a vieții socio-economice și politice, vor duce către disoluția URSS din 1991. Pe acest fond, toate republicile unionale își afirmă propria independența, inclusive Republica Sovietică Socialistă Moldovenească care își schimbă denumirea în Republica Moldova, adoptă limba română cu grafie Latină, tricolorul și "Deșteaptă-te române" ca imn oficial. După 45 de ocupație și politici de deznaționalizare, rusificare forțată, deportări și alte crime, Chișinăul își reafirmă identitatea istorică ca parte componentă a poporului român. Congresul SUA adopta Rezoluția 148 prin care îndeamnă Casă Albă să susțină reunificarea Republicii Moldova cu România, însă cele două state aleg un drum diferit prin recunoașterea reciprocă ca două state românești separate pe aceeași linie de demarcație. Unul din motivele acestei direcții este faptul că Rusia a creat în stânga Nistrului, pe fostul teritoriu sovietic al RASSM, o mișcare separatistă anti-românească care a dus

la declanșarea unui război între Chișinău și Tiraspol. România a susținut Chișinăul cu arme, muniții și transportoare, însă Rusia a acționat direct prin unități militare deja prezente în regiune, iar ulterior a forțat un armistițiu și o pace dezavantajoasă Chișinăului. Printre condițiile acceptate a fost și participarea Republicii Moldova și aderarea la Comunitatea Statelor Independente, astfel încât să blocheze orice potențială reunificare cu România, adăugându-se controlul asupra Tiraspolului ca leverage bilateral, plus menținerea trupelor rusești în zona separatistă. Aceste trupe au putut fi menținute, alimentate cu tehnică militară și cu forțe umane prin rotație, pentru că Ucraina a permis acest tranzit, fiind incluse într-un pachet mai larg negociat între Kiev și Moscova cu focalizarea pe Crimeea privind flota de la Marea Neagră și bazele navale din Sevastopol.

Pe acest considerent strategic, la Chișinău se formează o majoritate politică care adopta linia sovietică a "homo moldovanus", se votează Constituția Republicii Moldova în 1994 care conține "limba moldovenească", iar traseul celor două state românești începe să fie unul paralel. Bucureștiul face o schimbare la 180 grade privind propria politică strategică prin Parteneriatul pentru Pace, reformele din Armata, permiterea survolului forțelor aeriene ale NATO, semnarea Parteneriatului Strategic cu SUA, participarea alături de aliați în Afghanistan și Irak, aderarea la NATO și integrarea în Uniunea Europeană. În același timp, Republica Moldova traversează anii '90-2000 marcați de crize economice și sociale perpetue ajungând în imposibilitatea de plată a obligațiilor sociale, iar zona economică este dominată de privatizări gri prin clientela politică. Ulterior, puterea este preluată de comuniști, iar Moscova încearcă o reglementare prin forță a conflictului de pe Nistru prin impunerea „Memorandumului Kozak". Prin acest document, Tiraspolul și Comratul (capitală regiunii autonome a găgăuzilor) ar fi primit un drept de veto intern privind toate politicile externe și de Securitate ale Republicii, astfel transformând Chișinăul într-o "păpușă" a celor două entități, ambele controlate direct de către Moscova.

Washingtonul și Bucureștiul reacționează pe canale diplomatice și oferă un sprijin consistent Chișinăului pentru a refuză acest memorandum, în timp ce Moscova impune o blocada economică totală. Astfel, granița de la Prut este deschisă pentru toată producția agroalimentară, iar Bucureștiul schimbă linia de abordare prin creșterea numărului de burse universitare, deschiderea taberelor de tineret, dar mai ales amendarea legii cetățeniei prin crearea procesului de redobândire deschisă tuturor descendenților care au fost privați fără voia lor post 1940-1944 de către ocupația sovietică. Guvernul de la Chișinău își afirmă dorința de integrare europeană, comuniștii pierd puterea după repetarea alegerilor în toamna anului 2009, urmând ca în următorii 5 ani să depună toate eforturile necesare (plus lobbyul României la Bruxelles) pentru a semna un Acord de Asociere cu Uniunea

Europeană, fiind primul pas în procesul mai larg al aderării și integrării europene și devenind statul campion al Parteneriatului Estic.

În același timp, Rusia nu și-a abandonat politica de control în spațiul ex-sovietic, iar după episodul cu Georgia din 2008, Moscova și-a îndreptat atenția către Ucraina pe care a atacat-o în Crimeea și regiunea Donbasului. Prin ocupație militară și un simulacru de referendum, Crimeea este încorporată în cadrul Rusiei, iar în Donețk și Luhansk sunt create două republici separatiste după modelul din "Transnistria", fapt care declanșează un război civil în estul Ucrainei. SUA trimite avioane F16 în România și trupe în Polonia, NATO începe o mobilizare politico-militară, iar Franța și Germania încep un proces de mediere între Ucraina și Rusia, în timp ce Berlinul este arhiectul și beneficiarul net al unui nou gazoduct maritim prin Marea Baltică: Nord Stream 2.

În paralel, la Chișinău se declanșează o criză politică pe fondul unor lupte interne pe resurse și putere, la care se adaugă "jaful secolului" realizat prin devalizarea sistemului bancar în valoare de un milliard $, fiind de fapt parte a unui proces mai larg de spălare de bani negri din Rusia prin bănci europene estice și vestice fiind supranumit "Laundromatul". Efectul imediat este scăderea economică la nivel de PIB căci suma însemna 10% din PIB, iar efectul social sunt protestele din față Guvernului și Parlamentului, luându-se în calcul și riscul că forțele pro-ruse să revină la putere. SUA, România, Franța și Germania acționează unitar la Chișinău pentru stabilizarea situației politice prin susținerea unui oligarch local să formeze o majoritate guvernamentală, dovedită fiind a fi construită prin coruperea mai multor deputați, inclusiv comuniști. În același timp, la Kiev, este ales un nou președinte, tot un oligarh, care s-a dovedit a fi un partener mai vechi de afaceri cu cel de la Chișinău. Astfel, începe un proces de sincronizare politică între Kiev și Chișinău, de schimb de informații și mai ales de extrădare judiciară a unui alt oligarh basarabean dovedit a fi agent de influență al Rusiei sub acoperirea de raider bancar. Raiderul este condamnat, un fost prim-ministru este condamnat în dosarul devalizării bancare, iar primarul Chișinăului este arestat și trimis în judecată, urmând a fi organizate alegeri anticipate. Alegerile sunt câștigate de un lider civic pro-european, însă mandatul nu este validat de către justiția controlată de la Chișinău, fapt care umple paharul răbdării strategice de la Bruxelles și din alte capitale cheie ale UE. La momentul respectiv, formatul Normandia și armistițiile de la Minsk nu produc efectele scontate, urmând ca la Kiev să se organizeze alegeri prezidențiale la termen, iar rezultatul este alegerea unui neofit, cu susținerea oligarhilor-cheie din Ucraina, cu promisiunea unei păci generale și cuprinzătoare cu Rusia și o posibilă întoarcere la business as usual ante-2014, având și garanții vest-europene. În același timp, la Chișinău se produce scoaterea oligarhului de la putere printr-un guvern format de socialiștii pro-ruși și două partide pro-europene,

având binecuvântarea Rusiei și Germaniei, concursul SUA și fără aportul României. Această alianța conjuncturala de la Chișinău a durat câteva luni, urmând că socialiștii să acapareze întreagă putere, iar in Ucraina se încearcă din nou o impunere de către Rusia a unei păci defavorabile Kievului care nu da niciun pas înapoi, fiind asistată de către SUA. La Washington și Berlin se schimbă cele două administrații, iar Moscova decide că este momentul strategic mult așteptat pentru o invazie generală in Ucraina, bazată pe propriile analize de informații.

Declanșarea "operațiunii speciale" este o undă de șoc în toată Europa, iar avansul trupelor ruse către Kiev și Odesa produc o stare de paralizie la Chișinău, unde nouă conducere pro-europeană încearcă să se folosească de un articol constituțional privind caracterul neutru al Republicii, fiind însă de fapt o paralizie strategică generală, iar guvernul analizează potențialul impact al căderii Odesei și a joncțiunii forțelor ruse cu cele de la Tiraspol. Forțele ruse au fost stopate și împinse înapoi de Nipru, Kievul a fost eliberat, iar Ucraina și Republica Moldova semnează concomitent cererile de aderare la Uniunea Europeană, revenind astfel la sincronul politico-diplomatic din anii precedenți, iar un subiect de discuție și acțiune comună este reglementarea situației din stânga Nistrului. Inițial, Kievul s-a oferit să "pacifice" regiunea, Chișinăul a refuzat această oferta, și au decis să impună anumite bariere socio-economice, inclusiv stoparea alimentării cu gaz, pentru a determina Tiraspolul să revină la masă negocierilor privind o reintegrare cu Chișinăul.

Un alt efect al războiului din Ucraina este spargerea mitului că "față morgana" din relațiile internaționale, neutralitatea, poate fi menținută, astfel încât Suedia și Finlanda decid să adere la NATO, transformând astfel Marea Baltică în "mare nostrum" a Alianței. Nord Stream 2 a fost aruncat în aer, Germania și Franța, alături de alte state europene, și-au reconsiderat politicile și au închis afacerile comune cu Rusia, plusând cu impunerea de sancțiuni economico-financiare, inclusiv stoparea de importuri de resurse energetice. Însă, Moscova nu renunța la acest război și-și continuă operațiunile din estul Ucrainei indiferent de costurile umane și financiare, știindu-se faptul că bugetul federației operează deja pe un deficit de două cifre, iar Banca Națională crește constant dobânda de referință, moneda se devalorizează, iar aportul valutar din operațiunile gri de petrol și gaze nu pot satisface apetitul valutar necesar. Din aceste puncte de vedere, la care se adaugă reorientarea strategică a Armeniei și pierderea influenței din Caucaz în detrimentul Turciei, plus diluarea puterii Rusiei în Asia Centrală în favoarea Chinei și creșterea dependenței Moscovei de Beijing pentru tehnologie versus energie ieftină, toate adunate înseamnă decăderea accelerată a Federației Ruse și o posibilă spargere într-un viitor nu foarte îndepărtat. Însă, că orice imperiu muribund, nu înseamnă că nu este și periculos, iar nivelul de irațional și periculozitate pot crește accelerat la Kremlin, astfel încât teritoriul NATO poate fi atacat în aceeași perioada de timp.

Soarta României a fost mereu strâns legată de regiunea extinsă a Marii Negre, care include "portavionul" natural al Crimeei, însă peninsula a fost și face parte dintr-o geografie mai amplă și anume este mijlocul drumului de legătură dintre zona artico-scandinavo-baltică și cea pontico-mediteraneano-orientală, ambele fiind legate de "autostrada" albastră de 2145 km lungime a fluviului Nipru. Crimeea este capătul terminus al acestui drum antic, fiind operaționalizat de vikingi/varegi atât pentru comerțul cu blănuri și sclavi către Constantinopol și Bagdad, dar și pentru operațiuni militare care au dus la nașterea Rusiei kievene. "Istoria nu se repetă, dar rimează" ne-o spune unul din cei mai mari autori americani, iar din acest considerent este necesar să ne folosim propria strategie care să "rimeze" cu strategia euroatlantică a NATO și UE, anume blocarea expansiunii Rusiei în Europa. Astfel, ne întoarcem la rolul nostru geopolitic din sec XIX, iar pasul necesar este că România și Republica Moldova să aibă o singură direcție către Vest, fiind drumul unificării sub umbrela comună a NATO și UE. Este o decizie strategică comună care trebuie implementată etapizat și rapid, iar toți pașii trebuiesc asumați politic în ambele capitale, adoptați instituționali și transpuși într-un format juridic:

TRATATUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ ROMÂNIA – REPUBLICA MOLDOVA

Statele sunt organisme vii, iar unificarea celor două state românești trebuie să se producă și să aibă efecte "organice", astfel focusul inițial al celor două capitale este un "pachet" format din capital și infrastructură, având o perioada de implementare de minim 5 ani printr-un efort comun susținut.

Prin acest tratat, se formează o comisie mixtă formată din specialiști asumați de cele două bănci naționale și cele două ministere de finanțe și economiei, care să structureze un plan concret privind uniunea monetară. Inițial, adoptarea unei singure monede pe ambele maluri de Prut, fiind debușeul necesar ca mediul economic să poată opera în mai mare libertate, fără rate de schimb, și să conducă spre afaceri comune, profituri comune, bănci comune, pe scurt o piață de capital comună care să dinamizeze cât mai rapid mediul economic pentru a produce bunăstare. În același timp, tot prin această comisie mixtă să fie structurat un nou cod fiscal astfel încât taxele și impozitele să fie uniforme pe tot arealul noului stat, iar prin acest cod să fie de fapt impulsionate fondurile de investiții de tip venture capital pentru a-și asuma riscuri calculate în zona de tehnologii emergente: blockchain, crypto, AI, robotică etc. Unificarea trebuie fructificată și-n direcția de reconstrucție a României pe baze moderne care să răspundă provocărilor viitorului tehnologic.

Tot prin acest tratat, infrastructură de transport devine critică și noul stat trebuie să răspundă la această provocare. Realitatea din teren, în special la ora actuală în Republica Moldova, este lipsa drumurilor de mare viteză și ieșirea din uz a căilor ferate ex-sovietice, la care se adaugă numărul mic de poduri rutiere care traversează Prutul. O soluție de moment este că podurile existente să devină cu sens

unic, astfel încât la momentul dispariției graniței, fluxul va crește exponențial și va trebui direcționat corespunzător. În același timp, inițierea unor studii de fezabilitate pentru alte poduri peste Prut cu funcție comună de flux rutier și cale ferată. Calea ferată ex-sovietică să fie reconstruită după standarde europene și să facă parte dintr-un proces mai amplu la nivel național prin care România să aibă trenuri de mare viteză și distanțele să fie parcurse în timp rezonabil. Interconectarea prin autostrada cu restul României prin construirea unui nou traseu din zona de nord Suceava – Dorohoi – pod peste Prut – Briceni urmând să coboare spre sud către Edinet-Donduseni-Bălți / centură în regim de autostrada – Chișinău / centură în regim de autostrada, de aici se va bifurcă, primul traseu mergând spre Causeni – Palanca / frontieră cu Ucraina și o posibilă extensie până la Odesa, iar al doilea traseu Hincesti – Cimislia – Comrat – Vulcanesti – pod peste Prut – Galați. Concomitent, extinderea infrastructurii energetice trebuie construită în paralel cu cea de transport, astfel încât să nu mai existe penurie energetică în mijlocul iernii. Sursele de finanțare pentru acest capitol critic trebuie să fie unul diversificat între fonduri europene, împrumuturi pentru investiții și parteneriate publice-private. Prin aceste investiții strategice, România poate deveni un hub regional pentru viitoarea reconstrucției postbelice a Ucrainei.

Al doilea "pachet" din tratat este integrarea domeniilor educației, cercetării și sportului. Comisia mixtă, care va regândi întreagă politică fiscală, va fi mandatată să includă în acest nou cod fiscal o prevedere prin care business-urile private, indiferent de sectorul de activitate, să fie încurajate prin deduceri fiscale să ofere sprijin financiar către grădinițe, școli, licee și universități, să-și ofere aportul în modelarea curriculei de studiu care să formeze viitori antreprenori, cercetători, ingineri, medici și mai ales profesori. Viitorul este digital, însă orice tool are nevoie de un operator moral, cu o bază educațională solidă, umanistă și tehnică, care să modeleze viitorul. Studiul tehnologic nu trebuie să excludă studiul clasicilor, ci trebuie creată o simbioză între cele două, iar domeniul sportului nu trebuie exclus din acest "pachet" și trebuie recreată o cultură a sportului ca domeniu al sănătății publice, dar și din punct de vedere al competițiilor interne și internaționale.

Al treilea "pachet" este integrarea domeniilor de ordine și siguranță publică, forțele armate și serviciile de informații. Astfel, se vor crea comisii între ministerele de resort cu cele omoloage, iar schimbul de bune practici trebuie încurajat, neexistând o rețeta universal valabilă. Astfel, se vor opera schimburi prin aducerea, dintr-o parte în altă, a ofițerilor și subofițerilor de la nivelul MAI și MApN pentru a se dinamiza procesul de schimbare și adaptare la noile condiții. La nivelul SRI-SIE și Serviciul de Informații și Securitate, având în vedere istoricul colaborărilor din ultimii 20 ani și profilul de activitate, se pot aduce "observatori" externi din rândul NATO astfel încât integrarea să se poată produce cât mai rapid.

Al patrulea "pachet" este serviciul public și plata obligațiilor sociale privind angajații din domeniul public și a pensionarilor. La ora actuală, Republica Moldova a reușit să fie în față României la nivel de servicii publice printr-un nivel de digitalizare ridicat versus mersul la ghișeu indiferent de instituția din România. Astfel, o comisie mixtă trebuie instituită, iar tot ce înseamnă know-how digital trebuie adoptat, implementat și chiar extins în tot ceea ce înseamnă serviciul public. Al doilea aspect sunt plățile privind salariile din domeniul public și pensiile, iar ele trebuiesc corelate cu unificarea monetară astfel încât să asigure un echilibru, un cadru predictibil și mai ales sustenabil. Într-o prima faza, costurile vor fi ridicate, însă impactul va scădea cu timpul dacă reușim implementarea unor politici fiscale care să încurajeze investițiile, să aducă aport valutar și ulterior să fie adoptată moneda EURO.

Al cincilea "pachet" este integrarea instituțiilor administrative și reprezentative, fiind și etapă finală din acest proces de unificare națională. La ora actuală, Republica Moldova a început un proces de reforma administrativă prin reducerea UAT-urilor și reconfigurarea raioanelor, iar la nivel central Guvernul și aparatul birocratic este mult mai restrâns față de cel din România, inclusiv și la numărul de aleși parlamentari: 101 deputați la Chișinău vs 465 parlamentari. Acest "pachet" final poate fi implementat numai după ce primele patru au fost implementate cu succes, iar moneda comună produce efecte prin profit și bunăstare, în timp ce autostrăzile și căile ferate asigura libertatea persoanelor și a bunurilor după model european. Metodă de implementare este organizarea unui referendum comun de unificare a Republicii Moldova cu România, astfel încât rezultatul de 50%+1 să fie unul valid și recunoscut după toate standardele democratice occidentale. Astfel, cei 101 deputați se vor alătură colegilor lor de la București, se vor bucură de toate drepturile și obligațiile legale, având libertatea să se alăture oricărei formațiuni politice existente. La nivel local, primarii și consiliile locale, vor rămâne că lideri locali aleși să-și exercite mandatul și să-și implementeze proiectele locale. La nivelul Guvernelor, se va crea o comisie mixtă care să asigure tranziția administrativă, formată din personalul administrativ și din secretarii de stat de la Chișinău, urmând că miniștrii să se alăture colegilor lor din Palatul Victoria de la București pe toată durata mandatului de 4 ani până la noile alegeri generale.

"Tratatul de integrare europeană România - Republica Moldova" reglementează și oferă o foaie de parcurs în tot ceea ce înseamnă politică internă a celor două state, însă rămân de soluționat două aspecte esențiale: dosarul "Transnistriei" și recunoașterea externă a unificării.

Soluționarea problemei din stânga Nistrului trebuie abordată prin adaptarea la o realitate obiectivă din teren și anume ce-și doresc cei 400,000 oameni din acea regiune, care în ultimii 30 ani au adoptat cetățenia Rusiei, dar și pe cea a Ucrainei

(inclusiv oligarhul local deține cetățenia ucraineană, având afaceri și proprietăți în statul vecin). Din punct de vedere istoric, acest teritoriu a aparținut Ucrainei în perioada sovietică, ulterior alipit Moldovei sovietice și folosit că leverage în relația cu Chișinăul după 1991. Din punct de vedere etnic, populația este formată predominant din români basarabeni rusificați, ruși și ucraineni, aflați cu toții sub controlul politic, cultural și mediatic al Moscovei. La acest acest cocktail se adaugă și prezența a aproximativ 2000 militari ai Federației Ruse, majoritatea recrutați dintre localnici și pregătiți la Academia Militară Suvorov din Tiraspol, însă ofițerii de stat major sunt în continuare trimiși din Moscova prin rotație.

În ultimii 4 ani, pe fondul războiului din Ucraina și a blocării de facto a regiunii, s-au realizat câțiva pași economici privind reintegrarea zonei cu restul Republicii Moldova, în special în mediul economic prin creșterea exporturilor totale către UE și Spațiul Economic European. Astfel, prin anumite reglementări administrative, firmele din stânga Nistrului au putut opera exporturi doar prin înregistrarea afacerilor la Chișinău, deschiderea conturilor bancare în EURO sau MDL, astfel încât s-a creat o nouă dinamică. Din punct de vedere energetic, Tiraspolul nu mai poate fi alimentat cu gaz ieftin, nu-și mai poate produce energia electrică la termocentrală de la Cuciurgan, automat nu mai există vânzări către rețeaua Republicii Moldova și nici încasări pentru "bugetul" de la Tiraspol. În ultimul an, pe fondul acestei crize energetice și bugetare, au fost operate tăieri masive de costuri, iluminatul public a devenit inexistent, iar căldură în casele oamenilor a fost parțial oprită. Astfel, Tiraspolul a reînceput dialogul bilateral direct cu Chișinăul și încearcă să împacheteze capitularea sub o formă de acord bilateral cu anumite condiții.

O posibilă soluționare, având o abordare internă și externă, este reintegrarea etapizată în special economico-financiară, ulterior culturală și administrativă, dar mai ales blocarea mesajelor și propagandei moscovite. În același timp, crearea unei discuții bilaterale cu Ucraina, formularea unei cereri de asistență internațională către ONU și UE, inclusiv NATO, astfel încât toți militarii ruși să fie evacuați în deplină siguranță spre teritoriul Rusiei.

Concomitent, România va trebui să-și convingă aliații și partenerii strategici să recunoască acest act istoric de reunificare al poporului român, iar din acest punct de vedere trebuie creată o rețea de lobby foarte puternică în pricipalele capitale, începând cu Israel. Motivul fiind faptul că mulți israelieni din spațiul ex-sovietic s-au născut și crescut în Moldova sovietică și se regăsesc în spectrul politic al conservatorilor care conduc oficial politică din Tel-Aviv. Ulterior, alte capitale cheie sunt Varșovia, Kiev și Ankara, cu o extensie la Sofia, Atena și Budapesta. Următorul pas este Washington DC, însă eforturile vor trebui canalizate către Congres, argumentul fiind Rezoluția 148 din 1991, iar acțiunile de lobby să vină și din partea diasporei românești, inclusiv din partea celei israeliene, poloneze și maghiare. În

paralel, eforturile politico-diplomatice și culturale trebuiesc intensificate la Ottawa, Londra, Paris, Berlin, Roma și Vatican, Madrid și Lisabona, însă fără a neglija statele scandinave și cele baltice. Nu în ultimul rând, trebuiesc abordate și statele prietene și partenere din Asia, iar triada Beijing – Seoul – Tokyo trebuie convinsă să ne sprijine în acest demers istoric și să avem o recunoaștere politico-diplomatică. Va fi un proces îndelungat, însă România trebuie să iasă din poziția de semi-izolare regională și internațională, să revină într-o poziție de influență și inițiative politico-diplomatice, iar acest proces de unificare și recunoaștere internațională poate fi testul pentru întreg sistemul politic, economic și cultural de la București.

În încheiere, unificarea Republicii Moldova cu România este calea de urmat în condițiile actuale de mișcare browniană a statelor în arena internațională prin care-și reafirmă interesele, creează noi formate de cooperare, competiție și confruntare. Statele au fost, sunt și vor rămâne baza fundamentală a dreptului internațional public prin tratatele care creează reglementări, instituții de aplicare și mai ales de dezvoltare economică prin accesul la resurse și rute. Ca-n orice perioada de tranziție între cele două lumi, una care apune și una care răsare, statele revin la poziția inițială descrisă de Lordul Palmerston: "Nu avem aliați permanenți și dușmani perpetuu, ci avem interese permanente și perpetue, ele fiind datoria noastră". Din acest punct de vedere, România trebuie să devină un actor dinamic, flexibil, activ în negocieri, respectat în arena internațională, iar faptul că poate să realizeze această reunificare înseamnă că dă dovadă de gândire strategică, putere de implementare pe termen mediu și lung, dar mai ales vrea să-și mențină apartenența la Occidentul EuroAtlantic.

Bibliografie:

"Următorii 100 de ani" – George Friedman
"Furtuna de dinaintea liniștii" – George Friedman
"Talleyrand" – Jean Orieux
"Drumurile Mătăsii: O nouă istorie a lumii" – Peter Frankopan
"Ascensiunea și decăderea marilor imperii" – Paul Kennedy
"Genghis Han și nașterea lumii moderne" – Jack Weatherford
"Balcanii: naționalism, război și marile puteri 1804 – 2012" – Misha Glenny
"Romanovii 1613-1918" – Simon Sebag Montefiore
"Răzbunarea geografiei" – Robert Kaplan
"Transnistria: cronica unui război "nedeclarat" – general Ion Costas

Clipa astrală de pe Prut:
Integrare prin reunificare • Reunificare prin educație
Leadership real, în acțiune: cadrul *smart power*

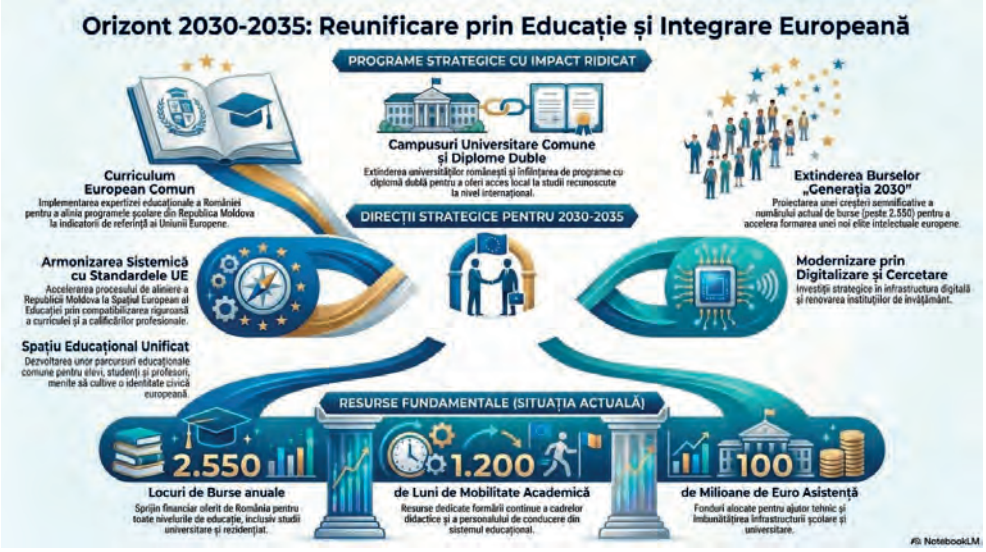
Marian Staș

I. Logica procesului. Forța constrângerii editoriale

În **etapa I**, am cerut mediilor AI NotebookLM și ChatGPT analize complexe multi-strat, pornind de la același set de resurse online comprehensive (site-uri web M.E.C.-RO, M.E.C.C.-MD etc.), pe baza următoarei cerințe formulate de mine (pun la dispoziție analizele menționate, oricui dorește):

> Identifică 3 direcții strategice și 5-8 programe comune strategice pentru consolidarea și dezvoltarea relațiilor dintre România și Republica Moldova în Educație, pe baza surselor atașate. De interes special sunt tipuri de programe educaționale comune ar avea cel mai mare impact pentru apropierea Republicii Moldova de standardele UE. VIZIUNEA DE LEADERSHIP a soluțiilor identificate este următoarea: INTEGRARE EUROPEANĂ PRIN REUNIFICARE. REUNIFICARE PRIN EDUCAȚIE • ORIZONT 2030-2035

Din rațiuni de constrângeri editoriale, reproduc aici doar infograficul aferent, generat de AI (pun la dispoziție analiza menționată, oricui dorește):

În **etapa a II-a**, pe baza recomandărilor distilate prin procesarea încrucișată a rezultatelor primare furnizate de mediile AI citate, am decis să orientez textul de față pe **componenta-cheie a procesului definit în titlu, respectiv *dimensiunea acțională strategică*,** folosind cadrul de lucru clasic de leadership validat în timp, pe numele său *SMART POWER* (Joseph S. Nye[1]). Pe românește: **cunoscând direcțiile și programele strategice pentru materializarea viziunii Integrare prin reunificare, reunificare prin Educație a celor două maluri ale Prutului, cum folosim deștept cromozomii *Soft Power* și, respectiv, *Hard Power* pentru ca viziunea să devină fapt în orizontul de timp 2030-2035, prin *SMART POWER* inteligent?**

II. Leadership real, în acțiune. *Soft + Hard = SMART*

II.1. SMART POWER, apud Joseph S. Nye Jr.

Pentru Joseph S. Nye Jr., **smart power** înseamnă capacitatea unui actor politic de a combina inteligent **hard power** și **soft power** într-o strategie coerentă, adaptată contextului.

Hard power înseamnă *folosirea resurselor tangibile*: finanțare, infrastructură, instituții, acorduri, reglementări, burse, investiții, mecanisme administrative, capacitate diplomatică și economică.

Soft power înseamnă *capacitatea de atracție*: valori, cultură, educație, limbă, model instituțional, prestigiu academic, încredere, identitate comună, legitimitate europeană.

Smart power nu este o simplă adunare între cele două. Este *folosirea lor în combinația potrivită, la momentul potrivit, pentru un obiectiv strategic clar*.

> În cazul relației România–Republica Moldova, ***EDUCAȚIA* este INSTRUMENTUL IDEAL DE *SMART POWER***, deoarece permite României să combine: resurse instituționale și financiare; influență culturală și lingvistică; expertiză europeană; sprijin pentru reforme; construcție de încredere; integrare funcțională înaintea unei integrări politice depline.

II.2. SMART POWER. Elemente caracteristice

1. Obiectiv strategic clar. Smart power începe cu un scop politic major, formulat explicit: **integrarea europeană a Republicii Moldova prin reunificare educațională**, în orizontul 2030–2035. În acest cadru, Educația nu mai este tratată ca domeniu sectorial, ci ca **infrastructură strategică a reunificării celor două state**.

2. Combinarea instrumentelor hard și soft. Dimensiunea hard este reprezentată de: *burse; finanțări; infrastructură școlară; digitalizare; campusuri comune;*

[1] https://www.amazon.com/Powers-Lead-Joseph-Nye/dp/0199754136

recunoașterea diplomelor; acorduri interguvernamentale; programe de formare; standarde comune. La rândul său, componenta soft include: *limba română; cultura comună; modelul european al României; atractivitatea universităților românești; încrederea socială; sentimentul apartenenței la același spațiu educațional, cultural și european*.

Smart power apare când aceste două categorii sunt puse împreună într-o strategie: **nu doar burse, ci burse care formează elite europene; nu doar manuale, ci curriculum european comun; nu doar mobilitate, ci spațiu educațional comun**.

3. Legitimitate și atractivitate. Smart power funcționează numai dacă este percepută ca legitimă. În cazul Republicii Moldova, România nu poate acționa doar prin presiune instituțională sau prin export administrativ de modele. Trebuie să creeze **atracție**, **încredere** și **beneficii vizibile**.

De aceea, educația este esențială: ***ea creează apropiere fără coerciție***. Elevii, studenții, profesorii și familiile aderă la un model pentru că îl consideră util, prestigios și compatibil cu viitorul european al Republicii Moldova.

4. Instituții și rețele durabile. Smart power nu se reduce la gesturi simbolice. Abordarea cere instituții stabile – de pildă: spațiul educațional comun; campusurile universitare comune; diplomele comune; recunoașterea automată a diplomelor; rețelele de profesori, alumni; programe strategice multianuale. În acest fel, sprijinul României se transformă din ajutor punctual în **interdependență strategică educațională**.

5. Adaptare la context. Smart power este contextual. În cazul Republicii Moldova, contextul include: aspirația europeană; vulnerabilitatea instituțională; diferențele de infrastructură educațională; nevoia de modernizare curriculară; presiunea geopolitică din regiune; rolul României ca stat membru UE și partener cultural-lingvistic natural.

Prin urmare, instrumentul cel mai eficient nu este presiunea politică directă, ci **convergența educațională accelerată cu UE prin România**.

III. Reunificare prin Educație • Orizont 2030-2035. *Smart power românesc*

România folosește Educația pentru a contribui la integrarea europeană a Republicii Moldova, construind treptat un spațiu comun de valori, competențe, instituții și oportunități.

Strategic, **România transformă capitalul său european, cultural, lingvistic și instituțional într-un mecanism de apropiere structurală a Republicii Moldova de UE, prin Educație.**

III.1. Abordarea propusă se susține pe trei componente (niveluri) strategice.

Nivelul I: Smart Power curricular

Primul nivel este **curriculum comun sau convergent**.

Analiza generată în etapa I propune ideea unui **„Curriculum European Comun România–Republica Moldova"**, orientat spre *competențe-cheie europene, educație civică, cultură democratică, limbă română, competențe digitale și resurse educaționale comune*.

Aici smart power funcționează astfel:

- **hard power**: *metodologii, programe școlare, standarde de evaluare, platforme educaționale, manuale, formare instituțională*;
- **soft power**: *valori europene, limbă comună, identitate culturală, atractivitatea modelului educațional românesc și european*.

Impactul este major, pentru că schimbă „codul-sursă" al sistemului educațional: *ce se învață, cum se evaluează, ce valori se transmit și ce competențe se formează*.

Nivelul II: Smart Power prin profesori

Al doilea nivel este **formarea profesorilor**.

Analiza generată în etapa I propune programul **„Profesor European pentru Reunificare Educațională"**, bazat pe *stagii, mentorat, certificări comune, leadership școlar și comunități profesionale comune*.

Aceasta este o aplicație clasică de smart power: România nu impune reforma, ci formează actorii care o pot realiza din interiorul sistemului moldovean.

- **hard power**: *programe de formare, certificări, finanțare, instituții partenere, case ale corpului didactic, standarde profesionale*;
- **soft power**: *prestigiu profesional, comunitate de limbă și valori, solidaritate între profesori, încredere în modelul european*.

Profesorul devine principalul multiplicator al integrării europene. Dacă elevul este beneficiarul final, profesorul este infrastructura umană a transformării.

Nivelul III: Smart Power universitar și profesional

Al treilea nivel este **integrarea universitară și profesională**.

Analiza generată în etapa I propune **campusuri universitare comune, diplome comune, burse, mobilități, recunoaștere automată a diplomelor și educație profesională duală**.

Acestea sunt instrumente puternice de smart power, deoarece creează trasee reale de viață: *elevul din Republica Moldova poate studia în România; studentul poate obține diplomă recunoscută european; profesorul poate participa la formare comună; absolventul poate intra mai ușor pe piața muncii; instituțiile moldovene devin compatibile cu standardele UE*.

Aici, combinația este clară:

- **hard power**: diplome, burse, campusuri, acorduri de recunoaștere, calificări, stagii, finanțări;
- **soft power**: atractivitatea universităților românești, apartenența la spațiul academic european, limba română, mobilitatea socială, prestigiul educației europene.

III.2. Programele strategice identificate, instrumente de SMART POWER

Cele mai relevante programe pot fi interpretate astfel:

Program strategic	**Componenta *hard power***	**Componenta *soft power***	**Efect *SMART POWER***
Curriculum European Comun	standarde, programe, evaluări, platforme	valori europene, limbă, cultură comună	convergență sistemică
Profesor European	formare, certificări, mentorat	prestigiu profesional, comunitate educațională	multiplicare internă a reformei
Burse 2030	finanțare, mobilitate, stagii	atractivitatea României și UE	formarea elitei pro-europene
Campusuri și diplome comune	instituții, diplome, consorții	prestigiu academic european	integrare universitară
Recunoașterea diplomelor	acorduri, registre, proceduri	încredere reciprocă	mobilitate academică și profesională
Școala Digitală Europeană	echipamente, platforme, laboratoare	acces echitabil, modernitate	reducerea decalajelor
Educație profesională duală	calificări, stagii, parteneriate economice	promisiunea unei vieți mai bune în spațiul european	conectarea educației la economia UE

IV. Interpretare strategică

Viziunea din documentul generat în Etapa I nu propune o reunificare prin declarații, ci o **reunificare funcțională,** prin sisteme compatibile.

Aceasta este exact logica smart power:

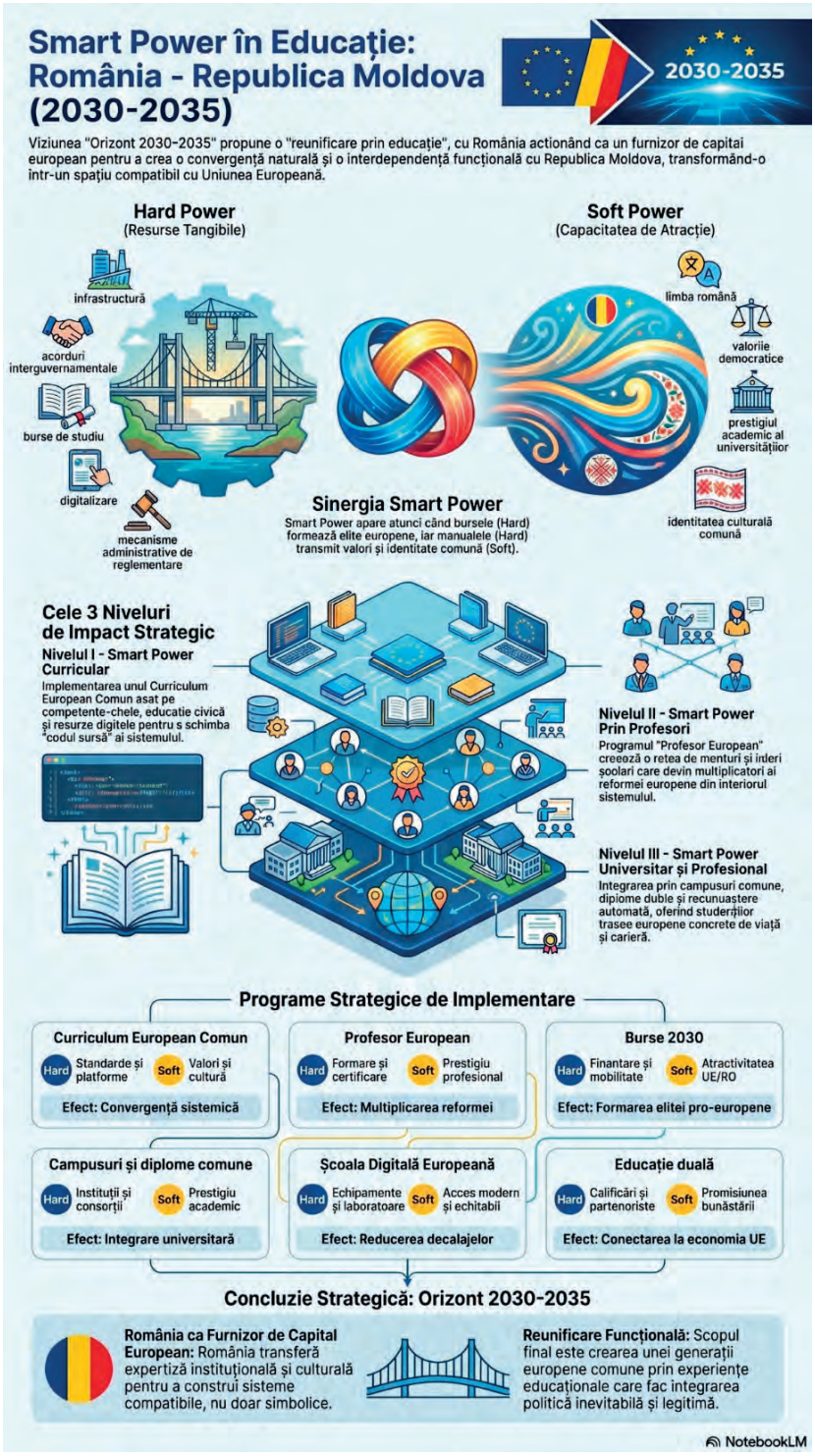
1. **Nu forțezi convergența, ci o faci atractivă.**

2. **Nu impui identitatea comună, ci o reconstruiești prin experiențe educaționale comune.**

3. **Nu vorbești abstract despre Europa, ci creezi trasee europene concrete pentru elevi, studenți, profesori și instituții.**

4. **Nu limitezi sprijinul la simboluri, ci construiești infrastructură, standarde și instituții comune.**

În această logică, România devine pentru Republica Moldova un **furnizor de capital european** *educațional, instituțional, cultural, lingvistic și profesional*.

Smart Power în Educație: România - Republica Moldova (2030-2035)
2030-2035
Viziunea "Orizont 2030-2035" propune o "reunificare prin educație", cu România acționând ca un furnizor de capital european pentru a crea o convergență naturală și o interdependență funcțională cu Republica Moldova, transformând-o într-un spațiu compatibil cu Uniunea Europeană.
Hard Power
(Resurse Tangibile)
infrastructură
acorduri interguvernamentale
burse de studiu
digitalizare
mecanisme administrative de reglementare
Soft Power
(Capacitatea de Atracție)
limba română
valoriile democratice
prestigiul academic al universităților
identitatea culturală comună
Sinergia Smart Power
Smart Power apare atunci când bursele (Hard) formează elite europene, iar manualele (Hard) transmit valori și identitate comună (Soft).
Cele 3 Niveluri de Impact Strategic
Nivelul I - Smart Power Curricular
Implementarea unui Curriculum European Comun asat pe competente-chele, educatie civică și resurze digitele pentru s schimba "codul sursă" ai sistemului.
Nivelul II - Smart Power Prin Profesori
Programul "Profesor European" creează o retea de menturi și inderi școlari care devin multiplicatori ai reformei europene din interiorul sistemului.
Nivelul III - Smart Power Universitar și Profesional
Integrarea prin campusuri comune, dipiome duble și recunuastere automată, oferind studenților trasee europene concrete de viață și carieră.
Programe Strategice de Implementare
Curriculum European Comun
Hard Standarde și platforme
Soft Valori și cultură
Efect: Convergență sistemică
Profesor European
Hard Formare și certificare
Soft Prestigiu profesional
Efect: Multiplicarea reformei
Burse 2030
Hard Finantare și mobilitate
Soft Atractivitatea UE/RO
Efect: Formarea elitei pro-europene
Campusuri și diplome comune
Hard Instituții și consorții
Soft Prestigiu academic
Efect: Integrare universitară
Școala Digitală Europeană
Hard Echipamente și laboratoare
Soft Acces modern și echitabil
Efect: Reducerea decalajelor
Educație dual
Hard Calificări și partenoriste
Soft Promisiunea bunăstării
Efect: Conectarea la economia UE
Concluzie Strategică: Orizont 2030-2035
România ca Furnizor de Capital European: România transferă expertiză instituțională și culturală pentru a construi sisteme compatibile, nu doar simbolice.
Reunificare Funcțională: Scopul final este crearea unei generații europene comune prin experiențe educaționale care fac integrarea politică inevitabilă și legitimă.
NotebookLM

V. Finis Coronat Opus

Conceptul de **smart power**, aplicat la viziunea propusă, arată că **România poate sprijini integrarea europeană a Republicii Moldova nu printr-o singură pârghie, ci printr-o combinație strategică de: resurse instituționale** (educație; limbă și cultură comună; standarde europene; burse și mobilități; infrastructură digitală; diplome comune; recunoaștere profesională; formarea unei generații europene comune etc.) Astfel, **EDUCAȚIA devine instrumentul central de smart power românesc**, iar ***REUNIFICAREA PRIN EDUCAȚIE*** devine o strategie de integrare europeană graduală, legitimă, sustenabilă și cu impact profund asupra societății din Republica Moldova.

Reintegrarea Transnistriei. O oportunitate strategică într-un context geopolitic volatil

Marius Ghincea & Laurențiu Pleșca

Transnistria se află în mijlocul celei mai importante crize din istoria sa. Entitatea separatistă născută din războiul de secesiune cu Moldova (1990-1992) sprijinit de Rusia, în urma căruia forțele pro-ruse și-au consolidat controlul asupra fâșiei înguste de teritoriu dintre râul Nistru și granița moldo-ucraineană, traversează astăzi o serie de crize militare, economice și energetice suprapuse, care îi erodează treptat viabilitatea politică.

Pe fondul războiului de agresiune pornit de Rusia împotriva Ucrainei, al avansului integrării europene a Moldovei și al dependenței tot mai mari a Transnistriei de bunăvoința Chișinăului, pare să se deschidă o fereastră de oportunitate pentru reintegrarea regiunii în ordinea constituțională a Moldovei. Perspectiva rămâne însă profund contestată și a generat o dezbatere polarizată între cei care consideră reintegrarea pașnică tot mai fezabilă și cei care rămân sceptici față de fezabilitatea și durabilitatea ei.

În acest articol, susținem că Moldova și partenerii săi europeni se află în fața unei ferestre de oportunitate înguste, dar cu mize considerabile, pentru a lansa un proces ferm și susținut de reintegrare a Transnistriei în ordinea constituțională a Moldovei. Valorificat eficient, un astfel de proces nu doar că ar restabili integritatea teritorială, ci ar soluționa și un conflict înghețat de lungă durată, care a facilitat mult timp exercitarea influenței ruse în vecinătatea UE.

Pilonii șubrezi ai construcției pseudo-statale transnistrene

Proiectul secesionist transnistrean se sprijină pe patru piloni, politici, sociali, culturali și economici, care i-au asigurat supraviețuirea și o stabilitate relativă în ultimele trei decenii. Trei dintre aceștia se confruntă acum cu o erodare accelerată, sub efectul șocurilor externe și al reconfigurării constrângerilor regionale. Degradarea structurală rezultată schimbă echilibrul de la baza conflictului înghețat și deschide posibilitatea unei schimbări semnificative a dinamicii care a blocat mult timp reintegrarea.

Primul pilon a fost sprijinul extern al Moscovei, concretizat prin furnizarea gratuită de gaze naturale, asistență financiară și susținere politică. În ultimii ani, acest sprijin s-a diminuat considerabil. Capacitatea și disponibilitatea Rusiei de a menține transferurile economice și, parțial, sprijinul politic au scăzut sub presiunea războiului cu Ucraina. La aceasta se adaugă închiderea de către Ucraina a rutelor de tranzit pentru gazele de care depinde Transnistria și politica tot mai restrictivă a Moldovei față de circulația personalului rus, care au redus drastic prezența operațională a Moscovei. Rezultatul este subțierea umbrelei de securitate și economice care garanta odinioară viabilitatea regimului.

Al doilea pilon a fost capacitatea regimului de a furniza servicii publice și de a asigura un nivel de bunăstare socială, capacitate care s-a deteriorat în paralel. La începutul conflictului, autoritățile transnistrene își derivau o anumită legitimitate din faptul că ofereau bunuri publice la niveluri care, uneori, le depășeau pe cele de pe malul drept al Nistrului. Acest avantaj comparativ s-a estompat în mare măsură. Contracția economică și insecuritatea energetică au redus semnificativ posibilitatea regimului de a menține serviciile de bază. Întreruperile recurente ale încălzirii și apei calde, alături de scăderea activității industriale energointensive, reflectă nu doar presiunea fiscală, ci și o degradare mai largă a capacității de guvernare.

Al treilea pilon, coeziunea elitei fondată pe controlul politico-economic, se află și ea sub presiune. Dominația conglomeratului Sheriff, în tandem cu aparatul de securitate (MGB), asigura odinioară o coaliție de guvernare relativ stabilă și o distribuție previzibilă a veniturilor. Acest echilibru pare acum să se clatine. Orientarea comercială tot mai pronunțată a Sheriff către piețele occidentale, combinată cu prăbușirea rutelor de contrabandă prin Odesa pe fondul războiului, ar fi putut modifica structura stimulentelor din rândul elitei. Deși nu au dus încă la fragmentare, aceste schimbări indică o reorientare treptată, departe de fundamentele economice care susțineau status quo-ul.

Doar al patrulea pilon, construirea unei identități transnistrene distincte, supraetnice, mai păstrează un grad rezidual de stabilitate. Proiectul identitar promovat de elitele locale continuă să confere un minimum de legitimitate simbolică ordinii separatiste. Capacitatea sa de a compensa însă declinul material și instituțional pare tot mai limitată, cu atât mai mult cu cât participarea politică scade, iar dezangajarea socială se accentuează.

Per ansamblu, aceste dinamici semnalează o tranziție de la un echilibru relativ stabil la o fragilitate sistemică. Erodarea sprijinului extern, a capacității statului și a coeziunii elitelor a sporit ponderea efectivă a Chișinăului, chiar și în absența unei politici pe deplin ferme privind reintegrarea. Ceea ce am observat în ultimii patru ani este restrângerea traiectoriilor viabile ale proiectului secesionist transnistrean, cu implicații directe asupra perspectivelor și calendarului reintegrării.

Scenarii posibile pentru Tiraspol

Având în vedere presiunile structurale discutate mai sus, regimul de la Tiraspol se confruntă cu un set limitat de opțiuni. Scăderea sprijinului extern, contracția fiscală, o criză energetică continuă și o dinamică a securității regionale în schimbare constrânge posibilitățile elitelor transnistrene. Analizăm în continuare trei scenarii care ni se par cele mai plauzibile.

Primul scenariu este legat de consolidarea represiunii în condiții de declin sistemic. Regimul ar putea răspunde colapsului economic prin intensificarea represiunii politice, în încercarea de a menține stabilitatea internă. Pornind de la modelele de guvernare de tip enclavă, puternic represive, ne-am putea aștepta ca, pe măsură ce capacitatea de a asigura serviciile de bază se erodează, represiunea s-ar putea să devină instrumentul principal de supraviețuire al regimului. În forma sa cea mai extremă, o astfel de strategie poate presupune o contracție controlată a statului însuși prin emigrația și represiunea selectivă care reduc astfel populația, generând un aflux de refugiați către Moldova și, implicit, o criză umanitară pe care Chișinăul ar trebui să o gestioneze, în timp ce Tiraspolul păstrează controlul teritorial în stânga Nistrului.

La prima vedere, scenariul poate părea plauzibil, mai ales dacă obiectivele liderilor de la Tiraspol se reduc la menținerea unui avanpost rusesc la granița de est a Moldovei. O enclavă depopulată și militarizată ar putea păstra, în principiu, o anumită utilitate strategică. Viabilitatea unui astfel de model însă presupune sacrificarea tocmai a fundamentelor economice și sociale care susțin puterea și prosperitatea elitei, ceea cel îi reduce plauzibilitatea.

Constrângerea principală ține de natura elitei conducătoare. Transnistria nu este guvernată de o avangardă ideologică, ci de o rețea cleptocratică hibridă în care Sheriff Holding, un conglomerat de afaceri, ocupă o poziție dominantă alături de instituțiile de securitate. Obiectivul central al acestei coaliții de actori economici și de securitate nu este expansiunea teritorială sau confruntarea ideologică cu Moldova, ci menținerea oportunităților de extracție economică. Dependența istorică a Sheriff de piețele externe, inclusiv expunerea semnificativă la cererea UE (peste 80% din exporturi se îndreptau către piața europeană înainte de criza energetică), subliniază această orientare. O strategie bazată pe depopulare, închiderea frontierelor și intensificarea represiunii ar submina direct modelul economic pe care se sprijină puterea și prosperitatea acestei elite.

Această concluzie se sprijină și pe ceea ce am observat din 2022 încoace. Absența oricărei mobilizări militare semnificative după invazia rusă pe scară largă a Ucrainei, precum și fricțiunile sporadice dintre structurile legate de Sheriff și elementele aparatului de securitate mai aproape de Moscova sugerează o dinamică pragmatică, nu una ideologică. Într-un astfel de context, tranziția la un model

definit în termeni de enclavă autarhică puternic represivă ar presupune o transformare a preferințelor elitelor care nu se întrevede deocamdată.

Al doilea scenariu presupune o reintegrare negociată în ordinea constituțională a Moldovei, cu păstrarea intereselor economice ale elitelor transnistrene. Confruntați cu o contracție economică prelungită și cu opțiuni externe tot mai restrânse, actorii economici dominanți din Transnistria, în special Sheriff, și-ar putea recalibra preferințele spre o reapropiere de Chișinău. Reintegrarea ar putea fi structurată astfel încât să protejeze activele economice esențiale ale oligarhilor-cheie din grupul Sheriff, asigurând continuitatea operațiunilor comerciale, și ar putea include eventual și forme de amnistie juridică sau politică pentru activitățile ilicite din trecut.

Scenariul se bazează pe adaptabilitatea dovedită a elitelor economice transnistrene, care și-au reorientat de-a lungul timpului vectorii economici externi ca răspuns la schimbarea contextului extern. Un calcul rațional, în condițiile scăderii profitabilității activităților economice din Transnistria și ale izolării crescânde, ar putea favoriza integrarea negociată, mai ales dacă aceasta le asigură accesul la piețele europene și la resursele energetice într-un cadru de reglementare stabil.

Două constrângeri semnificative influențează însă această traiectorie. Pe de o parte, orice negociere deschisă cu Chișinăul riscă să provoace reacții punitive din partea Moscovei, mai ales prin actorii din sfera securității, ale căror interese sunt legate de menținerea statu-quo-ului separatist. Pe de altă parte, Chișinăul se confruntă cu propriile constrângeri politice interne. Oferirea de garanții credibile, inclusiv posibile amnistii sau protecții economice pentru elitele transnistrene, presupune costuri politice substanțiale și poate genera contestări privind legitimitatea, responsabilitatea și justiția tranzițională. Constrângerile nu fac scenariul imposibil, dar îi sporesc complexitatea și pot impune o secvențiere atentă.

Al treilea scenariu este inerția status quo-ului, bazată pe premisa menținerii condițiilor externe existente. Tiraspolul ar opta pentru o pasivitate strategică, păstrând aranjamentele instituționale în vigoare și așteptând schimbări favorabile pe plan internațional: o ofensivă militară rusă în Ucraina, o reducere a sprijinului occidental acordat Kievului, instabilitate politică la Chișinău sau o oboseală generalizată a actorilor occidentali implicați în gestionarea conflictului.

Aceasta este opțiunea cea mai puțin solicitantă pe termen scurt, întrucât evită reformele interne și păstrează aranjamentele elitei. Este însă și cea mai fragilă structural. Tendința de fond din ultimele 24 de luni indică o direcție opusă. Declinul economic, exodul populației și erodarea bugetară continuă să submineze capacitatea internă a regimului. Totodată, contextul internațional devine tot mai puțin favorabil. Chiar și într-un scenariu de război înghețat sau parțial înghețat în Ucraina, este puțin probabil ca Rusia, cu o capacitate economică și militară

diminuată, să mențină un sprijin consistent pentru o enclavă izolată, lipsită de o frontieră directă cu un stat aliniat Moscovei. În paralel, traiectoriile europene ale Moldovei și Ucrainei cresc costurile instituționale și politice ale menținerii unor anomalii teritoriale nerezolvate, generând presiuni funcționale și politice pentru acțiune din partea ambelor țări.

Dintre cele trei scenarii, opțiunea reintegrării negociate pare tot mai plauzibilă și a stârnit cele mai aprinse dezbateri în mediul politic și în societatea moldovenească, mai ales după ce guvernul de la Chișinău a prezentat un prim proiect de plan de reintegrare.

Fezabilitatea politică a unei reintegrări negociate

Fezabilitatea politică a unei reintegrări negociate a Transnistriei depinde de o divergență mai fundamentală privind structura autorității în acest stat de facto. Dezbaterea, atât în forma ei politică, cât și în cea academică, se reduce în esență la distribuția puterii de decizie în cadrul unei relații principal-agent multinivel, care leagă Moscova, Tiraspol și, indirect, Chișinău și UE.

O poziție, reprezentată de exemplu de politologul moldovean Dumitru Minzarari, interpretează Transnistria drept un regim marionetă strict controlat, în care Moscova acționează ca mandant dominant, iar Tiraspolul ca agent constrâns. Din această perspectivă, autoritatea strategică rămâne centralizată la Kremlin, iar elitele locale operează în limitele strict trasate de statul rus în chestiunile strategice. Tiraspolul poate gestiona guvernanța internă și alocarea veniturilor, dar nu dispune de o influență semnificativă asupra statutului geopolitic sau a soartei teritoriale a regiunii.

Argumentul se bazează pe o interpretare care pune accentul pe capacitatea de impunere a Rusiei în relația cu Tiraspolul. Transferurile financiare rusești, prezența militară reziduală, penetrarea informativă prin rețeaua extinsă a FSB-ului și personalul de securitate integrat în armata transnistreană sunt interpretate ca mecanisme prin care Moscova își menține controlul ierarhic asupra elitelor locale. Abaterile aparente ale acestora de la interesele strategice ale Rusiei sunt tratate ca forme de delegare condiționată, în limbajul teoriei jocurilor, nu ca ajustări autonome. Din această perspectivă, negocierea cu Tiraspolul privind reintegrarea este imposibilă, deoarece puterea de veto relevantă rămâne exclusiv la Moscova.

Noi adoptăm o poziție diferită. Susținem că contextul creat după începerea invaziei rusești a Ucrainei a dus la o erodare selectivă a controlului principalului, generând o marjă de manevră măsurabilă a agentului, în cadrul unei ierarhii încă existente, dar slăbite. Nu susținem că influența rusească sau capacitatea de veto au dispărut. Susținem însă că s-a degradat capacitatea Moscovei, în calitate de principal, de a monitoriza, sancționa și furniza transferuri financiare eficiente sau alte forme de sprijin către regiune.

În primul rând, pe baza observațiilor din ultimii patru ani, susținem că capacitatea de monitorizare a elitelor transnistrene exercitată de Moscova s-a slăbit din cauza accesului fizic mai deficitar, a rotației foarte limitate a personalului militar rusesc din regiune, ca urmare a noilor măsuri adoptate de Chișinău, dar și a problemelor operaționale crescute legate de menținerea unei supravegheri continue a elitelor locale. În al doilea rând, capacitatea Rusiei de a disciplina elitele locale a devenit probabil mai puțin credibilă, chiar dacă nu complet. În al treilea rând, stimulentele materiale care au constituit mult timp un element central al influenței Rusiei în regiune (așa-numitul „morcov" care însoțea „bățul") au devenit semnificativ mai puțin fiabile, întrucât constrângerile fiscale și logistice ale Rusiei îi reduc capacitatea de a susține transferuri previzibile și subvenții energetice la nivelurile anterioare întreruperii tranzitului de gaze către Ucraina.

Recunoaștem, împreună cu interlocutorii noștri, că Tiraspolul nu este un actor pe deplin independent, dar susținem că nu este nici un agent docil, nici măcar în chestiuni strategice. Dimpotrivă, ceea ce am observat în ultimii patru ani este comportamentul unui intermediar care își calibrează acțiunile în funcție de constrângeri condiționate, atât externe, cât și interne. Reorientarea economică observabilă către piețele UE, care a definit politica economică a regiunii după anexarea Crimeei în 2014, importanța crescută a menținerii unor relații funcționale cu Chișinăul, de care Transnistria depinde în totalitate pentru gaze și supraviețuire economică, precum și întreruperea canalelor alternative de venit din cauza războiului din Ucraina – toate indică o recalibrare plauzibilă a preferințelor elitei locale. Aceasta este în concordanță cu modelele standard principal-agent în condiții de aplicare slăbită, în care agenții internalizează parțial noile structuri de oportunități atunci când monitorizarea și riscul de sancțiune devin mai puțin certe.

Nu susținem că aceste evoluții elimină influența Rusiei, mai ales în domeniul securității, unde instrumentele coercitive reziduale pot rămâne semnificative. Susținem însă că relația dintre Moscova și Tiraspol s-a deplasat de la controlul ierarhic direct, așa cum afirmă Minzarari și alții, către o formulă mai mixtă, definită de o ierarhie reziduală și de anumite niveluri de autonomie emergentă. Tot ceea ce am observat din februarie 2022 ne face să credem că, deși elitele transnistrene nu au dobândit o autonomie deplină în deciziile strategice-cheie, ele au dezvoltat preferințe economice care nu mai sunt pe deplin congruente cu obiectivele strategice ale Rusiei, iar condițiile structurale au creat un spațiu de negociere în care Tiraspolul dispune de o marjă de manevră care nu exista anterior.

Divergența dintre cele două poziții vizează în principal două întrebări: (a) dacă Rusia deține controlul deplin asupra Tiraspolului și (b) dacă elitele transnistrene au preferințe divergente sau încă pe deplin convergente cu cele ale Moscovei. Argumentul nostru este că Moscova nu mai deține controlul deplin și că indicii-cheie,

precum dependența comercială a lui Sheriff de piețele UE și dependența energetică și economică de Chișinău, sugerează cu un grad moderat de plauzibilitate că elitele locale au dezvoltat interese economice divergente față de Moscova. Cu alte cuvinte, susținem că circumstanțele post-2022 au creat un spațiu pentru o potențială soluție negociată privind reintegrarea treptată.

Implicații și recomandări pentru Moldova și Uniunea Europeană

Dacă argumentul prezentat aici este corect, implicațiile pentru guvernul moldovean și partenerii săi europeni sunt semnificative. În loc să aștepte o soluție globală condiționată de consimțământul Rusiei, Moldova și partenerii europeni ar trebui să adopte o implicare proactivă și diferențiată, menită să testeze și să adâncească divergența dintre interesele elitelor locale și status quo-ul preferat de Moscova. Constatarea noastră că o soluție negociată a devenit posibilă structural trebuie tradusă într-un cadru politic concret, care să aplice cu precizie atât recompense, cât și sancțiuni. Guvernul moldovean a prezentat în această primăvară schițele inițiale ale unui astfel de cadru, dar considerăm că acesta nu este suficient de ambițios.

Fereastra nu va rămâne însă deschisă la nesfârșit. Două evoluții ar putea-o închide. Prima este un armistițiu sau o înghețare a conflictului din Ucraina, care ar restabili capacitatea politică și resursele Rusiei, permițând Moscovei să-și reafirme controlul asupra aliaților și să reia transferurile economice care susțineau anterior autonomia Tiraspolului față de Chișinău. A doua este o schimbare în politica internă a Moldovei. Actualul guvern pro-european și-a arătat disponibilitatea de a adopta o poziție mai fermă față de reintegrare, dar viitoarele cicluri electorale introduc incertitudine. Un viitor guvern mai puțin angajat în integrarea europeană sau mai susceptibil la influența politică rusă ar putea abandona presiunea care remodelează acum status quo-ul. Concluzia noastră este că condițiile structurale favorabile reintegrării există în prezent, dar depind de o configurație specifică a factorilor externi și interni care ar putea să nu persiste.

Mecanismul cel mai potrivit nu este un acord unic negociat, ci un proces de condiționalitate progresivă, care crește treptat costurile menținerii statu-quo-ului separatist, sporind totodată beneficiile unei apropieri de Chișinău. Chișinăul dispune de mai multe instrumente. În primul rând, armonizarea reglementărilor oferă o pârghie deosebit de eficientă, la care autoritățile moldovene au și recurs deja. Prin extinderea normelor comerciale aliniate la cele ale UE în spațiul economic transnistrean, Chișinăul ar formaliza ceea ce este deja o dependență de facto de piețele europene, în special pentru operațiunile orientate spre export ale Sheriff. În al doilea rând, pârghia energetică a Chișinăului, după întreruperea de către Ucraina a tranzitului de gaze rusești, oferă un alt instrument. Dependența aproape totală a Transnistriei de Chișinău pentru aprovizionarea energetică creează o asimetrie

structurală care poate fi convertită într-o scară de condiționalități: accesul continuu la gaze ar trebui condiționat de pași concreți de aliniere administrativă. În al treilea rând, forme selective de angajare față de interesele comerciale ale Sheriff, cum ar fi facilitarea accesului la piețele UE în schimbul cooperării pentru atingerea obiectivelor de guvernanță stabilite de Chișinău, ar exploata divergența dintre orientarea economică a conglomeratului și preferințele strategice ale Moscovei. Esențial este ca această abordare diferențiată să distingă între actori. Elitele economice cu o orientare comercială demonstrată către piețele occidentale sunt potențiali interlocutori; elementele asociate aparatului de securitate aliniat serviciilor de informații ale Moscovei sunt potențiali perturbatori. Stimulentele – accesul la piață, includerea în cadrul de reglementare, securitatea energetică – ar trebui să vizeze pe cei dintâi. Măsurile coercitive – sancțiuni țintite, excluderea din infrastructura financiară a UE, restricții de călătorie – ar trebui să vizeze pe cei din urmă.

Nimic din toate acestea nu ar trebui să oculteze faptul că Rusia păstrează capacități reziduale de a perturba sau sabota orice proces serios de reintegrare. Instrumentele Moscovei în Transnistria depășesc prezența militară oficială. Operațiunile informative desfășurate prin rețelele FSB, războiul informațional care vizează atât publicul transnistrean, cât și cel moldovenesc, precum și cultivarea loialiștilor din MGB și din structurile de securitate reprezintă mecanisme prin care Rusia ar putea crește costurile de acomodare pentru elitele locale sau ar putea genera instabilitate menită să blocheze procesul. Atenuarea acestor riscuri necesită o abordare pe mai multe paliere. Cooperarea cu Ucraina privind monitorizarea frontierelor și blocarea fluxurilor de personal rămâne esențială și ar trebui aprofundată. Schimbul de informații între serviciile europene și Chișinău cu privire la operațiunile secrete rusești din regiune ar consolida capacitatea Moldovei de a anticipa și contracara sabotajul. Mai mult, procesul de reintegrare trebuie conceput cu redundanțe, structurat astfel încât nicio acțiune de sabotaj – fie o provocare țintită, o operațiune informativă împotriva unui interlocutor-cheie sau o campanie de dezinformare – să nu poată prăbuși întregul cadru. Aceasta înseamnă construirea unui angajament pe o bază largă, cu multiple fațiuni ale elitei, nu concentrarea negocierilor pe un singur punct de contact vulnerabil la presiunea rusă.

Dimensiunea politică internă a Moldovei merită o atenție egală. Orice proces de reintegrare va impune Chișinăului concesii cu un cost politic ridicat pe termen scurt: adaptări normative pentru actorii economici transnistreni, posibile aranjamente tranzitorii care nu vor atinge o aliniere juridică sau administrativă completă și imediată și, cel mai controversat, o formă de garanții juridice sau economice pentru elitele ale căror activități din trecut ar fi altminteri supuse unei examinări amănunțite. Acestea sunt compromisuri dificile pentru orice guvern democratic și vor genera contestări privind responsabilitatea, justiția tranzițională și legitimitatea

percepută a negocierilor cu actori asociați regimului separatist. Rolul partenerilor europeni va fi crucial. Prezentarea reintegrării drept componentă integrală a procesului de aderare la UE, o condiție necesară pentru rezolvarea unei anomalii teritoriale incompatibile cu statutul de membru, oferă Chișinăului o narațiune puternică de legitimare. Asistența materială din partea UE, în special sprijinul financiar direct destinat acoperirii costurilor economice și instituționale ale integrării Transnistriei, o regiune cu infrastructură și capacitate de guvernare precară, ar reduce povara financiară a Moldovei și ar face compromisul politic sustenabil pentru societatea moldovenească. Implicarea europeană ar trebui să se extindă la asistența tehnică pentru armonizarea instituțională și, mai ales, la colaborarea cadrului de condiționalitate destinat Tiraspolului, astfel încât acesta să poarte greutatea unui angajament multilateral european, nu să apară drept concesie unilaterală a Moldovei față de interesele oligarhice din Transnistria.

Concluzii

Considerăm că Moldova se află într-un moment propice pentru a aborda problema Transnistriei. Erodarea majorității pilonilor structurali ai proiectului secesionist, coroborată cu contextul extern generat de războiul din Ucraina, a făcut ca o reintegrare negociată în ordinea constituțională a Moldovei să fie mai fezabilă decât în orice alt moment din ultimele trei decenii. Însă existența unor șanse mai bune nu este, în sine, suficientă. Eroziunea viabilității Transnistriei nu produce de la sine reintegrarea. Fără un efort politic deliberat și susținut din partea Chișinăului și a partenerilor săi europeni, rezultatul cel mai probabil nu este o încorporare pașnică, ci o degradare instituțională prelungită: o entitate geopolitică eșuată la granița Moldovei, generatoare de instabilitate, care susține rețele ilicite și rămâne disponibilă ca instrument de influență al Rusiei, chiar dacă controlul direct al Moscovei s-ar diminua. Susținem că această fereastră de oportunitate există. Întrebarea este dacă Moldova și Europa o vor folosi.

Notă: Acest eseu a fost publicat inițial, în limba engleză, în *Small Wars Journal* și reprezintă o contribuție la dezbaterea privind fezabilitatea reintegrării Transnistriei în ordinea constituțională a Republicii Moldova.

Capitolul VI: OPINIA PUBLICĂ ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Opinia publică și integrarea europeană a Republicii Moldova. Analiza sondajului „Annual Survey 2026 – Republic of Moldova”[1]

Introducere

În toate valurile succesive de extindere ale Uniunii Europene, succesul procesului de aderare a depins de două categorii de criterii. Prima este reprezentată de criteriile instituționale și juridice, consacrate prin criteriile de la Copenhaga și transpuse în capitolele de negociere care structurează procesul de aderare. A doua categorie, mai puțin formalizată, dar la fel de importantă, este legitimitatea democratică a proiectului european în interiorul statului candidat. Cu alte cuvinte, integrarea europeană nu este doar un exercițiu de armonizare legislativă, ci și un proces de construire a unui consens social în jurul unui proiect de transformare națională.

Experiența tuturor statelor central și est-europene care au aderat după 2004 arată că reformele cele mai dificile au fost susținute nu doar de voința politică a guvernelor, ci și de existența unei majorități sociale care considera apartenența la Uniunea Europeană drept o investiție în viitorul statului. România, Polonia, Lituania, Letonia, Estonia sau Croația au demonstrat că sprijinul populației conferă stabilitate procesului de aderare și reduce vulnerabilitatea acestuia la schimbările politice interne.

Republica Moldova se află astăzi într-o etapă comparabilă. Obținerea statutului de stat candidat în iunie 2022 și lansarea negocierilor de aderare au modificat fundamental natura relației dintre Chișinău și Bruxelles. Pentru prima dată de la proclamarea independenței, integrarea europeană nu mai reprezintă doar un obiectiv de politică externă sau un deziderat electoral, ci un proiect instituțional cu obiective, termene și mecanisme concrete de implementare.

În acest context, analiza opiniei publice dobândește o importanță strategică. *Dacă negocierile de aderare măsoară capacitatea administrației de a adopta acquis-ul comunitar, sondajele de opinie măsoară disponibilitatea societății de a susține costurile și transformările implicate de acest proces. Ele oferă răspuns la o întrebare fundamentală:*

[1] Interpretarea rezultatelor studiului „Annual Survey 2026 - Republic of Moldova” a fost realizată cu sprijinul inteligenței artificiale generative (ChatGPT), pe baza datelor publice incluse în raport.

există în Republica Moldova un consens social suficient de puternic pentru a susține integrarea europeană pe termen lung?

Studiul „Annual Survey 2026 - Republic of Moldova" a fost realizat în cadrul programului EU Neighbours East, în perioada ianuarie-februarie 2026, pe un eșantion reprezentativ la nivel național de 1.027 de respondenți, prin interviuri față în față.

Din 2016, programul EU Neighbours East realizează anual același tip de investigație în statele Parteneriatului Estic, utilizând indicatori comparabili. Această continuitate permite identificarea tendințelor pe termen lung și reduce riscul interpretării unor fluctuații conjuncturale drept schimbări structurale.

Cercetarea nu măsoară exclusiv atitudinea față de aderarea la Uniunea Europeană. Ea investighează simultan: nivelul de încredere în Uniunea Europeană; imaginea generală a UE; percepția asupra relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană; evaluarea sprijinului financiar european; domeniile în care cetățenii așteaptă implicarea Uniunii; sursele de informare și gradul de expunere la mesajele privind Uniunea Europeană.

Prin urmare, raportul oferă nu doar o măsură a sprijinului politic, ci o imagine complexă asupra relației dintre cetățeni și proiectul european.

Datele prezentate în raportul din acest an nu indică doar existența unei majorități favorabile aderării la Uniunea Europeană, ci și modificarea criteriilor prin care cetățenii evaluează proiectul european. Dacă în deceniile anterioare opțiunea europeană era explicată în principal prin argumente geopolitice sau identitare, cercetarea arată că *integrarea este asociată tot mai mult cu modernizarea administrației, dezvoltarea economică, creșterea nivelului de trai și consolidarea statului de drept*.

Această schimbare este poate *cea mai importantă concluzie a raportului. Ea sugerează că societatea moldovenească începe să privească Uniunea Europeană nu doar ca pe o alternativă geopolitică, ci ca pe un model de organizare a statului și de dezvoltare economică*. În acest sens, integrarea europeană încetează să mai fie percepută exclusiv ca o alegere între Est și Vest și devine un proiect intern de reformare a Republicii Moldova.

1. Contextul politic și european al sondajului

Sondajul EU Neighbours East din 2026 a fost realizat într-un moment excepțional din istoria Republicii Moldova. În doar câțiva ani, țara a traversat transformări geopolitice care, în alte perioade istorice, s-au produs pe parcursul unui deceniu.

Invazia Federației Ruse în Ucraina, declanșată în februarie 2022, a modificat radical arhitectura de securitate din Europa de Est. Pentru Republica Moldova, războiul nu a reprezentat doar o amenințare la adresa securității regionale, ci și o accelerare fără precedent a apropierii de Uniunea Europeană.

Aceste evoluții au avut efecte directe asupra percepției publice. Spre deosebire de anii anteriori, când Uniunea Europeană era adesea asociată cu obiective îndepărtate și abstracte, începând cu 2022 cetățenii au putut observa mai clar contribuția concretă a UE la reziliența economică și instituțională a Republicii Moldova.

În același timp, războiul din Ucraina a modificat modul în care populația percepe securitatea națională. Dacă anterior dezbaterea privind integrarea europeană era dominată de argumente identitare și economice, după 2022 dimensiunea securității a devenit inseparabilă de proiectul european. Pentru o parte importantă a societății, apropierea de Uniunea Europeană a început să fie asociată nu doar cu prosperitatea, ci și cu stabilitatea politică, reziliența instituțională și apartenența la spațiul democratic occidental.

Această schimbare explică, în mare măsură, nivelurile foarte ridicate de încredere în Uniunea Europeană înregistrate de sondajul din 2026. Nu este vorba doar despre aprecierea unor politici sectoriale, ci despre consolidarea imaginii Uniunii Europene ca principal partener strategic al Republicii Moldova.

În același timp, trebuie remarcat că această evoluție nu reprezintă exclusiv consecința războiului. Ea reflectă și acumulările produse în cei peste cincisprezece ani de implementare a Parteneriatului Estic, a Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb Aprofundate și Cuprinzătoare (DCFTA). Cu alte cuvinte, evenimentele din 2022 au accelerat un proces care începuse cu mult înainte.

2. Evoluția sprijinului pentru integrarea europeană (2016–2026)

Poate cea mai importantă contribuție a raportului este aceea că permite observarea unei evoluții istorice.

În 2016, Republica Moldova traversa una dintre cele mai dificile perioade din istoria sa post-independență. Criza bancară, instabilitatea politică, nivelul redus de încredere în instituții și polarizarea geopolitică afectaseră profund imaginea proiectului european. Pentru o parte importantă a populației, Uniunea Europeană era asociată cu promisiuni neîndeplinite și cu incapacitatea clasei politice de a transforma reformele în rezultate concrete.

Anii următori au fost caracterizați de oscilații ale opiniei publice. Sprijinul pentru integrarea europeană a crescut sau a scăzut în funcție de evoluțiile politice interne, de schimbările de guvern și de contextul regional.

Totuși, privind retrospectiv întreaga perioadă 2016–2026, se observă o tendință clară: orientarea europeană s-a consolidat gradual, iar după 2022 această evoluție s-a accelerat.

Invazia Rusiei în Ucraina a reprezentat un moment de ruptură. Pentru prima dată după proclamarea independenței, problema apartenenței geopolitice a Republicii Moldova nu a mai fost percepută ca o dezbatere teoretică, ci ca o chestiune legată de securitatea statului și de viitorul generațiilor următoare.

În același timp, Uniunea Europeană a răspuns rapid prin măsuri concrete: sprijin financiar, asistență pentru gestionarea crizei energetice, susținerea reformelor și acordarea statutului de stat candidat.

Această succesiune de evenimente explică de ce, în 2026, sprijinul pentru aderare nu apare ca o reacție emoțională, ci ca rezultatul unei schimbări de percepție asupra rolului Uniunii Europene.

Societatea moldovenească pare să fi depășit etapa în care integrarea europeană era interpretată exclusiv prin prisma confruntării geopolitice dintre Est și Vest. Tot mai mulți cetățeni privesc aderarea ca pe un proiect de modernizare internă.

Aceasta este, probabil, cea mai importantă concluzie care se desprinde din întreaga serie de sondaje.

3. Cele 58 de procente – un indicator care trebuie interpretat cu prudență

O majoritate a cetățenilor susține aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană-58%. Totuși, aceste date trebuie interpretate cu prudență.

În primul rând, trebuie observat că sprijinul pentru aderare este inferior procentului celor care consideră că Uniunea Europeană aduce beneficii Republicii Moldova.

Această diferență este extrem de interesantă.

Ea arată că există cetățeni care apreciază efectele pozitive ale cooperării cu Uniunea Europeană, dar care manifestă încă rezerve față de aderarea propriu-zisă. Motivele pot fi diverse: preocupări privind ritmul reformelor, temeri legate de impactul economic asupra unor sectoare, influența discursurilor eurosceptice sau incertitudinile generate de contextul regional.

În al doilea rând, trebuie analizată categoria celor 20% de indecișI.

În dezbaterile publice, atenția se concentrează aproape exclusiv asupra raportului dintre susținători și opozanți. În realitate, categoria persoanelor fără o opinie clară este cea care poate influența decisiv evoluția viitoare a consensului european.

Acești cetățeni nu sunt neapărat adversari ai integrării. De cele mai multe ori, ei așteaptă dovezi concrete privind eficiența reformelor și impactul aderării asupra vieții cotidiene.

În acest sens**, adevărata competiție politică din următorii ani nu se va desfășura între susținătorii și adversarii Uniunii Europene, ci pentru câștigarea încrederii acestui segment moderat și prudent al societății.**

4. Integrarea europeană și transformarea culturii politice

Interpretarea cea mai interesantă a sondajului nu privește însă procentele, ci schimbarea modului în care cetățenii înțeleg integrarea europeană.

În primii ani ai independenței, dezbaterea despre Uniunea Europeană era dominată de argumente istorice, identitare și geopolitice. Pentru unii, Europa

însemna revenirea la spațiul cultural occidental. Pentru alții, reprezenta o alternativă la influența Federației Ruse.

Acest tip de dezbatere a produs o polarizare accentuată.

Sondajul din 2026 sugerează însă că această paradigmă începe să se schimbe.

Astăzi, cetățenii discută tot mai puțin despre identitate și tot mai mult despre administrație, infrastructură, educație, sănătate, agricultură și economie.

Această transformare este esențială.

Ea înseamnă că Uniunea Europeană nu mai este evaluată în primul rând prin simboluri, ci prin performanță.

Cu alte cuvinte, Republica Moldova începe să intre într-o fază pe care România a cunoscut-o în perioada 2003–2006. În acei ani, dezbaterea privind aderarea s-a mutat treptat din zona ideologică în zona politicilor publice. Cetățenii au început să întrebe mai puțin „De ce să aderăm?" și tot mai des „Cum ne va schimba aderarea viața?".

Același fenomen pare să fie vizibil astăzi și în Republica Moldova.

Aceasta este poate cea mai importantă veste pe care o transmite sondajul EU Neighbours East 2026.

Nu doar că există o majoritate favorabilă aderării, ci începe să se formeze o cultură politică europeană, în care succesul este măsurat prin calitatea instituțiilor, eficiența administrației și bunăstarea cetățenilor.

Această schimbare de mentalitate este mult mai greu de construit decât adoptarea legislației europene. Dar, odată consolidată, ea devine fundamentul cel mai solid al integrării.

5. Încrederea în Uniunea Europeană – fundamentul capitalului de legitimitate

Dincolo de procentul cetățenilor care declară că susțin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, raportul Annual Survey 2026 – Republic of Moldova evidențiază un indicator poate chiar mai important pentru înțelegerea procesului de integrare: nivelul de încredere în Uniunea Europeană.

Potrivit cercetării, **aproximativ 70% dintre respondenți afirmă că au încredere în Uniunea Europeană, iar 57% declară că au o imagine pozitivă despre aceasta**. Cele două procente măsoară dimensiuni diferite ale relației dintre cetățeni și instituțiile europene. Imaginea exprimă o percepție generală, influențată de reprezentări, simboluri și experiențe individuale. Încrederea presupune însă convingerea că o instituție este competentă, predictibilă și capabilă să acționeze în interesul cetățenilor.

Încrederea în Uniunea Europeană este alimentată și de experiențele concrete ale ultimilor ani. Sprijinul acordat Republicii Moldova în gestionarea crizei energetice, asistența financiară oferită după declanșarea războiului din Ucraina,

investițiile în infrastructură, dezvoltarea administrației publice și susținerea reformelor au făcut ca Uniunea Europeană să fie percepută nu doar ca un actor diplomatic, ci ca un partener implicat direct în dezvoltarea țării.

6. Uniunea Europeană – principalul partener strategic al Republicii Moldova

Un alt rezultat important al cercetării este faptul că 89% dintre respondenți apreciază că relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană sunt bune. Este cel mai ridicat nivel înregistrat de la începutul realizării acestor sondaje și unul dintre cei mai relevanți indicatori ai consolidării relației dintre Chișinău și Bruxelles.

Acest procent reflectă o schimbare profundă în modul în care societatea moldovenească percepe Uniunea Europeană. Dacă în urmă cu un deceniu relația era privită în principal prin prisma dialogului politic și a perspectivelor de integrare, în prezent cetățenii o asociază tot mai mult cu beneficii concrete și cu dezvoltarea statului.

În ultimii ani, Uniunea Europeană și-a consolidat poziția de principal partener al Republicii Moldova prin investiții consistente în infrastructură, agricultură, educație, sănătate și administrație publică. Numeroase proiecte finanțate din fonduri europene au devenit vizibile în comunitățile locale, contribuind la creșterea încrederii populației în cooperarea cu instituțiile europene.

7. Republica Moldova și experiența statelor care au aderat la Uniunea Europeană

Analiza rezultatelor sondajului Annual Survey 2026 - Republic of Moldova devine cu adevărat relevantă atunci când este plasată într-o perspectivă comparativă. În istoria extinderii Uniunii Europene, fiecare stat candidat a parcurs un proces diferit de pregătire instituțională și politică, însă există câteva constante care se regăsesc în aproape toate cazurile de succes.

Una dintre acestea este consolidarea treptată a unui consens social în jurul proiectului european. În Polonia, statele baltice, Slovacia sau România, aderarea nu a fost rezultatul exclusiv al negocierilor tehnice dintre guverne și instituțiile europene. Ea a fost posibilă deoarece majoritatea societății a început să considere integrarea europeană drept principalul instrument pentru modernizarea statului și recuperarea decalajelor economice față de Europa Occidentală.

România oferă, din acest punct de vedere, un exemplu deosebit de relevant. În perioada 2003–2006, pe măsură ce negocierile de aderare se apropiau de final, discursul public s-a modificat vizibil. Dacă în anii ,90 tema dominantă era apartenența României la spațiul euro-atlantic, în ultimii ani dinaintea aderării accentul s-a mutat asupra reformei administrației, independenței justiției, dezvoltării

economice și absorbției fondurilor europene. Cu alte cuvinte, dezbaterea despre „Europa" a devenit, treptat, o dezbatere despre funcționarea statului român.

Un fenomen asemănător începe să fie observat astăzi și în Republica Moldova. Rezultatele sondajului arată că Uniunea Europeană este asociată tot mai puțin cu o alegere geopolitică și tot mai mult cu un model de dezvoltare. Cetățenii vorbesc despre infrastructură, investiții, agricultură, sănătate, educație, locuri de muncă și administrație eficientă. Aceste teme sunt caracteristice unei societăți care începe să evalueze integrarea europeană prin efectele sale asupra vieții cotidiene.

Există însă și diferențe importante între experiența Republicii Moldova și cea a statelor care au aderat în valurile anterioare de extindere. Nici România și nici celelalte state central-europene nu au negociat aderarea într-un context regional atât de complicat precum cel actual. Republica Moldova își desfășoară procesul de integrare în vecinătatea unui război de mare intensitate, confruntându-se simultan cu provocări de securitate, presiuni economice și campanii de dezinformare.

Aceste circumstanțe conferă aderării o semnificație suplimentară. Integrarea europeană nu mai reprezintă doar o strategie de dezvoltare economică și instituțională, ci și un mecanism de consolidare a rezilienței statului și de ancorare a acestuia într-un spațiu al stabilității democratice.

8. De la consensul politic la consensul societal

Una dintre cele mai importante concluzii desprinse din analiza sondajului este faptul că Republica Moldova pare să depășească etapa în care integrarea europeană era susținută aproape exclusiv de o parte a clasei politice.

Datele sondajului indică apariția unui consens societal construit nu doar pe opțiuni electorale sau pe afinități ideologice, ci și pe experiențele concrete ale populației. Investițiile în infrastructură, proiectele de dezvoltare locală, sprijinul acordat agriculturii, educației și administrației publice au făcut ca relația cu Uniunea Europeană să fie percepută direct în viața de zi cu zi a comunităților.

În același timp, existența unei majorități favorabile aderării nu trebuie interpretată ca o garanție a ireversibilității procesului. Cei aproximativ 20% dintre respondenți care nu exprimă încă o opțiune fermă reprezintă segmentul asupra căruia se va concentra, cel mai probabil, competiția politică și comunicarea publică în următorii ani.

Experiența statelor care au aderat la Uniunea Europeană arată că sprijinul popular poate fi consolidat prin rezultate vizibile ale reformelor, dar poate fi și diminuat dacă procesul de transformare instituțională stagnează sau dacă beneficiile aderării nu sunt resimțite de cetățeni. Prin urmare, succesul negocierilor de aderare nu va depinde exclusiv de îndeplinirea criteriilor tehnice stabilite de Uniunea

Europeană, ci și de capacitatea autorităților de a menține încrederea societății în direcția europeană a țării.

Din această perspectivă, Republica Moldova intră într-o etapă nouă a procesului de integrare. Dacă primul deceniu al apropierii de Uniunea Europeană a fost dominat de construirea consensului politic, următorii ani vor fi decisivi pentru consolidarea unui consens societal, bazat pe participarea activă a cetățenilor și pe încrederea acestora în rezultatele reformelor.

Special

România și Republica Moldova: Parteneriatul pentru UE

Mesajul Alteței Sale Regale Principele Radu al României

Relația dintre România și Republica Moldova este una dintre acele legături care nu pot fi explicate doar prin apropierea geografică sau prin istoria comună. Ea se sprijină, înainte de toate, pe oameni. Pe familii, pe comunități, pe limba pe care o împărtășim, pe cultura care ne unește și pe dorința firească de a trăi într-un spațiu al libertății, al demnității și al speranței.

Pentru Familia Regală a României, Republica Moldova a fost, în ultimele două decenii, una dintre cele mai apropiate preocupări ale activității publice. Fiecare vizită peste Prut a însemnat întâlniri cu oameni de Stat, militari, profesori, antreprenori,

studenți și reprezentanți ai societății civile. Dincolo de caracterul oficial al acestor angajamente, ele au avut întotdeauna același rost și aceeași convingere la bază: de a reitera că adevărata apropiere se clădește în timp, prin răbdare și prin continuitatea gesturilor făcute cu bună-credință.

Coroana nu face politică și nu ia decizii de guvernare. Rolul ei este altul. Ea poate aduce oamenii și instituțiile mai aproape unii de alții, poate încuraja dialogul și poate crea încredere și mândrie, două valori atât de necesare lumii de astăzi. În toți acești ani, Coroana Română a sprijinit proiecte care au adus laolaltă universități, academii militare, organizații profesionale, comunități locale și mediul de afaceri din România și Republica Moldova. Misiunile economice desfășurate sub auspiciile Familiei Regale și numeroasele inițiative culturale, educaționale și sociale au arătat că viitorul nu se construiește prin declarații, ci cărămidă peste cărămidă, prin oameni care aleg să lucreze împreună.

Astăzi, Republica Moldova se află în fața unui drum pe care generații întregi l-au privit cu speranță. Parcursul european este alegerea societății de a-și așeza viitorul pe temelia libertății, a respectului pentru lege, a demnității persoanei și a solidarității dintre oameni.

Pentru Republica Moldova, apropierea de Uniunea Europeană înseamnă consolidarea instituțiilor democratice, o economie mai solidă, șanse mai mari pentru tineri și siguranța că eforturile unei întregi generații vor rodi într-un climat al stabilității și al libertății.

România are nu doar interesul, ci și datoria morală de a rămâne cel mai apropiat partener al Republicii Moldova către materializarea acestei aspirații. Nu numai pentru că împărtășim aceeași limbă, aceleași rădăcini și aceeași istorie, ci și pentru că împărtășim aceeași responsabilitate față de viitorul acestei părți a continentului. O Republică Moldova mai puternică înseamnă mai multă stabilitate pentru întreaga regiune, iar această apropiere se construiește prin educație, cultură, cercetare, economie, cooperare militară și prin dialogul dintre comunitățile locale. Legăturile cele mai trainice nu se nasc din declarații, ci prind viață prin oamenii care aleg să aibă încredere unii în alții și să lucreze împreună.

Majestatea Sa Custodele Coroanei va continua să fie prezentă acolo unde poate aduce oameni și instituții împreună. În România, în Republica Moldova și în capitalele europene, Coroana va continua să încurajeze cooperarea și solidaritatea.

Viitorul României și al Republica Moldova depinde de voința noastră.

Biografii

Marius Stoian, Coordonator general al Seriei Caiete Documentare Club România și fondator al Club Romania din 2011. Marius și-a început cariera în jurnalism în 1990 ca redactor la ziarul Tineretul Liber. Ulterior, a lucrat corespondent de presă pentru un ziar și un canal TV din România în Ungaria și Republica Moldova. A devenit apoi consilier personal al Secretarului de Stat pentru Românii de Pretutindeni (2000) și al Ministerului Turismului (2001–2003). În 2009, a îndeplinit funcția de subsecretar de stat pentru comerț exterior. Este absolvent de Jurnalism și Științele Comunicării. În calitate de lider al think tank-ului Club Romania, pe lângă participarea curentă la diverse formate de dialog naționale și internaționale, a dedicat ultimii zece ani coordonării proiectului „Caietele Documentare – Club Romania", o serie de 10 volume tematice ce include contribuții de la peste 900 de experți de top din domeniile academic, economic, socio-politic și cultural, axându-se pe abordări sectoriale integrate. Seria constituie o adevărată „Enciclopedie Românească" de analiză, orientată spre diseminarea cunoașterii

Victor Vevera este directorul general al Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică (ICI București), cea mai importantă instituție publică de cercetare din România în domeniul tehnologiei informației, securității cibernetice și inovației digitale. A coordonat dezvoltarea strategică a institutului, extinzându-i rolul național și internațional în tehnologii digitale avansate, infrastructuri securizate și cercetare aplicată. Sub conducerea sa, ICI București și-a consolidat poziția de centru de excelență în securitate cibernetică, blockchain, cloud computing, inteligență artificială, guvernanță digitală și calcul de înaltă performanță. Institutul s-a implicat, de asemenea, în inițiative majore de inovare la nivel european și național, inclusiv prin găzduirea primului proiect de infrastructură AI din România în cadrul unui consorțiu european.

Andrei Stoian activează la intersecția dintre business, consultanță, comunicare strategică și relații internaționale. Cu o formare în științe politice și diplomație, este implicat în proiecte de dezvoltare, public affairs, parteneriate instituționale și poziționare strategică. Are experiență în zona media și televiziune, unde abordează teme de geopolitică, economie, leadership și afaceri globale. Este activ în Rotary de peste un deceniu, cu implicare în proiecte comunitare, educaționale și de leadership.

Anca Dragu este Guvernator al Băncii Naționale a Moldovei, numită prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 22 decembrie 2023, în urma unei cariere impresionante în România, precum și la nivel european și internațional. Este prima femeie care deține funcția de Guvernator al Băncii Naționale a Moldovei, având o experiență profesională de 27 de ani în sectoarele economic, financiar-bancar și public. De asemenea, a fost prima femeie din România care a deținut mandatul de Președinte al Senatului (2020–2021) și a doua femeie din istoria României care a ocupat funcția de Ministru al Finanțelor Publice (2015–2017).

Dan Barna este europarlamentar român liberal (partidul Uniunea Salvați România). Este vicepreședinte al Grupului Renew Europe și al Partidului ALDE. Anterior, Dan Barna a ocupat funcția de viceprim-ministru al României și a fost deputat în Parlamentul României timp de două mandate, fiind specializat în afaceri europene și externe. În prezent, Dan Barna este membru al comisiilor AFET, INTA și REGI, vicepreședinte al Delegației la Comisia parlamentară de asociere UE-Moldova și membru al delegațiilor D-US și Euronest.

Miruna Butnaru-Troncotă este cercetătoare în relații internaționale și scriitoare. Din 2014 are un doctorat în Științe Politice la Școala Națională de Științe Politice și Administrative (SNSPA) din București și a deținut diverse burse de cercetare la Berlin, Ljubljana, Graz și Varșovia. Domeniul ei principal de expertiză este politica de extindere a UE și reconstrucția post-conflict a Balcanilor de Vest și a publicat numeroase contribuții academice în acest domeniu. În prezent, lucrează ca și profesoară universitară abilitată și directoare a Centrului de Studii Europene al SNSPA. A deținut mai multe burse de leadership precum SouthEast Europe Leadership Development Programme, Aspen Young Leaders și International Visitor's Leadersip Programme oferit de Departamentul de Stat al SUA. La începutul carierei sale, Miruna a lucrat ca ofițer politic stagiar pentru Ambasada României la Sarajevo (2013) și la Delegația Uniunii Europene la Priștina (2014). Cu pseudonimul Miruna Vlada a publicat 4 volume de poezie.

Iulian Chifu este profesor universitar doctor habilitat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I" și președintele Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning. A fost consilier prezidențial pentru afaceri strategice, securitate și politică externă (2011–2014) și consilier de stat al prim-ministrului pentru politică externă, securitate și afaceri strategice (2021–2023). Domeniile sale de expertiză includ analiza și gestionarea conflictelor, procesul decizional în situații de criză, războiul cognitiv și informațional, precum și studiile prospective. E-mail: keafuyul@gmail.com. ORCID 0000-0001-6093-8365.

Tudor Oancea este un tânăr cu o experiență considerabilă în diplomație, relații internaționale și studii de securitate, doctorand în relații internaționale la Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) și consilier parlamentar la Senatul României. Din poziția de diplomat în cadrul Ambasadei României la Luxemburg a fost implicat în gestionarea președinției rotative a României la Consiliul Uniunii Europene. A ocupat funcția de consilier politic și economic al ambasadorului în cadrul Ambasadei României în Senegal, cea mai importantă misiune diplomatică a României în Africa de Vest, cu jurisdicție în 8 state: Senegal, Gambia, Guineea-Bissau, Guineea-Conakry, Mali, Coasta de Fildeș, Burkina-Faso și Capul Verde.

Răzvan-Ionuț Foncea este cercetător în politici digitale la think tank-ul Edge Institute. Absolvent de masterat în afaceri europene al Sciences Po Paris, Răzvan este dublu licențiat al Universității Babeș-Bolyai în Studii de securitate și Leadership în sectorul public. Anterior, Răzvan a fost consultant parlamentar pe teme de politică externă, educație și cultură. Totodată, a fost Delegat de Tineret al României la ONU și stagiar la președinția Conferinței generale a UNESCO. A beneficiat de burse la Clinton Global Initiative University, European Academy of Diplomacy (Varșovia) și Arizona State University. Publică articole de opinie și cercetări pe teme de geopolitică regională și diplomație publică.

Angela Grămadă este președinta Asociației Experts for Security and Global Affairs (ESGA), România, expertă specializată pe cercetarea spațiului ex-sovietic, în special pe studierea relațiilor dintre Federația Rusă și statele din Europa de Est și Caucazul de Sud. De asemenea, este autoare a mai multor proiecte de analiză și studiu care au ca obiect de cercetare procese de politică internă și externă din Ucraina, Georgia și Republica Moldova.

Robert Lupițu este redactor-șef al publicației CaleaEuropeană.ro și jurnalist în afaceri europene și NATO, acreditat anual la summit-uri europene și euro-atlantice și forumuri de prestigiu precum Conferința de Securitate de la München. Autor în volume colective marca Club România – „România transatlantică”, „100 de fețe ale inovației”, „Calitatea vieții - Tehnologie în retroumanism. Viitorul cu puterea comunităților”, Robert a conceput și a susținut training-uri în ABC-ul afacerilor europene pentru tineri jurnaliști din România și din Republica Moldova.

Marco Badea are o experiență de 10 ani în jurnalism este fondatorul platformei media Explicativ.com. A lucrat de-a lungul timpului în radio, televiziune și presa scrisă. Indiferent de locul în care a fost, Marco a făcut jurnalism în serviciul public. Iar atunci când nu era angajat într-o redacție, scria pe Facebook pentru public ca să informeze oamenii și să combată dezinformarea sau lipsa de informație. A creat primul podcast de informații la o televiziune de știri, e vorba de DigiContext, a câștigat bursa JTI pentru jurnaliști și a colaborat cu Euractiv Bruxelles. Marco pune foarte mult întrebări, îi place să caute explicații și să citească printre rânduri.

Tudor-Dan Ancuța este jurist, absolvent al Facultății de Drept a Freie Universität Berlin și fellow al Departamentului de Stat al SUA. Din 2022, este analist de politici publice și consilier parlamentar în Bundestagul german, lucrând inițial cu Partidul Liberal (FDP), iar în actuala legislatură cu cel Creștin-Democrat (CDU). În ultimii zece ani, s-a afirmat ca expert în relațiile româno-germane, contribuind la consolidarea acestora prin intervențiile sale în mass-media și în spațiul public.

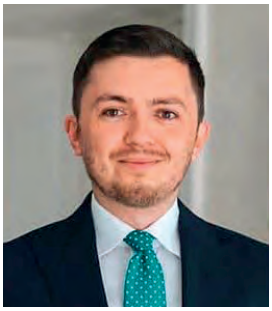

Ștefan Popescu este analist și comentator de politică externă cu o intensă activitate în mass media. Este doctor în istoria relațiilor internaționale contemporane ale Universității Paris 1 – Sorbona. Teza sa de doctorat despre Albania în politica externă franceză a obținut distincția *Summa cum laude* și felicitări unanime din partea juriului. Deține, de asemenea, un al doilea master în geopolitică la Universitatea Paris 1 – Sorbonne și la École Normale Supérieure din Paris (ENS-Ulm).

Antonia-Laura Pup este cercetătoare doctorală la Institutul Universitar European (EUI), unde studiază autonomia strategică europeană în sectorul tehnologic. Este absolventă Fulbright a Universității Georgetown, unde s-a specializat în politici privind tehnologia și securitatea națională, finalizând programul de masterat cu distincție și fiind desemnată *Graduate Class Marshal*. De asemenea, deține o diplomă de master în Securitate Internațională de la Sciences Po Paris.

Dumitru Oprițoiu este diplomat român, în acest moment în misiune externă în cadrul Reprezentanției României pe lângă Uniunea Europeană, acolo unde urmărește procesul de extindere al Uniunii Europene. Expert în afaceri europene, Dumitru Oprițoiu a activat în trecut în cadrul Parlamentului European și în societatea civilă, în cadrul Europuls – Centrul de Exeprtiză Europeană.

Radu Magdin, CEO la Smartlink Communications, este analist global, consultant, trainer și membru al unor grupuri de reflecție (think tank). A fost consilier onorific al Prim-ministrului României (2014-2015) și l-a consiliat pe Premierul Republicii Moldova (2016-2017) pe diverse teme strategice, de la strategie politică și comunicare până la implementarea reformelor și afaceri externe. Radu este Lider Emergent NATO în cadrul Atlantic Council din SUA (2014), Trendsetter Forbes România (2014) și Lider de Securitate al Varșoviei (2015).

Victor Negrescu este Vicepreședinte al Parlamentului European, Vicepreședinte al Partidului Socialiștilor Europeni și Prim-vicepreședinte al PSD România, fiind o voce importantă în consolidarea guvernării democratice în Europa. Cu o vastă experiență în implicarea civică, a fondat PES Activists România, o rețea de 10.000 de membri axată pe afaceri europene. Activitatea sa se concentrează pe reconstruirea încrederii în democrație, sporirea transparenței și promovarea unei participări civice semnificative.

Victor Giosan este consultant internațional cu peste 34 de ani de experiență profesională, specializat în reforma administrației publice, management public, descentralizare fiscală, planificare strategică și analiza politicilor publice. În prezent, activează ca Înalt Consilier al Uniunii Europene pe lângă Guvernul Republicii Moldova, oferind asistență pe domeniile reformei administrației locale, descentralizării și comasării teritoriale.

Cătălin Predoiu este senator în Parlamentului României din partea Partidului Național Liberal, ales în Circumscripția Electorală nr. 31 Prahova la alegerile generale din 2024, viceprim-ministru și ministru al Afacerilor Interne. Este la al treilea mandat de parlamentar. A absolvit cursurile Facultății de Drept din cadrul Universității București (1991). A urmat ulterior un program de instruire în practica dreptului comercial la Baroul din Caen, Franța (1994) și a obținut titlul științific de doctor în Drept Comercial, *Summa cum laudae*, la Facultatea de Drept din cadrul Universității București (2004). După absolvirea facultății, a lucrat ca avocat în Baroul București (1991-1995).

Nicolae Toderaș este conferențiar universitar în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA). Predă cursuri în domeniul studiilor europene, politicilor UE și evaluării politicilor și programelor europene. Din 2016, face parte și din echipa Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene (MIPE), unde contribuie la programarea fondurilor europene la care România are acces, precum și la dezvoltarea capacității de evaluare a impactului fondurilor europene. De asemenea, colaborează cu Institutul Național de Administrație (INA) în calitate de formator unde susține cursuri de perfecționare, dar și de formare specializată pentru ocuparea unei funcții publice corespunzătoare categoriei înalților funcționari publici. În 2021 a coordonat echipa tehnică care a elaborat și negociat Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR). Începând cu 2024 este implicat în procesul de concepere a Planului de Parteneriat Național și Regional 2028-2034. Pe parcursul activității sale a contribuit la transferul de politici, abordări, instituții și instrumente în domeniul educației din România în Republica Moldova.

Victor Nicolaescu este președintele Asociației pentru Dezvoltare Locală „Smart City” este o organizație necomercială din Republica Moldova, înființată în 2022 cu scopul de a sprijini dezvoltarea durabilă a localităților. După un eveniment de lansare în anul 2023, asociația a derulat proiecte cheie: un eveniment special cu comisarul european Adina Vălean, campania de informare „Construim Moldova Europeană” (MD-RO) și un eveniment despre turismul balnear (MD-RO). Totodată, este fondatoare la platforma civică „Parteneriat pentru Europa”.

Manuela Catrina este un lider deschizător de drumuri în domeniul securității cibernetice și al rezilienței digitale, având în spate activitatea de Director Adjunct al Directoratului Național de Securitate Cibernetică din România (DNSC) și de Secretar de Stat în cadrul Ministerului Comunicațiilor și Societății Informaționale. A reprezentat România la nivel ministerial în UE, a coordonat portofoliul digital în timpul Președinției României la Consiliul UE și a contribuit la construirea rezilienței instituționale de la temelie. Fondatoare a mișcării europene Women4Cyber și recunoscută în Top 50 cele mai influente femei din domeniul securității cibernetice din Europa, ea susține leadershipul feminin în sectoarele de securitate, demonstrând că reziliența necesită nu doar soluții tehnice, ci și perspective diverse, instituții puternice și un angajament ferm față de valorile democratice.

Adelina Brad este jurist și cercetător român, deținând totodată funcția de președintă a Asociației Leaders for the Future. A activat în calitate de consilier juridic în cadrul Inițiativei pentru Dreptul Central și Est-European a OPDAT din cadrul Departamentului de Justiție al SUA și ca consilier în Ministerul Justiției din România, urmând în paralel studii doctorale în științe politice și administrative cu accent pe statul de drept.

Liliana Grosaru-Filip este analist în relații internaționale și securitate internațională, fiind fondatoarea și președinta grupului de cercetare Political Research Group. După absolvirea cursurilor de specializare la Școala NATO din Oberammergau și participarea la programe de formare dedicate entităților de educație și instruire NATO, este expert NATO pentru managementul asigurării calității în educație. Deține titlul de doctor în științe politice – relații internaționale, obținut la Universitatea Națională de Studii Politice și Administrație Publică (SNSPA) din România. Cercetarea sa se axează pe tema „Formele de intervenție internațională după 11 septembrie". Din 2022, este expert senior în cadrul rețelei Women in International Security și membră a Warsaw Security Network for Democracy, o platformă afiliată Forumului de Securitate de la Varșovia.

Dorina Baltag este analist politic specializat în extinderea UE, guvernare democratică și implicarea diasporei, precum și cercetător la Institutul pentru Diplomație și Afaceri Internaționale din Londra. Activitatea sa se concentrează pe politica externă a UE, consolidarea democratică în Europa de Est și rolul societății civile și al diasporei în consolidarea guvernării democratice. Oferă consultanță actorilor guvernamentali și ai societății civile privind reforma guvernării și participarea diasporei, contribuind totodată în mod regulat la dezbaterile de politică publică de la nivel național și european. Este, de asemenea, fondatoarea Noroc Olanda, o fundație a diasporei moldovenești din Țările de Jos, activă din 2012 în domeniul implicării civice, al educației și al rezilienței democratice legate de integrarea europeană a Republicii Moldova.

Sebastian Burduja este deputat în Parlamentul României și președinte al filialei PNL București. În plan guvernamental a deținut funcția de ministru al Energiei, ministru al Cercetării, Inovării și Digitalizării, precum și pe cea de Secretar de Stat în Ministerul Finanțelor. Înainte de activitatea din politica românească, a lucrat ca specialist în dezvoltare la Banca Mondială în Washington, D.C. Este fondatorul Ligii Studenților Români din Străinătate (LSRS) și al platformei CAESAR. Din punct de vedere academic, este licențiat al Universității Stanford, deține un dublu masterat la Universitatea Harvard (Kennedy School și Harvard Business School) și un doctorat în economie la ASE București.

Constantin Alexandru Manda este consultant senior în proiecte strategice de energie și investiții străine, fiind de profesie avocat. Este fondatorul Centrului AGORA pentru Democrație, un policy-hub care promovează vocea tinerilor experți în construirea României de mâine. Totodată, în calitate de consultant al Băncii Mondiale, oferă asistență tehnică instituțiilor publice din România privind tranziția energetică. Este fost consilier al ministrului Energiei și în Cancelaria Prim-Ministrului. În 2021, a fost distins cu premiul Tânărul European al Anului și inclus în Forbes 30 sub 30.

Ovidiu Demetrescu este consultant internațional în domeniile energiei, serviciilor financiare și fuziunilor & achizițiilor (M&A), având o experiență de peste 30 de ani. În prezent, activează ca partener fondator al firmei de consultanță OCD Capital & Resource și consultant independent calificat pentru Banca Mondială / IFC pe proiecte de energie regenerabilă. În perioada recentă a fost Consilier Special al Guvernului României în timpul crizei energetice (2022–2023) și a acordat consultanță strategică pentru proiecte majore precum evaluarea centralei Iernut (Romgaz) și dezvoltarea de parcuri eoliene, fotovoltaice și capacități de stocare de sute de MW.

Gabriel Andronache ocupa funcția de Vicepreședinte al Autorității Naționale de Reglementare în Domeniul Energiei (ANRE), după ce anterior a condus Transelectrica S.A. în calitate de Președinte al Directoratului și a făcut parte din consiliile de supraveghere ale unor companii majore precum Hidroelectrica, Electrica și ELCEN. Cu o carieră de peste 25 de ani ce îmbină dreptul, administrația publică și sectorul energetic, a fost Consilier de Stat în Cancelaria Prim-ministrului, Ministru-consilier la Ambasada României la Paris și ofițer în cadrul Ministerului Apărării Naționale, fiind absolvent al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" și al Colegiului Național de Apărare.

Echipa Transelectrica, sub coordonarea lui Ștefăniță Munteanu, Președintele Directoratului Companiei Naționale de Transport al Energiei Electrice Transelectrica S.A.**,** reunește profesioniști cu expertiză în operarea și dezvoltarea Sistemului Electroenergetic Național, infrastructură energetică strategică, investiții, digitalizare și integrarea noilor capacități de producție. În calitate de operator de transport și de sistem, Transelectrica îndeplinește un rol esențial în asigurarea siguranței și stabilității sistemului energetic, dezvoltarea și modernizarea rețelei electrice de transport și consolidarea interconectării României cu sistemul energetic european.

Echipa OPCOM reunește profesioniști cu expertiză în organizarea și administrarea piețelor de energie electrică, gaze naturale și certificate verzi. În calitate de operator al pieței de energie electrică și de gaze naturale din România, OPCOM asigură cadrul organizat pentru desfășurarea transparentă, echitabilă și nediscriminatorie a tranzacțiilor pe piețele administrate și contribuie la integrarea pieței românești de energie în piața europeană. OPCOM îndeplinește, de asemenea, rolul de Operator al Pieței de Energie Electrică Desemnat (OPEED) în mecanismele europene de cuplare a piețelor și, din 2024, rolul de contraparte CfD în cadrul mecanismului Contractelor pentru Diferență.

Ion Sterian este Director General (CEO) al Transgaz din 2017, poziție pe care a exercitat-o pe parcursul mai multor mandate consecutive, după ce anterior ocupase funcția de Președinte al Consiliului de Administrație al companiei (din 2013). Sub conducerea sa, Transgaz a implementat proiecte strategice majore de infrastructură energetică regională, precum conducta BRUA și preluarea operării sistemului de transport al gazelor din Republica Moldova prin filiala Vestmoldtransgaz. Absolvent al Universității Petrol-Gaze din Ploiești (specializarea inginerie) și cu un masterat în management public la ASE București, Ion Sterian are o experiență extinsă în administrația publică și managementul companiilor de stat, deținând de-a lungul timpului funcții de conducere în diverse instituții și societăți din sectorul tehnic și energetic.

Bogdan Badea este Membru al Directoratului Hidroelectrica, cel mai mare producător de energie electrică din România, ocupând din 2023 poziția de Chief Investment Officer al Hidroelectrica, după ce a condus compania timp de șase ani, inclusiv prin procedura de listare la Bursa de la București. În 2025 a revenit la conducerea Hidroelectrica cu un mandat de interimar.

Cosmin Ghiță a fost desemnat Chief Executive Officer (CEO) al World Association of Nuclear Operators (WANO) – Asociația Mondială a Operatorilor Nucleari, una dintre cele mai importante organizații internaționale dedicate siguranței și performanței industriei nucleare. El va prelua funcția la începutul anului 2027. Anterior, Cosmin Ghiță a ocupat, din septembrie 2017 până în octombrie 2026, funcția de Director General (CEO) al Nuclearelectrica, perioadă în care a coordonat activitatea companiei și principalele proiecte strategice de dezvoltare a programului nuclear civil al României. Este absolvent al Bates College din Statele Unite ale Americii, cu specializare în economie politică internațională.

Răzvan Popescu deține începând cu august 2022 funcția de Director General al celui mai mare producător de gaze naturale din România – SNGN ROMGAZ SA, după ce, anterior, a ocupat, timp de doi ani, poziția de Director Economic în cadrul aceleiași companii. A coordonat din punct de vedere financiar cea mai importantă tranzacție din istoria sectorului energetic românesc din ultimii 30 de ani, respectiv preluarea participației Exxon din perimetrul Neptun Deep din Marea Neagră și finanțarea acesteia. Sub mandatul său, în contextul emisiunii inaugurale de obligațiuni în valoare de 1 miliard de euro realizată de o companie românească cu capital majoritar de stat, ROMGAZ a obținut, pentru prima dată, ratingul „BBB-" cu perspectivă stabilă din partea agenției internaționale de evaluare financiară Fitch. Ratingul reflectă succesul emisiunii de obligațiuni destinate finanțării proiectului Neptun Deep.

Ciprian Păltineanu este Director General al INSPET SA, antreprenor general (EPC) de infrastructură pentru fluide, companie independentă de peste 35 de ani. Investitor de capital de risc și fost bancher de investiții cu experiență în România, Austria, CEE, UK și SUA, vicepreședinte ARACO, membru în Consiliul Director CCIPH, membru ASPES și TechAngels, Ciprian se concentrează pe susținerea ecosistemului inovației antreprenoriale dual-use și securitatea energetică a Uniunii Europene. Ciprian a absolvit UniFuture program (IMD Lausanne), MBA cu specializare în Finanțe și Management (Tulane University, SUA) și Facultatea de Relații Economice Internaționale (ASE București).

Anca Boagiu deține o experiență îndelungată în administrația publică și în domeniul afacerilor europene. Absolventă a Facultății de Hidrotehnică din cadrul Universității Tehnice de Construcții București, și-a început activitatea profesională în domeniul ingineriei, orientându-se ulterior către administrația publică și politica națională. A fost deputat și senator în Parlamentul României și a ocupat mai multe funcții ministeriale, printre care ministru al Integrării Europene, ministru al Transporturilor și Infrastructurii și ministru al Dezvoltării Regionale și Turismului (interimar). În aceste funcții a avut un rol important în procesul de aderare a României la Uniunea Europeană, în dezvoltarea politicilor europene și în promovarea proiectelor de infrastructură de transport. Consiliază autoritățile de la Chișinău în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE.

Alexandru Coita este CEO al GANES Strategy, o companie de consultanță strategică și de analiză a riscurilor geopolitice, cu sediul la București, specializată în risc suveran, securitate energetică, relații guvernamentale și acces pe piață în România, regiunea Mării Negre și Europa de Sud-Est. Anterior, a ocupat funcțiile de secretar de stat în Ministerul Transporturilor din România, consilier onorific al prim-ministrului României și consilier special al ministrului Afacerilor Europene. Deține un doctorat în Securitate Energetică și un master în Relații Internaționale, obținut la Johns Hopkins University – School of Advanced International Studies (SAIS) din Washington, D.C.

Bogdan Cozma este expert în securitate și geopolitică regională și Program Officer în cadrul biroului din București al German Marshall Fund of the United States (GMF), unde activează în cadrul Black Sea Trust for Regional Cooperation. Coordonează programe dedicate societății civile și consolidării democrației în statele Parteneriatului Estic și contribuie la organizarea unor dialoguri și reuniuni de nivel înalt privind securitatea regională și cooperarea în industria europeană de apărare.

Laurențiu Plești este Program Officer la German Marshall Fund of the United States Black Sea Trust for Regional Cooperation și cercetător afiliat cu Centrul Român de Studii Ruse al Universității din București.

Clara Volintiru este secretar de stat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe. În această funcție, coordonează portofoliul dedicat relațiilor interinstituționale, cooperării pentru dezvoltare și drepturilor omului. Anterior, Clara Volintiru a fost, începând din 2022, Director Regional pentru regiunea Mării Negre în cadrul German Marshall Fund și, din 2014, lector universitar la Academia de Studii Economice din București. În ceea ce privește pregătirea academică, deține un master și un doctorat în Relații Internaționale la London School of Economics, precum și un doctorat în Economie Internațională la Academia de Studii Economice din București.

Radu Puchiu coordonează din 2019 Programul Technology and Society al Aspen Institute România, contribuind la dezvoltarea dialogului între principalii actori interesați cu privire la provocările actuale și viitoare ale procesului de transformare digitală și la impactul acestuia asupra societății. Cofondator al H.appyCities, unde dezvoltă platforme digitale și aplicații mobile menite să ofere cetățenilor, comunităților și autorităților locale instrumentele necesare pentru a gândi, comunica și acționa împreună în beneficiul cetățenilor, Radu este consultant în politici publice și guvernare deschisă, cu o experiență de peste 10 ani în sectorul public din România.

Alexandru Georgescu este cercetător științific în cadrul Departamentului pentru Securitate Cibernetică și Protecția Infrastructurilor Critice al Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București. Are o pregătire academică interdisciplinară, studiind inițial Economia și ulterior Geopolitica. A obținut titlul de doctor în Ingineria Riscului pentru Sisteme de Infrastructuri Critice, cu o teză dedicată infrastructurilor spațiale critice. Cercetarea doctorală a fost ulterior extinsă și publicată sub forma unei cărți de editura Springer, în 2019. Din 2019, este co-moderator al Grupului de Lucru pentru Protecția Infrastructurilor Energetice Critice din domeniul apărării, în cadrul Forumului de Consultare privind Energia Durabilă în sectoarele Apărării și Securității, organizat de Agenția Europeană de Apărare.

Daniela Munteanu este formator și expert în elaborarea de strategii și politici publice dedicate consolidării rezilienței societale la manipulare informațională și amenințări hibride. Activitatea sa, aflată la intersecția dintre cercetare, policy și dezvoltare a capacității instituționale, se coagulează în jurul îmbunătățirii răspunsului administrației publice la riscurile informaționale și de securitate emergente. Daniela contribuie ca organizator, coordonator și formator la proiecte naționale și internaționale ce reunesc mediul academic, societatea civilă, autorități locale și instituții guvernamentale.

Colonelul (în rezervă) **Kari-Pekka Rannikko** are o experiență de peste 30 de ani în administrația apărării. Printre competențele sale speciale se numără planificarea strategică, cooperarea în domeniul apărării și formarea în domeniul conducerii. A participat la misiuni de gestionare a crizelor în cadrul CENTCOM/SUA, în Israel și Siria (șef al Grupului de observatori ai ONU din Golan, ca parte a UNDOF), precum și în Liban și Siria (observator militar al ONU) și a îndeplinit o funcție în cadrul UE în Belgia (reprezentant militar adjunct la Reprezentanța Permanentă a Finlandei). A lucrat ca șef al echipei de planificare strategică în cadrul Ministerului Apărării din Finlanda (2008-2011). De asemenea, a ocupat funcția de șef al Secției Internaționale din cadrul J5 al Comandamentului Apărării din Finlanda, unde a fost responsabil de planificarea militar-politică în domeniul gestionării crizelor, precum și de cooperarea bilaterală și multilaterală. S-a retras din Forțele de Apărare în 2015.

Markus Ilmar Münzer este directorul executiv al RiskSight, o companie estoniană specializată în cursuri de formare și exerciții de securitate cibernetică, axată pe utilizatorii obișnuiți și pe cadrele de conducere. El supervizează și contribuie activ la linia strategică de afaceri privind exercițiile de securitate cibernetică, în ceea ce privește proiectarea, dezvoltarea, execuția și analiza. Münzer colaborează în principal cu clienții și partenerii de frunte ai RiskSight, precum CCDCOE al NATO, Agenția Europeană de Apărare, Microsoft din SUA și UE, Comitetul Internațional al Crucii Roșii, realizând exerciții și proiecte cibernetice la scară largă pentru clienți din sectorul guvernamental, al apărării, al infrastructurilor critice și din mediul academic din Europa, Asia, Africa și America Latină. Markus a fost coordonatorul exercițiului din partea RiskSight pentru exercițiul de simulare privind implementarea NIS2 în Moldova.

Elena-Anca Paraschiv este cercetător științific în cadrul ICI București, cu o formare interdisciplinară în inginerie, sisteme inteligente și tehnologii digitale. Activitatea sa este orientată către inteligență artificială, analiza datelor și dezvoltarea de aplicații inteligente, cu accent pe soluții inovatoare cu aplicabilitate practică, impact social și relevanță pentru transformarea digitală.

Prof. univ. dr. Vasile Pușcaș este diplomat, profesor și specialist în relații internaționale, cu o contribuție majoră la procesul de integrare europeană a României. În perioada 2000–2004, în calitate de negociator-șef al României cu Uniunea Europeană și membru al Guvernului, a coordonat negocierile de aderare care au condus la finalizarea Tratatului de Aderare și la stabilirea datei de 1 ianuarie 2007 pentru intrarea României în UE. În 2008 a revenit în Guvern ca ministru pentru Afaceri Europene. Anterior, a avut o importantă activitate diplomatică în Statele Unite, fiind director al Centrului Cultural Român din New York, ministru-consilier și ambasador interimar al României la Washington. Profesor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde a ocupat și importante funcții academice, Vasile Pușcaș este autor și coautor al unui număr impresionant de volume și studii dedicate relațiilor internaționale, integrării europene, diplomației și istoriei Europei Centrale și de Est. În 2009, Academia Română i-a acordat un premiu pentru volumul „România spre Uniunea Europeană. Negocierile de aderare (2000–2004)".

Mihai Mîțu este ambasadorul Republicii Moldova în România din ianuarie 2026 și diplomat de carieră, cu peste 20 de ani de experiență în domeniul relațiilor internaționale. De-a lungul carierei, a activat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova și în misiunile diplomatice ale țării din Suedia, Statele Unite și România. În perioada 2022–2026, a ocupat funcția de secretar general al Ministerului Afacerilor Externe. Din august 2026, reprezintă Republica Moldova și în Serbia și Muntenegru, în calitate de ambasador nerezident, cu reședința la București.

Dumitru Alaiba este economist și expert în politici publice, cu peste 20 de ani de experiență în sectorul public, privat și neguvernamental. În iulie 2025, a fost numit membru al Consiliului de Supraveghere al Băncii Naționale a Moldovei. A fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova între 2019 și 2022, unde a condus Comisia economie, buget și finanțe, iar ulterior a ocupat funcțiile de ministru al Economiei și de viceprim-ministru, ministru al Dezvoltării Economice și Digitalizării, până în martie 2025. De-a lungul carierei, a activat în Guvernul Republicii Moldova și a colaborat cu instituții și organizații internaționale, inclusiv Uniunea Europeană, Banca Mondială și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Este cofondator al Center for Policies and Reforms (CPR) Moldova. Este absolvent al Academiei de Studii Economice din Moldova și are studii postuniversitare în managementul proiectelor internaționale în Finlanda.

Ana Groza este CEO al Asociației Investitorilor Străini (FIA) din Republica Moldova, cu peste 20 de ani de experiență în dialog public-privat, politici economice și guvernanță instituțională. Reprezintă Republica Moldova în Comitetul Economic și Social European (CESE), ca membru candidat la extindere, contribuind la dialogul social european și promovarea standardelor ESG. Absolventă a Facultății de Drept (USM); deține certificatul Harvard Business School Online în Sustainable Investing.

Tiberiu Andrioaiei este Vicepreședinte al Consiliului Național – Uniunea Generală a Industriașilor din România (U.G.I.R.). Este în același timp, senior consultant, director general, angajator. Oferă servicii pentru asociații patronale, profesionale și clustere. Derulează campanii de advocacy și lobby. Dezvoltă rețele naționale de filiale. Organizează misiuni economice internaționale. Organizează conferințe regionale și naționale.

Dan Nuțiu este Președinte Executiv al Asociației Investitorilor din România în Republica Moldova (AIR), cu peste 25 de ani de experiență în vânzări și dezvoltare de afaceri. De aproape două decenii este implicat în atragerea și extinderea companiilor din România și alte state ale Uniunii Europene în Republica Moldova și a coordonat misiuni economice și inițiative de promovare a mediului investițional în Europa și Asia.

Ion Ștefanovici este economist român, cu expertiză în politică economică și dezvoltare regională. În calitate de președinte al Centrului de Analiză și Planificare a Dezvoltării Regionale - CAPDR, coordonează inițiative de cooperare România-Republica Moldova-Ucraina și proiecte de dezvoltare durabilă pentru Regiunea Extinsă a Moldovei. Este inițiator al Moldova Invest și promotor al investițiilor, fondurilor europene și parteneriatelor strategice în Europa de Est.

Roman Știrbu este antreprenor, fondator și CEO al Simpals, ecosistem tehnologic din Republica Moldova cu activitate de peste două decenii. A dezvoltat proiecte în domenii precum e-commerce, media, servicii digitale, B2G, sport, hardware, educație digitală, energie verde, animație și inițiative sociale. Prin activitatea sa, susține dezvoltarea produselor digitale proprii, consolidarea ecosistemului antreprenorial din Republica Moldova și crearea unor punți economice și tehnologice între Republica Moldova, România și Uniunea Europeană.

Vlad Musteață este antreprenor și investitor în real estate, cu peste 20 de ani de experiență pe piețele din România și Republica Moldova. Este fondatorul Proimobil Group și North Bucharest Investments, dezvoltând un model de business integrat care facilitează investițiile transfrontaliere. Prin abordarea sa orientată spre scalare și performanță, contribuie la conectarea și profesionalizarea pieței imobiliare din regiune.

Ion Iordachi este președintele Asociației REDIA (Asociația Dezvoltatorilor și Investitorilor Imobiliari din Moldova), rol pe care îl deține începând cu anul 2024 . Din această poziție, dl. Iordachi reprezintă interesele comunității de afaceri, dezvoltatorii și investitorii din sectorul imobiliar nerezidențial din Republica Moldova contribuind la dezvoltarea infrastructurii și promovarea investițiilor în sector. Pune accent sporit pe aducerea în atenția autorităților publice locale și centrale a provocărilor întâmpinate de sector și asigură suportul necesar în procesul de internaționalizare și generare de lead-uri. Anterior, Ion Iordachi a ocupat funcția de director general adjunct al Agenției de Investiții „Invest Moldova", fiind implicat activ în promovarea investițiilor și cooperării economice regionale.

Valentina Iusuphodjaev și-a început cariera în industria de film ca redactor și asistent de regie. În 2005 a înființat casa de producție Brio Film. Este cunoscută ca producător de film pentru "Plictis și inspirație" (2007), „Tenis cu moldovenii" (2012, „Colecția de Arome" (2013), „La limita de jos a cerului" (2013) și „Afacerea Est" (2016). Din 2021 în calitate de directoare CNC Moldova, promovează activ reforma domeniului, încurajând în special coproducțiile și cooperarea cu România. Este membră a Uniunii Cineaștilor din Moldova și a Academiei Europene de Film.

Rusanda Davideanu este de origine din Republica Moldova, iar din 2006 locuiește la București. În 2012 lansează Bookletta, geanta pentru femeia care citește- invenție unică în lume care aduce împreună cultura și lumea fashion. Din 2020 lansează o agenție de PR, în cadrul căreia, alături de specialiști în diferite domenii (social media, branding, marketing, influencer marketing, copywriting, mass-media), oferă servicii integrate de comunicare. Este specializată în Consultanță de Brand Personal & Comercial și coach acreditat. În 2022 inițiază, alături de Nadia Darie, Clubul Basarabencelor din România.

Nadia Darie este jurnalistă cu peste 12 ani de experiență, om de marketing și comunicare și lider de comunități. Timp de peste 7 ani a fost editoarea-șefă a portalului EA.md din Chișinău, transformându-l într-o revistă de referință pentru femei. Stabilită la București, cofondatoare și președintă a Clubului Basarabencelor din România (CBR), ea folosește forța cuvântului și experiența media pentru a conecta, sprijini și integra femeile din Republica Moldova în societatea românească, împletind excelența profesională cu dorul de casă.

Corina Popescu este președinte al Consiliului de Administrație al Moldelectrica. Înainte de actuala poziție, a fost CEO al Electrica SA, cea mai mare companie de energie din România, din 2018 până în 2022 și a deținut funcția de Președinte al Consiliului de Administrație pentru companiile de distribuție și furnizare din cadrul Grupului, precum și CEO Transelectrica, Secretar de Stat în Ministerul Energiei. Are peste 30 de ani de experiență în administrarea afacerilor, management strategic, guvernanță corporativă și expertiză tehnică în sectorul energetic. De-a lungul carierei a fost membru și președinte al mai multor asociații, precum: Membru al Consiliului de Administrație și Vicepreședinte al Eurelectric, Președinte al Institutului Național de Studii pentru Dezvoltarea Energetică din România și Membru al Comitetului Național Român al Consiliului Mondial al Energiei.

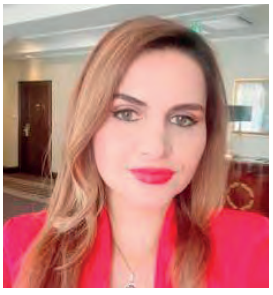
Ana Nedea este Chief Strategy Officer SIMTEL Group o poziție care presupune o vedere de ansamblu asupra grupului și o abordare integrată, începând de la nivel de investiții și parteneriate, până la procese, brand și cultură, susținând o direcție unitară de creștere atât la nivel național, cât și regional și internațional. În calitate de Președinte al Asociației Române pentru Energie Verde și Dezvoltare Durabilă (AREVDD), se dedică, alături de echipa de voluntari ai asociației, promovării inițiativelor sustenabile în domeniul energiei verzi pe cinci direcții importante: educație, mediu, social, sănătate, sport, având un impact direct în societate.

Veaceslav Cebotari este diplomat de carieră și antreprenor, cu experiență solidă în relații internaționale, cooperare bilaterală și dezvoltare de business. A ocupat funcții de conducere în MAEIE al Republicii Moldova și a reprezentat țara la UNESCO. Fondator al grupului Sigma VenMer, este activ în business, media și societate civilă, contribuind la inițiative educaționale și comunitare relevante pentru spațiul România–Republica Moldova.

Carolina Bugaian este Directoare Generală a Moldcell, operator digital din Republica Moldova. Are o experiență extinsă în management, finanțe și transformare strategică, activând la intersecția dintre infrastructură critică, guvernanță și economie digitală. Promovează un model de business orientat spre oameni, sustenabilitate și integrare europeană, susținând rolul telecomului ca pilon al dezvoltării economice și sociale. Este Președinta Asociației Business-ului European și Asociației Femeilor Antreprenoare din Moldova.

Cristina Buzașu ocupă poziția de Principal Manager II în cadrul BERD, având responsabilități în coordonarea programelor multinaționale, consultanță strategică și dezvoltarea relațiilor instituționale la nivel înalt. Activitatea sa se situează la intersecția dintre politici publice, implementare și strategie instituțională, incluzând dezvoltarea și structurarea proiectelor, atragerea finanțărilor internaționale și gestionarea parteneriatelor strategice necesare implementării unor inițiative complexe.

Mihai Burunciuc este Director Adjunct al Agenției de Investiții a Republicii Moldova, unde are misiunea de a coordona inițiative care consolidează climatul investițional și sprijină investitorii străini în intrarea și extinderea pe piața moldovenească. Activitatea sa contribuie la poziționarea Moldovei ca destinație atractivă pentru investiții cu valoare adăugată și orientate spre tehnologie, precum și la consolidarea dialogului public-privat. Anterior, a fost manager de politici la AmCham Moldova, unde a coordonat comitete de afaceri în domeniile serviciilor financiare, fiscale și vamale, precum și al politicilor comerciale, contribuind activ la reformele de reglementare. Are experiență extinsă în cadrul serviciului public, activând anterior în cadrul Serviciului Fiscal de Stat cât și în sectorul privat.

Daniela Maior a construit două direcții în paralel: VERTIK, o companie de consultanță și finanțare pentru companii antreprenoriale în creștere, și Asociația Română pentru Relația cu Investitorii (ARIR), asociația care reunește companii listate sau emitenți de obligațiuni care cumulează peste 90% din capitalizarea Bursei de Valori București. A fost selectată de către Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) drept profesionista cea mai experimentată pentru a conduce primul Program global de "Relații cu Investitorii și Lichiditate" realizat în România. Are un Doctorat în Finanțe la Academia de Studii Economice și convingerea că prosperitatea se construiește, nu se așteaptă.

Tudor Darie este CEO și fondator al Fagura, platformă fintech de finanțare participativă prezentă în România și Republica Moldova, autorizată de ASF România și CNPF. Este vicepreședinte RoFintech și promotor al inovației financiare, digitalizării și accesului IMM-urilor la capital. Prin Fagura, contribuie la conectarea antreprenorilor cu investitorii și la dezvoltarea unei piețe regionale de finanțare.

Alina Bârgăoanu este decan al Facultății de Comunicare și Relații Publice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA) din București. Este membră a Consiliului Consultativ al European Digital Media Observatory (EDMO) și a grupului de experți al Comisiei Europene privind combaterea dezinformării și promovarea alfabetizării digitale prin educație și formare. În perioada octombrie 2018 – martie 2019, a fost visiting scholar la Minda de Gunzburg Center for European Studies al Universității Harvard. În 2018, a fost membră a Grupului de Experți la Nivel Înalt al Comisiei Europene privind știrile false și dezinformarea online.

Claudia Nicolae este director general al AGERPRES, Agenția Națională de Presă a României, din noiembrie 2018. În septembrie 2023, Claudia Nicolae a fost aleasă membră a Consiliului de conducere al Alianței Europene a Agențiilor de Presă (EANA), pentru un mandat de trei ani. EANA reunește 33 de agenții de presă din Europa. Obiectivul Claudiei Nicolae este de a crea și menține cadrul profesional necesar jurnaliștilor AGERPRES pentru a furniza știri corecte și relevante, astfel încât publicul să beneficieze de informații cât mai credibile și pertinente. Este absolventă de Jurnalism și are, de asemenea, specializări în politică externă, diplomație, securitate și administrație, dobândite prin programe de pregătire organizate, printre altele, de Institutul Diplomatic Român și Colegiul Național de Apărare.

Nicolae Mocanu este directorul TVR MOLDOVA și specialist al comunicării și al securității informaționale, cu o experiență de peste un deceniu în câmpul media din Republica Moldova, specializat pe dinamicile dezinformării de origine rusă.

Ioan-Aurel Pop este istoric, academician și profesor emerit al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializat în istorie medievală, istoria Transilvaniei, instituții medievale și paleografie latină. A fost rector al Universității Babeș-Bolyai și a condus Academia Română între 2018 și 2026. În prezent este președintele Consiliului Academic Român și director al Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române. Autor al unei vaste opere științifice dedicate istoriei românilor și Europei Centrale și de Est, Ioan-Aurel Pop este membru titular al Academiei Române și una dintre personalitățile importante ale istoriografiei românești contemporane.

Ion Tighineanu este academician, fizician și profesor universitar, președinte al Academiei de Științe a Moldovei din 2019, fiind reales în această funcție în 2023. Este doctor habilitat în științe fizico-matematice și unul dintre cei mai importanți cercetători din Republica Moldova în domeniul nanotehnologiilor, nanomaterialelor și fizicii semiconductorilor.

Ionuț Vulpescu (n. 17 iunie 1976, Târgoviște) este politician și publicist român. Licențiat în Teologie Ortodoxă, a fost ministru al Culturii în Guvernul Ponta (2014–2015) și în Guvernul Grindeanu (2017), perioadă în care a susținut activ parteneriatul cultural cu Republica Moldova. Deputat PSD și editorialist al revistelor de cultură, realizator al podcastului Avangarda, cu Ionuț Vulpescu. Autor al volumelor „Din țara în care stânga e Cârțu și dreapta e Lăcătuș” (2012) și „Dobra. O monografie sentimentală” (2007, 2012), publică Laleaua albă la editura Litera, o monografie sentimentală a balerinei Irinel Liciu, în 2024. În prezent e Președintele IAO - Adunarea Interparlamentară a Ortodoxiei.

Petre Guran este istoric și cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, specializat în istoria și civilizația bizantină, antropologia religioasă și istoria intelectuală a formelor de putere. Este doctor în Istorie și Civilizații al École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) din Paris, unde și-a susținut teza în 2003.

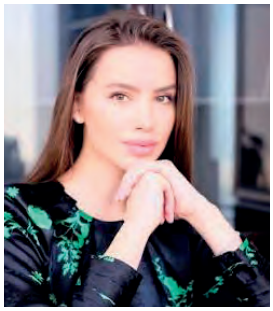
Mireille Rădoi este conferențiar universitar doctor la FABIZ – Academia de Studii Economice din București și director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I". Cu o experiență academică și managerială la intersecția dintre educație, cultură, managementul cunoașterii și securitatea informațională, este implicată în programe universitare dedicate negocierilor internaționale, industriilor creative și culturale și business intelligence. Activitatea sa profesională este concentrată asupra transformării digitale, managementului cunoașterii, comunicării și dezvoltării instituționale.

Flaviu George Predescu este scriitor, jurnalist și om de cultură, membru al Uniunii Scriitorilor din România. Este redactor-șef adjunct al revistei „De Spiritu et Anima" a Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I", redactor al revistei Luceafărul de dimineață și realizator al emisiunii culturale „De Ce Citim" la DC News. A absolvit Facultatea de Psihologie și Științele Educației a Universității din București.

Boris Cremene este diplomat, lucrează în calitate de consilier pentru cultură, educație, social și mass-media la Ambasada Republicii Moldova din București. În 1989, a absolvit Conservatorul de Stat din Chișinău, Facultatea Teatru Muzical, fiind angajat la primul teatru muzical pentru copii și tineret, „Ginta Latină". Devine unul dintre fondatorii Teatrului „Eugène Ionesco" (1991); joacă în spectacole de rezonanță, cum ar fi: Cântăreața cheală, Chirița în provincie, Voci în lumina orbitoare, Pescărușul, Hamlet etc. În 1998, pleacă în străinătate. Locuiește în São Paulo, Dublin, Beijing, Oslo, New York, Londra, Paris, Lisabona, unde lucrează în diferite domenii: actor, profesor de teatru, traducător. Își începe cariera literară la revista „Punkt" din Chișinău și, ulterior, la „Catchy" din București. În 2021, revine acasă și este angajat în calitate de consilier al ministrului Culturii și actor la Teatrul „Alexie Mateevici". Realizează proiecte importante cu dramaturgul Ivan Vîrîpaev, dar și cu Opera din Roma, Opera din Iași și București. În prezent, „Fantoma blondă" este debutul editorial al lui Boris Cremene.

Mădălina Otovescu este avocat, cercetător și realizator de proiecte culturale și documentare. Membră a Baroului Dolj, este absolventă a Facultății de Drept a Universității din Craiova, are un master în Drept Privat și desfășoară cercetări doctorale în domeniul dreptului comercial, cu accent pe guvernanța corporativă. Face parte din colectivul editorial al Revistei Universitare de Sociologie și este implicată în realizarea unor producții documentare dedicate unor personalități importante ale istoriei și culturii române. A semnat, între altele, scenariul și coordonarea de producție pentru documentarul „Iuliu Maniu: părintele Marii Uniri și lupta pentru libertate" și scenariul filmului „Grigore Vieru. Poetul neamului".

Preotul Dr. Maxim Melinti este doctor în istorie, preot paroh la Parohia Ortodoxă Română Ghidighici, Republica Moldova, începând cu anul 2010. Este autor a 18 cărți de teologie și istorie, peste 400 de studii și articole publicate în reviste și periodici din țară și străinătate.

Mihai Sebe este doctor în științe politice în limba franceză al Universității din București, cu interese de cercetare în domeniul afacerilor europene și politicii românești. Preocupat de forma lucrurilor care vor veni (shape of things to come). Lector universitar, Universitatea din București, senior expert, Institutul pentru Libertate și Democrație.

Iulian Groza este Director Executiv al Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), Chișinău. Diplomat de carieră, fost Viceministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (2013-2015), anterior Director al Direcției Generale pentru Integrare Europeană în cadrul MAEIE și diplomat la Misiunea Republicii Moldova pe lângă Uniunea Europeană, la Bruxelles. Doctorand la Universitatea de Stat din Moldova, licențiat în drept internațional, bursier Chevening, cu studii postuniversitare la Universitatea din Birmingham și la SNSPA București. Rang diplomatic: Ministru-Consilier.

Cristian David este specializat în dezvoltare strategică, având o vastă experiență internațională. Deține un doctorat în economie și a absolvit studii postuniversitare în securitate națională. Domeniile sale de expertiza acoperă zona relațiilor internaționale, afacerilor europene, politicilor de migrație, transformării digitale și dezvoltării durabile. În prezent este coordonator al Centrului de Competențe „Inovație și Transformare Digitală – Societatea 6.0" din cadrul Institutului Național de Cercetare și Dezvoltare în Informatică. De asemenea, este consilier la Parlamentul European și membru al Consiliului Consultativ al Departamentului pentru Dezvoltare Durabilă din cadrul Guvernului României.

Ion Manole este directorul executiv al Promo-LEX, organizație dedicată promovării și apărării drepturilor omului. Înființată în 2002 de un grup de apărători ai drepturilor omului, Promo-LEX are ca obiectiv consolidarea respectării drepturilor fundamentale în Republica Moldova. Organizația își desfășoară activitatea pe întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, și cooperează cu organizații neguvernamentale din Transnistria pentru protejarea și promovarea drepturilor omului în regiune.

Radu Carp este profesor la Facultatea de Științe Politice a Universității din București. Specialist în relații internaționale, studii europene, drept constituțional și politici publice, a ocupat de-a lungul carierei funcții precum director general al Institutului Diplomatic Român și director al Școlii Doctorale de Științe Politice a Universității din București. Este autor și coordonator al unor numeroase volume și studii și este implicat în proiecte și rețele academice internaționale.

Andrei Vlăsceanu este licențiat în drept internațional public la Facultatea de Drept din cadrul Universității Româno-Americane, obținându-și diploma cu lucrarea „Rolul organizațiilor regionale în menținerea păcii". Pasionat de istorie și arheologie, interesul său pentru trecut se reflectă atât în vizitele frecvente la cetatea Histria și colecționarea de ceramică antică, cât și într-un studiu aprofundat al textelor clasice greco-romane (Homer, Virgiliu, Xenofon, Plutarh sau Titus Livius). Cu timpul, aria sa de cercetare s-a extins asupra ultimilor 3000 de ani de istorie eurasiatică, concentrându-se pe evoluția și declinul Imperiului Roman, formarea Europei medievale, marile invazii turanice și etnogeneza poporului român.

Marian Staș este expert în educație și trainer de leadership, cu o vastă experiență în domeniu. Este autorul a 13 cărți și a peste 150 de articole, axate în principal pe reforma educației și managementul public strategic. Este președintele Clubului Liderii Mileniului Trei, platformă educațională dedicată dezvoltării personale și profesionale a noii generații din România. De-a lungul carierei, a oferit consultanță unor companii importante din România și din străinătate și a coordonat programe complexe de formare pentru mii de manageri și profesioniști. Marian Staș predă în cadrul programului MPA-MC al Harvard Kennedy School, precum și la Universitatea din București.

Marius Ghincea este cercetător postdoctoral la universitatea elvețiană ETH Zurich și co-fondator al Institutului Quartet, un think tank specializat în politici publice.

Alteța Sa Regală Principele Radu al României este membru al Familiei Regale a României și soțul Majestății Sale Margareta, Custodele Coroanei. Doctor în științe militare și colonel (r) al Armatei României, a urmat programe de specializare în securitate și leadership la George C. Marshall European Center și la Harvard Kennedy School. Între 2002 și 2008 a fost Reprezentant Special al Guvernului României, iar de-a lungul ultimelor decenii a susținut activ proiectele Familiei Regale dedicate integrării euro-atlantice, diplomației publice, educației, culturii și promovării României în plan internațional. Autor al unui număr important de volume dedicate istoriei și prezentului Casei Regale, Principele Radu desfășoară, alături de Custodele Coroanei, o amplă activitate publică în România și în străinătate și acordă Înaltul Patronaj unor numeroase organizații și inițiative din domeniile educației, culturii, sportului și societății civile.

Dacă volumul susține o singură teză, ea poate fi formulată într-o frază: integrarea europeană a Republicii Moldova este cea mai eficientă arhitectură de securitate disponibilă acestei părți de Europă, iar interconectarea energetică, economică, digitală și umană este mecanismul ei concret. Cititorul va găsi în paginile lucrării atât fundamentele unei asemenea viziuni, cât și transpunerea ei în proiecte, cifre și instituții. Cartea se adresează, deopotrivă, decidenților și negociatorilor, mediului de afaceri care caută să înțeleagă noua geografie economică dintre Constanța, Iași, Chișinău și Giurgiulești, cercetătorilor și studenților, jurnaliștilor și cititorului care vrea pur și simplu să înțeleagă de ce anii 2026–2028 vor conta pentru următoarea jumătate de secol. (**Andrei Stoian**)

* * *

Cooperarea digitală dintre România și Republica Moldova a început să producă rezultate care pot fi măsurate, nu doar anunțate. Roaming-ul, proiectele de interoperabilitate a identității electronice, cooperarea în securitate cibernetică sau accesul Republicii Moldova la finanțări europene arată cât de mult s-a avansat în ultimii ani. Există însă și angajamente importante, asumate încă din 2022, care trebuie duse până la capăt. Recunoașterea reciprocă a semnăturilor electronice este poate cel mai relevant exemplu.

Această cooperare trebuie privită și dincolo de relația bilaterală. Pentru Republica Moldova, ea este parte a pregătirii pentru aderarea la Uniunea Europeană și, în același timp, un mijloc de consolidare a rezilienței în fața amenințărilor hibride. Pentru România, experiența acumulată poate fi utilă și în alte viitoare procese de aderare, inclusiv în Balcanii de Vest. De acum înainte, miza nu mai este asumarea unor noi angajamente, ci ducerea la capăt a celor deja convenite. (**Victor Vevera**)

9 786306 537365

ISBN 978-630-6537-36-5